

3 1761 05461655 2

UNIV OF
TORONTO
LIBRARY

SECCIÓ SEGONA

MONEDES REYALS Y LOCALS

(ACABAMENT)

LES MONEDES CATALANES

ESTUDI Y DESCRIPCIÓ DE LES MONEDES CAROLINGIES,
COM FALS, SENYORIALS, REYALS Y LOCALS PROPRIES DE CATALUNYA

PER

JOAQUIM BOTET Y SISÓ

President de la Comissió de Monuments de la Provincia de Gerona; De la
Reyal Academia de Bones Lletres de Barcelona; Corresponent de la Reyal Academia de l'Historia.

Obra premiada al Concurs Martorell del any 1907.

VOL. III.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
BARCELONA : MCMXI

139023
12/7/16

LEMA :

*In numismata tria quæ-
runtur : metallum. figura
et pondus : si ex iis aliquid
defuerit, numisma non erit.*

S. ISIDORO : *Etymol.*

Queden reservats tots
els drets de propietat

SECCIÓ SEGONA

MONEDES REYALS Y LOCALS

(ACABAMENT)

JOANA Y CARLES I (1516-1558)

Al morir el seu avi, Don Carles era a Flandes, d'on vingué a la Península, essent proclamat rey solemniament, primer a Castella y després a Aragó. En 1519 tingué Corts a Barcelona, y reuní a la Seu d'aquesta ciutat el Capítol de l'orde del Tussó d'Or. En Juliol del meteix any, fou proclamat emperador d'Alemanya. En 1520 se realisaren les conquestes de Mèjic y del Perú. En 1521 y 1522 hi hagué revoltes contra l'intrusió d'extrangers en els alts càrrecs del país, fomentades a Castella pels *Comuneros* y a Valencia y Mallorca per les Germaníes. En 1522 Don Carles derrotà a Pavia l'exèrcit francès, fentne presoner el rey Francesc. En 1526 quedà apabaygada la rebelió dels moros dels regnes d'Aragó y Valencia; la guerra's renovà a Italia, y les tropes del emperador prengueren la ciutat de Roma. En 1529 s'ajustà la pau de Cambray entre Espanya y França. En 1530 fou reconegut Don Carles per rey d'Italia, y en Octubre heretà'l ducat de Milà. que, més endavant, en 1540, cedí al seu fill Don Felip. En 1535 l'emperador dirigí una expedició contra Tunís, fent l'entrada a la ciutat d'aquest nom el 21 de Juny. El propi any fou presa y saquejada la vila de Mahó pel pirata argelí Barbarroja. Se fundà en 1540 la Companyia de Jesús. El rey organitzà una formidable expedició contra'ls argelins, la qual fou desfeta per una tempesta. L'any 1542 fou jurat Don Felip com primogènit, a les Corts de Montçó. Se renovà la guerra ab França, y les tropes franceses invadiren el Rosselló y posaren seti a la ciutat de Nàpols. A Catalunya prengué increment el bandolerisme y 'ls pirates infestaren la mar. Carles I renuncià en 1555 el govern dels seus Estats: a favor de Don Ferràn, l'imperi d'Alemanya, y a favor del seu fill Felip, el dels Països Baixos, el Franc-Comtat, l'Italia y Castella. Se reservà emperò 'l regne d'Aragó. Morí l'emperador

el 21 de Setembre de 1558. De la seva muller Donya Isabel de Portugal hagué a Don Felip, qui'l succeí en el govern; a Donya Joana y a Don Ferràn, morts en l'infantesa; a Donya María, qui's va casar ab Maximilià II, emperador d'Alemanya, y a Donya Joana, casada a Portugal.

De les nombroses monedes encunyades a nom d'aquest sobirà, solament donarem compte de les catalanes, més a més no havent trobat en les nostres investigacions cap notícia pera afegir a les ja publicades referents a les dels altres Estats que posseï⁽¹⁾.

Les notícies que tenim de les monedes catalanes d'aquest regnat se re-dueixen a les següents :

SEQUES REYALS

24 d'Abril de 1524. Joan Salrà es nomenat mestre de la seca de Perpi-nyà, en substitució de Grau Joan Bohigues⁽²⁾.

24 d'Abril de 1531. Nomenament de mestre de la seca de Barcelona fet a favor de Francisco Cassador, per mort del qui ho era, Jaume Serra⁽³⁾.

20 d'Abril de 1534. «En la calle de Basea, en una casa grande se habi-» litó una zeca general reuniéndose las de Pamplona, Burgos, Zaragoza, » Toledo, Perpiñán, Cuenca, Fuentes y Barcelona, en la que se labraron es- » cudos de oro de valor de 12 [sueldos] barceloneses, medios escudos, coro- » nas de plata y menudos, para lo cual se condujeron desde Sevilla acémilas » cargadas de oro y plata procedentes de las nuevas colonias del Perú. En » el anverso se grabó la cruz de Jerusalén y en el reverso las columnas de » Hércules con el *Plus Ultra*. Labrada la expresada moneda, sirvió para el » pago de la armada de 150 velas y 14.000 soldados de desembarco que se » dirigió por orden del emperador al África. La moneda fué muy baja de » ley, motivo por que circuló poco y se destinó casi toda para el pago de los » soldados»⁽⁴⁾. Com se dedueix de les precedents paraules d'En Salat, aques- ta encunyació, encare que feta a Barcelona, no ho fou de moneda catalana

(1) Poden consultarse respecte d'elles les obres de M. Heiss, d'En Campaner y el Catà- lec d'En Vidal-Quadras; també mereix ser llegit l'opuscle de Dessi intitulat : *Nella Zecca di Sassari : Minuto inedito per Carlo V e Monetazione Aragonesa-Spagnuola*, 54 ps. en 8va; Sassari, 1893. Són diners encunyats a Sàsser les monedes publicades per En Vidal-Quadras ab els ns. 7084 y 7085.

(2) Arxiu Corona Aragó : reg. 3887, f. 119 v.

(3) Idem : reg. 3974, f. 74 v.

(4) SALAT : t. I, p. 242 y t. II, ap. CII.

sinó castellana. Tingué caràcter extraordinari y circumstancial, y l'ordenà el rey pera les despeses de l'expedició contra Tunij. Així s'explica la reunió a Barcelona dels moneders de diverses fàbriques, fins al nombre de cent vint, ab l'objecte d'enllestirne en poc temps el batiment, finit el qual retornaren a llurs respectives seques, pera continuarhi exercint el llur ofici.

1547. A petició dels representants de Catalunya a les Corts reunides a Montçó, l'infant y lloctinent Don Felip ordenà que, a les seques de Barcelona y de Perpinyà, els oficials fossin catalans; prohibinhi l'admissió d'extrangers, particularment francesos, sots la pena de cent ducats pagadors pel mestre de la seca, si n'admetia algún que no fos català ⁽¹⁾.

Consta que l'any 1523 s'encunyaren a Barcelona menuts o malles ⁽²⁾.

Cap disposició hem trobat referent a la fabricació de les monedes d'or, que, com veurem al descriureles, s'encunyaren, durant aquest regnat, a Barcelona y Perpinyà : lo que'ns fa creure que no s'introduïren modificacions en el valor intrínsec d'elles y que varen continuar aplicantse a les mateixes les disposicions dictades per Ferràn II.

SEQUES LOCALS

PERPINYÀ. — 7 de Març de 1523. El rey Carles I donà llicència y facultat als cònsuls de la vila de Perpinyà pera ferhi encunyar «*minutos sive monetam minutam aut aliam vocatam de billo*», en quantitat de 2.000 lliures, del metall que volguessin y gravanthi les armes de la vila, però ab l'obligació d'assegurar llur recullida y cambi en bona moneda y de nomenar persona encarregada del cambi. Els beneficis de l'encunyació s'havien d'esmersar en adobar els murs y defenses de la vila ⁽³⁾. En virtut d'aquesta llicència, se bateren a Perpinyà'ls menuts ab el tipu de la Verge Maria ab l'infant Jesús al braç, com ho demostra'l fet d'aparèixer el meteix tipu en les monedes de Puigcerdà del 1526, que, com veurem més endavant, s'havien de copiar de les de Perpinyà.

17 de Novembre de 1525. Ab aquesta data, el rey remeté al seu lloctinent a Catalunya, pera que, oit el Consell Reyat, li dongués son parer, les peticions que li havien dirigides els representants de la ciutat de Girona y'ls de les viles de Perpinyà y Banyoles pera encunyar moneda. Li enco-

(1) SALAT : t. II, p. 19.

(2) SALAT : t. II, ap. CII.

(3) Apèndix : Document XCIV. Arxiu Corona Aragó : reg. 3886, f. 281.

menà, aiximeteix, s'enterés de si era veritat que la llicència de bàtrerne concedida a la vila de Puigcerdà resultava en perjudici de la de Perpinyà, com aquèsta pretenia, y pera'l cas de resultar així l'autorisava pera sospendre la dita llicència fins que'l rey, vist l'informe que li demanava, proveís lo convenient⁽¹⁾. Es molt fàcil que l'informe que donà'l lloctinent fos favorable respecte del primer extrem, al menys en quant a Gerona y a Perpinyà, per que, poc després, en 1528, Gerona va rebre del rey un permís de batre moneda, y'l meteix any, també'n va rebre Perpinyà, encar que no sabem en quina forma y en quina quantitat, per no haverse trobat el text de la llicència. Colson, citant a Xammar, dona noticia d'aquest permís, al qual creu, ab raó, que va obeir el batiment dels dobles sous, sous senzills, o *senars*, y sisens de Perpinyà que's conserven y en alguns dels quals hi han gravades les dates 1529 y 1531⁽²⁾. En la petició dirigida al rey pels cònsuls de Perpinyà, a què hem fet referencia, s'hi demanava la facultat d'encunyar fins a la quantitat de 4.000 ducats en sous y mitjos sous de moneda de billó.

27 de Maig de 1535. Sabem qu'en Abril de 1534 la major part dels empleats en la seca de Perpinyà eren a Barcelona, pera cooperar a l'encunyació de moneda especial destinada al pagament de l'expedició de Tunís, y es probable s'emportaren a Barcelona les eynes y instruments pera la fabricació qu'hi havia a la seca de Perpinyà. Aquèsta no deuria trobarse en disposició de funcionar en Maig del 1535, al rèbrer els cònsuls de la vila l'autorisació, juntament ab la ciutat de Gerona, d'encunyar menuts en quantitat de 4.000 lliures, de les quals 2.000 havien d'ésser en benefici de la vila de Perpinyà y les altres 2.000 en benefici de la ciutat de Gerona, ja qu'en la llicència's disposà que la moneda s'encunyés a Gerona, del metall que volguessin, que portés per empremta d'una cara la testa del rey y de l'altra les armes de la ciutat, y qu'intervingués en l'encunyació un representant de la vila de Perpinyà. Devia també assegurar-se la recullida y cambi dels dits menuts, tant per la vila de Perpinyà com per la ciutat de Gerona, cada una de quals poblacions havia de nomenar al efecte persona idonia. El motiu aduit pera conseguir aquesta llicència, fou, per part de Gerona, el d'atendre a les obres qu'exigia'l preservar els murs y edificis de la ciutat de les riuades del Ter, y per part de la vila de Perpinyà la necessitat d'adobar les seves muralles y valls⁽³⁾. A bon segur que si la seca de

(1) Arxiu Corona Aragó : reg. 3887, fs. 317 v. y 318.

(2) COLSON : p. 139.

(3) Apèndix : Document XCV. Arxiu municipal Gerona : Manual d'Acorts de 1535, f. 87.

Perpinyà hagués estat en disposició de fabricar les dues mil lliures de menuts, el benefici dels quals se concedia als cònsuls de la vila, no s'hauria disposat l'encunyació llur a la ciutat de Gerona, com no s'havia fet en les concessions otorgades abans a aquella vila, ni's va fer en les que posteriorment se li otorgaren. Del contingut de la llicència's dedueix que'ls menuts no solament havien d'ésser batuts a Gerona, sinó qu'havien de portar gravats els tipus de la moneda d'aquesta ciutat; creyem, per consegüent, qu'en virtut d'ella no s'encunyaren monedes perpinyaneses.

10 d'Octubre de 1345. En aquesta data tornava a funcionar la seca de Perpinyà, com ho indiquen els nomenaments d'oficials que's varen fer ⁽¹⁾.

Gayrebé totes les notícies que precedeixen, les desconeixia M. Colson, qui, apart de les referents a oficials de la seca, afegeix a les sobredites l'Ordinació dictada en 16 de Setembre de 1531 pels cònsuls de Perpinyà, prohibint contractar en monedes franceses de billó, especialment en *dobles y ar-dits*, y prohibint, aiximateix, l'exportació a França d'especies d'or y de plata; tot sots pena de perdua de la moneda y ban de 25 lliures. Aquesta disposició fou renovada en 10 de Novembre de 1533, augmentant la penalitat ⁽²⁾.

GERONA. — *18 de Janer de 1520.* El rey, accedint a la petició dels jurats de Gerona, els concedeix que, pera la reparació del baluart de Santa Catarina enderrocant per un ayguat y pera la d'altres danys causats per les aygues, puguin fer fabricar menuts, ab lliga de plata, de la forma acostumada y assegurantlos la ciutat, fins en quantitat de dues mil lliures ⁽³⁾.

24 de Desembre de 1523. Declarà'l rey que l'anterior concessió s'entengués pera fabricar les dites dues mil lliures franques de despeses, això es, sense compèndreshi les despeses de l'encunyació. La frase *franques de despeses*, que de moment sembla de poca importancia, ne té molta pels abusos a que va donar lloc, no solament a Gerona sinó en altres localitats que, apoyantse en ella, encunyaren moneda en grans quantitats, excedintse d'una manera extraordinaria de la qu'estaven facultats pera encunyar ⁽⁴⁾.

18 de Juliol de 1528. Ja hem dit, al parlar de Perpinyà, que la ciutat de Gerona havia tornat a demanar llicència d'encunyar moneda y que'l rey va remetre la seva petició, qu'era per la quantitat de 4.000 lliures, al lloc-tinent en el Principat pera que l'informés ab data 17 de Novembre de 1525. Conseqüència de la demanda degué ésser la concessió als jurats de Gerona,

(1) COLSON : p. 141.

(2) COLSON : ps. 139 y 140.

(3) Arxiu Corona Aragó : reg. 3884, f. 14.

(4) Idem : reg. 3887, f. 83.

en 1528, d'encunyar 2.000 lliures de menuts «*universis metalli volueritis cum efigie nostra et dicte civitatis armis*» (1). També aquesta vegada va declarar el rey en 16 de Març de 1530, que la concessió s'entengués de 2.000 lliures franques de despeses (2).

Tant a l'encunyació de menuts que's va fer en virtut de la llicència del any 1520, com a la que's va fer en virtut de la de 1528, va posarhi dificultats En Aloy Perpinyà, argenter de la vila d'aquest nom, a qui'l rey en 1419 havia concedit l'exclusiva de la fabricació de les monedes que s'encunyessin a Gerona, per exigir aquèst el salari o retribució de quatre sous per marc y haver encomanat els jurats la fàbrica a qui'ls feya per menys preu. S'originaren en conseqüència una serie de reclamacions y contestacions, y fins y tot d'ordres reials, sense cap resultat pera l'eficàcia de les gestions d'En Perpinyà. L'encunyació corresponent a la llicència del any 1528, anà a càrrec del argenter de Gerona Grau Gonech, qui's va comprometre a còrrer ab totes les despeses, mitjançant la retribució de tres sous per marc. Les monedes que s'encunyessin, segons acort del día 29 de Juliol, havien de tenir la lliga de mitja unça de plata per marc y portar gravats: d'una banda la testa del rey y la llegenda CAROLUS D. G., y de l'altra, les armes de la ciutat y la llegenda CIVITAS GERUNDA.

27 de Maig de 1535. Ab aquesta data, otorgà Don Carles la llicència d'encunyar a Gerona 4.000 lliures de menuts, la meytat en benefici de la ciutat y l'altra en el de la vila de Perpinyà, de la qual hem parlat. L'encunyació va començar en Juny del meteix any, y fou encarregada al argenter de Gerona Antic Sobirà, qui's va comprometre a empèndrela y no deixar-la fins la seva terminació, a fer els menuts de lley de mitja unça de plata per marc y de talla de 25 sous poc més o menys. El tipu havia d'ésser el meteix dels menuts de l'encunyació anterior. En Sobirà va fer la primera entrega de menuts encunyats el 18 d'Octubre de 1535. Es de notar que la llegenda del anvers diu: CAROLUS D. G. R.

Com la gent refusés els menuts de Gerona, pel gran nombre de falsos que'n circulaven y per haver corregut la veu de que la ciutat no'ls admertria en endevant al cambi, en 1.er d'Octubre de 1535 acordà'l Consell aprovar la conducta dels jurats y adjunts, qui havien resolt fossin ressegellats ab una G els bons y inutilisats els falsos, y assegurar novament els primers; acort que's va fer extensiu als ja fabricats en virtut de la llicència reyal del

(1) Arxiu municipal Gerona: Llibre I de Moneda, f. 24.

(2) Idem: Lligall de Moneda, f. 41.

meteix any; disposantse, respecte dels qu'encare faltava encunyar, que's mudessin els encunys, afeginthi una G. Aquest batiment fou també encarregat a En Antic Sobirà, assegurant la ciutat els menuts, y's va realisar en la quantitat de 10.000 lliures, franques, o sigui més del doble de l'autorisada ⁽¹⁾.

A aquesta extralimitació, entre altres, foren degudes les reclamacions del mestre racional, de les que'ls jurats procuraren excusarse com pogueren, obtenint, a la fi, del sobirà, un *bill* d'indemnitat en Novembre de 1537.

En 1542 els jurats de Gerona tornaren a demanar autorisació pera encunyar menuts, fins la suma de 2.000 ducats, llicencia que varen obtenir, no sense haver tingut de vèncer moltes dificultats, y que fou llegida en consistori celebrat el día 18 de Juny de 1543. Desconeixem el text d'aquesta autorisació. L'encunyació no va començar fins el mes de Setembre del darrer any, per tal que'l mestre racional s'oposava a que's verifiqués a Gerona, exigint que's fes a Barcelona, lo que varen resistir quant pogueren els jurats, qu'al últim s'hi hagueren d'avenir, encare qu'ab protesta, conseguint que s'employessin els cunys de la ciutat y nomenant pera representarla a En Francisco Andreu. El batiment se va acabar en 1544.

19 d'Abril de 1553. L'Infant Don Felip concedí als jurats de Gerona autorisació pera fabricar 2.000 lliures de menuts, franques de tota despesa ⁽²⁾. El batiment se va fer a Barcelona, ab intervenció del noble Don Francisco Gralla y Deçpla, mestre racional de la Cort, per l'argenter barceloní Pere Ponç Sobirà, ab qui fou contractat. Per més qu'una de les condicions estipulades era que's fes dintre'l terme de quatre mesos, consta qu'en l'any 1567 la ciutat continuava rebent de Barcelona menuts ab la llegenda CAROLUS. Els tipus y llegendes d'aquestes monedes, segons se declara en la primera entrega que se'n feu, eren : «*ab una parte efigiem Regiam cum litteris in circulo dicentibus CAROLUS D. G. R., et ex alia parte arma dicte civitatis Gerunde cum litteris dicentibus CIVITAS GERUNDA.*» No s'expressa que'l cap del rey hi estigués girat a la dreta, y no a l'esquerra com en els menuts encunyats a Gerona, tal volta per qu'aquesta novetat havia ja sigut introduïda quan l'encunyació anterior y devien portarla 'ls encunys que consta s'enviaren a En Sobirà y qu'eren els qu'havien servit pel batiment fet abans a Barcelona.

Vic. — 22 de Desembre de 1519. A petició dels síndics de la ciutat de

(1) Arxiu municipal Gerona : Manual d'Acorts de 1535, fs. 70 y 71.

(2) Idem : Llibre II de Moneda, fs. 1 y 2.

Vic y pera atendre al sosteniment del hospital dit de Terradas, el rey facultà al municipi de dita ciutat pera encunyar menuts en quantitat de 1.000 lliures, del metall que volguessin, «*cum signo ex una parte de capite et ex alia de armis civitatis*», ab l'obligació d'assegurarlos per medi d'instrument públic y de depositarlos en poder de Pere de Fontanyà, ciutadà de Vic, el qual, pagades les despeses, tenia de cuydar de l'inversió. Disposà aiximeteix que'ls dits menuts tinguessin curs en tota la vegueria de Vic y Ausona, y que'ls que'ls falsifiquessin encorreguessin en les meteixes penes que'ls falsadors de moneda reyal ⁽¹⁾.

En 15 de Setembre de 1524 el Consell de la ciutat de Vic va acordar sol·licitar del rey permís pera batre moneda en quantitat de 1.000 lliures, obtenintlo en 1528, ja qu'en 3 d'Agost d'aquest any va resoldre, el meteix Consell, acceptar la llicència rebuda d'encunyar fins la quantitat de 1.500 lliures, y en 9 d'igual mes y any determinà que's fes preu pera l'encunyació y que's fabriquessin motllos y cunys. No hem vist el text d'aquesta autorisació ⁽²⁾, qu'es del 18 de Juliol.

En 12 de Juliol de 1532, per tal que s'havien falsificat els menuts encunyats per la ciutat, el Consell, pera conservar el crèdit de la moneda, va determinar abonar els falsos. Aquesta mida no va donar bon resultat, per qu'augmentà la falsificació, y en conseqüència foren nomenades, en 23 de Janer de 1534, quatre persones encarregades de tallar y inutilisar els menuts falsos. Finalment, en 11 de Novembre del meteix any, el Consell resolgué retirar els menuts de la circulació, donant en llur lloc altres que s'havien batut «de major estructura ab la efigie de dues aligues.» Va acordar, a més, prohibir la circulació dels menuts encunyats a Gerona, donant deu dies de terme pera desfersen, y així's va fer saber per pregó ⁽³⁾.

Res més hem conseguit averiguar de les encunyacions de la ciutat de Vic durant el regnat de Carles I, essent de creure qu'en dit temps no obtingué més llicències pera fabricar moneda, per qu'en la primera que li otorgà Felip II se fa constar que la ciutat feya molt temps no n'havia fabricada.

Es interessant l'acort del Consell del dia 12 de Juliol de 1534, per que per ell sabem que la ciutat de Vic, a més de menuts, encunyà, en temps de Don Carles I, altres monedes «de major estructura ab la efigie de dues aligues», de la qual encunyació no's tenia noticia. Aquestes monedes, fins

(1) Apèndix : Document XCVI. Arxiu Corona Aragó : reg. 3883, fs. 173 y 174.

(2) Arxiu municipal Vic : Llibre IV d'Acorts y lligall de Moneda.

(3) Idem : Llibre IV d'Acorts y lligall de Moneda.

avuy, no han sigut trobades, que sapiguem. Deu notarse que no's pot entendre que les transcrits paraules fassin referencia als menuts de Vic que duen en ressegell una àliga imperial de doble testa; puix no's tracta en l'acort d'un ressegell posat als menuts, sinó de monedes de *major structura*, això es, de major mòdul que'ls diners. Les dues àligues constitueixen per consegüent en elles un dels tipus.

PUIGCERDÀ. — 25 de Febrer de 1525. Orde del rey a Joan Salrà, mestre de la seca en els comtats de Rosselló y Cerdanya, pera qu'encunyés dos mil ducats en moneda d'*ardits y menuts* de billó, de la meteixa lley y lliga y ab el meteix cuny y tipus de la moneda que s'encunyava a Perpinyà, o ab els tipus que més be li semblés, la qual moneda manà que's fabriqués en la seca de Perpinyà o en la vila de Puigcerdà, y tingués curs en els comtats de Rosselló y Cerdanya. El benefici de l'encunyació, pagades totes les despeses, devia entregarlo a la vila de Puigcerdà mitjansant rebut. Disposà que la dita moneda corregués al meteix for o valor que la que's batia a Perpinyà y qu'aixís se fes a saber per pregó ⁽¹⁾.

Aquesta orde sembla va ésser dictada pera acabar ab les dificultats que'ls cònsuls de Perpinyà oposaven a l'execució d'una llicencia, concedida l'any 1523, per l'emperador á la vila de Puigcerdà, pera batre moneda en quantitat de 1.500 lliures; batiment que, malgrat haverse fet fer els cunys a Barcelona, es molt probable no va tirar endavant. En virtut de la nova disposició, Puigcerdà va conseguir que s'encunyessin els dos mil ducats d'*ardits y menuts*, no sense penes y treballs, havent durat l'encunyació des del any 1525 al 1533 y haventse practicat en part a Perpinyà y en part a Puigcerdà meteix. En quant als tipus de les monedes que s'encunyaren, es molt interessant la resolució presa pel Consell de la vila 'l día 15 d'Abril del any 1525, per la qual se disposa qu'en el cas de no consentir els cònsuls de Perpinyà que la moneda «se face ab lo cuny de Perpinyà... que face fer dit Salra los cunys en Perpinyà e que als *ardits a la huna part sie nostra dona a l'altra les barres darago* E als *menuts a la una part nostra dona a l'altra una creu ab algunes letres entorn a quiscuns*» ⁽²⁾. A aquesta disposició s'acomoda exactament el menut de Puigcerdà, ab la data 1526, que descriurem més avall. També s'hi acomoden els *ardits* ab el tipu de la Verge a l'una cara y les barres d'Aragó a l'altra, que 'ls senyors Colson y Heiss atribuei-

(1) Apèndix : Document XCVII; Arxiu Corona Aragó : reg. 3887, fs. 191 y 192.

(2) CARRERAS Y CANDI : «Encunyacions monetaries al Urgellet y Cerdanya» en la «Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa»; t. VI, ps. 275 y següents.

xen a Perpinyà, els quals no porten data ni indicació del lloc ont foren encunyats, però sí la llegenda CAROLUS + D + G + REX. ¿Pertanyen aquests ardis a Puigcerdà y es per consegüent equivocada l'atribució que els hi donen els senyors Colson y Heiss? No 'ns atrevim a afirmarho, per més qu'ajuda a creureho 'l fet de que Puigcerdà hagué de fer encunyar la moneda ab cunys propis, puix no consta que 'ls cònsuls de Perpinyà consentissin que les encunyessin ab els d'aquesta vila, ni es el dit consentiment presumible quan tants obstacles posaren a que l'encunyació 's realisés. Però, com l'orde reyal manava que la moneda 's fes «*ab lo mateix cuny y marcha de la moneda de billó de dita vila de Perpinyà*», encare qu' ab la salvetat de poguerla fer «*de altra qualsevol marcha... pus sia tal que valga en totes les viles y universitats y altres parts de aqueixs comtats de rossello y Cerdanya*», es possible, encare qu'ho conceptuem molt difícil, que 'l mestre de la seca Joan Salrà, que fou l'encarregat de fer fer els cunys, els hagués fet fer iguals als qu'usava la vila de Perpinyà y als que portava la moneda que corria en el comtat de Rosselló.

En aquest concepte hem fet referencia a l'orde reyal que 'ns ocupa pera justificar que les monedes encunyades a Perpinyà, en virtut de la llicencia del any 1523 y abans de la del 1528, són les que porten el tipu de la Verge : doncs aquest tipu es el que's veu en les de Puigcerdà corresponents a l'autorització de 1525. No pogué M. Colson classificar cronològicament les dites monedes, per que desconeixia 'l text y l'existencia de la concessió qu'acabem de resumir. Creu, emperò, que les monedes de Puigcerdà s'encunyaren a Perpinyà, per haverse trobat en aquesta vila, l'any 1840, un dels cunys que serviren pera fabricar els diners ⁽¹⁾.

VALL D'ARÀN. — 28 de Febrer de 1525. Llicencia otorgada, pel rey, als síndics de la Vall d'Aràn, pera fabricarhi menuts o senyals de coure, o de qualsevol altre metall, ab les armes de la meteixa, els quals poguessin fer encunyar tots al plegat o en diferentes ocasions y partides, com millor els acomodés, però solament en la quantitat total de 500 lliures barceloneses. Manà que 'l batiment se fes ab intervenció del batlle de Viella y del seu escrivà, el qual cada vegada y cada día que s'encunyés devía consignar al dors de la llicencia la quantitat batuda, pera qu'aquesta no passés ni pogués excedir de la senyalada. Disposà, aiximeteix, qu'abans de començar l'encunyació, en el terme de sis mesos, els dits síndics, en presencia del batlle de Viella y pel notari de la Cort, asseguressin ab instrument públic

(1) COLSON : ps. 229-231. *Note sur les monnaies de Puigcerdà.*

el cambi dels dits senyals ab bona moneda *batuda en seca*; que l'expressada moneda sols tingués curs en la Vall d'Aràn, y qu'així's fes pregonar, designantse y nomenantse en el pregó la persona encarregada del cambi ⁽¹⁾. Aquestes monedes no són conegudes.

BANYOLES. — *3 de Novembre de 1525*. El rey demanà al seu lloctinent a Catalunya son parer sobre una instancia dels jurats de Banyolas en la que demanaven llicència pera fabricar menuts en quantitat de 3.000 lliures, ab l'objecte de lluir els censals carregats sobre la vila, que per conseqüència de les darreres guerres *es vinguda a total destrucció y despoblació*, y li donà pressa pera *poguer provehir lo convenient á tota utilitat y be de la dita vila* ⁽²⁾.

En 17 dels meteixos mes y any, el sobirà remeté al lloctinent la demanda de Banyoles, junt ab les que li havien fetes la ciutat de Gerona y la vila de Perpinyà, essent de notar qu'en el document s'expressa que la petició era pera la quantitat de 2.000 lliures, essent aixís qu'en l'anterior se consignava que la quantitat sollicitada era la de 3.000 lliures.

No tenim cap noticia del resultat d'aquesta gestió y res ne diu el senyor Alsius en la seva apreciable monografia de Banyoles ⁽³⁾. Tampoc coneixem monedes de Banyoles que's puguin atribuir a aquest regnat.

LA SEU D'URGELL Y ORGANYÀ. — Creu 'l Sr. Carreras y Candi ⁽⁴⁾ qu'un cop començada en la Seu d'Urgell l'encunyació de moneda, a derrers del segle xve, continuà la seva fabricació durant el xvie, canviant els tipus, y a aquest darrer segle y a principis del xviie atribueix les monedes incuses de llautó batudes en dita ciutat.

Per la nostra banda direm solament que fins are no són conegudes les autorisacions de batre moneda otorgades a La Seu, que no podia batren per dret propi. Es indubtable que les va obtenir, des del moment en que consta, dels documents reunits y publicats pel Sr. Carreras, qu'encunyà moneda y que's conserven monedes a La Seu encunyades. Ademés, La Seu d'Urgell y Organyà són poblacions continuades per Antic Roca en la llista de les qu'en son temps fabricaven moneda.

De les notícies contingudes en el treball del Sr. Carreras, deduïm qu'en 1517 corrien en l'alta montanya de Catalunya menuts de Puigcerdà falsos,

(1) Apèndix : Document XCVIII. Arxiu Corona Aragó : reg. 3887, fs. 208 y 209.

(2) Idem : reg. 3887, f. 315.

(3) *Ensaig històrich sobre la vila de Banyolas*, per D. PERE ALSIUS Y TORRENT : 2.ª edició; un vol. en 8.ª de iv-250 ps.-Banyolas, 1895.

(4) *Monedes del Urgellet* (en publicació), ps. 76 y següents.

y també que, en 1556, hagué d'instruir-se a La Seu procés contra'ls acusats d'haver falsificat la moneda encunyada en la ciutat : ab lo qual se justifica que se n'hi va encunyar durant el regnat de Carles I. Les demés notícies que dóna'l Sr. Carreras, aixís referents a les monedes de La Seu com a les d'Organyà, són posteriors a aquest regnat y d'elles tractarem més endavant, reservant pera aleshores la descripció de les de La Seu que's conserven.

Abans d'empendre la descripció de les monedes catalanes batudes en el regnat de Carles I, repetirem qu'algunes de les locals qu'hem descrites al tractar de les del regnat de Don Ferràn II, es probable ho foren en el que'ns ocupa.

La descripció es com segueix :

MONEDES REYALS

DINERS DE BILLÓ

530. Anv. : IO....ROLV, entre dos cercles de punts; en el camp, bust coronat, a l'esquerra; la corona trenca la llegenda. Una B en ressegell.

Rev. : + C·BARCANONA, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona.

Dobler, billó.-Colecció del autor.

Inèdita. (N'hi hán sense ressegell.)

531. Anv. : IOA·KAR-OL..., entre dos cercles de punts; en el camp, bust coronat, a l'esquerra. La corona trenca la llegenda.

Rev. : BA-RK-NO-NA, entre dos cercles de punts; en el

camp, creu tallant la llegenda y 'l cercle interior de punts; cantonada en el primer y quart ab un anell, en els segón y tercer ab tres punts. Al centre de la creu, una B.

Diner, billó.-Varis.

Salat : t. I, l. 3, n. 15; Heiss : t. II, l. 81, ns. 11 y 12; Colson : p. 144; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6871.

532. *Var.* : La llegenda del anvers : BA-CA-NO-NA. La creu cantonada en el primer y quart ab tres punts; en el segón y tercer ab un anell.

Diner, billó.-Varis.

Salat : t. I, l. 2, n. 13; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6870.

533. *Var.* : Sense la B, en el centre de la creu.

Diner, billó.

Colson : p. 144; Heiss : t. II, p. 93.

534. *Var.* : Ab una B, en ressegell, en l'anvers.

Diner, billó.-Varis.

Salat : t. I, l. 2, n. 14; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6872.

PRINCIPATS O DUCATS

535. *Anv.* : + IOANNAETCAROLVS·R·ARA COMIT·BARCI.
En el camp, busts de Don Carles, jove, y de Donya Joana, mirantse; entre 'ls dos, un ceptre.

Rev. : + PLVSOVL·TRE. En el camp, columnes d'Hércules; entre les columnes, a dalt, el foguer y 'ls bastons de Borgonya, ab guspíres; a baix, la mar; al costat de cada columna, una B, sobre montanyes. *Quàdruple principat?*, or; pes : 14 gr.—Biblioteca Nacional París. Heiss : t. II, l. 81, n. 1.

536. Anv. : + IOANNAETCAROLVSREGESARAG. En el camp, busts dels reys, coronats, mirantse. Al mitg, un ceptre; sobre aquèst el briquet o foguer heràldic.

Rev. : COMITES·BARCINONE. Escut vuytat, ab les armes d'Aragó, Jerusalem y les dues Sicílies. La corona trenca la llegenda.

Doble principat, or; pes : 7 gr.—Biblioteca Nacional París; Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 81, n. 2, Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6863.

537. Anv. : Igual al n. 536. La derrera paraula de la llegenda es ARAGONVM.

Rev. : + COMITES BARCINONE · P. V. 1521. Escut semblant al del n. 536.

Doble principat, or; pes : 7 gr.-De Kochner, Sant Petersburg; Ròmul Bosch y Alsina, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 81, n. 3; Salat : t. III, l. 2, n. 35.

538. *Var.* : La llegenda del anvers acaba : ARAGO; sobre del ceptre, briquet.

Doble principat, or.-Museu municipal, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6864.

539. *Anv.* : + IOANNA · ET · CAROL : REGES · ARAGON. En el camp, busts coronats dels reys, mirantse; el del emperador, a la dreta; entre mig, ceptre; sota aquèst, B; sobre, XXXII.

Rev. : COMITES : RARCHINONAE. En el camp, escut coronat, quarterat en el primer y quart ab les armes de Lleó y Castella, y en el segon y tercer ab les d'Aragó y Sicilia. En la punta, la magrana; a cada costat del escut, una B; la corona trenca la llegenda.

Doble principat, or; pes : 6'90 gr.-Ròmul Bosch y Alsina, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 81, n. 4.

540. *Var.* : Com el n. 539. La llegenda del anvers, acaba ab la paraula ARAGONUM.

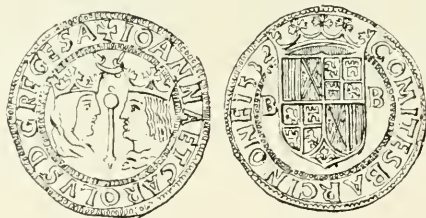
Doble principat, or.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6865.

541. *Var.* : Com el n. 540. Les llegendes escrites ab lletres llatines : l'escut quarterat ab les armes d'Aragó y Sicilia en el primer y quart y de Lleó y Castella en el segon y tercer (sense la magrana). El nom de la ciutat escrit BARQVINONA.

Doble principat, or: pes : 7 gr.-De Kochner, Sant Petersburg.

Heiss : t. II, p. 92, l. 81, n. 5.

542. *Anv.* : + IOANNA ET CAROLVS D G REGESA. En el camp, busts dels reys com en el n. 539; al mig, cèpre; al demunt, briquet.

Rev. : COMITES BARCINONE 1532. En el camp, escut com el del n. 539.

Doble principat, or.-De Kochne, Sant Petersburg.

Heiss : t. II, p. 92, l. 81, n. 6.

543. *Var.* : La llegenda del anvers es IOANNA ET CAROLVS D·G·R·ARAGO. Lo demás, com el n. 538. La lle-

genda del revers, així : COMITES BARCINON P V I
1531. Lo demás, com el n. 539.

Doble principat, or.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6866.

544. Anv. : + IOANA + ET CAROLVS + ARAGONVM REX.
Busts com en el n. 539; el del Rey, barbut; entre
ells, un ceptre, y sobre aquèst, una B.

Rev. : COMITES - BARQUINO. En el camp, áliga
de doble testa, ab corona imperial, sostenint un es-
cut quarterat com el del n. 541.

Doble principat, or; pes : 7'00 gr.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 81, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6867.

545. Anv. : + IOANNA ET CAROLVS R, entre dos cercles de
punts; en el camp, IC.

Rev. : + ARAG · COMIT BARCINO, entre dos cercles de
punts; en el camp, escut reyal d'Aragó.

Mitj principat, or; pes : 1'80 gr.-Varis.

Heiss : t. II, l. 81, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6868.

546. *Var.* : La llegenda del anvers es : + IOANNA · CAROLVS · D · G · R.; la del revers : COMITES BARCINONE. Lo demés, com el n. 545.

Mitj principat, or; pes : 1'80 gr.—Biblioteca Nacional, Paris.
Heiss : t. II, l. 81, n. 9.

547. *Anv.* : + IOANNA ET CAROLVS, entre dos cercles de punts; en el camp, I · O.

Rev. : + COMITES BARCINON. Lo demés, com el n. 545.

Mitj principat, or.—Varis.

Salat : t. III, l. 2, n. 34; Heiss : t. II, l. 81, n. 10; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6869.

548. *Anv.* : + IOANNA ET CAROLVS REGES ARAGONVS. En el camp, busts coronats dels reys, mirantse; entre mitg, un ceptre, y al demunt, un briquet ab la creu de Borgonya, entre guspieres.

Rev. : + COMITES ROSSILIONIS 1522. En el camp, escut com el del n. 535; a cada costat, una P.

Doble p·incipat, or.—Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6873.

MONEDES LOCALS

PERPINYÀ

549. Anv. : CAROLUS + D + G + REX, entre la vora y un cercle de punts. En el camp, escut, en cayró, ab les armes reyls, coronat : la corona toca la vora de la peça y trenca 'l cercle de punts y la llegenda.

Rev. : + AVE + G + - PLENA · DOM, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, la Verge, dreta, ab el Nen Jesús al braç, trencant la llegenda per baix; a l'esquerra, una creueta.

¿Ardit?, coure; pes : 1'30 gr.

Poey d'Avant : l. 78, n. 15; Colson : p. 144, l. 8, n. 84 (y var.); Heiss : t. II, l. 115, n. 5; Vidal : Catàlec, n. 6964.

550. Anv. : PERPINIANI : VILLE 1·5·2·9. En el camp, escut ab les armes reyls d'Aragó, coronat, y tancat dintre d'un cercle de punts atravessat per la corona. Els numerals són posats sobre y entre 'ls florons de la corona.

Rev. : + INTERNATOS : MVLIERVM, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, Sant Joan Baptista, dret,

ab l'Anyell Pasqual al braç esquerra y senyalantlo
ab la mà dreta; a cada costat, una P.

¿Sou? billó; pes : 2'25 gr.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Poey d'Avant : l. 78, n. 12; Colson : l. 8, n. 82; Heiss : t. II, l. 115, n. 2;
Vidal-Quadras : Catálec, n. 6963.

551. *Var.* : Igual a l'anterior. Al acabament de la llegenda del
revers hi hà, ademés, una N.

¿Sou? billó; pes : 1'80 gr.

Poey d'Avant : l. 78, n. 13; Colson : l. 8, n. 81; Heiss : t. II, l. 115, n. 3.

552. *Var.* : Igual al n. 550.

Mitg sou?, billó; pes : 0'90 gr.

Poey d'Avant : l. 78, n. 14; Colson : l. 8, n. 83; Heiss : t. II, l. 115, n. 4.

553. *Anv.* : PERPINIANI · VILLA · RA · 1·5·3·11; en el camp,
escut en cayró, ab les armes reyalas d'Aragó, coronat;
a cada costat, una P; la corona trenca 'l cercle in-
terior de punts y la llegenda. Els numerals són po-
sats a sobre y entre 'ls florons de la corona.

Rev. : + INTERNATVS: MVLIER: CUMEA, entre la
vora y un cercle de punts; en el camp, Sant Joan
Baptista, com el n. 550; entre 1-5—3-1; a dalt, a
l'esquerra, la lletra P.

¿Sou doble?, billó; pes : 3'35 gr.-Biblioteca Nacional, París.

Heiss : t. II, l. 115, n. 1.

554. *Var.* : La llegenda del anvers es : PERPINIANI : VILLE;
la del revers : + INTERNATOS : MVLIERV : N
Lo demés, com el n. 553.

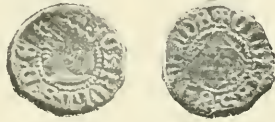
Sou doble, billó.

Colson : l. 8, n. 80.

555. *Var.* : En l'anvers, la data 1·5·2· (?) està posada a la part
de fora de cada un dels quatre cantons del escut,
en els quals no hi hà la lletra P.

Colson : l. 8, n. 79; Poey d'Avant : l. 78, n. 11; Heiss : p. 314, n. 1 bis.

GERONA

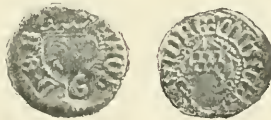

556. *Anv.* : CAROLUS · D · G · R, entre dos cercles de punts; en
el camp, testa coronada, a l'esquerra; la corona tren-
ca la llegenda y 'l cercle interior de punts.

Rev. : + CIVITAS · GERUNDA, entre dos cercles de
punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de
Gerona; un anell a la part de fora de cada un dels
costats del cayró.

Diner, billó.-Varis.

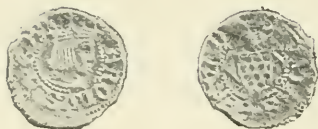
Heiss : t. II, l. 91, n. 9.

557. *Var.* : Igual al n. 556, però ab una G en contrassegell en
l'anvers.

Diner, billó.-Varis.

Pujol : «Memorial Numismático», t. I, p. 232, n. 1; Vidal-Quadras : Ca-
tàlec, n. 6920.

558. *Var.* : L'anvers com el del n. 556. La testa, a la dreta. Una petita G gravada en la part de dalt del escut.

Diner, billó.-Varis.

Pujol : «Memorial Numismático», p. 233, n. 3; Heiss : t. II, l. 91, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6918.

559. *Var.* : Igual al n. 558. Dos punts separen les paraules y les inicials de les llegendes del anvers y del revers.

Diner, billó.-Colecció del autor.

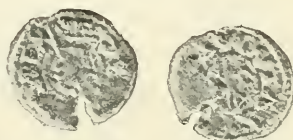
Pujol : «Memorial Numismático», ps. 232 y 233.

560. *Var.* : Igual al n. 558. Les paraules de les llegendes estànn separades per estrelletes de sis raigs.

Diner, billó.-Colecció del autor.

Inèdita. (La que publica 'l Sr. Vidal-Quadras, Catàlec, n. 6919, ab la llegendada *Geruneda*, la creyem una falsificació de l'època.)

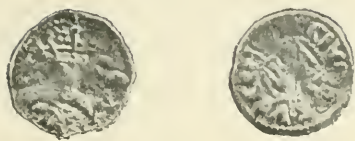
VIC

561. *Anv.* : KAROLVS·REX, entre dos cercles de punts; en el camp, testa coronada, a l'esquerra, que trenca la llegendada y 'l cercle interior de punts.

- Rev.* : VICIVITAS·VCENCIS, entre dos cercles de punts; en el camp, escut en cayró, ab les armes de Vic.

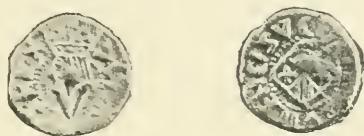
Menut, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona; Museu Episcopal, Vic. Salat : t. I, l. 5, n. 3 y t. III, l. 4, n. 17; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6924.

562. *Var.* : La meteixa, ab una petita V y les armes de Vic, en contramarca en l'anvers.

Menut, coure.

Heiss : t. II, l. 95, n. 6.

563. *Var.* : La meteixa, ab una V, incusa, en ressegell, en l'anvers, y una àliga, en ressegell, en el revers.

Diner, coure. - Vidal-Quadras, Barcelona; Museu Episcopal, Vic.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 6925 y 6926.

PUIGCERDÀ

564. *Anv.* : + VIRGO-MARIA, entre dos cercles de punts; en el camp, la Verge, asseguda, alletant l'Infant Jesús; l'imatge toca per baix l'orla de punts y trenca la llegenda.

Rev. : + PODIO:CERITANO, entre dos cercles de punts; en el camp, creu equilateral que porta repartida en els quatre buyts la data, 1-5-2-6.

¿*Diner?*, billó negre; pes : 0'60 gr.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Colson : p. 230; Heiss : t. II, l. 93, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6923.

Números 530 a 534. Per falta de documents de l'època o per no haver-los sapigut trobar, poc podem dir d'aquestes monedes. La n. 530 es un dobler, les altres són diners de billó encunyats probablement en virtut de les disposicions dictades per Ferràn II. Solament consta qu'en 1523 s'encunyaren a Barcelona menuts o *malles*. El ressegell de la moneda n. 534 es una B, y no una R com En Salat va creure, y degué serhi posat per algú acort del Capítol municipal responent de la seva bondat y pera que no's confongués ab els falsos, qu'en aquella època tant abundaren.

Números 535 a 548. Ja sabem que'ls ducats y'ls principats eren una mateixa cosa. El pes d'aquestes monedes d'or resulta qu'es el mateix, respectivament, que'l de les peces que s'encunyaren en el regnat de Ferràn II, y creyem que llur lley era també la mateixa, com ho reconeix M. Heiss. Per això les hi hem donat el nom oficial de principats. L'exemplar n. 535, pel seu pes, sols pot ésser una peça de quatre principats; pel seu estil y, més que tot, per la manera d'estar escrita la paraula *ultra*, OVLTRE, sospitem que no fou fabricat a Barcelona o, al menys, que no va tallar els cunys un artista del país. Les senyalades ab els ns. 536 a 544 són dobles principats, d'elles mereixen fixar l'atenció 'ls ns. 537 y 543, no sols per tenir imprès l'any de la llur encunyació, 1521 y 1531 respectivament, sinó també per llegirshi les inicials P. V. y P. V. I. al final de la llegenda del revers. En Salat, que conegué la primera d'elles, suposa que les lletres P. V. son les inicials de *Plus Vltra* y indiquen haver sigut encunyada la moneda a Amèrica, opinió que no trobem satisfactoria. M. Heiss, sospita que la moneda està equivocada, haventshi posat una P en lloc d'una S; d'ésser així, afegeix, les tals lletres faríen referencia, la primera al regne de Sicilia, y la segona al de Valencia. Aquesta explicació encare es més arbitraria y aventurada que la d'En Salat y queda desvirtuada per la moneda n. 543, en la que's repeteixen la P y la V, ab l'adició, a més, d'una I. Per la nostra part, confessem ingenuament que no sabem què signifiquen aquestes lletres. Fora les descrites ab els ns. 539 y 540, en les llegendes de les quals estàn barrejades les lletres gòtiques ab les llatines, en totes les altres la llegenda està en caràcters llatins. En elles s'hi llegeix el numeral XXXXII que, creu M. Heiss, fa referencia al any de l'encunyació, però creyem qu'indica el valor de la moneda y significa qu'aquèsta equivalia a 42 sous de la moneda corrent, que es el mateix que li dona una sentència dictada a Perpinyà l'any 1552, de la qual parla M. Colson ⁽¹⁾. Per lo que respecta a les diferencies y varietat que's

(1) COLSON : p. 142.

noten en els tipus, aixís en les espècies majors com en els mitjos principats, no'n tenim cap notícia. L'exemplar n. 548, donat a conèixer pel Sr. Vidal-Quadras, tant per la llegenda com per les dues P que fan costat al escut del revers, no hi hà dubte que va ésser batut a Perpinyà. Es l'única moneda reyal que coneixem encunyada a la seca de dita vila durant el govern de Carles I.

Val la pena de fer present que fins avuy no ha aparegut cap moneda catalana de plata de Donya Joana y de Don Carles, y que tampoc se coneix cap document pel que consti que se'n encunyessin. Sospitem que corria aleshores en el Principat de Catalunya la batuda en altres regnes y especialment la de Castella.

Números 549 a 555. Havem descrit les monedes de Perpinyà per l'orde cronològic ab que'ns apar que foren emeses. Es indubtable que, tot y no essent exactament igual, el revers de la senyalada ab el n. 549 va servir de patró al anvers de les fetes encunyar per la vila de Puigcerdà que porten la data 1526. Creyem, per consegüent, que, cas de no ésser també de Puigcerdà, es de les batudes en virtut de la llicencia que'l rey otorgà a la vila en 7 de Març de 1523. Les restants, no admet dubte que varen ser encunyades en virtut del privilegi de 1528, y ho prova la data que porten estampada. Si els ns. 553 y següents són sous dobles, com creu M. Colson, les descrites ab els ns. 550 y 551 deuen ésser sous senzills o *senars* y la n. 552 un mitj sou, però'ls pesos efectius d'aquestes monedes, 3'35, 2'25 y 1'80 grams, no responen a dites denominacions. La manca de notícies no permet precisar la denominació y'l valor respectiu de cada una d'elles. La lletra N que segueix en la llegenda del revers en els exemplars ns. 551 y 554, creyem, com M. Colson, es l'inicial de la paraula continuació de la llegenda relligiosa: *Internatus mulierum Non surrexit maior*, referintse á Sant Joan Baptista. Les paraules CUMEA, que, segons M. Heiss, segueixen a la dita llegenda en l'exemplar descrit ab el n. 553, si la llur transcripció no està equivocada, lo que no hem pogut comprovar per no haverne vist cap peça ben conservada, no sabem lo que signifiquen y són potser una errada del gravador dels cunys. M. Colson les transcriu CUMUN y diu ser falsa la moneda. El meteix exemplar porta al final de la llegenda del anvers les lletres NA, segons M. Heiss, y RA, segons M. Colson, que tampoc atinem lo que volen dir. Si la primera es una K, podria crèures són les inicials del nom del rey escrit KArolus.

Números 556 a 560. Dels diners geronins descrites ab aquests números, l'indicat ab el 556 pertany als encunyats a Gerona en virtut de les autori-

sacions dels anys 1520, 1523, 1528 y 1535; així ho justifica el ressegellat en 1535, n. 557, y també'l fet de no portar gravada en l'escut la lletra G qu'en aquest darrer any se disposá 's gravés en les monedes que s'encunyessin y que's veu en la part superior de les armes de la ciutat en els que posteriorment se fabricaren a Barcelona gracies a les autorisacions dels anys 1543 y 1553, que són les que descrivim ab els ns. 558, 559 y 560. En els fabricats a Gerona, la testa del rey està gravada a l'esquerra, com en els batuts abans en la ciutat a nom dels reys Joan II y Ferràn II; en els encunyats a Barcelona, la testa reyal està gravada a la dreta. Quan se ressegellaren, en 1535, els menuts geronins, corrien encare en la ciutat diners de Ferràn II; per això s'en troba algú de ressegellat ab una G. Solament la major o menor riquesa del billó pot servir pera diferenciar els diners de les diferentes emissions fetes a Gerona, per ser iguals tots fins en llurs més insignificants detalls: però aquesta apreciació es molt difícil pel fet d'estar platejats o emblanquits la major part dels exemplars que's conserven, dels quals n'hi han aiximeteix molts de falsos.

Números 561 a 563. Són diners de Vic, fabricats en virtut de les autorisacions dels anys 1519 y 1528. Dels ressegells que's veuen en els exemplars ns. 562 y 563, ne parlarem al ocuparnos del regnat de Felip I, que fou quan s'hi gravaren. La lletra V, que porten al comencement de la llegenda del revers, creyem que s'ha de llegir V (*icariæ*), això es: «(moneda) de la V (eguería) de la ciutat de Vic», per més qu'en tot cas la paraula *ciuitas* hauria de estar en genitiu. Ens fundem en el text del document qu'autorisa la seva encunyació.

Número 564. Es un menut de Puigcerdà, dels encunyats probablement a Perpinyà, als que sovint hem fet referencia. El mestre de la seca de Perpinyà va procurar acomodar-se a la disposició reyal de qu'aquests diners portessin els mateixos tipus que les monedes que s'encunyaven a la seca rossellonesa, però usà també de la facultat que tenia de mudarlos. Així, no poguent posar en el revers les armes de Perpinyà, que Puigcerdà no tenia dret d'usar, va substituir les armes per una creu (copiant tal volta el tipu dels senyals abans encunyats en aquesta vila, que, com hem manifestat, no són encare coneguts) y va posar en l'anvers l'imatge de la Verge Maria ab l'Infant Jesús, tipu usat en les monedes de Perpinyà, canviant el dibuix de l'imatge y la llegenda, però fent de manera que l'aspecte general de la moneda resultés molt semblant al del revers de les monedes perpinyaneses.

FELIP I (1558-1598)

Al començar son regnat, estava Don Felip en guerra ab França, guerra que després de la victòria de Sant Quintí va acabar ab el tractat de Château Cambresis. Lluytà seguidament ab els turcs, auxiliant Malta en 1565, y guanyant contra ells la batalla de Lepant en 1571, lo que no'ls va privar d'apoderarse definitivament de Tunís. En 1566, foren descobertes les isles Filipines y començaren les guerres de Flandes. En 1570, fou afogada la rebel·lió del morescs del regne de Granada. En 1580, entrà Don Felip a regnar a Portugal. L'armada dita *Invencible*, fou desfeta camí d'Angleterra en 1588 per una tempestat. En 1591, els aragonesos vegeren vulnerats llurs furs ab la mort de Lanuza. En 1598, se firmà ab França'l tractat de Vervins y cedí el rey els Països Baixos a la seva filla Isabel Clara Eugenia. Morí Don Felip el 13 de Setembre de 1598. Havía estat casat quatre vegades : la primera ab Donya María de Portugal, de la qual tingué a Don Carles, qui va morir abans que'l pare; la segona ab Donya María d'Angleterra, de la qual no va tenir descendencia; la tercera ab Donya Isabel de Valois, essent fruyt d'aquest matrimoni Isabel Clara Eugenia y Caterina; la quarta ab Donya Anna d'Austria, qui li va donar quatre fills y una filla, dels quals li sobrevisqué Don Felip, successor en la corona.

Pera tot lo referent a les monedes no catalanes d'aquest sobirà, remetem al lector a les obres citades de Heiss, Campaner y Vidal-Quadras. Les notícies que tenim respecte de les catalanes, són les que segueixen :

SEQUES REYALS

11 de Maig de 1558. Per renuncia d'En Joan Vinyes, es nomenat mestre de la seca de Barcelona En Miquel Maduxer, y pera ocupar la vacant del càrrec de custodi «*auri regii quod cuditur in sica civitatis Barchinonæ*», qu'aquest desempanyava, es nomenat En Pere Roig ⁽¹⁾. Hem subrallat les paraules copiades per que semblen justificar que s'encunyava a Barcelona moneda d'or al iniciarse'l regnat de Felip II, del qui no's coneixen monedes catalanes d'aquest metall; lo probable es que les paraules transcrites

(1) Arxiu Corona Aragó : reg. 4001, fs. 10 y 12.

fan referència a la moneda d'or encunyada en temps del rey Don Carles. Notem que'l document està datat el mateix any en que va morir l'emperador.

En 23 de Novembre y 14 de Desembre del any 1566 va dictar Don Felip disposicions sobre la lley, valor y tipus de les monedes d'or y de plata que s'encunyessin y lo mateix va fer respecte de les de billó. Aquestes disposicions, per més que sembli deduirse lo contrari de lo que diu M. Heiss ⁽¹⁾, no foren dictades més que pera'ls regnes de Castella y Lleó y altres dominis reials a ells agregats, y no fan referència als Estats aragonesos, com ho justifica llur text. En Salat ho entengué be aixís, al fer notar qu'aquesta ordinació, com la que pera les monedes de plata de Castella havia dictat anteriorment Don Ferràn el Catòlic, no eren iguals a la dictada pera Catalunya en 1493. a lo qual afegeix : «con esta variedad de ley y peso quedaron alteradas las monedas de plata de Cataluña y de Castilla ⁽²⁾», referintse a la relació de valor entre unes y altres.

2 de Juliol de 1588. «Mandó—el rey—que en toda la moneda que se labrase así de oro como de plata se pusiese el año en que se hubiese labrado »por letra de guarismo, y si no cupiesen todas cuatro letras en la moneda »menuda, se pusiesen las dos últimas para que mejor se pueda averiguar »lo que se quiera saber respecto de ello ⁽³⁾». Aquesta orde s'aplicà a Catalunya, com veurem al descriure les monedes.

M. Colson enumera alguns altres documents, dels anys 1560, 1562, 1567 y 1598, que fan referència al nomenament de mestre de la seca de Perpinyà a favor de Francesc Tardiu, y a varies matrícules dels qui treballaven en la dita seca, de la darrera de les quals resulta qu'en 1598 n'era mestre Josep Boquet.

SEQUES LOCALS

PERPINYÀ. — *3 de Juliol de 1585.* Entre les instruccions donades als síndics nomenats per la vila de Perpinyà pera representarla en les Corts de Montçó, hi hà la de que demanin al rey declari : 1.er, que'l privilegi de batre moneda concedit a la vila de Puigcerdà es exclusivament local; 2.^{on}, que

(1) HEISS : t. II, p. 196. No manà Don Felip la seva observancia en totes les cases de moneda dels seus regnes, com diu M. Heiss, sinó «en les nostres cases de la moneda *destos* regnes» com diuen els documents; lo qual es molt diferent.

(2) SALAT : t. I, p. 160.

(3) SALAT : p. 53 ab referència a la lley X, t. XXI, llib. V, de la Nova Recopilació.

les monedes fabricades en virtut del dit privilegi solament deuen tenir curs a la Cerdanya; y 3.er, que les dites monedes no deuen ésser admeses a Perpinyà, ni en el comtat de Rosselló, ni en el territori de Conflent ⁽¹⁾. A Perpinyà, com a altres poblacions qu'aleshores encunyaven moneda, no'ls agradava la competència que feyen a les llurs les d'altres poblacions veïnes a les que s'havia concedit la facultat d'encunyarne, y d'aquí les freqüents gestions y reclamacions fetes per impedirne l'encunyació o, al menys, pera dificultarne'l curs. Barcelona era la que reclamava, en primer terme, contra totes les encunyacions locals; següien després Perpinyà reclamant contra Puigcerdà, Gerona contra Banyoles, y Vic prohibint la circulació dels menuts geronins. Són nombrosos els documents d'aquest sigle y del següent que fan relació a aquestes diferencies y qüestions.

19 de Febrer de 1598. Autorisació otorgada a la vila de Perpinyà pera batre «sisens, sous, dobles sous, e altre moneda a dita universitat ben vista», en quantitat de 60.000 ducats, ab la barreja de plata que creguin convenient els cònsuls de la vila y acomodantse a les ordes que se'ls remetràn per separat sobre la talla, forma y demás relatiu a llur fabricació ⁽²⁾. M. Colson diu qu'a derrers de Juny no havia començat encare a Perpinyà l'encunyació de la moneda autorisada per aquesta llicència.

GERONA. — *11 de Març de 1565.* Llicència als jurats de Gerona pera «batre o fer batre fins a la... suma de mil lliures de menuts de dita ciutat, »franques de despeses... Volem empero que dits menuts se baten... en la »seca de Barcelona y no en altre part alguna ⁽³⁾».

6 de Juliol de 1566. Altra, en termes semblants, per la quantitat de 2.000 lliures ⁽⁴⁾.

4 de Setembre de 1567. Altra, com les anteriors, també per la quantitat de 2.000 lliures.

En 1568 se formalisà l'entrega dels diners batuts en virtut de les precedents autorisacions, en quantitat de 5.531 lliures, de la qual les 531 devien representar les despeses de la fabricació.

2 de Setembre de 1575. Nova autorisació d'encunyar menuts, també en la

(1) COLSON : ps. 146 y 147.

(2) COLSON : ps. 148 y 149, y doc. n. XXXI.-Arxiu Corona Aragó : reg. 4721, f. 187.

(3) Arxiu municipal Gerona : Llibre II de *Moneda*, f. 11. - Arxiu Corona Aragó : reg. 4302, f. 114.

(4) Arxiu Corona Aragó : reg. 4302, f. 162. De la següent, del any 1507, no n'hem trobat el text.

fàbrica de Barcelona, per la quantitat de 4.000 lliures ⁽¹⁾. Un incident retardà l'encunyació d'aquests menuts. Els jurats de la ciutat havien acordat que «la efigia y fas del rey Felip stigua girada devers la part dreta conforme lo punxo es stat amostrat ara en la present adjunctio y manuts vells »se son fets en dita ciutat», això es, a l'esquerra del que mira, com els batuts a Gerona en temps de Ferràn II y de Carles I; però, com sobre això s'hagués promogut una qüestió entre'ls argenters Geroni Jofre, de Gerona, y Maties Gener, de Barcelona, encarregat de l'encunyació, en 27 de Juliol de 1576 se resolgué: «que quiscú d'ells fassa un punxo o encuny conforme »entre ells sta apuntat y fets aquets haian de stampar o encunyar sis manuts »que mire la fas conforme miren los ultimament fets y fabricats per esta »ciutat en Barcelona, perque se pugua determinar qual de dits encunys »sera millor per dits Jurats e adjunts pera que ab aquell se pogan fer dits encunys». En això, el Mestre Racional intervingué a favor d'En Gener, y els jurats, als qui interessava estar be ab ell, tornant sobre llur primer acort, varen resoldre: «que sia feta y fabricada dita moneda conforme la »última factura se feu per esta ciutat en Barcelona», això es ab la cara girada a la dreta del que mira. En 17 d'Agost foren trencats els cunys ab el bust del rey en disposició contrària. Les entregues de diners encunyats se feren des del dia 4 de Setembre al 27 de Novembre de 1577, trencantse al endemà els cunys qu'havien servit pera la fabricació.

25 de Novembre de 1585. Entre'ls privilegis confirmats a la ciutat de Gerona en aquesta data pel rey Felip I, figura'l concedit per Joan II en 1463, autorisant l'encunyació de moneda d'or, de plata y de qualsevol altre metall ⁽²⁾. No sabem que se'n fes us, ni que Gerona tornés a fabricar moneda durant aquest regnat.

Vic. — 13 d'Octubre de 1572. El rey demanà informes a Don Ferràn de Toledo, son lloctinent a Catalunya, sobre l'instància dels consellers de Vic sollicitant permís pera encunyar menuts en dita ciutat, per la falta que n'hi havia «*ex eo quod a multo tempore citra in eadem fabricati non fuerint*»: lo que'ls obligava a admetre'ls fabricats a Barcelona, a Gerona y a Granollers ⁽³⁾. L'informe fou favorable, doncs en

20 de Novembre de 1572, els cònsuls de Vic reberen llicència pera en-

(1) Arxiu municipal Gerona: Llibre III de *Moneda*, f. 1.-Arxiu Corona Aragó: reg. 4306, f. 215.

(2) Arxiu municipal Gerona: *Llibre vermell*, f. 197.

(3) Arxiu Corona Aragó: reg. 4702, f. 97.

cunyar, d'un plegat o en diverses ocasions, la quantitat de 3,000 lliures de menuts, franques de despeses, els quals menuts havien de portar gravats el nom y l'efigie del rey y les armes de la ciutat, y de circular a Vic y la seva vegueria ⁽¹⁾.

23 de Març de 1574. A la precedent llicencia va seguir la d'aquesta data, concebuda en iguals termes, però disposant qu'intervingués en l'encunyació un representant del mestre racional. Fou otorgada per Don Ferràn de Toledo ab expressa autorisació reyal, y també per la quantitat de 3,000 lliures ⁽²⁾.

27 de Març de 1579. En aquesta data, els consellers de Vic foren autorisats pera ressegellar «ab senyal de lleó» els menuts de la ciutat, qu'havien recullit en quantitat de 5,300 lliures, ja que 'l públic refusava admètrels per que 'n corrien molts de falsos, fins dels que ja abans havien sigut ressegellats ab «senyal de àguila». Se fa constar que de la dita quantitat, 4,300 lliures havien estat fabricades en virtut de privilegi y les 400 restants en concepte de despeses, en virtut de concessió ⁽³⁾. Es molt probable que 'l document fassi referencia a algún permís posterior al del any 1574, que no hem trobat.

24 de Novembre de 1597. Llicencia concedida als consellers de la ciutat de Vic, pera ressegellar «ab senyal de lleó», mitjansant l'intervenció y assistencia de Geroni Marimón, 430 lliures de menuts de dita ciutat qu'havien quedat pera ressegellar, haventho sigut ja 'ls altres ab senyal d'àguila y lleó, en virtut de privilegis anteriors ⁽⁴⁾.

Aquests són els ressegells que 'ls consellers de Vic posaren en els menuts batuts per la ciutat, pera respondre de llur llegimitat. El primer que's va posar fou 'l que mostra una àguila, sense que poguem precisar la data en que's va realisar l'operació. El segón, que mostra un lleó, fou posat per primera vegada en Març de 1579. Al practicar-se 'l ressegell no's va distingir entre 'ls menuts vigatans darrerament encunyats y 'ls fabricats en temps de Carles I, els quals foren ressegellats també, y d'aquí 'ls exemplars ressegellats d'aquest rey qu'hem descrit en son lloc. Del ressegell consistent en una V incusa, no'n tenim cap noticia.

PUIGCERDÀ. — *7 d'Agost de 1575.* El rey passà a informació de son lloc-tinent Don Ferràn de Toledo, l'instancia que 'ls cònsuls de Puigcerdà li di-

(1) Arxiu municipal Vic : Lligall referent a *Moneda* y Llibre 15 priv., n. 289.

(2) Apèndix : Document XCIX; Arxiu Corona Aragó : reg. 4703, f. 118.

(3) Arxiu municipal Vic : Lligall referent a *Moneda*.

(4) Apèndix : Document C; Arxiu Corona Aragó : reg. 4721, fs. 150 y 151.

rigiren demanant llicència pera encunyar moneda de billó en quantitat de 10,000 ducats ⁽¹⁾.

4 de Janer de 1576. Don Felip, vista l'informació de les autoritats del Principat, concedí permís als cònsuls de Puigcerdà pera batre menuts o sous de billó, en quantitat de 3,000 ducats, francs de despeses, del metall que volguessin y sense barreja de plata. Ordenà que s'hi posessin les lletres *Puigcerdà* y les armes de la vila; que s'asseguessin ab intervenció de notari, y que tinguessin curs en els comtats de Rosselló y de Cerdanya. Donà facultat als predits cònsuls pera fer fabricar els motllos o cunys sense necessitat de permís del mestre de la seca de Perpinyà, y disposà, per fi, que l'encunyació s' fes en presencia y ab intervenció de persona designada pel mestre racional ⁽²⁾.

Per aquesta autorisació s' feya extensiu 'l curs de la moneda de Puigcerdà no solament al territori de Cerdanya sinó, ademés, al del Rosselló. D'aquí les reclamacions de la vila de Perpinyà en 1585, de qu'hem parlat més enrera.

Creyem qu'aquesta autorisació es la meteixa que M. Colson diu concedida en 4 de Janer del any 1566 ⁽³⁾. Les monedes en virtut d'ella encunyades porten gravat l'any 1576.

LA SEU D'URGELL. — Demostrà En Carreras, en l'article que ja hem citat, qu' en l'any 1567 corrien a la Seu diners que 'l poble 'n deya *roigs*, del color de llur metall, y qu'en 1585 circulaven en la meteixa ciutat diners y ardots, qualificats ab l'adjectiu de *nous*, lo qual prova qu'ab anterioritat se n'havien fabricat d'altres, als que podia qualificàrsels de *vells*. Aquests diners foren també imitats pels falsificadors, que tant abundaven aleshores, originantse un procés, les diligencies del qual publica l'esmentat autor ⁽⁴⁾. En la descripció de les monedes incluirem les de la Seu d'Urgell, que poden considerarse d'aquesta època.

ORGANYÀ. — Al meteix Carreras devem les següents notícies sobre les encunyacions d'Organyà durant el regnat de Felip I :

En 1568 y en 1573 se començaren diligencies judicials per falsificació de diners d'Organyà. També consta la falsificació d'aquests diners en el procés del any 1585, esmentat en el paragraf anterior. Consta, finalment, qu'en

(1) Arxiu Corona Aragó : reg. 4306, f. 191.

(2) Apèndix : Document CI ; Idem : reg. 4306, fs. 236 y 237.

(3) COLSON : p. 230.

(4) *Monedes del Urgellet* : ps. 77-85.

6 d'Abril de 1587, els cònsuls de la vila d'Organyà demanaren al capítol de la Seu d'Urgell els facultés pera encunyar cent lliures de moneda menuda, a lo qual va accedir el capítol, però per una sola vegada ⁽¹⁾.

Aquesta darrera notícia es molt interessant, puix d'ella's desprèn que 'l capítol catedral de la Seu tenia o s'arrogava 'l dret de moneda; fet excepcional y anòmal en nostre país, en el segle XVI, y que merexeria ésser objecte d'especial estudi. Organyà pertanyia a la jurisdicció del dit capítol y a la dels vescomtes de Castellbó, que posseïen la vila en condomini. Ja veurem qu'en el segle XVII els vescomtes de Castellbó encunyaven també moneda per llur compte. ¿Es, tot això, rastre de les usurpacions feudals, qu'encare perduraven en aquell extrem de la montanya de Catalunya?

GRANOLLERS. - D'una manera indirecta y sense que s'hagi trobat fins avuy cap llicencia o permís, consta, de la petició feta al rey pels consellers de Vic en 13 d'Octubre de 1572 y d'un document del que parlarem més endavant, qu'a Granollers s'encunyaven diners en temps de Felip I.

SOLSONA. - També sabem que Solsona estava facultada per batre moneda de plom, per un document del any 1599 que publica En Salat.

BAGÀ. - Al regnat de Felip I pertany la moneda incusa, de llautó, encunyada a Bagà, com ho indica la seva data 1591, sense que sobre ella tinguem nova alguna documental.

CALDES DE MONTBUY. - Finalment, per llur estil y caràcter de lletra conceptuem corresponen al regnat de Felip I els dinerets de Caldes, que M. Heiss opina són de mitjans del segle XVII y 'l senyor Vidal-Quadras classifica entre les monedes locals catalanes dels sigles XV y XVI.

Es probable que siguin de derrers del segle XVI part de les monedes del meteix metall que la de Bagà, descobertes per Don Marià Pano a Graus, territori de Ribagorça ⁽²⁾: però, en l'impossibilitat d'atribuirleshi data segura, les descriurem més endavant juntes, ab les trobades també en altres localitats.

Passem ara a la descripció de les catalanes del primer dels Felips que regnà a Catalunya.

(1) *Monedes del Urgellet* : ps. 89-96.

(2) MARIANO PANO : *Numismática de Urgel y de Ribagorça*; Monzón, Junio de 1879, en el *Boletín de la Real Academia de la Historia* : t. XVII, ps. 160-165.

MONEDES REYALS

565. Anv. : PHILIPP·D·G·HISPANIARVM, entre dos cercles de punts; en el camp, bust descobert y barbut del rey, ab lletugueta al coll, a l'esquerra.

Rev. : BARCI·NOCIV·ITAS—1·5·9·5. Creu, com la dels croats, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell.

Reyal o Croat, plata; pes : 3 gr.—Varis.

Heiss : l. 81, n. 1.

566. Anv. : PHILIPVS·D·G·R·R·HISPANIAR. Lo demás com el n. 565.

Rev. : BARCI·NO·CI·VITAS—1·5·9·5. La creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Croat, plata.—Varis.

Salat : t. I, l. 3, n. 16; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7504.

567. Anv. : PHILIPPVS·D·G·R·HISPANIAR. Lo demás com el n. 565.

Rev. : Com el n. 566. L'any es 1·5·9·6.

Croat, plata.—Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7505.

568. Var. : Igual al n. 567. L'any es 1·5·9·8.

Croat, plata.—Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7506.

569. Anv. : PHILIPPVS-D-G-R-HISPANI. Lo demés, en l'anvers y revers, com el n. 565.

Mitj croat, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7507.

570. Anv. : Com el n. 567.

Rev. : Com el n. 567. L'any es 1596.

Mitj croat, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 81, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, 7509.

571. Var. : Com el n. 570. Un punt entre les paraules *Barcino* y *Civitas*, del revers. La creu, cantonada com en el n. 565.

Salat : t. 3, l. 5, n. 7; Heiss : t. II, l. 81, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7508.

MONEDES LOCALS

PERPINYÀ

572. Anv. : ° PERPINIANI + VILLE °, entre dos cercles de punts; en el camp, escut en cayró, ab les armes reials d'Aragó, coronat, entre quatre punts y entre la data 1598. La corona, que trenca 'l cercle interior de punts y la llegenda, es de 5 florons, entre 'ls quals hi hà punts.

Rev. : ·INTERNATOS + MVLIERV ·, entre la vora y un cercle interior de punts; en el camp, Sant Joan com en les monedes de Perpinyà ja descrites; l'aureola del Sant trenca 'l cercle de punts y la llegenda; a cada un dels seus costats un punt, y una P que té assota herbes; al demunt de la P de la dreta, una creueta.

Doble sou?, billó; pes : 3'35 gr.—Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 3, n. 35; Colson : ps. 149-150, n. 87; Heiss : t. II, l. 115, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7520.

573. Var. : Com el n. 573, però un cap de Sant Joan en resse-gell.

Colson : p. 150; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7521.

574. Anv. : ·PERPINIANI + VILLE ·, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, escut en adarga, ab les armes d'Aragó, coronat. La corona trenca 'l cercle interior de punts y la llegenda.

Rev. : · + ·INTERNATOS + MVLIERV; en el camp, Sant Joan com en les precedents, dintre cercle de punts; a cada un dels seus costats, una P.

Sou?, billó; pes : 1'75 gr.

Colson : p. 150, l. 8, n. 88; Heiss : t. II, l. 115, n. 2.

575. *Var.* : Igual al n. 574; una testa de Sant Joan, en ressegell.
Colson : p. 150; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7522.

576. *Anv.* : FILIPVS + DG : REX. En el camp, escut com el del n. 573, però sense punts ni data.

Rev. : AVE·MAR·IAGATIA; partida la llegenda y 'l cercle interior de punts per una imatge de la Verge, nimbada y ab el Jesuset als braços, gravada en el camp, de cos enter.

Menut, coure; pes : 0'70 gr.

Colson : p. 151, l. 8, ns. 85 y 86; Heiss : t. II, l. 115, n. 4. (Colson senyala l'existència de varietats de cuny y de llegenda.)

577. *Var.* : Igual a la precedent. En l'anvers, una P en ressegell.
Salat : t. III, l. 3, n. 36; Colson : p. 151, l. 8, n. 86 bis; Heiss : t. II, l. 115, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7523.

578. *Var.* : Com el n. 576. La llegenda del revers, aixís : +AVE·MARIA·GRATIA·P·.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7524.

GERONA

579. *Anv.* : PHILIPVS : D : G : R, entre dos cercles de punts; en

el camp, bust coronat del rey, a la dreta. La corona trenca la llegenda y 'l cercle interior de punts.

Rev. : + CIVITAS : GERVNDA, entre dos cercles de punts; en el camp, entre quatre anelletes, escut en cayró, ab les armes de la ciutat, y en la part superior d'elles, una G.

Diner, billó.-Colecció del autor.

Inèdita.

580. *Var.* : Com l'anterior. Un sol punt separa les paraules y les inicials de les llegendes.

Diner, billó.-Varis.

Pujol : article citat, n. 2; Heiss : t. II, l. 91, n. 10.

581. *Var.* : Com el n. 579. El nom del rey està escrit : PHILIPPVS.

Pujol : n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7513.

582. *Var.* : Igual al n. 580. La llegenda, com la precedent.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7512.

VIC

583. *Anv.* : : PHILIPVS : REX :, entre dos cercles de punts; en el camp, testa coronada, a l'esquerra; la corona trenca la llegenda y 'l cercle interior de punts; una àguila en ressegell.

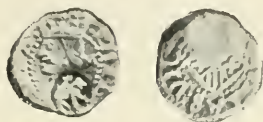
Rev. : + : V : CIVITAS : VICE :, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Vic.

Menut, billó.-Museu Episcopal de Vic.

Heiss : t. II, l. 95, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7515.

584. *Var.* : Igual al n. 583. La llegenda del revers acaba ab la paraula VICEN.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7517.

585. *Var.* : Com la precedent; el resseguell es un lleó en lloc de una àguila.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7518.

586. *Var.* : Com el n. 589. La llegenda del revers es : + : V : CIVITAS : V · CE.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7519.

587. *Var.* : Com el n. 589. La llegenda del revers es : + : CIVITAS : VICENCI.

Heiss : t. II, l. 95, n. 8.

PUIGCERDÀ

588. *Anv.* : · PHILIPP · D · G · R ·. En el camp, escut en cayró, ab les armes reials d'Aragó; en son àngul superior, ram o flor de llir; orla de punts.

- Rev.* : PODICERETA 1576. En el camp, mont cimat de flor de llir; orla de punts.

Menut, coure.-Varis.

Colson : p. 230; Heiss : t. II, l. 93, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 7114 y 7115; Salat : t. I, l. 4, n. 30.

LA SEU D'URGELL

589. : Mitra, CIVITAS · VRGELLINA, entre la vora y un cercle linial; en el camp, grifó o quadrúpet alat,

caminant a la dreta; sota les seves potes, una S. Una S en ressegell.

Incusa, llautó.-Colecció F. Carreras, Barcelona.

590. : Mitra, CIVITAS : : URGELLINA. Lo demás com el n. 589.

Incusa, llautó.-Diputació Provincial y F. Carreras, Barcelona.

Pedrals : *Memorial Numismático* : t. III, p. 246, l. 8, n. 8.

591. : Varietat del n. 589. Sense mitra al principi de la llegenda.

Incusa, llautó.-Colecció F. Carreras.

Inèdita.

592. : Varietat del n. 589. La S en ressegell, té una ratlla sobre y altra a sota.

Incusa, llautó.-Colecció F. Carreras, Barcelona.

GRANOLLERS

593. Anv. : En el camp, aucell parat, a la dreta; sobre d'ell, +, a cada costat de les potes, distribuïdes les lletres G·R; orla de punts.

- Rev. : En el camp, escut coronat, ab les armes reials d'Aragó, entre les lletres N-A; a sota, un petit cercle; orla de punts.

Diner?.-Varis.

Heiss : t. II, l. 91, n. 1; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 6744.

SOLSONA

594. Anv. : ☼ SOL ·∴· SO ·∴· NA ☼, al voltant d'un escut que porta per armes un sol.

Incusa, coure?.-Vidal-Quadras.

Heiss : t. II, l. 93, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6765.

595. Anv. : Creu patriarcal, o de dos travessers; a l'esquerra, la lletra S.

Incusa, coure?.-Vidal-Quadras.

Heiss : t. II, l. 94, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6765.

BAGÀ

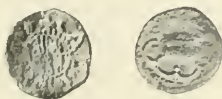

596. Anv. : VILLE·BAGANI· 1591, entre dos cercles formats cada un per dos cercles linials que'n tenen al mitj altre de punts; en el camp, una flor de llir y una pinya; a sobre una creueta y un punt.

Incusa, llautó.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7503.

CALDES

597. Anv. : + CAL ☼ ☼ ☼ DES ☼ ☼ ☼, entre dos cercles de

punts; en el camp y dintre un cercle linial, les armes de la vila.

Rev. : Perol o caldera, ab ança de suspensió, voltat de vuyt semicercles ab un punt en la seva intersecció. Orla de punts.

Diner?, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 89, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6737.

598. Var. : Al anvers, la llegenda es : + LC * DES + + +.

Diner, coure.-Vidal-Quadras.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6738.

CARDONA

599. Anv. : Angel sobre cart, en el camp; a sobre, +; a la seva esquerra, CA.; a la seva dreta, ONA. Tot dintre un cercle de punts.

Incusa, llautó.-Vidal-Quadras.

Salat : t. III, l. 3, n. 7; Heiss : t. II, l. 90, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6739.

600. Anv. : + * C * A * R * [D] * O * N * A *; en el camp y dintre un cercle linial, cart, ab tres punts així .: a sobre y a cada un de sos costats.

Incusa, llautó.-Vidal-Quadras.

Heiss : t. II, l. 90, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6740.

Números 565 a 571. Son croats o reys de plata, qu' en aquesta època més comunment començaren a anomenarse reals de plata. Mostren un cam-bi, així en el mòdul com en el tipu de les monedes de plata catalanes, que disminueixen també lleugerament de pes. El mòdul es un xic més petit y el flan més groxut que'l dels croats anteriors; en l'anvers la testa del rey se presenta nua y sense corona, y en el revers se llegeix en xifres aràbigues l'any de l'encunyació de la peça, de conformitat a lo disposat en Juliol de 1588. Aquestes modificacions perduren en la moneda de plata de Catalunya fins la seva extinció en temps de Felip V.

A més dels exemplars descrits, M. Colson senyala l'existencia de reals del any 1597 y de mitjos reals del any 1598.

No's coneixen monedes catalanes d'or de Felip I.

En Pedrals, en una nota posada al Catàlec d'En Vidal-Quadras, creu que pertanyen a aquest rey els dinerets, que M. Heiss, per haverhi llegit equivocadament en un exemplar la data 1635, atribuí els uns a Felip II y els altres a Felip III. Cap dels exemplars coneguts, que no són escassos, porta data, y tots, per llurs tipus, són iguals ó molt semblants al quart de real de Felip II que posseeix el senyor Bosch y Alsina, per quin motiu no 'ls creyem encunyats en el regnat de Felip I, sinó en el de Felip II.

Números 572 a 578. Són aplicables a aquestes monedes les observacions qu'hem fet sobre'l llur nom y valor, al ocuparnos de les encunyades a Perpinyà en temps de Carles I. Es molt fàcil fossin batudes abans del any 1588, per que no porten data d'encunyació, les senyalades ab els ns. 574 y següents. Les altres, ns. 572 y 573, ho foren sens dubte per virtut de l'autorització de 19 de Febrer de 1598, y la llur encunyació degué perdurar fins els comences del regnat de Don Felip II.

Les senyalades abs els ns. 576, 577 y 578, es molt probable que no siguin de Perpinyà, sinó de Puigcerdà, no solament per lo qu'hem manifestat respecte de les del mateix tipu encunyades en el regnat de Carles I, sinó, ademés, per que consta que 'l ressegell P, que porta una d'elles, fou posat per la vila de Puigcerdà a les seves monedes l'any 1582, ab l'objecte d'assegurarleshi 'l curs, puix la gent les rebutjava tant a Perpinyà y al Rosselló com a Cerdanya mateix, vegentse poc després la vila obligada a recullirles. Com no 'n tenim una certesa absoluta, les descrivim ab les de Perpinyà, per ser el lloc ont les atribueixen els senyors Colson y Heiss. El cap de Sant Joan, que porta en ressegell la moneda 573, el porten també altres monedes per-pinyaneses del segle XVII, y en aquest segle degué serhi posat.

Números 579 a 582. De les emissions de menuts de Gerona fetes abans

y després del any 1568, es difícil distingir entre'ls exemplars que's conserven quins són els que corresponen a les primeres y quins a les segones, per ésser llurs cunys gayrebé exactament els mateixos. Una diferència presenten, no obstant: la de tenir el nom del rey *Philippus*, escrit ab una sola o ab dues P. Les circumstancies d'estar aquest nom escrit ab dues P en les monedes del regnat següent, ens fa suposar que'ls menuts geronins de Felip I, que 'l tenen escrit ab doble P, són els encunyats mercès a la llicència del any 1575. Ja veurem, després, que les monedes geronines d'aquest rey se diferenciën perfectament de les del seu fill y successor Felip II, al contrari de lo que diuen En Pujol y M. Heiss, qui'l seguí en aquest punt. Tampoc les distingeix En Vidal-Quadras en el seu *Catàlec*.

Números 583 a 587. Res hem d'afegir a lo dit respecte dels diners de Vic de Felip I. Els que descrivim són lleugeres variants de cuny y de ressegell. Són escassos els que's conserven sense cap ressegell; en cambi, n'hi hân de ressegellats dues vegades, ab l'àliga y ab el lleó. El llur metall es un billó molt baix, y la major part dels exemplars semblen de coure sense barreja.

Número 588. Una errada d'En Salat, qu'esmenà en el manuscrit del vol. III, feu que M. Colson y després M. Heiss, confonguessin ab una campana'l puig cimat d'una flor de llir que constitueix l'empresa que porta en el seu escut la vila de Puigcerdà y que's veu en aquest menut. Conseqüència d'això fou l'atribució a aquesta vila, per M. Heiss, d'una peça de plom que descriu (t. II, ps. 160 y 161) y que grava en la làmina 93. Aquesta peça no pertany a Puigcerdà ni es cap moneda, sinó una medalla de proclamació de Carles IV feta encunyar pel gremi de campaners de la ciutat de Valencia. (Vegis: Vidal-Quadras, *Catàlec*, n. 13.163).

Números 589 a 592. Ja hem dit lo que sabem respecte de l'encunyació d'aquestes monedes, l'existència y tipus de les quals basten pera justificar que les que descrivim entre les incertes del regnat de Ferràn II, ab l'escut reyal d'Aragó en una de les cares y'ls escacs d'Urgell en l'altra, han sigut mal atribuïdes a aquesta ciutat per M. Heiss y per En Vidal-Quadras. La senyalada ab el n. 590, per la forma gòtica de la G y per la regularitat de les seves lletres, sembla ésser d'encunyació anterior a les restants y podria correspondre al regnat de Carles I. La descrita ab el n. 591, per lo groller de les lletres y per l'omissió de la mitra, es fàcil procedeixi d'alguna de les moltes falsificacions que's feren del numerari de La Seu d'Urgell.

Número 593. Que Granollers encunyava menuts en temps de Felip I, ho justifica'l document del 13 d'Octubre de 1572, del qual hem donat compte

al parlar de Vic, y també la petició que'l síndic de la vila dirigí en 30 de Juny de 1599 al rey Felip II, que'ns ocuparà després. Quan obtingué la llicència pera encunyarne, ho ignorem; però ab seguretat fou abans del any 1564, puix Antic Roca continúa Granollers en la llista de les poblacions qu'encunyaven moneda. De totes maneres, el menut o diner descrit no pot ésser posterior a Felip I, per que'ls qu'encunyà aquesta vila en temps de Felip II y de Felip III són coneguts y diferents del que'ns ocupa. La seva atribució a Granollers, la justifiquen els seus tipus: una gralla, armes de la població, a l'una cara, ab les lletres G. R. inicials de son nom, y les armes reys a l'altra (Granollers era població reyal): les lletres N y A, si no són complement de les del anvers, no sabem lo que volen dir.

Números 594 y 595. Són peces de llautó y es probable siguin monedes, puix pel document de 13 de Juliol del any 1599, del qual parlarem més endavant, sabem qu'ab anterioritat a aquesta data la ciutat de Solsona tenia llicència d'encunyar *diners de llautó*, ab curs en la ciutat y tres lleugues a son voltant. La primera porta un escut ab un sol, armes parlants de la ciutat, a més de la llegenda que no deixa dubte sobre la seva atribució. La segona no porta llegenda, però si l'inicial S, y además la creu patriarcal, símbol o atribut que figura en els dinerets de Solsona, encunyats regnant Felip II.

Número 596. No hi hà dubte de qu'aquesta moneda pertany a Bagà y sabem que se'n parla en un manuscrit que posseeix la Real Academia de l'Historia y que no hem tingut ocasió de llegir⁽¹⁾. La pinya s'explica en la moneda pel fet de pertànyer la vila de Bagà a la casa de Pinós, de l'antiga noblesa del Principat.

Números 597 y 598. L'atribució d'aquests dinerets a la vila de Caldes de Montbuy no es dubtosa. A més de portar la llegenda CALDES, tenen gravada en una de les seves cares una caldera o perol, alusiva al nom de la població, y en l'altra les armes de la vila; aquestes armes, en l'exemplar d'En Vidal-Quadras que dibuixà M. Heiss y en la descripció del meteix del Catàlec de dit senyor, consisteixen en un escut rodó, partit en pal, ab les armes reys d'Aragó al primer, y en lo segón partit horizontalment, ab un castell (?) a dalt y les meteixes armes d'Aragó a baix: però en un exemplar, que posseim, l'escut rodó es quarterat ab les armes reys d'Aragó en el primer y quart, y un castell (?) en el segón y tercer. No sabem si l'un exemplar es va-

(1) *Colección de manuscritos del P. Villanueva: Carta de D. Gaspar Galcerán de Guirrea, conde de Guimerá, escrita en Zaragoza y dirigida á D. Juan V. Lastanosa y al Jesuita Pablo A. de Rojas, en Huesca, sobre monedas.*—Biblioteca de la Real Academia de la Historia: 12-19-5: 70. (Aquesta notícia ns ha sigut comunicada per D. J. Miret y Sans).

rietat de l'altre o si'ls dos són un meteix, per que no hem pogut examinar el de la colecció d'En Vidal-Quadras, qu'encare que, pel dibuix que'n dóna M. Heiss, sembla estar ben conservat, no obstant les rosetes o floretes que posa entre la llegenda y al final d'ella, les substitueix el Catàlec d'En Vidal-Quadras per petites creus, que són lo que's veu en l'exemplar de la nostra colecció. L'orla d'arc de cercle del revers y l'estil d'aquests diners, persuadeixen de que foren encunyats en el segle xvi, malgrat y no estar continuada la vila de Caldes entre les qu'encunyaven moneda en temps d'En Antic Roca, y no conèixerse cap llicència qu'autorisés a dita vila pera encunyarne.

La peça que descriu y dibuixa M. Heiss, t. II, pl. 142, f. 89, n. 3, y En Vidal, Catàlec, n. 6.736, no creyem que sigui cap moneda, sinó una xapa pera ornament de pitral, y a ella hem fet referencia en la pl. 386 del segon volum. Finalment, hem vist en algú monetari unes petites peces incuses de llautó, de 13 milímetres de diàmetre, que tenen gravada una creu de peu llarc y, a cada costat d'ell, un escudet ab les armes reials y una caldera, respectivament : són en realitat de Caldes, però no monedes sinó pallofes d'iglesia.

Números 599 y 600. Aquestes dues peces són de llautó y no tenim cap seguretat de que siguin monedes : podrien ser molt be, sobre tot la primera, tantos o pallofes de l'iglesia de Sant Miquel de Cardona, y perxò portar gravat un àngel sobre un cart. Les monedes que Cardona encunyà en el segle xvi, en temps de Ferràn II o potser de Carles I, y a les que fa referencia probablement En Antic Roca, són les que portem descrites al parlar del primer dels dits reys. M. Heiss també sospita que són tantos d'iglesia. Les encloem en la nostra descripció, perque les va publicar M. Heiss. Es molt fàcil siguin d'encunyació posterior al regnat de Felip I.

Les monedes o llautons d'aquesta època encunyats a Organyà, no s'han trobat fins al present, que sapiguem.

FELIP II (1598-1621)

El regnat de Felip II, III de Castella, se caracterisa per l'abandonament del govern en mans de privats. En 1599 tingué'l rey Corts als catalans. En 1609 fou reconegut el govern de les Províncies Unides dels Països Baixos, ab el qual se concertà una treva de dotze anys. Foren expulsats els moros qu'en gran nombre vivien al Principat, en les vores del Segre y l'Ebre; y

en l'any 1617 hi quedà poc menys qu'extingit el bandolerisme. S'ordenà la construcció, a les costes, de torres de guayta contra'ls pirates. En aquest regnat se produí una crisi econòmica, deguda en gran part a les perniciosos disposicions alterant el valor de les monedes. Les tropes reials obtingueren assenyalades victòries a l'Àfrica, Àsia y Amèrica. Morí Don Felip en 31 de Març del any 1621. De la seva esposa, Donya Margarida d'Àustria, tingué quatre filles, dues de les quals moriren encare nenes, y de les altres dugues, Donya Anna contragué matrimoni ab Lluís XIII de França, y Donya Maria ab Ferràn III, rey de Bohemia y Hungría; la seva esposa li donà ademés tres fills : Don Felip, qui heretà la corona, Don Carles, y Don Alfons, qui morí abans de complir un any.

Les notícies que sabem relatives a les monedes catalanes encunyades durant el regnat d'aquest rey, són les següents :

SEQUES REYALS

4 d'Octubre de 1598. El rey accedí, en aquesta data, a la petició dels consellers de Barcelona de poder posar en els menuts la barreja de plata que consideressin convenient, en unió ab altres quatre persones, anomenades *la Quatreta de la Taula*, com se feya en altres universitats del Principat, en particular en la ciutat de Girona y en les viles de Puigcerdà y Perpinyà: ampliant aixís els privilegis que sobre moneda tenia concedits la ciutat de Barcelona⁽¹⁾.

16 de Setembre de 1599. Autorisació concedida als meteixos consellers per el duc de Feria, com a lloctinent reyal, pera fondre'ls pacífics y altres monedes antigues d'or que's guardaven en la Taula de Dipòsits de la ciutat, y encunyar ab elles y les qu'en endevant hi ingressessin, escuts d'or, així dobles com senzills, de la forma y del quirat dels qu'ab la denominació d'escuts del Príncep corrien a Castella, ab la condició d'acomodarse al decret posat al marge de l'instància presentada pels dits consellers, y no d'altra manera⁽²⁾. Les monedes d'or qu'en virtut d'aquesta llicència s'encunyaren, es probable, y més endevant probarem de justificarho, foren excelents y mitjos excelents de tipus copiats dels de les monedes d'aquest nom dels reys catòlics Don Ferràn y Donya Isabel.

1603. Per aquest temps, Don Felip augmentà fins al doble'l for de la mo-

(1) SALAT : t. II, document LXXI. Arxiu Corona Aragó : reg. 4876, fs. 18 y 20.

(2) SALAT : t. II, document LXXIII. Arxiu Corona Aragó : reg. 4882, f. 81.

neda de billó, sense augmentar-li 'l valor intrínsec : mida desconcertada que produí greus conseqüències, puix va fer pujar el preu dels articles de primera necessitat, ocasionà l'alça dels cambis y rublí 'l mercat de moneda sense cap valor. Aquesta disposició, que's referia als regnes de Castella, afectà també a Catalunya, per la gran quantitat de moneda castellana que corria en el Principat⁽¹⁾.

15 d'Abril de 1605. En aquestes circumstàncies el Consell de Barcelona cometé'l desacert de resoldre la fabricació de 10.000 marcs de menuts, contractant la llur encunyació ab Miquel Calaf, mestre de la seca de la ciutat⁽²⁾.

16 de Maig de 1605. Eren tants els menuts falsos que corrien, qu'ab aquesta data'l capità general y lloctinent a Catalunya y comtat de Rosselló y Cerdanya, Don Hector Pignatello, duc de Monte León, manà fer un pregó prohibint «sots pena de mort natural» la fabricació de menuts falsos, y oferint als qui denunciessin als falsaris y provessin la llur denuncia devant la Regia Cort, «encara que sia oficial Real», perdonar a la persona que designessin «de qualsevols delictes que haje comesos»⁽³⁾.

6 de Juny de 1605. El meteix lloctinent, pera obviar els danys qu'ocasionava l'extraordinaria abundor de menuts «no sols de Barcelona, sino també geronins, banyolins y d'altres parts», molts dels quals eren falsos, y per l'incompliment per part dels banquers o cambiadors de les ordes y crides reials prohibint donarne en quantitat major de deu reals per cada cent lliures, disposà y feu pregonar en la data apuntada : que cap banquer o cambiador, dintre'l principat y comtats de Rosselló y Cerdanya, ni voluntariament ni a petició dels singulars que'n demanessin, pogués donar quantitat alguna de menuts major d'onze menuts, «pues es número sufficient pera rematar qualsevol partida per gran que sia», sots penes que s'expressen en el pregó, entre les quals la de no poder tenir més banc o taula en els referits principat y comtat aquells qui per tres vegades infringissin el pregó⁽⁴⁾.

3 d'Agost de 1605. Acordà'l Consell de la ciutat de Barcelona resseguir ab la lletra B els menuts bons de la ciutat y inutilisar els falsos fentne troços⁽⁵⁾. Conseqüència d'aquest acort fou la crida que's va fer el día

22 de Setembre de 1605, per manament del ja citat lloctinent, donant el terme de quinze dies als qui tinguessin «diners, menuts y ardots fets y fa-

(1) SALAT : t. I, p. 148 y 149, y HEISS : t. I, p. 166.

(2) Arxiu municipal de Barcelona : Llibre de deliberacions del any 1605, p. 129.

(3) Un imprès d'aquesta crida 'ns ha sigut facilitat per En Josep Soler y Palet. (4) Idem idem. (5) SALAT : t. I, p. 148.

bricats ab la senyal, empremta o encuny» de Barcelona, pera que'ls portessin als llocs que's designarien, en els quals serien tallats, tornàntelshi els troços, els que's trobarien fabricats fora de la seca, y 'ls bons o fabricats a la seca serien «picats, assenyalats o marcats ab una marca senyal o colp que sobre d'ells se picarà», passat lo qual terme no tindrien curs els que no fossin assenyalats, y 'ls que'n tinguessin en llur poder els perdríen, més quatre vegades el llur import, en pena de no haverlos presentat. Pel meteix pregó s'ofereix als denunciants de falsadors de moneda d'or, de plata y de billó o menuts y ardits y als de les marques o senyals en ells posades, «trauer un home fora de mal» y ferli remissió de qualsevol delictes haja comès, enclós lo de còmplic o falsador de moneda⁽¹⁾. Segons En Salat, el día 26 del meteix mes y any se va fer a Barcelona una altra crida prohibint rebutjar els menuts ressegellats, això es, els marcats ab la lletra B ⁽²⁾.

20 d'Octubre de 1608. En aquesta data manà'l lloctinent fer una altra crida prohibint als «banquers, cambiadors y caixers de moneda» donar, pendre o tenir «moneda falsa o de fals encuny que vulgarment se diu bos» catera», sots pena per la primera y segona vegada de pagar el seu import per triplicat, y d'inhabilitació perpetua de tenir banc o taula, els bankers y cambiadors, y de cinc anys de desterro del principat y comtats de Rosselló y Cerdanya, els caixers, si per tercera vegada eren trobats tenirne més de tres lliures. Aquesta prohibició, sots iguals penes, s'extenia també als botiguers, tenders, droguers, apotecaris, revenedors, taverners, etc.⁽³⁾.

20 de Novembre de 1610. D'aquesta data es la facultat exclusiva concedida a la ciutat de Barcelona pera fabricar moneda ab molinet, tal com se fabricava en la seca de Segovia, quedant prohibit valdres d'aquest artefacte a totes les altres poblacions de Catalunya que tenien privilegi de batre moneda⁽⁴⁾.

L'any 1611 corrien a Catalunya més de dos milions de moneda curta y retallada, haventhi croats faltats de setze y fins de vint y vuyt grans⁽⁵⁾. Contra aquest abús se dictaren varies disposicions pel lloctinent Don Pere Manrique; així, en

5 de Març de 1611, manà fer una crida, per la qual després de fer memoria, confirmantla, de la feta'l día 28 de Janer del meteix any respecte

(1) Crida impresa, en poder del Sr. Soler y Palet.

(2) SALAT : t. I, p. 148.

(3) Crida impresa, en poder del senyor Soler y Palet.

(4) SALAT : t. II, document LXXIV. Arxiu Corona Aragó : reg. 5189, fs. 70 v. y 71.

(5) SALAT : t. I, p. 148.

les monedes de quatre y de vuyt reals castellans, s'ordenà, ab imposició de severes penes pecuniaries y corporals als contrafactors, qu'en endevant ningú prengué ni dongué peces retallades de dos reals, testons ni mitjos testons sinó a pes y pel llur just valor⁽¹⁾, y com aquestes crides no's referien més qu'a la moneda castellana, per lo qu'aspecta a la catalana, en

16 de Maig de 1611, ordenà y va fer pregonar : primer, que'ls reals, sous y sisens encunyats en seques reys, qu'a la vista's conegués que no eren retallats, correguessin *a compte y número y no a pes*; segon, que'ls retallats no correguessin més qu'a pes; tercer, que qualsevol altra moneda d'encuny fals «que vulgarment se diu boscatera» quedava prohibida, venint obligats els que'n tinguessin a denunciarla dintre'l terme de trenta dies als jutges de Cort, a Barcelona y als ordinaris de cada ciutat, vila o lloc, fora de Barcelona, els quals la trencaràn y faràn entrega dels troços als denunciadors; quart, que'ls banquers y cambiadors vinguessin obligats a jurar, dintre'l terme de tres dies, en mans del regent de la Cancilleria a Barcelona y dels jutges ordinaris fora de Barcelona, qu'en els llurs bancs y taules tindrien tises y tallarien la moneda falsa o boscatera que se'ls presentés, entregant els troços y denunciant a la Regia Cort als portadors d'ella; quint, que s'apliqués als falsadors de moneda la pena de confiscació, tal com se disposà en el privilegi concedit a Barcelona per Pere II en 1285; y sisé, qu'a més del premi de 100 lliures ofert per la ciutat de Barcelona als denunciants de falsadors de moneda, per cada falsador que s'entregaria a la Justícia, seria feta remissió de pena a una o dues persones ja culpades de qualsevol delict⁽²⁾; y'l meteix día, mes y any, va disposar se fes també pregó manant a tothom que tingués «reals, sous y *sisens curts*» els deposités, l'endemà y lo més tart l'endemà passat de feta la crida, en poder de les persones que'ls consellers de la ciutat designarien, les quals els hi donaràn per lo que valguin bona moneda, y que passats els dos dies senyalats no'ls serien admesos a manifestarlos ni depositarlos, ni se'ls faria esmena alguna⁽³⁾.

En les dues derreres crides s'hi fa menció de *sisens* com moneda efectiva encunyada en seca reyal, y del contingut d'elles se'n desprén qu'eren una moneda de plata, puix se cambiaven ab bona moneda els que, com les altres monedes de plata corrents, això es, reals y sous o mitjos reals, fossin retallats. Se'ls anomenava sisens, per que cada un valia sis diners, la quarta

(1) SALAT : t. II, document LXXV.

(2) SALAT : t. II, document LXXVI.

(3) Crida impresa, en poder del Sr. Soler y Palet.

part del real de plata; eren, per consegüent, quarts de real. En la descripció de les monedes d'aquest regnat, publicarem un exemplar d'aquesta raríssima moneda.

13 d'Agost de 1611. D'aquesta data es l'autorització concedida pel lloctinent al mestre de la seca de Barcelona, Pere Pau Riba, pera que, en el terme de quatre mesos y en el lloc que'ls consellers designessin, qu'a aquest efecte seria considerat com seca reyal, pogués encunyar ab el molinet «o encuny del portugués» y valentse dels oficials y obrers de la seca, qualsevol moneda de sous, diners y ardits, de la meteixa lley, empremtes y mòdul qu'era costum fabricar dites monedes en la seca reyal⁽¹⁾. Ignorem quin resultat donà la màquina o molinet inventat «pel portugués» y si s'adoptà o no pera les encunyacions posteriors de moneda, puix no hem trobat cap més menció d'ella en els documents.

25 de Janer de 1612. Ordre del rey al seu lloctinent en el Principat, pera qu'ab urgencia l'informés sobre la queixa produïda per Pau Riba, mestre de la seca de Barcelona, respecte dels perjudicis qu'ocasionava'l fet de batre moneda en tantes localitats «*como ahora que en más de doze ciudades, villas y lugares labran moneda*», y'ls abusos que's cometien: així com també respecte la seva demanda de que fins la concedida en virtut de privilegi se fabriqués, com abans se feya, en la seca de Barcelona, y «*muy en particular en virtud de que privilegios se labra moneda en Lérida y de las sospechas que me dicen ay en dicha fabrica por estar cometida á un herrero*»⁽²⁾.

31 de Maig de 1612. El lloctinent marquès de Almazàn, durant el beneplàcit del rey, el seu y'l dels seus successors en el càrrec, concedí als consellers de Barcelona la facultat de fer fabricar menuts y ardits, sense cap barreja de plata⁽³⁾. En aquesta llicència's parla d'haverse fet recentment reducció en el valor de la moneda de plata, de qual reducció no'n tenim altra noticia.

13 d'Agost de 1614. El meteix lloctinent, després de recordar que feya poc havia permès posar en circulació les dobles de dues cares qu'hi havia a la Taula de Barcelona, pel valor de trenta cinc reals cada una y les senzilles o mitjes dobles per disset reals y mitj, concedí als consellers de la ciutat que poguessin fer fabricar en la seca reyal «*florines de oro que es la quarta parte del doblon, tales como los que la sobre dicha ciudad tiene desde el*

(1) Arxiu Corona Aragó: reg. 5189, f. 98.

(2) Idem: reg. 4898, f. 98.

(3) SALAT: t. II, document LXXVII. Arxiu Corona Aragó: reg. 5190, f. 101 v.

Señor Rey católico D. Fernando, del mismo peso, quilate y forma», donàntelshi el valor de vuyt reals y tres quarts cada un⁽¹⁾. Hem copiat literalment, subratllantles, algunes paraules d'aquest document, per que d'elles resulta ab claretat que les monedes que'l lloctinent autorisà pera encunyar als consellers de Barcelona, y qu'en el document s'anomenen *florins*, no eren tals florins, sinó quarts de dobla o, més ben dit, meytats de principat, qu'eren la moneda que Barcelona tenia *desde el señor Rey católico D. Fernando*. Però, com en el document s'expressa que's tracta de dobles de dues cares y de mitjes dobles, o sigui d'excelents y de mitjos excelents dels Reys Catòlics, que no sabem s'haguessin fabricat a Barcelona durant el llur govern, no queda altre recurs qu'interpretarho en el sentit de que la llicència concedida era pera encunyar quarts d'excelent *«del mismo peso, quilate y forma»*, això es, de la meteixa lley y tipus, y de la talla proporcionada a la dels excelents. Ara bé : aquests quarts d'excelent, si s'encunyaren, són completament desconeguts y fins are no n'ha comparegut enlloc cap exemplar. M. Heiss es d'opinió de que les monedes que s'encunyaren en virtut d'aquest permís foren excelents y mitjos excelents, y no quarts d'excelent com diu el document⁽²⁾. Els excelents y mitjos excelents que's conserven, encunyats pròximament en aquest temps, els descriurem més endavant, y exposarem el nostre parer respecte dels que sens dubte foren fabricats a Barcelona.

23 d'Octubre de 1617. Pera subyenir el rey a la falta de moneda qu'hi havia en el principat de Catalunya y comtats de Rosselló y Cerdanya, accedint en part a lo demanat pels consellers de la ciutat de Barcelona, otorgà a aquèsta facultat pera fer encunyar, en la seca reyal d'ella y pels obrers y moneders de la meteixa, sous o mitjos reys de plata de lley igual a la de la moneda de plata castellana (onze diners y quatre grans) y de talla 76 reys el marc català, per manera que de cada marc en sortissen 152 peces, cada una de les quals havia de córrer al for d'un sou o de dotze diners. Posà per condició que la quantitat de moneda fabricadera no pogués passar del valor de 100 000 ducats y que's fabriqués ab plata amonedada o en massa procedent de Castella y de cap manera ab plata amonedada encunyada a Catalunya ab anterioritat. Per lo qu'aspecta als tipus, no disposà res, conservantse en la moneda que s'encunyà'ls meteixos qu'estaven en us, per manera que'ls sous nous solament poden distingirse dels encunyats abans per llur pes y lley. Ab aquesta llicència s'introduí una modificació en la

(1) SALAT : t. II, document LXXVIII.

(2) HEISS : t. II, p. 98 y t. I, ps. 137 y 316, f. 20, ns. 68, 72 y 75.

moneda catalana, aumentàntseli la lliga en vuyt grans per reyal de plata, y la talla en quatre reysals per marc, lo que representa una disminució de set per cent, a poca diferencia, en son valor intrínsec. El pes teòric o legal dels sous de la nova moneda devía ésser el de 1'541 grams per sou o mitj reyal de plata, dels quals 1'306 de plata fina y 0'235 de lliga. La disminució era encare molt menor de lo qu'havien demanat els consellers de Barcelona, puix, de les instruccions donades pel rey a son lloctinent a Catalunya pera l'execució de la dita llicencia, resulta qu'aquests volien que s'aumentés la talla fins a 80 reysals per marc. Tampoc el rey disposà res sobre'ls extrems de la demanda referents a l'encunyació de mitjes dobles d'or, de dues cares, de les qu'aleshores corrien, y a la de *qüerns*, o quarts de reyal de billó, de valor una quarta part de sou, o sigui sis diners cada un, y's reservà resoldre sobre la reducció del for de la moneda d'or, que's pagava al preu exagerat de 35 sous la dobla de dues cares, pera quan, realisat el batiment concedit de mitjos reysals de plata, se poguessin apreciar els resultats obtinguts y l'efecte produït per la concessió en les poblacions que, com Gerona, a ella s'oposaren⁽¹⁾.

2 de Març de 1618. El lloctinent, duc d'Alburquerque, ab autorisació reyal, havia rebaixat a trenta tres rals el valor de les dobles de dues cares anomenades «*treintines*» y a son respecte 'ls «*medios treintines*», y ab aquesta data concedí als consellers de Barcelona que, ab consentiment del rey, el seu y'l dels seus successors en el càrrec, poguessin fer fabricar en la seca reyal de la ciutat terços de trentí, que valguessin cada un d'ells onze rals, fossin de la meteixa lley y quirat que'ls trentins y tinguessin el pes corresponent al llur for o valor⁽²⁾.

Durant aquest regnat no s'encunyà moneda reyal a la Seca de Perpinyà.

Del extracte dels documents apuntats se'n dedueix : qu'en el regnat de Felip II començà a Barcelona l'encunyació d'ardits, o dobles diners, y la de diners o menuts de coure, sense barreja de plata; que's disminuï'l valor intrínsec de les monedes de plata, y que va facultarse als consellers de la ciutat pera encunyar escuts d'or com els de Castella, dobles y senzills; quarts de dobló de dues cares o sigui d'excelent, y terços de trentí, que era'l nom que llavors se donava als dits excelents.

D'aquestes monedes, són conegudes les de billó y de coure pur, les de plata y'ls terços de trentí d'or.

(1) Apèndix : Document CII. Arxiu Corona Aragó : reg. 4897, f. 285 v. Arxiu Municipal de Gerona, copia intercalada en el Manual d'Acorts de 1617, f. 154.

(2) SALAT : t. II, p. 110, document LXXIX.

SEQUES LOCALS

PERPINYÀ. — *13 de Juliol de 1599*. Llicència donada pel rey a la vila de Perpinyà, pera encunyar moneda de billó en quantitat de quaranta mil ducats⁽¹⁾.

M. Colson creu que si la fabricació autorisada's verificà, varen utilitzar-se els cunys usats pera l'encunyació de la moneda fabricada en virtut de la llicència del any precedent y's decanta a creure qu'en Juny del 1600 no havia començat encare l'encunyació.

En *8 de Janer de 1603* se demanà permís al lloctinent pera reduir a la meytat el valor en curs de la moneda encunyada a Perpinyà que d'aquesta manera resultaria acomodat al valor intrínsec prescrit en el privilegi rebut pera fabricarla, a lo qu'aquell accedí en 18 del meteix mes. El 19 se publicà per medi de crida la rebaixa del valor de la moneda, y el dia 23, també de Janer, se reduí a la meytat el preu dels queviures y de les mercaderies; extranya y contraproduent manera d'obtenir l'objectiu que's proposaven ab la reducció del valor de la moneda.

11 de Maig de 1603. El capità general y lloctinent, autorisà als cònsuls de Perpinyà pera fabricar menuts, ab les armes de la vila, en quantitat de 1.000 ducats, reservantse'l nomenament del mestre de l'encunyació, per impossibilitat de verificarla'l mestre de la seca Joseph Boquet. El nomenament se va fer a favor de Pere Pujol⁽²⁾.

24 de Setembre de 1603. El rey Don Felip facultà als cònsuls de Perpinyà pera encunyar menuts, dintre'l terme de tres anys, en quantitat de vint mil ducats⁽³⁾. L'encunyació fou també encomenada al citat Pujol, que's va comprometre a fer els menuts de lley de quatre grans de plata per marc y a la talla de dinou reals. L'última entrega de menuts fabricats fou feta en 12 de Juny del any 1604.

10 de Novembre de 1606. En aquesta data, En Joan Barceló fou nomenat pel rey mestre de la seca de Perpinyà, per defunció de Josep Boquet⁽⁴⁾.

15 d'Abril de 1611. Nova autorisació concedida als consellers de Perpinyà pel lloctinent Don Pere Manrique, en nom del rey, pera fabricar menuts en quantitat de 2.000 ducats⁽⁵⁾. En l'instancia pera obtenirla, s'expressa

(1) COLSON : document XXXII. Arxiu Corona Aragó : reg. 4879, fs. 100 y 101.

(2) COLSON : ps. 154-156 y document XXXIII.

(3) COLSON : document XXXIV. Arxiu Corona Aragó : 4888, f. 276.

(4) COLSON : p. 158.

(5) COLSON : document XXXV. Arxiu Corona Aragó : reg. 5188, fs. 178 y següents.

qu'era tanta la falta de menuts en aquella vila que *per falta d'ells se han de servir dels ploms o pallofes de las Iglesias collegiadas..... lo que també causa grans escandols*. En el privilegi s'ordenà que'l valor en curs dels menuts que s'encunyessin havia d'ésser igual al llur valor intrínsec.

8 de Maig de 1611. S'amplià l'anterior concessió ab la facultat de fabricar altres 2.000 ducats⁽¹⁾.

L'encunyació dels 4.000 ducats qu'importaven juntes les dues llicencies, fou encomanada a Miquel Bosch, de Perpinyà, ab la condició de que l'havia de tenir enllestida'l día de Tots Sants del meteix any. Pera ella varen fabricarse uns cunys que tenien d'un costat l'imatge de Sant Joan Baptista, y del altre una creu y una P, dels quals va fersen proba sobre quatre unces de flans, y, com no agradaren als cònsuls, se'n feren d'altres ab dues P, lligades y posades sota d'una A, que foren els que s'emplearen en el batiment dels menuts⁽²⁾.

M. Colson, de qui hem tret les notícies precedents sobre les monedes de Perpinyà durant aquest regnat, no diu res dels ressegells consistents en una P y en un cap de Sant Joan, que's troben en monedes anteriors a les de l'emissió del any 1611. Es molt fàcil, com hem insinuat, que'l primer hi fos posat a Puigcerdà y que'l segon, qu'es el que més sovinteja, s'hi posés quan se va rebaixar el valor de la moneda en 1603.

GERONA

13 de Juliol de 1599. Ab aquesta data concedí Felip II, als jurats de Gerona, llicencia pera fer fabricar 10.000 lliures de menuts⁽³⁾. En virtut d'ella després d'haver procurat inútilment la confirmació del privilegi de Joan II pera encunyar moneda d'or, de plata y d'altres metalls sense cap limitació, contractaren ab l'argenter geroní Francesc Solà l'encunyació dels predits menuts, ab les condicions acostumades y la de gravar en els diners *«la figura de sa Magestat de una part e les armes de la ciutat de Gerona de l'altre*

(1) COLSON : document XXXVI. Arxiu Corona Aragó : reg. 5189, 164.

(2) COLSON : p. 161. Segons el compte d'aquest autor, abans de procedirse a l'emissió de menuts del any 1611, existien en la casa de la vila de Perpinyà, entre servibles y inservibles, 588 encunys de monedes, usats en les fabricacions precedents. Apuntem aquesta noticia, per qu'explica les moltes varietats de cuny que s'observen en les monedes locals d'aquesta època, y proba lo defectuós dels procediments de fabricació qu'inutilisaven promptament els cunys y obligaven a proveïren ab abúndor del moment qu'en un espay de temps relativament curt s'havia de fabricar gran quantitat de peces.

(3) Arxiu municipal Gerona : Llibre de *Moneda*, 1599, fs. 3 y 4, y Llibre Vermell.

part». La suma total de diners encunyats, entregada per En Solà, pujà a 9.977 lliures y dos diners. Es de notar que, encare que no s'expressi en el contracte, consten en l'acta del primer assaig de menuts, fet en 9 de Setembre del any 1602, les següents paraules : *los quals menuts a la una part tenen una cara del cap real ab una lletra G debaix dita cara, ço es en lo coll del dit cap...*»⁽¹⁾. Aquest detall, que s'exigi en les encunyacions subsegüents, es molt interessant y permet distingir ab seguretat els menuts geronins de Felip II dels batuts en temps del seu pare y antecessor Felip I. Per no haver tingut noticia d'aquest y d'altres documents que mencionarem, no havien senyalat fins ara 'ls numismates cap diferencia entre 'ls menuts geronins del un y del altre rey⁽²⁾.

De la quantitat entregada per En Solà, resulta que faltava molt poc pera arribar a la suma de 10.000 lliures permeses, però com qu'aquèstes eren franques de despeses, els jurats s'ho arreglaren pera poguer encunyar una quantitat molt major; així, en Maig de 1602 compraren una casa, ab el seu hort, pera transformarla en seca o fàbrica de moneda, y prescindint d'escrúpols, en 18 de Juliol de 1603 acordaren l'encunyació de 12.000 marcs de menuts més, la qual fou encomanada a Joan Matxí y a Francesc Burgués, ab la condició de tenirla llesta en menys de nou mesos y de qu'en els nous diners se posés del costat del cap del rey «*una letra G en lo coll*». La quantitat de diners encunyada en aquesta segona fàbrica, fou de 15.123 lliures, 18 sous y un diner.

No sabem explicarnos en què podien apoyar la llur conducta, els jurats de Gerona, pera continuar l'encunyació de menuts, sempre en virtut del privilegi del any 1599, per que's necessita molta habilitat pera conseguir que les despeses de fabricació de 10.000 lliures fessin pujar aquesta quantitat a la suma de 105.468 lliures, 16 sous y 9 diners, que fou la dels diners que s'encunyaren entre les dugues encunyacions de qu' hem parlat y altres quatre que les seguiren abans d'obtenir la nova llicencia reyal del any 1611. Menys ens expliquem encare que, essent tal el procedir d'aquells jurats, s'atrevissin a acudir, com ho feren a principis del any 1604, en demanda

(1) Apèndix : Document CIII. Arxiu municipal de Gerona, Llibre Moneda, f. 73.

(2) PUJOL : *Memorial Numismático*, t. I, 234, diu : «Los menudos de los tres Felipes son tan semejantes que hacen imposible la clasificación por reinados»; y lo meteix, HEISS, t. II, p. 150: «El número 10 que ostenta el [nom] de FELIPE ha salido de un cuño que probablemente sirvió para los monarcas del mismo nombre que se sucedieron desde el segundo hasta el cuarto». La distinció sols deu ferse entre 'l'segon y 'l tercer y es la senyalada per la G en el coll; Gerona no encunyà diners o menuts en el regnat de Felip IV (III de Catalunya), fet qu'ignoraren també'ls senyors Pujol y Heiss.

de que's prohibís la circulació dels menuts de Banyoles en la ciutat de Gerona y 'l seu bisbat, ab la sola excepció de la vegueria de Besalú, y de que no s'accedís a la petició de la vila de Palamós pera encunyar menuts⁽¹⁾. Les altres quatre encunyacions o fàbriques a que'ns hem referit, foren les següents :

La tercera, en virtut d'acort pres en 6 de Juliol de 1604, en quantitat de 12.000 marcs. Va ser encarregat d'ella Joan Clapés, que l' acabà en 29 d'Agost de 1605. La quantitat de menuts encunyats fou de 18.698 lliures, 17 sous y 3 diners; consta qu'en ells se posà la lletra G en el coll del rey.

La quarta fàbrica, per la quantitat d'altres 12.000 marcs, fou acordada en 17 d'Agost de 1609. S'encomenà als abans dits Burgués y Clapés, que's comprometeren a tenirla llesta en vuyt mesos y a ferla «*en la casa del consell de dita ciutat, ço es en la casa de la fàbrica que per ço sta ja dedicada y no en altre part*», posant la G en el coll del rey. La quantitat de diners entregats fou de 21.183 lliures, 16 sous y 4 diners.

La quinta, encarregada als mateixos y ab iguals condicions, per la quantitat de 8.000 marcs, se començà'l 3 de Novembre de 1610 y s'acabà a 11 de Maig de 1611. La quantitat fabricada pujà a 20.904 lliures.

La sisena y última, feta pels mateixos Burgués y Clapés, y ab iguals condicions, fou per 12.000 marcs y s'acabà en Abril del any 1612. S'encunyen els menuts en quantitat de 19.480 lliures, 19 sous y 11 diners.

Durant les tres derrereres encunyacions y ab el pretext de no ésser prou gran la casa comprada pera fàbrica de moneda, se resolgué comprarne altres quatre de veïnes. Se formalisà la compra'l 4 de Febrer de 1611, pel preu de 425 lliures⁽²⁾.

30 de Juny de 1611. Llicencia concedida per Don Pere Manrique, lloc-tinent del rey en el Principat, als jurats de Gerona, pera batre 6.000 lliures de menuts⁽³⁾. En virtut d'ella, en 31 de Març de 1612 disposaren els jurats la *séptima fàbrica*, acordant encunyar *per ara*, aixó es, entre tant, 18.200 marcs, quantitat molt superior a l'autorisada y a la qual l'expressió *per ara*, demostra que no pensaven limitar-se. Fou encomenada l'encunyació a Joan Garra, que l'acabà'l 27 d'Abril de 1614, entregant, en menuts encunyats, la quantitat de 23.131 lliures, 4 sous y 8 diners. Aquèsta fou la darrera encunyació que tingué lloc a Gerona en el regnat de Felip II.

(1) Arxiu Municipal Gerona : Llibre de *Moneda*, f. 170.

(2) Arxiu Municipal Gerona : Llibres de *Moneda* y Manuals d'acorts dels anys respectius.

(3) Arxiu Municipal Gerona : Pergamins Regals, n. 308 : Arxiu Corona Aragó : reg. 5189, f. 212.

En totes les citades encunyacions intervingué un representant del mestre racional, nomenat per aquèst, lo que no va impedir les extralimitacions qu'hem assenyalades.

L'excessiva abundor de menuts y la falta quasi absoluta de plata encunyada, dificultaven les transaccions y ocasionaven tals perjudicis a la ciutat, que'ls jurats se vegeren obligats a retirarlos de la circulació. Així s'acordà en 15 d'Abril de 1617, y dos dies després se va fer una crida donant tres dies de terme pera denunciarlos y presentarlos al cambi. El 5 de Maig ja se n'havien recullit 10.000 lliures, però com ne quedaven encare molts y la ciutat no tenia plata pera canviarlos, se disposà, ab consentiment dels seus posseïdors, que la ciutat els retindria donantelshi plata quan se l'hagués proporcionada; a aquest efecte se resolgué pendre un censal de 4.000 lliures y acabar de recullir els menuts.

En 25 d'Agost de 1618 s'acordà tenir guardats tots els menuts recullits y mantenirlos fora de circulació. Se disposà, ademés, qu'abans de resoldre sobre la llur fusió, se'n fes un assaig pera averiguar ab exactitut la plata que contenien, y al dit efecte se'n remeteren alguns a Barcelona y a Gènova, y se'n va fer també un assaig per dos argenters de Gerona.

VIC. — 5 de Juliol de 1611. Ab aquesta data, se concedí a la ciutat de Vic llicencia d'encunyar menuts en quantitat de 3.000 ducats⁽¹⁾. Res més sabem d'aquesta encunyació.

LLEYDA. — 30 de Juny de 1599. En aquest any, ab motiu de la celebració de Corts a Barcelona, foren moltes les poblacions de Catalunya que sollicitaren y obtingueren del sobirà llicencia pera batre moneda. Una d'elles va ser la ciutat de Lleyda, qu'exposà al rey que les pugeses, quatre de les quals valien un diner, que la ciutat tenia dret d'encunyar, resultaven allavors una moneda inútil, per lo qual demanà la facultat d'encunyar menuts, com la tenien concedida altres ciutats y viles del Principat, «*que sien de lliga, ab les armes de la Ciutat*», y tinguessin curs en les vegueries de Lleyda, Tàrraga, Cervera, Balaguer y Agramunt. El rey accedí a lo sollicitat, ab tal de que la lliga fos bona y condecant y limitant el seu curs sols a la vegueria de Lleyda⁽²⁾.

31 de Maig de 1611. Ab aquesta data, el lloctinent escrigué als paers de Lleyda admetent llurs excuses per no haver manat fer les crides reials que se'ls hi remeteren sobre'l curs de les monedes falses y retallades, ordenan-

(1) Apèndix : Document CIV. Arxiu Corona Aragó : reg. 5188, fs. 205 v. y següents y Arxiu Municipal Vich.

(2) Apèndix : Document CV. Arxiu Corona Aragó : reg. 4879, f. 25.

telshi ferles tot seguit, y accedint a modificar, pera conservació dels privilegis de la ciutat y per lo qu' a la meteixa pogués referirse, les penes imposades, en el sentit de que de les confiscacions que's fessin la ciutat en perci-bís la meytat, o sigui dues parts de quatre, repartintse les dues restants, per igual, entre l'acusador y l'agent executiu⁽¹⁾.

25 de Janer de 1612. El document d'aquesta data es el que ja hem tractat, en el que'l rey demanava al seu lloctinent a Catalunya l'informés, entre altres coses, sobre quin era'l privilegi en virtut del qual la ciutat de Lleyda encunyava moneda, y li preguntava lo qu'hi havia de cert respecte dels abusos qu' en la fabricació d'ella's cometían *por estar cometida á un herrero*.

Les monedes encunyades a Lleyda en virtut de la llicencia concedida pel rey en 1599, fa temps que són conegudes, però no eren coneguts els documents a elles referents qu'acabem de resumir. A això's deu qu'haguessin sigut mal classificades. En Salat les cregué mitjes pugeses y res diu de l'època a que's remunta la llur encunyació⁽²⁾. M. Heiss ne descrigué un exemplar, sense dibuixarlo, y'l suposà encunyat en el segle xiv⁽³⁾. En Pedrals ne publicà dos exemplars, un d'ells descrit equivocadament; els cregué, com En Salat, *mitjes pugeses*, y, separantse de l'opinió de M. Heiss, atribuí la llur encunyació al regnat de Ferràn II, a darrers del segle xv o principis del xvi, «induintnos a això—diu—el caràcter de la lletra, son estil de fàbrica y'l seu metall, que es coure pur⁽⁴⁾». D'are endavant se podrà assegurar que no són mitjes pugeses, sinó menuts o diners, y que foren encunyades a principis del segle xvii, regnant Felip II de Catalunya.

SOLSONA. — Es altra de les poblacions qu'aprofitaren la reunió de Corts pera obtenir permís de fabricar menuts.

13 de Juliol de 1599. El síndic de Solsona demanà al rey que, estant la ciutat en possessió de fabricar menuts de llautó, ab curs de tres llegües al voltant d'ella, se li concedís la facultat de bàtrels en endavant de coure, de valor 24 d'ells un real català y ab curs sis llegües al voltant de la ciutat. El rey accedí a lo demanat, emperò limitant el llur curs a dos llegües al voltant de Solsona⁽⁵⁾. Existeixen exemplars de menuts de Solsona, d'aquesta època, que descriurem després.

(1) Arxiu Corona Aragó : reg. 5188, f. 193.

(2) SALAT : t. I, p. 281 y t. III, l. 3, ns. 24 y 25.

(3) HEISS : t. II, ps. 155 y 156, n. 10.

(4) PEDRALS : *Memorial Numismático Español* : t. II, p. 120, ns. 1 y 2, y t. V, n. 9.

(5) Apèndix : Document CVI. SALAT : t. II, document LXXII. Arxiu Corona Aragó : reg. 4884, fs. 247 v. y següents.

GRANOLLERS. — *30 de Juny de 1599*. Entre les gracies demanades y obtingudes pel síndic de la vila de Granollers del Vallès, ab ocasió de celebrar-se les dites Corts, s'hi compta la de qu'aquesta vila, que tenia d'abans el dret d'encunyar diners menuts ab llicencia del batlle d'ella, fos confirmada en l'expressat dret per privilegi reyal, quedant autorisats sos consellers pera castigar als qui la falsifiquessin y pera instar y ésser part en causa en contra d'ells ⁽¹⁾.

BANYOLES. — *13 de Juliol de 1599*. A les poblacions qu'obtingueren privilegi d'encunyar menuts ab ocasió de les Corts de Barcelona, s'hi ha de afegir la vila de Banyoles, que l'obtingué pera fabricar menuts «*de lliga bona y condecent*», en quantitat de 15.000 lliures franques, y ab curs en la vila y terme de Banyoles y en tota la sotsvegueria de Besalú. Aquesta llicencia va ser otorgada ab les condicions acostumades, y *pagant els drets corresponents* ⁽²⁾.

1 de Setembre de 1600. Les lletres executories de la precedent llicencia foren expedides en aquesta data pel duc de Feria, a petició del síndic de Banyoles, Pere Real ⁽³⁾.

Encara que la petició feta per la vila de Banyoles en la seva instancia al rey pera obtenir la llicencia d'encunyar menuts, no fou atesa en la part referent a que tinguessin curs en tota la vegueria de Gerona, la proximitat entre abdués localitats y les llurs freqüents relacions feyen que, de fet, els menuts de Banyoles correguessin a Gerona, lo que resultava en perjudici dels emoluments del batiment de menuts d'aquesta ciutat. D'aquí les repetides crides fetes fer pels jurats de Gerona, prohibint la circulació en la ciutat dels menuts de Banyoles, de que fa memoria En Pujol en la carta citada, y les gestions del meteixos pera que cessés l'encunyació de menuts banyolins, de les que més enrera hem parlat.

En 1605 eren tants els menuts falsos de Banyoles que corrien, que la vila tingué de queixarse al lloctinent de que 'ls menuts en ella batuts fossin rebutjats pels particulars de les poblacions de la sotsvegueria de Besalú, ont havien de tenir curs. En vista d'això, el lloctinent envià a l'expressada vila al doctor en lleys Joan Costa y Soldevila ab instruccions sobre lo qu'havia de fer. Aquèst, convocat el Consell de la població, li va fer present la conveniencia de que la vila renunciés al dret y privilegi que tenia de encunyar

(1) Apèndix : Document CVII. Arxiu Corona Aragó : reg. 4844, fs. 52 v. y 53.

(2) ALSIUS : *Ensaig històrich sobre la vila de Banyolas*. — Carta de Don Celestí Pujol y Camps; 2.ª edició, ps. 338 y 341. — Arxiu Corona Aragó : reg. 4882, fs. 180 v. y 181.

(3) Apèndix : Document CVIII. Arxiu Corona Aragó : reg. 4886, f. 256.

menuts, fet lo qual se dictaria providencia en l'assumpte. Renuncià 'l Consell el dret d'encunyar menuts, y, en conseqüència, el 17 de Novembre 's feu a Banyoles, y successivament a les demés viles de la sotsvegueria de Besalú, una crida reyal ordenant que tots els que tinguessin menuts de Banyoles deguessin presentarlos, en el terme de 30 dies, al lloc ont se reunien els jurats de les respectives localitats, en el qual serien examinats per persones enteses, que tallarien els falsos, entregant els troços als que 'ls presentessin, y ressegellarien els bons, y que, en endevant, solament els ressegellats tinguessin curs. S'imposaven penes als que 's neguessin a admetre els diners ressegellats, als que 'ls admetessin sense ressegell y als que falsifiquessin o ressegellessin fraudulentament els dits menuts ⁽¹⁾. Encare qu'en la crida no 's diu quin ressegell s'estampà en els menuts de Banyoles, els exemplars ressegellats que 's conserven mostren que fou un capet de monjo ab cerclet. Així acabà a Banyoles l'encunyació de menuts. De les noticies aplegades per En Alsius resulta que l'encunyació tingué lloc des del dia 31 de Maig de 1600 al 31 de Juny de 1605, y que la quantitat de menuts fabricada pujà a la suma de 47.899 lliures, 16 sous y 6 diners y mitj.

OLOT. - Es quasi segur que, aprofitant la celebració de les Corts demunt dites, la vila d'Olot demanà y obtingué aixímeteix llicencia pera encunyar menuts. En la vila d'Olot no 's conserva 'l privilegi y tampoc hem sapigut trobarlo al Arxiu de la Corona d'Aragó; però n'hi ha prou pera justificarho ab els diners que's conserven encunyats en aquella vila.

TORTOSA. - 18 de Juny de 1611. El lloctinent, Don Pere Manrique, a petició del síndic de Tortosa, concedí llicencia a aquesta ciutat pera batre moneda en quantitat de 4.000 lliures de menuts, en una de les cares dels quals s'hi havia de gravar «*la figura del rey*» y en l'altre «*una torra, que son les armes de la Ciutat*», ab la condició de que, comptat el metall y les despeses, tinguessin exactament el valor que 'ls hi correspongués en la circulació. Manà que 's registrés la llicencia en l'oficina del mestre racional y que 's dongués caució idonia en la forma acostumada ⁽²⁾. Ignorem si s'encunyaren les monedes a que 's refereix aquesta llicencia, fins avuy inèdita, y no coneixem cap menut d'aquesta època que pugui atribuirse a Tortosa.

TARRAGONA. - 14 de Juliol de 1611. Llicencia concedida a la ciutat de Tarragona pera fabricar menuts en quantitat de 3.000 lliures, y pel terme de tres anys, ab curs en dita ciutat y la seva vegueria. En ella 's disposà que,

(1) ALSIUS : Text d'aquesta crida, ps. 355 y 357.

(2) Apèndix : Document CIX. Arxiu Corona Aragó : reg. 5189, fs. 175 v. y següents.

comptat el metall y les despeses, tingués cada menut el seu just valor ⁽¹⁾. Al igual que de Tortosa, no tenim notícia dels menuts encunyats a Tarra-gona en virtut d'aquesta llicència, també inèdita fins al present, ni podem assegurar que d'ella hagués fet us la ciutat.

REUS. – Es molt probable que la llavors vila de Reus obtingués en 1611 la facultat d'encunyar menuts. La llicència o privilegi no s'ha trobat fins ara, que sapiguem, però en els Llibres dels Consells que s' guarden en son Arxiu Municipal s'hi troben notícies qu'ho comproven plenament. Així, consta en ells qu'en 25 de Març de 1611 acordà 'l Consell de la Vila que's fabriquessin menuts en quantitat de 1.000 escuts, y «*que's fassa altre marca nova del senyal de la Vila jequintho a la bona discrecio dels senyors Jurats*» ⁽²⁾, paraules que demostren que no era la primera vegada que s'encunyaven menuts a Reus y qu'aquesta vila tenia la facultat de bàtrerne ja abans del any 1611. Al citat acort el seguiren en el mateix any altres dos : el primer, ab data de 19 de Maig, d'encunyar també 1.000 escuts de menuts, y 'l segón, ab data de 6 de Novembre, ignorem per quina quantitat ⁽³⁾. No coneixem cap exemplar dels menuts reussencs procedents d'aquestes encunyacions.

LA SEU D'URGELL.-CASTELLBÓ. – 30 de Juny de 1618. «Consta en les actes dels acorts del Capítol Catedral de la Seu d'Urgell, qu'en aquesta data se fabricaven y ressegellaven monedes en la ciutat de la Seu y en la Vila de Castellbó» ⁽⁴⁾.

De les monedes de la Vila de Castellbó, que pertanyia als vescomtes d'aquest nom, no'n tenim altra notícia que la que's conté en les ratlles anteriors; això es, que's fabricava y ressegellava en 1618.

De les batudes a la Seu, n'hem parlat al ocuparnos de les corresponents al regnat de Felip I. Es probable que'l ressegell, consistent en una S, que porten les monedes ja descrites, hi fos estampat en el referit any 1618.

Passem a la descripció de les monedes catalanes d'aquest regnat, de les quals ne tenim coneixement.

(1) Apèndix : Document CX. Arxiu Corona Aragó : reg. 5188, fs. 228 v. y següents.

(2) CAMPANER : *Indicador manual de la Numismática Española*; ps. 356 y 357.

(3) Arxiu Municipal de Reus : Llibres de 1610-1635, t. II.

(4) CARRERAS Y CANDI : p. 86.

MONEDES REYALS

601. Anv. : ◦ PHILIPPVS · DEI · G · R · HISPANIARV, entre dos cercles de punts; en el camp, cap, a l'esquerra, igual als dels croats de Felip I.

Rev. : BARCI-NO · CI-VITAS-1 · 5 · 9 · 9. En el camp, creu com la dels croats, cantonada en el primer y quart ab un anell, y en el segón y tercer ab tres punts.

Croat, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8178.

602. *Var.* : Com la precedent, però ab la data 1 · 6 · 0 · 9. La llegenda del anvers acaba HISPANIAR.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8179.

603. *Var.* : Com el n. 601, però del any 1620. La llegenda del anvers diu PHILIPP9 · D · G · HISPANIARVM · R. La del revers : BARC-INOCI-VITAS.

Heiss : t. II, l. 82, n. 2, Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8180.

604. *Var.* : Igual al n. 603. La creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8181.

605. Anv. : PHILIPPVS · D · G · R · HISPANI. Lo demás com el n. 604.

Rev. : Com el n. 603. La data es 1 · 6 · 0 · 9.

Mitj croat, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8182.

606^a. Anv. : PHILIPP9 · D · G · HISPA · R, entre dos cercles de punts; en el camp, bust de Felip II, a l'esquerra.

Rev. : Com el n. 604. La llegenda es : BARC-INOC-IVITAS · 1 · 6 · 11.

Mitj croat, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8183.

606^b. *Var.* : Com la precedent. La llegenda del anvers es : PHILIPP⁹·D·G·HISPANIA·R·, y la data 1611.

Colecció del autor.

Inèdita.

607. *Anv.* : PHILIPP⁹·D·G·HISPAN·R. Lo demás com el n. 606.

Rev. : + BARCINO CIVITAS 1611, entre dos cercles de punts; en el camp, sense trencar el cercle interior ni la llegenda, creu equilateral, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Mitj croat, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8184.

608. *Var.* : Com la precedent, però del any 1612.

Heiss : t. II, l. 82, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8185.

609. *Var.* : La llegenda, R·BARCINO CIVITAS·1612, està posada en l'anvers o sigui del costat del bust, y la que diu : PHILIPP⁹ DG HISPAN, en el revers, o del costat de la creu.

Heiss : t. II, l. 82, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8186.

610. *Var.* : Igual al 608. Una T en contramarca.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8187, l. 46, n. 5.

611 a 614. *Var.* : Com el n. 608, però ab les dates 1613, 1617, 1618 y 1619, respectivament.

Salat : t. I, l. 3, n. 17 y t. III, l. 5, n. 11; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8188, 8189 y 8190.

615. *Anv.* : PHILIPPVS D G HISPANIA · R·, entre 'ls cercles de punts; en el camp, bust de Felip I, a l'esquerra.

Rev. : Igual al del n. 604. La llegenda del revers, aixís : BAR-CINO-CIVI-1620.

Mitj croat, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8191.

616. *Var.* : L'anvers com el n. 607. El revers com el n. 606, però ab la data 1620.

Colecció del autor.

Inèdita.

617. *Anv.* : Bust de Felip II, a la dreta, entre dos cercles de punts; derrera 'l cap, una Ben ressegell (no hi hà llegenda).

Rev. : BA-RC-INO-1609; en el camp, creu que trenca 'l cercle interior de punts y la llegenda, cantonada en els buyts primer y quart ab un anellet, y en els segon y tercer ab tres punts.

Quart de croat o sisé de plata.-Colecció de D. Ròmul Bosch y Alsina, Barcelona.

Inèdita.

MONEDAS DE BILLÓ Y DE COURE

618. Anv. : PHILIPPVS D G HISPANIAR, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, bust de Felip II, a l'esquerra; devant del bust, A; darrera, R.

Rev. : + BARCINO CIVITAS 1614, entre cercle linial y vora de punts; en el camp, escut en cayró ab les armes de la ciutat de Barcelona.

Piefort o proba d'ardit, coure; pes : 7'20 gr.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 82, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8192.

619. Anv. : Bust de Felip II, entre les lletres A y R; vora de punts.

Rev. : BARCINO CIVITAS 1613, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, escut en cayró ab les armes de Barcelona.

Ardit, coure; pes : 1'50 gr.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8193.

620 a 623. *Var.* : Com el n. 619, però ab les dates 1614, 1615, 1616 y 1617, respectivament.

Heiss : t. II, l. 82, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8194 a 8198.

624. Anv. : PHILIPVS D G R HISPAN, entre dos cercles de punts;

en el camp, bust de Felip II, a l'esquerra. Una B en ressegell.

Rev. : BARCINOCIVITAS · 1·6·0·0, entre dos cercles de punts; en el camp, escut en cayró ab les armes de Barcelona.

Diner, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8198 y 8199, l. 46, n. 6.

625. Anv. : PHILIPP D G HISPAN, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, bust de Felip II, a l'esquerra.

Rev. : BAR-CIN-OCI-VIT, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, creu que trenca 'l cercle de punts y la llegenda, ab una B en el centre y cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell.

Diner, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 2.

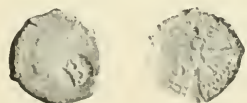
626. Var. : Com el n. 625. La llegenda del anvers diu : PHILIPPVS · D · G · HISP.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8200.

627. Var. : Com el n. 625. La llegenda diu : PHILIPPVS · D · G · R HISP.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8201.

628. Var. : Com la precedent. Una B en ressegell.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8202.

629. Anv. : PHILPPDG HISPAN. Lo demás com el n. 625, però sense cercle de punts entre la llegenda y 'l bust.

Rev. : BAR-CINO-CIVI-1616. En el camp, creu equilateral que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, coure.—Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8203.

630 a 632. Var. : Com el n. 629, però ab les dates 1618, 1619 y 1621, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8204 a 8206.

OR

633. Anv. : PHILIPP9 D·G·HISPA; escudet en cayró ab les armes de Barcelona, entre dos cercles de punts; en el camp, bust de Felip II, ab bigoti, a l'esquerra. (La llegenda comença abaix.)

Rev. : + CIVITAS BARCINO 1618, entre dos cercles de punts; en el camp, escut coronat ab les armes reials d'Aragó, entre XI y R.

Onçé o Terç de trentí, or; pes : 2'30 gr.—Varis.

Heiss : t. II, l. 82; n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8177.

MONEDES LOCALS

PERPINYÀ

634. Anv. : + NIANIVILLE, entre dos cercles de punts; en el camp, dues P lligades, y a cada costat, una flor.

Rev. : + ECSE+AGNVS+DEI°, entre dos cercles de punts; en el camp, imatge de Sant Joan, com en les monedes d'aquesta vila ja descrites, entre dos creuetes.

Menut, coure; pes : 0'70 gr.

Colson : l. 9, n. 89; Heiss : t. II, l. 115, n. 1.

635. Var. : Com el n. 634. La llegenda es : ECCE AGNVS DEI°.

Colson : p. 164.

636. Anv. : Com'el n. 634. Les dues P del camp estàn posades sota la lletra A.

Rev. : + S.IOA...BAPTISTA, entre dos cercles de punts; en el camp, Sant Joan, com el n. 634; a cada costat del Sant, un punt.

Menut, coure.

Poey d'Avant : l. 78, n. 51; Heiss : t. II, l. 115, n. 2.

637. Anv. : + PHILIPPVS III REX·ARA·E, entre dos cercles de punts; en el camp, dues P lligades; al demunt d'elles, A; a l'esquerra, un anell.

Rev. : + COMES·ROSSILIONIS·ETCE, entre dos cercles de punts; en el camp, Sant Joan com en les monedes precedents, la xifra 16-11 partida y gravada horitzontalment, al costat del sant.

Ardit?, coure; pes : 1'90 gr.-Varis.

Colson : l. 9, n. 90; Heiss : t. II, l. 115, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8219 y 8220. (Colson senyala alguna petita varietat en la llegenda del anvers.)

GERONA

638. Anv. : PHILIPVS·D·G·R, entre dos cercles de punts; en el camp, testa coronada a la dreta, ab una G gòtica en el coll. La corona trenca 'l cercle interior y la llegenda.

Rev. : + CIVITAS GERV·NDA, entre dos cercles de punts; en el camp, escut en cayró ab les armes de Gerona, posat entre quatre cercles; una G dintre y tocant al angle superior del escut.

Diner, coure.-Varis.

Pujol : p. 234, n. 3.

VIC

639^a. Anv. : + PHILIPVS·D·G·HISP, entre un cercle linial y vora de punts; en el camp, bust del rey a la dreta.

Rev. : + CIVITAS·VICEN·1611, entre cercle linial y vora de punts; en el camp, escut en cayró ab les armes de Vich.

Diner, courc.-Varis.

Salat : t. III, l. 4, n. 18; Salarich : *Historia de Vich*, p. 93, n. 9; Heiss : t. II, l. 95, n. 9; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8214.

639^b. *Var.* : Com la precedent. La llegenda del anvers acaba : HISPAN.

Museu municipal, Barcelona.

Inèdita.

640. *Var.* : Com la precedent. La llegenda del anvers diu : + PHILIPPVS·D·G·HISPAN·R.

Vidal-Quadras . Catàlec, ns. 8215 y 8216.

641. *Var.* : Com el n. 639. La llegenda del anvers diu : PHIL-LIPPVS·D·G·R.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8217.

642. *Var.* : Com el n. 639. Devant del bust, una flor de llir.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8218.

643. *Var.* : Com la precedent. La flor de llir sembla que surt de la boca del bust.

Colecció de D. Joseph Saderra, Olot.

Inèdita.

LLEYDA

644. Anv. : + CIVITAS, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, cap coronat a la dreta.

Rev. : + ILERDA, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, flor de llir.

Menut, coure.

Salat : t. I, p. 281 y t. III, l. 3, n. 24; Heiss : t. II, p. 155, n. 10; Pedrals : *Memorial Numismático Español*, t. III, p. 120, n. 1, l. 5, n. 9.

645. *Var.* : Com la precedent. Un punt entre cada una de les lletres de la llegenda del revers; en aquèst, CA, en ressegell.

Colecció de D. Francesc Carreras y Candi, Barcelona.

Inèdita.

646. *Var.* : L'anvers com el n. 644. La llegenda del revers comença a llegirse per baix, y diu : ...IDA.

Colecció del autor.

Inèdita.

647. Anv. : + ILERDE. Lo demás, com el n. 644.

Rev. : + CIVITAS. Lo demás, com el n. 644.

Salat : t. I, p. 281 y t. III, l. 3, n. 25; Vidal-Quadras : *Catàlec*, ns. 6921 y 6922.

648. Anv. : + CIVITAS. Lo demás, com el n. 644.

Rev. : + CIVITAS. Lo demás, com el n. 644.

Pedra : *Memorial Numismático Español*, t. III, p. 120, n. 2.

SOLSONA

649. Anv. : ✠ CIVITAS ✠ 1620, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, cap descobert a l'esquerra.

Rev. : ✠ CÆLSONA, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, creu patriarcal, o de doble travesser.

Menut, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 3, n. 41; Heiss : t. II, l. 93, n. 2; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8213.

GRANOLLERS

650. Anv. : + PHILI..... HISPAN · R · 1600, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, bust del rey a l'esquerra.

Rev. : + VIL.....ORVM, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, escut ab les armes reials d'Aragó coronat y posat entre dues gralles.

Menut, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8210.

651. *Var.* : En l'anvers : + PHILIPPS · II · D · G · HISPAN · R · 1616. Lo demás, com el n. 650.

Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8211.

652. *Var.* : Sense data. La llegenda del revers es : + VILLA · GRANVLLORVM. Lo demás, com el n. 650.

Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8212.

653. Anv. : + PHILIPVS DGHISR. En el camp, bust del rey a la dreta.

Rev. : VILLAGRANVL. En el camp, escut com el del n. 650; la corona trenca la llegenda.

Salat : t. III, l. 3, n. 11; Heiss : t. II, l. 91, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8207.

654. Var. : Com la precedent. La llegenda del anvers diu : + PHILIPVS DGHS R.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8208.

655. Var. : Com el n. 652. La llegenda diu : + PHILIPVS DG HISPR.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8209.

BANYOLES

656. Anv. : PHILIPVS · D · G · R, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, cap coronat a la dreta; la corona trenca la llegenda.

Rev. : + OPPID.....A 1600, entre la vora y un cercle de punts; en el camp, escut en cayró ab les armes de Banyoles.

Menut, coure.-Colecció del autor.

Inèdita.

657. Var. : Com la precedent, però sense data.

Heiss : t. II, l. 88, n. 2; Alsius : p. 342, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 7510 y 7511.

658. *Var.* : Com la precedent. Un capet de monjo en ressegell.
 Alsius : p. 342, n. 2.

OLOT

659. *Anv.* : + PHILIPVS·D·G·HISPA, entre cercle linial y vora de punts; en el camp, bust a la dreta.
Rev. : VNIVERSIT OLOT, entre cercle linial y vora de punts; en el camp, les armes de la vila.
Menut, coure. - Varis.
 Salat : t. I, l. IV, n. 28; Paluzie : *Historia de Olot*, ps. 85 y 86; Heiss : t. II, l. 93, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8748.

660. *Anv.* : Com el n. 662.
Rev. : + VNIVERCIT·OLOT. Escut reyal d'Aragó, coronat.
 Salat : t. I, p. 285, y t. III, l. III, ns. 30 y 31; Paluzie : ps. 85 y 86; Heiss : t. II, l. 93, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8749-8751.

Números 601 a 605. Respecte dels croats y mitjos croats descrits ab aquests números, solament es d'observar que són tan semblants als del rey Felip I, que'ls creuríem batuts ab els meteixos encunys si les dates que s'hi llegeixen no proveysin que's fabricaren en temps del seu fill y successor.

Número 606. En aquest mitj croat, se mantingué 'l revers igual al dels precedents; però en l'anvers se cambià 'l dibuix del cap del rey, y s'hi afegí un petit llaç o cinta que voleyà darrera del coll y sota la lletugueta; dibuix que distingirà en lo successiu les monedes de Felip II de les de Felip I, ab les excepcions de que parlarem.

Números 607 a 614. Ab el n. 607 s'introduí en el revers de les monedes de plata catalanes una modificació, que perdurà en els croats y mitjos croats fins a la extinció d'aquestes monedes en temps de Felip V de Castella. Des de qu'en 1285 el rey Pere II ordenà l'encunyació a Barcelona de moneda d'argent, tant els croats com els llurs divisors portaven al revers una creu qu'ocupava tota l'aria de la moneda y trencava o partia la llegenda : aquest tipu fou l'usat en les monedes barcelonines de plata per tots els successors del rey En Pere. La modificació introduïda consisteix en haver tancat la creu del revers dintre 'l cercle de punts que separa 'l camp de la llegenda, la qual se desenrotlla sense cap interrupció tot al voltant de la moneda; en els buyts de la creu s'hi mantenen els anells y 'ls tres punts qu'hi portaven els croats batuts abans. La senyalada ab el n. 609 té cambïades de lloc les llegendes, portant l'anvers la corresponent al revers y viceversa, lo que no podem atribuir més qu'a la fantasía del gravador, per qu'en peces del mateix any les dites llegendes ocupen els llocs acostumats, y 'l cas no's repeteix en cap de les monedes dels anys següents.

Número 615. Aquest mitj croat, y el croat descrit ab el n. 603, constitueix les excepcions de qu'hem parlat, per que, havent sigut batuts en 1620, porten el bust dels de Felip I y la creu del revers com la dels croats anteriors al any 1611. La circumstancia de que lo mateix s'observa en els encunyats en els primers anys del regnat de Felip III, fa sospitar qu'hi hagué algún motiu fonamentat pera aquest retorn als tipus antics, motiu que, al nostre parer, no pot ser altre que les reduccions fetes en el valor intrínsec d'aquestes monedes, reduccions que'l poble devia veure ab mals ulls, posant dificultats a la llur circulació. En tals circumstancies s'explica perfectament l'abandonament del nou tipu, pera adoptar altra vegada 'l que d'antic estava acreditat y tenia la confiança del públic.

En efecte; així com l'aparició de monedes ab el tipu nou coincideix ab la reducció de valor de la moneda de plata a que fa referencia la llicencia del marquès d'Almazàn de 21 de Maig de 1612, la reaparició de monedes ab els tipus antics segueix a curta distancia l'autorisió donada pel rey, en 23 d'Octubre de 1617, als consellers de Barcelona pera encunyar en la seca real de la ciutat sous y mitjos reys de plata de menys valor intrínsec

que'ls qu'abans s'encunyaven. Es molt natural que'l poble, qu'era'l perjudicat, rebutjés la nova moneda ⁽¹⁾.

Número 617. Aquesta moneda es probablement el «cuarto de real» a que fa referència'l senyor Campaner en la nota 5, plana 317 del «Indicador manual de la Numismática Española», atribuintla a Felip I, de segur per qu'en l'exemplar de que tingué coneixement no s'hi devia llegir l'any, que's veu clar en el de la colecció del senyor Bosch y Alsina, que publiquem. El dibuix del bust es igual al dels diners de Felip II de les primeres emissions, qu'En Pedrals, en ses notes al Catàlec de la colecció Vidal-Quadras, suposa, al nostre concepte equivocadament, que pertanyen a Felip I. Se diferencia dels dits diners en que no porta llegenda en l'anvers, y en que la del revers no diu més que BARCINO, sense la paraula CIVITAS que més o menys abreviada se llegeix en aquells. Es realment un sisé de plata, com s'anomenaven aleshores els quarts de real, dels qui's fa menció en les crides del 16 de Maig del any 1611. M. Heiss no conegué aquesta moneda y tampoc figura en el Catàlec del senyor Vidal-Quadras.

Número 618. Tant M. Heiss com En Vidal-Quadras, consideren aquesta peça com un model o *piefort*, pera l'encunyació dels ardots, de mòdul major del que corresponia a la moneda. No trovem dificultat en que fos aixís, doncs justifica que no era moneda'l fet de no trovarse en les col·leccions altre exemplar que'l publicat per M. Heiss, qu'es el mateix de la colecció Vidal-Quadras. El revers es igual al dels ardots; l'anvers també, però hi hà de més la llegenda.

Números 619 a 623. Aquestes monedes vingueren a substituir les qu'abans s'anomenaven *doblers*, pel llur valor en curs de dos diners. Foren anomenades *ardits*, y aquesta paraula es la qu'indiquen les lletres A y R posades a un y altre costat del cap del rey. Segons En Salat (t. I, p. 151), l'ardit era una moneda francesa introduïda per Felip III l'Atreuit, qu'en el seu origen havia sigut de tern, o sigui de lley de tres diners, la que fou adoptada pels anglesos y més tart pels catalans. En els documents del nostre país,

(1) Contra les gestions que feya temps practicaven els consellers de Barcelona pera obtenir la reducció de valor de la moneda de plata y la del for o valor en curs de la d'or, reclamaren devant del rey repetidament els jurats de Gerona, lo que molestà a aquells, prenent contra la ciutat y 'ls ciutadans de Gerona una serie de providencies. El rey posà fi a aquestes diferencies y qüestions ordenant al seu lloctinent a Catalunya, en 12 de Novembre de 1617, que fes cumplir als consellers de Barcelona'l manament qu'havia donat pera que revoquessin les disposicions preses contra la ciutat de Gerona. Obtingut ja lo que pretenien, poques dificultats degueren oposarhi 'ls consellers de Barcelona.

s'hi trova menció d'*ardits* abans del regnat de Felip II, però en aquest regnat fou quan començaren a fabricarse en la seca reyal de Barcelona. Els més antics que coneixem porten la data 1613. Els primers que s'encunyaren eren de billó pobre, però poc després foren quasi tots de coure, sense cap mica de plata.

Números 624 a 632. En aquestes monedes, que són totes diners o menuts, s'hi distingeixen tres tipus : 1.er, les que porten al revers les armes de Barcelona, com els doblers de Ferràn II, que per la data 1600 que duen gravada 'ls descrits ab el n. 624, s'ha de deduir són els encunyats en virtut de la llicència del any 1598; 2.^{on}, els que porten al revers la creu cantonada ab punts y anells ocupant tota l'aria, o sigui 'ls que conserven el tipu antic de les monedes de tern y tenen com elles les llegendes, tant del anvers com del revers, separades del camp per un cercle de punts : que són les senyalades ab els ns. 625 a 628, y foren fabricades probablement de resultes del acort del any 1605; y 3.er, les d'aquest meteix tipu que no tenen les llegendes separades del camp per un cercle de punts, les quals són totes de coure y foren encunyades ab posterioritat al permís del marquès d'Almazàn de 31 de Maig de 1612 : són les senyalades ab els ns. 629 a 632, y porten les dates 1616, 1618, 1619 y 1621.

La B posada en ressegell en alguns diners, obeeix al acort prè en 3 d'Agost de 1605 pel Consell de Barcelona.

Número 633. Aquesta moneda es un terç de trentí o de dobla de dues cares, dels qu'autorisà l'encunyació 'l decret de 2 de Març de 1618. El poble els anomenava *onzens*, perque valien onze reals de plata catalans, valor que designen les sigles XI-R, distribuïdes a un y altre costat del escut del revers.

Números 634 a 636. D'aquests menuts, poc hi hà que dir : foren encunyats a Perpinyà en virtut de les llicències dels anys 1599 y 1603, y porten en el revers els meteixos tipus que s'havien usat en encunyacions anteriors. Al anvers, l'escut reyal fou substituït per la doble P, monograma del nom de Perpinyà. També es de notar, al revers de la descrita ab el n. 636, el cambi de la llegenda.

Número 637. Aquesta moneda porta'ls mateixos tipus que les de qu'acabem de parlar, però difereix d'elles per les llegendes, l'estil y 'l pes, degut aquèst a la gruixaria del flan. Les llegendes contenen el nom del rey y 'l seu ordinal en xifres romanes, ab la particularitat d'aplicarli 'l corresponent als regnes de Castella y Lleó y no als de la Corona d'Aragó, qu'es el que's trova gravat en altres monedes catalanes d'aquest temps, lo qu' es tant més

d'estranyar quan els títols qu'en la moneda el segueixen, són exclusivament els de *Rey d'Aragó y Comte de Rosselló y de Cerdanya*). La significació de la lletra A posada sobre la doble P del revers, ha sigut apreciada de diferenta manera : En Salat la creu una preposició indicativa del lloc ont fou feta la moneda, A PP, a *Perpinyá*; M. Colson hi veu una lletra integrant del nom de la vila, P P ^A, tal com aquèst se trova, abreviat, en molts documents. El mòdul y 'l pes ens fan sospitar qu'aquesta moneda era un ardit, això es, una peça de dos diners.

Número 638. La G posada en el coll del bust del rey, prova, com ja hem demostrat, qu'aquest diner s'ha d'atribuir a Felip II. Es una particularitat digna de notarse que quasi tots els exemplars que se'n conserven estàn retallats, malgrat l'insignificant valor intrínsec de la moneda.

Números 639 a 643. La classificació d'aquestes monedes no presenta dificultat; solament les senyalades ab els ns. 642 y 643, ofereixen una particularitat, qu'es la flor de llir en disposició variada prop del cap del rey del anvers. Encare qu'en els exemplars qu'hem vist sembla formar aquest símbol part integrant del cuny : ¿hi fou afegit ab posterioritat quan la dominació francesa del segle XVII? Ho apuntem en concepte d'hipòtesi.

Números 644 a 648. Ja hem dit qu'En Salat, el primer que va tenir coneixement d'aquests menuts, els cregué mitjes pugeses. M. Heiss, al parlar del exemplar que descriu y no dibuixa, l'atribuïx equivocadament a la primera meytat del segle XVe. El senyor Pedrals tampoc ho encertà al donarlos a Ferràn II; y per fi En Vidal-Quadras els classifica com pertanyents al regnat de Carles I. Aytal diversitat de parers fa patent lo fàcil qu'es equivocar-se, usant el criteri que podríem dirne exclusivament numismàtic pera la classificació de les monedes mitj-evals, y sobre tot d'aquelles que, per llur caràcter local y per no formar una serie seguida d'exemplars diferents, se presten poc a la mutua comparació. Els documents qu'hem donat a conèixer permeten classificarlos ab seguretat com propis del regnat de Felip II, y donen raó de lo barroer de llur fàbrica, «encomanada potser a un ferrer». Els qu'hem vist estàn quasi tots mal conservats y retallats, lo que priva de llegir be les llegendes; no obstant, en la que posseim, descrita ab el n. 646, s'hi llegeixen perfectament les lletres ...IDA, ab un buyt al principi de la llegenda que no deixa siti més que pera dues lletres, que devien ser una L y una E; així la llegenda entera diria LEIDA, en català, com algunes pugeses de la meteixa ciutat. La que descriu En Pedrals, qu'es la senyalada ab el n. 648, resulta ser un exemplar de dificil lectura per la *falta d'integritat de la moneda*, que fa notar el dit autor. Es molt anòmal el fet de portar

al anvers y al revers la llegenda CIVITAS y res més, que solament se pot atribuir a una distracció del gravador dels cunys.

Del ressegell CA, que's veu be en l'exemplar que posseeix el Sr. Carreras, res ne sabem. Tal vegada 'n donaria raó un examen detingut dels documents del Arxiu municipal de Lleyda.

Número 649. El llautó incús d'aquesta ciutat, de qu'hem donat compte més enrera, porta 'l nom de la població escrit SOLSONA y per tipu un *sol*, com armes parlants. En aquest diner, el nom de la ciutat s'escriu CÆLSONA, com derivantlo d'un nom antic, *Celsa* o *Caelsa* que's trova en geògrafs y historiadors de l'antiguitat, y 'l sol hi està substituït per una creu patriarcal. El meteix tipu 's repeteix en els diners de Felip III, y en la llegenda, se canvia 'l diptongue Æ per Æ, CÆLSONA. ¿Es, realment, el nom de la població derivat del que portà en l'antiguitat clàssica, o be 's deu atribuir l'última forma a les pretensions d'erudició d'algun solsoní de principis del segle XVII, enorgullit per la recent elevació de la seva vila nadiua a Seu episcopal? Es difícil decidirho sense un estudi detingut, que 'ns apartaria del nostre propòsit al escriure aquest llibre.

Números 650 a 655. Les monedes de Granollers descrites ab els ns. 650 y 651, qu'ha donat a conèixer el senyor Vidal-Quadras, permeten distingir de les encunyades en aquesta població les que corresponen a Felip II de les que corresponen a Felip III. En la n. 651 es de notar l'ordinal II posat després del nom del rey, qu'es el que se li donava en el Principat.

Números 656 a 658. També la xifra 1600, posada en la moneda descrita ab el n. 656 (de la que n'hem vist dos exemplars ben conservats), que concorda ab les notícies que 's tenen de les encunyacions de la vila de Banyoles, prova que 'ls diners banyolins foren encunyats en el regnat de Felip II, III de Castella. Dels exemplars descrits, n'existeixen varietats de cuny. El ressegell ab un cap de monjo, ab cerclet, es el que s'hi posà al cessar l'encunyació en 1605.

Números 659 y 660. Opinem, com En Salat y En Paluzie, qu'aquests diners d'Olot foren encunyats en el regnat de Felip II y no en el del III. Ens ho fa creure aixís, puix manquen notícies documentals, la gran semblança del tipu del anvers ab el del de les monedes encunyades a Vic en 1611. Es molt possible que les dues varietats que se'n coneixen siguin degudes a dues llicències diferents, obtinguda l'una quan la celebració de les Corts del any 1599 y l'altra quan les del any 1611.

De Tortosa, Tarragona, Reus, Castellbó y Seu d'Urgell, no'n coneixem les monedes que's bateren durant aquest regnat.

FELIP III (1621-1665).

LLUIS XIII (1641-1643). - LLUIS XIV 1643-1652).

Felip III, com el seu pare, abandonà 'l govern en mans de privats. El primer d'aquests, Don Gaspar de Guzmàn y de Pimentel, de gènit altiu y dominador, tingué l'habilitat d'indisposar el rey ab els seus súbdits a Portugal, a Catalunya y a Nàpols, y de promoure la guerra al exterior ab França y ab els Països Baixos, donant una forta empenta al desenrotllament dels exèrcits permanents, que convertiren, pera alguns, la professió de les armes en un ofici, y fins, per molts, en una manera de viure. L'exercici del poder reyal devingué despotisme, fentse incompatible ab els drets y antigues llibertats dels pobles, qu'arreu foren desconeguts.

En 1621, se reproduí la guerra ab els Països Baixos, que continuà, sense interrupció, ab alternatives favorables y adverses, y acabà, en 1648, ab la pau de Munster, que reconegué l'independencia de les Provincies Unides y per la qual Espanya perdé, además, l'Alsacia y l'Artois. En 1640, Portugal se separà definitivament d'Espanya, proclamant rey al duc de Bragança. El meteix any comencà l'alçament de Catalunya, que no acabà fins l'any 1652. En 1639, s'inicià la guerra ab França, que finí l'any 1659 ab la perduda pera Espanya del Rosselló, del Conflent y de part de la Cerdanya. En 1647, se sublevà Nàpols, tornat l'any següent a l'obediencia per Don Joan d'Austria, y en 17 de Setembre de 1665 morí 'l rey, deixant encomanada la regencia del seu fill, Don Carles II, a Donya Maria Anna d'Austria.

Des de mitjans de 1640 fins a darrers de 1652, el principat de Catalunya, en tot o en partida, deixà de formar part dels Estats del rey Don Felip III. En 23 Janer de 1641, les Corts catalanes varen proclamar comte de Barcelona al rey Lluís XIII de França, qu'envià tropes al principat y 'l governà per mediació de virreys fins a la seva mort, ocorreguda 'l 14 de Maig de 1643, succeintlo 'l seu fill Lluís XIV. El día 11 d'Octubre de 1652, Barcelona s'entregà a Don Joan d'Austria, tornant a l'obediencia de Felip III.

Del primer matrimoni del rey ab Donya Isabel de Borbón, no li va sobreviure més que Donya Maria Teresa, qu'en 1660 se casà ab Lluís XIV de França. De la seva segona muller, Maria Anna d'Austria, tingué dues filles y tres fills; dels quals heretà la corona 'l més petit, Carles II. Dels fills naturals que tingué, Don Joan d'Austria fou 'l de més renom.

Els documents numismàtics del regnat de Felip III, per lo qu'aspecta a les monedes catalanes, són escassos; posseim algunes notícies referents a monedes locals, qu'apuntarem en el lloc corresponent. Això, per lo que's refereix al temps en que Felip III regnà a Catalunya, abans del alçament de 1640 y després del alçament des de 1653 a 1665. Del temps en que Catalunya fou dels reys de França (1641-1652), n'hi hà alguns més, però tampoc abunden.

Governant Felip III s'encunyaren : d'or, trentins o dobles de dues cares, mitjos trentins y onzens; de plata, reals y mitjos reals, y, a principis del alçament, peces de cinc reals y peces de cinc sous; de billó y coure, ardots y diners o menuts, y, també a principis del alçament, sisens.

L'encunyació de les monedes reials d'or, de plata y de billó, degué realitzar-se en virtut dels privilegis que 'l Consell de Barcelona tenia ja concedits, sense que tinguem noticia de cap disposició reyal qu'a dites monedes faci referencia.

Cal senyalar en aquest regnat l'aparició de noves monedes locals, de plata y de coure, ab motiu del alçament de Catalunya contra 'l govern de Felip III.

Va començar l'alçament pel Maig del any 1640, y pocs mesos després tot el territori català estava revoltat. La ciutat de Barcelona encunyà, aleshores, per la seva propria autoritat, peces noves, encare que sense apartarse del sistema monetari català. Aquestes peces foren de plata y de coure. Les de plata valien cinc reals catalans cada una, equivalents a 10 sous, o sigui mitja lliura de la moneda corrent : llur tipu era, al anvers, l'escut de les armes reials d'Aragó coronat y posat sobre la creu de Santa Eulalia, y, en la circumferencia, la llegenda PHILIPP(VS)- D. G. R. HISPANIA(RVM), posada entre dos cercles de punts : als costats del escut, les lletres V y R indicaven el valor de la peça; y, al revers, el tipu tradicional dels croats y de la moneda de tern, ab la llegenda BARCINO CIVITAS y l'any de l'encunyació en la circumferencia. Se'n encunyaren meytats ab els meteixos tipus, que valien cinc sous, valor qu'estava indicat al costat del escut ab les lletres V y S. Les de coure valien sis diners y tenien gravats, al envers el bust del rey, y al voltant una llegenda igual a la de les de plata; y al revers, l'escut de Barcelona, en cayró, sobre la creu de Santa Eulalia, posat entre les lletres S y I (sisé), y al voltant la meteixa llegenda que les de plata. Per llur valor, les peces de coure foren anomenades generalment *sisens*, y en alguns documents se les anomena *qüerns*, contracció de la paraula *quaterns*, quartes parts, per ésserho del real de plata, que valia, en aquell temps, 24 diners.

Aquestes noves monedes foren immediatament imitades y copiades per un gran nombre de ciutats y viles catalanes, que, prevalguentse de les circumstancies y sense cap autorisació, s'atribuiren el dret de fer moneda. De moment, totes, com Barcelona, hi gravaren el nom del rey Felip, però l'any 1641, negada solemniament l'obediencia a dit rey y proclamat altre sobirà, substituïren, les més de les poblacions, aquell nom ab el dictat PRINCIPATVS CATALONIAE, y, des de 1642, algunes gravaren en llurs monedes, especialment en les de coure, el bust y nom del nou rey Lluís XIII de França y, mort aquest, el del seu fill Lluís XIV.

Aquestes monedes, que no poden calificarse de necessitat, y que tampoc són fiduciaries o representatives, per que, a més de tenir valor propi, més o menys aproximat al valor pel qual circulaven, l'entitat que les emetia sols responia del llur valor intrínsec, sense obligarse al cambi per altra moneda pública o legal, tenen totes les condicions de la moneda privada y com a tals s'han de considerar, no obstant ésser autoritats locals les que les varen emetre. Llur curs obeïa exclusivament a la confiança del públic, y, com la moneda privada, per la seva diversitat y multiplicitat, era un obstacle pera la contractació y molt en particular pel comerç exterior; d'aquí que, tant abiat com l'autoritat de Lluís XIII quedà establerta al Principat, se dictessin disposicions pera posar terme al gran abús qu'aquestes encunyacions representaven y als perjudicis que produïen.

Així, en 11 de Març de 1642, per orde del marquès de Brezé, lloctinent pel rey Lluís en el Principat y en els comtats de Rosselló y Cerdanya, se feu un pregó prohibint als consellers, còsuls, paers, jurats, batlles y demés autoritats locals, fabricar moneda d'or o de plata de qualsevol classe, y manant que sols poguessin fabricarla de coure aquelles ciutats, viles y llocs del principat y comtats que tinguessin privilegi pera encunyarne, divent, al ferho, acomodar-se estrictament a lo disposat en els privilegis ⁽¹⁾. Aquesta orde donà lloc a protestes y reclamacions per part d'algunes localitats y trovà resistencia en altres, vegentse obligat a repetirla el mariscal La Motte, per pregó fet el 14 de Janer de 1643 ⁽²⁾. A ella's deu, no obstant, la cessació de gayrebé totes les encunyacions abusives que s'havien realitzat.

Com que'l nou estat de coses importava la circulació, a Catalunya, ab relativa abundancia, de la moneda francesa, hi va haver necessitat de fixar la seva relació legal ab la catalana corrent. A aquest efecte, el predit mar-

(1) Apèndix : Document n. CXI. Arxiu Corona Aragó : Reg. I. *Firm. et Obl.* R. Franciae, f. 1.

(2) Idem. : Reg. I. *Firm. et Obl.* R. Franciae, f. 18.

quès de Brezé, per pregó fet el meteix any 1642, va disposar que dita relació fos la següent :

Lluisos d'or dobles..	...	...	33	reals catalans.
Lluisos d'or senzills.	...	...	16 $\frac{1}{2}$	» »
Lluisos de plata	...	...	10	» »
Mitjos lluisos de plata	...	...	5	» »
Reals de vuyt, castellans	...	...	10	» »

y les demés monedes a proporció de les expressades ⁽¹⁾.

Aquest pregó fou reproduït també per La Motte en 1643, afegint-hi lo següent : «Lo quart d'escut de plata, que es la tercera part de la Luysa de «plata, a set sous. Lo scut de or, que val en França sinch sous mes que la «mija Luysa de or per ser millor en or y pes, a desset reals. Les dobles d'«talia, que valen alguna cosa menos que las Luysas de or, a trenta dos reals, »y las pessas de vuyt castellanas, a raho de deu reals quiscuna dellas res-«pective.» ⁽²⁾.

26 de Març de 1642. El mariscal de Brezé autorisà als consellers de Barcelona pera que, a nom de la ciutat, poguessin fabricar en la llur seca monedes de plata de la meteixa classe y valor que les que fabricaven abans de dictarse 'l pregó prohibint encunyarles, de les quals disposicions exceptuà a la referida ciutat ⁽³⁾.

6 d'Agost de 1643. Se feu un pregó, per orde del mariscal La Motte, confirmant els ja fets prohibint la fabricació de moneda, y oferint gratificació als qu'entreguessin en mans de la justícia una o més persones culpables de haverne fabricat, retallat o posat en circulació ⁽⁴⁾. Del meteix mariscal es un altre pregó, fet en Desembre de 1642, imposant penes als que fabriquessin o fessin córrer monedes falses y retallades y als que 's neguessin a admetre les bones ⁽⁵⁾.

21 de Març de 1645. El rey Lluís XIV confirmà 'ls privilegis de la ciutat de Barcelona sobre encunyació de moneda y renuncià la facultat d'autoritzarne la fabricació en altres llocs del Principat, diventse encunyar, en la seca de la capital y ab consentiment de la ciutat, la que al rey convingués encunyar en el Principat y comtats de Rosselló y Cerdanya, y, per últim,

(1) Arxiu Corona Aragó : Reg. I. *Firm. et Obl.* R. Franciae, f. 15.

(2) Idem : Reg. I. *Firm. et Obl.* R. Franciae, f. 19.

(3) Idem : Reg. I. *Div.* de Lluís XIII, f. 23. Publicat per Salat, t. II, p. 111, document n. LXXX.

(4) Arxiu Corona Aragó : Reg. I. *Firm. et Obl.* R. Franciae, f. 51.

(5) Arxiu Corona Aragó : Reg. I. *Firm. et Obl.* R. Franciae, f. 130.

donà facultat als consellers de la meteixa ciutat pera encunyar moneda de plata ab la lliga de les peces de vuyt mexicanes «o piastres, la qual passa en «França y per tot lo mon». Els hi va concedir, además, que, «durant les «resents guerres y necessitats originades de elles», poguessin donar als antics reals y mitjos reals de plata y als nous que's proposava fabricar la ciutat ab la lliga predita, un valor intrínsec o en curs superior al establert y al de la plata que contenien, «conforme lo tenen vuy las pessas de plata de sinch «reals corren vuy en la Provincia, que set sous de plata valen deu sous»⁽¹⁾. Aquest document mostra la gran ganancia que 's feya encunyant les peces de cinc reals y de cinc sous de qu'hem parlat y explica l'afició que's desenrotllà en totes les poblacions pera encunyarne.

10 de Març de 1648. Foren recullits a Barcelona 'ls sisens, que per llur abundancia y escàs valor intrínsec havien caygut en el més gran descrèdit. El valor intrínsec de cada sisè, diu En Salat, fou d'un diner menut y malla, o sigui el d'un xavo, y corrien pel valor nominal de sis diners. L'encunyació havia començat en 12 de Novembre de 1640, data en que 's manà que's fabriquessin ab els molinets que tenia la ciutat ⁽²⁾.

30 de Juny de 1648. Per orde del duc de Schomberg, aleshores lloctinent, y pera posar remey al preu excessiu a què havia arribat la moneda d'or, se va fer un pregó disposant que 'ls trentins de dues cares, de just pes, se paguessin a raó de 6 lliures barceloneses; les dobles, els lluisos y 'ls escuts de la creueta, a raó de 5 lliures y 12 sous, y a raó d'elles les demés monedes d'or; que les peces de vuyt (castellanes) se paguessin a raó de 1 lliura, 12 sous, y al seu respecte les de quatre y de dos; que 'l reyal de cinc (català) se pagués a raó de 13 sous y al respecte d'ell la peça de cinc sous. Que l'or de balança de 22 quirats se pagués a raó de 24 lliures y 8 sous l'unça, rebaixantse una lliura y dos sous per cada quirat que faltés, y la plata de balança, de la qualitat de la marcada de Barcelona, a raó de 34 sous l'unça ⁽³⁾.

Altra crida, sense data però probablement posterior a la precedent, hi hà en els registres d'aquest temps custodiats en l'Arxiu de la Corona d'Aragó; per ella 's fixa 'l valor dels trentins en 17 lliures barceloneses; el dels lluisos dobles y de la creueta en 16 lliures, y a llur raó les demés monedes d'or; la peça de vuyt mexicana en 4 lliures, y a la seva raó les peces de 4 y de 2; l'or de balança de 22 quirats en 150 sous l'unça, y'l de vuyt a vint quirats

(1) Apèndix : Document n. CXII. Arxiu Corona Aragó : Reg. IV. *Div.* R. Franciae, f. 32 y següents.

(2) SALAT : t. I, ps. 167 y 168.

(3) Arxiu Corona Aragó : Reg. I, *Firm. et Obl.* R. Fr., f. 162.

en 80 sous l'unça; imposantse, ademés de la perdua de la moneda, la pena capital als contraventors ⁽¹⁾.

Aquests preus anaren encare pujant a mida qu' augmentaven els apremis de la ciutat de Barcelona, que, en 1651, se vegé flagellada per la peste y pel seti qu' hi posà Don Joan d'Àustria. En ocasió tant compromesa, Barcelona encunyà moneda de necessitat a nom del rey Lluís XIV y ab la llegenda *BARCINO CIVITAS OBSESSA*; a aquesta moneda, qu' ab prou feynes valia un real de plata, se li donà 'l valor de 10 reals, com ho manifesten les lletres X-R que s'hi gravaren. Abans, emperò, a darrers de Janer de 1652, el Consell de Cent havia manat traure de la caixa una partida de rals de cinc; se'n tragueren 50.000 peces, a cada una de les quals se li donà 'l valor de 20 reals, marcantles ab les barres de Catalunya y l'any 1652 a l'una cara, y a l'altra ab dues XX y una R... y aquesta moneda prometé la ciutat tornarla a recollir després y donarne 'ls 20 reals marcats. El manuscrit d'ont es treta l'anterior notícia afegeix que duraren poc aquests 100.000 escuts, y aixís se passà a un altra arbitri, y fou que 's fabriqués moneda de plata fins a 200.000 escuts, en realets de molinet, ab la lliga de la plata mexicana, donantlos 22 diners de plata bona, y l'estimació d'ells de 10 rals de billó, marcats a l'una part ab l'efigie de Lluís XIV y la creu dels reals de molinet ab les armes de Barcelona, a l'altra. Encare que 'l manuscrit no especifica les llegendes, ab lo que s'hi llegeix n'hi hà prou pera deduir que 'ls reals a que 's refereix són els encunyats ab la llegenda *BARCINO CIVITAS OBSESSA*. Els medis pera fabricar aquesta moneda foren que la ciutat va resoldre demanar prestades duescentes mil lliures de plata de marc, pagantles a 40 reals l'unça y qu' al qui 'n volgués deixar, se li crearia, per la quantitat que donaria, cambi a raó de 8 per cent o censal a raó de 5 per cent. Se feren crides reials ab aquests pactes y obligació d'abonar dita moneda després del seti, y tot això era per no arribar a valdres ab violencia de la plata dels particulars. Començaren a córrer aquests reals a les primeries de Març, sense que parés may la fàbrica dels sisens ⁽²⁾.

Sotmesa ja la ciutat de Barcelona a l'obediencia de Felip III, foren extingits y desmonetisats els sisens encunyats a Catalunya en temps de la guerra, per orde dictada per Don Joan d'Àustria en 7 d'Abril del any 1653, a la qual fan referencia En Salat y En Campillo ⁽³⁾. Per aquesta orde 's donava

(1) Arxiu Corona Aragó : Reg. I, *Firm. et Obl.* R. F., f. 117.

(2) *Monedas barcelonesas de necesidad acuñadas en el siglo XVII*, per D. ARTUR PEDRALS Y MOLINÉ : article publicat en el «Memorial Numismático Español», t. II, ps. 274-276.

(3) Apèndix : Document n. CXIII. CAMPILLO : p. 323; SALAT : t. I, p. 168.

de temps pera canviarlos, a raó d'un diner y mitj cada sisé, fins al dia 30 de Juny immediat següent. En 24 de Novembre de 1654 se reduí a la meytat el valor de la nova moneda. Com sobre les precedents disposicions s'haguessin mogut dubtes respecte al pagament de les obligacions contretes ab anterioritat, en 29 d'Octubre del any 1658 dictà 'l rey una pragmàtica que ve a ésser una confirmació de les meteixes⁽¹⁾, la qual fou mantinguda malgrat l'oposició de la ciutat de Barcelona, per haverse mostrat d'acort ab ella moltes ciutats de Catalunya, entre les quals la de Tarragona, que va exposar que Barcelona havia fet oposició a l'autorisació que tenia concedida de batre moneda fins a la suma o valor de 30.000 ducats.

17 de Novembre de 1653. En aytal data, se feu una crida, per orde del marquès de Mortara, manant retirar de la circulació 'ls reals de plata ab la llegenda *BARCINO CIVITAS OBSESSA* y les peces de cinc reals y de cinc sous marcades ab les barres d'Aragó, la data 1652 y la xifra XX-R, les de cinc reals, y les dues primeres marques y la xifra X-R, les de cinc sous, les quals se canviarien, per les persones designades al efecte per la ciutat de Barcelona ab sisens corrents, o ab bona moneda d'or o plata a l'estimació següent : els trentins de just pes, a la de 17 lliures de sisens; les dobles d'Espanya de bon pes, a 16 lliures de la meteixa moneda, y a llur raó les demés monedes d'or; els reals de vuyt, a 4 lliures, y a llur raó els de quatre, de dos y les demés monedes de plata : per ésser el valor que tenien les dites monedes quan les armes del rey entraren en la ciutat ⁽²⁾.

SEQUES LOCALS

PERPINYÀ. — 18 d'Octubre de 1623. Pere Lloràn es nomenat mestre de la seca pel rey Don Felip III ⁽³⁾.

Any 1635. De les notícies que dóna M. Colson se dedueix qu'en aquest any o en el següent li fou otorgada a la vila de Perpinyà autorisació pera fabricar menuts en quantitat de deu mil ducats, ab certes condicions : les quals no degueren agradar als cònsols, per que no's serviren de la llicència ⁽⁴⁾.

8 de Setembre 1643. Accedint a lo demanant pels cònsols de Perpinyà, el mariscal La Motte 'ls concedí autorisació pera encunyar sous dobles,

(1) Apèndix : Document n. CXIV.

(2) Apèndix : Document n. CXV. Arxiu Corona Aragó : reg. 5505, f. 109.

(3) COLSON : ps. 167 y 168.

(4) COLSON : ps. 168 y 169.

senzills, ardots y menuts de billó, en quantitat de 20.000 ducats y a raó de 12 rals el ducat franca de despeses. En el document se detallen els tipus, la lley y la talla que devien tenir dites monedes y la quantitat que de cada una de les meteixes hauria d'encunyarsen ⁽¹⁾. Posats d'acort els cònsuls de Perpinyà ab el mestre racional pera la fabricació de les dites monedes, contractaren ab Antoni Generés la provisió de la plata y coure necessaris, pagant la primera a raó de quatre rals l'unça y l coure a raó d'onze sous perpinyanesos la lliura, y per tal que trobaven dificultats pera proporcionar-se plata en quantitat suficient, demanaren al capità general que 'ls permetés rebaixar una unça de plata per marc en la lley de la moneda de billó. Aquèst els va permetre rebaixar solament mitja unça per marc en els sous dobles y senzills, però 'ls va prohibir l'encunyació de sisens y d'ardits. Més endavant, en 15 de Març de 1644 ⁽²⁾, en virtut d'una nova petició dels cònsuls, els va facultar pera encunyar els menuts de coure sol. Pere Pujol, argenter de Perpinyà, fou l'adjudicatari de la fabricació, que s'acabà en 23 de Novembre de 1645. El citat M. Colson calcula que la vila obtenia un benefici de 0.35 sobre 'l valor en curs de les especies fabricades.

21 de Març de 1646. Llicencia concedida als cònsuls de Perpinyà, pel comte d'Harcourt, pera encunyar sous dobles, sous senzills y menuts, en quantitat de 30.000 ducats, fixant llurs tipus, lley y talla ⁽³⁾. L'encarregat de l'encunyació d'aquestes monedes fou Antoni Generés, qui la va acabar en 1649.

En diferentes localitats del Rosselló, el poble 's negava a admetre la moneda perpinyanesa, per l'abundor de peces falses que 'n circulaven. Degut a això, per acort del Consell de la vila, de 29 de Janer de 1648, se resseguellaren les bones, impriminhi un capet de Sant Joan, y s'inutilisaren les falses, tallantles. Al poc temps se va falsificar també 'l ressegell, y 's demanà autorisació al governador general pera inutilisar tots els sous senzills y dobles falsos que 's poguessin trovar.

En Juny y Juliol de 1649, s'acordà encunyar menuts en quantitat de 8.000 lliures, del meteix pes, talla, mòdul y tipus que 'ls qu'últimament s'havien emès ⁽⁴⁾. Llur fabricació fou adjudicada a Pere Servera.

(1) COLSON : ps. 172-177, y document n. XXXVII. Arxiu Corona Aragó : reg. I. *Div.* de Lluís XIV, f. 195.

(2) COLSON : p. 177 y document n. XXXVIII. Arxiu Corona Aragó : reg. V, *Div.* de Lluís XIV, f. 99.

(3) COLSON : p. 178 y document n. XXXIX. Arxiu Corona Aragó : reg. V. *Div.* R. Fr., fs. 116, 148 y 149.

(4) COLSON : document n. XL.

15 de Setembre de 1654. Edicte reyal desmonetisant la moneda de billó y prohibint el seu curs, tancantse la seca de Perpinyà en 23 de Desembre de 1655 per acort del Consell de la vila. Aquest Consell no va acceptar la pragmàtica de Felip III, de 29 d'Octubre de 1658, fixant el valor de la lliura barcelonesa en deu rals d'ardits⁽¹⁾.

Pel tractat dels Pirineus de 7 de Novembre de 1659, el Rosselló fou cedit a França y la numismàtica d'aquest comtat deixà de formar part integrant de la numismàtica catalana.

GERONA. — Per l'Abril de 1622 els jurats de Girona tenien recollida «en la caixa dels menuts» la quantitat de 89.112 lliures, 16 sous y 11 diners, y varen acordar convertirlos en ardits, concertantse pera això en 1623 ab la ciutat de Barcelona. Haventse presentat dificultats, se va resoldre vendre a dita ciutat 40.000 marcs de menuts a raó de 13 sous y 4 diners francs per marc. Se varen fondre 'ls menuts a Barcelona en 1623 y 1624, rebent, en llur lloc, primer, ardits, y després, per haverse oposat a l'encunyació el mestre racional, la quantitat convinguda per marc.

La ciutat de Girona no tornà a encunyar moneda fins l'any 1640. En aquest any, imitant el municipi geroní la conducta del de Barcelona, va iniciar l'encunyació de monedes de plata de cinc reals y de cinc sous, copiant exactament els tipus d'aquestes peces barceloneses, però sense la creu de Santa Eulalia dessota del escut y ab la llegenda CIVITAS GERUNDA O GERUNDE. En llur anvers figura 'l nom del rey Felip en les que tenen gravat l'any 1640 y en algunes de les batudes en 1641. Per les notícies que 's contenen en els Manuals d'Acorts custodiats al Arxiu Municipal de la ciutat, sabem que, un cop habilitada la fàbrica, la junta de guerra, en 23 de Janer de 1641, va acordar batre tot seguit moneda de plata *en virtut dels privilegis que tenia la ciutat*, y qu'en 27 d'Abril del meteix any, no tenint els particulars plata pera vendre ab destí a l'encunyació de peces de cinc reals y de cinc sous que s'estava realisant, la Junta de la Taula, a fi de que la fàbrica d'aquestes monedes no hagués de parar, va fer entrega de tots els reals de vuyt necessaris, a cambi de peces de les que s'encunyaven. En 8 d'Octubre del any 1641, varen disposar els jurats «que la moneda de deu sous y de cinc sous «de esta hora en avant se bate apunxonada ab las armas de esta ciutat com «las de Barcelona ab las armas de Barcelona y que en las letras se pose «PRINCIPATUS CATHALONIAE en lloch de PHILLIPPUS.» Aquesta disposició, copia de lo practicat a Barcelona, pot ajudar a conèixer d'una manera apro-

(1) COLSON : ps. 182 y 183 y document n. XLI.

ximada la data en que s'adoptà, en aquesta mena de monedes, y probablement també en els sisens, la llegenda *PRINCIPATUS CATHALONIAE* y en que s'afegí en el centre de la creu del revers de les de plata un escudet en cayró ab les armes respectives de les poblacions que les fabricaven. Cal observar que, ja abans de ferse aquesta adició en la creu del revers, s'havia modificat la llegenda del anvers suprimint-hi 'l nom del rey Felip, per tal qu'existeixen peces de Gerona sense l'escudet al revers y ab la llegenda *PRINCIPATUS CATHALONIAE* al anvers.

Malgrat l'orde del mariscal de Brezé, de Març de 1642, prohibint en absolut l'encunyació de monedes de plata, contra la qual la ciutat de Gerona va acordar acudir en justícia apoyantse en el privilegi de Don Joan II y en la confirmació del meteix per Felip I, continuà Gerona encunyant moneda d'aquest metall fins el dia 17 de Març del any 1643.

Consta qu'en l'any 1641 s'encunyà, en peces de cinc sous, a les que la gent anomenava *escaldapolls*, la quantitat de 28.012 lliures y 5 sous, y en peces de cinc reals, la de 90.225 lliures; que de Janer a Març de 1642 se varen fabricar peces d'una y altra classe per la quantitat de 40.508 lliures; que, sospesa aleshores l'encunyació, s'emprengué altra vegada en 16 de Desembre del meteix any, acabantse, com hem dit, en 17 de Març de 1643, durant els quals tres mesos se fabricaren peces per valor de 98.671 lliures y 6 sous, totes ab encunys del any 1642.

En 25 de Janer de 1641 els adjunts de la Taula de comuns depòsits de la ciutat ordenaren que 'ls trentins, mitjos trentins, onzens, dobles y mitjes dobles de bon or y pes fossin marcats «ab les armes de Gerona a effecte que «valegan y sien rebuts per los preus y valor que ha deslberat lo savi con-«sell de Cent de Barcelona, com consta ab acte rebut.» En aquesta ocasió el ressegell significava un cambi en el for, això es, en el valor en curs de la moneda. Es clar qu'aquesta disposició 's referia no més qu' a les monedes qu'estaven en poder de la Taula y qu'hi entressin ab posterioritat. Recordem haver vist una peça d'or castellana ab el ressegell de les armes de Gerona posat sens dubte en aquesta ocasió; no sabem aont ha anat a parar. Fora d'aquesta, no coneixem cap moneda ab dit ressegell.

Respecte a les monedes de coure encunyades a Gerona en aquesta època, podem donar les següents notícies. En 27 de Juliol de 1641, s'acordà comprar un molinet pera encunyar, per compte de la ciutat, moneda de billó, habilitantse a dit efecte un dels molins situats en el carrer de Mercaders. En 22 de Novembre del meteix any, segons un manuscrit de Don Jeroni de Real, que 's guarda en l'esmentat arxiu de Gerona, va començar l'encu-

nyació de sisens ab el molinet. En 8 de Desembre següent s'acordà pagar, ab els sisens que ja hi havia fabricats, la Companyia de la ciutat que lluytava en el Rosselló. En 24 de Janer de 1642 varen determinar els jurats arrendar l'encunyació dels sisens, que's feya per administració, per mirar d'obtenirne més benefici «per los gastos que per ser cosa del comú se hi offerexan», ultimantse l'arrendament en 23 d'Abril. L'encunyació d'aquesta moneda va durar fins el dia 23 de Desembre de 1645, en que consta la darrera entrega d'ella. Des del dia 21 de Març de 1642 fins al 23 de Desembre de 1645, se fabricaren sisens en quantitat de 81.702 marcs, important 112.000 lliures, 16 sous y 6 diners. No sabem la quantitat a què ascendien els encunyats anteriorment.

Tant per les falsificacions que se'n feren com per llur valor intrínsec, els sisens geronins caygueren en el més gran descrèdit y eren refusats per tot arreu, sense que produissin cap resultat favorable les disposicions que varen pendre 'ls jurats de la ciutat pera evitarho. A la fi, no tingueren altre remey que retirarlos de la circulació y recullirlos, y en 8 d'Abril de 1648 els varen vendre a la ciutat de Barcelona, que 'ls hi pagà a raó de 37 lliures el quintar de coure y de 34 lliures l'unça de plata, si resultava qu'hi hagués d'aquest metall. La quantitat venuda fou de 127.000 lliures, cobrantse per ella 38.000 lliures, «que no vingué a mes de diner y malla per sisé.»

Sembla qu'en l'any 1653, ab motiu del siti de la ciutat pels francesos, tornà a encunyar-se moneda a Gerona : aixís ho afirmen En Roig y Jalpí y En Jeroni del Real, autors contemporanis dels successos ⁽¹⁾. Però es el cas que no concorden l'un ab l'altre respecte de quina fou la moneda que se encunyà. Segons En Roig, s'encunyaren peces de cinc reals; segons En Real, s'encunyaren peces de dos y de quatre reals, les quals tenien d'un cantó la testa del rey ab la llegenda *Philipus Dei Gratia Rex* y de l'altra les armes reials ab la llegenda *Gerunda Fidelissima Civitas 1653*. Afegeix En Real que's fabricaren també algunes dobles d'or. En Pujol es d'opinió que's varen encunyar ab els cunys dels reals de cinc del any 1641, acostantse a a l'opinió d'En Roig, y que la moneda que descriu En Jeroni del Real no va arribar a ésser batuda. Dels pocs documents que sobre 'l particular hem trobat, se dedueix que, mancant a Gerona diner pera pagar a la tropa, el marquès de Serra d'Almasilla que n'era el quefe, va proposar a la ciutat l'encunyació de monedes, la qual idea fou acceptada per la Junta de guerra,

(1) ROIG Y JALPÍ : *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de Gerona*; p. 461.
JERONI DEL REAL : Arxiu Municipal Girona; Ms. ps. 231 y 232.

procedintse de seguida a recullir la plata de particulars y corporacions, la qual era entregada mitjansant rebut al pagador general del exèrcit Francisco Ossorio d'Astorga; que la moneda's fabricava per compte de Sa Majestat, y qu'es probable que'l meteix marquès de Serra fou qui va donar les disposicions conduents pera l'encunyació, sense que's contingui en els aludits documents cap notícia que permeti apreciar quina mena de moneda se va encunyar ni tampoc quins foren els seus tipus. Consta, no obstant, que no solament se recullia y entregava plata pera l'encunyació, sinó també or, lo qual es senyal de que també s'encunyaren monedes d'aquest metall, com ho assegura En Jeroni del Real. També, entre'l metall entregat, figuren monedes d'or y de plata corrents, com dobles y trentins d'or, y reals de vuyt, que no s'ha de suposar se fonguessin pera encunyar ab el seu metall altres monedes iguals. Tot lo referent a aquesta encunyació resulta, en conseqüència, molt confós y podria ser molt be que lo ocorregut fos haverse encunyat una poca quantitat de moneda pera suplir la que feya falta, anticipantse'l metall necessari pera la fabricació al general de les tropes, qu'era el que necessitava 'ls diners pera poder pagar, y facilitantli, además, numerari del que ja corria. No s'ha trobat, que sapiguem, cap moneda ab els tipus que descriu En Real, ni tampoc ab altres tipus que puguin fer presumir haver sigut encunyades a Gerona en 1653.

VIC.—La ciutat de Vic fou també de les que's donaren pressa a encunyar moneda en temps del alçament de Catalunya; encunyà, en plata, peces de cinc reals, de cinc sous y de mitj ral, y en coure, menuts.

En 14 de Janer de 1643 obtingué, del mariscal La Motte, facultat de posar en circulació 300 escuts de menuts, poc més o menys, que tenia ja encunyats y que no podia utilitzar per mor de prohibirne'l curs el pregó fet sobre la fabricació de moneda ⁽¹⁾.

23 de Febrer de 1643. Llicència concedida pel meteix La Motte a la ciutat de Vic pera encunyar, en el terme de tres anys, menuts en quantitat de 4.000 ducats, a raó de 12 rals el ducat, y a la talla de 11 sous y 4 diners el marc; ab l'obligació de registrar la llicència a l'oficina del mestre racional, de prestar caució y de donarne compte ⁽²⁾.

5 de Desembre de 1644. Orde del mariscal La Motte, als cònsuls de Vic, pera admetre com inspector (veedor) de la moneda menuda qu'havien de encunyar, a Gaspar Codolosa, qu'havia sigut nomenat en 26 de Novembre

(1) Apèndix : Document n. CXVI. Arxiu Corona Aragó ; Reg. I. *Diversorum*, Lluís XIII, f. 23.

(2) Apèndix : Document n. CXVII. Idem : Reg. I. *Diversorum*, Lluís XIII, f. 68 r.

de 1642 pera exercir dit càrrec pel rey Lluís XIII. La data d'aquest nomenament es un indici feaent de que la ciutat de Vic havia obtingut ab anterioritat alguna llicencia del rey pera encunyar moneda ⁽¹⁾.

En 28 d'Agost de 1643 se feu a Barcelona un pregó oferint cent ducats al qui descobrís y entregués en poder de la justícia als qu'havien falsificat els menuts de la ciutat de Vic, degut a l'instancia del síndic d'aquesta ciutat que oferí llur pagament ⁽²⁾.

IGUALADA. — En Salat publica una informació feta a la vila d'Igualada 'l dia 20 d'Abril de 1645, per orde del virrey Don Enric Lorena, de les monedes que s'hi varen encunyar des del any 1641 fins al 1644 ⁽³⁾. De ella resulta que s'hi havien fabricat peces de cinc reals, fonentse per això cinquanta o seixanta mil escuts, entre 'ls quals hi havia quarts d'escut francesos de baixa lley que's barrejaven ab plata d'Espanya; que's conduïen de Barcelona a Igualada adzembles carregades de plata a M. Tolo y a M. Casalbo, tresorer de l'exèrcit francès, dirigintles a Pau Bover; «que's donava molta «pressa en el batiment, prevenint que si no's movien ab pressa s'encunyaria a un altra banda», y que, «després de fabricada's conduïa a la vila de «Cervera pera pagar els soldats y gent de guerra.»

CERVERA. — 20 de Març de 1646. Ab aquesta data foren absolts els paers y Consell de la vila de Cervera y 'ls particulars Miguel Perelló, Francesc Perelló y Joan Perelló, argenters, Josep Corell, ferrer, Jaume Calderó, corredor, y totes les demés persones acusades d'haver fabricat, per compte de la vila, peces de cinc reals, de cinc sous y altres menes de moneda ⁽⁴⁾. Es probable que la causa seguida tingués relació ab l'informació practicada a Igualada, de que hem parlat.

OLOT. — En 1.er de Juliol de 1641 se resolgué, pel Consell de la vila de Olot, fabricar moneda de plata, y 'l meteix dia s'envià a Vic un tal Bover, argenter, pera que portés dos cunys pera batre peces de 10 y 5 sous. En el meteix mes va comprar la vila les eynes necessaries pera la fabricació. Consta qu'en Setembre immediat següent s'havien adquirit dos molinets, també a Vic, pera encunyar menuts, y qu'en 11 de Desembre se varen pagar a Jaume Camps 613 lliures y 15 sous pel coure que se l'hi havia comprat.

En 30 de Juliol, dels beneficis obtinguts en la fabricació de la moneda, fou depositada en la Taula de la vila la quantitat de 1.035 lliures y 15 sous,

(1) Arxiu Municipal Vic : Lligam de Moneda.

(2) Arxiu Corona Aragó : Reg. I, *Firmarum*, f. 52.

(3) SALAT : t. II, Document LXXXI y ps. 168 a 171.

(4) Arxiu Corona Aragó : reg. III, *Diversorum* de Lluís XIV, f. 203.

a la que's va afegir, en 1.er d'Agost, la de 74 lliures. Adverteix, el manuscrit del qual trayem aquestes notícies, que de les quantitats expressades se n'han de deduir l'interès y les despeses.

En Agost se nomenaren comissionats pera buscar plata pera la fàbrica ⁽¹⁾.

1.er de Juliol de 1649. Definició de comptes, feta pel lloctinent de mestre racional, a favor d'Esteve Ferrer, síndic de la vila d'Olot, de la moneda així de plata com de billó fabricada en dita vila des del 1.er de Janer de 1642 fins al día de la data ⁽²⁾. Del document resulta que no's trobaren els comptes corresponents a aquest temps.

LA BISBAL. — En Pujol y Camps, que va examinar els llibres d'acorts del Consell d'aquesta vila, no hi trobà, sobre les monedes qu'encunyà en temps del alçament contra Felip III, més que les dues notícies següents :

21 de Novembre de 1641. Nomenament d'una comissió composta de sis persones, dues de cada braç, pera que estudiessin la manera y forma d'encunyar moneda, «com ho fan altres localitats del Principat».

23 de Desembre de 1641. Acort d'encunyar moneda, y nomenament de una comissió que cuidés del funcionament y administració de la seva fàbrica ⁽³⁾.

MANRESA. — En el foli 72 del volum 20 del «Llibre major de la Taula de comuns dipòsits de la ciutat de Manresa», hi figuren entregues de quantitats fetes a dita Taula «en compte de la fàbrica de la moneda fan ha obs de la guerra pera la defensa de la Provincia», pels consellers de la ciutat y per Francesc Coll, «veedor de la dita fàbrica», en los dies 16 de Juny, 20 de Juliol, 1 y 5 d'Agost, 28 de Setembre, 5 d'Octubre y 21 de Novembre de 1641, y 26 y 30 d'Abril, 16 y 24 de Maig y 12 de Juny del any 1642; les quals, reunides, pujan a la suma de 7.079 lliures, 14 sous y 5 diners.

Això es tot lo qu'hem pogut averiguar sobre les encunyacions de Manresa en aquesta època.

PUIGCERDÀ. — En 10 d'Abril de 1641, el Consell de la vila de Puigcerdà acordà encunyar moneda «attes te llizentia per ferne». Al acort seguiren, en el meteix any, una serie de disposicions, de les quals resulta : qu'haventse proveit ja d'encunys o motllos, en 14 de Maig se contractà l'encunyació de

(1) Arxiu Municipal Olot : *Libre del Consolat de Mossen Mateu Quer*. Les notes referents a moneda, trets de dit llibre, ens han sigut proporcionades pel nostre amic d'Olot En Josep Saderra.

(2) ESTEBAN PALUZIE Y CANTALOEZELLA : *Olot; su comarca, sus extinguidos volcanes, su historia civil, religiosa y local...* Barcelona; ps. 85 y 86 y nota 71.

(3) *Las Monedas de la Bisbal*, en la «Revista de Girona» : t. I, p. 249.

menuts y qüerns de coure ab Rafel Martínez, argenter, qui, en el meteix mes, començà l'encunyació de menuts; qu'en 11 d'Octubre se resolgué encunyar també peces de plata de cinc reals y de dos reals y mitj, o sigui de cinc sous, acordantse, en 2 de Novembre, que 's fessin «conforme les de «Barcelona es asaber, a la part de la creu al mig se posaran les armes de «Puigcerdà y al rededor *Provincia Caltè*, y a la altra part les armes de Ca- «talunya y al rededor *Oppidum Podiceritani*»; qu'en Maig del següent any 1642, continuava a Puigcerdà l'encunyació de menuts de coure y de monedes de plata; qu'en l'immediat mes de Novembre tingueren noticia 'ls cònsuls de la vila 's tractava de procedir contra ella per fabricarshi moneda; qu'efectivament s'obrí sobre 'l particular una informació practicada per un jutge de cort; y, finalment, que eren en tant nombre 'ls menuts que s'havien encunyat, que la gent els refusava, y se proposà *pícar* o inutilisar els falsos que corrien ⁽¹⁾.

Al descriure les peces de cinc reals y de cinc sous encunyades a Puigcerdà, veurem qu'aquèstes no s'acomoden ab exactitut al acort referent als seus tipus y llegendes. En quant a l'informació oberta contra la vila, ignorem el resultat que donà, y la creyem deguda al fet de no haver cessat d'encunyar moneda després de dictades pels mariscals Brezé y La Motte les ordes prohibintne la fabricació. Per més que 'ls cònsuls de la vila ho afirmen al proposar al Consell l'encunyació de moneda en 10 d'Abril de 1641, estem convençuts de que Puigcerdà l'encunyà, en aquesta època, no en virtut de cap llicencia especial, sinó per la seva propria iniciativa y autoritat. La llicencia a que 'ls dits cònsuls podien referirse, devía ser una de les abans obtingudes per la vila y ja caducades : ho confirma 'l fet d'haver encunyat monedes de plata.

TARRASSA. — En Soler y Palet, historiador de la vila, ens ha facilitat copia d'una contracta pera la fabricació de sisens, a compte de l'Universitat forana de Tarrasa (Sant Pere), feta 'l día 22 de Desembre de 1641, per la qual els representants de dita Universitat forana encarragaren a Josep Bogunyà la dita fabricació. Aquèst, entre altres coses, se compromet a encunyarlos «ab la matexa mistura y ab els matexos senyals y encunys els fabrica «la ciutat de Barcelona.» La ganancia que 's fes, deduit l'import del molinet o molinets que s'haguessin de comprar y pagades totes les despeses, havia de repartirse cada diumenge per meytat entre l'Universitat y 'l dit

(1) CARRERAS Y CANDI : *Encunyacions monetaries al Urgellet y Cerdanya*; en la «Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa», t. VI, ps. 493 a 498.

Bogunyà. La contracta era per sis mesos, comptadors des del dia que comencés l'encunyació. En ella's preveu 'l cas de que sigués privada o prohibida l'encunyació de dita moneda ⁽¹⁾.

Aquesta contracta es molt interessant per la llum que dona sobre les encunyacions de Tarrassa en aquesta època, com veurem al comentar les monedes encunyades per dita vila, y hõ es també per ser un testimoni més de que les monedes locals catalanes del temps del alçament contra Felip III no obeïren, en general, a cap permís o autorisació sobirana, sinó sola y exclusivament a la voluntat o resolució de les respectives autoritats locals.

No tenim notícies de les altres moltes poblacions catalanes qu'encunyaren moneda en el període comprès entre 'ls anys 1640 y 1652. De segur se'n trobarien en els arxius de la major part d'elles; però no han sigut publicades y no 'ns ha estat possible recòrrerles totes pera recollirles.

D'abans d'aquest període y del regnat de Felip III, solament se coneixen monedes locals de Cervera y de Granollers, per no haver concedit aquèst rey ni 'ls seus lloctinents llicències pera encunyarne. El privilegi que fruïa Granollers, era d'un caràcter distint dels concedits a altres poblacions. Ja hem vist que tenia 'l dret, que li fou confirmat per Felip II, de fabricar menuts sense altra llicència que la del batlle de son territori: a això's deu, sens dubte, qu'hi continués l'encunyació de menuts. Segons En Salat, els batia ab tanta abundància, que, engelosida la ciutat de Barcelona, els consellers d'aquèsta, en 23 de Janer de 1627, demanaren al rey que prohibís, o al menys manés suspendre, el batiment de menuts en la vila de Granollers ⁽²⁾. No sé que's va conseguir ab l'embaixada;—afegeix En Salat—pero, si al escriure el vol. I del seu *Tratado* hagués tingut coneixement del menut del Granollers del any 1635, hauria pogut assegurar que no's va lograr que la vila deixés d'encunyarne.

També Reus fabricà moneda durant aquest regnat, continuant les encunyacions iniciades en el precedent. De les notícies publicades per En Campaner y de les qu'hem llegit en l'arxiu de dita ciutat, se'n desprèn que 'ls menuts de Reus eren de llautó y encunyats d'una sola cara, com els tantos o marques que s'usaven en algunes iglesies pera les distribucions, y que, com aquests tantos, eren anomenats *pallarofes*. Els menuts o *pallarofes* de Reus, d'aquesta època, no's coneixen, que sapiguem. Consta qu'en 23 de Març del any 1629, s'acordà que's fabriquessin 500 lliures de menuts

(1) Apèndix : Document, n. CXVIII.

(2) SALAT : p. 275.

ab *marca nova de la vila*; qu' en 11 o 30 de Maig de 1653, se va resoldre l'encunyació de mil lliures de *pallarofes* pera substituir les que ja no tenien curs y s'havien recullit, usant cunys nous pera que's distingissin de les abans encunyades; qu'en 21 de Desembre de 1654 s'ordenà recullir els menuts corrents, per haver disminuït llur valor; y qu'en 31 de Juliol de 1661 se va disposar la fabricació de 500 lliures de *pallarofes* o menuts ab la marca de la vila y que's fessin de metall blanc ⁽¹⁾.

Altres poblacions, particularment del NE. de Catalunya, varen batre també *pallarofes* en el segle XVII; però, com no tenim antecedents pera determinar la data de llur encunyació y tant a Reus com en altres localitats varen continuar encunyantsen fins als primers anys del segle XVIII, aplacem la descripció de les que coneixem pera continuarla després de la de les monedes del regnat de Felip IV, V de Castella.

Dividim la descripció de les monedes catalanes encunyades durant el regnat de D. Felip III, en tres seccions: 1.ª, monedes encunyades abans del alçament del any 1640, o sigui des del any 1621 a les derrerries del 1640; 2.ª, monedes encunyades durant la guerra de Catalunya, això es des de derrers del any 1640 fins a darrers del 1652, y 3.ª, monedes encunyades acabat l'alçament, des de 1653 fins a 1665. Llur descripció es com segueix:

MONEDES D'ABANS DEL ALÇAMENT

MONEDES REYALS

CROATS

661. Anv. : PHILIPPVS D G·HISPANIA·R·, entre dos cercles de punts; en el camp, bust com en els croats de Felip II, a l'esquerra.

Rev. : RAR-CINO-CIVI-1626. En el camp, creu com la dels

(1) Arxiu municipal de Reus : *Libro de deliberaciones del Consejo*, dels anys respectius. CAMPANER : *Indicador manual* : ps. 356 y 357.

croats, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Real o *Croat*, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8686.

662. *Var.* : La llegenda del anvers, diu : PHILIPP' DG HISPANIAR.

Real, plata; pes : 3'25 gr.-Colecció del autor.

Heiss : t. II, l. 82, n. 5.

663. *Var.* : La llegenda del anvers, diu : PHILIP' DG HISPANIA·R·

Real, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 4.

664. *Anv.* : —PHILIP·D·G·HISPANIARVM·R. Bust com el dels croats de Felip I. Lo demás, igual als precedents.

Rev. : BARCI-NOCIV-ITAS-1630. La creu dels revers cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segon y tercer ab un anell.

Real, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8687.

665. *Anv.* : + PHILIPP' D·G·HISPANIA·R. Lo demás com el n. 661.

Rev. : Com el n. 661, però ab l'any 1631.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8688.

666. *Var.* : Com el n. 664, però ab l'any 1632.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8689.

667. *Var.* : Com el n. 664. La llegenda del revers, diu : BARC-INOCI-VITAS-1635.

Real, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8690.

668. *Var.* : Com el n. 661, però del any 1636.

Real, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8691.

669. *Var.* : La meteixa, del any 1637.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8692.

670. *Var.* : La meteixa, del any 1638.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8693.

671. *Var.* : La meteixa, del any 1639.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8694.

672. *Var.* : La meteixa, del any 1640, y contramarcada, además, ab una T.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8695.

MITJOS CROATS

673. *Anv.* : —PHILIPPDG HISPAN·R. Lo demás com el n. 661.

Rev. : —BAR·CIN·OCI-1626. Lo demás com el 661.

Mitj real, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8698.

674. *Anv.* : Com el del n. 662.

Rev. : + BARCINOCIVITA 1630. Creu closa dintre 'l cercle interior de punts; cantonada com en el n. 661.

Mitj real, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8699.

675. *Anv.* : Com el n. 674, però ab el bust de Felip I.

Rev. : Com el n. 673, pero del any 1632.

Heiss : t. II, l. 82, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8700.

676. *Anv.* : PHILIPP' DG HISPA·R. Lo demás com el n. 673.

Rev. : BARCINO CIVIT - 1632. Creu com el n. 674; cantonada en el primer y quart ab tres punts, y en el segon y tercer ab un anell.

Mitj real, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8701.

677. *Var.* : Igual al n. 676. La creu cantonada com la del n. 673.

Mitj real, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8702.

ARDITS

678. Anv. : Bust a l'esquerra, entre les lletres A y R; orla de punts.

Rev. : BARCINOCIVITAS 1624, entre dos cercles de punts. En el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona.

Ardit, billó.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8703.

679 a 682. *Var.* : Iguals, però dels anys : 1627, 1628, 1632 y 1633, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8704-8707.

683. *Var.* : La meteixa, del any 1635.

Heiss : l. 82, n. 11.

MENUTS

684. Anv. : PHILIPP DG HISPAN. En el camp, bust a l'esquerra; orla de punts.

Rev. : BARCINO-CIVI - 1628. Creu com la dels croats,

cantonada com en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, billó.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8711.

685 a 688. *Var.* : Iguals, però dels anys : 1629, 1632, 1633 y 1634.

Salat : t. III, l. 5, n. 12; Heiss : t. II, l. 82, n. 9; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8712 y 8713. (La que porta l'any 1633, en la col·lecció del autor.)

TRENTINS

689. *Anv.* : + FERNANDUS Δ ET Δ ELISABET Δ REX Δ ET Δ REGIN, entre dos cercles de punts; en el camp, busts coronats dels Reys Catòlics; entre mitg d'ells, a dalt *, y a sota *.

Rev. : SVBVMBRA Δ ▽ ALARVMTVA..., entre dos cercles de punts; en el camp, escut coronat y quarterat ab les armes de Castella y de Lleó en els primer y quart y ab les d'Aragó y Sicília en els segon y tercer; en la punta, la magrana; sostingut per un àliga, el cap, les ales y la cua de la qual trenquen la llegenda.

Trentí, or; pes : 7'00 gr.-Varis.

Heiss : t. I, l. 20, n. 71; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8670.

690. *Var.* : Les paraules de la llegenda estàn separades per un punt; la llegenda del anvers acaba aixís : REGI.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8671.

691. *Var.* : Un escudet ab les armes de Barcelona, en ressegell, sobre l'estrella de sota, al anvers.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8672.

692. *Var.* : La llegenda del anvers, acaba ab la paraula : RE-
GINA.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8673.

693. *Var.* . Com el n. 689. Entre les testes, estrella, punt y ar-
mes de Barcelona. La llegenda del revers acaba aixís:
TVAR.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8674.

694. Anv. : + FERNANDVS^v ET^v ELISABET · REGES; entre
els busts, ^{*}_B

Rev. : Com el n. 689; al final de la llegenda del revers, la
data 1622.

Salat : t. III, l. 5. n. 6, y t. I, l. 2, n. 9; Heiss : t. II, l. 20, n. 70; Vidal-
Quadras : Catàlec, n. 8675.

695. *Var.* : Com la precedent. Entre 'ls busts, ^{*}_B, y ab la data 1626.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8676.

696. *Var.* : Com el n. 690, però ab la data 1628.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8677.

697. *Var.* : Com el n. 694, però ab la data 1629.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8678.

698. *Var.* : Com la precedent. Escut de les armes de Barcelona, en lloc de l'estrella d'abaix, entre 'ls busts.

Salat : t. I, l. 2, n. 10; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8679.

699. *Var.* : Com el n. 694, però ab la data 1631.

Heiss : t. I, l. 20, n. 70; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8680.

700. *Var.* : Com el n. 698, però ab la data 1632.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8681.

MITJOS TRENTINS

701. *Anv.* : + FERNDVS·ET·ELISABET·D·G RS. Enelcamp, busts com en els trentins; entre els busts, C.

Rev. : Com el del n. 689.

Mitj trentí, or; pes : 3'50 gr.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8682, l. 49, n. 12.

702. *Anv.* : + FERNANDVS ELISABET REGS. Entre 'ls busts, *

Rev. : Com el n. 689; pero l'escut quarterat en el primer y quart ab les armes de Castella y Lleó, y en el segon y tercer ab les reyalts d'Aragó; al final de la llegenda, la data 1626.

Mitj trentí, or.-Varis.

Heiss : t. I, l. 20, n. 75; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8683.

703. Anv. : Com la precedent. La llegenda acaba aixís : REG.; entre 'ls busts, una B.

Rev. : Com la precedent; però ab la data 1630.

Mitj trentí, or.-Varis.

Heiss : t. I, l. 20, n. 73; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8684.

704. Var. : Com la precedent. Entre 'ls busts, les armes de Barcelona.

Salat : t. III, l. 4, n. 34; Heiss : t. I, l. 20, n. 72; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8685.

ONZENS

705. Anv. : PHILIPP' DG·R·HISPA, entre dos cercles de punts; en el camp, bust del rey a l'esquerra; a sota d'ell, escudet, en cayró, ab les armes de Barcelona, posat entre 'l principi y 'l final de la llegenda.

Rev. : + BARCINO CIVITAS 1625, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, coronat, ab les armes de Aragó, entre les sigles XI-R.

Terç de trentí, or; pes : 2'30 gr.

Heiss : t. II, l. 82, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8668.

706. Var. : Una B darrera del bust.

Heiss : t. II, l. 82, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8669.

707. *Var.* : Com el n. 705; però ab la data 1641.
Onzé, or.-Museu Municipal, Barcelona.
 Inèdita.

MONEDES LOCALS

GRANOLLERS

708. *Anv.* : + PHILIPPVS · DG · HISPR, entre dos cercles de punts; en el camp, bust del rey, a la dreta.
Rev. : + VILA · GRANV · 1635, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Granollers.
Diner, coure o billó.-Varis.
 Heiss : t. II, l. 91, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8718.
709. *Anv.* : + PHILIPPVS · DG · HIS · R. Lo demés com la precedent.
Rev. : + VILAGRANVLARI. Lo demés com la precedent.
Diner, coure o billó.-Varis.
 Salat : t. I, l. 4, n. 16.

CERVERA

710. *Anv.* : CERVARIA; en el camp, escut ab les armes reys.

Rev. : VI-LLA-16-24; en el camp, creu ab un cercle o anellet en el centre.

Díner, coure.

Pedrales : «Memorial Numismático», t. II, ps. 119 y 120.

MONEDAS DEL TEMPS DE LA GUERRA

BARCELONA

711. Anv. : PHILIPP' · D · G · R · HISPANIA, entre dos cercles de punts. En el camp, escut ab les armes reials de Aragó, coronat y posat sobre la creu de Santa Eulalia, entre les sigles $\dot{V}$ - $\dot{R}$; la corona y la creu trenquen la llegenda.

Rev. : BARC-INO · C-IVITAS-1640, entre dos cercles de punts; en el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell, y en el segon y tercer ab tres punts.

Peça de cinc reals, plata; pes : 11'60 gr.-Varis.

Heiss : t. II, l. 83, n. 14.

712. Var. : La llegenda del revers, es : BARCI-NOCIV-ITAS-1640.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8719.

713. *Var.* : Com el n. 711; però ab la data, 1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8721.

714. *Var.* : Com el n. 711; sense punt de separació entre les dues paraules : BARCINO y CIVITAS.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8720.

715. *Anv.* : Com el n. 711. L'escut entre les sigles V-S.

Rev. : BARC-INOC-IVI:-1640. Lo demés com el n. 711.

Peça de cinc sous, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8722.

716. *Var.* : Com la precedent. La llegenda del revers, aixís :
BARC-INO·-CIVI·1641.

Salat : t. I, l. 30, n. 20; Heiss : t. II, l. 83, n. 15; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8723.

717. *Var.* : Com la precedent. La llegenda del revers, aixís :
BAR-INO C-IVI-1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8724.

718. *Var.* : Com el n. 715. La llegenda del revers, aixís : BAR-
CINO-CIVI-1641; escut en cayró ab les armes de Bar-
celona en el centre de la creu del revers.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8725, l. 49, n. 14.

719. *Anv.* : PHILIPP' D · G · HISPANIA · R', entre dos cercles
de punts; en el camp, bust del rey a l'esquerra.

Rev. : (capet de cara) - BARCINO-CI-VI : 1640, entre dos
cercles de punts; en el camp, escut en cayró entre
S-I, posat sobre la creu de Santa Eulària, els braços
de la qual trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 12; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8726.

720. *Var.* : La llegenda del revers, així : BARCIN-O-CIVI :
1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8727.

721. *Var.* : Com el n. 719; sense les sigles S-I al costat del escut.

Salat : t. III, l. 5, n. 13; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8723, l. 49, n. 15.

722. Anv. : PRIN.....; lo demás com el n. 711.

Rev. : CIVIT-AS·BA-RC..-O16...; lo demás com el n. 711.

Peça de cinc reals, plata.-Colecció del autor.

Inèdita.

723. Anv. : PRINCIPATV·S·CATALONIAE. Lo demás com el n. 711; l'escut entre les sigles V-R.

Rev. : BARCI·NO·CI·VITAS- 1641. Lo demás com el n. 711; en el centre de la creu, escut en cayró, ab les armes de Barcelona.

Peça de cinc reals, plata.-Varis.

Heis : t. II, l. 83, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8762.

724. Anv. : PRINCIPAT' CATALON. L'escut entre V-S. Lo demás com el n. 723.

Rev. : BARCI - NO · CI - VITAS - 1641. Lo demás com la precedent.

Peça de cinc sous, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 83, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8763.

725. Anv. : PRINCIPAT' CATALO, entre dos cercles de punts; en el camp, escut ab les armes reys, coronat. La corona talla la llegenda.

Rev. : (capet de front). BARCIN-O-CIVI 1641, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona sobre la creu de Santa Eulalia; els extrems dels braços de la creu trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 83, n. 3; Vidal-Quadras, Catàlec, n. 8764.

726. Var. . Com la precedent. PRINCIPAT' CATAL, en l'anvers.
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8764.

727. Var. : Com la precedent. PRINCIPAT' CATLO, en l'anvers.
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8765.

728. Var. : Com la precedent. PRINCIPAT·CATA, en l'anvers.
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8766.

729. Anv. : ☙ LVD·XIII·D·G·REX·FRAN·ET·CO·BARCIN,
entre dos cercles de punts; en el camp, bust llorejat
de Lluís XIII, a la dreta, entre V-R.

Rev. : BARC-INO·C-IVITAS-1641, entre dos cercles de
punts; en el camp, creu com en el n. 711.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8855, l. 50, n. 5.

730. Anv. : ☙ LVD·XIII·D·G·REX·FRAN·ET·CO·BAR. Bust com el del número precedent, entre V-R.

Rev. : BARC-INO·C-IVITA-1642. Lo demás com el número precedent, però ab un escut, en cayró, ab les armes de Barcelona, en el centre de la creu. Aquèsta, cantonada en el primer y quart ab tres punts, y en el segon y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8856.

731. Var. : Com la precedent. En l'anvers, la llegenda acaba aixís : BARCI, y 'l bust es més petit.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8857.

732. Var. : Com el n. 730. La llegenda del revers, aixís : BARCI-NO·CI-VITAS·1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8858.

733. Var. : La llegenda del anvers comença ab una rosa en lloc d'una flor de lliur, y acaba ab la paraula BARCINO.

En el revers les paraules estàn separades per una roseta.

Salat : t. I, l. 2, n. 4; Heiss : t. II, l. 84, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8859.

734. *Var.* : Igual a la precedent; però ab la data 1643.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8860.

735. *Anv.* : ✧ LVD · XIII · D · G · REX · FRAN · ET · CO · BAR. El bust, entre V-S. Lo demás, com les anteriors.

Rev. : BAR-CINO-CIVI-1641. Creu, com en les precedents.

Cinc sous, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8861.

736. *Var.* : La llegenda del anvers comença ab ♣ y acaba aixís : BA. La del revers es : BARC-INOC-IVI : - 1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8862.

737. *Anv.* : Com el n. 735. La llegenda comença ab ♣.

Rev. : BARCI-NO · CI-VITAS - 1642. Lo demás com en les precedents.

Cinc sous, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 82, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8863.

738. *Var.* : Com el n. 737. La llegenda del anvers acaba aixís : CO·BARCI.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8864.

739. *Anv.* : Com el n. 735.

Rev. : Com el n. 737; però ab la data 1643.

Cinc sous, plata.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8865.

740. *Var.* : Igual a la precedent; però la llegenda del anvers comença ab una rosa y acaba ab la paraula BARCINO.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8866.

741. Anv. : LVD·XIII·D·GR·F·E·CO·BAR. En el camp, testa llorejada de Luis XIII, a la dreta.

Rev. : (capet de front) BARCIN--CIVI·1642; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona, sobre una creu de Santa Eularia, els braços de la qual tallen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 84, n. 9; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8867.

742. Var. : La llegenda del anvers acaba aixís : EC BA; la del revers es : BARCIN-O-CIVI·1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8868.

743. Var. : La llegenda del anvers acaba aixís : CO·B. La del revers es BARCINO--CIVI 1642. El bust trenca per baix la llegenda, que comença darrera del cap.

Heiss : t. II, l. 84, n. 11; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8869.

744. Var. : La llegenda del anvers acaba aixís : E·T·C. La del revers es igual a la del n. 743, sense la rosa.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8870.

745. Anv. : LVD·XIII·D·G·R·F·T·C·B. Lo demás com els precedents.

Rev. : Com el del n. 741; però ab la data 1643.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8871.

746. Var. : La llegenda del anvers, aixís : VDXIIID...G·R·T·C·B.

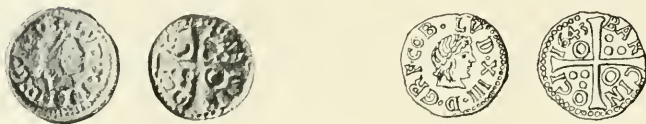
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8872.

747. Anv. : ♣ LVD·XIII·D·G·R·FCOB. En el camp, bust a la dreta; orla de punts.

Rev. : BAR-CIN-OCI-1642. En el camp, creu equilateral, que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8873.

748. Var. : Sense flor de llir en la llegenda del anvers. La del revers, aixís : BAR-CIN-OCI-1643.

Heiss : t. II, l. 84, n. 10; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8874.

749. Anv. : L·V·DXIII... D·G·R·F·E. Bust, com el del sisens.

Rev. : PRINC-I-CATA. En el camp, escut ab les armes reials d'Aragó, coronat y posat sobre la creu de Santa Eularia, que, per dalt y per baix, trenca la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8878, 8879 y 8880.

750. Anv. : LVDOVICVS · XIII · D · G · FR · ET · NAV · REX. En el camp, bust, llorejat y vestit, a la dreta; orla de punts.

Rev. : · CATALONIE PRINCEPS ✱ 1642. Escut coronat y partit en faixa; a dalt, dividit en pal, ab les armes de França, a dreta, y les de Navarra, a esquerra; a baix, les armes reys d'Aragó; orla de punts.

*Escut, plata; pes : 27'24 gr.-Monetari de França.
Heiss : t. II, l. 83, n. 1.*

751. Anv. : Com el n. 750.

Rev. : CATALONIE · COMES · 1642. En el camp, escut reyal de França, coronat; orla de punts.

*Escut, plata; pes : 27'24 gr.-Monetari de França.
Heiss : t. II, l. 83, n. 2.*

752. *Var.* : Igual al n. 751.

Mitj escut, plata; pes : 13'62 gr.-Monetari de França.

Heiss : t. II, l. 83, n. 3.

753. *Var.* : Igual al n. 751.

Quart d'escut, plata; pes : 6'81 gr.-Monetari de França.

Heiss : t. II, l. 83, n. 4.

754. *Var.* : Com el n. 750.

Dotzau d'escut (5 sous), plata; pes : 2'27 gr.- Monetari de França.

Heiss : t. II, l. 83, n. 5.

755. *Anv.* : Llegendra com la del n. 750. En el camp, testa llorejada, a la dreta; orla de punts.

Rev. : CATA - LONI - COMES - 1642. En el camp, creu formada per vuyt L coronades, que trenquen la llegenda; en cada angle, una flor de llir.

Lluis, or; pes : 6'64 gr.-Monetari de França.

Heiss : t. II, l. 83, n. 6.

756. Anv. : EXFRAN; en el camp y dintre cercle de punts, bust de Lluís XIV, a la dreta, entre les lletres V y R.

Rev. :-N...CI-VITAS-.....; en el camp, creu que trenca la llegenda y 'l cercle interior de punts, ab un escut, en cayró, ab les armes de Barcelona en el centre, y cantonada en el primer y quart ab un anell, y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Museu Municipal, Barcelona.

Inèdita.

757. Anv. : LVD · XIII · D · G · R · F · E. En el camp, bust de Lluís XIV, llorejat, a la dreta, trencant la llegenda per baix, la qual comença darrera del bust.

Rev. : (Capet de front)-BARCINO-✠-CIVI·1644. Entre dos cercles de punts. En el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona, posat sobre la creu de Santa Eulària, els braços de la qual trenquen la llegenda y 'l cercle interior de punts.

Sisé, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8916, l. 50, n. 11.

758. Anv. : LVD · XIII · D · G · R · F · ET · CO · B, entre dos cercles de punts; en el camp, bust llorejat de Lluís XIV, tren-

cant per sota la llegenda, que comença darrera del cap.

Rev. : Com la precedent; una rosa en lloc d'un punt, abans de la data, qu'es 1643.

Sisé, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8915.

759 a 767. *Var.* : Com la precedent; però ab les dates 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651 y 1652, respectivament.

Heiss : t. II, l. 84, n. 3; Salat : t. III, l. 5, n. 14; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8917-8925.

768. *Anv.* : Bust llorejat a dreta, entre A - R; orla de punts.

Rev. : + BARCINO ✿ CIVI ✿ 1644, en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona.

Ardit, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8926.

769 y 770. *Var.* : Com el n. 768; però ab les dates 1647 y 1648.

Heiss : t. II, l. 84, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8927 y 8928.

771. *Anv.* : Bust llorejat a la dreta, darrera d'ell, LVD; devant, XIII. D·G; orla de punts.

Rev. : BAR-CIN-CIV-1643. En el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8929, l. 50, n. 12.

772. Anv. : Com el n. 771. Darrera del bust, L'; devant, D·G.

Rev. : BAR-CINO-CIVI-1646. Lo demás com el n. 771.

773. Var. : Igual al n. 772; però ab la data 1648.

Heiss : t. II, l. 84, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8930 y 8931; Salat : t. III, l. 6, n. 6.

774. : Peça de cinc reals barcelonesa de Felip III, del any 1641, ab tres ressegells en l'anvers, ço es : primer, armes reials d'Aragó, coronades; segon, 1652; y tercer, XX·R.

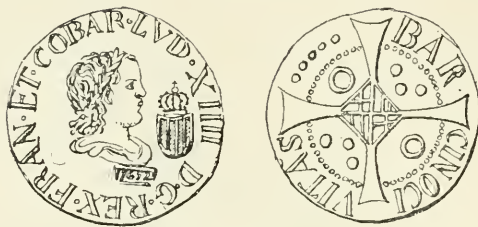
Museu Municipal, Barcelona.

Pedrales : *Memorial Numismático*, t. III, l. 8, n. 5.

775. : Peça de cinc reals, de Banyoles, ab iguals ressegells en l'anvers.

Colecció de D. R. Bosch y Alsina, de Barcelona.
Inèdita.

776. Anv. : LVD·XIII·D·G·REX·FRAN·ET·COBAR, en el camp, bust de Lluís XIV, a dreta, ab los dos primers dels ressegells que porten les descrites ab els ns. 774 y 775.

Rev. : BAR·CINOCI·VITAS·····; lo demás com la peça descrita ab el n. 756.

Peça de cinc reals?, plata.

Salat : t. III, p. 00, l. 5, n. 15, y d'ell, Pi y Arimon.

777. Anv. : LVD·XIII·D·G·R·F·C· En el camp, bust vestit y coronat, a la dreta, entre X-R; a sota, 1652; orla de punts.

Rev. : ✠ BARCINO CIVITAS OBSESSA. En el camp, creu ab l'escut, en cayró, ab les armes de Barcelona en el centre, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Moneda de necessitat, plata; pes : 3'30 gr.-Varis.

Salat : t. I, l. 3, n. 19; Heiss : t. II, l. 84, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8913 y 8914.

AGRAMUNT

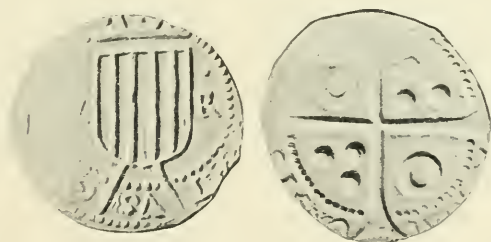

778. Anv. : PHILIPP' DG - R - HISPANIA, entre dos cercles de punts; en el camp, escut ab les armes reials, coronat, sobre la creu de Santa Eulalia, y entre les sigles $\dot{V}$ - $\dot{R}$.

Rev. : VILLA-ACRIM-ONTS-1641, entre dos cercles de punts; en el camp, creu que talla la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Varis.

Heiss : t. II, l. 87, n. 1. Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8729.

779. Anv. : PRINCIPAT-VS - CATALONIE. Lo demás com la precedent.

Rev. : VILLA - ACRIM - ONTIS - 1641. Lo demás com la precedent.

Heiss : t. II, l. 87, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8767.

780. Var. : La llegenda del anvers en disposició retrògrada.

Inèdita.

Colecció de Bonaventura Renter, Barcelona.

781. Anv. : Com el n. 779.

Rev. : V...-...-... ONS - 1642. En el centre de la creu del revers, ¿un escudet?; lo demás com el n. 779.

Cinc reals, plata. - Museu provincial, Gerona, y Ròmul Bosch y Alsina, Barcelona.

Inèdita.

782. Anv. : + AC ...ONTIS; en el camp, testa a l'esquerra; orla de punts.

Rev. : VI-LL-A 1-64; en el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segon y tercer ab un anell.

Diner, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 87, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8730.

783. Anv. : ACRIMONTI. En el camp, cap llorejat, a la dreta; orla de punts.

Rev. : VI-LA-16-42. Creu com en la precedent; cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, coure.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8881.

784. Anv. : ACRIMONTIS. En el camp, montanyeta cimada d'una flor de llir; orla de punts.

Rev. : VIL-LA-16-43. En el camp, creu cantonada com en la moneda n. 783.

Diner, coure.-Varis.

Salat : t. I, l. 4, n. 1; Heiss : t. II, l. 87, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8768.

ARGENTONA

785. Anv. : PRINCIPA-T-VS CATAL. Lo demás com el n. 711.

Rev. : + AR-GEN-TONA-1642. Lo demás com el n. 715.

Cinc reals, plata.-Varis.

Salat : t. III, l. 3, n. 1; Heiss : t. II, l. 88, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8769.

786. Var. . La llegenda del anvers, es aixís : PRINCIPA-T-VS CATALO.

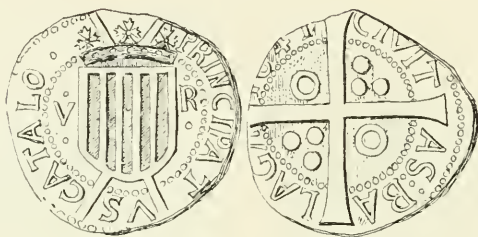
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8770.

BALAGUER

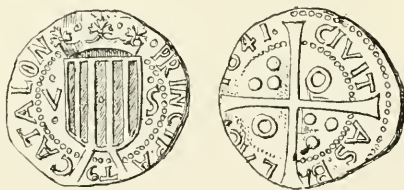
787. Anv. : P...PDG-R... Lo demás com el n. 711; l'escut entre ...-S.

Rev. : CIVI-T...-BALA-...6... Lo demás com el n. 711.
Cinc reals, plata.-Colecció de D. R. Bosch y Alsina, Barcelona.
Inèdita.

788. Anv. : PRINCIPAT-VS-CATALO. Lo demás com el n. 711.

Rev. : CIVIT-AS:BA-LAGA-1641. Lo demás com el n. 711.
Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.
Heiss : t. II, l. 88, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8771.

789. Anv. : PRINCIPA-T9-CATALO. Lo demás com el n. 711.
L'escut entre les sigles T9-S.

Rev. : Com la precedent; la creu cantonada en el primer

y quart, ab tres punts, y en el segon y tercer ab un anell.

Cinc sous, plata.—Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 88, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8772.

BELLPUIG

790. Anv. : LVD·XIII·D·G·R·F·ET CO... (començant a llegir per dalt y per devant del cap); en el camp, cap del rey ab corona de llorer, a dreta; orla de punts.

Rev. : ✠—VILL·PVL—☐—CRIP 1642, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, sobre la creu de Santa Eulalia, quals braços trenquen la llegenda; l'escut es partit horizontalment, ab les armes reyalis en l'espai de sobre, y en el de sota, partit en pal, ab una creu a cada banda, y en la punta, un puig, cimbat d'una flor de llir.

Siçé, coure.—Varis.

Salat : t. I, l. 4, n. 8; Heiss : t. II, l. 88, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8882.

791. Var. : Com la precedent. La llegenda del anvers, es : LVD·XIII·D·G·R·F·E·CO·B.

Siçé, coure.—Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8884.

792. Var. : Com les dos precedents; la llegenda del revers, es :

✠—VILLAPV—☐—LCRI · 1642.

Siçé, coure.—Joseph Busquets, Barcelona.

Inèdita.

793. Var. : Com el n. 790. La llegenda del anvers, que comen-

ça a llegir-se per baix y per darrera 'l cap, diu : LVD·
XIII·D·R·F·ET·C·A.

Sizé, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8883.

794. Anv. : Com el del n. 790.

Rev. : L'escut es quarterat, ab un puig cimat d'una flor
de llir en el primer, les armes reials en el segon y
tercer, y una creu en el quart.

Sizé, coure.-Varis.

Salat : t. III, l. 6, n. 25; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8886.

795. Var. : Com la precedent; la llegenda del anvers, així : LVD·
XIII·D·G·R·F·ET.

Sizé, coure.-Varis.

Heiss : t. II, l. 88, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8887.

796. Var. : Com el n. 794. L'escut del revers, ab una creu en
el primer y quart, les armes reials en el segon, y un
puig cimat d'una flor de llir en el tercer.

Sizé, coure.-Ròmul Bosch y Alsina, Barcelona.

Inèdita.

BANYOLES

797. Anv. : PHILIP....., entre dos cercles de punts; en el camp,
escut coronat ab les armes reials d'Aragó, entre
V y S.

Rev. : ...PPI-BA..., entre dos cercles de punts; en el camp,
creu, que trenca la llegenda, ab un escut, en cayró,
ab les armes de Banyoles, en el centre, cantonada

en el primer y quart ab un anell, y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc sous, plata.-Colecció del Sr. Butinyà, de Banyoles.

Alsius : p. 342, n. 5.

798. Anv. :CATALON. Lo demás com el n. 797. L'escut entre V y R.

Rev. : OPIDV-BAN... Lo demás com el n. 797, però sense les armes de Banyoles en el centre de la creu.

Cinc reals, plata.-Colecció de Francisco Butinyà, de Banyoles.

Alsius : p. 342, n. 3.

799. Anv. : PRINCIPAT.... Lo demás com el n. 797.

Rev. :BANE - OL-..... Lo demás com el n. 797. La creu, cantonada en el primer y quart, ab tres punts, y en el segon y tercer, ab un anell.

Heiss : t. II, p. 138, n. 1 bis; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8774.

800. Anv. : PRINCIPATVS CATALONIAE. Escut com en les precedents, entre V y R.

Rev. : OPPID - BANE-OL...-1641. Creu, ab l'escut de Banyoles, com en el n. 797, y cantonada com en el n. 799.

Cinc reals, plata.-Varis.

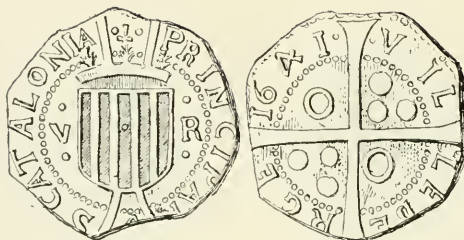
Heiss : t. II, l. 88, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8773.

801. Var. : Igual a la precedent; l'escut del anvers entre les lletres V y S.

Peça de cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec. n. 8775, l. 49, n. 20.

BERGA

802. Anv. : PRINCIPAT-V-S CATALONIA. Lo demés com el n. 711.

Rev. : VIL-LEBE-RGE-1641. Lo demés com el n. 711.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona, y altres.

Heiss : t. II, l. 88, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8777.

803. Var. : La llegenda del anvers, així : PRIN·CIPA·T-VS... ONIA.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8776.

804. Anv. : PRINCIPAT-V-S CATALONI·A·. Escut com en el n. 711, ab un puntet al centre, entre V y S.

Rev. : ·VIL-LE·B-ERGE-1641. Lo demés com el n. 711

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 88, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8778.

BESALÚ

805. Anv. : + ...D·G. Lo demás com el n. 797.

Rev. : ...BISV-LDV:164... Creu, els braços perpendiculars de la qual no trenquen el cercle interior de punts ni la llegenda; cantonada com en el n. 778.

Peça de cinc reals, plata.

Heiss : t. II, l. 89, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8731.

806. Anv. : PRINCIPAT' CATALON, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, ab les armes reys d'Aragó, coronat; la corona trenca la llegenda.

Rev. : OPIDVM·BISVLDVNENSE 1641, entre dos cercles de punts; en el camp, creu patriarcal, el peu de la qual trenca 'l cercle interior de punts y la llegenda, que comença abaix; en els buyts inferiors de la creu, un anell y tres punts, respectivament.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : l. 89, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8786.

807. Anv. : + PRINCIPAT' CATALO. Lo demás com en el n. 806.

Rev. : + OPIDVM BISVLDVNENSE 1641, entre dos cercles de punts; en el camp, escut de Besalú partit en pal; en el primer, creu patriarcal; y en el segón, les armes reys d'Aragó.

Sisé, coure.-Varis.

Salat : t. I, l. 4, n. 7; Heiss : t. II, l. 89, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8784.

808. *Var.* : Igual al n. 807. La llegenda del revers comença a llegir-se per baix y la del anvers acaba ab la paraula CATALON.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8783.

809. *Anv.* : PRINCIPA· CATALON, entre dos cercles de punts; en el camp, escut ab les armes reials d'Aragó, coronat, entre les sigles $\dot{V}$ - $\dot{R}$. La corona trenca la llegenda.

Rev. : OPIDV..MBI.....N..S 1642..; la creu, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Peça de cinc reals, plata.-Colecció del autor.

Inèdita.

810. *Anv.* : PRINCIPATVS CATAL. Lo demás com el n. 809. L'escut entre $\dot{V}$ y $\dot{S}$.

Rev. : OPIDVM BISVLDVNENS 1642; entre dos cercles de punts; en el camp, creu que trenca 'l cercle interior de punts, però no la llegenda, cantonada en el primer y tercer ab tres punts y en el segon y quart ab un anell.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona, y altres.

Heiss : t. II, l. 89, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8781 y 8782.

811. Anv. : PRINCIPATVS CATALO, entre dos cercles de punts; en el camp, escut coronat, ab les armes reyal's d'Aragó, entre $\dot{V}$ y $\dot{R}$; la corona talla la llegenda.

Rev. : OPIDV-MBISVLDVNENS-E 1642, entre dos cercles de punts; en el camp, creu els braços perpendiculars de la qual no trenquen la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell rodejat d'un cercle de punts.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona, y altres.

Heiss : t. II, l. 89, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8779.

812. Var. : La llegenda del anvers acaba així : CATALONIA. La creu del revers cantonada com el n. 809, però ab cercle de punts al voltant dels anells.

Colecció del autor.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8780.

813. Anv. : PRINCIPAT' CATALON. Lo demás com el n. 806.

Rev. : + OPIDVM-BISVLDVNENSE 1642, entre dos cercles de punts; en el camp, escut partit en pal; en el primer, les armes reyal's d'Aragó; en el segón, creu patriarcal.

Sisé. coure.-Varis.

Salat : t. III, l. 3, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8787, l. 49, n. 21.

LA BISBAL

814. Anv. : Llegenda illegible. En el camp, escut coronat ab les armes reials d'Aragó, entre $\dot{V}$ y $\dot{R}$.

Rev. : ...DV..PALIS..... En el camp, creu que trenca 'l cercle de punts y la llegenda; en el seu centre escudet, en cayró, ab les armes de La Bisbal, y cantonada com el n. 811.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 89, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8812.

815. Anv. : Llegenda illegible. Escut com el del n. 814, entre $\dot{V}$ y $\dot{S}$.

Rev. :PALIS-1641. Lo demás com la precedent.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 89, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8813.

CALDES

816. Anv. : PRINCIPAT' : CATA. Lo demás com el n. 806.

Rev. : (Caldera) - VILLA : CA-L-IDA R : 1641-, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona, posat sobre la creu de Santa Eulalia; els braços de la creu trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Salat : t. III, l. 3, n. 6 y t. I, l. 4, n. 9; Heiss : t. II, l. 89, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8788.

CAMPRODÓN

817. Anv. : LVDV·D·G·FRA....., entre dos cercles de punts; en el camp, escut coronat, partit horizontalment; en la part superior, les armes reials d'Aragó; en l'inferior, en cercle o anell. La corona trenca 'l cercle interior y la llegenda.

Rev. : CAMP.....N·164 : , entre dos cercles de punts; en el camp, bust de front, mitrat y ab auriola, entre S-P (Sant Patllari). La mitra y el nimbe trenquen el cercle interior y la llegenda.

¿Ardit?, coure.

Academia de Bones Lletres de Barcelona; Museu Municipal de Barcelona. Coleccions de D. R. Bosch y Alsina y Fr. Carreras Candi; Barcelona. Salat : t. 3, l. 6, n. 7; Pedrals : *Revista de Ciencias Históricas*, t. V, p. 181.

CERVERA

818. Anv. : PHILIPP' D · G · — · HISPANIA · — : + : —. Escut com el de les peces de Barcelona, entre $\dot{V}$ y $\dot{R}$.

Rev. : CERV-ARIA-VILLA - 1641. Creu com en les peces de Barcelona, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 90, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8732 y 8733.

819. Var. : Igual a la precedent; la creu del revers cantonada en el primer y quart ab un anellet y en el segón y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Colecció del autor.

Inèdita.

820. Anv. : PHILIP' - R - HISPANI. Lo demás com el n. 818. L'escut entre V y S.

Rev. : Com el n. 818. La creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 90, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8734.

821. Anv. : PRINCIPAT' : CATALONIA, entre dos cercles de linials; en el camp, escut coronat ab les armes d'Aragó, entre $\dot{Y}$ y $\dot{R}$; la corona trenca 'l cercle interior y la llegenda; orla de punts.

Rev. : CERV-ARIÆ-VILLA-1641; lo demás com el 820.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. II, l. 90; n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8789.

822. Var. : La llegenda del revers, diu : CERV-ARIE.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8790.

823. Anv. : P....I'.... Escut com el n. 818, entre ... y $\dot{R}$.

Rev. : ...-VAR-IA-... Creu com el n. 820.

Cinc sous, plata.-Diputació Provincial de Barcelona.

Pedrales : *Memorial Numismático* : t. III, l. 8, n. 6.

824. Anv. : LVD·XIII·D·G·R·F·C·BARCE, entre cercle linial y orla circular de punts, entre dos cercles linials; en el camp, bust, vestit y llorejat, a dreta, entre $\dot{Y}$ y $\dot{R}$.

Rev. : CERV·ARIÆ·VILLA-1641, entre cercle y orla, com en l'anvers; en el camp, creu com en les precedents, cantonada en el primer y quart ab tres punts, y en el segón y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Varis.

Heiss : l. 90, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8888.

825. Var. : L'anvers comença ab la paraula LVDV.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8889.

826. Var. : Com el n. 824; però del any 1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8890.

827. Anv. : LVDV·XIII·D·G·R·F·CO·BARCI, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, bust, com el del n. 824, entre $\dot{\gamma}$ y $\dot{\delta}$. La llegenda comensa darrera 'l cap.

Rev. : CER·VAR·IA·1641, entre dos cercles linials y orla de punts. Lo demés com el n. 824.

Cinc sous, plata.-Varis.

Heiss : l. 90, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8891 y 8892.

828. Anv. : LVD·XIII·D·G·R·F·B. En el camp, testa llorejada, a la dreta; orla de punts.

Rev. : CE·RV·AR·IE. En el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts; orla de punts.

Diner, coure.-Varis.

Heiss : l. 90, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8893.

829. *Var.* : La llegenda del revers es : CER·VAR·IE·164. La creu, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell; orla de punts.

Colecció de l'autor.

830. Anv. : LVDVXIII, escrit en disposició retrògrada. En el camp, testa a l'esquerra; orla de punts.

Rev. : CE-RV-AR-IE. Creu cantonada com en el n. 828.
Diner, coure.-Diputació Provincial de Barcelona.
 Salat : t. I, l. 4, n. 31; Pedrals : *Memorial Numismático*, t. III, l. 8, n. 7.

831. Anv. : Escut coronat ab les armes reys d'Aragó entre 16-42; orla de punts.

Rev. : CER-VA-RI-Æ. En el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada com el n. 828; orla de punts.
Diner, coure.

Salat : t. I, l. 4, n. 12; Heiss : l. 90, n. 3.

832. Var. : Com el n. 831. La llegenda del revers es : CE-RV-AR-IÆ.

Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8791.

FIGUERES

833. Anv. : ·P·CIPATVS·CATALONI, entre dos cercles de punts; en el camp, escut coronat ab les armes reys d'Aragó, entre V y R. La corona trenca la llegenda.

Rev. : ...-VILLE-FIGE-1641. Creu com en les peces de cinc reals descrites, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segon y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 90, n. 1; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8792.

GERONA

834. Anv. : PHILIPPVS · IIII · D · G · R. Lo demás com el n. 833.

Rev. : CIVIT-AS-GE-RVN-1640. Creu, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Pujol : *Memorial Numismático*, Barcelona, p. 235, n. 1, l. 6, n. 7; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8735.

835. Anv. : La llegenda acaba així : D · G. L'escut entre y y s̄. La demás com en la precedent.

Rev. : CIVI-TASG · ERVN-1640. Lo demás com en la precedent.

Pujol : p. 235, n. 2; Heiss : l. 91, n. 14; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8738.

836. Var. : Com el n. 834; però ab la data 1641.

Heiss : l. 91, n. 13; Pujol : p. 235, n. 3; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8736.

837. Var. : Com el n. 834. La llegenda del revers es : CIVITAS G-ERVN-1641.

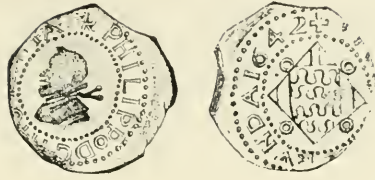
Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8737.

838. Anv. : Com el n. 835.

Rev. : CIVI-TAS · GERV-1641. Lo demás com el n. 835.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Pujol : n. 4; Vidal-Quadras : *Catàlec*, n. 8739.

839. Anv. : PHILIPP' DGHISPANIAR, entre dos cercles de punts; en el camp, bust a l'esquerra.

Rev. : + C.....VNDA 1642, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Gerona, entre quatre anells.

Sisé, coure.—Vidal-Quadras, Barcelona.

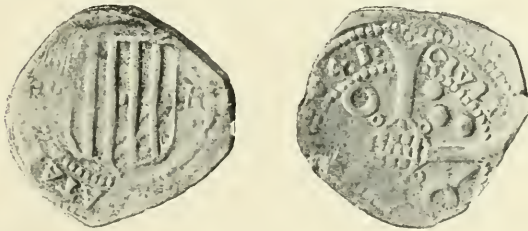
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8740.

840. Anv. : PRINCIPATV-S-CATALONIAE; en el camp, escut entre Ψ y $\dot{\mathbf{R}}$, com el de les peces de plata precedents.

Rev. : CIVI-TAS : G-ERVN-1641; lo demés com en les precedents.

Cinc reals, plata.

Pujol : p. 236, n. 5.

841. Anv. : PRINCIPATVS : CATALONIAE. Lo demés com el n. 840.

Rev. : CIVIT-AS : GE-RVNDE-1641. Lo demés com el n. 834, ab un escudet, en cayró, ab les armes de Gerona en el centre de la creu.

Cinc rals, plata.—Varis.

Salat : t. I, l. 4, n. 20; Pujol : p. 236, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, números 8793, 8794 y 8795.

842. *Var.* : Com el n. 841. La llegenda del revers així : CIVIT-AS GERVNDA-1641.
 Pujol : p. 236, n. 7; Heiss : l. 91, n. 15; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8796.
843. *Var.* : PRINCIPATVS·CATALONI. En el revers : CIVIT-AS GE-RVNDE-1641.
 Pujol : p. 236, n. 8.
844. *Var.* : Com la precedent. En el revers : CIVIT-AS·GE-RVD-16....
 Pujol : p. 236, n. 9.
845. *Var.* : Com el n. 843. En el revers : CIVIT·AS·GE-RVN-DA-1641.
 Pujol : p. 236, n. 10.

846. *Anv.* : PRINCIPATVS·CATALONI. L'escut entre $\dot{y}$ y $\dot{s}$.
Rev. : Com el n. 841.
Cinc sous, plata.
 Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8797.
847. *Var.* : Com la precedent. La llegenda del anvers es : PRINCIPATVS·CATALON.
 Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8798.
848. *Var.* : Com el n. 846. La llegenda del anvers es : PRINCIPATVS CATALO; la del revers, com la del n. 845.
 Pujol : p. 236, n. 11; Heiss : l. 91, n. 16.
849. *Var.* : Com el n. 846. La llegenda del revers es : CIVIT-AS : GE-RVND-1641.
 Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8800.
850. *Anv.* : PRINCIPAT°CATALO, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, ab les armes reys d'Aragó, coronat. La corona trenca la llegenda.

Rev. : + CIVITAS·GERVNDE·1641, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Gerona, entre quatre anells.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : t. II, p. 147, n. 17 bis; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8801 y 8802.

851. *Var.* : Com el n. 850; però ab la data 1642.

Salat : t. III, l. 3, n. 18; Pujol, p. 237, n. 16, Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8803.

852. *Var.* : Com el n. 850. La llegenda del revers es : + CIVITAS·GERVNDA.

Pujol : p. 237, n. 15; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8804.

853. *Anv.* : LVD·XIII·D·G·R·F·E·C·BA. En el camp, testa llorejada, a la dreta; orla de punts.

Rev. : + CIVITAS : GERVNDA·1642; lo demás com el número 850.

Sisé, coure.-Varis.

Salat : t. III, l. 3, ns. 16 y 17; Pujol : p. 237, n. 14; Heiss : l. 91, n. 17; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8894 y 8895.

854. *Var.* : Com el n. 853; però ab la data 1643.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8896. (Hi hà varietats consistents en el major o menor nombre de punts entre les lletres y en el dibuix de la testa. La que descriu En Pujol, ab la sílaba BAR al final de la llegenda del anvers, no l'he vista en cap monetari.)

GRANOLLERS

855. Anv. : : PRINCIPAT-V-S·CATALO. Escut coronat, sobre la creu de Santa Eulalia, com en les de Barcelona, entre V-R.

Rev. : VILLA-GRANV-LLARI-1641. Creu, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segon y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Varis.

Heiss : l. 91, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8805.

856. Var. : Com la precedent. La llegenda del revers, així : VILL-AGRA-NVLL-1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8806.

IGUALADA

857. Anv. :SPANIARV; en el camp, escut com en els cinc reals de Barcelona.

Rev. : ...-AQVA-LA...-...; en el camp, creu que trenca la llegenda y 'l cercle interior de punts, cantonada

en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Peça de cinc reals, plata.-Museu Municipal de Barcelona.

Inèdita.

858. Anv. : PRINCIPATV-S... Escut com en la precedent.

Rev. : VILLA-....-LATA-1641. Creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Peça de cinc reals.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8807.

859. Var. : ...CATALONI..., en l'anvers; y en el revers, VILLA-AQVA-LATA-1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8803 y 8809.

860. Var. : Ab la llegenda : -...-...-ALAĀ-...

Peça de cinc reals, plata.-Colecció del autor.

Inèdita.

861. Var. : Ab la llegenda : PR...PAT·9·CAT..., en l'anvers, y VILLA-AQVA-LATA-1642, en el revers.

Salat : t. III, l. 3, n. 8; Heiss : l. 92; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8810.

862. Var. : Com la precedent. Ab : PR..Cl..A., en l'anvers y VILLA-AQVA..., en el revers; creu cantonada en el primer y quart ab tres punts, y en el segón y tercer ab un anell.

Peça de cinc reals.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8811.

LLEYDA

863. Anv. : -.....I..LIPP'·D·G...ISPA..V... entre dos cercles de punts; en el camp, bust, a l'esquerra.

Rev. : CIVI-ILE-RDA-1640. En el camp, creu que trenca el cercle interior de punts y la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell.

Mitj real, plata.- Coleccions Bonaventura Renté y F. Carreras y Candi de Barcelona.

Inèdita.

864. Anv. : PRINCIPAT' CATALON. Escut, coronat, ab les armes reys d'Aragó, entre...?

Rev. : CIVI-TAS-LIE-1641 (*sic*). Creu, cantonada ab un anell en el primer y quart, y tres punts en el segón y tercer.

Cinc reals, plata.- Colecció Diputació Provincial, Barcelona.

Inèdita.

MANRESA

865. Anv. : PHILIP.....HISPANIARV. En el camp, escut coronat entre $\dot{V}$ - $\dot{R}$, sobre la creu de Santa Eulalia.

Rev. : CIVITAS-MINO-RISÆ-1641. En el camp, creu

cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona y altres.

Salat : t. III, l. 6, n. 13; Heiss : t. II, l. 92, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8741.

866. Anv. : PHILIPP' DG - R - HISPANIAR. L'escut entre Ψ - $\S$.
Lo demás com en la precedent.

Rev. : CIVI-MINO-RISÆ-1641. Lo demás com en la precedent.

Cinc sous, plata.-Colecció de l'autor.

Heiss : l. 92, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8742.

867. Anv. : PRINCIPAT' : CATAL, entre dos cercles de punts;
en el camp, escut coronat ab les armes reys d'Aragó; la corona trenca 'l cercle interior de punts y la llegenda.

Rev. : + - MINORI - S - CIVI 1642, entre dos cercles de punts;
en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Manresa, sobre creu de Santa Eulalia els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : l. 92, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8814 y 8815.

868. Anv. : Igual al n. 867.

Rev. : + -CIVITAS-MINORI-SA. Lo demás com el n. 867.
Sisé, coure.-Colecció del Marqués de Dou.
 Salat : t. I, l. 4, n. 24.

869. Anv. : PRINCIPAT' CATALO. Lo demás com el n. 867.
 Rev. : + CIVITAS-M-INO 1642. Lo demás com en la precedent.
Sisé, coure.-Varis.
 Salat : t. III, l. 3, n. 29; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8817.
870. Var. : Com el n. 869. La llegenda del anvers, així : PRINCIPAT' C-TALO.
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8818.
871. Var. : Com el n. 869. La llegenda del anvers, es : PRINCIPAT' CATA.
 Salat : t. III, l. 3, n. 28; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8816.

MATARÓ

872. Anv. : PRINCIPAT-V-: CATALONI. Escut com el de les de Barcelona, entre $\dot{Y}$ - $\dot{R}$.
 Rev. : OPPID · VMMA-TARÓ : 1641. Creu com en les de Barcelona, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segon y tercer ab un anell.
Cinc reals, plata.-Varis.
 Heiss : l. 92; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8820 y 8821.

873. *Var.* : La llegenda del anvers es : PRINC...CATALONI; la del revers es : ...VMM-ATARO-164... La creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Colecció del autor.

Inèdita.

874. *Var.* : La llegenda del anvers es : PRINCIPAT-V-S CATALONI; la del revers es : OPIDV-MMATA-RONI-S-1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8822.

875. *Var.* : En l'anvers : PRINCIPATV-S-CATALVNIA; en el revers : OPIDV-MMAT-ARONI-S-1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8823.

876. *Var.* : En l'anvers : PRINCIPA-T-...ONI; en el revers : OPP...-...A-TARON-IS: 1641. La creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8824.

877. *Var.* : En l'anvers : PRINCIPAT-V-S CATALONI: en el revers : OPPID-VMM...-...-1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8825.

878. *Var.* : En l'anvers :PAT'-CALALONI; en el revers :
 OPPID · VMMAT · ARON · I · 1642.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8826.

OLIANA

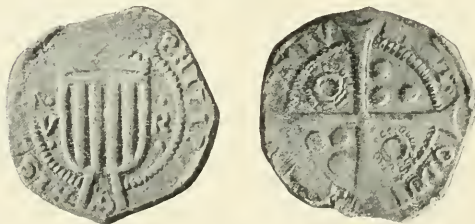
879. *Anv.* : VILLA : 1642; en el camp, testa llorejada, a la dreta;
 orla de punts.

Rev. : OL-IA-N-Aº; en el camp, creu, que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell, en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, coure.-Diputació Provincial de Barcelona.

Heiss : l. 92; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8897.

OLOT

880. *Anv.* : PHILIPVS · D · G · HISPANIAR; escut com en el de
 les de Barcelona, entre $\dot{Y}$ -R.

Rev. : VNIV-ERIT · OLOT · 1641; en el camp, creu cantonada en el primer y quart ab tres punts, en el segon y tercer ab un anell rodejat d'un cercle de punts.

Cinc reals, plata.-Varis.

Heiss : l. 93, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8743; Paluzie : p. 86.

881. *Var.* : Com la precedent, però sense punts al voltant dels anells.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8744.

882. *Anv.* : PHILIP' D-G-HISPANIA; escut com el de les precedents, entre $\dot{y}$ y $\dot{s}$.

Rev. : VNIV-ERTAS-OLO-T·1641; creu cantonada en el primer y quart ab un anell, en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 3, n. 32; Heiss : l. 93, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8745.

883. *Var.* : La llegenda del anvers acaba així : HISPANA. La del revers es : VNIV-ERTA-SOLO-T·1641.

Heiss : l. 3, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8746.

884. *Var.* : Ab els anells rodejats de punts.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8747, l. 49, n. 18.

885. Anv. : · + · LVD ANCI, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, bust, llorejat, a la dreta.

Rev. : ERCIT... OLO ...; entre cercle lineal y orla de punts; en el camp, armes d'Olot.

Diner, coure. - Lluís Torrellas, Girona; Joseph Saderra, Olot, y R. Bosch y Alsina, Barcelona.

Pujol : *Una moneda inédita de Olot*, «Revista de Girona», any 1881, p. 419.

PUIGCERDÀ

886. Anv. : PHILIPPVSDGR; en el camp, escut, en cayró, ab les armes reials d'Aragó; del angle superior surten tres branquetes, orla de punts.

Rev. : PODICERETA 1641; en el camp, puig cimat d'una flor de llir; orla de punts.

Diner, coure.-Varis.

Heiss : l. 93, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8752.

887. Anv. : PROVINCIA--CATHALONI. En el camp, escut com en les de Barcelona, entre V y R.

Rev. : OPIDV-M·PODI-CERETA-NI·1641. Creu com en les anteriors, cantonada en el primer y quart ab un anell, y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. I, l. 4, n. 31; Heiss : l. 93, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8827.

888. Var. : La llegenda del revers, així : OPIDV-M·PODI-CERET-A 1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8828.

889. Var. : Com el n. 888, entre V-S, en l'anvers : y en el revers : OPIDV-MPODI-CERET-A 1641.

Cinc sous, plata.-Colecció del autor.

Heiss : l. 93, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8829.

890. Anv. : LVDOVIC · 'D · GR; en el camp, escut com el del n. 886; orla de punts.

Rev. : PODICERITA·1642. Lo demás com el n. 886.

Diner, coure.-Varis.

Heiss : l. 93, n. 6.

891. Var. : Igual a la precedent, però ab la data 1644.

Heiss : l. 93, n. 7.

SANAHUJA

892. Anv. : LVD·XIII DGRFECOBAR; en el camp, testa llau-rejada, a la dreta.

Rev. : VILLASA-.-NAV 164..., entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Sanahuja, sobre la creu de Santa Eulalia, els braços de la qual tallen la llegenda.

Sisé, coure.-Diputació Provincial de Barcelona; colecció del Marquès de Dou.

Pedrals : *Memorial Numismático*, t. II, p. 121, l. V, n. 10.

SOLSONA

893. Anv. : CIVITAS·1641; en el camp, testa ab lletugueta en el coll, a l'esquerra; orla de punts.

Rev. : CCE-LS-ON-A; en el camp, creu, que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts; orla de punts.

Diner, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 3, n. 42; *Heiss* : l. 93, n. 3; *Vidal-Quadras* : *Catàlec*, n. 8753.

894. Anv. : Igual a la precedent.

Rev. : +·COELSONA; en el camp, creu patriarcal.

Diner. coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 4; Heiss : l. 93, n. 4, var.; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8754.

895. Var. : Igual a la precedent, però ab la data 1651.

Heiss : t. I, ll. 93, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8755.

896. Var. : Com la precedent. Una S en ressegell.

Salat : t. III, l. 4, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8756.

897. Anv. : PRINCIPAT CATAL, entre dos cercles de punts; en el camp, escut reyal d'Aragó, la corona del qual trenca la llegenda.

Rev. : +·COELSON·A·CIVI 1641; en el camp, escudet en cayró ab les armes de Solsona, sobre la creu de Santa Eulalia els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : l. 94, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8830.

898. Var. : Igual a la precedent, però ab la data 1642.

Salat : t. I, l. 5, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8831 y 8832.

899. Anv. : LVD·XIII·D·G·R·F·E·CO·BAR. En el camp, testa llorejada a la dreta; orla de punts.

Rev. : + - CÆLSON - A - CIVI 1641. Lo demás com el n. 898.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : l. 94, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8898.

TARRASSA

900. Anv. : PRINSIPA - TV - S : CATAL, entre dos ornaments formats per tres cercles, dos linials y'l del mitg de punts; en el camp, escut reyal d'Aragó, coronat, sobre la creu de Santa Eulalia, entre V-R; la corona y'ls braços inferiors de la creu trenquen la llegenda.

Rev. : CAST-RV : TA-RRAS - 1641, entre ornaments com els del anvers. En el camp, creu que trenca l'ornament interior y la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8839.

901. Anv. : Com la precedent.

Rev. : CAST-RVMT-ARRA-1642. Lo demás com el número precedent.

Heiss : l. n. 94, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8840.

902. Var. : Com la precedent; la creu, cantonada en el primer y quart ab tres punts, y en el segon y tercer ab un anell.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8841.

903. Anv. : PRINCIPA - T - VS CATAL, entre dos cercles de punts; lo demás com el n. 900.

Rev. : CAST - RV · TARRAS - 1642, entre dos cercles de punts; lo demás com el n. 900.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 94, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8842.

904. Anv. : PRINCIPAT·CATALO, entre dos cercles de punts; en el camp, escut reyal d'Aragó, coronat; la corona trenca la llegenda.

Rev. : CASTRVM-T-ARCA..., entre dos cercles de punts; en el camp, escut en cayró ab armes iguals a les de Barcelona, sobre creu de Santa Eulalia els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : l. 94, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8838.

905. Anv. : Igual a la precedent.

Rev. : + CASTRVM-T-ACA-1641. Lo demás com la anterior.

Salat : t. III.

906. *Var.* : Com la precedent, però ab la data 164s.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8834 y 8835.

907. *Var.* : Com el n. 904, però diferent el dibuix del escut del revers.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8836, l. 50, n. 2.

908. *Var.* : Com el n. 904. La llegenda del revers es : + CVALIRM-T-AC....

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8837.

909. *Var.* : L'anvers com el n. 904. La llegenda del revers, aixís : + UNIVERCI-S-TARACA.

Heiss : l. 94, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8843.

TÀRREGA

910. *Anv.* : PHILIPPVS-D-G.... : en el camp, escut com en les peces de cinc reals de Barcelona.

Rev. : VILL-ETAR-REGE-....; lo demás com les de Barcelona.

Cinc reals, plata.-Museu Municipal, Barcelona.

Pedrals : *Memorial Numismático*, t. III, ps. 115 y 116.

911. *Anv.* : PRINCIPAT' CATAL; en el camp, escut ab les armes reys d'Aragó, coronat; la corona trenca la llegenda.

Rev. : (Capet de front)-VILLAT-A-REG 1641, entre dos cercles de punts; en el camp, escut en cayró, ab les armes de Tàrrrega sobre creu de Santa Eulalia, els braços de la qual tallen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss : l. 95, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8847.

912. *Var.* : La llegenda del anvers acaba aixís : CATALO : la del revers es : VILLAT-A-RRE 1641.

Salat : t. I, l. 5, n. 6, var.; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8848.

913. *Anv.* : LVD·XIII·G·R·F·E·T·C; en el camp, testa llorejada a la dreta; orla de punts.

Rev. : Com el n. 911. La llegenda acaba aixís : -A-RRE G 1641.

Sisé, coure.-Varis.

Salat : t. III, l. 4, n. 6; Heiss : l. 95, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8899.

914. *Var.* : La llegenda del revers es : VILLAT-A-RRE 1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8900.

915. *Anv.* : PRINCIPAT-VS-CATHALO, entre dos cercles de punts; en el camp, escut igual a les de Barcelona, entre V y R.

Rev. : VILL-A : TAR-REGE-1642; Creu, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 95, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8844 y 8846.

916. Anv. : VILLA-1642; en el camp, cap, ab corona de llorer, a la dreta; orla de punts.

Rev. : TA-RR-EG-E : en el camp, creu, que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anellet; orla de punts.

Diner, coure.-Varis.

Heiss : l. 95, n. 4, Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8901.

917. Anv. : TARREGE-1642; en el camp, cap, ab corona de llorer, a l'esquerra.

Rev. : VI-L-L-A; lo demés com la precedent.

Diner, coure.-Colecció del Marquès de Dou, Barcelona.

Inèdita.

918. Anv. : Igual a l'anterior.

Rev. : VI-L-L-A; la creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segón y tercer ab tres punts.

Diner, coure.-Colecció del Marquès de Dou, Barcelona.

Inèdita.

919. Var. : Com la precedent; la llegenda del revers aixís : V-IL-L-A.

Diner, coure.-Colecció del Marquès de Dou,

Inèdita.

920. Anv. : TARREGE : 1642 : , lo demés com les precedents.

Rev. : VI-L-L-A : , la creu cantonada com el n. 918.
Diner, coure.-Colecció del Marquès de Dou.
 Inèdita.

VALLS

921. Anv. : - LVDOV·XIII·D·G·FRANC·R·C·BA; en el camp, testa ab corona de llorer, a la dreta, dintre cercle de punts; orla de punts.

Rev. : - VNIVERS-ITA-S·VALS·I-642, entre dos cercles de punts; en el camp, escut, en cayró, igual al de Barcelona, sobre la creu de Santa Eulalia que trenca la llegenda.

Sisé, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 95; Vidal-Quadras, Catàlec, n. 8902.

VIC

922. Anv. : PHILIPP'D·G·R-HISPANI; lo demás com en les peces de cinc reals de Barcelona.

Rev. : - CIVI-TAS-VICE-N 1641; en el camp, creu que

trenca la llegenda y el cercle interior de punts, cantonada en el primer y quart ab un anell y en el segon y tercer ab tres punts.

Cinc reals, plata.

Heiss : l. 96, n. 10; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8757.

923. *Var.* : La llegenda del anvers acaba : HISPANIAR.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8758.

924. *Var.* : Igual a les precedents; l'escut de l'anvers entre V-Ş. La creu del revers cantonada en el primer y quart ab tres punts, en el segon y tercer ab un anell.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : l. 96, n. 11; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8759.

925. *Var.* : Igual a la precedent; en el centre de la creu del revers, l'escut de Vic, en contramarca.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8760, l. 49, n. 19.

926. *Anv.* : + CIVITAS · VICEN · 1641, entre dos cercles de punts; en el camp bust del rey Felip, a l'esquerra.

Rev. : + PRINCIPAT · CATALO, entre dos cercles de punts; en el camp, creu cantonada com en el n. 924.

Mitj real, plata.-Colecció del autor.

Heiss : l. 96, n. 14; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8761.

927. Anv. : PRINCIPAT-S-CATALONIE; lo demás com el n. 922.

Rev. : Igual al del n. 922.

Cinc reals, plata.

Heis : l. 50, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8849.

928. *Var.* : Com el n. 927. La llegenda del anvers es : PRINCIPA-T-CATALO... la del revers : CIVI-TASVICEN-1641.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8850.

929. *Var.* : Com el n. 927. La llegenda del anvers es : PRINCIPA-T-CATALONA; la del revers : CIVI-TASVICEN-1641; en el centre de la creu, escudet, en cayró, ab les armes de Vic.

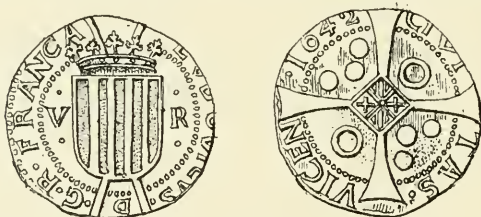
Heiss : l. 96, n. 12; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8851.

930. *Var.* : Com el n. 929. En l'anvers l'escut entre $\dot{V}$ - $\dot{S}$; y la llegenda PRINCIPA T-CATALO; en el revers, la llegenda com en el n. 922.

Cinc sous, plata.-Colecció del autor.

Heiss : l. 96, n. 13; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8852.

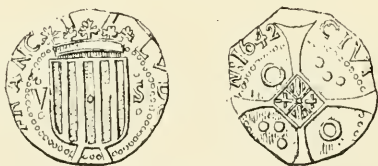

931. *Anv.* : LVDOVICVS-D-G-R-FRANCA; lo demás com el n. 922.

Rev. : CIVI-TAS-VICEN-1642; en el camp, creu ab l'escudet de les armes de Vic, cantonada com en el n. 924.

Cinc reals, plata.

Salat : t. III, l. 4, n. 27; Heiss : l. 96, n. 17; Vidal-Quadras : Catàlec, 8903.

932. *Var.* : Com el n. 931. L'escut del anvers entre $\dot{V}$ - $\dot{S}$; la llegenda es LDVI.... FRANC en l'anvers y CIVI....-N 1642 en el revers.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.
Heiss : l. 96, n. 18; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8904.

933. Anv. : + LVDO · D · G · R · FRANCI, entre dos cercles de punts; en el camp, bust del rey Felip, a l'esquerra.
Rev. : + CIVITA · VICEN · 1642, entre dos cercles de punts; en el camp, creu cantonada com en el n. 932.

Mitj real, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 6, n. 19; Heiss : l. 96, n. 19; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8905.

934. Anv. : - LVDV · D · G · R · FRANCI, entre dos cercles de punts; en el camp, bust del rey Felip, a la dreta.
Rev. : + CIVITAS · VICEN · 1642, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Vic.

Diner, coure.-Varis.

Salat : t. III, l. 4, n. 21; Heiss : l. 56, n. 15; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8906.

935. *Var.* : La llegenda del anvers es : + LVDO · D · G · R · FRAN.
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8907.
936. Anv. : + LVDO · D · G · R · FRANCI: en el camp, testa llorejada de Lluís XIII, a la dreta.

Rev. : + CIVITAS·VICEN·1643; en el camp, escut com el n. 935.

Heiss : l. 96, n. 16; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8908.

937. *Var.* : Igual al n. 936. Les llegendes tancades entre l'orla y un cercle linial.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8909.

938. *Anv.* : + LVDO·D·G·R·FRANCI, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, bust llorejat de Lluís XIII, a la dreta.

Rev. : + CIVITAS·VICEN·1643, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, escut com en el n. 935.

Heiss : l. 96, n. 20; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8932.

939-941 *Var.* : Com el n. 938, però ab les dates 1644, 1645 y 1646, respectivament.

Salat : t. III, l. 4, ns. 22, 23 y 24; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8934-8936.

942. *Var.* : Com el n. 938. La llegenda del anvers es : + LVDV·D·G·R·FRANC.

Heiss : l. 56, n. 21; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8933. (La variant ab VIAEN en lloch de VICEN en el revers, que publica En Vidal-Quadras, es un erro del cuny o una moneda falsificada.)

VILAFRANCA DEL PENADÈS

943. *Anv.* : PRIN·TVS·CAT·ALO 1642, entre cercles de punts y doble orla linial y de punts; en el camp, escut com

en les de Barcelona, entre $\dot{V}$ - $\dot{R}$; els braços de la creu de Santa Eulalia trenquen la llegenda.

Rev. : VILL-FRA-NCA-PEN^o, entre cercle de punts y orla com la del anvers; en el camp, creu que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segon y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat: t. III, l. 4, n. 28; Heiss: I, 97 n. 1; Vidal-Quadras: Catàlec, n. 8853.

944. Anv. : PRIN·T-V-S·CA·1642; l'escut entre $\dot{V}$ - $\dot{S}$; lo demás com el n. 943.

Rev. : VIL-AFR-ANC-A·PE. Lo demás com el n. 943.

Cinc sous, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss: I, 97, n. 2; Vidal-Quadras: Catàlec, n. 8854.

945. Anv. : VILAFRANCA·PENITEVS, entre cercle linial y orla de punts; en el camp, bust a la dreta, entre $\dot{S}$ - $\dot{E}$.

Rev. : PRINTV-CA-TA·1642, entre cercle de punts y orla linial y de punts; en el camp, escut reyal d'Aragó, coronat, sobre creu de Santa Eulalia. La corona y els braços inferiors de la creu trenquen la llegenda.

Sisé, coure.-Varis.

Heiss: I, 97, n. 3; Vidal-Quadras: Catàlec, n. 8910.

946. *Var.* : Com el n. 945. L'escut no està posat sobre la creu de Santa Eulalia.

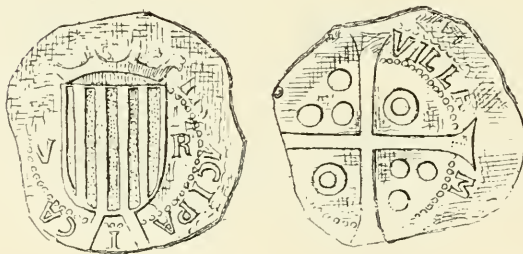
Salat : t. I, l. 5, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, l. 50, n. 10, n. 8911.

947. *Var.* : L'anvers com el n. 945. En el revers, PRIN·TV·S·CAT 164-2·-; en el camp, escut en cayró ab les armes reials d'Aragó sobre la creu de Santa Eulalia, que trenca'l cercle interior de punts y la llegenda.

Heiss, l. 97, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8912.

INCERTES DEL TEMPS DE LA GUERRA

948 *Anv.* : ...CIPA-T-CA...; en el camp, escut com en les de Barcelona, entre V y R.

Rev. : VILLA-M...-...-... Creu, que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts, y en el segon y tercer ab un anell.

Cinc reals, plata.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8819, l. 50, n. 1.

PERPINYÀ

949. Anv. : PERPINIANI+VILLE; en el camp, escut, en cayró, coronat, ab les armes reials d'Aragó, entre $\frac{1}{4}-\frac{6}{4}$ y quatre anells; la corona trenca la llegenda.

Rev. : +INTERNATOS ❁ MVLIERVM; en el camp, Sant Joan, dret com en les demés monedes de Perpinyà, entre II y estrella; als seus peus, dues branquetes.

Sou doble, coure; pes : 3'32 gr.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Colson : l. 5, n. 52; Heiss : l. 115, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8937.

950. Anv. : °PERPINIANI ❁ VILLE. Lo demés com la anterior; una flor de llir en el centre de l'escut; cap de Sant Joan, en ressegell.

Rev. : ° + ° INTERNATOS ❁ ° MVLIERVM. En el camp, Sant Joan entre $\frac{2}{\infty}$ y estrella : als seus peus, dues branquetes.

Sou doble, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Salat : t. III, l. 3, n. 34; Colson : l. 9, n. 94; Heiss : 115, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8938-8939.

951. Var. : Igual al n. 949. Una mà portant agafada pels cabells la testa de Sant Joan, en ressegell.

Colson : l. 9, n. 93; Heiss : l. 115, n. 2.

952. *Var.* : Com el n. 950; sense ressegell.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8940.

953-955. *Var.* : Com el n. 950, però ab les dates $\frac{1-6}{4-6}$, $\frac{1-6}{4-7}$ y $\frac{1-6}{4-8}$, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8941-8944.

956. *Var.* : Com el n. 950, però ab la data $\frac{1-6}{4-5}$.

Colson : l. 9, n. 95.

957. *Var.* : Com la precedent, però ab la data $\frac{1-6}{5-4}$.

Massot : *Addition*; l. VI, n. 78 (1).

958. *Var.* : Com el n. 950; la xifra del camp del revers en disposició retrògrada.

Colson : p. 185.

959. *Anv.* : PERPINIANI · VILLE; en el camp, escut reyal d'Aragó, coronat, ab una flor de llir en el centre, entre $\frac{1-6}{4-4}$; la corona trenca la llegenda.

Rev. : + INTERNATOS MVLIERVM; en el camp, Sant Joan, entre creu y estrella o flor; a l'esquerra, l.

Sou, coure; pes : 1'90 gr.

Colson : l. 9, n. 96; Heiss : l. 115, n. 4.

960. *Var.* : PERPINIANI ✻ VILLE. La data es : $\frac{1-6}{4-4}$.

Colson : p. 185, n. 11.

(1) Al parlar d'aquesta moneda sembla indicar qu'ha vist exemplars dels anys 1649 y següents, fins al 1654.

961. *Var.* : Ab la data $\begin{smallmatrix} 1-6 \\ 4-5 \end{smallmatrix}$.

Colson : l. 9, n. 97; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8946.

962. *Var.* : Com la precedent. Ressegell com el del n. 951.

Colson : l. 9, n. 98; Heiss : l. 115, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8945.

963. *Anv.* : LVDOVICVS · · XIII · 1644, entre dos cercles de punts; en el camp, dues PP lligades, a sobre A, entre quatre punts.

Rev. : ECCE AGNVS DEI, entre dos cercles de punts; en el camp, Sant Joan, la testa del qual trenca 'l cercle interior de punts.

Diner o menut, coure.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Colson : l. 9, n. 100; Heiss : l. 115, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec n. 8947.

964. *Var.* : Com la precedent. Sant Joan entre P-.

Colson : l. 9 n. 99; Heiss : l. 115, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8948.

965. *Var.* : Com el n. 962; sense cercle de punts entre el camp y les llegendes. A cada costat del monograma y de Sant Joan, un punt o anell.

Salat : t. III, l. 3, n. 39; Colson : l. 9, n. 101; eiss : l. 115, n. 9.

966. *Var.* : Ab la data 1647.

Colson : p. 187, n. 24.

967. *Var.* : Ab la data 1648.

Colson : p. 187, n. 25; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8949.

MONEDES POSTERIORIS AL ALÇAMENT

968. *Anv.* : PHILIP' DG·HISPANIA·R', entre dos cercles de punts; en el camp, bust a l'esquerra.

Rev. : BARC-INOCI-VITAS-1653. Creu que trenca la llegenda y 'l cercle interior de punts, cantonada en

el primer y quart de tres punts y en el segon y tercer ab un anell.

Real, plata.-Varis.

Salat : t. I, l. 8, n. 18 variant; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8696.

969. *Var.* : Igual al n. 968, però ab la data 1654.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8697.

970. *Anv.* : Bust a l'esquerra entre A- R; orla de punts.

Rev. : * BARCINO CIVI·1653, en el camp, escut, en cayró, ab les armes de Barcelona; orla de punts.

Ardit, coure.-Varis.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 8708.

971-972. *Var.* : Com el n. 970, però ab les dates 1654 y 1655, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 8705 y 8710.

973. *Anv.* : PHILIPP·DG·HISPA·R; en el camp, bust del rey, a l'esquerra.

Rev. : BAR-CIN-CIVI-1653; en el camp, creu, que trenca la llegenda, cantonada en el primer y quart ab un anellet y en el segon y tercer ab tres punts.

Diner, coure.

Salat : t. III, l. 5, n. 16.

Ns. 661 a 707. Ja hem fet presents les poques notícies que tenim de les monedes descrites ab aquests números. De la llur descripció resulta que les de plata y les de coure — reals o croats, mitjos reals o sous, ardis y diners — no 's diferenciën més qu'en algún petit detall y en les dates de les encunyades en temps de Felip II, conservantse iguals els tipus. Com en el regnat anterior, el bust de Felip I se reproduëix en alguns croats y mitjos croats de diversos anys, y en els mitjos croats prevaleix en el revers la creu ficada dintre 'l camp y sense trencar la llegenda. Així meteix, en els diners o menuts la llegenda no està separada del camp per cap cercle de punts. Respecte a les monedes d'or, el onzens resulten també iguals, fora la data y la disposició de la llegenda del revers, als encunyats en temps de Felip II : en alguns exemplars se veu una B darrera 'l cap del rey. Els trentins y mitjos trentins exigeixen una major atenció. Són copia dels *excelents* y *dobles excelents* encunyats en diferents seques castellanes durant el regnat dels reys catòlics Don Ferràn y Donya Isabel, en virtut de l'ordinació del any 1497, segons la qual havien de ser de lley de vint y tres quirats y tres quarts y de talla seixanta cinc peces y un terç per marc de Castella, corresponent pesar a cada excelent 3'52 grams segons M. Heiss⁽¹⁾. En la dita Ordenança se disposa sobre 'ls llurs tipus y llegendes, y 's prevé que portin gravada la primera lletra del nom de la ciutat aont se fabriquin, fora Segovia y la Corunya quines seques tenien marques especials. Aquestes monedes tenien un valor intrínsec molt semblant, encare que no exactament igual, al dels principats que Don Ferràn havia manat feya poc encunyar a Barcelona, però 'ls tipus dels excelents y 'ls dels principats eran distints. Els excelents, per la llur bondat, foren molt estimats per tot y conservaren l'estima durant molt de temps, essent imitats en els segles xvi y xvii. En el segle xvii a Catalunya 'n corrien molts y eren anomenats *trentins* y *dobles de dues cares* els dobles excelents, y *mitjos trentins* y alguna vegada *florins* els senzills o excelents. Es positiu qu'a Barcelona se n'encunyaren en el segle xvii, y molt probable qu'en el meteix segle se n'encunyaren a Castella y en altres Estats dels dominis dels sobirans castellans. Dels que 's fabricaren en aquest segle, es molt difícil distingir els encunyats a Barcelona dels encunyats en diferents seques castellanes : uns y altres, no obstant, són diferents per llur estil dels fabricats en temps dels reys Don Ferràn y Donya Isabel.

En els excelents o mitjos trentins s'observa en l'escut del revers una diferencia que pot indicar, en els que la tenen, que són de la fàbrica de

(1) HEISS : *Monedas Hispano-Cristianas*, t. I, p. 134 y ap. XXVIII, p. 323.

Barcelona, y es la de no portar en els quarters según y quart del dit escut altres armes que les reials d'Aragó (ns. 702 a 704); però en els trentins o dobles excelents y en els mitjos restants, exceptuats els que porten com a marca de fàbrica un escudet ab les armes de Barcelona, no s'hi veu res que pugui justificar ont foren encunyats, per que les marques de fàbrica podien haverse copiat, com se copiaren els tipus y llegendes, y 'ls que porten una B lo meteix podien ser fabricats a Burgos qu'a Barcelona. M. Heiss y el Sr. Vidal-Quadras semblen decantarse a que tots els que porten data foren encunyats a Barcelona, en lo qual es molt fàcil tinguin raó: el dubte queda, no obstant, subsistent respecte dels que no porten data. Nosaltres, al descriurels, encloem ab els catalans tots els qu'hi enclou el Sr. Vidal-Quadras, fins exposantnos a ometren algún, com els que portan la marca S, y a posarnhi algún de massa, com els que porten per marca dúes estrelles o la lletra B.

La documentació que coneixem, tampoc es suficient pera ilustrarnos ni sobre 'l dit punt ni sobre la data en que començaren a encunyar-se a Barcelona trentins y mitjos trentins. M. Heiss (p. 137) els fa derivar de la llicència concedida pel marquès d'Almazàn als consellers de Barcelona, en 1614, pera fer fabricar en la seca reyal de la ciutat «florines de oro, que es «la cuarta parte del doblón, tales como los que la sobredicha ciudad tiene «desde el Señor Rey Católico Don Fernando, del mismo peso, quilate y forma, que valdrán ocho reales y tres cuartillos, y se remediará la necesidad «sin mudanza de moneda, comutando en ellos los doblones y medios, que «hay faltos, cercenados o remendados...» Ja hem fet notar, al ocuparnos en el regnat anterior d'aquest document, que no s'hi autorisa l'encunyació de dobles y mitjos dobles, o sigui de trentins y mitjos trentins, sinó solament la de *cuartos de doblón*, quarts de dobla, y encare aquestos tals com els que tenia la ciutat des del temps del rey Don Ferràn. Solsament aixís s'explica 'l valor que 's dóna als *cuartos de doblón* que s'havien d'encunyar en virtut de la llicència. De conformitat ab aquest valor, el de les dobles corresponia ser trenta cinc reals catalans y 'l de les mitjes dobles disset y mitj, y, efectivament, ne valien trenta cinc les dobles y al seu respecte als excelents quan se varen crear els onzens o terços de trentí y 's va rebaijar o fixar en trenta tres reals el valor de les dobles, qu'en llur origen devian valerne trenta, d'ont prové 'l nom de trentins.

El paragraf transcrit prova que M. Heiss s'equivocà al suposar que la llicència del marquès d'Almazàn se referia a l'encunyació de dobles y d'excelents, y prova, ademés, que quan s'otorgà corrien ja a Barcelona y a Ca-

talunya aquestes monedes y que n'hi havia de falses y de retallades. Ab aquest antecedent, creyem molt probable que l'encunyació de dobles y d'excelents va començar en virtut del privilegi del any 1599, pel qual el lloctinent de S. M., Don Llorenç Suàrez, facultà als consellers de Barcelona pera fer batre en dita ciutat «moneda d'or ques diuhen scuts en la forma «y del quilat que corren de present los scuts ques diuhen del Princep en «lo Regne de Castella o ab altra forma als dits consellers ben vista... axí «dobles com senars... etc.» Els escuts d'or, castellans, que 's fabricaven al dictarse aquesta disposició, tenien menys valor intrínsec que 'ls excelents, puix eren de 22 quirats de lley y de talla 68 peces el marc castellà, y 'ls llurs tipus eren també diferents, tant el del anvers com el del revers.

El text transcrit no 's refereix precisament als escuts qu'aleshores s'encunyaven a Castella, sinó als que corrien en dit regne anomenats *escuts del Princep*. ¿Quins escuts eren aquèsts? M. Heiss no 'n diu res, y no tenim notícia de que 'n parli cap altre autor de numismàtica castellana. Es possible fossin designats aixís els excelents dels Reys Catòlics, que consta continuaven correguent, però manquen notícies pera assegurarho. De totes maneres, cas de no serho, pogueren els consellers de Barcelona copiar o pendre 'ls excelents per patró dels escuts d'or que 's proposaven encunyar, ja que 'l privilegi 'ls facultà pera bàtrels *ab altra forma als dits consellers ben vista*. Contribueix a fer creure que d'aquest privilegi data l'encunyació a Barcelona de les dobles y dels excelents, el propòsit manifestat en la petició, pels dits consellers, d'encunyar escuts *així dobles com senars*. Les altres llicències pera encunyar monedes d'or qu'obtingueren ab posterioritat, de que tenim notícia, són, com hem vist, les ja citades del marquès d'Almazàn en 1614 y del duc d'Albuquerque en 1618, y per elles no s'autorisa l'encunyació de dobles ni de mitjes dobles, sinó la de quarts de dobla per la primera y la de terços de dobla o onzens per la segona. Per altra banda, de fet, no 's coneixen altres monedes d'or que 's puguin conceptuar encunyades a Barcelona en el segle xvii, fora dels onzens qual data de creació es coneguda, que les dobles y mitjes dobles copiades de les dels Reys Catòlics Don Ferràn y Donya Isabel, ab la circumstancia de que 'l privilegi del any 1599, no solament comprenia la facultat d'encunyar escuts dobles y senars ab l'or qu'aleshores tenien a la llur disposició 'ls consellers en la Taula de la ciutat de Barcelona, sinó, además, la d'encunyarne «*ab lo que en sdevenidor entrarà en dita Taula*». Aquesta circumstancia explica que els documents posteriors no 's refereixin a l'encunyació de dobles y de mitjes dobles, que 'ls consellers tenien ja 'l privilegi d'encunyar, sinó a la d'al-

tres peces d'or no compreses en dit privilegi y a les de nova creació, y explica, així mateix, el fet de trovarse dobles y mitjes dobles ab dates posteriors als dits derrers documents.

Mentres noves notícies no vinguin a justificar lo contrari, som d'opinió que tots els trentins y mitjos trentins encunyats a Barcelona, ho foren en virtut del privilegi del any 1599; que 'ls que no porten data s'encunyaren en temps de Felip II, y els que 'n porten, com d'ells se dedueix, en el de Felip III. Els que coneixem que porten data més pròxima, foren encunyats en 1631.

En Salat, apoyantse en En Bruniquer, diu qu'en els anys 1640 y 1643 resolgueren els consellers que s'encunyessin dobles y mitjes dobles. Es probable, per lo que tenim manifestat, que la resolució no's posà en pràctica. En cambi, hem vist un onzè ab la data 1641.

Del acort pres pels adjunts de la Taula de cambi de Gerona en 25 de Janer del any 1641, ne resulta que les peces d'or catalanes corrents — trentins, mitjos trentins y onzens — acabaven de ser mudades de for per disposició del Consell de Cent de Barcelona, y que per que correguessen pel nou for o valor que se 'ls hi havia donat, se determinà estamparhi un ressegell *ab les armes de Gerona*. De peces d'aquestes ressegellades ab les armes de Gerona, no n'hem vistes cap, però sí n'hem vistes y 'n descrivim que porten en ressegell les armes de Barcelona, lo qual ens fa creure que pel mateix motiu la ciutat de Barcelona havia pres una disposició semblant. Sabem, en conseqüència, quàn y perquè 's va posar el dit ressegell en aquelles de les dites monedes que 'l porten; però es precis advertir que no s'han de confondre ab les que porten el mateix escut de Barcelona gravat y no en ressegell.

Números 708 á 710. Dels dinerets o menuts de Granollers y de Cervera, descrits ab aquests números, encunyats abans del alçament de Catalunya contra Felip III, no 'n tenim més noticia que la de la llur existencia. Els de Granollers se distingeixen principalment dels encunyats ab anterioritat en dita població, per portar en el revers un escut quarterat, ab les armes reials en el primer y quart y una gralla en el segón y tercer buyts. El de Cervera es exactament igual, fora la data, a alguns dels que descriurem encunyats en la mateixa vila l'any 1642.

Números 711 a 777. Les monedes descrites ab aquests números són les encunyades a Barcelona des de la meytat aproximadament del any 1640 fins a la fi d'Octubre del any 1652, o sigui durant el temps del alçament de Catalunya contra 'l govern de Felip III. Del valor y tipus de les noves mo-

nedes qu'en aquesta temporada s'introduïren en la numismàtica catalana, n'hem donat compte més enrera; are 'ns concretarem a comentar les particularitats qu'algunes d'elles presenten.

En la segona meytat del any 1640 y al principi del 1641 s'encunyaren peces de cinc reals y de cinc sous, de plata, y sisens, de coure, a nom del rey Felip, totes ab les llegendes y 'ls tipus ja apuntats. Les diferencies que s'observen en els exemplars descrits, consisteixen o be en la data, o be en la major o menor abreviació de les llegendes, o be en algún altre detall de menys importancia; solament en els sisens primerament fabricats hi figuren al costat del escut del revers les lletres S-I, inicials de la paraula *sisé*, nom de la moneda, derivat de son valor en curs : sis diners. No's coneixen ardots ni diners barcelonesos de Felip III, que puguin atribuirse a aquesta època.

Entrat l'any 1641 y rompuda tota relació de dependencia envers el rey Felip, seguiren encunyantse les meteixes peces, sense altra modificació que substituir la llegenda alusiva al rey per la que diu *PRINCIPATUS CATALONIAE*, y, en l'anvers dels sisens, el bust del rey Felip per un escut ab les armes reials, coronat. Però, en les peces de plata, poc abans del mes d'Octubre del dit any s'anyadí un escudet en cayró, ab les armes de la ciutat, sobre y en el centre de la creu del revers, adició que continuà en les que s'encunyaren els anys següents. Les diferencies que presenten les monedes encunyades ab els tipus modificats, que són dels anys 1641 y 1642, se reduïxen a les qu'hem indicat respecte a les encunyades a nom del rey Felip.

A derrers del any 1641 y en els 1642 y 1643, s'encunyaren les meteixes peces y, a més, dinerets a nom del rey Lluís XIII de França, qui havia sigut proclamat comte de Barcelona, introduintse en els tipus y llegendes les modificacions següents : en l'anvers, tant de les monedes de plata com de les de coure, s'hi gravà, en el camp, el bust de Lluís XIII coronat de llorer, y a son voltant la llegenda, més o menys abreviada, *LUDOVICUS XIII DEI GRATIA REX FRANCIAE ET COMES BARCINONAE*; el revers continuà lo meteix, ab l'escudet de Barcelona en el centre de la creu en les de plata, y ab tipu igual al dels encunyats en els regnats precedents en els menuts o diners. Formen una excepció 'ls sisens descrits ab el número 749, donats a conèixer pel Sr. Vidal-Quadras en son Catàlec, doncs, ab el meteix anvers que 'ls encunyats a nom de Lluís XIII, porten per revers l'anvers dels sisens encunyats sense nom de rey, resultant aixís sense data y sense indicació del lloc ont foren fabricats. Es fàcil que siguin resultat d'una equivocació, això es, d'haver agafat un cuny per altre l'encarregat d'encunyarlos; però es pos-

sible, ja qu'a més del publicat pel Sr. Vidal-Quadras n'hem vistos altres exemplars, que fossin una provatura de moneda reyal, o més ben dit general pera tot el Principat, feta pel rey Lluís XIII.

Efectivament, les monedes descrites ab els números 750 a 755, encunyades a França l'any 1642 y acomodades al sistema monetari francès, fabricades de segur pera que correguessin a Catalunya, justifiquen l'intent de Lluís XIII de fer moneda reyal pera 'l Principat, d'or y de plata, y el d'introduir a Catalunya 'l sistema monetari francès : y potser a aquest intent, més qu'al de córrer gir l'abús extraordinari que 's feya aleshores en el Principat d'encunyar moneda, obeiren les disposicions prohibitives dictades primer pel marquès de Brezé y després per M. La Motte. D'aquestes peces no sabem que se 'n hagi trobada may cap a Catalunya, y a França meteix són molt escasses, lo qual prova que no corregueren en el Principat y que 'l rey degué desistir de son propòsit. Aixís havia de succeir, per que 'l cambi de sistema monetari hauria ocasionat en el país gran pertorbació y era al meteix temps atentatori als drets y privilegis de la terra.

Des de derrers del any 1643 fins al mes d'Octubre del any 1652, en el qual se rendí Barcelona a Don Joan d'Austria, la moneda barcelonesa s'encunyà a nom de Lluís XIV. Se conserven sisens de tots aquests anys, des del 1644, ab els tipus y llegendes iguals als de Lluís XIII, mudat l'ordinal y 'l bust del rey, que 's representa jove, y separat el camp de la llegenda per un cercle de punts. També s'encunyaren ardits y menuts ab el bust de Lluís XIV, de tipus iguals als dels batuts abans del alçament; d'ardits ne coneixem dels anys 1644, 1647 y 1648; de diners, dels anys 1643, 1646 y 1648, ab varietat en la disposició y abreviació de la llegenda del anvers. De peces de plata de cinc reals, M. Heiss no 'n conegué cap; En Salat, en el Ms. del volum tercer del seu *Tratado*, ne dibuixa una de ressegellada l'any 1652, qual dibuix trau del llibre de Dominique Guidi, *Histoire du Règne de Louis le Grand*, p. 204, y d'En Salat la copià En Pi y Arimón en *Barcelona antigua y moderna*. Encare que 'l dibuix no es ben exacte, se llegeix clar en la llegenda l'ordinal XIII aplicat al nom del rey Lluís. Un altre exemplar, no ressegellat, se conserva en la colecció del Museu municipal de Barcelona, qu' havia pertenescut al senyor Pedrals; en aquest exemplar, la major part de la llegenda està esborrada o va quedar fora del flan, per manera que no s'hi distingeix ni l'ordinal del nom del rey, ni l'any de l'encunyació; pero 'l bust que porta es evidentment el de Lluís XIV y no el de Lluís XIII. Tampoc se llegeix la data en el dibuixat per En Salat. Aquests dos exemplars són d'una meteixa moneda y 's complementen l'un al altre, justificant que Bar-

celona encunyà peces de cinc reals a nom de Lluís XIV, ignorem l'any, però probablement en 1644. Les llegendes y tipus són iguals a les encunyades a nom de Lluís XIII, canviat el bust del rey y modificat l'ordinal en la llegenda. Dels ressegells que porta la descrita per En Salat, ja hem dit més enrera que són els que's manaren posar en 1652, quan per urgencies del siti de Barcelona se va quadruplicar el for o valor en curs d'aquestes monedes, comprometentse la ciutat a recullirles al dit for després d'acabada la guerra. Els mateixos ressegells porten altres peces de plata que descrivim (ns. 774 y 775), una de cinc rals barcelonesa de Felip III, l'altra de cinc rals de Banyoles.

Finalment, la descrita ab el n. 777 es un dels reals de molinet de que parla el Ms. extractat pel senyor Pedrals, al qual tenim feta referencia, que foren encunyats durant el siti de Barcelona del any 1652, veritable moneda de necessitat a la que's donà un valor en curs deu vegades major del que intrínsecament tenia. En Novembre del any 1653 se prohibí la llur circulació y's manà recullirlos, al igual que les peces ressegellades de qu'hem parlat.

Números 778 a 948. Les monedes descrites ab aquests números són totes les que coneixem fetes encunyar per diferentes localitats de Catalunya, durant l'alçament del principat contra Felip III. Pera evitar repeticions en el comentari de les de cada localitat, apuntarem lo qu' es aplicable a totes elles, en general, que's podrà donar per repetit per les de cada població, quan, al parlarne, no s'expressi lo contrari.

Primer : Aquestes monedes són copia del numerari barceloní, tant de plata com de coure, de la meteixa època. Les diferencies consisteixen en el cambi de llegenda del revers, la qual porta 'l nom y la categoria de la població que les va fer batre, y en els sisens les armes de la meteixa en l'escut. Igual s'observa en la major part dels menuts y en els pocs ardits que s'encunyaren. Els tipus dels restants menuts, els dels reals de Lleyda y 'ls dels mitjos reals de Vic, són copiats dels del rey Felip anteriors al alçament.

Segón. Aquestes monedes començaren a encunyar-se en poques poblacions l'any 1640, en la major part durant l'any 1641, y cessà l'encunyació en quasi totes l'any 1642, en virtut de la prohibició dictada pel marquès de Brezé.

Tercer. Fora de les que portem resumides referents a algunes poblacions, no podem donar més noticies d'aquestes monedes que les que resulten de la llur meteixa descripció.

Les monedes encunyades a Agramunt (ns. 778 a 784) són peces de cinc reals a nom de Felip III y sense nom de rey, ab la llegenda, més o menys

abreviada, VILLA ACRIMONTIS, del any 1641. De les que no porten nom de rey, ne coneixem dos exemplars de l'any 1642, que tenen en el centre de la creu del revers un ornament linial difícil de precisar per no veures be en cap dels dos. Sense nom de rey, però ab el cap de Lluís XIII primer a la dreta y després a l'esquerra, encunyà Agramunt menuts que porten en l'anvers la llegenda ACRIMONTIS y en el revers VILLA y la data 1642; l'any següent, 1643, suprimí en els menuts el cap del rey, substituintlo per una montanyeta ab una flor de llir al cim, que són les armes de la població.

D'Argentona (ns. 785 y 786) no coneixem més que peces de cinc reals sense nom de rey, encunyades totes l'any 1642. Malgrat la data, no porten escudet en la creu del revers. En elles es de notar que la llegenda d'aquests comença ab una creueta y no conté més que 'l nom de la població : ARGENTONA.

A les peces de cinc reals y de cinc sous sense nom de rey ja conegudes, encunyades per la ciutat de Balaguer (ns. 787 a 789), hem pogut afegirhi la de cinc sous a nom de Felip III, de la col·lecció del senyor Bosch y Alsina. En ella no s'hi llegeix la data, qu'ha de ser 1640 o 1641. La de les altres es 1641. Porten la llegenda CIVITAS BALAGA(rii) y no tenen escudet en la creu del revers. Es de presumir qu'a nom del rey Felip s'encunyaren també peces de cinc reals, però fins al present no 'n coneixem cap.

Els sisens de Bellpuig (ns. 790 a 796), encunyats tots a nom de Lluís XIII y ab la mateixa data, 1642, presenten detalls variats, qu'acusen potser emissions diferents. Prescindint de les diferències en la abreviació y disposició de les llegendes, cal fer notar que l'escut del revers, sempre en cayró, no es igual en tots ells; en uns es partit horitzontalment ab les armes reials d'Aragó en l'espai superior y partit en pal ab una creu en cada espai y un puig cimat d'una flor de llir en la punta, en l'inferior; en altres es quarterat, ab lo dit puig en el primer o tercer, les armes reials d'Aragó en el segon o en el segon y tercer, y una creu en el quart o en el primer y quart, segons el lloc qu'ocupa 'l puig, armes parlants de la població; en l'anvers porten el cap de Lluís XIII. La llegenda local, més o menys abreviada, es sempre VILA o VILLA PULCRIP(odii).

Sabem, pel senyor Alsina, qu'al arxiu de la vila de Banyoles no hi queda cap notícia de les monedes encunyades per dita població en aquesta època. Les que's conserven (ns. 797 a 801), són peces de cinc reals y de cinc sous sense nom de rey, fabricades l'any 1641; d'elles n'hi hà sense escudet y ab escudet en la creu del revers. Aquestes últimes degueren ser encunyades a imitació de lo que va fer la ciutat de Girona, des del dia 8 d'Octubre pròxi-

mament al 31 de Desembre del any 1641; l'escudet que porten es el de la vila, del tot igual al dels menuts en ella fabricats a nom de Felip II. Una particularitat presenten en l'anvers, que s'observa en totes les peces semblants encunyades en el bisbat de Gerona, exceptuades les de la vila d'Olot, y es que l'escut ab les armes reyal del anvers no està posat sobre la creu de Santa Eulalia, sinó que figura sol en les monedes. La peça de cinc sous de la col·lecció del senyor Butinyà, publicada pel senyor Alsius, no fou encunyada a Banyoles a nom de Felip III, sinó que, com fa notar el darrer de dits senyors, es una moneda castellana reencunyada, en la qual se confonen les empremtes que tenia ab les noves qu'hi va estampar la vila: y aixís ha de ser, puix l'escudet del revers demostra qu'es de les encunyades en els darrers mesos del any 1641, y aleshores Banyoles no reconeixia per sobirà al rey Felip. La llegenda local es en totes les peces: *OPPIDU(m) BANEOL(ae)*.

Les peces de Berga (ns. 802 a 804) no necessiten comentari. La llegenda local es en elles *VILLE BERGE*.

Besalú encunyà, en aquesta època, peces de plata de cinc reals y de cinc sous, y sisens de coure (ns. 805 a 813). Les de plata, encunyades l'any 1641, ho són a nom del rey Felip, les encunyades en 1642 son sense nom de rey. L'escut del anvers no va acompanyat de la creu de Santa Eulalia; en el revers, la creu, en la major part de les peces, no trenca la llegenda, y en cap porta escudet; els anells que cantonen la creu estan voltats en alguns exemplars d'un cercle de punts, circumstancia que no's repeteix més qu'en peces de cinc reals y de cinc sous d'Olot. Els sisens presenten dos reversos diferents; l'un està constituït per una creu patriarcal, o de dos travessers, qu'ocupa tot el camp, trenca per baix el cercle interior de punts y la llegenda y té al costat del peu, a l'esquerra un anellet y a la dreta tres punts en disposició triangular; l'altre, per un escut en adarga partit en pal, que té en l'espai esquerra una creu patriarcal y en el dret les armes reyal d'Aragó. Aquests sisens porten la data 1641. El que porten la data 1642, tenen invertides en l'escut les empreses, això es, les armes reyal d'Aragó figuren a l'esquerra y la creu patriarcal a la dreta. Ab l'escut de la població en adarga, no s'encunyaren a Catalunya altres sisens que 'ls de Besalú, per que no creyem que sigui un sisé la moneda de coure de Camprodón que 'ns ocuparà més endavant. La llegenda local es *OPIDUM BISULDUNENSE*.

Del 23 de Desembre del any 1641 es l'acort prè del consell de la vila de La Bisbal del Geronès pera encunyar les peces descrites ab els ns. 814 y 815. Són monedes de cinc reals y de cinc sous, en mala conservació o d'encunyació deficient les qu'hem vistes, per manera qu'entre totes resulta im-

possible completar les llegendes. Foren encunyades sense nom de rey, y sense la creu de Santa Eulalia sota l'escut del anvers. En el revers, porten escudet ab les armes de la població en el centre de la creu, consistents en una creueta floronada qu'ocupa tot el camper. La llur data ha de ser 1641 o 1642. La llegenda local pot restituirse (*Oppi*)*dv(m)* (*Episco*)*palis*. L'escudet del revers no permet atribuirles a cap de les altres poblacions de Catalunya que s'anomenan Bisbal o La Bisbal.

El sisé descrit ab el n. 816, es igual als de Barcelona sense nom de rey, enclòs l'escut d'armes del revers. Com a distintiu de la població que l'encunyà, a més de la llegenda local *VILLA CALIDAR(um)*, porta una petita caldera o perol al començ d'aquèsta, entre 'ls braços de la creu de Santa Eulalia. La data es 1641. L'escut ab les armes de Barcelona prova la seva atribució a Caldes de Montbuy, qu'era vila, aleshores, del senyoriu de la ciutat de Barcelona, y considerada com a carrer o barri d'aquesta ciutat.

La moneda descrita ab el n. 817, desconeguda per M. Heiss, la descrigué y dibuixà En Salat en el volum III Ms. del seu *Tratado* y posteriorment l'ha publicada En Pedrals en la «Revista de Ciencias Históricas». Nosaltres, a més d'aquests dos exemplars, n'hem vistos altres dos, y entre tots hem pogut restituir les llegendes que no's veuen complertes en cap dels quatre, no per mala conservació de les peces, sino per haverse sortit el cuny fora del flan. El seu mòdul es força més petit que'l dels sisens catalans y quasi igual al dels ardits, però no tenim cap altre indici pera afirmar que ho sigui. Està encunyada a nom del rey Lluís de França, y com no porta ordinal y falta en la data la darrera xifra, resulta impossible saber si es del regnat de Lluís XIII, com opina En Pedrals, o del de Lluís XIV. Els seus tipus són diferents dels dels sisens y ardits barcelonins; al anvers, en la circumferència y entre dos cercles de punts, porten el nom del rey y, en el camp, un escut coronat, en adarga, ab les armes de Camprodon, iguals a les que encare usa la vila; al revers, porten en el camp un bust de sant, mitrat, ab auriola, posat entre les lletres S y P, que s'han de llegir *S(anctus) P(alladius)*, Sant Patllari, patró de Camprodon, y no *S(anctus) P(etrus)*, com presumia En Salat (fentli aquesta circumstancia sospitar que la moneda havia sigut encunyada a Vic), y al voltant del bust, entre dos cercles de punts, la llegenda *CAMP(odo)N. 164:*, lo qual acaba de justificar que la moneda pertany a aquesta vila, com cregué'l senyor Pedrals. En el dibuix d'En Salat, les dues últimes xifres de la data són 57, però'l dibuix està equivocat, per que la moneda que copià En Salat es l'exemplar que posseïa el canonge Ripoll, avuy propietat de l'Academia de Bones Lletres de Barce-

lona, y en ell no s'hi veu 57, sinó d'una manera borrosa 64, com en el que publicà En Pedrals y com en el del senyor Bosch y Alsina. Queda, doncs, per aclarir l'any en que's va encunyar la moneda y, per consegüent, si pertany a Lluís XIII o a Lluís XIV.

Cervera (ns. 818 a 832) encunyà en 1641 peces de cinc reals y de cinc sous, primer a nom del rey Felip y després sense nom de rey, y en el mateix any y en 1642 a nom y ab el bust de Lluís XIII. Cap d'aquestes peces porta escudet en la creu del revers. Encunyà també diners o menuts de coure, sense data y ab la data aixís : 164, com en la moneda de Camprodón, els que porten en l'anvers el cap de Lluís XIII, y ab la data 1642 el que no hi porten el dit cap, sinó un escut, coronat, ab les armes reials d'Aragó. La llegenda local es CERVARIA, CERVARIAE o CERVARIE VILLA, en les monedes de plata, y solament CERVARIE o CERVARIAE, en les de coure. El document del any 1646, qu'hem extractat més enrera, no admet altra explicació que la d'haver encunyat Cervera moneda de plata ab data enderrerrida després de l'orde prohibint la fabricació, com consta va ferho Gerona y potser alguna altra població, o la d'haver tingut part en els abusos que motivaren l'informació que's prengué per raó de certes encunyacions fetes a la vila d'Igualada. Pel sol fet d'haver encunyat moneda, no sabem que s'hagués perseguit en justícia a cap autoritat ni particular de les moltes poblacions de Catalunya qu'en aquella época n'encunyaren, y no es admissible que's fes per Cervera una excepció.

La moneda de cinc reals de Figueres, descrita ab el n. 833, no té la creu de Santa Eulalia sota l'escut del anvers, ni porta escudet en la creu del revers. Es del any 1641. Els pocs exemplars qu'hem vistos d'aquesta escassa moneda, estàn tots faltats o són illegibles en el mateix lloc de la llegenda del revers, que diu : ... - VILLE - FIGE - 1641. Hi falta, doncs, el comencement de la llegenda, ja que no es de creure qu'aquèsta's partís pera interposarhi la data. D. Francisco Vinyas, en una carta publicada en el *Memorial Numismático Español* (t. III, ps. 117 a 119), proposa omplir el buyt que queda en la llegenda ab les tres lletres VNI, comencement de la paraula *Universitas*. El suplement proposat pel senyor Vinyas es possible; altres de les localitats qu'aleshores encunyaren moneda a Catalunya hi gravaren el dictat *Universitas*, com la vila d'Olot y 'l poble de Sant Pere de Tarrassa; s'ha de tenir present, emperò, que cap l'usa acompanyant el títol o categoria de la població, que figura sempre sol en les monedes. En els documents sí que's troven sovint usats conjuntament, y per excepció pot admetres que Figueres els usés en aquestes monedes.

De les peces de plata de cinc reals y de cinc sous encunyades a Gerona (ns. 834 a 849), resulta que l'encunyació va començar abans del acort de la Junta de Guerra de 23 de Janer del any 1641, o bé qu'alguns dels cunys que s'utilisaren estaven ja fets en 1640, ja qu'hi hà exemplars a nom del rey Felip ab aquesta data. Resulta també que no se'n coneix cap ab la data 1643, malgrat constar que se'n encunyaren fins al día 17 de Març d'aquest any, o sigui després de la prohibició dictada pel marquès de Brezé y de la repetició d'ella pel mariscal La Motte. Resulta, finalment, que la reclamació feta per la ciutat contra la dita prohibició no degué ser atesa, doncs, ab posterioritat al 17 de Març de 1643 ja no encunyà Gerona més peces de cinc reals, ni de cinc sous. A nom del rey Felip n'hi hà del any 1640 y 1641; sense nom de rey, del any 1641 y 1642. Totes porten l'escut del anvers sense la creu de Santa Eulalia, y, de les sense nom de rey, n'hi hà sense escut y ab l'escut d'armes de Gerona en la creu del revers. Ja sabem qu'aquèst s'hi posà per manament de la ciutat, de 8 d'Octubre de 1641, a imitació de lo qu'havía practicat la ciutat de Barcelona, y ho repetim aquí per la importancia que té aquesta noticia en orde a la cronología de les peces, tant de Gerona com d'altres poblacions, que porten escut d'armes en el centre de la creu. El valor total de les monedes de plata encunyades a Gerona en 1641, 1642 y 1643, pujà a la quantitat de 252.416 lliures y 11 sous.

Además de les referides monedes, encunyà Gerona sisens de coure sense nom de rey y a nom y ab el bust o cap de Lluís XIII (ns. 850 a 854). En el revers tenen gravat l'escut de Gerona, en cayró, y sense la creu de Santa Eulalia, ab un anellet al mitj de cada un de sos quatre cayres, ficat tot dintre un cercle de punts que separa 'l camper de la llegenda. En molt pocs dels encunyats a nom de Lluís XIII la data es 1643; en els altres es indistintament 1641 o 1642. El Sr. Vidal-Quadras descriu y dibuixa en son Catàlec un sisé de Gerona, encunyat a nom y ab el bust de Felip III, que porta la data 1642. Les circumstancies de ser aquesta peça única que sapiguem, de qu'en la data que porta Gerona no reconeixia per rey a Felip III, y de que tampoc el reconeixia per tal quan va començar a encunyar sisens en 22 de Novembre de 1641, ens fan creure que l'exemplar del senyor Vidal-Quadras es un sisé de Barcelona reencunyat ab el revers dels de Gerona en el dit any o més tart, per que ja portem dit que Gerona encunyà sisens fins al día 22 de Desembre del any 1645 y que'n fabricà en quantitat considerable.

En totes aquestes monedes, la llegenda local, més o menys abreviada, es CIVITAS GERUNDA O GERUNDE.

Les peces de cinc reals de Granollers descrites ab els ns. 855 y 856, són

sense nom de rey, porten les dates 1641 y 1642, y en elles la llegenda local, més o menys abreviada, es VILLA GRANULLARI(*orum*).

Sobre l'encunyació de les peces de cinc reals d'Igualada (ns. 857 a 862) dóna detalls molts curiosos l'informació que publicà En Salat, de la qual hem donat compte. Del seu contingut pot deduirsen qu'encare que la moneda's fabriqués a la vila d'Igualada y qu'aquèsta participés dels beneficis de l'encunyació, la fàbrica's feya en realitat per compte de certs especuladors, catalans y francesos, els quals mostraven gran perseverancia en que s'encunyés molta moneda. També pot deduirsen que no's fabricaren més que peces de cinc reals — com ho són totes les al present conegudes — y que no se'ls hi posava lliga, fabricantse ab metall resultant de la fosa d'altres monedes, al qual s'hi afegia plata si les monedes foses portaven molta lliga, com succeia ab els quarts d'escut francesos, dels quals n'hi portaven de Barcelona a càrregues. Finalment, diu l'informació que's donava a dites peces el pes corresponent a set sous y més abiat una petita mica menys, que era'l que tenien les de cinc reals que's fabricaven a Barcelona. No resulta clar el temps que va durar la fàbrica; les peces conegudes porten les dates 1641 y 1642, però es probable que sense mudarhi la data se'n seguisin encunyant en 1643 y 1644. Ab aquests antecedents, se comprén que no es possible determinar la lliga dels cinc reals d'Igualada, qu'en cada fosa devia resultar diferenta; però, fins fent cas omís d'ella y atenent no més al seu pes, la ganancia que l'encunyació produia passava del trenta per cent.

Són peces sense nom de rey y sense escudet en la creu del revers. El Museu municipal de Barcelona'n posseeix una molt mal conservada del any 1641, que sembla encunyada a nom del rey Felip, y pot esser molt bé una peça castellana reencunyada. La llegenda local es VILLA AQUALATA.

Ni En Salat ni M. Heiss conegueren les monedes de Lleyda descrites ab els ns. 863 y 864. En Campaner, en son *Indicador*, hi fa referencia en la nota 4 de les ps. 363 y 364, però sense descriureles. De reals de plata'n coneixem tres exemplars, tots incomplets y d'estil poc correcte, però que permeten restituir la llegenda local del revers aixís: CIVI(*tas*) ILERDA, y un d'ells, el del Sr. Carreras y Candi, dóna la data 1640. Porten el bust y estàn encunyats a nom de Felip III, essent Lleyda, que sapiguem, l'única població de Catalunya que va encunyar reals de plata en aquella època — les peces de Vic són sous o mitjos reys. — De peces de cinc reals de Lleyda no n'hem vist d'altra que la que fou del Sr. Pedrals, avuy al Museu municipal de Barcelona. No porta nom de rey ni escudet en la creu del revers, y l'escut del anvers, com en quasi totes les del bisbat de Girona, no està

posat sobre la creu de Santa Eulalia. En el revers porta l'extranya llegenda : CIVITAS LIE 1641. Que la paraula LIE està equivocada, no es dubtós, per que no hi havia ni hi ha a Catalunya cap ciutat qual nom comenci ab aquestes lletres; lo més probable es que 'l gravador del cuny va posar LIE per ILE, això es, va posar la I darrera de la L en lloc de posarla al devant. ILE son les primeres lletres de la paraula ILERDA, Lleyda, qu'es la ciutat a la qual creyem, com En Pedrals, s'ha d'atribuir la moneda.

Manresa encunyà peces de cinc reals y de cinc sous a nom del rey Felip en 1641 y sisens, sense nom de rey, en 1642 (ns. 865 a 871). En els derrers l'escut del revers es partit horizontalment, ab les armes reials en l'espai de sobre y una creu en el de sota. La llegenda local, més o menys abreviada, es, en les monedes de Manresa, CIVITAS MINORISAE. Els anys que porten, corresponen a les poques noticies qu'hem donat d'aquestes encunyacions.

Les peces de cinc reals de Mataró, descrites ab els ns. 872 a 878, són totes sense nom de rey y sense escudet en la creu del revers, porten les dates 1641 y 1642, y la llegenda local, diversament partida y abreviada : OPPIDUM MATARONIS. En alguns exemplars la paraula *oppidum* s'hi escriu ab una sola P, y la paraula *Cataloniae*, així : CATALUNIA.

El dineret d'Oliana, de Lluís XIII (n. 879), es forsa escàs. Porta en l'anvers el cap de Lluís XIII y la data y les llegendes hi està disposades d'una manera semblant a la dels dinerets de Tàrrrega y de Solsona de la meteixa època, això es : VILLA, y la data 1642 en l'anvers, al voltant del cap del rey, y OLIANA, en el revers.

Totes les peces de cinc reals y de cinc sous encunyades a Olot ho foren a nom del rey Felip y porten la data 1641 (ns. 880 a 885). L'única particularitat qu'algunes d'elles presenten es tenir els anellets que cantonen la creu del revers ficats dintre un cercle de punts, com hem dit al parlar de les encunyades a Besalú. Es l'única població del bisbat de Gerona que porta l'escut del anvers d'aquestes peces posat sobre la creu de Santa Eulalia. El dineret encunyat a nom de Lluís XIII, encare que no porta data, se dedueix, de les noticies documentals, enrra extractades, que va ser encunyat en 1641 o en 1642. El donà a conèixer el Sr. Pujol y Camps en la «Revista de Gerona». Els seus tipus són iguals als dels dinerets d'Olot qu'hem atribuït a Felip II, per la semblança del bust ab el gravat en els diners de Vic d'aquest rey; però també podrien ser de Felip III. La llegenda local es : UNIVERSITAS OLOT.

Puigcerdà (ns. 886 a 891) va encunyar en 1641 monedes de cinc reals y de cinc sous, sense nom de rey y sense escudet en la creu del revers, que

porten en l'anvers la llegenda *PROVINCIA CATHALONI(ae)*. Aquesta llegenda no's troba gravada en cap altra moneda catalana. Encunyà també, de tipus iguals als qu'havia fabricats anteriorment, diners o menuts a nom del rey Felip y al dels reys de França Lluís XIII y Lluís XIV, en els anys 1641, 1642 y 1644, respectivament. La llegenda local es : *PODI(um) CERETANI* o *CERITANI*.

Al Sr. Pedrals se deu la publicació del sisé de Sanahuja (n. 892). D'aquesta població se sabia, per Antic Roca, qu'havia encunyat moneda en el segle xv, però no's tenia coneixement de que n'hagués encunyada en el xvii. L'anvers, ab el cap de Lluís XIII, es igual al dels sisens de Barcelona d'aquest rey. L'escut del revers, partit horizontalment, porta en l'espai de sobre una creu y en el de sota les armes reials d'Aragó.

La llegenda local diu : *VILLA SANAU(ja)*; en la data, està esborrada en els dos exemplars qu'hem vist la darrera xifra, qu'ha de ser un 1, o millor un 2 : 1642.

Les monedes descrites ab els ns. 893 a 899, són sisens y menuts encunyats en la ciutat de Solsona. De sisens n'hi hà del any 1641 y 1642 sense nom de rey, y del any 1641 a nom y ab el cap de Lluís XIII. Les empreses del escut del revers són en els uns y en els altres diferents; les dels primers consisteixen en les armes reials en l'espai de sobre, y un manyoc de raigs en el de sota; les dels segons, en una creu en el de sobre y les armes reials en el de sota, ab la circumstancia de que, essent partit l'escut horizontalment com ho es també en els primers, el peu o braç inferior de la creu segueix en avall, confonguentse ab el pal del mig dels tres que formen en ells les armes reials d'Aragó. Els diners, sense nom de rey, porten en l'anvers un bust que, pel seu dibuix y per la seva indumentaria, se sembla al dels més antics de Felip II; el revers mostra dos tipus diferents, l'un copiat del dels dinerets de Barcelona, l'altra consistent en una creu patriarcal isolada en el camp; de tots dos tipus n'hi hà ab la data 1641; del segón n'hi hà ademés ab la data 1651, y d'ells alguns exemplars que porten en ressegell la lletra S. La llegenda local es en totes aquestes monedes *COELSONA CIVITAS* posada en el revers en els sisens, y en els diners la paraula *CIVITAS* y la data, en l'anvers, y la paraula *COELSONA*, en el revers.

L'atribució a Tarrassa de les monedes de cinc reials descrites ab els números 900 a 903, no presenta cap dificultat, la llegenda local es clara : *CASTRUM TARRA(ssae)* o *CASTRUM TARRAS(sae)*. No portan nom de rey ni escudet en la creu del revers, foren encunyades en 1641 y 1642, són de fabricació esmerada y presenten la particularitat, tant en l'anvers com en el

revers, de que 'ls cercles de punts que formen l'orla y 'ls que separen la llegenda del camp estàn closos dintre dos cercles linials.

No passa lo meteix respecte dels sisens qu'hem descrit ab els ns. 904 a 909; tots ells de tipus iguals en l'anvers y el revers, fora d'una varietat, que mostra en la punta inferior del escut d'armes de Barcelona un traç d'aquesta forma Ω , qual significació ignorem. La diferencia en les seves llegendes locals ha fet que se 'ls hi donguessin atribucions diverses. Així, En Salat, M. Heiss y En Vidal (el darrer ab dubte), atribueixen a Tagamanent els sisens que porten la llegenda CASTRUM TACA y CASTRUM TARCA, y a Tarrasa els que porten la llegenda UNIVERSI(ta)s TARACA, y al contrari el Sr. Pedrals, en una nota posada al Catàlec del Sr. Vidal-Quadras, t. II, p. 383, afirma rodonament que tots són de Tarrassa. Pera la resolució més encertada d'aquesta qüestió, s'ha de tenir present que l'avuy ciutat de Tarrassa estava abans dividida en dues entitats municipals, separades per un torrent, cada una ab govern y administració municipal independents: l'anomenada en la documentació *vila y Castell de Tarrassa*, qu'en el segle XVII era la de més importancia, y l'anomenada *poble de Sant Pere de Tarrassa*, antigament *Egara*. La contracta de qu'hem parlat més enrera justifica que 'l poble de Sant Pere de Tarrassa va encunyar sisens en l'any 1641 o 1642. L'encunyació 's va fer per acort del Consell de la *Universitat* forana de Tarrassa, y, aquest meteix calificatiu 's dóna a Tarrassa en el sisé descrit ab el n. 909: UNIVERCI(ta)s TARACA, en qual llegenda es d'advertir la substitució del só ss o s doble, per la lletra c, a la qui 's doná la força de ç que té en la dicció *França* y en altres, substitució que s'observa també en algunes monedes de Olot: UNIVERCIT(as) OLOT. Per consegüent, creyem que no hi pot haver dubte en qu'aquest sisé s'ha d'atribuir y pertany al poble de Sant Pere de Tarrassa y qu'es un dels sisens que s'encunyaren en virtut de la dita contracta.

Els altres sisens descrits opinem que s'han d'atribuir a la vila y *castell* de Tarrassa, que sabem positivament va encunyar, en la meteixa època, peces de cinc reals de plata. Examinem les llurs llegendes. Són aquèstes CASTRUM TACA y CASTRUM TARCA; com les monedes no 's distingeixen en res més, per lo qual han sigut atribuïdes ab raó per tots els numismàtics a una meteixa localitat, resulta qu'aquesta no pot ser Tagamanent, per que, fins en el supòsit improbable de que la lletra c de la llegenda volgués representar el só g, en la dicció TARCA hi sobraría la lletra r, que no figura en la paraula Tagamanent. Apreciant la lletra c d'aquestes llegendes com expressiva del só ss, qu'es el que se li dóna, com acabem de veure, en altres monedes

catalanes coetànies, el nom de la població que va encunyar els sisens hi ve indicat d'aquesta manera *T'assa* y *T'arssa*, ab supressió de lletres y sílabes intermitjes pera dir *Ta(rra)ssa*, *Tar(ra)ssa*. Ara bé : de supressió de lletres y de sílabes intermitjes en les llegendes. ne donen també exemple altres monedes catalanes coetànies : així, se llegeix GERUD(a). per GERU(n)D(ae); BANEOL(ae). per BA(l)NEOL(ae); UNIVERTAS. per UNIVER(s)ITAS, y PRIN · TVS. PRINTV, per PRIN(cipa)TUS. No veyem, doncs, cap inconvenient en llegir en els sisens que discutim CASTRUM TA(r)aCA y CASTRUM TAR(a)CA, escrit el nom de la població igual que en el que porta la llegenda UNIVERSITAS TARACA y donant el só de RR a la lletra r, com el té en aquèsta. Afegirem, finalment, per lo que pot contribuir a comprovar l'atribució de tots aquestos sisens, que'l *castell* de Tarrassa ab tot son terme, que no 's reduïa exclusivament al de la *vila* sinó que s'extenia a altres llocs, entre ells el poble de Sant Pere de Tarrassa, havia pertenescut, y a mitjans del segle XVII probablement pertanyia encare, a la ciutat de Barcelona, y això explica la presència en els dits sisens del escut ab les armes de Barcelona. De Tagamanent no's coneixen monedes. ni's té noticia de que se n'hi haguessin encunyat.

La vila de Tàrraga (ns. 910 a 920) encunyà peces de cinc reals, sisens y diners o menuts. Les peces de cinc reals, a nom del rey Felip en 1640 y 1641, y sense nom de rey ni escudet en la creu del revers en 1642; en aquestes últimes està escrita ab *h* la paraula CATHALO(n)iae). Els sisens, sense nom de rey y a nom y ab el cap de Lluís XIII, en 1641; l'escut del revers es quarterat, ab les armes reials en el primer y quart y 'ls escacs d'Urgell en el segon y tercer, igual al qu'encare usa la població. El diner, ab el cap de Lluís XIII, a la dreta o a l'esquerra, en 1642. La llegenda local més o menys complerta, diu VILLE o VILLA TARREGE, y està posada en el revers en les monedes de plata y en els sisens, y repartida ab la data y la paraula VILLA o be TARREGE en l'anvers, y l'altra en el revers en el diners.

El sisé de Valls, descrit ab el n. 921, es molt escàs. Està encunyat a nom de Lluís XIII l'any 1642; porta 'l cap del dit rey y l'escut ab les armes de Barcelona; la llegenda local diu UNIVERSITAS VALS, ab omissió d'una *l* en el nom de la població.

La ciutat de Vic (ns. 922 a 942) encunyà peces de cinc reals y de cinc sous, a nom del rey Felip en 1641 : sense nom de rey ni escudet en la creu del revers, y ab escudet en ella, en el meteix any : y a nom però sense 'l bust del rey Lluís XIII, en 1642, que porten també escudet ab les armes de la població en la creu del revers. Encunyà, ademés, mitjos reals o sous de plata, ab el bust però sense 'l nom del rey Felip, en 1641, y a nom y ab el

bust de Lluís XIII, en 1642. És l'única població catalana de la que's coneixen sous de plata; en els tipus, copià'ls dels encunyats a Barcelona abans del alçament. En coure encunyà diners ab el bust y a nom de Lluís XIII en 1642 y 1643, y ab el bust y a nom de Lluís XIV, en 1643, 1644, 1645 y 1646. Els tipus són els mateixos que'ls dels diners de Vic del temps de Felip II, dels quals els diferencia la llegenda y, en alguns exemplars, el no haverhi cercle de punts entre la llegenda y'l camp. A falta del ordinal, la data y'l dibuix del bust serveixen pera distingir els dels dos Lluïsos. La llegenda local, en totes aquestes monedes, és CIVITAS VICEN(sis). Les notícies que d'aquestes encunyacions hem donat més enrera no's refereixen més qu'als diners; les monedes de plata degué Vic fabricarles per propria autoritat y sense cap autorisació, com les altres poblacions catalanes; els diners de coure de Lluís XIV, els encunyà ab llicència del mariscal La Motte; essent també Vic, fora de la ciutat de Barcelona, l'única població de la qual consta haver rebut permís de fabricar moneda en aquella època.

Sospitem que la petita flor de llir, emblema de la casa reyal de França, que's veu en el camp del anvers en alguns diners vigatans de Felip II, hi fou afegida en 1641, poc després de proclamat Lluís XIII comte de Barcelona, potser ab el propòsit de tornarlos a posar en circulació. El fet d'estar posat aquest emblema, ab relació al bust, en situacions variades, contribueix a afermar la nostra sospita. També'l porta, derrera el bust, algún diner de Lluís XIII.

Les peces de cinc reials y de cinc sous de Vilafranca del Penadès (ns. 943 a 947) foren encunyades l'any 1642; no porten nom de rey ni escudet en la creu del revers, y són, com les de Tarrassa, de fàbrica esmerada, ab l'orla igual a la d'aquestes. Els sisens de la mateixa població, encunyats també en 1642, no porten nom de rey, però sí un bust en l'anvers, que, pel seu dibuix y la seva indumentaria, sembla més del rey Felip que de Lluís XIII, ab les lletres S, derrera, y É, devant del bust, les quals, al nostre entendre, són la primera y l'última de la paraula *sisé*. S'hi veuen dos reversos: els uns hi porten l'escut de les armes reials en adarga, coronat, posat sobre la creu de Santa Eulàlia, o sens ella; els altres hi porten un escut ab les mateixes armes, en cayró, sense corona y posat sobre la creu de Santa Eulàlia. La llegenda PRIN·TVS o PRINTV CATALO(niae), més o menys abreviada, figura en l'anvers ab la data en les monedes de plata y en el revers en les de coure, y vice-versa la llegenda local: VILAFRANCA PENITENS(is).

Donem com d'atribució incerta la moneda de cinc reals descrita ab el n. 948. No porta nom de rey ni escudet en la creu del revers, y de la lle-

genda local no s'hi veuen més que les lletres VILLA M... L'inicial del nom de la població que l'encunyà es doncs la lletra M, y no's pot atribuir a Manresa, qu'en les monedes se titula *Civitas*, ni a Mataró que s'hi titula *Oppidum*. Son possessor, el Sr. Vidal-Quadras, l'atribueix a Martorell.

Números 949 a 967. Les monedes descrites ab aquests números, fabricades a Perpinyà, encare qu'encunyades en temps del alçament de Catalunya contra Felip III. se diferenciën molt poc, pels llurs valor, tipus y llegendes, de les batudes en dita vila abans del alçament.

La dominació francesa ve indicada en quasi totes per la flor de llir posada sobre l'escut reyal. Els ardits y diners s'encunyaren a nom del rey Lluís de França. Les notícies reunides per M. Colson, qu'hem extractades, donen raó del llur valor intrínsec, quelcom inferior al que dites monedes tenien abans.

Números 968 a 973. Les monedes de Barcelona, descrites ab aquests números, són reals de plata, ardits y sisens, encunyats després d'acabada la guerra de separació; exactament iguals, fora les dates, a les monedes reials que's fabricaven a la seca barcelonesa abans de començar la guerra.

CARLES II (1665-1700).

Durant l'infancia del rey governà com a regent la seva mare Donya Mariana d'Austria, o, més ben dit, governaren en nom d'ella, primer el P. Nithard y després el patge Valenzuela. En 1677, complerts per Don Carles els 14 anys, s'exercí'l govern en nom del monarca, y, per algùn temps, sots la direcció de Don Joan d'Austria. Ab curtes interrupcions, la guerra ab França ocupà tot aquest regnat, fentsen sentir les conseqüències particularment en els Estats del Nort d'Europa y en el Principat de Catalunya, invadit repetides vegades per les tropes de Lluís XIV. Al morir el rey, el día 1 de Novembre del 1700, la Corona d'Espanya havia perdut definitivament el Luxemburg, el Franc-Comtat y la majoria del Estats flamencs, y quedava en perspectiva una guerra entre les cases d'Austria y de França pera disputarsen la successió. La decadencia del poderiu espanyol y la ruina del país estaven consumades.

Dels seus casaments, primer ab María de Borbón y després ab María Agna de Noeburg, no deixà Don Carles descendencia, y en son testament instituí hereu de la corona a Felip, duc d'Anjou, net de Lluís XIV de França.

Les notícies que tenim referents a les monedes catalanes d'aquest regnat, se redueixen a les següents :

31 de Març de 1670. D'aquesta data es una crida manada fer pel lloctinent en el Principat Don Francisco Fernàndez de Còrdoba, duc de Cessa, disposant que ningú, a gratscient, pogués donar ni rebre «moneda de arditis y menuts primis y llaugers *vulgarment dits pallofes*», per ser falsos y fabricats ab fals encuny: concedint als qui'n tinguessen en llur poder quinze dies de terme pera denunciarlos, y passats aquèsts, altres trenta dies pera portarlos al lloc que 's designaria, en el qual serien tallats y 'ls serien tornats els troços. Cas d'incompliment d'aquesta orde, se comminava als infractors ab l'imposició de penes, entre elles la de tres anys de desterro ⁽¹⁾. Obeïa la crida a la depreciació qu'en aquest segle tingué la moneda de coure, per haverli disminuït el valor intrínsec, y resultaren inútils les nombrosíssimes disposicions dictades pera contenir-la y pera impedirne la falsificació.

Es interessant aquest document, per que s'hi fa referencia a les monedes *primes y lleugeres* anomenades *pallofes*, qu'eren quasi totes de llautó. Encare que 'l document les titlla de falses *per ser fabricades ab fals encuny*, serveix pera justificar qu'en la segona meytat del segle XVII ne corrien a Catalunya, y estimem indubtable que n'hi havia de llegítimament fabricades.

7 d'Abril de 1677. Llicencia concedida als Consellers de Barcelona pel lloctinent el duc de Parma, pera que fessin batre en la seca reyal de la ciutat reals y sous de plata de la meteixa lley que 'ls reals de vuyt castellans y cada un d'ells de divuyt y mitj a dinou diners de valor intrínsec. Aquesta llicencia s'havia d'entendre sense perjudici dels privilegis y drets de la ciutat en l'encunyació de la moneda ⁽²⁾. Parlant de les monedes qu'en virtut d'ella s'encunyaren, diu En Salat: «Éstos sospecho serían los reales de plata nombrados *xamberchs* o *xambergos*, nombre conocido en España por el regimiento de extranjeros que se levantó para la guardia de Carlos II en su menor edad. Los xambergos fueron de la misma clase de moneda que los reales de plata, según Capmany en el n. XXXI del ap. t. II, y conforme al edicto que se publicó en Barcelona á 17 de Diciembre de 1728.»

15 de Setembre de 1697. Edicte manat publicar pel duc de Vendôme, lloctinent de Lluís XIV a Catalunya, disposant que les dobles d'or espanyoles correguessin pel valor de sis lliures, dos sous y sis diners (valor igual al

(1) Apèndix : Document n. CXIX.

(2) SALAT : t. II, doc. n. LXXXII y ps. 164-167.

de les lliures dobles de marca vella), y a proporció de elles les mitjes dobles; que 'ls reals de vuyt espanyols correguessin pel valor de setze reals y sis diners (igualantse aixís ab els escuts vells de França) y a proporció 'ls reals de quatre y de dos; que 'ls reals fabricats per la ciutat de Barcelona, que valien tres sous, correguessin per tres sous y quatre diners; que 'ls deutes contrets ab anterioritat y les pensions dels censos, censals, vitalicis, lloguers, etc., se paguessin en dobles, reals de vuyt o realets, a raó de cinc lliures y deu sous les dobles, de catorze reals els reals de vuyt y de tres sous els realets, de conformitat ab el valor pel qual fins aleshores havien corregut dites monedes; però que 'ls que 's contreguessin o 's deguessin en endavant, se paguessin a raó de set lliures les dobles noves de França; de sis lliures, dos sous y sis diners les dobles velles de França, y les dobles d'Espanya, reals de vuyt, de quatre, de dos y realets, per llur antic valor; y per fi, que 'ls lluismes de censals, rendes vitalicies, censos redimibles, etc., se paguessin en moneda d'or o plata, comptant la dobla (de qualsevol mena que fos) a raó de cinc lliures y deu sous, els reals de vuyt a raó de catorze y 'l realets a raó de tres sous, salvats els pactes y condicions posats en els contractes ⁽¹⁾. Poc durà l'observancia d'aquest edicte, ja que 'ls francesos no ocuparen la ciutat de Barcelona més que des del día 10 d'Agost de 1697 al 4 de Janer de 1698.

Per lo qu'aspecta a monedes locals, sabem solament que 'l Consell municipal de Reus, en 8 de Desembre de 1669, acordà posar en circulació cinc centes lliures de *pallarofes* que tenia guardades, y qu'en 22 de Janer de 1673 disposà se fabriquessin *pallarofes*, sense qu'en el llibre de deliberacions del Consell, que conté aquestes notícies, se 'n indiqui la quantitat.

La descripció de les monedes catalanes de Carles II, de que tenim coneixement, es com segueix :

REALS O CROATS

974. Anv. : ☼ CAROL·II·D·G·HISP·REX, entre dos cercles de punts; en el camp, bust a l'esquerra.

(1) SALAT : t. II, doc. n. LXXXIII y ps. 249 y 250.

Rev. : BAR-CINO-CIVI-1674, entre dos cercles de punts; en el camp, creu, que trenca 'l cercle interior de punts y la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell.

Real, plata; pes : 2'30 gr.-Varis.

Salat : t. I, l. III, n. 21; Heiss : t. II, l. 84, n. II, Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9361.

975. *Var.* : Com el número precedent, però ab la data 1675 y 'l nom del rey escrit : CARLO.

976. *Var.* : Com el n. 974, ab la data 1675, y la D de l'abreviatura de la paraula *Dei* en disposició normal.

977. *Var.* : Com la precedent, però ab la data 1677.

978. *Var.* : Com el n. 976, però ab la data 1688.

Heiss : t. II, l. 84, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 9362-9365.

979. *Anv.* : ✱ CAROL^o II · D · G · HISP · REX. El bust de dibuix diferent y la data 1687, lo demás com el 974.

Heiss : t. II, l. 84, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9366.

980. *Anv.* : CAROL · II · D · G · HISP · REX. En el camp, bust, de

dibuix diferent del de totes les anteriors; orla de punts.

Rev. : Com el n. 974, ab la data 1693.

981. *Var.* : Com la precedent, ab la data 1698.

Heiss : t. II, l. 84, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 9367 y 9368.

Les monedes de Carles II no necessiten comentari. Són totes reals de plata, de tipus iguals als dels sous de plata darrerament encunyats, que no's diferencien més qu'en el dibuix del bust del rey, en les dates y en alguns detalls de les llegendes.

La crida del any 1697 ens ensenya qu'aquests reals devien córrer al for de 40 diners la peça.

FELIP IV : V DE CASTELLA (1701-1746).

CARLES III, ARXIDUC D'AUSTRIA (1702-1713).

En virtut del testament de Carles II, fou proclamat rey d'Espanya Felip V, qui, en Febrer de 1701, va fer la seva entrada a Madrid. En Octubre del mateix any jurà als catalans els llurs privilegis y celebrà Corts a Barcelona. L'any 1702 l'imperi alemany declarà la guerra a França y proclamà rey d'Espanya al Arxiduc Carles d'Austria. Felip V passà a Italia pera sostenirhi la guerra contra 'ls austriacs. En Agost de 1705 desembarcà Don Carles d'Austria a Mataró, s'apoderà en Octubre de Barcelona, ont fou reconegut per rey ab el nom de Carles III, y molt abiat se declarà a son favor tot el principat de Catalunya. La guerra s'encengué violenta en la península entre Don Carles y Don Felip, ab alternatives favorables y adverses al un y al altre dels contendents. En 1711, l'Arxiduc fou proclamat emperador d'Alemanya. L'any 1713 se firmà la pau d'Utrech y s'acabà a Espanya la guerra de successió ab la presa de Barcelona per Felip IV en 11 de Setembre de 1714. Pel tractat de Ramstadt, convingut en 1714, perdé Espanya 'l regne de Nàpols y l'illa de Sardenya. En 1725 se firmà la pau entre França y l'imperi d'Alemanya. En 1724 abdicà Don Felip la corona en son fill Lluís, però per la mort d'aquèst, set mesos després, hagué de tornar a encarregar-se del govern. Morí Don Felip en 9 de Juliol de 1746. Aprofità Felip IV els aconteixements a que donà lloc la guerra de successió pera implantar a

Espanya els principis de govern absolut dels reys que predominaven a França; abolí 'ls privilegis y llibertats qu'encara quedaven en els regnes de València y d'Aragó y, més endavant, presa Barcelona, els del principat de Catalunya, subjectantlo en 1716 a un nou regimè polític, administratiu y econòmic ab la publicació del Decret de Nova Planta.

El capítol 55 d'aquest decret disposa que : «Las regalías de fábrica de «moneda y todas las demás llamadas mayores y menores me quedan reservadas, y si alguna Comunidad ó persona particular tuviere alguna pre-«tensión, se le hará justicia oyendo á mis Fiscales ⁽¹⁾». Aquesta disposició involucrava la derogació de tots els privilegis referents a la moneda catalana y, de fet, l'encunyació d'ella cessà al acabar-se la guerra de successió. Es veritat que durant algún temps continuà funcionant la seca de Barcelona, però les monedes que s'hi encunyaren eren les de curs general per tota Espanya y estaven acomodades al sistema monetari castellà. Les derreres monedes catalanes, propiament dites, són les encunyades durant el govern de Don Carles III, l'Arxiduc.

Les encunyades a nom de Felip IV ho foren des del any 1701 al 1705, abans d'ésser proclamat rey a Barcelona Don Carles III.

No coneixem cap disposició del temps d'aquests sobirans referent a l'encunyació de monedes reials catalanes. A propòsit de les de Carles III, diu En Salat : «Es constante que el Abad de Poblet y un consejero de la Bailía «general, tuvieron á su cargo la fabricación de la moneda todo el tiempo «que duró el sitio de Barcelona» ⁽²⁾.

Per lo que respecta a monedes locals, solament tenim noticia d'haverne encunyades Reus. Consta en els llibres de Deliberacions del Consell de dita ciutat, qu'en 15 d'Octubre del any 1705 se prengué l'acort de fabricar 800 lliures de *pallarofes*, en virtut «del privilegi té la vila» ⁽³⁾. Se coneixen *pallarofes* de les encunyades a Reus en compliment d'aquest acort.

Consta, finalment, qu'en 20 de Març de 1718 el marquès de Castel-Rodrigo, Capità general de Catalunya, pera obviar la falta de moneda menuda que's sentia a la ciutat de Tortosa, hi ordenà 'l curs de la moneda d'ardits de Catalunya per la meteixa estimació y valor que tenia a Barcelona y al Principat, y manà al Alcalde major d'aquella ciutat, entre altres coses, que posés «la mayor vigilancia para que de ningún modo se prosiga en hacer

(1) SALAT : t. II, doc. n. LXXXIV.

(2) SALAT : t. I, p. 252.

(3) Arxiu municipal de Reus : Llibre de Deliberacions, corresponent al any 1705.

«comercio de las marcas del Cabildo, pues se tratará como expendedor de «moneda falsa cualquiera que usare de ellas» ⁽¹⁾. M. Heiss publicà una d'aquestes marques, que, per la relació que li feu un vell canonge de la catedral de Tortosa, suposa ésser de les que corregueren com moneda ⁽²⁾.

La descripció de les monedes catalanes d'aquest temps, es la següent :

MONEDAS REYALS

982. Anv. : PHILIP^o D. G. HISP. REX. Bust a l'esquerra, de dibuix semblant a les del darrer tipu de Carles II.

Rev. : BAR-CINO-CIVI-1705, entre dos cercles de punts; en el camp, creu que trenca 'l cercle interior y la llegenda, cantonada en el primer y quart ab tres punts y en el segón y tercer ab un anell.

Croat o Real, plata; pes : 2'45 gr.-Varis.

Salat : t. I, l. III, n. 22; Heiss : l. 85, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9602.

983. Var. : En l'anvers : PHILIP^o (flor) D. G. etc. Lo demás com el n. 982. En el revers, la creu cantonada en el primer y quart ab un anell, en el segón y tercer ab tres punts.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9604 (* en lloc de flor?)

984. Var. : Com el n. 982. La creu cantonada en el primer

(1) SALAT : t. II, doc. n. LXXXV.

(2) HEISS : t. II, p. 168.

y quart ab un anell y en el según y tercer ab tres punts.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9603.

985. *Var.* : La llegenda del anvers, aixís : PHILIP⁹ V. D. G. HISP. RX.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9605.

986. *Anv.* : CAROL. III. D. G. HISP. REX. En el camp, bust a l'esquerra, igual al del darrer tipu de Carles II.

Rev. : Igual al del n. 982.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9660.

987. *Var.* : Com el n. 986, ab la data 1706.

Salat : t. I, l. III, n. 23.

988. *Var.* : Com el n. 986. La creu cantonada en el primer y quart ab un anell y en el según y tercer ab tres punts.

Heiss : t. II, l. 85; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9662.

989. *Anv.* : Una orla al voltant del camp, interceptada per una B y una C, que la parteixen en dues parts iguals.

Rev. : Orla com la del anvers, interceptada y dividida en dues parts iguals per les llegendes 2 DI y ANNO 1707.

Ardit, coure.-Varis.

Heiss : l. 85, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9663.

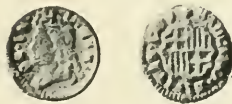

990. *Var.* : Igual al n. 989, però ab la data 1708.

991. *Var.* : Igual al n. 989, però ab la data 1709.

992. *Var.* : Igual al n. 989, però ab la data 1710.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 9664 a 9668 y 9672.

993. *Anv.* : ·ES·VN·DINER. En el camp, cap a l'esquerra, orla de punts.

Rev. : +·BARCINO·CIVITAS·1708. En el camp, escut ab les armes de Barcelona; orla de punts.

Diner, *coure.*-Varis.

Salat : t. I, l. II, n. 17.

994 y 995. *Var.* : Com la precedent, però ab les dates 1709 y 1710, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 9670 y 9671.

Números 982 a 985. Són croats o reals de plata encunyats a Barcelona a nom de Felip V (IV de Catalunya) abans de la proclamació de Don Carles d'Austria.

Números 986 a 988. Són també reals de plata, encunyats a Barcelona però a nom de Don Carles d'Austria, proclamat rey en aquesta ciutat en Octubre del any 1705. No 's distingeixen més que per l'ordinal dels de Carles II dels anys 1693 y 1698.

Números 989 a 992. Són monedes abans corrents reencunyades, ignorem en virtut de quina disposició. Els encunys que s'emplearen no agafaven més que la circumferencia de la moneda, per manera qu'en la major part dels exemplars quedaren visibles els tipus que tenien gravats en el camp. Quasi totes les reencunyades eren ardits barcelonins de Felip II y de Felip III, però n'hi hân qu'ho foren sobre diners de Vic, com la publicada pel

Sr. Vidal-Quadras (Catàlec, n. 9672), y sobre sisens retallats de Gerona. Opinem que les lletres B y C del anvers són les inicials de *Barcino* y de *Civitas*. La llegenda del revers fa referencia al valor donat a les peces y a la data de la llur reencunyació. Essent aquèsta 'ls anys compresos entre 'l 1707 y el 1710, resulta evident que són del temps en que governava a Catalunya l'arxiduc d'Austria.

Números 993 a 995. Aquests dinerets, per la data que porten, corresponen també a Don Carles, d'Austria. S'equivocaren, doncs, En Salat y M. Heiss al atribuirles al rey Felip. Llurs tipus y llegendes són diferents dels que's veuen en els encunyats en regnats anteriors.

PALLOFES (DEL SEGLE XV AL XVIII).

Són conegudes en els documents catalans, ab els noms de *pallofes* y de *mallarofes*, algunes monedes fetes de fulla de llautó, y per excepció d'aram, primes y lleugeres, y encunyades d'una sola cara, com les monedes que 'ls numismates solen anomenar bracteades.

Tingueren llur origen, en el nostre país, en els *ploms* o *tantos* qu'usaven en moltes iglesies pera les distribucions les comunitats eclesiàstiques, els quals, encare que generalment se designessin ab el nom de *ploms*, eren a Catalunya fets quasi sempre de llautó y menys sovint també de llauna. Aixís resulta d'una manera clara de la llicencia concedida als consellers de la ciutat de Vic pel lloctinent del rey Renat en 14 de Novembre del any 1470, y aixís se pot deduir del article de la capitulació de Manresa del any 1472, documents que 'ns han ocupat en el lloc respectiu.

Deixant de banda les monedes comtals de Dona Teresa d'Entença (descrites en els ns. 132 a 135) y algunes pugeses de Lleyda (ns. 393 a 397), se pot dir que l'us y encunyació de pallofes, ab el caràcter de monedes locals, va començar a Catalunya a derrers del segle xv, per raó de la falta de moneda divisionaria, conseqüència de les turbulencies del regnat de Joan II. Continuà la llur encunyació en el segle xvi, ab més abundancia en el xvii, y cessà en els primers anys del xviii.

Consta qu'en casos apurats, serviren de moneda els meteixos tantos de iglesia; com ho sabem de Perpinyà vers l'any 1611, de Tortosa en 1718, y en general de Catalunya en 1670, pels documents qu'enrera portem extractats.

Finalment, es molt difícil assegurar si algunes de les pallofes ja publicades, y fins de les que descriurem a continuació, són monedes locals o tantos d'iglesia, ja que moltes no porten llegendes ni data d'encunyació, y les no-

ticies documentals que sobre elles posseïm se redueixen a les poques que ja tenim donades. De les que porten llegenda, tenim per indubtable qu'han de conceptuarse monedes les qu'hi porten expressada la qualitat de la població: CIVITAS · VRGELLINA; CIVITAS VRGELLENCIS; VILLEBAGANI · 1591; POBLA DE SEGUR; y ab més raó encare quan en la llegenda s'hi afegeix o s'hi sobrentén la paraula *Diner*: DINER DE SORT; DINER DE LA VAL DE ANEV; (*Diner*) DE LA VILA DE SALAS. Respecte de les que 's concreten a consignarhi 'l nom del lloc d'encunyació: ...GRA-MVN o ¿GREMN?; MONTIS · ALBI; SOLSONA (n. 594); CARDONA (ns. 599 y 600); REVS ANY 1709; la majoria les creyem monedes, per portar ademés gravades en el camp les armes de la respectiva localitat, o, com la d'Agramunt, tipus iguals als usats en monedes de dita vila; però no deixa d'havernhi alguna de dubtosa, com la de Cardona descrita ab el n. 600. De les que no porten llegenda, en els comentaris qu'acompanyaràn a la descripció de cada una d'elles, indicarem les raons que 'ns indueixin a tenirles per monedes o per tantos d'iglesia.

Hem de fer present qu'ometem en la descripció les de Tarragona que publicà M. Heiss en la l. 94, ns. 6 y 7, per tenir la seguretat de que són tantos de la Catedral Tarragonina. També presumim qu'era un tanto de l'iglesia de Solsona, la d'aquesta població que publicà com d'atribució incerta 'l meteix autor en la l. 94, n. 7, y hem descrita ab el n. 595 ⁽¹⁾.

L'impossibilitat d'assignar a quasi totes elles data fixa d'encunyació, ens ha fet reservar la llur descripció pera aquest lloc, això es, quan va cessar l'encunyació de moneda catalana, puix Reus n'encunyava encare l'any 1709 y 'ls tantos de l'iglesia de Tortosa corrien encare com moneda l'any 1718.

La descripció de les que coneixem, y no portem ja descrites, es com segueix:

996 : En el camp, montanyeta, cimada d'una flor de llir, y ¿un bot?: adalt, entre les dues representacions, un anellet; a la dreta y a baix, GRA-MVN. Orla de punts.
Llautó. Diàmetre: 14 mil·límetres.-Colecció del autor.
 Inèdita.

(1) El coneixement dels ploms o tantos eclesiàstics de les comunitats de Catalunya, seria de molta utilitat pera la cronologia y classificació de les monedes que 'ns ocupen; però fins fa molt poc no havien cridat l'atenció dels nostres col·leccionistes, ni dels estudiosos, malgrat conservarsen moltíssims y no estar mancats d'interès històric. Es d'esperar qu'aquesta omisió s'esmenarà abiat. De moment, podem fer constar que'ls col·leccionats en el Museu episcopal de Vic són ja prop de cinc cents.

- 997 : ✠ MONTIS·ALBI, entre cercle de punts, clos per altres dos de linials y orla linial; en el camp y ocupant tota l'aria, armes reials d'Aragó, que porten en el centre una montanyeta cimada d'una flor de llir.

Llautó. Diàmetre : 18 mm.-Colecció del autor.
Inèdita.

- 998 : En el camp y ocupant tota l'aria, armes reials d'Aragó, que porten en el centre una montanyeta carregada ab la lletra M y cimada d'una flor de llir; doble orla, linial y de punts.

Llautó. Diàmetre : 18 mm.-Colecció del autor.
Inèdita.

- 999 : ✧ CIVITAS VRGELLENCIS, en la circumferencia; en el camp y dintre un cercle linial, porta de la ciutat; a sobre d'ella un escudet en adarga ab una creu; a cada un de sos costats, un ornament.

Llautó y també aram. Diàmetre: 18 mm.-Col. Nicolau, Barcelona. Salat : t. III, l. 4, n. 40; Heiss : t. II, l. 97, n. 15; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6790.

- 1000 : Igual a la precedent, però la llegenda diu : CIVITAS VRGELLINA y además porta un ressegell.

Llautó. Diàmetre : 17 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano, n. 10.

- 1001 : + POBLA DE SEGVR, en la circumferencia; en el camp y dintre cercle de punts, un ram ab tres flors.

Llautó. Diàmetre : 15 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 8.

- 1002 : :: DINER DE SORT, entre dos cercles de punts; en el camp, S : una s més petita en ressegell.

Llautó. Diàmetre : 16 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 5.

- 1003 : DINER DE SORT; un punt dintre la curva superior de la S del camp; lo demás com la precedent.

Llautó. Diàmetre : 16 mm.-Colecció Pano, Monzón.

- 1004 : :: DINER DE SORT; l'interior del traç major de la S del camp, adornat ab petits anellets. Lo demás com les dues precedents.

Llautó. Diàmetre : 18 mm.

A. Coy : *Sort y Comarca de Noguera Pallaresa*, p. 634.

- 1005 : DINER DE LA VAL DE ANEV, en la circumferen-

cia; en el camp, áliga de dos caps, ab les ales esteses; d'entre 'ls dos caps surt una planta ab tres fulles, que trenca 'l cercle linial y separa 'l principi del fi de la llegenda.

Llautó. Diàmetre : 16 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 3.

1006 : Igual a la precedent, però ab el caràcter de lletra més modern.

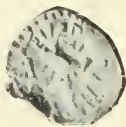
Pano : n. 4.

1007 : DE LA VILA DE SALAS, en la circumferencia; en el camp y dintre cercle de punts, àliga de dibuix igual a la gravada en els diners de la Vall d'Aneu. SA, en ressegell.

Llautó. Diàmetre : 19 mm.-Colecció del autor.

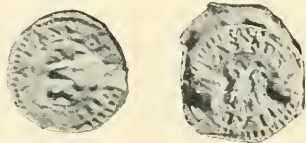
Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6791.

1008 : Igual a la precedent, però de mida més petita.

Llautó. Diàmetre : 14 mm.-Colecció del autor.

Pano : n. 9.

1009 : + DE LA VILA DE SALAS, entre cercle linial y

orla de punts; d'entre 'ls dos caps de l'àguila no surt cap planta ni fulla. Lo demés, compresos els ressegells, com les dues precedents.

Llautó. Diàmetre : 14 mm.-Colecció del autor.

Coy : p. 632.

(Hi hà varietats d'encuny, dels ns. 1007, 1008 y 1009, però els tipus y la llegenda són del tot iguals).

- 1010 : En el camp, S : una s més petita en ressegell; orla de punts.

Llautó. Diàmetre : 14 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 7.

- 1011 : Planta ab arrels y tres flors de llir? entre C y B.

Llautó. Diàmetre : 14 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 11.

- 1012 : En el camp, ornament entre C. y F; a sobre, flor; dobla orla linial.

Llautó. Diàmetre : 18 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 12.

- 1013 : En el camp, figura vestida ab trajo sacerdotal, ab una palma en la mà dreta y unes graelles en l'esquerra (¿St. Llorenç?): Al seu costat dret.... ALO; una S en ressegell; dobla orla de punts.

Llautó. Diàmetre : 15 mm.-Colecció Pano, Monzón.

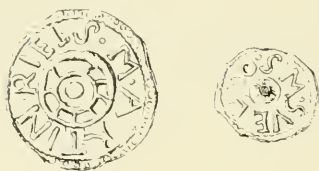
Pano : n. 13.

- 1014 : Aria tancada per un cercle linial, dividida en quatre quarters : en el primer y quart, una mitra; en el segón y tercer, esglaons.

Llautó. Diàmetre : 18 mm.-Colecció Pano, Monzón.

Pano : n. 1 y 2.

- 1015 : S·MARTIN RIEL: en la circumferencia; en el camp
¿roda? o ¿mola?; orla de punts.

Llautó. Diàmetre : 20 mm.-Vidal Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6762.

- 1016 : S·M·SVELDO·, en la circumferencia; en el camp
¿roda? o estrella dintre cercle linial; orla de punts.

Llautó. Diàmetre : 14 mm.-Vidal-Quadras, Barcelona.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 6, 63.

- 1017 : En el camp, M; distribuïdes a sobre, a sota y a cada
costat, les lletres R-E-V-S, començant a llegir per
la de sobre; dobla orla linial.

Llautó. Diàmetre : 22 mm.-Pau Font de Rubinat, Reus.

Inèdita.

- 1018 : REVS·ANY·1709, en la circumferencia; en el camp,
rosa ab botó y vuyt fulles, dintre cercle linial.

Llautó. Diàmetre : 16 mm.-Varis.

Heiss : l. 93; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 9673.

- 1019 : Imatge de la Santa Verge, ab la cinta; orla de punts.
Llautó. Diàmetre : 17 mm.-Varis.
 Heiss : l. 95, n. 5.

Número 996. Aquesta pallofa es exactament igual per ses empremptes al anvers de la moneda qu'hem descrita ab el n. 512. Per aquesta raó la creyem moneda y no tanto d'iglesia, y la tenim per encunyada a Agramunt, ab probabilitat en el segle xvi.

Números 997 y 998. D'aquestes dues peces, quals empremptes són les meteixes, la llegenda de la primera justifica que foren fabricades a Montblanc, una de les poblacions que, segons Antic Roca, encunyaven moneda en la primera meytat del segle xvi. La que porta llegenda, podria ser de dit temps o poc posterior; la que no'n porta es d'encunyació més moderna y no pot pujar més enllà del segle xvii. Hi fa referencia, sense descriureles, el Sr. Pedrals en la p. 246 del t. III del «Memorial Numismático Español». El portar estampat el nom y les armes de la vila, sense cap emblema religiós, prova, al nostre entendre, que són monedes y no tantos d'iglesia.

Números 999 y 1000. Per les llegendes que porten, sabem qu'aquestes dues pallofes pertanyen a la *ciutat* d'Urgell y, per consegüent, que són monedes. La que porta la llegenda CIVITAS VRGELLENCIS, fa temps que es coneguda, puix la dibuixà y feu gravar En Salat (encare que molt incorrectament) pera 'l t. III del seu llibre, y ha sigut atribuïda, creyem ab acert, per tots el qui se'n ocupen, a la Seu d'Urgell. L'exemplar de la colecció del Sr. Nicolau es d'aram o de planxa molt prima de coure, lo que li dóna un color rogenc, molt diferent del groc, tirant a *palla*, que tenen les fetes de *llautó*. ¿Són aquèsts els diners que corrien a la Seu d'Urgell l'any 1567 y que 'l poble 'n deya *roigs*? ⁽¹⁾ Ho tenim per molt probable. L'altra es una de les pallofes trovades a Graus per D. Marià Pano y donades a conèixer per aquest senyor en l'article a que portem feta referencia : no 's distingeix de la precedent més qu'en la llegenda, que diu : CIVITAS VRGELLINA

(1) Vegis la p. 40 d'aquest volum.

com en les descrites en els ns. 589 a 592. La conceptuem encunyada també en el segle xvi.

Número 1001. Solament la llegenda pot fer presumir qu'aquesta peça era una moneda y no un tanto. El ram que porta com emblema, no sabem constituís les armes de la població. Pel seu estil sembla ésser del segle xvii.

Números 1002 a 1004. D'aquestes tres pallofes, procedents totes de la troballa de Graus, per la llur llegenda y per no portar cap emblema relligiós, no 's pot dubtar que foren moneda local. Els tipus, les llegendes y fins els ressegells que porten, són en totes elles iguals, ab algunes petites diferencies de detall, qu'acusen encunyacions distintes y no molt llunyanes l'una de l'altra. Porten per tipu en el camp, una S, inicial del nom de la població que les va encunyar, *Sort*, com era costum posar en una de les cares dels *senyals* qual encunyació va començar a derrers del segle xv. No creyem, per això, que 'ls diners de *Sort* descrits se remuntin tant enllà. Tot lo més poden atribuirse a la segona meytat del segle xvi. Dels derrers anys del xv o de principis del xvi ho es només que 'l de tipu diferent y llegenda en lletres gòtiques de la colecció del Sr. Vidal-Quadras, descrit més enrera ab el n. 510.

Números 1005 y 1006. Per semblants raons, tenim per monedes aquestes dues pallofes, encunyades de segur a Sterri d'Aneu, cap de la vall del meteix nom, a la qual s'extenia son curs. Pel llur estil y caràcter de lletra corresponen al segle xvii. Porten per emblema una àliga de dos caps.

Números 1007 a 1009. La primera d'aquestes tres pallofes la va donar a conèixer el Sr. Vidal-Quadras en son Catàlec, n. 6791, però va equivocar-se al llegirla y d'aquí que l'atribuís, també equivocadament, al monastir de Bellpuig de les Avellanes. Hem vist molts exemplars de les tres varietats que descrivim, alguns ben conservats, en els quals la llegenda es clara : DE LA VILA DE SALAS, que no consent dubte respecte a la localitat per la qual varen ésser fabricades. El context de la llegenda implica l'omissió d'una paraula, que la comparació ab les de *Sort*, y sobre tot ab les de la Vall d'Aneu que porten les empremtes iguals, y que además són totes de una meteixa comarca, la conca de la Noguera Pallaresa, indueix a creure ha d'ésser la paraula DINER. Es en elles de notar que n'hi hà de dos mòduls o diàmetres diferents, l'un major que l'altre, y com això succeeix en peces que tenen tot l'aspecte de coetànies, es lo més probable que la diferencia de mòdul significués diferencia de valor. El tipu es en totes una àliga de dos caps; però n'hi ha de mòdul gros y de mòdul petit, qu'entre 'ls caps de l'àliga hi tenen una planta ab fulles que separa 'l comencement del acabament

de la llegenda, lo meteix qu'en les de la Vall d'Aneu, y altres solament de les de mòdul petit, sense la dita planta y ab l'àliga tancada dintre 'l cercle linial que separa 'l camp de la llegenda, en les quals el comencement y l'acabament d'aquèsta està senyalat ab una creueta. Com aquestes pallofes estàn tallades ab estisores y ab molta irregularitat, hi apreciem per mòdul el diàmetre de l'orla. Les tenim per monedes y per encunyades en el segle xvii. Ne sortiren exemplars en la troballa de Graus.

Número 1010. El Sr. Pano atribueix aquesta peça, de les trovades a Graus, a la vila de Sort. Efectivament, fora de que no porta llegenda, son tipu es igual al de les pallofes d'aquesta vila qu'hem descrites, y 'l ressegell també. No 's pot assegurar que fos moneda.

Números 1011 y 1012. Tampoc se pot assegurar que fossin monedes les descrites ab aquests números, procedents així meteix de la troballa de Graus. El Sr. Pano se decanta a creure qu'ho eren y a atribuir a la ciutat de Balaguer la que porta les lletres C-B, y a la vila de Castelló de Farfanya la que porta les lletres C-F : però la falta de llegenda y la d'algún emblema heràldic que vingui a enrobustir la sospita del Sr. Pano, fa molt aventurades aquestes atribucions. Tinguis present qu'en la troballa de Graus hi havia barrejats tantos d'iglesia ab pallofes que foren, sens dubte, monedes locals, y, per consegüent, que 'l fet d'haver aparegut en la troballa, no basta pera poder calificar una peça de tanto o de moneda.

Número 1013. Aquesta pallofa es, ab tota probabilitat, un tanto propi d'una iglesia dedicada a Sant Llorenç, qual imatge porta gravada. Es procedent de la troballa de Graus, y 'l Sr. Pano l'atribueix a *Escaló*, en la conca del Noguera Pallaresa, a qual comarca corresponen quasi totes les trovades a Graus.

Número 1014. D'aquesta peça n'hem vistos varis exemplars procedents tots de Graus. Els emblemes que porta són dues mitres y alguns esgraons (*graus*), contraposats com en un escut heràldic. Es ab seguretat un tanto de la colegiata de Graus.

Números 1015 y 1016. Publica aquestes dues pallofes el Sr. Vidal-Quadras, en són Catàlec, ns. 6762 y 6763, y les atribueix a Sant Martí de Riells. El Sr. Pedrals, en nota posada al dit Catàlec, observa que porten la llegenda escrita en llengua castellana y no les creu encunyades a Catalunya. Ignorem llur procedencia, que 'l Sr. Vidal-Quadras no indica, y opinem, com el Sr. Pedrals, que no són catalanes. Sant Martí de Riells es un petit poblet, situat a la falda del Montseny, en el qual no sabem hi hagi hagut comunitat eclesiàstica, ni es de suposar s'hi hagi encunyat may moneda. Per altra

banda, tant les llegendes dels tantos com les de les monedes catalanes, fins a arribar al segle XIX, estàn escrites en llatí, o, per excepció, en català, però may en castellà.

Números 1017 y 1018. A més de les dues que descrivim, coneixem de Reus altres pallofes, de les quals les unes porten per empremta una tiara y les claus de Sant Pere, y les altres, de forma quadrangular, no porten imprès més que'ls números 4 o 6. De les primeres n'hi hà que tenen gravada la paraula *Reus*, però la majoría són sense llegenda. Les conceptuem tantos de l'iglesia parroquial de Sant Pere de dita ciutat. També es molt fàcil que sigui un tanto la que descrivim ab el n. 1017. La descrita ab el n. 1018 es de segur moneda, encunyada en virtut del acort del any 1705 a que hem fet referencia, o d'altre de posterior, puix porta la data 1709. Du per emblema una rosa, que forma les armes de la població. Malgrat constar per les notícies que tenim donades que Reus va encunyar repetidament pallofes durant el segle XVIII, no hem vist cap pallofa de Reus de dit segle, que pugui calificarse de moneda ab alguna probabilitat.

Número 1019. La pallofa que mostra l'imatge de la Mare de Deu de la Cinta, es un tanto de l'iglesia de Tortosa. M. Heiss el descriu y'l grava en son llibre, per que, segons referencies d'un canonge de dita ciutat, aquests tantos hi corregueren com a moneda y potser a ells fa referencia l'edicte del marquès de Castel Rodrigo del any 1718.

NOTA SOBRE ALGUNES MONEDES ENCUNYADES
DESPRÉS DEL ANY 1716,
PERA US DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA

Acabada la guerra de successió y promulgat el decret de Nova Planta, continuà oberta la fàbrica de moneda de Barcelona, y consta qu'en l'any 1718 s'hi encunyà moneda de coure de la «general para todas las provincias» que'l rey Don Felip manà fabricar en 24 de Setembre del dit any, uniformant aquella moneda en sos Estats ⁽¹⁾. Aquesta moneda estava adaptada al sistema monetari castellà, com la de plata qu'accidentalment hi havia fet batre l'arxiduc d'Austria destinada a circular en els regnes de Castella.

Després del any 1718, no tenim notícia de que la seca de Barcelona tornés a funcionar, fins a principis del segle XIX, quan la guerra de l'Independència. Durant aquest temps, corregué en el Principat la moneda d'or y de plata encunyada en les altres seques del regne.

El 27 de Juliol del any 1731 s'ordenà l'establiment a Catalunya del marc de Castella y'l del pes real castellà pera'ls metalls rics, tant en pasta com monetisats ⁽²⁾.

En quant a la moneda de coure, continuaren correguent en el Principat els arditx encunyats en el segle XVII, y'ls reencunyats y dinerets batuts durant el govern de Carles d'Austria, que foren molt abiat insuficients pera les exigències del petit comerç y pera les transaccions a la menuda, per qual motiu el mercat se vegé invadit, particularment, de diners aragonesos dels anomenats de la creu, falsificats en llur gran majoria. D'això vingueren grans dificultats y perturbacions qu'obligaren al Capità General, Marquès de Castel Rodrigo, a dictar una serie de providències que no conseguiren remeyar el dany. A la fi, el día 12 de Janer de 1719, els dits diners varen ser retirats de la circulació y prohibits, lo mateix que'ls diners catalans batuts en temps de Don Carles d'Austria ⁽³⁾. No més varen continuar circulant els arditx

(1) SALAT : t. II; Supl. n. VI.

(2) SALAT : doc. n. XCIII.

(3) SALAT : t. II; Supl., doc. n. XCII.

vells del segle xvii, y la falta de moneda menuda va fer que'l rey Don Ferràn III (VI de Castella), disposés en 1755 l'encunyació en la seca de Segovia «de siete mil pesos de puro cobre en la especie de la moneda de vellón «de Ardites, la qual ha de servir solamente para todos los pueblos de este «Principado de Cataluña, siendo su estampa por un lado, las Armas de Castilla y León quarteradas en Escudo coronado, y al rededor la inscripción «FERDINANDVS. VI. D. G.; y por el Reverso una Cruz aquartelada con «las armas de Cathaluña y el lema CATHALON. PRINCEPS ⁽¹⁾.» El valor d'aquesta moneda va ser fixat en noranta peces o ardits per quatre reals castellans y'l seu curs va quedar prohibit fora del Principat. D'entre 'ls qu'encare 's conserven, alguns estàn acomodats a les prescripcions de la disposició reyal y altres no; però no consta qu'aquelles haguessin sigut canviades o modificades.

La llur descripció es com segueix :

1020. Anv.: FERDINANDUS. VI. D. G.; en el camp, escut coronat, quarterat de Castella y Lleó; orla de punts.

Rev.: CATALON.-PRINCEPS.; en el camp, escut coronat, quarterat en el primer y quart ab una creu pediculada y en el segon y tercer ab les armes d'Aragó; en l'exergue, 1754; orla de punts.

Ardit, coure.-Varis.

Heiss : l. 85, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10005.

1021. Var.: Ab la data 1755.

Salat : t. I, l. 2, n. 18; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10006.

1022. Anv.: Com el n. 1020.

(1) SALAT : t. II; Supl., doc. n. XCV.

Rev.: + CATALON + - + PRINCEPS +; en el camp, escut coronat, ab les armes reys d'Aragó; orla de punts; en l'exergue, 1756.

Ardit, coure.-Varis.

Salat: t. I, l. 2, n. 19; Heiss: l. 85, n. 2; Vidal-Quadras: Catàlec, n. 10007.

La moneda n. 1020, té la particularitat d'estar datada al any 1754, es a dir abans de la disposició reyal manantne l'encunyació. No podem considerarla com un assaig, per que 'ls exemplars d'ella abunden; lo més probable es que s'hagués ordenat y començat el batiment abans de formalisarse 'l R. D. en que consta l'orde. També són abundants les descrites ab el n. 1022 encunyades l'any 1756; podria ser que, un cop acabada la fabricació dels set mil pesos a que 's refereix l'orde de 1755, s'hagués permès la d'alguna altra quantitat, canviantse llavors el tipu del revers.

Ocupada la ciutat de Barcelona pels francesos desde el día 12 de Febrer de 1808 y trovantse incomunicada y ab falta de numerari, se va resoldre establir una fàbrica de moneda, que va quedar oberta 'l 27 d'Agost del meteix any, pera batre monedes provincials d'or, de plata y de coure. Segons el pregó que va manar que 's fes el Capità General, comte d'Ezpeleta, les monedes que s'havien de encunyar eren: «doblonos de á dos escudos, del «valor de cuatro duros cada uno, del peso, quilate y tamaño de los acuña- «dos últimamente en Madrid; pesos fuertes de plata; medios pesos, pesetas «y medias pesetas; y piezas de cuatro cuartos, de dos, de uno y de ochavo, «de cobre: con el sello ó marca en todas las monedas del Escudo de Bar- «celona, con un ligero adorno en cada moneda; las de oro y plata, con «cordón al canto; las de cobre, sin él; que en el anverso se grabase el valor «de la moneda, en la circunferencia el nombre de la ciudad de Barcelona y «el año de su acuñación⁽¹⁾». L'encunyació va durar des del Agost de 1808 fins al 30 de Maig de 1814. No s'encunyaren mitjes pecetes ni ralets. Els xavos varen ser batuts en virtut del decret dictat a Barcelona 'l 27 d'Agost de 1811, autorisant la conversió en xavos dels ardots catalans marcats ab l'encuny de la ciutat de Barcelona, y's destinà 'l guany a la Casa de Caritat⁽²⁾. D'or s'encunyaren solament peces de dos escuts o sigui de vint pecetes, en virtut del decret de 29 de Novembre de 1811⁽³⁾.

(1) SALAT: t. II; Supl., doc. n. XXVII.

(2) Idem: t. II; Supl., doc. n. XXX.

(3) Idem: t. II; Supl., doc. n. XXXI.

Veusaquí la descripció d'aquestes monedes :

1023. Anv.: ✻ EN ✻ BARCELONA ✻ 1808. En el camp, dintre cercle de fulles, 5-PESETAS, en dos ratlles; a sota, dues palmes.

Rev.: Escut, en cayró, ab les armes de Barcelona, dintre corona d'alzina.

Salat : t. I, l. 6, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10489.

1024 a 1029. Var.: + Iguals al n. 1023 ab les dates 1809, 1810, 1811, 1812, 1813 y 1814 respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10490-10494.

1030. Anv.: ° EN BARCELONA ° ✻ 1808 ✻. En el camp, dintre un cercle de punts, 2 $\frac{1}{2}$ entre dos ramets; a sota, PESETAS y més avall, dos ramets d'alzina lligats per una cinta.

Rev.: Com el n. 1023.

Salat : t. I, l. 6, n. 2; Heiss : l. 85, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, 10495.

1031. *Var.*: Ab la data 1809.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10496.

1032. *Anv.*: ⚙ EN BARCELONA ⚙ 1808. En el camp, dintre un cercle linial, PESETA; a sobre, tres estrelles; a sota, dues palmes.

Rev.: Com el n. 1023 : la corona més senzilla.

Salat : t. I, l. 6, n. 3; Heiss : l. 85, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10497.

1033 a 1038. *Var.*: Ab les dates 1809, 1810, 1811, 1812, 1813 y 1814.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10504-10509.

1039. *Anv.*: EN BARCELONA ° ⚙ 1808 ⚙. En el camp, dintre un cercle linial, ° 4 ° - QVARTOS, en dos ratlles; a sota, flor.

Rev.: Escut en cayró ab les armes de Barcelona, com en el n. 1023, entre dues branques d'alzina.

Salat : t. I, l. 6, n. 5; Heiss : l. 85, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10503.

1040 a 1045. *Var.*: Ab les dates 1809, 1810, 1811, 1812, 1813 y 1814.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10498-10502.

1046. *Anv.*: ◊ EN BARCELONA. ◊ 1808. En el camp, dintre cercle linial, . 2 . - QVARTOS, en dues ratlles; a sota, dues estrelles.

Rev.: Com el n. 1039. A sota del escut, II.

Salat : t. I, l. 6, n. 4; Heiss : l. 85, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10510.

1047 a 1049. *Var.*: Ab els anys 1809, 1810 y 1813.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10511-10513.

1050. Anv.: 'EN BARCELONA' · 1808 · En el camp, dintre cercle linial, ° 1 ° QVARTO, en dues ratlles; a sota, ☼.

Rev.: Com el n. 1046. A sobre del escut, I.

Salat : t. I, l. 6, n. 6; Heiss : l. 85, n. 7; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10514.

1051 a 1054. *Var.*: Ab els anys 1809, 1810, 1812 y 1813.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10515-10518.

1055. Anv.: Dintre cercle linial, $\frac{1}{2}$ — QVARTO, en dues ratlles; a sota, ☼.

Rev.: Dintre cercle linial, escut en cayró, ab les armes de Barcelona.

Salat : t. I, l. 6, n. 7; Heiss : l. 85, n. 8; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10519.

1056. Anv.: EN · BARCELONA · 1812 ·. En el camp, dintre cercle linial, 20 — PESETAS, en dues ratlles; a sota, dues branques.

Rev. : Escut com en el n. 1023.

Or.

Salat : t. I, l. 6, n. 8; Heiss : l. 85, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10486.

1057 y 1058. *Var.*: Ab les dates 1813 y 1814, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10487 y 10488.

Mentres a Barcelona, ocupada pels francesos, s'encunyaven aquestes monedes, lo restant del Principat, alçat en armes contra l'invasor y governat per la Junta Superior de Guerra, rebroll de la Junta Central del Regne, se trobava també en grans angunies per manca de numerari, la que's feya sentir principalment en els llocs més amenaçats per l'enemic. Llavors fou quan l'esmentada Junta Superior, moguda per les queixes que rebia de per tot arreu, y probablement tenint també en compte lo que s'havia fet a Barcelona, va resoldre l'establiment d'una fàbrica de moneda, y dictà disposicions des del Juny del any 1808 pera que fossin recullides joyes d'or y plata, dels particulars y de les iglesies, al objecte de dedicar llur metall a l'encunyació. No estaven llestos encare'ls preparatius pera'l funcionament de la fàbrica, que va establirse a Reus y va començar a treballar el 1.er de Febrer de 1809, quan l'urgència de la necessitat va fer precisa l'encunyació de moneda en algunes poques localitats. Una d'elles fou la ciutat de Gerona, qual Junta local de Govern va resoldre, en 18 de Desembre de 1808, fabricar moneda de plata del mateix pes y quirat que la del vell Govern, mitjantsant la recullida de plata propria dels particulars y de les iglesies. Se va començar encunyant duros o peces de cinc pecetes de lley de 11 diners y 15 adarms de pes, que valien intrínsicament 37 sous y 6 diners; després se va rebaxar la lley a 10 diners y 15 grans, ab lo qual el duro valia intrínsecament 36 sous y 2 y mitj diners. La fàbrica s'establí primerament al Monastir de Sant Pere de Galligans, més endavant en una casa del carrer de la Força y últimament a la sagristia de la Seu, y'n fou director En Joan Estevanell. L'encunyació va començar el día 8 de Janer de 1809 : l'última entrega de peces fabricades va verificarse'l día 30 de Novembre del meteix any, deu dies abans de que la ciutat se rendís als seus sitiadors francesos.

El total de les peces batudes fins al esmentat día, va pujar a 84.090, quedant d'existència, a la fàbrica, metall per valor de 202 unces y mitja de plata y una *soguilla* o cadeneta d'or. Segons un edicte publicat en 20 de Janer de 1809, manant el curs forçat de la moneda encunyada a Gerona en els corregiments de Gerona y de Figueres, resulta que, además de les peces de cinc pecetes o duros, varen fabricarse *mitjos duros*; y encare 's guarda, en el Museu Provincial de Gerona, un punxó que servia pera marcar aqueixes peces.

— — — Els duros encunyats a Gerona, varen continuar correguent, després del siti de la ciutat, y hem llegit ordres, de 23 de Juny de 1808 M.^o DVRO. 1827 y 20 de Maig de 1829, contra aquells qui refusessin admètrels, sempre que fossin de plata de lley y no 'ls faltés més d'un real de pes. De mitjos duros, no sabem que se 'n conservi cap. Respecte als duros ab la testa del Rey gravada en l'anvers, que són molt escassos, hi hà indicis pera creure foren batuts per l'argenter Antoni Dassoí en els darrers dies del siti y ab la plata sobrant de les encunyacions anteriors⁽⁸⁾.

No tenim detalls dels duros fabricats en la meteixa época a Lleyda, a Tortosa y a Tarragona; llur encunyació degué obeir a motius semblants als que varen produir la fabricació dels de Gerona, lo qual fa que totes aqueixes peces puguin ser classificades com monedes de necessitat.

La descripció de les que 's conserven es com segueix :

1059. Anv.: $\overline{\text{FER VII}}$ en contramarca sobre xapa de plata llisa : a la vora, orla de ralletes inclinades.

(8) Arxiu municipal de Gerona : llibre V de *Moneda y Manuals d'Acorts* y papers de la guerra de l'Independencia. Vegis els articles publicats per Girbal (D. Enric C.) en la «*Revista de Gerona*», any 1892, pls. 161 y 168.

Rev.: $\overline{\text{GNA}}$, en contramarca sobre xapa de plata llisa : orla
1808
UN DURO com la del anvers.

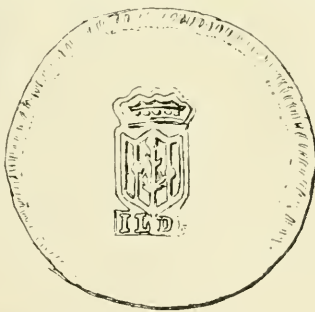
Salat : t. I, l. 5, n. 16; Heiss : l. 63, n. 19; Vidal-Quadras : Catàlec,
ns. 10534-10536.

1060. Anv.: * FERNANDO · VII · REY · DE · ESPAÑA. En el
camp, bust del Rey, a la dreta.

Rev.: * GERONA * AÑO * DE * 1809 *. En el camp,
escut coronat, quarterat ab les armes de Castella
y Lleó; G. a la punta, y Borbón al centre,
entre 5-P (C⁵ c Pecetes).

Salat : t. I, l. 5, n. 17; Heiss : l. 65, n. 17; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10544.

1061. Anv.: 5. P^s - FER. - VII - 1809, en quatre contramarques,
disposades : la primera, a sobre; la segona, a l'es-
querra; la tercera, a la dreta, y la quarta, a sota, de
un flan de plata llisa; orla formada per ratlletes en-
tre dos cercles linials.

Rev.: Escut coronat, ab les armes de Lleyda; a sota, ILDE, en contramarca, sobre un flan com el del anvers.

Salat : t. III, l. 4, n. 32; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10541; Pedrals : *Memorial Numismático*, t. IV, l. 2, n. 7.

1062. Anv.: Llegenda y bust semblants als del n. 1060.

Rev.: ❖ LERIDA ❖ AÑO ❖ DE ❖ 1809 ❖. Lo demás com en el n. 1060.

Salat : t. I, l. 5, n. 18; Heiss : l. 63, n. 20; Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 10542 y 10543.

1063. Anv.: Torre emmarletada, dintre una branca de llorer y damunt corona; TOR·SA-I-DURO, en quatre contramarques disposades una a sobre, una a sota y les altres dues una a cada costat d'un flan de plata llisa; orla ornamentada.

Rev.: Llis y sense orla.

Heiss : t. I, l. 63, n. 18.

1064. Anv.: 5. PS-FER-VII-1809, en quatre contramarques, en la meteixa disposició qu'en el n. 1061; orla ornamentada.

Rev.: Escut coronat, ab les armes reys d'Aragó y dues branques a sota en contramarca, en el centre del flan; orla com la del anvers.

Salat : t. I, l. 5, n. 21; Heiss : l. 63, n. 21; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10541.

La fàbrica de moneda establerta a Reus per la Junta Superior del Principat y que va començar a funcionar, com hem dit, el 1.er de Febrer de 1809, hagué de parar de treballar al cap de pocs dies, per que 'ls francesos ocuparen la vila el 26 del meteix mes y hi romangueren fins al día 19 de Març. Per ordre de 31 d'aquest mes, la fàbrica va tornar a tralladarse a Reus, ont va estar nou mesos. El 21 de Març de 1810, havent tornat els francesos a ocupar la vila de Reus, se va establir la fàbrica a Tarragona; però el 14 d'Abril, va ser tornada a Reus pera l'encunyació de la plata, ont solament va funcionar fins el 15 d'Agost, día en que va perdres altra volta la vila. A Tarragona va estarhi fins al 27 de Maig de 1811, en que va embarcar cap a Mallorca. Fou nomenat director de la fàbrica En Joan d'Amat. S'encunyaren : peces de vuyt escuts (unces); de dos escuts (peces de quatre duros); de 8 reals forts (duros); mitjos duros; pecetes; mitjes pecetes, y reals de billó : totes de la lley, pes y tipu de les monedes castellanes. Porten les marques C y S. F.; la primera lletra es l'inicial de la paraula Catalunya y va ser posada com a distintiu de fàbrica; les altres dues són les inicials dels noms dels assajadors Sala y Ferrando⁽¹⁾. Les de coure foren encunyades pera córrer exclusivament en el Principat, y 'ls llurs tipus són diferents dels que

(1) SALAT : t. I, pls. 119 y 120; doc. n. XXII.

portaven les monedes de curs general; s'encunyaren també peces no acostumades com les de 3 quartos y de quarto y mitj. Aquestes peces foren batudes tant temps com va durar la fàbrica, es a dir, des del 1809 fins al 1814, primer a Reus, després a Tarragona y darrerament a Mallorca. Llur descripció es la següent:

1065. Anv.: FERDIN·VII. – ·HISP·REX· En el camp, escut com el dels ns. 1060 y 1062. A sota, ✱ 1810. ✱.

Rev.: PRINCIP· – CATHAL. En el camp, escut coronat, ab les armes reys de d'Aragó: a sota, en dues ratlles, VI·QUAR·, entre dues branques ab flors.

Salat: t. I, l. 7, n. 1; Heiss: l. 86, n. 1; Vidal-Quadras: Catàlec, n. 10584.

1066 a 1069. Var.: Ab les dates 1811, 1812, 1813 y 1814.

Vidal-Quadras: Catàlec, ns. 10585-10588.

1070. Anv.: Com el del n. 1065.

Rev.: PRINCIP· – CATHAL·. En el camp, escut ovalat, voltat de punts y coronat, ab les armes reys de d'Aragó; a sota, III· – QUAR·, entre dues branques.

Vidal-Quadras: Catàlec, n. 10589.

1071 a 1074. Var.: Ab les dates 1811, 1812, 1813 y 1814.

Salat: t. I, l. 7, n. 2; (Bot.) Vidal-Quadras: Catàlec, ns. 10590-10592.

1075. Anv.: Com el n. 1065, ab la data 1813.

Rev.: PRINCIP. - CATHAL. En el camp, escut coronat en cayró, y ab les armes reys d'Aragó, entre dues branques de lloer lligades per una cinta; a sota, en dues ratlles, II-QUAR.

Salat : t. I, l. 7, n. 3; Heiss : l. 86, n. 3; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10593.

1076. Var.: Ab la data 1814.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10594.

1077. Anv.: Com el n. 1065; però ab l'escut oval, y ab la data 1811.

Rev.: PRINCIP-CATHAL. En el camp, escut coronat, de forma rodona, ab les armes reys d'Aragó; a sota, en dues ratlles y dintre parèntesi, QUARTO - Y MEDIO.

Salat : t. I, l. 7, n. 5; Heiss : l. 86, n. 4; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10595.

1078. Anv.: Com el n. 1065; la forma del escut es diferenta y la data 1813.

Rev.: Com el n. 1066; però l'escut es de forma apuntada, y a sota, dintre parèntesi, se llegeix QUARTO.

Salat : t. I, l. 7, n. 4; Heiss, l. 86, n. 5; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10596.

1079. Anv.: Com el n. 1065, ab la data 1813.

Rev : Com el n. 1077. La forma del escut rodonejada per baix; a sota y entre parèntesi, OCHAVO.

Salat : t. I, l. 7, n. 7; Heiss : l. 86, n. 6; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10597.

La casa de moneda de Barcelona va estar tancada des del any 1814 fins al 1822, en que va tornar a funcionar per R. O. de 26 de Desembre de 1821; però a l'entrada dels francesos en 4 de Novembre de 1823 quedà tancada altra volta. Durant aquest curt període s'encunyaren les monedes següents:

1080. Anv.: FERNAN 7.º REY-CONSTITUCIONAL. En el camp, escut com en el n. 1063. A sota, ·1823·

Rev.: PROVINC·DE-BARCELONA. Escut ab les armes de Barcelona, coronat, ab una rata pinyada sobre la corona y entre dues branques de llorer; a sota, en dues ratlles, 6-·QUAR·

Salat : t. III, l. 5, n. 26; Heiss : l. 86, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10683.

1081. *Var.*: Com la precedent. En el revers : 3 - QUAR.

Salat : t. III, l. 5, n. 25; Heiss : l. 86, n. 2; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 10684.

Per disposició de la Junta d'armament y defensa y acort de la Diputació Provincial, se bateren noves monedes en la seca de Barcelona, des del any 1836, pera atendre a les despeses ocasionades per la guerra civil. S'encunyaren monedes d'or, de plata y de coure. Les d'or y de plata, eren de caràcter general y semblants a les que's fabricaven en les altres seques del regne. Les de coure y algunes poques pecetes, foren de caràcter especial y encunyades pera correr exclusivament en el Principat de Catalunya, essent les primeres, per llur valor y empremtes, copia de les que va fer batre la Junta Superior del Principat des del any 1809 al 1814⁽¹⁾. Veusaquí llur descripció:

1082. *Anv.*: ISABEL 2ª REYNA CONST. DE LAS ESP. En el camp, escut coronat, ab les armes reials d'Aragó, entre dues branques d'alzina; a sota, * B * PS *.

Rev.: PRINCIPADO DE CATALUÑA 1836: en el camp, dintre garlanda, * 1 * - PESETA, en dues ralles; a sota, dues palmes enllaçades per una cinta.

Heiss : l. 86, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 11167.

1083. *Var.*: Com la precedent, ab la data 1837.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 11168.

(1) HEISS : t. II, pls. 119 y 120, doc. n. XXII. Vèginse, sobres aquest darrer període, els folletons de D. Joan Amat, *Balances de la Casa de Moneda de Cataluña*, y de D. Francisco Peradaltas, *Tratado de Monedas*.

1084. Anv.: ISABEL 2.ª REYNA-CONST. DE LAS E. En el camp, escut com el del n. 1065; a sota, 1836.

Rev.: PRINCIP. DE-CATALUÑA. En el camp, escut, coronat, ab les armes reys d'Aragó : a sota, en dues ratlles, 6.-CUAR, entre dues branques ab flors.

Heiss : l. 86, n. 2 ; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 11169.

1085 a 1092. Var.: Com el n. 1083, però ab les dates 1837, 1838, 1839, 1841, 1843, 1844, 1845 y 1846.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 11170-11177.

1093. Anv.: Com el del n. 1084.

Rev.: PRINCIP. DE-CATALUÑA. En el camp, escut ovalat, voltat d'un cercle de punts y coronat, ab les armes reys d'Aragó : a sota, en dues ratlles y entre dues branques, III-QUAR.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 11178.

1094. Var.: Com el n. 1093. Al anvers, la data 1837. Al revers, l'indicació del valor, així : 3.-CUAR.

Vidal-Quadras : Catàlec, n. 11179.

1095 a 1102. Var.: Com la precedent, però ab les dates 1838,

1839, 1840, 1841, 1843, 1844, 1845 y 1846, respectivament.

Vidal-Quadras : Catàlec, ns. 11180 a 11186.

També 'l carlins encunyaren moneda a Catalunya durant la guerra civil dels set anys. Coneixem les peces següents :

1103. Anv.: CAROLUS · V · DEI · G · HISP ET IND · REX. En el camp, testa, ab corona de llorer, a la dreta; en l'exergue, 1840.

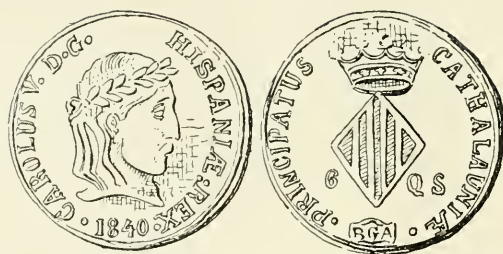
Rev.: PRINCEPS-CATHALAUNIÆ. En el camp, escut coronat, quarterat de Castella y Lleó, ab la magrana (Granada) a la punta y les armes de Borbón en el centre; a l'exergue, BGA.

Mitja peceta, plata, diàmetre, 20 mm.-Bonaventura Renté y Vidal-Quadras, Barcelona.

Heiss : t. I, l. 68, n. 1; Vidal-Quadras : Catàlec, n. 11004. (L'exemplar que publicà M. Heiss, tenia 'l revers ilegible : el que poseeix el Sr. Renté se llegeix bé. Encare que no s'ha trovat, que sapiguem, cap peça d'una peceta; no hi ha dubte que se 'n encunyaren. Donem la fotografia de l'an-

vers d'una peceta, de dibuix y llegendes exactament iguals á la mitja peceta descrita, y de 26 mm. de diàmetre, qual empremta de plom posseeix nostre amic D. Ferrán de Sagarra, y qu'es ab seguretat una assaig o prova de l'expressada peça. Porta la data 1838).

1104. Anv.: CAROLUS V·D·G·-HISPANIÆ·REX; en el camp, testa de dibuix igual al de la moneda n. 1103; en l'exergue, 1640.

Rev.: CATHALAUNIÆ-PRINCIPATVS; escut, en cayró y coronat, ab les armes reials d'Aragó; entre 6-QS; en l'exergue, BGA.

Coure.-Diàmetre, 29 mm. Colecció de l'autor y Antoni Vives Escudero. Madrid.

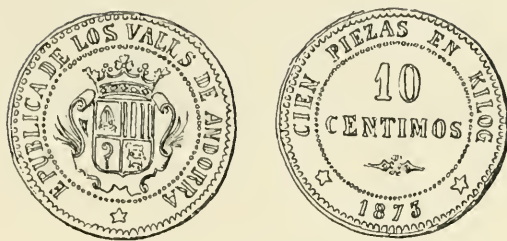
Inèdita.

(Coneixia l'existència d'aquesta moneda, que no descriu, D. Álgar Campaner y Fuertes : «Indicador Manual de la Numismática Española».)

El 5 d'Agost del any 1852 se manà recullir la calderilla catalana, això es, la moneda de coure propia del Principat que's va començar a encunyar a Reus en 1809. En virtut d'aquesta orde, ja no se'n encunyà més a la seca de Barcelona, que baté exclusivament monedes de curs general fins al any 1868, quan la revolució de Setembre, en el que fou la seca definitivament suprimida.

En 6 de Desembre del mateix any 1852, s'autorisà la circulació de la predita calderilla, *bien acuñada y de peso*, rebaxant son for a «*ocho maravedis las seisenas y cuatro maravedis las trecenas y piezas de cuatro cuartos*»; però, com diu el Sr. Campaner, ja no se'n vegeren en el mercat. Ab posterioritat hi corregueren per *xavos*.

Finalment, ab ocasió de la revolució de Setembre del any 1868, corregué a Andorra la següent moneda bilingüe :

1105. Anv.: ★ REPUBLICA DE LOS VALLES DE ANDORRA, entre dos cercles de punts; en el camp, escut coronat y posat sobre una cartela ornamental; quarterat en el primer ab una mitra, en el segón ab les armes reys d'Aragó, en el tercer ab un bàcul, y en el quart ab un capet de cara.

Rev.: CIEN PIEZAS EN KILOG ★ 1873 ★, entre dos cercles de punts; en el camp, en dos ratlles, 10-CENTIMOS; a sota, bigoti.

Coure.—Diàmetre, 30 mm.

Vidal-Quadras : Catàlec, t. IV, p. 150, l. 82, n. 9.

APÈNDIX

APÈNDIX

DOCUMENTS JUSTIFICATIUS

I

(Volum II, plana 25).

19 Mars 1174.

*Cessió temporal de part del delme de la moneda barcelonesa,
feta al rey Alfons I pel bisbe de Barcelona.*

Manifestum sit omnibus presentibus atque futuris qualiter Ego Ildefonsus dei gracia Rex Aragonum Comes Barchinone et marchio provincie, necessitate compulsus, rogavi Bernardum barchininonensem episcopum, ut permitteret me, ad tempus, accipere decimam tocius barchinone monete, que est sui juris et ecclesie barchinone. Tandem predictus episcopus, meis precibus et voluntate adquiescens, dedit mihi licenciam accipiendi predictam decimam tocius barchinone monete usque ad natale domini. Ita tamen, ut interim ipse accipiat et retineat sibi et ecclesie barchinone, de unaquaque marcha .iiij. denarios. A nativitate vero domini deinceps, et in perpetuum, laudo atque concedo predicto bernardo, barchinonensi episcopo, et successoribus suis, accipere et semper habere integram decimam tocius barchinone monete, sine aliquo nostro nostrorumque retentu, sicut venerabilis comes barchinone Raimundus berengarii, avus meus, ecclesie barchinone et eisdem episcopo concessit. Actum est hoc .xiiij. kalendas Aprilis, Anno ab Incarnatione domini. m. clxx. iiij.

Arxiu Catedral Barcelona : *Liber Antiquitatum I*, f. 191.
Inédit.

II

(Volum II, plana 25).

Sense data.

*Establiment per Don Alfons I, de moneda nova,
de quatre diners de lley.*

In xpi. nomine sit notum cunctis Quod Ego Ildefonsus dei gracia Rex Aragonensis Comes Barchinonensis et Marchio prouincie facio et stabilio monetam novam Barchinonensem bonam et legalem que omnibus diebus vite mee per terram meam curret Quam monetam facio et statuo fieri ad quatuor denarios Argenti fini siue puri. Et quot exeat marcha denariorum ad xvij solidos. Predictam vero monetam volo et facio firmam et stabilem in predicto penso et lege cunctis diebus vite mee sine omni fraude et absque malo ingenio et sine omni engan. Ita quod non mutabitur nec cambiabitur neque peiorabitur. Quicumque autem jamdictam monetam ausu temerario falsauerit vel minuerit seu in aliquo defraudauerit promitto siquidem in mea bona fide et legalitate quod faciam tam de eo quam de illo qui hoc inquam concesserit vel cognouerit et michi statim non reuelauerit justiciam secundum quod ius dictauerit. Similiter statuo et fieri facio ipsas medalias jamdicte monete ad .iij. denarios Argenti fini et quod exeant ad .xx. solidos ipsa marcha. Supradictum autem stabilimentum facio et firmiter obseruari precipio volens et cupiens prouidere communi vtilitati totius populi mei et terre.

Arxiu Corona Aragó : Registre 2, f. 47 r.º.
Inédit.

III

(Volum II, plana 38).

1 Febrer 1222.

*Comptes de la moneda encunyada en Barcelona desde'l 22 d'Agost
al 23 de Desembre del any 1222.*

Anno domini MCC vicesimo secundo, prima die februarii. Nos frater Gaucelmus preceptor Domus palatii, et Columbus Barchinone canonicus, recepimus compotum a Petro monetarii et Arnaldo de merola et Guillelmo de lacera, de omnibus fusionibus que facte fuerunt ab XI Kalendis septem-

bris usque in tercio Kalendas Novembris, et fuit summa omnium fusionum que facte sunt, sicut scripte sunt per minutum, Mille Octigentarum Septuaginta sex marcharum argenti, de quibus fuerunt levate Octingente minus duabus marchis argenti de refaccionibus sicut scriptum est per minutum in libro compoti. Et sic remanserunt domino Regi de dictis fusionibus Mille septuaginta octo marchas argenti et fuit computatum argentum ad rationem de septuaginta quinque solidos pro marcha preter gazardones qui dati sunt per minutum ultra precium istud : et lucratur dominus Rex in singulis marchis Triginta duos solidos et sex denarios et obolum. Et est summa totius lucri de predictis Mille LXXVIII marchis que remanserunt domino Regi, Triginta quinque milia et octoginta solidos minus I denarium. De supradictis vero DCCC minus II marchis argenti de refaccionibus, habuit dominus Nuno Centum quadraginta marchas, et Guillelmus de Monte Catano, alias Centum quadraginta marchas. Et iste Ducente octoginta marche fuerunt facte de bozonata que fuit empta cum gazardonibus domini Regis et cum missione ipsius, propter hoc ut ipsi non emerent carius bozonatam quod posset multum obesse monete. Et habuit Estorg Centum triginta marchas argenti, set ipse missit bozonatam suam et Rex dedit ei cuprum. Et Archidiaconus Barchinone, Centum marchas argenti, set ipse missit bozonatam et Rex dedit ei cuprum. Et Berengarius de Cerueria Nonaginta sex marchas argenti, cum sua bozonata, set Rex dedit ei cuprum. Et hanc refaccionem habuit Berengarius de Cervaria quando ivit ad Tolosam, quia dominus Rex mandavit Petro monetarii et Arnaldo de merola ut facerent ei omnes refactiones quas debebant ei facere usque in Carnes-toltes Quadragesime futuras. Item habuit Petrus vitalis tayator monete Decem marchas argenti pro mensibus Augusti et Septembris. Et Perfectus duas marchas argenti : Et Andreas alberti et Bernardus simon Octoginta marchas argenti quas mandavit eis facere dominus Rex in persolutione quatuor milium solidorum melgeriensium, et habuerunt bozonatam et cuprum. Et est certum quod de supradictis XXXV milibus et LXXX solidos minus I denarium fuerunt levati Octo mille ducenti sexaginta duo solidi et octo denarii pro gazardonibus que fuerunt data pro bozonata ultra precium predictum sicut est escriptum in libro computi per minutum. Et sic remanent domino Regi, Viginti sex mille octingenti decem et octo solidos. Item recepimus compotum subsequenter de omnibus fusionibus que fuerunt facte in moneta a tercio Kalendas Novembris die dominica usque in tercio Kalendas Decembris die martis vigilia Sancti Andree; et fuit summa omnium fusionum, Sexcentarum triginta octo mar-

charum argenti, de quibus fuerunt levate pro refactionibus Octoginta quinque marchas, de quibus LXXXV marchas, habuit Guillelmus de monte catano Septuaginta marchas argenti, per septem septimanas, et Petrus vitalis tayator monete Quindecim marchas argenti per tres menses, videlicet, October, November et December. Et sic remanent domino Regi Quingente quinquaginta tres marchas argenti. Et fuit computatum argentum ad rationem Octoginta unius solidi pro marcha argenti preter gazardones. Et lucratur dominus Rex in singulis marchis, Viginti sex solidos et sex denarios et obulum. Et est summa tocius lucri Quatuordecim mille sexcentorum septuaginta septem solidorum et quinque denariorum. De quibus fuerunt levati pro gazardonibus qui fuerunt donati in bozonata ultra viginti septem solidos, Sex mille ducenti octoginta duo solidi et quatuor denarii sicut est scriptum per minutum. Et sic remanent domino Regi de isto secundo computo, Octo mille quadringenti minus quinque solidos. Item subsequenter recepimus compotum de omnibus fusionibus que fuerunt facte in moneta a tercio Kalendas Decembris usque in decimo Kalendas Ianuarii, die veneris ante Natale domini. Et fuit summa ipsarum fusionum Quadringente nonaginta marchas argenti. De quibus habuit R. reboster, sexaginta duas marchas pro refactione in paga debiti sui. Et remanserunt domino Regi Quadringente viginti octo marchas argenti. Et fuit computatum argentum ad rationem de Nonaginta solidos pro marcha. Et non fuerunt inde dati aliqui gazardones. Et lucratur dominus Rex in singulis marchis decem et septem solidos et sex denarios et obulum. Et est summa tocius lucri de supradictis CCCC viginti octo marchis argenti, Septem mille quingentorum octo solidorum minus II denarios. Summa autem maior et ultima de omni lucro quod remanet domino Regi de primo computo et secundo et tercio Quadraginta duorum milium septingentorum viginti unius solidi minus II denarios, deductis et levatis gazardonibus sicut superius scriptum est; quorum summa est Quatuordecim mille quingentorum quadraginta quinque solidorum. Summa autem tocius bozonate pro qua dati predicti gazardones fuerunt, Sex mille centum quatuordecim marcharum et medie. In qua summa continentur et comprehenduntur Octingente quadraginta marchas bozonate de refactione domini Nunonis et Guillelmi de monte catano. Que refectio fuit de Ducentis octoginta marchis argenti sicut superius continetur. Et Ducente octoginta octo marchas bozonate de refactione Guillelmi de lacera pro sexdecim septimanis, videlicet pro sex marchis argenti quas accipit in unaquaque septimana. Et ideo istud compotum fuit receptum separatim propter mutaciones precii argenti,

quia in primo computo computatur argentum ad rationem de septuaginta quinque solidos pro marcha. Et in secundo computatur ad rationem de octoginta uno solidos pro marcha. Et in tercio computatur ad rationem nonaginta solidorum. De supradictis vero XLII mille DCCXXI solidos minus II denarios qui remanserunt domino Regi de toto lucro supradicto, dederunt Petrus moneter et A. de merola per viginti octo chintaria et medium de cupro, duo mille trecentos triginta unum solidos et II denarios; et pro expensis minutis Octingentos viginti unum solidos sicut scripte sunt per minutum. Et habuit Durfortis pro suo tercione Vndecim mille et quadringentos septuaginta sex solidos et octo denarios; Et sic remanent domino Regi, Viginti octo mille nonaginta duo solidos et duo denarios. De quibus XXVIII mille XCII solidos et II denarios, dederunt P. moneter et A. de merola mandato domini Regis Septem mille sexcentos quadraginta solidos sicut continetur hic per minutum. In primis Berengario Durforti, Ducentos quadraginta solidos; Hugoni de Mataplana trecentos solidos; Guillelmo de Boscho, trecentos solidos; Berengario de Turre trecentos solidos; Domui sanctarum crucum, quingentos solidos; Rabacie, quadringentos quinquaginta solidos; Bernardo de Manleu, trecentos solidos; Estorg de Iacha, et Petro Guillelmi quingentos solidos, pro Ducentos quinquaginta solidos iachensium; Comendatori et Columbo mille solidos; Durforti, mille et centum solidos pro equo suo; Ripullo, centum solidos; Raimundo de Plicamanibus, quingentos quinquaginta solidos, pro mulo quem dominus Rex ei dedit: domino Episcopo, duo mille solidos. Et ista Septem mille sexcenti quadraginta solidos nont sunt nec continentur in illo albarano magno quod fuit factum Ilerde, anno domini MCC vicesimo secundo, VI idus septembris. Immo dederunt ea Petrus moneter et A. de merola propter specialia mandata et litteras domini Regis quas nobis singulariter ostenderunt. Et sic remanent domino Regi Viginti mille quadringentis quinquaginta duo solidos et II denarios de toto lucro monete ab undecimo Kalendas Septembris usque in decimo Kalendas Ianuarii. Et est certum quod P. moneter et A. de merola nichil acceperunt per quatuor menses continuos videlicet, September, October, November et December, de illa paga quam consueverunt accipere de viginti mille solidis de quibus accipiebat uterque eorum in unoquoque mense mille solidos. Fratris Gaucelmi Preceptoris Palacii = Signum Columbi Barchinone Canonici = Signum Guillelmi scriptoris, qui hoc scripsit, cum (*correccions*).

Arxiu Corona Aragó : Pergamí n. 207 de Jaume I.

Inédit.

IV

(Volum II, plana 40).

1 Agost 1257.

Establiment per Don Jaume I de la moneda de tern.

Pateat universis : Quod cum moneta Barchinone succrescente perfidorum et falsariorum malicia per nimiam amixtionem false monete sit adeo vilificata, quod in grave dispendium populorum vix comercia inter mercatores more solito contrahuntur, et victualia et alie res necessarie venduntur carius ultra modum. Idcirco Nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Maioricarum, et Valentiae, Comes Barchinone, et Urgelli, et Dominus Montis Pessullani subditorum nostrorum instantibus periculis occurrentes, et in futurum eorum necessitatibus salubriter providere curantes, deliberato consilio ordinamus, et statuimus; quod nova moneta, que sit semper perpetua, per nos et nostros fideles quos ad hoc duxerimus ordinandos cudatur in Barchinona. Et sit legalis moneta ternalis, et sint denarii et oboli eiusdem legis et signi : ita quod in lege et signo nulla differencia sit inter denarios et obolos. In pondere autem sit talis differencia, quod de una marcha monete aleyada, exeant decem et octo solidos denariorum, et de una marcha exeant viginti solidos obolorum. Ita quod fiat operatio obolorum de duobus solidis pro qualibet libra denariorum. Hanc autem monetam, Nos Jacobus Dei gratia Rex praedictus et filius noster Infans Petrus heres Cathalonie per nos et omnes successores nostros in perpetuum sub praedicta lege, pondere, et signo promittimus vobis universis civibus Barchinone et omnibus aliis nostris subditis Cathalonie licet absentibus, firmiter tenere, observare, deffendere, et custodire et numquam aliquo tempore mutare sub alia forma, lege, pondere, vel signo; fatiemus etiam eam recipi et currere in omnibus Comitatibus, Civitatibus, villis, castris, et terris et locis, in quibus barchinonensis moneta currere consuevit hucusque, et specialiter in Rossillone, Ceritanie, Confluenti et Valle aspirii, sic quod in predictis locis, vel aliquo eorum non currant Malguriensium, nec aliqua alia moneta, nisi tamen dicta moneta nostra barchinonensis. Et cum in futuris temporibus occurrerit necessitas, ita quod propter indigenciam monete oporteat nos vel succesores nostros plus de ipsa moneta facere operari vel cudi, tunc requisito consilio Episcopi, et Proborum ho-

minum civitatis Barchinone faciamus cudi sive operari de ipsa moneta in quantitate temperata et secundum quod necessitas requisierit, in eadem tamen lege, pondere et signo, ita quod per illam operationem predicta moneta barchinonensis non mutetur, nec minuetur, vel in aliquo defraudetur. Volumus etiam et ordinamus, quod probi homines barchinone eligant ex se duos probos viros, et fideles in custodiam dicte monete, et illis quos ipsi ad hoc elegerint quomodocumque moneta operari, vel cudi contigerit comittimus nos de presenti guardam sive custodiam dicte monete : ut ipsi custodes observent operationem predictae monete, et legaliter eam operari et cudi faciant. Item statuimus et ordinamus, et promittimus bona fide per nos et successores nostros quod falsarios monete predictae, si qui inventi fuerint, eorumque defensores, adiutores, receptatores, occultatores, et omnes qui scienter ad falsandam predictam monetam prebuerint assensum, consilium vel iuvamen, totis viribus persequimur, et expugnabimus, et in rebus et corpore puniemus. Decernendo etiam statuimus, quod castra et possessiones, et bona omnia eorum sint ipso facto confiscata nostris usibus applicanda, et promittimus legaliter per nos et omnes nostros successores, quod castra, possessiones et bona praedictorum quecumque ista de causa acceperimus, vel occupaverimus, numquam ipsis criminosis vel eorum heredibus restituemus, nec aliquam emendam inde eis faciemus, nec inde eis veniam aliquam faciemus. Promittimus etiam per nos et successores nostros, quod nunquam operationem vel lucrum dicte monete vendemus vel vendi permittemus. Promittimus etiam per nos et successores nostros quod unquam á vobis, vel ab aliis subditis nostris non petemus, vel exigemus monetaticum vel receptionem aliquam ratione dicte monete. Item promittimus per nos et successores nostros, quod per nos vel interpositam personam non petemus vel impetrabimus gratiam, indulgentiam, vel dispensacionem á domino papa vel successoribus suis, quod contra predicta, vel aliqua de predictis veniamus : immo promittimus quod rogabimus dominum papam, et ab eo impetrabimus, quod excommunicationis sententiam ferat contra nos et successores nostros de presenti si contra predicta veniremus, vel aliqua de predictis, et etiam contra falsarios dicte monete fautores, receptatores, et qui eis aliquod dederint auxilium, consilium, vel iuvamen. Item statuimus et mandamus omnibus subditis nostris, et specialiter campsoribus et numulariis presentibus et futuris, quod iurent, quod si invenerint aliquem vel aliquos falsos denarios de dicta moneta, tenentes, habentes vel utentes, quod requirant unde eos habuerint, et frangant incontinenti omnes falsos denarios, quos inve-

nerint, tenendo in tabulis eorum forfices, cum quibus eos frangant; et denuntient et ostendant vicariis et aliis officialibus nostris eos qui dictos falsos denarios tenuerint, habuerint, vel usi fuerint scienter, secundum quod iustum fuerit puniendos. Item volumus, et mandamus, et statuimus, quod omnes successores nostri et heredes in Cathalonia unus post alium in perpetuum cum inceperint regnare, iurent et confirment publice predictam monetam perpetuam, et omnia que superius continentur. Et hec omnia predicta et singula Nos Jacobus dei gratia Rex predictus, et nos infans Petrus heres Cathalonie filius ejus, promittimus per nos et omnes successores nostros in perpetuum attendere, complere, et observare, et numquam in eis in aliquo contravenire. Et hec omnia supradicta promittimus deo, et votum facimus solemne iurantes per deum et eius sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta. Actum est hoc kalendas Augusti anno domini .m. ccº. quinquagesimo octavo. Signum Jacobi dei gratia Regis Aragonum, Maioricarum, et Valentie, Comitis Barchinone, et Urgelli, et domini Montispessullani. Signum Infantis Petri Illustris Regis Aragonum filii, et heredis Cathalonie, qui predicta omnia et singula iuramus, vovemus, laudamus, concedimus et perpetuo confirmamus, appositum per manum Guillelmi de Turre scriptoris nostri, de mandato nostro, octavo Kalendas Septembris, loco, et anno prefixis. Testes huius rei sunt Raymundus Vice-Comes Cardone, Guillelmus de Cervillione, Petrus de Berga, Gaucerandus de Pinos, Raymundus de Guardia, Geraldus Vice-Comes Caprarie. Arnaldus Guillelmi de Cartayano, Arnaldus de Vila de mager.

Signum Jacobi de montejudaeico, qui mandato domini Regis, hec scribi fecit loco, die, et anno prefixis.

Quod privilegium laudavit et approbavit dominus Rex Jacobus nunc regnans in prima curia quam celebravit in civitate Barchinone cuius confirmationis series dinoscitur esse talis.

Item confirmamus et concedimus in perpetuum monetam barchinonensem perpetuam de terno secundum formam privilegii ipsius monete.

Arxiu Corona Aragó : Registre 24, fs. 69 y 70.

SALAT : *Tratado*, etc., t. II, document n. VII (ab alguna omissió).

V

(Volum II, plana 44).

19 Abril 1222 ?

Confirmació als aragonesos de la moneda jaquesa últimament encunyada pel rey Don Pere, feta per son fill Don Jaume I.

Manifestum sit omnibus. Quod nos Iacobus Rex etc., habito diligenti consilio et tractatu cum domina Regina uxore nostra et venerabilibus patribus S. dei gracia Cesar-augustani et garsia oscensis et G. tirasonensis Episcopis ac fratre G. de allaco magistro templi et fratre fulcone magistro domus hospitalis, nec non et dilectis nostris nunone sancii karissimo consanguineo nostro, Ex. cornelii, blasco de alagone maiori domus aragonis, Atone de Foscibus. Assallito de Gual, Guillelmo de Alcalano, et cum quibusdam aliis baronibus nunc apud Oream in nostra curia congregatis, Considerantes quod secundum statum in quo est hoc tempore terra nostra, bonum est et utilis nobis et regno nostro ut monetam iaccensis que tempore recordationis inclite domini Petri Regis Arag. patris nostri ultimo facta fuit quam nos cum alio instrumento jam confirmavimus in Ilerda, in suo valore consistat et a nobis iterum confirmetur: cum hanc presenti scriptura de predictorum omnium consilio et assensu supradicta moneta jaccense denuo confirmamus, a presenti scilicet die quo hec carta scribitur usque ad proximum sanctum Michaellem et a proximo festo sancti Michelis septembris usque ad .vij. annos proxime et continue completos. Quam iterum volumus et statuimus ut fideliter et inviolabiliter observetur et accipiatur publice ab omnibus et ubique ubi et [a quibus] accipi solet secundum statuta predecessorum nostrorum. Promittimus igitur in fide et legalitate nostra quod non faciemus nec fieri permittemus vel consenciemus cudi aut fabricari monetam jaccensis figure vel alterius quilibet auream vel argenteam sive cupream aut cuiuslibet metalli vel modi istius valoris cuius est modo moneta supradicta vel alterius cuiuslibet valoris nec istam mutabimus et [augebimus] numero aut diminuemus penso et lege, sed sola illa jaccensis moneta tocus populi Regni nostri Arag. sit contentus que fabricata fuit ultimo tempore recordationis inclite patris nostri usque ad terminum superius constitutum. Nec super eadem moneta jaccensis quam ut dictum est inviolabiliter et irrefragabiliter mandamus

currere publice usque ad predictum tempus, statutum novum aliquod vel mandatum persolutionis ullatenus faciemus nec fieri consenciemus vel permittemus. Convenimus etiam bona fide et sine dolo et absque aliqua cavilacione verborum quod contra hec predicta vel eorum aliquid non veniemus verbo vel facto nec permittemus ad (*sic*) paciemur personam aliquam contravenire racione aliqua sive causa. Et ut predicta melius et firmitus observetur Nos dictus J. Rex Arag. Comes Barch. et dominus Montispesulani liber tactis corporaliter sanctis iiij evangeliis et ✠ juramus nos omnia supradicta et singula fideliter et inviolabiliter observaturos et facturos firmiter observari. Et nos quidem Alienor Regina Arag. Comitissa barch. et domina Montispesulani, in nostra bona fide et legalitate promittimus vobis omnibus populis Aragon., quod predicta omnia et singula servabimus bona fide et faciemus inviolabiliter observari. Nos vero Blascus de Alagone, maior domus arag., Ato de foscibus et G. de alcalano mandato domini Regis per ipsum et nos tactis liber sanctis iiij^{or} evangeliis corporaliter et ✠ juramus quod predicta omnia et singula fideliter observabimus et faciemus inviolabiliter observari. Datam Oscen. xiiij kalendas madii Era M.^a cc.^a L.^a nona. Anno domini m.cc.xx. secundo, per manum petri vitalis Arch. tirason. et notarii nostri ab A gramatici scripta eius mandato.

Arxiu Corona Aragó : Cartes reials de Don Jaume I, n. 151.

Inédit.

VI

(Volum II, plana 44).

16 Març 1224.

Abolició per Don Jaume I de la moneda nova qu' havia fet encunyar a Jaca y confirmació als aragonesos per deu anys de la moneda jaquesa de son pare lo rey Don Pere.

In Christi nomine Sit notum cunctis. Quod nos Jacobus Dei Gracia Rex Aragonis, Comes Barchinone et dominus Montispesulani, una cum serenissima A. per eandem Regina Comitissa et domina eorundem et quilibet nostrum in solidum, attendentes quod sapiencium est mutare consilium, nec etiam videtur mutare propositum qui in melius iddeducit, inspectis publicis instrumentis que de confirmacione monete jaccensis que facta fuerat ultimo nomine P. bone memorie patris nostri, quam tactis sacrosanctis

quatuor evangeliis per decenium nos promissimus servaturos ut in eisdem instrumentis plenius continetur, receptis nuper literis Venerabilis patris nostri S. Archiepiscopi Terrachone per quas de eadem moneta inviolabiliter conservanda nos monuit diligenter, habito consilio et tractatu cum venerabilibus patribus S. Cesarauguste, Berengarii Ilerdensis Episcopis et nobilibus viris Dompno Comite Sancio magno patruo nostro et karissimo consanguineo nostro dompno Nunone Sancii ac nobilibus viris G. Comite Urgelli Vice-Comite Caprarie, et Petro Aunisii, et tota Curia nostra apud Darocham noviter constituta, assensu eciam et consilio fidelium nostrorum civium Cesarauguste et Ilerdensium et Oscensium et proborum hominum villarum principalium Aragonis qui ad hoc specialiter fuerant convocati; bono animo et gratuita voluntate, nec seducti nec in aliquo circumventi, immo consulte et ex certa sciencia, confitentes et asseverantes nos esse maiores quindecim annorum, monetam novam que nostra impresa imagine et nomine suprascripto modo de novo inconsulte cudi fecimus et jactavimus apud Iaccam, et totum quod super solucionibus fecimus debitorum, et instrumenta inde confecta, et quidquid ex eisdem sequitur, cassamus et consulte penitus reprobamus non obstantibus pacto vel etiam constituto quod de eadem nova moneta tenenda fecerimus ullo modo. Unde monetam veterem supradictam factam nomine et tempore patris nostri et confirmaciones ipsius et instrumenta inde confecta diversis temporibus. in omnibus et per omnia confirmamus, districte mandantes et firmiter statuentes, ut predicta moneta facta nomine et tempore patris nostri, ab hac die in antea usque ad instans festum Beati Michaelis et ab eodem festo usque ad decenium continue completum, comuniter accipiatur ab omnibus et ubique ubi et a quibus secundum statuta predecessorum nostrorum accipi solet atque usque ad finem predicti temporis inviolabiliter et irrefragabiliter in suo valore consistat aliquo non obstante. Promittimus insuper quisque nostrum in solidum vobis Petro Aldegario, Bartolomeo iterii, Bartolomeo deteri, Guillelmo Boi, Petro de Calzada, Dominico de Monte Alteto et toti universitati Cesarauguste, et vobis Raimundo Seinoro, Raimundo Petro, Petro de Tolono. Arnaldo de valseguer, Guillelmo de Sematano, Raimundo Rotundo, Michaeli de Namontaguda et Bernardo Oromir et toti Universitati Ilerdensi pro vobis et pro omnibus nobis subditis et eorum nomine stipulantibus, quod usque ad finem temporis supradicti, neque in regno nostro nec alibi faciemus aut fieri permittemus vel etiam consenciemus cudi aut fabricari monetam Iaccensem figure, vel alterius cuiuslibet, auream vel argenteam sive cupream aut cuiuslibet metalli, vel modo istius valoris cuius est modo

moneta predicta vel alterius cuiuslibet valoris, nec istam mutabimus vel augemus numero, aut diminuemus penso vel lege, nec de ipsa amplius faciemus, set sola illa laccensis moneta que facta fuit ultimo tempore patris nostri que usque modo cucurrit publice totus populus regni nostri sit contentus, usque ad terminum supradictum, nec super eadem moneta laccensisquam ut dictum est inviolabiliter et irrefragabiliter mandamus currere publice ad terminum supradictum, statutum novum aliquid vel mandatum vel totum solutionum ullatenus faciemus nec fieri consensu verbo vel opere vel aliter permittemus, et si factum est non teneat ullo modo. Convenimus eciam vobis omnibus bona fide, quod sine dolo et absque cavillatione verborum, quod contra hec predicta vel eorum aliquid vel bonum intellectum vestrum non veniamus verbo vel facto, nec venire aliquem vel aliquos permittemus nec etiam paciemur. Ad hec de consilio comuni et expressa voluntate omnium predictorum et eciam populorum quorumlibet terre nostre irrefragabile constitutione saccimus, ut si qua persona quacumlibet ingenua vel alia persona cuiuscumque sit conditionis vel sexus inventa fuerit vel convicta istius valoris vel alterius laccensis figure, eciam auctoritate nostra, quod absit, cudere aut fabricare monetam, omnia bona ipsius mobilia et immobilia confiscantur, et ipse vel ipsi ipso juri facti traditores, ad forum Aragonis et Bauzatores ad forum Catalonie et hostes publici regni nostri de toto regno nostro si ingenuus vel ingenui fuerint expellantur, et exponantur atque subiaceant persecutioni omnium subiectorum nostrorum; et si forte illam personam vel illas personas ex predicta persecutione interfici vel ledi in personis vel rebus quomodocumque contigerit, ipsius mortis vel lesionis vel dampni dati, ulcio vel repeticio in posterum ab aliquo non requiratur vel fiat, set persecutores, lesores, interfectores tuti permaneant et nostra contra omnes firma et propria protectione muniti, ita quod nulla petitio sive actio realis personalis vel mixta, civilis vel etiam criminalis competat contra eos, et de omnibus hiis et singulis erimus vobis in iure et extra jus guarentes adjuutores, valitores et legitimi defensores, et ad ea conservanda totis viribus dabimus operam efficacem, excepcione aliqua non obstante. Quod si forte aliquis nobilium consiliariorum nostrorum vel omnes vellent nos inducere aut forte, quod absit, inducere quoquomodo vel contra statuta superius posita vel eorum aliquid veniremus, volumus et spontanei consentimus, ut venerabilis pater noster Terrachone Archiepiscopus, tam nos quam consiliarios nostros per excommunicationem personarum et regni interdictum a predicta illicita presumptione compescat, et omnes populi terre nostre, circa suscepcionem

illius monete que contra statuta predicta cuderetur ab obediencia nostra et fidelitate sint penitus absoluti. Volumus etiam et mandamus quod omnes homines civitatum et villarum principalium a quatuordecim annis et supra, vel viginti de adenantatis cuiuslibet civitatis vel ville pro tota universitate annis singulis usque ad predictum decenium completum jurent quod predicta omnia observent, et dent operam quantamcumque poterint verbo vel facto quod irrefragabiliter observentur non obstante contrario nostro mandato vel constituto facto vel etiam faciendo. Renunciantes quantum ad predicta et singula beneficio minoris etatis, et omni juri et furo et consuetudini scriptis et non scriptis et omnibus aliis que nobis in hoc possent prodesse et vobis obesse. Imponentes perpetuum silentium nobis et successoribus nostris in omnibus et singulis que contra statuta predicta possemus inducere ullo modo. Recipientes vos et omnes nostros subditos et alios populos universos cuiuscumque sint condicionis vel sexus in fide dei et legalitate nostra. Et si aliquid verbum est hic positum ambiguum vel obscurum vestre interpretationi relinquimus declarando, et si aliquid verbum deest quod positum pro vobis faceret, intelligatur superioribus interclusum : Confitemur etiam nos tria monetatica cum isto quod modo a vobis accipimus pro confirmationibus eiusdem monete accepisse. Renunciantes exceptioni non numerate peccunie et non tradite rei. jurantes per deum nos Iacobus Rex, tactis corporaliter sacrosanctis quatuor evangeliiis et cruce, hec omnia et singula supradicta nos inviolabiliter servaturos et faciemus ea ab omnibus irrefragabiliter observari. Et Nos S. dei gracia terrachonensi archiepiscopus, promittimus bona fide vobis omnibus supradictis, quod cum suffraganeis nostris episcopis, quantum in nobis fuerit et poterimus, faciemus per excommunicationem et interdictum Regni firmiter observari. Et Nos A. dei gracia regina predicta promittimus vobis civibus et populis supradictis in manibus venerabilium patrum S. cesarauguste, Berengarii Ilerdensis Episcopi, nos hec omnia et singula observare, dantes perabolam dilecto nostro Petro Lupiz de Sadava ut hec super animam nostram juret. Et ego Petrus Lupiz de Sadava supradictus, hec omnia per deum, tactis sacrosanctis quatuor evangeliiis et cruce, super animam domine Regine juro. Nos etiam Comes Sancius et P. Aunisii, mandato predictorum dominorum Regis et Regine promittimus vobis civibus et populis supradictis bona fide in manibus predictorum episcoporum, quod quantum in nobis fuerit et poterimus, occulte et etiam manifeste predicta omnia observabimus et faciemus inviolabiliter observari: etiam, quod absit, si predicti domini Rex et Regina vel eorum alter in

contrarium niterentur. Ego etiam Nuno sancii juro per deum, tactis sacrosanctis quatuor evangeliis et cruce, me omnia predicta et singula quantum in me fuerit et potero fideliter observare, etiam si dicti domini Rex et Regina vel eorum alter contrariam ostenderint voluntatem. Nos etiam Iacobus Rex predictus confitemur totam pecuniam de predictis monetaticis acceptam esse conversam in nostris pignoribus redimendis et ad nostrum commodum et profectum. Datum apud Darocham, Quintodecimo Kalendas Aprilis, Anno domini MCCXXIII^{to}, sub era MCCLX prima (*Seguexen les firmes*).

Arxiu Corona Aragó : Pergamí n. 226 de Jaume I.
Inédit.

VI (b)

(Volum II, plana 45).

11 Abril 1262.

Confirmació pontificia de disposicions sobre moneda jaquesa dictadas per Don Jaume I en 15 d'octubre de 1236 y 12 d'agost de 1260.

Hoc est translatum fideliter factum .xvj^o. kalendas Septembris, Anno domini Millesimo .cc.lxx. octavo scriptum, a quadam littera in pergameno scripta, bulla plumbea domini pape pendente sigillata, cuius tenor talis est. Urbanus Episcopus servus servorum dei Venerabilibus patribus Episcopis et Dilectis filiis prelatis et clericis nec non baronibus et uniuerso populo Regni Aragonum Salutem et apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et vota que a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Sane peticio vestra nobis exhibita continebat quod cum Karissimus in xristo filius noster Illustris Rex Aragonum, ad vestre supplicacionis instanciam, duxerit statuendum ut moneta Iaccensis quam idem Rex cudi faciebat, sub eisdem lege pondere ac figura sub quibus cudebatur expendi debeat ac eciam incommutabiliter perseverare : Ita quod nec ab ipso Rege nec eciam a suis heredibus vel successoribus destrui vel mutari seu minui vel augeri nec alia moneta ab ipsis cudi debeat, prestito super hoc a Rege predicto corporaliter iuramento prout in litteris inde confectis plenius continetur ; Nos, vestris devotis supplicacionibus inclinati, quod

super hoc ab eodem Rege provide ac rationabiliter factum est, ratum habentes et gratum, illud auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinium communimus, tenorem litterarum ipsarum de verbo ad verbum presentibus inseri facientes qui talis est. In xristi nomine : Cum status et securitas Regnorum ab ipso habeant procedere qui est Rex Regum et dominus dominancium et supra ipso a prelati ecclesiasticis et terre baronibus ordinandum, Nos Jacobus dei gracia Rex Aragonis et Regni Maiorice, Comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, generalem curiam apud Montemsonum duximus convocandam, ad quam convenientibus venerabilibus Guillelmo dei gracia Tarrachonensis Ecclesie procuratorio, Berengario Barchinonensi Episcopo Cancellario nostro, Bernardo Cesarauguste, Garcia Tirosenense, Bernardo Vicensi, Poncio Dertusensi Episcopis, multisque aliis tam abbatibus quam ceteris aliarum Ecclesiarum prelati pro suis conventibus destinatis : Et reverendis fratribus hugonem de Montelauro Magistro Templi, de filialquerio Magistro Hospitalis, et de ordine predicatorum fratre Raimundo de pennaforti fratre Michaelae et fratre Guillelmo de barberano, et de ordine minorum fratre illuminato et fratre Guillelmo de Sede, et fratre G.^o de cervaria monacho populeti : Item nobilibus scilicet dompno ferrando Infante Aragonis patruo nostro, Comitibus dompno Nunone Sancii consanguineo nostro, Rogerio Bernardi fuxensi, Poncio Hugonis empuriarum, Poncio Urgellensi, Gerardo Vicecomite de Capraria : Item magnatibus de Cathalonia. G.^o de Cardona et R.^o Berengarii, G.^o et Petri de Montechateno. Bng.^o de Podio viridi, G.^o et bng.^o de angularia, Bndo. de portela, hugone de mataplana. Gauçerando de pinos, Peiro de Bergua, G. de aquilone, P.^o de granyana et R.^o de peralta, Petro vicecomite de Vilamuro, Bndo. Raimundi, R.^o Guillelmi de Odena, Bngr.^o de Greel, Petro de Cervera, Jacobo Raimundo et G.^o de Cervaria, Arnaldo de benasch de Regno Aragonis... (etc., etc.). Ad honorem dei et gloriose virginis Marie et... utilitatem Regni nostri tam in spiritualibus quam in temporalibus ibidem de consilio predictorum statuimus, de quibus specialiter fuerunt Capitula tria annotata : Primum de obsidione et captione Civitatis Valencie, Secundum de pacis observacione inter nostros subditos, Tercium de presentis monete Jaccensis securitate ac perpetua firmitate, unde cum inter cetera temporalia quibus indiget status terre istud sit precipium quo carere homines non possunt. Idcirco in hoc articulo quedam statuimus que ad maiorem huius rei pertinet firmitatem, fuit igitur de concilio omnium predictorum supplicatum nobis et etiam postulatum quod firman

securitatem huic presenti monete Jaccensis, servata legis pondere et figura que nunc habet, valituram perpetuo prestaremus. Nos igitur, piis ac justis eorum supplicationibus inclinati, statuimus in perpetuum per nos et omnes heredes ac successores nostros quod presens moneta jaccensis sub eadem lege pondere et figura quam nos nomine nostro cudi fecimus et formari, in omni firmitate secundum quod nunc est in perpetuum currat publice atque duret. Ita videlicet quod nec a nobis nec ab heredibus vel successoribus nostris destrui valeat vel mutari aut de novo modo cudi minui vel augeri, ad cuius rei perpetuam firmitatem, presentibus omnibus supradictis, Nos Jacobus dei gracia Rex Aragonum tactis sacrosanctis evangeliis et cruce domini, nos personaliter pro nobis et omnibus heredibus et successoribus nostris juramus et a baronibus nostris juramentum prestari fecimus sub forma superius comprehensa. Item de voluntate nostra venerabilis predictus procurator Ecclesie Tarrachone, cum assensu predictorum Episcoporum, in transgressores invasores conciliatores contradictores et suggestores in contrarium venientes excommunicationis sententiam in eadem curia ore proprio promulgavit. Mandamus siquidem atque precipimus firmiter et districte conciliariis et nostris subditis universis tam Civitatum quam villarum et castrorum in quibus moneta supradicta currit et currere consuevit, quod a quatuordecim annis et supra unusquisque super hiis observandis juxta suum posse prestat et prestari faciat sacramentum quod nichil contra premissa tam a se quam a successoribus et heredibus suis in aliquo atemptetur nec aliquod contrarium fieri paciatur. Promittimus insuper bona fide, nos pro viribus laborare ut presens scriptum a summo pontifice confirmationis gratiam consequatur: propter hanc igitur specialem gratiam supradictam quam vos domine Jacobe Rex predictae ad petitionem nostram et supplicationem liberaliter exhibitis, Nos omnes prefati, pro conciliis villis et castris nostris et domini nostri, obligamus nos ipsos et heredes et successores nostros, quod omnes habitantes pro singulis domibus valentes sumam decem aureos vel ultra de septenio in septenium vobis et heredibus et successoribus vestris dare unum morabatinum tantum modo teneatur. Quilibet autem, licet non sit habitator alicuius domus, si ipsius facultas non (*sic*) ascendit summa decem aureorum unum morabatinum persolvat similiter atque pectet: Et in hoc mittant et donent tam homines religio sum sive ordinum et Ecclesiarum quam nostri. Datum in generali curia apud Montemsonum Idus octoris, Era. Millesima. cc.lxx. Quarta, anno Millesimo. cc.º Trigesimo sexto. Signum ✕ Jacobi dei gracia Regis Aragonum et Regni Maiorice, Comitis barchinone et vrgelli et domini mon-

tispesulani. huius rei testes et iuratores sunt dompnus ferrandus Infans Aragonis, dompnus Bn. G. hugo de mataplana, bn. de portella, Gaucерандus de pinos, P. cornelii mayordomus aragonis, Rodericus de liçana, Eximinus de vrrea, dompnus blaschus de Alagone, Artaldus de luna, blaschus massa, Dompnus nuno sancii, Poncius hugonis comes empuriarum, Poncius comes Urgelli, Gerardus vicecomes Caprarie, Petrus Petri Justicie aragonis. Eximinus Petri repositarius Aragonis. P. aroez de Rocha, G. de montechateno, P. de montechateno, R. Bereng. de Ager, R. de peralta, Rogerius bernardi comes fuxensis... (etc., etc.). Signum Guillelmi scribe qui mandato domini Regis pro domino Berengario barch. Epo. Cancellario suo hanc cartam scribi feci loco die era et anno prefixis. In dei nomine Noverint universi, quod nos Jacobus dei gracia Rex. etc. confitemur et recognoscimus quod universus populus Regni Aragonis, Civitatis llerdensis et aliarum civitatum et villarum in quibus moneta Jaccensis currit, fecerunt nobis gratiam specialem in subsidium terre sancte quando disposuimus transffretare ad defensionem terre sancte contra populum tartarorum, videlicet quod nos possemus facere cudi et auementare monetam Jaccensem usque ad quindecim mille marcharum argenti, et sit moneta ternenchia ad undecim denarios et obolus, videlicet duodecim mille marcharum denariorum et tria mille marcharum obolorum; Et nos istud munus sive gratiam ab eisdem cum graciарum actionibus recipientes, promittimus quod dicta Quindecim mille marcharum, scilicet .xij. mille denariorum et tria milia obolorum tantum et non plus. faciemus cudi bene et fideliter a tempore quo incipiemus operari usque ad annum et dimidium sub eadem lege pondere tayllia et figura que nunc est. Et sit talis incisio, quod in qualibet marcha denariorum sint decem et octo sol. in marcha monete, et in marcha obolorum sint viginti sol. in marcha monete, adhibitis custodibus qui a civitatibus et villis predictis fuerint deputati. Concedimus etiam et approbamus per nos et successores nostros, quod ex ista gracia quam nunc a dicto populo recipimus, ex ista cudicione sive aumento dictarum Quindecim mille marcharum nullum preiudicium in posterum generetur priori instrumento, quod a nobis apud Montemsonum in nostra curia generali factum fuit, de confirmacione presentis monete Jaccensis, nunc in ea firmitate et valore permaneat in qua antea erat et nunc est ac si non fuisset nobis facta gracia antedicta. nec dicta .xv. mille marcharum essent cudita, et sit firma et perpetuo in suo robore duratura. Insuper promittimus dictis populis, quod impetremus pro posse nostro bona fide a domino papa confirmacionem istius instrumenti, et

dicte monete, Et dicti instrumenti quod apud montemsonem factum fuit sicut in ipso instrumento nos obligavimus quod ipsum a domino papa confirmari faceremus, quam confirmationem huiusque non impetravimus sicut tenebamur propter oblivionem et multas occupationes : hinc inde ad maiorem igitur securitate ipsorum populorum, Juramus corporaliter supra librum et crucem domini omnia predicta et singula adimplere et in nullo aliquo tempore contravenire sic deus nos adjuvet et hec sancta Evangelia, Et ut dictis populis magis sit cautum, omnia predicta et singula jurari facimus a dilectis filiis nostris dompno Petro, dompno Jacobo et dompno sanctio infantibus quos suscepimus a domina Joles quondam Regina Aragonis. Et nos predicti P. et J. et Sanctius in legitima etate constituti, spontanea voluntate juramus super librum et crucem omnia predicta et singula observare et in nullo aliquo tempore contravenire, sic deus nos adjuvet et hec sancta Evangelia et Crux domini coram posita et a manu propria nobis tacta. Datum Ilerde .ij. idus Augusti, anno incarnationis xristi .m.cc.lx. Signum Jacobi dei gracia Regis... (etc., etc.). Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel pro ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum petri et pauli apostolorum eius se noverit incursum. Dat. Viterbii .iij°. Idus aprilis, Pontificatus nostri anno primo. Ego magister R. de Bisulduno archidiaconus terraconen. Ecclesie Ilerd. proteste suscribo. Ego Michael Gasol publicus Ilerd. notarius, hic me ut testis suscribo. Ego Bernardus Hugueti notarius publicus ut testes suscribo. Ego Jazpertus episcopus Valentimus, qui hoc translatum cum originali probavi, propria manu subscripsi et sigillum meum apponi feci. Nos P. Dei gratia Urgellensis episcopus, qui hoc translatum cum originali probavimus, propria manu subscribimus et sigillum nostrum apponi fecimus. Ego Jacobus Oscensis episcopus huic transcripto ut testes suscribo et sigillum meum apponi feci in testimonium originalis. Ego Bonanatus Narbonensis canonicus, executor decime in regnis Aragonum et Navarre a Sede apostolica deputatus, qui hoc translatum cum originali probavi, suscribo manu propria et sigillum appono.

Signum nostri Raymundi de Balaguerio notarii publici Ilerdensis, qui hoc scribi feci ⁽¹⁾.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 22, f. 105.

Inédit.

(1) En la nota de la plana 45 del volum II que fa referència a aquest document, se li donà equivocadament lo n. VI, que ja porta l'anterior : perxò li donem en aquest apèndix lo n. VI (b).

VII

(Volum II, plana 48).

8 Maig 1246.

*Estatut manant establir taules en los regnes de Valencia
y Mallorca pera'l cambi, en el termini que's senyala,
de les monedes en ells corrents ab la nova moneda de reys
de Valencia, y fixant el for ó valor en curs d'aquesta.*

Noverint universi : Quod nos Iacobus Dei gratia Rex Aragonum Valentie, etc. Quia in nova moneta est constitutio facienda : statuimus quod tabula presentis monete regalium valentie duret in civitate et toto regno valentie, et in civitate et toto regno maiorice, per quadraginta dies continue completos in uno quoque locorum : computandos a die qua a nobis et nostris substitutis publicabitur ipsa moneta. Statuimus itaque volumus et mandamus et sancimus quod infra tempus predictorum .xl. dierum aliquis palam vel oculte modo aliquo causa necessitate vel aliqua alia ratione non extrahat vel extrahi faciat a predictis regnis vel eorum pertinentiis iaccenses, malgorienses, barchinonenses platam aurum vel argentum vel aliquam aliam monetam vel baçonallam : sed tota predicta moneta et quolibet baçonalla deferatur ad magistrum ipsius monete vel ad campscorres sive tenentes tabulas nostras monete cum realibus valentie, iusto et taxato precio inferius distrahenda. Et quamdiu tabula nostra per dictos quadraginta dies duraverit in una quaque civitatum villarum et locorum dentur et recipiantur sexdecim malgorienses pro duodecim realibus valentie et unus denarius plate ponderis detur et recipiatur pro tribus denariis realium et .xv. denarii iaccenses dentur et recipiantur pro duodecim denariis realium et .xv. turonenses, dentur et recipiantur pro .xij. realibus et .xviij. barchinonenses dentur et recipiantur pro .xij. realibus et unus morabatinus alfonsinus detur et accipiatur pro .vj. solidis realibus et una mazmodina iucifia detur et accipiatur pro quatuor solidis realium et una mazmodina contrafacta detur et accipiatur pro tribus solidis .vj. denariis realium et duo genovini sive duo reales marsilie dentur pro uno denario realium valentie et unus genovinus grossus de argento detur pro tribus realibus et marcha argenti detur pro .xxx. viij. solidos realium. Transactis autem quadraginta diebus predictis : Statuimus quod si aliquis xristianus iudeus vel sarracenus habitator impredictis civitatibus

et regnis necnon et omnes alii confluentes ibidem qui debent vel debuerint cum cartis vel sine cartis iaccenses, malgorienses, barchinonenses vel quamlibet aliam monetam in qua sit cuprum : non solvat nisi denarios realium valentie, et pro iaccensis, malgoriensis, turolensis (*sic*) barchinonensis quos debuerint solvant denarios realium valentie : secundum quod denarii realium cum predictis monetis in tabulis campsorum ad cambium valuerint : et qui tenentur pro rebus sensualibus donare denarios iaccenses, vel malgorienses censuales; solvant tot denarios realium valentie, quot iaccenses vel malgorienses fuerint contenti in instrumentis emphiteosis : et qui tenetur iaccenses vel malgorienses solvere pro loguerio domorum et furnorum molendinorum vel operatoriorum vel pro loguerio quorumlibet aliorum : solvat tot denarios realium quot denarios malgorienses vel iaccenses tenebatur solvere pro logueriis. Et hoc idem intelligatur de venditione ad tempus facta de fructibus sive expletis terre vel arborum vel aliorum reddituum, et quia de mandato et constitutione nostra speciali malgorienses, cum iaccenses, erant et currebant comunes in omnibus usibus hominum et solutionibus licet contineatur in instrumentis quod fiat solutio iaccenses, constituimus quod fiat solutio realium valentie, secundum quod malgorienses cum realibus valuerint in tabulis campsorum ad cambium illa die qua fiat solucio debiti : et sic non teneatur aliquis deducere realis cum iaccensis, nisi solvendo cum malgoriensis cum de mandato nostro solutiones malgoriensium fiebant in regno valentie, pro iaccensis, et erant in electione debitoris solvere malgorienses vel iaccenses, quos tunc magis vellet et numerus et quantitas sive pondus ex eo non augmentabatur danti nec recipienti : et transactis etiam quadraginta diebus tabule quo debet aurum vel argentum pro censualibus vel alia qualibet de causa vel contractu solvat illud vel creditor vel dominus census recipiat pro auro vel argento denarios realium, secundum quod valuerint in tabulis campsorum ad cambium si recipiens maluerit denarios realium quam aurum vel argentum. Contractus autem matrimoniales et censuales possint fieri ad quantitatem auri vel argenti. Quicumque autem contra predicta vel eorum aliqua fecerit, confiscatis omnibus bonis suis corporalem penam patiatur, quamcumque sibi decreverimus infligendam. Datum valentie .viiij. idus madii anno domini .m.cc.xl.vij.

VIII

(Volum II, plana 49).

14 Maig 1265.

Confirmació de la moneda Reyals de Valencia y promesa de no mudar-la ni encunyar-ne sense'l consentiment dels regnes de Valencia y de Mallorca : feta per Don Jaume I en les Corts reunides á Valencia : les quals en cambi s'obligan á pagar al rey cada set anys lo tribut anomenat monedatge ó morabatí.

Quecunque a regibus et principibus statuuntur, in sua debent soliditate ac firmitate consistere, et ne processu temporis oblivioni tradantur debent scripture memorie comendari, cum omnium habere memoriam et in nullo peccare potius sit divinitatis quam humanitatis nature. Nos itaque Iacobus Dei gratia Rex Aragonum Valentie, etc. huiusmodi consideratione inducti, habitis deliberatione et tractatu consilio ac assensu carissimorum filiorum nostrorum infantis petri et infantis iacobi, et proborum hominum ac civium civitatis valentie, et regni ac villarum eiusdem, et civium ac proborum hominum civitatis et regni maiorice ac insularum suarum. Ad honorem dei et gloriose virginis marie matris eius, et comunem utilitatem regni valentie et regni maiorice, et omnium commorantium in eisdem : presentis monete regalium valentie securitatem ac perpetuam firmitatem duximus statuendam, ne unquam imposterum ex mutatione ipsius monete possit gentibus ipsorum regnorum damnum aliquid suboriri, una cum inter cetera temporalia precipuum et magis necessarium sit generaliter gentibus universis ut moneta qua uti habent sit semper eadem et immutabilis atque firma : idcirco nos Iacobus dei gratia Rex predictus assensu et consilio omnium predictorum, et ad instantiam et requisitionem iam dictorum omnium proborum hominum civium et aliorum habitantium in civitatibus et regnis predictis, nobis supplicantium et postulantium una voce ut memorate monete regalium valentie sub eisdem forma rotunditate figura pondere atque lege quibus nunc est, securitatem et firmitatem omnimodam ac perpetuam prestaremus, eorum piis et iustis supplicationibus inclinati, Per nos et omnes heredes et successores nostros qui pro tempore fuerint statuimus imperpetuum ex certa scientia, et concedimus vobis probis hominibus ac civibus et habitatoribus omnibus

civitatum et regnorum predictorum presentibus et futuris, et promittimus et obligamus nos et successores nostros vobis et successoribus vestris imperpetuum, quod presens moneta regalium valentie sub eisdem forma rotunditate figura pondere atque lege, quam nos nomine nostro cudi fecimus et formari, in sua omnimoda firmitate secundum quod nunc est currat imperpetuum publice et permaneat atque duret in civitatibus et regnis predictis : ita ut quod neque a nobis nec ab heredibus vel successoribus nostris destrui valeat vel permutari, nec de novo a modo cudi eiusdem legis ponderis et figure, nec minui vel augeri : et etiam si forte dicta moneta minueretur in tantum, quod de ipsa moneta ita esset modica quod magnum damnum esset terre quare necesse esset plus cudi de ipsa sub forma rotunditate figura pondere atque lege predictis, nos vel nostri successores de ea plus cudi facere non possimus nisi de consilio consensu et voluntate proborum hominum civitatis et regni valentie, et tunc quando eorum consilio in casu predicto cuderetur plus de dicta moneta volumus et concedimus ac statuimus quod ipsa moneta in civitate valentie tantum et non alibi cudatur fideliter prout debet atque bene, adhibitis ex probis hominibus valentie duobus qui custodiantur intersint ac videant ut ipsa moneta cudatur fideliter prout debet ac superius continetur. Promittentes vobis nos pro viribus laborare ut presens carta a summo pontifice confirmationis gratiam consequatur, ob hoc ut quicumque contra hoc veniret esset excommunicationis sententia innodatus. Propter hanc autem spetialem gratiam supradictam quam vos dominus Iacobus Rex predictus ad instantiam supplicationem et requisitionem nostram nobis universis et singulis habitatoribus civitatis et regnorum predictorum liberaliter exhibetis : nos ferrarius mathoses, Guillermus de Porcano, Berengarius camorera et guillermus Arnaldi iurati : et arnallus escribani, guillermus escribani, arnallus de monte-rubeo, bartolomeus de dossal, guillermus de belloloco iurisperitus, berengarius dalmatii, gueraldus martini, minguetus do boyssano, bernardus arnaldi, bernardus dalmatii, raymundus de populeto, raymundus de rivosicco, berengarius de plana, bartholomeus de ponte, ferrarius de apia-ria, petrus merceri, romeus pellicerii, tamaritus et gilabertus cives civitatis valentie memorate per nos et totam ipsius civitatis universitatem : et nos petrus de bosco, arnaldo de montessono, petrus guasqui et pontius carbonelli habitatores ville xative, per nos et eiusdem ville universitatem totam : et nos robaldus voltorassii, berengarius clavelli, iohannes de mora, arnaldus laurentii habitatores ville muriveteris per nos et totam eiusdem ville universitatem : et nos bernardus escribani et arnaldus de iuneta habi-

tatores ville burriane per nos et omnes habitatores eiusdem ville : nec non etiam et nos omnes predicti simul per nos et omnes alios habitatores regni valentie presentes et futuros : et nos universi cives et habitatores civitatis maiorice per nos et habitatores omnes eiusdem civitatis et regni maioricarum ac insularum eiusdem presentes et futuros. Nos inquam omnes predicti admitentes spontanea voluntate gratiam antedictam ut superius continetur : obligamus nos et heredes ac successores nostros et habitatorum omnium regnorum predictorum vobis Domino Iacobo Dei gratia Regi aragonum memorato et vestris imperpetuum, quod omnes habitatores civitatis et villarum predictarum et etiam regnorum predictorum, pro singulis domibus, dum tamen valeant bona habitatoris domus .xv. morabatinos vel ultra quantumque plus valeant, de septennio in septennium vobis et heredibus ac successoribus vestris dare unum morabatinum, videlicet septem solidos dicte monete pro morabatino tantummodo, pro monetatico scilicet ac assecuramento dicte monete quilibet teneatur : sed ille cuius bona non valebunt .xv. morabatinos non teneatur aliquid dare vobis vel vestris ratione monetatici antedicti. Atamen si in una domo plures fratres aut sorores vel consimiles persone habitaverint simul, nondum divisis bonis suis inter eos, non teneantur ipsi dare aliquid nec solvere vobis vel vestris, nisi secundum quod habitator unius domus tenetur persolvere ut est dictum, ita tamen quod in hoc nulla fraus adhibeatur, sed si divisio facta fuerit inter eos, quisque eorum licet simul habitarent si bona eorum valuerint .xv. morabatinos vel ultra unum morabatinum pro monetatico solvere teneantur. Ad hec autem nos Iacobus dei gratia Rex predictus, recipimus a vobis predictis pro vobis et habitatoribus omnibus civitatum villarum et regnorum predictorum obligationem vestram prefatam ratione predicti monetatici et assecuramenti presentis monete regalium memorate, secundum formam superius comprehensam : volentes concedentes et statuentes per nos et nostros successores, ac firmiter precipientes nobis et heredibus ac successoribus nostris, quod dictum monetaticum per vos et ipsos solvatur secundum formam monetatici superius annotatam non obstante in aliqua carta a nobis vobis concessa, que continet quod quecumque exactio vel quodcumque comune a vobis per nos fiat solvi debeat per omnes hereditarios et habitatores civitatis et regni per solidum et libram, quam cartam locum habere non volumus in hoc casu, ymo quantum ad hoc monetaticum ipsam irritam esse volumus et inanem : sed in aliis omnibus exactionibus comunibus et expensis, suum robor obtineat firmitatis ut in ea plenius continetur. Volentes et concedentes vobis et vestris successoribus per nos et nostros

successores : quod dictum monetaticum persolvere teneamini et solvatis vos et vestri successores imperpetuum a proximo venturo festo natalis domini in septem annos et ex tunc de septennio in septennium imperpetuum in dicto festo, et teneamini dare pro morabatino vij. solidos de dicta moneta ut superius continetur : qui numerus septem solidorum pro morabatino non possit minui vel augeri. Volentes etiam quod non teneatur aliquis, qui in diversis villis vel locis in regnis predictis vel altero eorum hereditates vel possessiones habuerit solvere monetaticum, nisi in altero ipsorum locorum tamen. Volumus nec non et concedimus quod venerabilis archiepiscopus terraconensis ecclesie qui pro tempore fuerit, transgressores et invasores consiliatores contradictores et sugestores in huius statuti contrarium venientes, possit excommunicationis sententiam innodare. Item statuimus volumus et mandamus quod filii et successores carissimi infantis petri filii nostri predicti, unus post alium successive qui in dicto regno succedent eidem, antequam vos vel vestri successores iuramentum fidelitatis faciatis eisdem, iurent ac habeant iurare quod predictam monetam et omnia predicta firmam et firma habeant ut superius continetur. Ad maiorem vero predictorum omnium et perpetuam firmitatem, nos iacobus dei gratia Rex predictus in presentia vestrorum omnium predictorum et plurium richorum hominum ac militum terre nostre, tactis corporaliter a nobis sanctis quatuor evangeliiis et cru ✠ ce domini, iuramus per nos et omnes successores nostros predicta omnia et singula observare atendere et complere, ac facere observari ut superius continetur sic deus nos adiuvet et hec sancta dei quatuor evangelia, et crux domini posita coram nobis. Nos insuper infans Petrus et infans iacobus prelibati filii illustris regis aragonum ante dicti, laudantes ex certa scientia approbantes et confirmantes omnia et singula supradicta, in presentia predictorum tactis ab uno quoque nostrum corporaliter sanctis quatuor evangeliiis et cruce domini iuramus per nos et successores nostros, predicta omnia et singula rata et firma semper habere atque tenere et observare ac facere observari, et nunquam contravenire in aliquo ullomodo sic deus nos adiuvet et hec sancta dei quatuor evangelia et crux domini posita coram nobis. Actum est hoc apud valentiam .xviiij. Kalendas madii, anno domini. M.cc.lx.vj.

IX

(Volum II, plana 51).

2 Novembre 1272.

Arrendament á Pere Vidal de la encunyació del gros de plata de Montpeller.

Noverint Universi quod cum nos Iacobus dei gracia Rex Aragonum etc. velimus modo cudere et facere denarios argenti grossos in villa montispesulani, cum presenti carta damus et concedimus vobis petro vitali fabricationem et factionem ipsorum denariorum argenti, ita quod vos vel quem seu quos volueritis loco vestri, operemini et cudatis vel operari seu cudi faciatis de dictis denariis argenti pro nobis quinquaginta millia marcharum argenti montispesulani, a primo venturo festo natalis domini ad duos annos primos venturos et continue completos. Et ipsos denarios debetis facere de tallia lege et penso que sequuntur, videlicet quod sint illius tallie cuius sunt turnenses argenti albi quos Rex Francie facit, exceptis litteris et signo, que fiant sicut nos dictabimus et statuemus: Et quod unusquisque ipsorum denariorum valeat duodecim denarios malgurienses qui modo currunt: Et quod marcha argenti montispesulani operata sit de sexaginta denariis argenti et tercia, scilicet de quindecim solidis et uno denario argenti ad tria pensa ipsorum denariorum argenti operatorum, quorum unusquisque valeat duodecim malgurienses modo currentis ut dictum est. Predictorum inquam denariorum argenti grossorum fabricationem et factionem faciendorum seu cudendorum ad taliam sive legem et pensum predicta per vos usque ad iam dictam summam predictorum quinquaginta milium marcharum argenti montispesulani ut dictum est damus et concedimus vobis dicto petro vitali ita scilicet, quod de unaquaque marcha dictorum denariorum argenti quos operabimini, scilicet de sexaginta denariis et tercia argenti qui debent de unaquaque marcha argenti montispesulani exire et fieri ut est dictum, teneamini dare et solvere nobis duodecim denarios malgurienses modo currentes, cum ipsi denarii argenti operati et monetati fuerint ac per custodes dictorum denariorum liberati. Et residuum totum lucri quo in dictis denariis argenti feceritis, faciendo ipsos bene et legaliter juxta talliam ac legem et pensum predicta, sit vestrum quantumcumque sit ad vestras omnimodas voluntates, et vos faciatis expensas ipsius monete prout inferius continetur. Et sic volumus et concedimus vobis, quod vos et quem vel quos volueritis

loco vestri operemini et cudatis vel operari seu cudi faciatis ac etiam monetetis dictos denarios argenti ut dictum est in villa montispesulani ad talliam et legem ac pensum predicta. Concedentes etiam vobis quod si denarii argenti predicti quos feceritis, cum facti et monetati fuerint invenientur defectum habere de uno grano et dimidio ad assagium parvum quod est tertia pars medie uncie, scilicet de quatuor granis et medio ad mediam unciam, propter talem defectum non arrestentur seu permittantur deliberari vobis ipsi denarii quos feceritis, In quibus defectus talis et non alius invenietur ymmo deliberentur per custodes sine aliqua contradiccione, ac si nullus esset in eis defectus, Ita tamen quod vos teneamini facere et cudere et faciatis ac cudetis totidem denarios quot illi in quibus dictus defectus ut dictum est et non alius inveniretur fuerint, Qui quidem denarii teneant plus iure vel penso suo debito ac juste, Illud granum et medium quod defecerit in denariis de quibus deficiet illud granum et medium ut est dictum: sed si in dictis denariis inventi fuerint denarii habentes maiorem defectum uno grano et medio ad rationem predictam, illi penitus refundantur et nullatenus deliberentur per custodes. Nichilominus etiam concedimus vobis, quod postquam dicti denarii argenti quos vos cudetis seu cudi faciatis monetati fuerint per monetarios et assagiati per asiatores et deliberati per custodes dictos ipsorum denariorum qui a nobis ad hoc deputati fuerint et statuti, non teneamini nobis ex tunc de dictis denariis in aliquo respondere, Si forte ipsi denarii minoris pensi vel legis invenirentur nec nos vel nostri possimus ex tunc inde vobis vel vestris petitionem aliquam facere seu demandam: volumus et concedimus vobis quod dicti denarii argenti currant in montepesulano et per totam aliam terram nostram seu nostre iurisdiccioni ad cambium scilicet et deliberaciones seu soluciones faciendas: Et quod in villa vel dominio montispesulani non currat per dictum tempus nisi moneta Malguriense sicut modo ibi currit, et predicti denarii ut est dictum. Concedentes etiam vobis, quod possitis habere mittere ac mutare operarios et monetarios qui vobis placuerit ad faciendum dictos denarios argenti, et nos mittamus assagiatorem et custodem in predictis: promittimus vobis quod in villa vel iurisdiccione montispesulani nec in aliquibus aliis locis terre et iurisdiccioni nostre non faciemus fieri sive operari similem monetam argenti per totum tempus predictum, donec predicta quinquaginta milia marcharum argenti fuerint operata: verumtamen est sciendum, quod vos dictus .P. vitalis debetis solvere in salario custodes dictorum denariorum sive monete argenti .xx. libras malguriensium singulis annis et nos residuum, donec dicta quinquaginta milia marcharum fuerint

operata, et vos etiam debetis facere omnes alias expensas que fient in dicta moneta vel ratione ejusdem in operariis monetariis et assagiatore vel quolibet alio modo vel causa. Mandantes itaque tenenti locum nostrum montispesulani et baiulo curie montispesulani, et universis aliis officialibus et subditis nostris ac terre nostre presentibus et futuris, et cetera. Datum in Montepesulano .iiiij. nonas novembris, Anno domini .m.cc.lxx. secundo.

Arxiu Corona Aragó, Registre 14, f. 148.

Inédit.

X

(Volum II, plana 53).

8 Maig 1272.

*Permis donat a Pere Andreu, pare y fill, pera encunyar
maçmudinas en la ciutat de Barcelona.*

per nos et nostros damus et concedimus vobis P. Andree, argenterio pampilone, et Petro A., filio vestro, licenciam et plenum posse faciendi cudendi et operandi monetam auri, videlicet macemutinas duplices et simplices, hinc ad .xij. annos, intus civitate barchinone, que sint de lege et pensum de quibus sunt duplices del Mir : Ita tamen, quod pro unaquaque marcha mace-mutinarum predictarum donetis nobis unum morabatinum in auro. Et sic volumus quod predicta facere possitis per totum spacium dicti termini. Mandantes etc. Datum Barchinone .viiij. idus madii, anno .m.cc.lxx. secundo.

Universis officialibus etc. salutem et gratiam. Noveritis nos recepisse sub nostra proteccionem regali et guidatico speciali, omnes illos qui venerint ad monetam mace-mutinarum quam in Barchinona cudi facimus et operari et aurum aportaverint ad dictam monetam. Quare mandamus vobis quatenus non faciatis eisdem impedimentum aliquid vel contrarium in aliquo loco nostre jurisdictionis racione pedagii et lezde vel alia racione, nisi principalis etc. nec esset in hiis omnibus, nisi prius in ipsis fatica inventa fuerit de directo. Et hoc non mutetis aliqua racione. Datum Barchinone, die et anno quo supra.

Arxiu Corona Aragó, Registre, 21, f. 32.

XI

(Volum II, plana oo)

16 Setembre 1266.

Carta de S. S. Climent IV al bisbe de Magalona, manantli que no encunyés moneda millaresa.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Magalon. episcopo salutem et apostolicam benedictionem. Irritatus a susurronibus carissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Franchorum illustris super Melgorii comitatu, quem in ejus praejudicium, et injuriam a te possideri dicebant, prudenter nos consuluit, cui plenam rescripsimus veritatem, qua et ipsum credimus fore contentum : et idcirco nullius comissionem aut minas temeas; nam qui te tanget, pupillam oculi nostri tangit; nostrum enim negotium in hac parte agitur. Sane de moneta Miliarensi, quam in tua diocesi cudi facis, miramur plurimum, cujus hoc agas consilio, non quod injuriam facias dicto regi, si in feudis non suis fabrices, sed Regi gloriae, extra cujus dominium nec hoc potes, nec aliud operari. Quis enim catholicus monetam debet cudere cum titulo Mahometi? Quis etiam licite potest esse alienae monetae percussor; cum enim nulli eam liceat cudere, nisi cui, vel summi pontificis, vel principis autoritate conceditur, quam nullus unquam sic effuse concessit, ut omnis generis monetam faceret, data autoritas ad rem certam quonam pacto aliam extenditur? Si consuetudinem forsitan allegas, in adulterino negotio te et predecessores tuos accusas potius, quam excusas, cum perversae consuetudines dici debeant corruptelae. Quod si consuetudine et jure cessantibus lucro inhias, vide quantum dedecet excellentiam pontificalem, negotiationem hujusmodi exercere, quam in inferioris gradus clericis reprobamus. Certe si venerabilem fratrem nostrum Agathensem episcopum in hac parte requireres, audires utique ab eodem quantum ei hoc dissuasimus ad opus simile provocato, cum essemus in statu alio constituti. Hinc est quod fraternitati tuae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus si in regiis feudis hoc facis, pareas prohibenti, et si alibi, nihilominus desistas omnino, cum Deo et nobis displiceat, et sit tuae contrarium honestati. Datum Viterbii XVI. cal. Octob. pontific. nostri anno 2.

XII

(Volum II, plana 68).

27 Juny 1274.

Introducció pel rey Don Pere II de la moneda barcelonina de plata (Croats), y confirmació de la de tern.

Noverint universi, quod Nos Petrus Dei gratia, Aragonum et Siciliae Rex, ex certa sciencia confitemur, et in veritate recognoscimus vobis Consiliariis et probis hominibus, et toti universitati civitatis Barchinonae, quod ad magnam instantiam precum nostrarum et urgente necessitate praeuistis nobis consensum cudendi et faciendi monetam de argento cum signo quo signatur moneta Barchinonae de terno perpetua : promittentes vobis quod faciemus ipsam monetam cudi bene et legaliter in Barchinona, et non alibi, et de bono, et legali argento, et quod de unaquaque marcha boni argenti ad rectum pondus marchae tabulae Campsorum Barchinonae faciemus fieri et cudi septuaginta duos denarios argenti boni et fini tantum et non ultra; et quod unusquisque denarius cudatur et fiat ad legem undecim denariorum et oboli praedictae monetae Barchinonae perpetuae de terno. Damus etiam et concedimus vobis et successoribus vestris, quod probi homines Barchinonae praesentes et qui pro tempore fuerint, eligant ex se duos probos homines fideles et legales in custodiam praedictae monetae, et illis duobus, quos ipsi ad hoc eligent, comittimus Nos de praesenti guardam sive custodiam dictae monetae, ut ipsi custodes observent operationem dictae monetae, et eam legaliter cudi et fieri faciant.

Item statuimus, et ordinamus, et promittimus bona fide per Nos et omnes successores nostros vobis quod falsarios praedictae monetae, si qui inventi fuerint, eorumque defensores, adiutores, administratores, receptatores, occultatores, et fautores, et omnes illos, qui scienter ad falsandum praedictam monetam praebuerint assensum, consilium vel iuvamen, totis viribus persequemur et repugnabimus, et in rebus et corpore graviter puniemus.

Decernendo etiam statuimus quod castra, et possessiones, et caetera bona omnia eorum, sint ipso facto nobis confiscata, et quod nostris usibus applicentur, et promittimus vobis per Nos et omnes heredes et successores nostros bona fide, quod castra et possessiones et alia bona praedictorum, quae ex ista causa accipiemus vel occupabimus, numquam ipsis criminosis vel eorum haeredibus restituemus nec aliquam emendam inde eis faciemus.

Promittimus etiam vobis bona fide per Nos et nostros, quod numquam operationem vel lucrum dictae monetae vendemus, nec vendi permittemus.

Item statuimus et mandamus omnibus subditis nostris, et specialiter Campsoribus seu Numulariis terrae nostrae praesentibus et futuris, quod iurent in posse Vicarii, seu tenentis locum nostrum in illa civitate vel loco in quo tenebunt tabulam cambii, quod si inveniant aliquos tenentes, habentes, vel utentes falsis denariis dictae monetae, quod requirant unde eos habuerint, et frangant eos incontinenti tenendo in tabulis eorum forfices cum quibus praedictos falsos denarios frangant, et quod denuntient et ostendant Vicariis et aliis Officialibus nostris eos qui dictos denarios teneant vel usi fuerint scienter, quod secundum iustum fuerint puniendos.

Item volumus et mandamus, et etiam statuimus, quod omnes successores nostri, seu haeredes in Cathalonia, unus post alium in perpetuum, cum inceperint regnare iurent et confirment publice praedictam monetam, et omnia supradicta et singula, ut supra continetur.

Volumus etiam et concedimus vobis et successoribus vestris in perpetuum per Nos, et omnes haeredes et successores nostros, quod per consensum Nobis praestitum á vobis super factione et operatione praedictae monetae argenti, non fiat aliquod praeiudicium super pactis, concessionibus, promissionibus et obligationibus factis Universitati civium Barchinonae ab Illustri Domino Rege Iacobo felicis recordationis, quondam Patre Nostro, et á Nobis approbatis super factione et operatione monetae Barchinonae perpetua de terno : nec ius vestrum quantum ad praedicta pacta, concessionem, promissionem, et obligationem in aliquo minuatur : immo ea omnia remaneant, et sint vobis et successoribus vestris in suo robore et valore, et Nos promittimus ea tenere, et observare in perpetuum.

Et ut praedicta omnia et singula maiorem vobis et vestris obtineant firmitatem, gratis et ex certa scientia promittimus per Nos, et omnes haeredes et successores nostros, vobis et successoribus vestris, et Notario infrascripto, á Nobis stipulanti pro vobis, et etiam iuramus vobis per Deum et eius sancta quatuor evangelia manibus nostris corporaliter tacta, quod praedicta omnia et unumquodque praedictorum tenebimus et observabimus perpetuo, et in aliquo non contraveniemus.

Ad haec, Nos Infans Alfonsus, praedicti Domini Regis primogenitus, gratis et ex certa scientia laudamus, approbamus et confirmamus vobis praedictis Consiliariis, et probis hominibus, caeterisque omnibus aliis civibus Barchinonae, praesentibus, et futuris, in perpetuum, conventiones, concessionem, promissionem et obligationem, quas dictus Dominus Rex Jaco-

bus felicis recordationis Avus noster fecit universitati Barchinonae super factione et operatione praedictae monetae Barchinonae perpetuae de terno, pro ut haec melius et plenius in instrumento de ipsa moneta ternali facto continentur.

Laudamus etiam, approbamus, et confirmamus vobis et successoribus vestris in perpetuum, concessionones, pactiones promissiones, et obligationes, quas praedictus Dominus Rex Pater noster fecit vobis super factione et operatione, quam de consensu vestro modo debet facere fieri de praedicta moneta argenti, pro ut melius et plenius supra continetur, et praedictis omnibus et singulis ex certa scientia nostrum consensum praestamus sicut melius dici potest et intelligi ad vestrorum vestrorumque successorum salvementum et bonum intellectum.

Promittentes vobis bona fide, per Nos et omnes successores nostros, et Notario infrascripto á Nobis stipulanti nomine vestro, et illorum quorum intersit, et etiam iuramus per Deum et eius sancta quatuor evangelia manibus nostris corporaliter tacta, quod numquam contra praedicta vel aliqua de praedictis veniemus per Nos vel interpositam personam; immo praedicta omnia et singula tenebimus et observabimus inviolabiliter. Actum est hoc Barchinone quinto Kalendas Julii anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo quinto.

Signum Petri Dei gratia Aragonum et Siciliae Regis qui haec laudamus concedimus et firmamus atque iuramus.

Signum Infantis Alfonsi, praedicti Domini Regis primogeniti, qui haec laudamus et firmamus atque iuramus. Testes huius rei sunt Guilabertus de Crudiliis, Raymundus de Orchau, Pontius Praepositus Solsonensis, Petrus de Sancto Clemente, Raymundus de Toyolano et Petrus de Libiano.

Signum Petri Marci Notarii publici Barchinonae, qui de mandato Domini Regis et dicti Domini Infantis Alfonsi, haec scribi fecit et clausit die et anno quo supra.

XIII

(Volum II, plana 69).

Fragment d'un llibre ms. qu'havia sigut de la Seca de Bareelona, copiat per Don Ernest Moliné y Brasés.

«En nom de Deu e de madona sancta Maria Verge amen. Comencen les ordinacions de les seques fetes per lo senyor Rey en Pere l any de Mcclxxxv, e ere maestre de la secha de barchinona en Berenguer de Finestres, e comença a batre croats la primera setmana d agost del dit any.

Com sia certa cosa e manifesta a totes gents del mon, que moneda qualque sia es publica utilitat si be e leyalment es feta axi com esser deu: per aquesta raho, aquell qui aquest libre ordona, havent esguart com molt de be se fa es poc fer com moneda es be ordonada, fa aquests ordonaments qui son mester en tota moneda.

Primerament, es aquesta la primera regla: que com algun princep o altre senyor o ciutat, qui haia poder de fer moneda, començara de batre moneda, deu ordonar la moneda si la fa menuda o grossa, de quina ley la fara ne de quin pes ne de qual fayço. E com aço haia acordat o ordonat, deu elegir Maestre de la moneda, lo qual sia hom leyal e bo E que sia hom qui conega de monedes e que sapia compte de monedes, com se deuen aleyar. E que (sia) hom segur, per tant que les gents qui li vendran l argent o el byllo haien segur aço que li liuraran. Per ço que si res de mal fahia, que l senyor qui fa fer la moneda no n hagues a restituir del seu.

Item: lo senyor deu haver assaiador qui faça los assays, e que sia bon hom e leyal e hom qui los sapia aportar a son punt, per ço com en l assaiador esta la maior força de la leyaltat de la moneda.

Item: deu haver lo Maestre scriba reyal qui escriba be e leyalment aço qu es pertany a la moneda, segons que avall se conte. E deu tenir .viij. libres. Ço es, libre de fondies, en que scriba tot l argent e l or que l Maestre comprara. E libre de alleyar, e de fondicio, e libre de obres, e libre de monedes, e libre de emblanquidor, e libre de deliurances, e libre de despeses, e de salaris.

Item: deu haver hom que sia pesador e tinga la balança e pes be e leyalment ço ques pertany, e aço qui vendra a la moneda e aço que l Maestre deliurara.

Item: deu haver fonedor, qui sapia fondre be e leyalment a cassa e a cresol segons que l Maestre conexera.

Item deu haver homens qui sapien emblanquir los diners com sien fets, ans ques moneden.

E, sobre totes coses, deu haver en tota manera dos homens bons qui sien guardes, los quals sien bons homens e leyls e que sapien lo compte del alleyar. E que facen aço ques pertany a fer a les guardes, segons que en avant es scrit.

AÇO ES ORDONAMENT DE MONEDA COM SE DEU FER

Com lo Maestre volra fondre son argent e volra fer fondicio, ab les guardes ensemps deu alleyar son argent ab coure o ab byllo segons que la moneda deia fer sia moneda menuda o moneda d'argent grossa.

DE LA FONDICIO E DELS OBRERS

Item: feta la lliga, deu metre per cresol o per caça aço que li plaura. E com l'argent posara a la liga, deuen hi esser les guardes, e quel vegem metre al foc en crezol o en cassa, e com sera fus e gitat per riells sobre taules de pedra, de cascun cresol o de cascuna cassa deuen pendre les guardes .j. riel, e aquells riells que les guardes haïen preses deuen metre dins una caxa tro que donen assags al assayador. E com l'assaig sera fet dels riells, si l'assaig troba l'assayador ab les guardes ensemps que s'pusca obrar l'argent, ço es que sia a la ley que deu obrar la moneda, lo Maestre sabuda la volentat de les guardes e del assayador deu liurar los riells als obrers, apres pesats per lo Maestre de balança, e deu cobrar quan li haura minvat l'argent a la fondicio, e tot deu esser [scrit?] per l'escriba reyal. E com los obrers hauran feyts los diners, si son menuts deuen los liurar a les guardes apres. E les guardes deuen pendre de quiscun cap de fornai tota la moneda la qual haura feta, e deuen la mesclar, e prenen de totes parts de la moneda .ij. marches o .iiij. a una part. E altres .ij. marches o .iiij. a altra part e deuen pesar lo march com ve segons que es ordonat a la terra. E deuen haver .iiij. pesals de diners si la moneda es menuda. E si la moneda es de .xviij. sols de pes, devan haver un pesal de .xviij. sols e deuen haver altre pesal de .xvj. sols e altre de .xx. sols. E si ha mes de .ij. sol., qui vinguen en los .ij. marches a mes de .xx. sols. o en menys de .xvj. sols., deuen los adobar lo cap de fornai.

Item: si la moneda es moneda grossa d'argent, deuen pendre de cascun obrer, mesclada la moneda, .j. march, e puy altre march, e si la moneda ve a son pes a nombre de diners, deuen la li pendre si ve al nombre del march. E si ve forts o feble .j. diner o mes al march, deuen dir al cap de fornai

que adoben los diners en tal manera que vinguen a son pes de march, segons que sia la moneda.

Empro, dels diners grossos d'argent es aquesta la regla, que si l diner es ab son pesal, segons lo march, feble mes de .j. gra de forment o pus fort mes de .j. gra, aquell diner pus feble deu esser trencat, e deuen dir al cap de fornal que adop o lev d'aquells qui son trop forts, en tal manera que ls diners no sien forts ni febles mes que sequesquen.

Item: com les guardes hauran guardats los diners sien grossos o menuts en la manera demunt dita, los obrers deuen liurar los diners al Maestre...

(aquí falta un full en lo Còdex)

... o mes .ij. diners per march, deu se deliurar. E si es tant forts que sia forts lo march mes de .ij. diners, deu se tosar (?) la força. Empro si son forts .ij. diners, poden se deliurar. E lo deliurar es en aquesta manera: que lo pesador deu pesar los dits menuts apres de L. marches, e com tots sien pesats, deu comptar segons los .xx. marches quant hi ha de força o de feblatge en tota la deliurança e tantost les guardes el scriua del Maestre cascu deu scriure en son libre la deliurança de quants marches es, ne de quina ley es trobada, ne quant haura de força o de feblatge.

LA DELIURANÇA DELS DINERS D'ARGENT GROSSOS E L'ASSAIG DE LA DELIURANÇA

La deliurança dels diners d'argent grossos se deu fer en aquesta manera: que les guardes deuen pendre de cascun fornal .ij. diners, e de tots los daus (?) deu pendre l'assayador mija onsa de diners trencats axí que vinga de cascun fornal, e deu pesar devant les guardes e devant lo Maestre, e puy deu lo metre en la cendrada en la copella, e com l'aura aportat a son punt deu lo mostrar a les guardes. E deu lo pesar, e deu dir a les guardes si la moneda se pot deliurar, e si s pot deliurar les guardes el Maestre deuen pendre tots los diners d'argent e deuen los fer pesar a ceyll qui te la balança, e com tots seran pesats deuen se tots comptar en presencia de les guardes. E la donchs com tots seran pesats e comptats, deuen comptar les guardes segons lo pes el nombre quant hi ha de força e quant hi ha de feblatge, e tantost les guardes deuen ho scriure, e deuen scriure la ley, e deuen pendre l'assaig, e deuen scriure la deliurança qual jorn se feu e quants marches es.

COM SE DEU FER L'ENSERRAMENT DELS ASSAYS

E SRIURE EN LO LIBRE DE LES DELIURANCES E FER COMPTE DE DEU E DEIG

Com la deliurança sera feta, sia de diners menuts o de diners d'argent grossos, les guardes lo Maestre el assaiador deuen esser tots ensemps e deuen

pesar l'assaig, e si troben que l'assaig sia a menys de ley que la moneda se deu batre .ij. o menys o mes, aytant com sia mes deuen ho scriure en lur libre, e deuen dir aquesta deliurança es daytants marchs e fo feta aytal dia e trobas menys de ley .j. gra o .ij. e monta a tota la deliurança aytants marchs d'argent e aço deu lo Maestre a la terra. E per aytal mateix fara si la deliurança es de mes de ley .j. gra o .ij. grans. E deuen comptar les guardes quant montan los grans que sian mes de ley, e deuen ho scriure que aço es degut al Maestre. Empro, es axi regla certa que si la ley es mes .ij. grans que no deu esser la moneda, que hom la pot comptar al Maestre, e si ultra .ij. grans es millor de ley, no li deu esser comptada que ans ho pert lo Maestre. Empro, axi com devant es dit, si la ley es minua mes de .ij. grans no pot esser feta la deliurança, ans se ha tota la moneda a fondre, que certa cosa es que la deliurança no s pot fer que mes de .ij. grans fallegan de ley. E com l'assaig sia axi regonegut e pesat axi com demunt es dit, les guardes ensemps ab lo Maestre deuen pendre l'assaig, e deuen pendre si la moneda es grossa entre diners trencats e sencers mija unça? e ab l'assaig ensemps que si mete en un poch de paper. E deuen ho tot metre en un full de paper que sia plegat per lonch per terç, axi com a grans letres. E en la un cap d'aquell plech que sia mes l'assaig e los diners sencers e trencats que sien d'aquella deliurança. Puys que degen cosir ab fil lo paper, en tal manera que l'assaig nels dits diners no puxen exir, e deuen scriure sobre lo paper, aquesta deliurança se feu aytal dia e trobas minua de ley d'aytants grans o grossa de ley aytants grans al march, e havem aci mes l'assaig e mija unça? entre diners trencats e sencers, e les guardes deuen pendre lo dit paper e deuen lo metre en una caxa en que haia .ij. claus, la una tinguen los guardes e l'altra l'assaiador.

COM SE FA DELIURANÇA DE MALLES

Aço ques fa dels diners menuts se fa aytant be en la deliurança de les malles qui s fan en la moneda, segons que deuen esser de nombre el march, e tota via son de maior nombre al march que ls diners per ço com se fa maior mencio? de les malles que dels menuts.

E sobre tot deu esser guardat, que en la secha un hom no puxa usar sino de un offici, e que la un no sapia l'offici del altre, e aço per esquivar que algu no assaias de fer falsa moneda.

JURAMENT DELS MONEDERS Y OBRERS

Aquest es lo sagrament dels moneders e dels obrers, con deuen jurar per los .iiij. evangelis.

Primerament iura lo moneder el obrer per los .iiij. evangelis, ab les genolls en terra, davant lo mestre de la moneda e les guardes el escriba del Rey e dauant los alcaldes de la moneda e tot lo capitol, que el que sia fel e leyal al senyor Rey darago e comte de barcelona.

Encara apres iura, que sera fel e leyal a tot lo poble, axí con a burgesos e ciutadans.

Encara iura, que sera fel e leyal al mestre de la moneda e a les guardes que son per la ciutat, que no suffira nul engan en la moneda e sin sentia ni o sabia que o digue al mestre o a les guardes o als alcaldes.

Encara apres iura, que negun diner no monet a nul hom si lo mestre no li dona o lo seu escriba, e si es obrer per aquesta rao matexa.

Encara apres iura, que sera fel e legal als alcaldes de la moneda e a tot lo capitol, e que nos suffira null engan ne nulla falsia en la moneda, e si la sabia que sempre queu digue al mestre de la moneda o a les guardes o als alcaldes de la moneda.

Encara apres iura, que sera fel e legal a tots sos companyons, e que aiut a salvar tots los privilegis e contribuísca en totas mesions quis facen a profit de tuit.

Encara apres iura, que aydara a preseuerar e a guardar les calorines, e si ningu cau en calonia, que suffira axí con lordonament de la carta es ordonat. E si aso no aten e per lo sacrament damunt dit, en ira venga del senyor rey e de tot lo poble de la terra e de sos companyons. Amen.

Encara apres iura, que no obre ni monet ab nul hom que non sia de linatge de moneda.

[OBSEQUI QUE'L NOU OBRER O MONEDER DEVÍA FER ALS ANTICHS OBRERS
Y MONEDERS]

En nom de Deu aquest es lo ordonament que an fet los moneders els obrers de barcelona del fet del meniar de moneder novell o dobrer.

Primeramen, deu donar a meniar, entre dos companyons, .j. espalla de molto en ast.

Encara, entre dos companyons, .j. grossa gallina ab salsa, bulida e ab sopes.

Encara, entre dos companyons, .j. ters de quarter del molto ab cols, e quei aia porc aytant con molto.

Encara, entre dos companyons, dues liures de vaca ab mostaya o .ij. liures de porc fresc.

Encara pa e vi abastament a tota la companya, e sia bon pa e bon vi.

Encara neules e piment a tota la companya, e si no trob hom neules ne piment, fruita seca o fresca abastament.

Encara aquel qui fa lo meniar deuse levar en peus, o hom per ell si el nou sap raonar per poquea, sis tenen tuit per paguat de meniar.

Encara altre ordonament: si partexen diners los obrers o los moneders en ve al obrer o moneder .ij. sous.

Encara deu auer la muler del obrer o del moneder .xij. diners. E encara sia fill mascle lo moneder ol obrer que vengua a la moneda per sos peus, deu aver .xij. diners.

Encara con aquests diners se partiran, hos fara lo meniar, que si no es en la ciutat hon se partiran los diners hos fara lo meniar que no aia res.

Encara si no vol metre part en mesions que fasa obrer ne moneder a profit de tuit, que no aia part de companyo.

Encara lo mestre de la moneda deu auer dues parts, si es companyo, e sa muler .j. part, e si no es companyo, .j. part e sa muler mija part.

Encara lasaiador de la moneda .ij. parts, si es moneder, e sino una part.

Encara les guardes, aytant com companyo de part. Encara les seriva del senyor Rey, .j. part.

Encara les scriva del mestre, una part.

[NOTA PER MEMORIA]

En lany de nostre senyor M^e CC. lxxxv, la primera setmana dagost, comensa lo senyor Rey en Pere per la gracia de Deu moneda dargent, que val .j. diner .xij. diners e aen lo marc .lxxij. diners, e a sen Marti, qui es el mes de novembre .xj. iorns a lentrada, passa desta vida lo rey en Pere.

El senyor Namfos, fill primer, conferma aquesta moneda matexa en les-tament e en laltar en que era, convent de malorcha.

XIV

(Volum II, plana 70).

18 Abril 1283.

Orde-circular del rey Don Pere II, als justicies de la illa de Sicilia, sobre'l curs y valor de la nova moneda qu' havia disposat s'encunyés en aquella illa.

Petrus etc., etc. Natali de Ansalono, militi, justiciario vallium Castri Johannis demine et melacii, fideli suo, gratiam suam et bonam voluntatem : sacre (sic) volumus fidelitatem tuam, quod ad presens, in Sicla nostra Messane, sub magistratu Raimundi Romei Repositari familiaris et fidelis nostri, magistri ipsius sicile per nostram Excellenciam deputati, novam denariorum monetam nec non midalias et quartarolas denariorum ipsorum fieri laborari, et cuiusdam serenitas nostra mandat, sub certa forma que in litteris commissionis facte eidem Romeo per nostram Excellenciam continetur, Quos denarios perriales et medalias medios pirriales et quartarolas quartos pirriales volumus nuncupari; Volentes et districte mandantes, quod denarii ipsi, ad rationem de denariis viginti pro tarino uno et de solidis denariorum ipsorum Quinquaginta, que sunt libre .iij. et media denariorum in numero, pro qualibet uncia ponderis generalis, Medalie pro dimidia, et quartaroli pro quarta parte ipsius precii, ubilibet per loca Regni nostri Sicilie generaliter et comuniter expendantur, et quod secreti magistri portularii justiciarum ac universi et singuli oficiales curie nostre in eodem Regno nostro Sicilie, peccuniam quam a quibuscumque personis recipere pro parte curie nostre habuerint, recipiant a personis eisdem a quibus eam habebunt capere in predictis perrialibus mediis et quartis pirrialibus ad rationem predictam, et nichilominus in alia nova moneta auri et argenti laborandi cudendi et faciendi in eadem sicla per predictum Raymundum ad mandatum illustris domine Regine Karissime consortis nostre sibi propterea faciendum, in valore quo per eandem dominam providebitur, quam peccuniam ad rationem eandem ab oficialibus ipsis recipi per thesaurarios camere nostre Excellencia nostra manda, Et quam per oficiales ipsos cum de mandato nostre curie per ipsius curie nostre serviciis expendendam fuerit, sic expendi mandamus, Nulla alia denariorum auri vel argenti moneta in eodem Regno aliquatenus expendenda : atque ideo fidelitate tue sub obtentu gracie nostre firmiter et districte precipiendo mandamus, quatinus

statim receptis presentibus, premissa omnia ad publicam noticiam secreto-
rum ac quorumlibet aliorum officialium curie nostre et singularum perso-
narum jurisdictionis tue, pro parte curie nostre..., pro parte ipsius curie
nostre districcius studeas inhiberi, quod nullus tam pertinax vel presu-
ciosus existat qui aliquam aliarum denariorum auri vel argenti aut cuius-
cumque condiciones monetam, preter monetam predictam in dicta nostra
sicla laborandam et cudendam expendibilem, donet recipiat vel expendat
tractet vel contrahat in mercimoniis vel contractibus quibuscumque, sub
pena dimidii valoris totius alterius ipsius prout quam contra inhibitionem
huiusmodi expendet dabit vel recipiet tractabit vel contrahet, quam ab eo
qui in ipsa inciderit parte exigi et extorqueri volumus fisci nostri como-
ditatibus applicandam, circa quod sciendum adhibeas omnem curam, addi-
centes inhibitionem ipsam nec minus quod nulli mercatores vel persone alie
aurum argentum vel Bulzianaliam de Sicilia extrahere quoquomodo presu-
mant. Et si post inhibitionem ipsam, aliquis aurum argentum vel bulzuna-
liam quod de Sicilia presumant extrahere, sibi in penam sue fraudis aufere,
pro parte curie nostre procures et ad nostram cameram destinare in-
dagare et scire studeas diligenter, aurum enim argentum vel bulzunaliam
ipsam quem habuerint in sicla vendant si voluerint illi qui eam habebunt
precio quo eam vendere poterunt meliori. Circa que omnia sic sollicite et
...quod possis ex inde in conspectu nostre celsitudinis comendari. Datum
Messane, .xviiiij. aprilis, .x. indicione, anno domini .m cc lxxx. secun-
do: Regnorum Aragonum anno .vij. Sicilia vero primo.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 54, fs. 177 y 178.
Inédit.

XV

(Volum II, plana 71).

Febrer 1283.

*Confirmació pel rey Pere II, dels privilegis concedits pels reys de
Sicilia als mestres, moneders y obrers de la seca de Messina.*

Petrus dei gracia etc. Per presens scriptum notum facimus vniversis, Quod
pro parte magistrorum obereriorum Monetariorum et aliorum operariorum
in sicla nostra Messane existencium, fuit nostre Curie presentatum quod-

dam privilegium factum eis per excellentissimum principem quondam dominum Regem Manfredum, socerum nostrum olim et precessor in Regno Sicilie memorie recolende, cum inserta in eo forma privilegii indulti eis a quondam divo Augusto domino Imperatore frederico memorie celebris, cuius continencia per omnia talis erat. Manfridus dei gracia Rex Sicilie per presens privilegium notum facimus universis fidelibus nostris tam presentibus quam futuris, pro parte magistrorum oberiorum moneteriorum et aliorum operariorum in sicla nostra Messane existencium nostrorum fidelium, fuit nostre Curie presentatum quoddam privilegium factum eis a quondam divo Augusto Domino Imperatore frederico memorie celebris patre nostro, cuius continencia talis erat : Fredericus dei gracia Romanorum Imperator semper Augustus et Rex Sicilie, per presens scriptum notum facimus universis, Quod de voluntate et firmo proposito habeamus fidelibus nostris et hiis maxime qui sunt ad servicium nostrum, bonos usus et bonas consuetudines conservare et in melius informare, ad supplicacionem quam magistrorum sicle Messane et operariorum eiusdem fidelium nostrorum, concedimus et confirmamus eisdem magistris notariis operariis et moneteriis ipsius sicle libertatem et immunitatem, ut de cetero in datis vel collectis que in ipsa civitate Messane fient, sive de ordinacione vniversitati sive mandato curie nostre, hiidem magistri notarii operarii vel alii officiales eiusdem sicle, donec ad servicium nostrum ipsius sicle fuerint deputati, nichil solvere compellantur. Concedimus eciam eis, ut non teneantur de causa aliqua respondere in alia curia preter quam coram magistris ipsius sicle, vel coram magna curia nostra, nec a Strattigotis vel iudicibus Messane ad faciendam iusticiam costringantur, nisi de criminalibus unde mutilacione membrorum vel tocus corporis periculum possent incurrere, fuerint appellati : Mandamus igitur et precipimus, quatinus contra hanc libertatem nullus prefatos magistros et operarios sicle mollestare presumat, aut eos ad iudicium trahere, nisi coram magistris sicle vel magna curia nostra, et nec de criminalibus fuerint appellati. Ad cuius rei memoriam presens scriptum fieri et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri, anno mense et indictione subscriptis. Datum Syracusse anno dominice Incarnacionis .m. cc. vicesimo quarto, mense septembris, terciadecima indictione : pro cuius privilegii confirmacione, nec non eciam et pro confirmacione cuiusque alterius privilegii quondam Regis Conradi fratris nostris recolende memorie predictum Imperiale privilegium confirmante, cum predicti magistri sicle Messane tam pro parte ipsorum quam pro parte predictorum omnium operariorum ipsius sicle, nostre Maiestati humiliter supplicarunt : nos eorum devota

servicia attendentes et fidem eorundem, supplicationibusque favorabiliter inclinati, tam predictum privilegium quondam domini genitoris nostri cuius tenore superius continetur quam prefatum aliud privilegium fratris nostri ipsum Imperiale privilegium confirmantis, de speciali gracia et certa nostra servicia, confirmamus eisdem ipsa privilegia juxta ipsorum continencia graciosi acceptantes, tenore presenti nostri privilegii, generaliter inhibentes quod nullus officialis vel eius vicarius predictos magistros sicle ipsius uberarios moneterios, notarios et alios omnes operarios dicte sicle vel aliqui eorundem, de predictis immunitatibus et libertatibus contra formam predictorum privilegiorum et nostri indebite impedire vel molestare presumant: Quod qui presumpserit, indignacione nostra se noverit incursum. Ad cuius confirmacionis nostre memoriam et robur perpetuo valiturum, presens privilegium per donatum de syerio notarium et fidelem nostrum scribi et sigillo maiestatis nostre jussimus communiri. Datum in felici urbe panormi, per manus gualterii de occia Regni Sicilie Cancellarii, anno dominice Incarnacionis. mcc. lxij, mense julii, quinta indiccione, Regnante domino nostro Manfredo dei gracia inclito Regis Sicilie anno Regni eius quarto feliciter amen. Nostro culmini humiliter supplicarunt ut cum privilegia ipsa que quoddam aliud privilegium quondam Regis Conradi, Recolendi memorie, predictum Imperiale privilegium confirmante, confirmare eis de benignitate Regia dignaremur: Ipsorum supplicationibus benigniter inclinati, quare excellencie nostre constitit quod iidem magistri oberarii moneterii et alii operarii dicte sicle nostre Messane immunitate huiusmodi eis per predictum quondam Imperatorem graciose concessa, a tempore ipsius Imperatoris usque ad hec felicia tempora nostra gaudere consueverunt, per inquisitionem exinde factam de serenitatis nostre mandato per bertrandum de bellopodie stratigotum civitatis Messane et per eum excellencie nostre missam, privilegia ipsa eisdem magistris oberariis moneteriis et aliis operariis ipsius sicle nostre Messane de speciali gracia confirmamus tenore presentis nostri privilegii, generaliter inhibentes quod nullus officialis vel eius vicarius predictos magistros ipsius sicle, oberarios, moneterios, notarios vel alios operarios ipsius sicle vel aliquem eorundem de predictis, immunitatibus seu libertatibus contra formam predictorum privilegiorum et nostri, inpetere impedire vel molestare presumant, quod si presumpserit indignacionem nostri culminis se noverit incursum. Ad huius nostre concessionis memoriam et robur perpetuo valiturum, presens privilegium fieri jussimus per manus Vichiguerre de palicio, magne curie nostre notarii, consilarii familiaris et fidelis nostri, et sigillo maiestatis

nostre mandavimus comuniri. Datum Messane, per manus periconi de bonastro, scriptoris familiaris et fidelis nostri, Anno domini. M. CC lxxxij. mense ffebruarii, nono eisdem, xj indiccione, regnorum nostrorum etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 54, fs. 190 y 191.

Inédit.

XVI

(Volum II, plana 81).

10 Novembre 1296.

Orde del rey Don Jaume II, pera que s'encunyrés a Alacant moneda de plata y de billó, ab curs en tot lo regne de Murcia y instruccions sobre la llur encunyació.

En Jacme per la gracia de deu etc. Als feels seus lo Maestre e les guardes el assajador e nostre scriva e al capitol dels obrers e dels moneders e a totz los altres oficials de la moneda del Regne de murcia, la qual ara volem que sia en alacant, salut e gracia. Com nos vulam e ajam ordonat de fer moneda dargent e menuda corrible el dit Regne de murcia: Es a saber, la moneda dargent que sia a ley de .xj. diners, comtant argent a .xj. diners e malla emblanquida, e de tayla de .lxx. ij. diners per march de Barcelona; E la moneda menuda, que sia a .iij. diners de la ley emblanquida dargent, comptan a .xj. diners e malla, e a .xxj. sol. de tayla per march de barcelona. E que los diners pus forts de la dita moneda sien a xiiij. sol. de tayla lo dit march, e los diners febles que sien a xx. viij. sol. de tayla lo dit march: E que si mes avant passava la forsa nel feblatge, quels obrers queu tornen adobar, En guisa que la moneda una ab altre sia de tayla de .xxj. sol. lo dit march emblanquida. El maestre, ab concell de les guardes, que don les fornals dels obrers e compte als moneders a homens segurs. El maestre que sia tengut de donar l'argent als obrers en fli, e que reeba dels lo contrapes net e en fli. E quel maestre do als obrers, per obratge de cascun march que be obraran, .viij. diners e mealla e .j. mala de ventayla de la moneda menuda, e per obratge de la moneda dargent desus dita, .viij. diners per cascun march. E quels moneders que agen, per monedar de la moneda menuda que be monedaran, .ij. diners e malla per libra desta moneda: E de la moneda dargent, .ij. diners per march. E les guardes que guarden los diners que sien be fetz e netz com los

obrrers los retran, e que sien be monedats, e los diners que trobaran mal fetz o leigs o curts o pessa menys o tressalitz o mal monedatz, quels taylen, E sils aue de dues vegades avant, quel maestre nols do obratge ne monedatge: E de aqui avant los obrers els moneders paguen tot lo dan quel maestre reebra per aquesta raho, salv quels moneders aien .iiij. sisayles per cada libra. E que negun obrer no gos cargar lo contrapes, ne aportar-lo devant lo maestre ne les guardes muylat, ne cargat de terra ne de sist, E a quel qui offara, que no li sia donat argent daqui avant. E si negun obrer ne moneder fara nenguna mescla de neguna altra ley al contrapes ne al compte ne en les sisaylles del contrapes, que sia pres e mort axi com a falsador de moneda. E si negun obrer ne moneder traura contrapes ne compte de la moneda e fugira ab ell, que si pot esser pres que sia justiciat e mort per lo dit crim. E que negun moneder no gos levar diners del compte, e quel que o fara que no aia compte per .j. any: E que los guardes, denant lo maestre el nostre scriva, fassen deliurança totz dies dels diners negres que sobraran en la moneda. E si per aventura hi avia forssa o feblatge entro a .iiij. diners per march, quen sia feta esmena de .j. dia a altre, en manera que la moneda venga taylada vna ab altre a xxj. sol. lo march: e quel nostre scriva que scriva tot largament el cambi, de qualque ley sia, quel maestre comprara ne metra en la dita moneda, E aytants marchs com lo dit maestre fara fondre cascun dia, e ço que minuara al fondre, que o pusca fer. E aytambe, si del dit assaig falia son dret de la ley de .ij. grans ensus, que les guardes que fassen refondre al maestre en manera que.... la moneda aia son dret. E que per .ij. grans enfi que agues mes o menys de la ley en lo dit assaig, quel maestre no sia tengut de reffondre, mas que compte lo mes ab lo menys, En manera que com la moneda sera monedada que vna ab altra aia son dret de ley e de pes, axi com demunt es dit. E que lassajador, que fasse lassaig dels Riels axi com exiran de la fondao, per regonexensa del maestre, e de tot altre argent que en la moneda venga per vendra o per altra raho, tota hora quel maestre lio diga. E si negu obrer ne moneder lexara argent ne compte de pendre del maestre que no vuyla obrar, pus que l'argent sia bo e sufficient e coneguda de les guardes, ne torbara ne moura rauaca ne barayla per neguna raho dins la nostra moneda, ne ffugira ne fara ço que fer no deja, nes partira de la dita moneda sens voluntat del maestre, que sia pres e sia corregut en poder de nos en cors e en aver, e sia punit segons lo malefici. E sobre totes aquestes coses sobredites, vulam que sien fetes axi com damunt es contengut. Manam a vosaltres e a cascun de vos que les coses demunt dites ob-

servetz segons que demunt es dit, e que cascun nos servesca be e leyalment segons son offici a profit nostre e de tota la terra e del maestre. E manam per esta present carta a procuradors e a veguers e a batlles e a tos altres officials e sotzmeses nostres, que totes aquestes coses demunt dites aien e tenguen per fermes, e que en neguna no contravenguen, sotz pena de la nostra gracia. E que observen e fassen observar al maestre e a les guardes e a totz los obrers e moneders e altres officials de la nostra moneda, lurs privilegis e lurs franquees, que nos e els nostres ancessors lur avem donades ne vsat nan, axi com acostumat es. Dat. Barchinone .iiij. idus Novembris anno domini Millesimo .cc. xc. sexto. — ff. de consilio ma. bn. de sarriano, cui fuit lecta de verbo ad verbum.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 105, f. 206.

Inédit.

XVII

(Volum II, plana 83).

29 Janer 1302.

Orde de Don Jaume II al batlle de Murcia, pera que fes encunyar octaus de dobla, com los que s'havían acostumat encunyar abans en dit regne.

Fideli suo Ferrario de Cortilio, bajulo Regni Murcie generali, Salutem et gratiam. Intelleximus quod tempore abraim Abuçaç abenihut, Regis Rexch. Murcie quondam, consueverunt fieri sive cudi octave duplarum auri quando requirebantur per sarracenos acolletatos seu alios qui ipsas octavas duplorum necessarias habebant, et quod nunc vos seu illi sarraceni qui octavas duplarum predictas cudere consueverunt, non presumitis ipsas octavas cudi facere sine nostra speciali licencia et mandato; unde, cum accalletati seu sarraceni predicti non veniant ut intelleximus ita frequenter ut consueverunt ad Regnum Murcie, propter deffectum dictarum octavarum, et propterea diminuantur redditus nostri Murcie: Ideo vobis dicimus et mandamus, quatenus de cetero faciatis et consenciatitis fieri sive cudi octavas duplarum predictas, per illum seu illos qui easdem cudere consueverunt seu alios quos ad hoc cognoscetis idoneos et legales, recipiendo pro jure earundem illud jus quod est actenus recipi consuetum. Dat. Valencie. .iiij. kls. februarii anno dni. m. ccc. primo.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 199, f. 33 v.

Inédit.

XVIII ⁽¹⁾

(Volum II, plana 85)

17 Juny 1308.

Instruccions trameses pel rey Don Jaume II, als encarregats de la encunyació a Sarinyena de moneda aragonesa.

Jacobus dei gracia Rex Aragonum etc. Religioso fratri Simoni de burgia, ac fidelibus suis Johanni petri vigorisii Civi Cesarauguste deputatis custodibus in negocio monete Jaccensis que cuditur saranyene, nec non Johanni pexonat, thesaurario dicte monete, ac petro scariti, scriptori in eodem negocio, salutem et gratiam. Scire vos volumus, oblatam fuisse nobis, per aliquos nostrum servicium appetentes, quandam cedula in qua erant scripta que inferius continentur. Cum igitur, visis per nos contentis in cedula supradicta, nobis visum fuerit quod ea pro utilitate dicti negotii monete debaent observari. Ignari tamen rei huius, ad vos qui noticiam habetis eiusdem, hec discretioni ac fidelitati vestre intimanda duximus ac eciam remittenda. Mandantes vobis ac firmiter iniungentes, quatenus recognitis cum diligencia contentis in cedula supradicta, ea teneatis ac observetis et teneri et observari faciatis, prout ipsa ad salvitatem et utilitatem monete predicte melius videritis expedire, Taliter, ut possitis inde merito comendari. Dat. Valencie, xv. kl. Julii, anno domini. m. ccc. octavo.

Tenor vero dicte cedule noscitur esse talis

Primerament, quel senyor Rey hi deu metre Maestre, lo qual maestre deu veer en tot ço que en la moneda se faça.

Item hi deu metre lo senyor Rey son scrivan, lo qual scrivan deu veer tot ço que en la moneda se faça et senes eil no si faça res.

Item deu hi metre guardes, un frare del espital e un Ciutada de arago.

Item hi deu metre asaiador.

Item hi deu metre talladors dels ferres.

Item lo maestre deu aver son scriva, qui scriva ço quel scriva del senyor Rey li dara.

Item fonedor.

Item emblanquiador.

Tots los damunt dits son a salari del senyor Rey.

L'offici del maestre es aytal : que deu aleyar en presencia del scriva del

(1) Per oblit, falta la referencia a n'aquest document, en la nota 2, de la plana 85 del volum II.

Rey e de les guardes, puys deu liurar al fonedor aquel argent aleyat, quel fona : E con laya mes a fondre, deu tancar la fondecio e liurar la clau a les guardes : puys quan sia fos, deu esser l'escriva del senyor Rey en la fondecio, e el maestre, e les Guardes, E del dit argent, en presencia dels damunt dis quatre, deuen esser fetes vergues : E de cascun cresol deu esser presa una vergua : E les guardes ab lo dit scribe e Maestre, deuen fer pendre al asaiador, en presencia lur, de cascuna deles vergues que dels cresols auran tirades, tant que puxen fer un asaig. E el dit asaiador deune fer asaig en presencia lur. E con lo dit asaig sia fet, pesenlo, e si es son dret, sien liurades les dites vergues als obrers a pes, per fer diners, E si son dret noy era, e hi avia trop, deia dir lasaiador als dits quatre que aquelles vergues sien refuses, e sia esmenat ço quey sie mes o menys, pero .i. gra e mig fins en dos mes o menys pot passar a esmenar de una delliuurança a altra. E axi lo dit asaiador es en la moneda per provar si el maestre fa justament la lia. E les vergues que romandran, part aquellas que sien dadas als obrers pera obrar, deuen esser meses en una caxa que aia dos tanca-dures, e tinguen ne les guardes una clau e lo maestre altra.

Item, con los dits obrers aien fets diners del dit argent que liurat los sera, deuen aportar los dits diners davant l'escriva del senyor Rey e lo maestre e les Guardes. E els damunt dits quatre, deuen veer si son aytals a lur punt que uns ab altres sien aytant con la moneda se deu fer. E si ho son, lo maestre deu los reebre a pes. E si no son be fetes, fales lur hom adobar.

Item, com lo maestre ha reebuts los dits diners dels obrers fets á lur punt, deu los liurar al blanquiador a pes per blanquir. E con son blanquits, reeb los lo maestre a pes, e liura los als moneders, a pes e a nombre, per monedar. E mentres los moneders moneden los dit diners, les Guardes deuen pendre de cascun moneder dels diners que fan, de sisalles, .ij. diners o plus, en presencia del scriva del senyor Rey e del maestre, e fan ne fer asaig al asaiador per veer si es aytal com aquel asaig que fo fet de les vergues, pero per raxon del blanquir mellor deu esser be de mig gra que aquell de les vergues. E aquest asaig se fa perque los obrers non poguessen res fer que desaguisat fos en la dita moneda.

Item, con los diners son monedats, cobra los lo maestre, e met los en ma del scriva del senyor Rey. E con los dits diners volrra lo senyor Rey que isquen de la moneda, en presencia del escriva del senyor Rey e del Maestre e de les Guardes e del asaiador, mescla hom aquels diners be. E con son mesclats, pesen ne .i. march o dos, o plus, e veen si son a lur punt del pes. Encara prenen ne per fer asaig, que fan fer al asaiador en presencia de tots

quatre. E si els dits diners son a son punt de ley e de pes, escrivan con aytal dia e aytal any se deliuraren, en presencia dels demunt dits .v., aytants marchs de moneda, la qual fo a aytal ley e a aytal pes. E puys, los diners poden anar fora de la moneda. E dels dits diners que sera fet lasaig, deuen pendre de cascuna deliurança .xij. diners, e metre en una caxa ab lo dit asaig e ab .j. albara en ques contenga con los dits diners e asaig foren daytal deliurança, que fo feta en aytal dia e en aytal any. E de la dita caxa tinga una clau l'escriva del senyor Rey, e altra lo Maestre e les Guardes. E aquests diners e aquest asaig se guarden, per a mostrar al senyor Rey con la moneda que es estada feta es bona e leal.

Lo Tallador dels ferros deu estar en una casa que li deu esser liurada, la on la moneda se fa, e deu lo hom escorcollar con entrara per que noy puxa metre diners que sien a monedar, e tancar de sus. E con ix, atressi cercar que noy trasca pila ni troseyl. E no deu donar pila ni troseyl, sino ab voluntat de les Guardes. E cascun dia les guardes deuen cobrar les piles e els troseyls dels moneders a comte, e metre en una caxa, ab l'escriva del senyor Rey ensemps, perço con es cosa que fa be a guardar. E de la dita caxa tinga una clau lo maestre e altre les guardes.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 231, f. 31 y ss.

Inédit.

XIX

(Volum II, plana 91).

23 Janer 1316.

Ordinació dictada per Jaume II, pera'l bon regisme de la Seca de Barcelona.

Noverint universi. Quod Nos Iacobus dei gracia Rex Aragonum etc. Inter-na consideracione pensantes, quantum expedit nostro culmini Regio ac totius rei publice, quod monetarii et operarii monete barchinone que cuditur et in futurum cudetur in Civitate barchinone, ac magister et alii presidentes eidem et deservientes in ea, sub felici regimine ac statu conserventur tranquillo, ut ipsis mutuis et fraternis affectibus conversantibus, ex eo moneta ipsa quicuius et legalius cudi possit: propterea, huius scripti nostri serie in favorem dicte monete, ad predictorum magistri presidencium et aliorum operariorum et monetariorum deservientium in dicta moneta hu-

milem suplicationis instanciam, in consilio nostro solerti et matura deliberatione prehabita, pro bono statu monete ipsius sequencia providimus statuenda et eciam concedenda. In primis igitur, concedimus statuimus et ordinamus quod predicti nunc et in futurum dictam monetam cudentes, non recolligant seu recipiant in eorum consorcio aliquem operarium vel monetarium nisi fuerit filius vel nepos operarii seu monetarii aut filius filie operarii seu monetarii, et ipsa die qua fuerit receptus in operarium vel monetarium, faciat aliis operariis et monetariis convivium plene et optimum. Item, quod unaquaque die qua operati fuerint, ipsi monetarii et operarii mittant in una Bustia duos denarios barchinone minutos de unaquaque fornate de illo contrapes. Item, quod iidem monetarii et operarii mittant sive ponant in eadem bustia in una quaque ebdomada singulos denarios minutos. Item, quod non accipiant plus argentum in una fornace quam in alia, et si in aliqua de fornacibus acceperit aliquis plus argentum quam in alia, per sex dies operari non possit, immo det et solvat pro pena quinque solidos que ponantur in bustia predicta. Item, quod monetarii et operarii non accipiant compotum unus plus quam alius. Et si forte magister fuerit coactus instanti necessitate, omnes operarii et monetarii operentur unusquisque secundum posse suum. Et si forte aliquis de operariis furatus fuerit contrapes, vel cum eo fugerit a magistro monete, ex tunc non recipiatur in unitate vel societate eorum. Et si aliquis de monetariis fugerit a magistro cum compoto, sit deinde a societate et unitate ejectus penitus et exclusus. Item, si aliquis vel aliqui de eisdem operariis vel monetariis fuerit infirmitate detenti, ita quod non possit operari, omnes operarii et monetarii donent singulis ebdomadis, videlicet monetarii monetariis et operarii operariis infirmis, inter omnes videlicet, tantum quantum quilibet ex eis lucratus fuerit. Et si forte aliquis de operariis vel monetariis aut Recoctoribus furatus fuerit in moneta unde possit probari, ex illa hora in antea non habeat societatem vel unitatem cum aliis, et in quacumque moneta cognitus fuerit in illa lucrum habere non possit. Item, quod si aliquis de operariis vel monetariis inventus fuerit falsator, capiatur ab aliis si fieri potest et tradatur magistro. Et si aliquis alieni gens operarius vel monetarius venerit inter... probatus fuerit falsacia, in societate vel unitate eorum minime admittatur. Item, si aliquis de operariis vel monetariis rixam habuerit cum alio et irata manu eum percuserit, vel ei aliqua verba iniuriosa dixerit, cesset operari per decem dies, quibus lapsis, solvat pro pena quinque solidos, qui ponantur in bustia memorata, et faciat super hoc illud quod aliis visum fuerit faciendum. Et si aliquis de operariis vel

monetariis alium irata manu per capillos acceperit et eum in terra eiecerit. cesset operari per viginti dies, quibus elapsis, donet et solvat pro pena Decem solidos qui ponatur in bustia antedicta, et faciat super hoc quod aliis super hiis visum fuerit faciendum Et si aliquis de ipsis operariis vel monetariis aliquem eorum cultello vel aliis armis percusserit et ex illa percussione sanguis exierit, cesset operari per quadraginta dies, quibus elapsis, solvat pro pena .xx. solidos qui ponantur in dicta bustia. Et si forte ille vulneratus ex ipso vulnere abierit, ille qui eum vulneraverit ab aliis si possibile fuerit capiatur et nostro iudicio reservetur. Item, si forte Magister, propter sui iracundiam, alicui de operariis argentum prohibere voluerit, vel compotum alicui de monetariis, et illi monetarii vel operarii fidejussorem sibi dare voluerit et magister accipere noluerit, omnes alii operarii et monetarii cessent ab omni opere monete quosque magister justam causam reddiderit ob quam prohibet argentum operario vel compotum monetario. Et postea, ille operarius vel monetarius faciat Magistro justicie complementum secundum quod aliis visum fuerit faciendum. Et si forte noluerit eis reddere in qualibet ebdomada, in die dominica, lo obratge et el braçatge, secundum quod in moneta nostra et predecessorum nostrorum dari consueverit, omnes operarii et monetarii cessent ab omni opere monete quousque magister eos reddiderit lo obratge predictum. Et ipsa eadem die qua illud obratge receperint, cessent ab omni opere monete. Item, quod si aliquis operariorum et monetariorum, causa paupertatis vel longe infirmitatis aut causa senectutis, non habuerit unde possit sibi providere in victualibus, omnes alii operarii et monetarii donent ei, de pecunia que fuerit in bustia predicta, unde possit sibi in suis necessariis providere. Item, quod si aliquis illorum sumptus fuerit ab humanis, omnes alii operarii et monetarii honorificent corpus eius et illud faciant cum decenti sollempnitate sepeliri, et operarii cessent quosque sepultum sit, et qui ad vigiliam non fuerit det pro pena duodecim denarios, et qui ad sepulcrum non venerit unam libram cere donet pro pena. . . Et qui ad capitulum non venerit, solvit pro pena duodecim denarios. Item, si aliquis illorum uxorem alerius tenuerit, et monitus a suis maioribus ipsam dimittere noluerit, non sit in unitate vel societate aliorum quosque ab ea fuerit penitus separatus. Et si aliquis eorum de uxorem alterius . . . et monitus a suis maioribus recedere noluerit, ab unitate et societate aliorum eiciatur et expellatur quosque ab illo recesserit crimine. Item si aliquis operarius vel monetarius gladium contra suum socium traxerit, solvat pro pena sexaginta solidos et per quadraginta dies cesset operari. Si quis vero operarium aut monetarium pedem vel pugno suum socium percus-

serit, solvat pro pena viginti solidi et per decem dies cesset operari. Item si aliquis recogtorum monetarium vel operarium manubrio petra pugno gladio aut aliis armis percusserit, nunquam maneat inter ipsis, et si fieri potuerit capiatur et in illa capcione teneatur tamdiu quosque centum solidi pro pena solverit. Tamen si ille percussus ex illa percussione mortuus fuerit, illi recogtor, si fieri poterit, capiatur, et eius punicio nostro iudicio reservetur. Si vero aliquis recogtorum operarium vel monetarium desmentitus fuerit, donet pro pena .x. solidos. Item, si aliquis operariorum vel monetariorum, operate monete, de suo loco contra suum socium surrexerit tenendo baculum vel cultellum vel mayle, vel mortale verbum sibi dixerit, solvat pro pena... solidos et per decem dies cesset operari. Si quis autem operariorum vel monetariorum alcaldo fuerit... aut eum inhonoraverit, aut pignus sibi defenderit, donet pro pena decem solidos et per decem dies cesset operari. Item, quod aliquis magister monete non recolligat aliquem operarium vel monetarium qui non sit de dominacione nostra habitator et vicinus, nisi fuerit de voluntate et licencia dictorum operariorum et monetariorum, dum tamen ipsi sufficiant ad operandum et monetandum ipsam monetam sine dampno nostro et successorum nostrorum, ad cognitionem magistrum et custodium monete. Item, quod operarii et monetarii ac alii officiales et servientes monete respondeant et faciant justicie complementum sub examine nostro et successorum nostrorum, et Magistri ac custodiarum monete, cuilibet de eis querimoniam proponenti, et non sub examine cuiuslibet alterius tenentis locum nostrum, dum tamen opus dicte monete duraverit. Item, quod magister operarii et monetarii predicti, possint constituere alcaldos, qui predicta omnia et singula teneri et observari faciant inter dictos operarios et monetarios, et custodiant et observent et custodiri faciant et observari, ea que ad legalitatem monete et ad utilitatem et fidelitatem nostram viderint facienda. Item, quod si dicti monetarii et operarii aut alii officiales, durante monete, incurrerint banna sive penis impositas super armis non portandis, aut alia quecumque banna vel penas, et vicarius seu alii officialis nostri arma ipsa eis abstulerint, quod illa tradere habeant alcaldis dicte monete, et banna armorum et alia, non per ipsum vicarium aut alios officiales nostros, sed per ipsos alcaldos exigantur, et quod inde pervenerit ponatur in bustia antedicta. Item, quod de predictis penis et bannis et de quolibet ipsorum, habeat magister monete partem terciam et alcaldi terciam partem et capitulum aliam terciam partem. Mandamus igitur Gerenti vices procuratoris in Cathalonia ac vicario et baiulo barchinone ceterisque officialibus nostris presentibus et futuris, quod predicta firma

habeant et observent et faciant inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione: in quorum omnium testimonium et robur perpetue firmitatis, huic carte nostre sigillum magestatis nostre appendicium jussimus apponendum. Datam barchinone x. kalendis february anno domini m. ccc. x. quinto.

Signum ✠ Jacobi dei gracia Regis Aragonum Valencie Sardinie et Corsice ac Comes barchinone.

Testes sunt etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 227, f. 300.

Inédit.

XX

(Volum II, plana 91).

10 Juny 1300.

Facultat concedida a la vila de Camarassa, pera que correguessin en son terme les PUGESSES encunyades a Lleyda.

Nos Jacobus, etc. Intendentes circa utilitatem et augmentum ville nostre de Camerasia, ad instanciam et supplicacionem nobis pro parte hominum ipsius ville factam, concedimus eis, de gracia speciali, quod pugessie eree que generaliter currunt et expenduntur in Civitate Ilerde et in aliis locis convicinis ipsius ville de Camerasia, currant et expendantur et currere atque expendi possent decetero in dicta villa et eius terminis, prout in dicta Civitate Ilerde et aliis locis predictis currunt et expenduntur, ut superius continetur. Ipsis tamen hominibus Camerasie assecurantibus ydonee pugessias predictas, prout assecurate sunt in Civitate Ilerde et locis aliis supradictis. Mandantes per presentes, universis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, quod concessionem nostram predictam firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione. Datam Ilerde .iiij. Idus. Junii anno .m. ccc. — P. Marti mandato regis.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 197, f. 138.

Inédit.

XXI

(Volum II, plana 104).

1 Juny 1328.

*Facultat concedida per Don Alfons III a Pere de Corneyles,
pera encunyar pugeses en la ciutat de Balaguer.*

Nos Alfonsus etc. Attendentes probitatis vestre, fidelis nostri Petri de Corneyles, de camera nostra, merita necminus plura grata et accepta servicia nobis per vos multipliciter et diucius prestita et que prestare nitimini incessanter; cum presenti Carta nostra concedimus vobis, dicto petro, quod toto tempore vite vestre possitis cudere, seu cudi facere, in Civitate balagarii, monetam pictarum, sive pugeses, de metallo eris dumtaxat, ad figuram sive signum vestrum in eisdem impressum, prout Arnaldus de cervaria, civis eiusdem civitatis quondam, nunc defunctus, qui potestatem cudendi pugesas habebat, cudebat seu cudi faciebat ac fecit easdem toto tempore vite sue: vos vero teneamini, antequam dictas pictas sive pugesas incipiatis cudere seu cudi facere, assecurare ydonee in posse baiuli eiusdem Civitatis balagarii, per ydoneas cauciones, quod quandocumque dicte pugesie ab earum valore minuentur, seu ab aliquibus recipi comuniter recusentur, ipsas pugesas iuxta earum valorem et extimacionem recipiatis a personis que ipsas tenuerint, et per vestros successores recipi inposterum faciatis. Mandantes per presentem eidem baiulo necnon universis et singulis officialibus nostris Comitatus urgellensis et Vicecomitatus Agerensis, etc. Datam Ilerde kalendas junii anno domini. m. ccc. xx. viij.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 475, f. 84.

Inédit.

XXII

(Volum II, plana 106).

17 Agost 1338.

Comptes donats per En Guillem y En Pere Vicens, de la moneda encunyada en la seca de Barcelona desde 'l dia 22 de novembre del any 1322 al 31 de maig del 1336, aprobats pel rey D. Pere III.

Nos Petrus etc. Notum fieri volumus universis, quod vos fidelis noster Petrus vincencii, filius et heres Guillelmi vincencii patris vestri civis Bar-

chinone quondam, exhibuistis in nostra presencia quoddam albaranum petri marcii, quondam magistri rationalis curie Illustrissimi domini Regis Alfonsi bone memorie genitoris nostri, tenoris qui sequitur: Jo en pere march, maestre racional de la Cort del senyor Rey, atorch a vos en G. vicens, ciutada de Barchinona e maestre de la moneda ques obra es bat en barchinona, que havets comptat ab mi de la administració de la dita moneda en la forma ques seguex, Es saber, que mostras a mi una carta del senyor Rey en Jacme, de bona memoria, segellada ab segell pendent, data Terrachone pridie idus novembris anno domini. m. ccc. xx. ij., en la qual era contengut que ell feu comissio a vos que fossets maestre de la moneda nova de barceloneses de tern la qual lavors sa devia batre en barchinona, e volia e manava a vos que la dita faessets fer e obrar axi que fos daquella mateixa ley e daquell mateix pes e daquella impressió de que la moneda de barchinoneses era stada batuda e feyta, axi que els diners menuts fossen fets a .xviij. sols de tayla, e les mealles fossen fetes a .xx. sols de tayla, e quells barchinonesos grossos dargent fossen fets de tayla de .lxxij. sols per march daquella mateixa ley e pes de que son los barceloneses grossos qui ja eren batuts, segons que aquestes rahons largament eren contengudes en la dita carta del senyor Rey, de la qual es fet traslat en lo compte damunt dit. Encara es cert, quell dit senyor Rey en Jacme, ab altra carta sua segellada ab segell pendent, data valencie .xij. kalendas marcii anno domini m. ccc. xx. iiij., confian se de la fe e de la leyltat e sufficiencia vostra, atorga e feu comissio a vos que en tot temps de la vostra vida fossets maestre de la dita moneda barçelonesa de tern la qual lavors se batia é daqui avant se batra en la ciutat de barchinona, e volia e manava a vos lo dit senyor que, dementre lo dit offici de maestrat tindriets, faessets fer e batra aquella en axi que fos daquella mateixa ley, pes e empresio de que damunt es feta mencio: E fo atorgat a vos en la dita comissio a vos feta de vostra vida, que aguessets per vostre salari e treball, tan longament que la dita moneda faría batre lo dit senyor e vos del dit offici usariets, aquell salari lo qual per vos e per los altres que ans de vos tengueren lo dit offici del maestrat de la dita moneda era acostumat daver e de reebre, segons que aquestes rahons en la dita carta del senyor rey eren largament contengudes: la qual comissio a vos feta de vostra vida, lo senyor Rey Nanfos ara regnant conferma ratifica e aprova a vos ab carta sua, segellada ab son segell pendent, Dat. barchinone .viij. idus januarii anno domini. m. ccc. xx. vij., segons que en aquella es largament contengut. Per auctoritat de les quals comisions, vos dit en G. vicens, segons vostre compte scrit en .xvj. libres, los quals foren

comprovats ab altres .xvj. libres semblants dels vostres, los quals foren fets partida per Nicholos ros, qui fo scriva per lo senyor Rey algun temps de la dita moneda, e l'altra partida per En Jacme Trapat, substituit del dit en Nicholos qui per afers del senyor Rey era anat en Sardenya, e la remanent partida per en ffrancesch mesaller, substituit den Johan garces scriva per lo senyor Rey de la dita moneda, los quals .xvj. llibres a mi foren liurats per los dits en Jacme trapat e ffrancesch mesaller per ço cor los vostres libres romaseren en nostre poder : comensas de usar e aministrar lo dit offici de la moneda diluns .xxij. dies anats del mes de noembre del any .m.ccc.xxij., E avets ne donat compte tro al segon die del mes de noembre del any .m.ccc.xxvij., quel dit senyor Rey en Jacme passa dequesta vida, lo qual temps es .iiii. anys .xj. meses e .x. dies : axis empero que la moneda no fo obrada ne feta continuament mas per diversos temps e per diverses vegades, çoes avegades obran e avegades cessan segons quey havia loch e avinentia, axi com per los dits libres fets per lo dit scriva e per vos del dit vostre compte appar largament : E munta tot lo argent y billo que vos dit en G. vicens posats haver comprat, axi com se conten largament e per menut en .ij. (?) libres nomenats de compres qui son dels dits .xvj. libres, .lvj. millia .dccc. marches .ij. unces .vj. ternals, en los quals ague dargent fi .xlviij. milia .dliij. marches .vj. unces .xviij. diners .xviij. grans e mig, E de coure los remanents .ix. millia .cclxxv. marches .iiij. unces .xxiiij. diners e .v. grans e mig. Item reebes, que exiren de la lavadura qui son scombradies de la moneda e cresols trencats en que çaes fus argent, los quals faes picar lavar e afinar, Ciiij. marches .vij. unces .xix. diners .xij. grans dargent encamerat, en que havia dargent fi Cvij. marches .iiij. unces .xxj. diners .vij. grans, E de coure les romanents .ij. unces .xxij. diners .v. grans. Item posas per reebuts, .ij. millia .dcccc.xxvij. marches .v. unces de coure, que meses en fondicions de diners dargent e de menuts, en lo qual havia alguna partida que tenia .ij. grans de ley segons que dels libres de les dites fondicions appar, del qual coure compres e es scrit al libre de messions .viij. quintars una unça e miga, qui a raho de Clxxx. marches per quintar son m.d.viiij. marches .iiij. unces, E los romanents .m.cccc.xix. marches una unça, romaseren del temps den A. de Sarria, qui fo mestre de la dita moneda ans de vos, en los quals .ij. millia .dcccc.xxvij. marches .v. unces de coure havia argent fi .viij. marches .vij. unces .iiij. diners .viij. grans, e de coure fi los romanents .vij. millia .dcccc.xviij. marches .v. unces .xix. diners .xvj. grans. Item posas per reebuts, qui eren en .xiiij. marches una unça .vj. ternals de senalla de diners menuts qui foren mesos en fondicions dargent,

los quals .xiiij. marchs una unça .vj. ternals son a avant en data del argent alleyat per fer diners menuts, .iiij. marchs una unça .viij. diners .j. gra e mig dargent fi, E de coure los romanents .x. marchs .ix. diners .xxij. grans e mig: E axi es en suma tot l'argent reebut per vos dit en G. vicens, .xlviij. millia .dc.xc.j. marchs .iiij. unces .iiij. diners .xj. grans dargent fi, E del coure .xij. millia .cc.iiij. marchs .v. unces .iiij. diners .j. gra, lo qual coure tot entra en la obra de la moneda axi que non roman res en vostre poder, segons que daço donas compte e plenera informació a mi dit racional, e axi apar per los dits comptes: dels quals .xlviij. millia .dc.xc.j. marchs .iiij. unces .iiij. diners .xj. grans dargent fi reebuts per vos, segons que dit es, fan abatre, ques consumaren en trencar e engranar perdita del dit argent comprat. .xxxij. marchs .iiij. unces .xiiij. diners .ij. grans e mig dargent fi. Item que liuras a la fondicio en .xlviij. millia .dc.xxij. marchs .vij. unces .vij. ternals que liuras a fondre dargent alleyat per fer diners dargent, .xliiiij. millia .d. marchs .xix. diners .iiij. grans e mig dargent fi: Item que liuras a la fondicio en .xiiij. millia .ccc.xliij. marchs una unça .v. ternals dargent alleyat per fer moneda menuda, .iiij. millia .cxxxvij. marchs .ij. unces .xx. diners dargent fi. Item que venes dargent qui era romas con la moneda cessa, axi de la lavadura con dargent en vexela comprat, e son a avant en reebuda per lo preu del dit argent, .iiij. millia .cccc.xlvj. sols .x. diners, .xlviij. marchs .iiij. unces .ix. diners .xj. grans dargent fi: los quals abatiments e dates fetes del dit argent comprat e reebut son en suma .xlviij. millia .dcc. .xvj. marchs .iiij. unces .xiiij. diners e .xviiij. grans dargent fi. E axi igualades les dates e abatiments damunt dits ab les reebudes, son mes les dates per lo creix de la balança, e son de la cort, .xxiiij. marchs .vij. unces .ix. diners .vij. grans dargent fi. E per los libres de fondicio dargent, qui son .ij., e per .j. libre de blanquicio de diners dargent, apar quels damunt dits .xlviij. millia .dc.xxij. marchs .vij. unces .vij. ternals dargent alleyat qui foren liurats a fondre per fer moneda dargent, e els diners qui del dit argent foren fets, minuaren al fondre .cccc.xxx. marchs .iiij. unces .j. ternal e al emblanquir .xlviij. marchs .iiij. unces .j. ternal: E axi son .cccc.lxxix. marchs .vij. unces .ij. ternals dargent alleyat. Item foren meses als obres e moneders en paga de lur salari, quels falliren, çoes que no reteren tant com havien reebut, e son a auant en compte abatuts de lur salari, .lvij. libres .iiij. sous .x. diners e malla, qui a raho de .lxxij. sols per march son .xv. marchs .vij. unces .ij. ternals dargent alleyat. Item son stats meses en los enserraments, entre assaigs e diners taylats e sencers, .xj. marchs .v. unces dargent alleyat: Dels quals .xj. marchs e .v. unces, vos dit en G. vicens cobras con la prova de la moneda

se feu .xj. marchs .iij. unces e mige, los quals vos son notats quels devets metre en reebuda en lo compte que daretz apres daquest de la dita moneda, per ço con lavors los metrets en data an G. serran, cambrer major del senyor Rey, al qual an G. serran lo dit senyor Rey los mana dar de gracia, e la romanent una unça e miga estoiaren los prohomens de barchinona en assaigs e en Granalla per testimoni que la moneda es aytal com esser deu. Item cobras vos dit maestre en diners dargent quius foren deliurats, segons que en la libre de les deliurances es escrit, e assumat ab .lxvij. marchs e .iij. ternals que reebes en .ccxlv. libres que cobras en diners sencers e bons qui sobraren dels dits encloiments, .xlvj. millia .clij. marchs .iij. unces e miga, los quals .xlvj. millia .clij. marchs .iij. unces e miga, a raho de .lxxij. sols. per march, degren bastar a .iij. comptes .cccxviij. millia .lxxv. sol, E segons ques assumat al libre des liurances bastaren a .iij. comptes .cccxviij. milia .dlxxvj. sols. : E axi hac y de mes .dc.j. sol., per ço con los diners deliurats foren febles al tot, segons que al dit libre de deliurances es assumat, los dits .dc.j. sols. : lo qual argent cobrat, qui era stat liurat a fondre per fer moneda dargent munta, ab ço que ha minvat al fondre e blanquir .xlvj. millia .dc.lxx. marchs .viij. unces : E axi sobren per lo creix de la balança, los quals son de la Cort, .xxxvj. marchs .viij. unces .j. ternal. Item sobren, que no foren meses en fondicio, de que son avant en reebuda, .xxx. sols .v. diners e mig barchinonesos de mealles torneses dargent, .iij. unces .vj. ternals. Item dargent dassaigs, de que son avant en reebuda, .xxxviij. sols .iij. diners .iiij. unces .ij. ternals. Item de sizalla dargent que fo venuda per preu de .xiiij. libres .xviij. sous .vj. diners, qui son avant en reebuda, .iij. marchs .viij. unces .j. ternal. Item apar per lo libre de fondicio de diners menuts e per los libres de blanquicio de diners menuts e de mealles, quels damunt dits .xiiij. millia .cccxlviij. marchs una unça .v. ternals dargent alleyat qui fo liurat a fondre per fer moneda menuda, que els diners menuts e mealles qui del dit argent foren fets minuaren al fondre e al blanquir .ccccxcv. marchs .ij. unces .j. ternal. Item foren mesos als obrers e moneders en paga de lur salari, e son a avant en compte abatuts de lur salari, .lxj. libres .viij. sols .ix. diners malla, qui faien entre diners e mealles .lxviij. marchs .iiij. unces .iiij. ternals. Item son stats meses en los enserraments, de que vos dit maestre no havets res cobrat, .vj. marchs. Item foren meses en fondicions dargent de sizalla de diners menuts, la qual es en reebuda vostra en compte de largent e del coure comprat e reebut, .xiiij. marchs una unça .vj. ternals. Item romaseren en assaigs e en sizalla de menuts com la moneda cessa per la mort

del dit senyor Rey en Jacme, e son ne aavant en reebuda, .Cxiij. sol., a raho de .xvj. sol. per march .vij. marches .iiij. ternals. Item cobras vos dit maestre en moneda, ço es en diners menuts, .xj. millia .d.xxvij. marches .vij. unces, qui a raho de .xviij. sols per march deguen bastar a .x. milia .ccc.lxxv. libres .j. sol. .ix. diners, E no bastaren mas a .x. millia .ccc.xxxv. libres .xvj. sols. .vij. diners, per ço com foren forts los dits diners a tota la dita quantitat, segons que al libre de liurances es assumat, .xxxix. libres .xv. sols .ij. diners. Item en meayles, .m.cc.xxix. marches .ij. unces .iiij. ternals, qui a raho de .xx. sol. lo march degueren bastar a .m.cc.xxix. libres .vj. sol. .iiij. diners, e no bastaren mas a .m.cc.xvij. libres .viiij. sol. .x. diners e mealla, per ço com foren fortes les dites mealles a tota la dita quantitat .xj. libres .xviij. sols. .iiij. diners mealla. E axi cobras vos dit maestre en diners e mealles menuts monedats, anedits .xj. marches .ij. ternals per .Cxc.vj. sol. .iiij. diners que cobras en diners e mealles sencers e bons qui sobrenen dels encloyments, .xij. millia .dcc.lxviiij. marches una unça .vj. ternals, los quals bastaren, ab los dits .cxcvj. sols .iiij. diners, a .ccxxxj. millia .clxj. sols .viiij. diners e mealla. E axi es en suma del argent cobrat qui era stat liurat a fondre per fer moneda menuda, ab ço que ha minvat al fondre e al blanquir, .xiiij. millia .ccc.lvij. marches .ij. unces .v. ternals. E axi sobren per lo creix de la balança, los quals son de la Cort, .xiiij. marches una unça. Item sobra billo, qui no fo mes en fondicions, de que foren hauts, los quals son aavant en reebuda, .xlviij. sous .xj. diners mealla, .ij. marches .iiij. unces .j. ternal. Perque en la forma damunt contenguda, tot lo compte del argent del billo e del coure damunt dit, segons que largament es damunt contengut, roman quiti e igual, axi que vos dit maestre no devets res cobrar ne tornar a la Cort. Munta empero la suma dels diners dargent deliurats vos dit maestre, comptades les .ccxlv. libres que cobras dels encloyments axi com damunt largament se conte, anedit e comptat .j. diner per libra per cambi dels diners dargent, com en aquell temps se donas es preses cambi de .j. diner per libra de diners dargent, Tres comptes et Trecentos Triginta septem millia Quadringentos viginti quatuor solidos duos denarios barchinone. Item son en suma los diners menuts e mealles deliurats, comptats e encloses los .cxcvj. sols .iiij. diners que cobras dels encloyments, axi com damunt largament es scrit, .ccxxxj. millia .cclxj. sol. .viiij. diners e mall. Item meses en vostre compte de reebuda, .iiij. millia .ccccxlvj. sols .ix. diners, los quals reebes de venda que faes dargent de la lavadura e dargent en vexella, lo qual argent es damunt abatut, e en data del argent comprat e reebut. Item meses en vostra reebuda, .dviij. sol. .ij. di-

ners, que reebes de scizalla e d'argent e de billo qui sobra en la moneda apres que fo finat lo dit senyor Rey en Jacme. Item meses en vostra reebuda, .cxix. sols. qui foren hauts dalcunes coses que venes, que eren de la Cort e no eren necessaries a la obra de la moneda. E axi muntan en suma les quantitats demunt dites que havets meses en compte en vostre reebuda de tot lo dit compte de la obra de la moneda per tot lo temps damunt contengut, Tres comptes Quingentos septuaginta duos mille septingentos quinquaginta octo solidos novem denarios et m. barchinonenses, dels quals havets fetes les dates e pagues ques seguexen: Es saber, que muntan les pagues e dates per vos fetes a diversos mercaders e altres persones per los preus del argent e del billo que vos compres a obs de la dita moneda, segons que les dites compres son contengudes en .ij. libies dels damunt dits axi com en aquells es scrit, e en suma Tres comptes .ccccxiiij. millia .cccxxvj. sous .xj. diners barchinonesos. Item munten les messions per vos fetes en compra de les coses necessaries a la moneda, ço, es, en aparalaments de la obra de la moneda e en messio dobrar algunes coses e les fornals e en compres de carbo e en messio de lavar e de afinar la lavadura e en lo coure comprat e afinat e algunes altres coses, segons que en lo libre de les messions es scrit per menut, e en suma .xij. millia .ccc. xcix. sous .ix. diners barchinonesos. Item munten los salaris dels obrers, per .xlviij. millia .ccclxxvj. marchs .ij. unces .iiij. ternals de obra feta de diners d'argent, e per la obra de .xiiij. marchs .ij. unces .viij. ternals de lavada, a raho de .viij. diners per cascun march, abatudes .xlviij. libres .j. sou .x. diners malla per valor dels .xiiij. marchs .ij. unces .viij. ternals de levada, comptant lo march de levada a raho de .lxxij. sous, los quals .xiiij. marchs .ij. unces .viij. ternals son posats en data damunt en les dates d'argent alleyat axi com en la fi del segon libre de les obres es scrit, e a assumat .xxix. millia .dcccclxiiij. sous .v. diners. Item munten los salaris dels dits obrers, per .xj. millia .dcccclix. marchs .vj. unces .v. ternals dobra feta de diners menuts, e per la obra de .lv. marchs .iiij. unces .iiij. ternals de levada, a raho de .viij. diners per march, abatudes .xlviij. lliures .xviij. sous .x. diners per levada, comptant lo march de la lavada a raho de .xviij. sous, los quals .lv. marchs .iiij. unces .iiij. ternals son posats en data d'argent alleyat per fer diners menuts, axi com en la fi del libre de les obres dels diners menuts es contengut e scrit, .vj. millia .dccccl.... sol. .viij. diners barchinonesos. Item munten los salaris dels dits obrers, per .mccclxxviij. marchs .vj. unces .v. ternals dobra feta de mealles, e per la obra de .v. marchs .j. unça .viij. ternals de lavada, a raho de .xj. diners per march, abatudes .v. libres .iiij. sol. .viij. diners malla, per

la lavada, comptant lo march de la lavada a raho de .xx. sol., los quals .v. marchs una unça .vij. ternals son posats en data dargent alleyat per fer moneda menuda, axí com en lo libre d'obres de mealles es scrit, e sumat .mlxxij. sols .iiij. diners e mealla. Suma de les obres, .xxxvij. millia .dcccclxxx. sol. .iiij. diners e mealla. Item munten los salaris dels moneders, per .xlvi. millia .clxxxix. marchs de diners dargent, a raho de .iiij. diners per cascun march, abatudes .ix. libes .iiij. sols quils falliren ço es que no reteren tant com havien reebut, per las quals .ix. libes .iiij. sol. son posats en data en lo compte dargent alleyat per fer diners dargent .ij. marchs .iiij. unces .iiij. ternals, axí com en la fi del libre de monedes dargent es scrit, e assumat .xj. millia .ccclxiiij. sols .iiij. diners. Item munten los salaris dels dits moneders per .xj. millia .dc.xliiij. marchs de diners menuts, a raho de .iiij. diners per cascun march, abatudes .v. libes .iiij. sol. .vj. diners quells falliren, per los quals son posats en data en lo compte dargent alleyat per fer diners menuts e mealles .v. marchs .vj. unces, axí com en lo libre de monedar diners menuts e mealles es contengut per menut, e en suma .ij. millia .dcccviij. sol. .vj. diners. Item munten los salaris dels moneders, per .mcclij. marchs de mealles, a raho de .iiij. diners per cascun march, abatuts .j. lib. .ij. sol. .ix. diners quils falliren de ço que havien reebut, per los quals son posats en data del argent alleyat per fer diners menuts e mealles .j. march .j. unça e .j. ternal, axí com en lo dit libre de monedar diners menuts e mealles es contengut e scrit, .cccxciiij. sol. .vj. diners mealla : Suma dels moneders, .xiiij. millia .dlxvi. sol. .iiij. diners mealla. Item donas e pagas en los salaris dels oficials de la moneda, ço es les guardes e als assaiadors els scrivans e fonadors al tallador qui tallava los ferres de monedar e alguns altres oficials necessaris a la moneda, comptant en aço lo salari de vos dit mestre a rao de .iiij. millia sol. lany axí com es acostumat per los altres maestres de la moneda dels temps passats, segons que appar per .j. libre de les dates dels dits salaris e per apoches publiques que havets restituides en aquest compte, e així con en lo dit libre del compte dels dits salaris se conte per menut, en suma .xlj. millia .dcccxlviij. sol. .vj. diners : Les quals dates e pagues damunt dites son en suma Tres comptes .dxxj. millia .cxxij. sol. .x. diners. E axí, igualades les dates ab les reebudas, roman que es lo guany de la dita moneda .lj. millia .dc.xxxvj. sol. ; dels quals se pagaren primerament, axí com es acostumat, al honrat pare en xrist en pons, bisbe de barchinona, per lo delme pertanyent a ell en lo guany de la dita moneda, .v. millia .clxiiij. sol. .vj. diners barchinonesos. Item, donas e liuras a mi en P. march, qui lavors era Tresorer

del senyor Rey en Jacme de bona memoria a qui deviets respondre del guany de la dita moneda, per manament del dit senyor Rey, axi com del liurament a mi fet appar per .vj. albarans de reebuda segellats ab mon segell, axi com appar per los meus comptes per mi retuts a la Cort en los quals son posats en reebuda, .xxxix. millia .xlviij. sol. .vij. diners barchinonesos. Item, donas e liuras an bernalt ça pera, qui apres quel dit senyor Rey fo finat era Aministrador general de les rendes e altres drets del senyor Rey Nanfos ara regnant, axi com appar per .iij. albarans seus de reebuda qui son cobrats en aquest compte, .ij. millia .d. sols. barchinonesos. Item, foren donats e pagats per vos en diverses dates e pagues quen faes, axi com appar per lo dit nostre compte per menut, e en suma .v. millia .dcccxcv. sol. .x. diners. E axi, egualades les dates ab les reebudas, roman que havets a cobrar daquest compte, ço es que munten mes les dates que les reebudes, Nonagentos septuaginta duos sol. barchinonenses, dels quals jo he fet a vos albara en special lo die que aquest present albara fo fet, ab lo qual albara son a vos deguts per la Cort e ab lo dit albara los podets metra en data en lo compte lo qual apres daquest devets retra de la dita moneda que haveis feta fer del temps del senyor Rey Nanfos ara regnant. E el present albara fas a vos, solament per testimoni del reteniment del dit compte. E jo he cobrats los dits .xvj. libres de vostre compte, e letres del senyor Rey albarans e apoques pertanyents a les dates del dit compte. E vos juras en mon poder, que totes les compres del argent del billo e del coure, e totes les reebudes per vos fetes e axi matex les pagues e dates, e totes les altres coses per vos fetes procurades e aministrades en qualque manera en lo maestrat e en lobra de la dita moneda, segons que en los dits libres del dit compte son contengudes e scrites, son vertaders e layals en totes coses. E semblant sagrament ha fet en mon poder en Jacme trepat, notari de barchinona, qui en partida del dit temps fo substituït scriva de la dita moneda per en Nichòlos ros lavors scriva en sa vida de la dita moneda per comissio quel dit senyor Rey en Jacme li feu. E axi mateix ha fet sagrament en mon poder en ffrancesch maseller, qui altra partida del dit temps ha stat substituït scriva en la dita moneda per en Johan garçes scriva en ça vida a qui lo dit senyor Rey en Jacme ne feu comissio apres la mort del dit en Nichòlos, e per ma dels quals Jacme trepat e ffrancesch maseller son stats liurats a mi los libres dels comptes damunt dits: en testimoni de la qual cosa fas a vos lo present albara, segellat ab segell pendent del dit meu offici, scrit en Tortosa .xv. anats del mes de vuytubri anno domini m. ccc. xxx. primo. Cumque vos, memoratus petrus vicencii, nobis humi-

liter supplicandum duxeritis ut reddicionum compoti supradicti acceptare approbare et ratam habere de benignitate regia dignaremur : Ideo, vestris supplicacionibus condescendentes benigne, reddicionem dicti compoti per dictum Guillelnum vincencij patrem vestrum quondam dicto rationali ut premittitur reddit, et omnia et singula in libris ipsius et in albarano preinserto contenta, ex certa sciencia laudamus approbamus ac huius nostri scripti patrocinio confirmamus et rata haberi volumus atque firma, volentes et concedentes vobis et vestris perpetuo, quod de cetero vos vel vestri a nobis seu nostris ratione administracionis dicte monete temporis in dicto albarano contenti non possitis demandari vel in aliquo molestari. Mandamus itaque, per presentem cartam nostram, universis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, quod presentem aprobacionem laudacionem et ratificacionem nostras firmas habeant et observent et faciant ab aliis inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua ratione. In cuius rei testimonium, presentem cartam nostram vobis fieri et sigillo nostro appendicio jussimus communiri. Datam Cessarauguste .xvj. kalendas septembris anno domini m. ccc. xxx. octavo. Johannes petri, mandato regio facta per vicecancelarium.

Nos Petrus etc. Notum fieri volumus universis, quod vos fideiis noster Petrus vincencii, civis barchinone, magister monete que cuditur in Civitate barchinone, filius et heres Guillelmi vincencii patris vestri magistri dicte monete quondam, exhibuistis in nostra presencia quoddam albaranum dilecti consilarii ac magistri rationalis curie nostre Dominici de Claramonte, tenoris qui sequitur. Jo en Domingo de Claramunt, maestre racional de la Cort del senyor Rey, atorch a vos en p. vicens, ciutada de barchinona, e maestre de la moneda ques obra es bat en barchinona, fill saenrera den G. vicens ciutada de la dita ciutat, maestre de la dita moneda, que havets comptat ab mi de la administracio de la dita moneda en la forma ques segueix : Es a saber, que mostras una carta del senyor Rey en Jacme de bona memoria, segellada ab segell pendent, Data Tarrachone pridie idus novembris anno domini m. ccc. xx. secundo, en la qual era contengut quel dit senyor Rey feu comissio al dit en G. vicens, pare vostre, que fos maestre de la moneda nova de barchinonesos de tern la qual lavors sa devia batre en barchinona, e volia e manava lo dit senyor al dit pare vostre. que la dita moneda faes fer e obrar axi que fos daquella mateixa ley e daquell mateix pes e daquella expressio de que la moneda de barchinonesos era stada

batuda e feta, axí quells diners menuts fossen fets a xviii. sol. de talla, e les menalles fossen fetes a xx. sol. de talla, E quells barchinonesos d'argent fossen fets de talla de lxxij. sol. per march daquella mateixa ley e pes da que son los barchinonesos grossos qui ja eren batuts, segons que aquestes rahons largament eren contengudes en la dita carta del dit senyor Rey en Jaume, la qual es cobrada en lo compte damunt dit. Encara es cert, quel dit senyor Rey en Jaume, ab altra carta sua segellada ab segell pendent, data valencie .xij. kalendas martii anno domini m. ccc. xx. iiii., confiantse de la fe e de la leyaltat del dit en G. vicens e de la suficiencia sua, atorga e feu comissio al dit en G. vicens en tots temps de la sua vida fos maestre de la dita moneda barcelonesa la qualavors se batia e daqui a avant se batria en la ciutat de Barchinona, e volia e manava lo dit senyor al dit G. vicens que, dementra que lo dit ofici de maestrat tindria, faes fer e batre la dita moneda en axí que fos daquella mateixa ley pes e impressio de que damunt es feta mencio. E fo otorgat al dit en G. vicens, en la dita comissio a ell feta de sa vida, que hagues per son salari e treball, tant longament com la dita moneda faria batre lo dit senyor e ell del dit ofici usaria, aquell salari lo qual per ell e per altres que ans dell tengueren lo dit ofici de maestrat de la dita moneda era acostumat de haver e de rebre, segons que aquestes rahons en la dita carta eren largament contengudes: la qual comissio feta al dit en G. vicens a vida sua, lo senyor Rey Nufos de bona memoria conferma ratifica e aprova a ell, ab carta sua segellada ab son segell pendent, Dat. Barchinone vij. idus januarii anno domini m. ccc. xx. septimo, segons que en aquella es largament contengut. Encara mostras una letra segellada ab segell del dit senyor Rey Nufos, Dat. Valencia iij. idus novembris anno domini m. ccc. xxx. secundo, en la qual lo dit senyor Rey, atenent quel dit G. vicens pare vostre e maestre de la moneda queavors se batia en barchinona era passat desta vida, e que si compte se retia de la dita moneda, que devia esser quantitat de .l. millia marches, que ans que la dita quantitat fos acabada auria la dita moneda a cessar per algun temps, la qual cosa tornaria en dan de la senyora Reyna e fora torp e enbarch de la dita moneda, de la qual ja partida era batuda, per ço considerades les dites coses e encara en qual manera lo dit en G. vicens faelment e leyal se hac en lo dit maestrat, guardat encara que vos dit en P. vicens mls e pus cumplidament que negun altre poriets de la dita quantitat de .l. millia marches retre compte, la dita quantitat acabada, atorga a vos dit en P. vicens e vos en maestre de la dita moneda stabli e ordona, En axí que vos fosses maestre de la dita moneda e no altre mentre que la dita quantitat se bates,

e faessets fer totes aquelles coses que per lo dit pare vostre en lo dit offici eren acostumades de fer, e aguessets e rebessets per les dites coses ço que per lo dit pare vostre ere acostumat de rebre. E es cert, quel dit en G. vicens caenrera havia dat compte de la administració de la dita moneda, del .xxij. dia anat del mes de novembre del any m. ccc. xxij. tro per tot lo segon dia del mes de novembre del any m. ccc. xxvij., lo qual dia lo senyor Rey en Jacme de bona memoria passa desta vida, segons que del retentament del dit compte appare per albara testimonial que lhi fo fet per en P. march, lavors maestre racional de la Cort del senyor Rey Nambos. E ara vos dit, en perico vicens, havetue dat compte, segons que es contingut e scrit en .xxj. llibres, los quals foren comprovats ab altres .xxj. llibres semblants dels vostres los quals foren fets per en francesch maseller, substituit den Johan garces scriva per lo senyor Rey de la dita moneda, los quals .xxj. llibres foren a mi lliurats per lo dit en francesch maseller per ço com los vostres llibres romaseren en nostre poder, del temps apres següent, ço es, del tercer dia del dit mes de novembre del any m. ccc. xxxij. tro per tot lo tercer dia del mes de novembre del any m. ccc. xxxij., lo qual dia lo dit en G. vicens caenrera passa desta vida, dins lo qual temps son enclorox .v. anys complits. Item ne havets dat compte de vostre temps, segons que en los dits .xxj. llibres se conten les assaber del .xxiiij. dia del mes de novembre del any m. ccc. xxxij., lo qual dia vos dit P. vicens comengas damministrar lo dit offici del maestrat de la dita moneda, tro per tot lo mes de maig del any m. ccc. xxxvj., dins lo qual temps son enclorox .iiij. anys .vj. meses .viij. dies complits, axi empero que la moneda no fo obrada e feyta continuament, mes per diversos temps e per diverses vegades, qües avegades obran e avegades cessan segons quey havia loch e avinenta, axi com per los dits llibres fets per lo dit scriva e per vos del dit compte appare largament. E munta tot l'argent e billó quel dit en G. vicens caenrera e vos posats haver comprat, axi com largament e per menut se conte en los llibres nomenats de compres, que son dels dits .xxj. llibres, C. xliij. millia e .D. xx. marchs .v. unces .viij. ternals, En los quals aque d'argent ff. e .xxxv. millia .cclx. marchs .iiij. unces .xxij. diners .xx. grans, E de coure los romanents ix. millia .ccl. marchs .ij. onça .xxij. diners .iiij. grans. Item cobras de la lavadura, qui son scombrades de la moneda e creusols nomenats en que se era fus argent los quals faes picar e lavar e afinar, cclx. marchs .iv. unces d'argent enclamerat, en que havia d'argent ff. cc. xxx. vj. marchs .ij. unces .viij. diners .x. grans, E de coure los romanents .xxiiij. marchs .ij. unces .xv. diners .xix. grans. E axi es en suma tot l'argent

reebut per lo dit en G. vicens e per vos dit en P. vicens en lo dit temps, .cxxxv. millia .Dvj. marches .vj. unces .vij. diners .j. gra dargent fi, E de coure .ix. millia .cclxiiij. marches .iiij. unces .xiiij. diners .xxiiij. grans, lo qual coure tenia l'argent e lo billo per vos comprat e l'argent de la dita lavadura, e entra tot en la obra de la dita moneda axi que non romas res en vostre poder, segons que daço donas compte e plenera informacio a mi dit racional, E axi appar per los dits comptes. Dels quals .cxxxv. millia .Dvj. marches .vj. unces .vij. diners .j. gra dargent fi reebuts per vos, segons que dit es, fan abatre, ques consumaren en trencar e engranar partida del dit argent comprat, .lxxv. marches .iiij. unces .v. diners e .j. gra e mig dargent fi. Item, que foren liurats per lo dit en G. vicens e per vos a la fondicio, en .Cxl. millia .ccccliij. marches .vij. unces .iiij. ternals dargent alleyat qui fo liurat a fondre per fer diners dargent, abatuts .xlj. marches .iiij. unces .j. ternal dargent de assaigs fi e .ij. marches .ij. unces .xv. diners .j. gra e mig que tenia scizalla de diners menuts qui foren meses en las dites enfondicions, .cxxxiiij. millia .dcccxc.vj. marches .iiij. unces .iiij. diners .xv. grans dargent fi. Item que foren liurats a la fondicio, en .iiij. millia .cccc. e .x. marches .v. unces .v. ternals dargent alleyat per fer moneda menuda, .mlv. marches .iiij. unces .xix. diners .xj. grans e mig dargent fi. Item ne fan abatre, que foren meses en afinar la lavadura, .x. marches de billo a ley de .iiij. diners e mig gra, en que hac dargent fi .iiij. marches .ij. unces .xix. diners .viiij. grans. Item ne fan abatre, que venes e consentis a diverses persones e es lo preu en reebuda en lo dit compte, .Cxxvij. marches .xiiij. diners e .xx. grans dargent fi. Item ne fa abatre, que romas en la moneda en argent e en billo de diverses leys e condicions, segons que en inventari fet dels dits argents e billons es scrit, en lo libre de deliuracions se conte per menut e en suma, e es lo preu en reebuda en lo compte desus dit, .ccclxxiiij. marches .v. unces .xx. diners e mig gra dargent fi. Item ne fa abatre, que fo venut dit argent de la lavadura, e es lo preu en reebuda en lo damunt dit compte, .lxxvj. marches .vj. unces .ix. diners dargent fi. E axi, igualades les dates o abatiments damunt dits ab les reebudes, son mes les dates que les reebudes per creix de balança e son de la Cort, .lxxxj. marches .iiij. unces .xij. diners .vij. grans e mig dargent fi. E per los libres de fondicio dargent, que son .iiij., e per .j. libre de blanquicio de diners dargent, appar quels damunt dits .Cxl. millia .ccccliij. marches .vij. unces .iiij. ternals dargent alleyat que foren liurats a fondre per fer moneda dargent e els diners que del dit argent foren fets, minuaren al fondre .mcccxxx. marches .vij. ternals, e al emblanquir .Cl. marches .v. unces .iiij. ternals: E axi son

.mdlxx. marchs .vj. unces .iiij. ternals. Item, foren meses als obrers e moneders en paga de lur salari, quels faliren ço es que no reteren tant com havien reebut, e son ne a avant abatuts en compte de lur salaris, .xcv. libre .xvj. sol., que a raho de .lxxij. sol. per march son .xxvj. marchs .iiij. unces .vij. ternals dargent alleyat. Item ne fan a abatre, que preseren les guardes dels moneders per fer los assaigs de les deliurances, axi com en lo libre de moneders es scrit e assumat, .xv. millia .Dccxciiij. diners dargent, que a la dita raho de .lxxij. sol. lo march son .ccxxix. marchs .ij. unces .vij. ternals, dels quals vos donats compte segons que a avant en aquest compte appar. Item foren meses en lavadures de scizala dargent, axi com es scrit en lo libre de messions, .viij. marchs .iiij. unces dargent alleyat. Item ne fa a abatre, que havia en la moneda en la fi del dit temps en argent en riells e en scizalla dargent, e es lo preu en reebuda en lo dit compte, .Cixxxvij. marchs .v. unces .j. ternal dargent alleyat. Item cobras vosaltres dits maestres en diners dargent que us foren deliurats, segons que en lo libre de les deliurances es scrit e assumat, .cxxxvij. millia .ccccxxv. marchs .vij. unces. E axi, es per tot largent alleyat liurat per fondre qui es stat obrat es deu abatre del dit argent alleyat, .cxl. millia .cccclxxxix. marchs .vj. unces .vj. ternals. E axi egualades les dates e abatiments ab la reebuda, son mes les dates per milloria e creix de la balança e son de la Cort, .xxxiiij. marchs .vj. unces .vj. ternals dargent alleyat. Item, appar per lo libre de fondicio de diners menuts e per los libres de blanquicio de diners menuts e de mealles, quels damunt dits .iiij. millia .cccex. marchs .v. unces .v. ternals dargent alleyat qui fo liurat a fondre per fer moneda menuda, e els diners menuts e mealles qui del dit argent foren fets, minuaren al fondre e al emblanquir .Clxxv. marchs .vj. unces .iiij. ternals. Item foren meses als obrers e monaders en paga de lur salari, quels faliren, E son ne avant abatudes da ço que deuen haver per obrar e monedar la dita moneda, .xviij. libres e .x. diners e obol, qui eren entre diners menuts e mealles .xix. marchs .v. unces .v. ternals. Item reeberen les guardes en diners menuts, per fer los assaigs de les deslliurances, .Cxlvi. sol. e .ix. de diners menuts e .lxix. sol. .x. diners de mealles, que comptant los diners a .xviij. sol. e les mealles a .xx. sol. per march, son .xj. marchs .v. unces .ij. ternals. Item foren mesos en fondicions dargent, de scizalla de diners menuts, .ix. marchs .v. unces .vj. ternals. Item romaseren en la moneda en diners menuts qui no son deliurats e en scizalla de diners menuts, e es lo preu en reebuda en lo dit compte, .lvj. marchs .iiij. unces .vj. ternals. Item, foren cobrats per lo dit en G. vicens e per vos en diners menuts

monedats e en mealles, e es la lur valor en reeabuda vostra en lo compte dessusdit, .iiij. millia .Clv. marches, lo qual argent cobrat qui era stat lliurat a fondre per fer moneda menuda, munta, ab ço que ha minvat al fondre e al emblanquir, .iiij. millia .ccccxxviiij. marches .iiij. unces .vij. ternals. E axi sobra per lo creix de la balança, e son de la Cort, dargent alleyat per fer moneda menuda, .xviij. marches .vj. unces .ij. diners. Item, per lo libre de moneders appar que les guardes preseren de diners dargent per fer los assaigs de deliurances .xv. millia .dcccxlviij. diners, dels quals foren meses en .ccxxvj. enserraments de .ccxxvj. deliurances de diners dargent qui foren fetes en la dita moneda en tot lo temps dessusdit, a raho de .vj. ternals per enserrament, .xxj. marches .j. unça .iiij. ternals, qui a raho de .lxxij. sous lo march son, .MDxxv. diners dargent. Item foren cobrats per lo dit en G. vicens e per vos en diners sencers que sobraren dels encloyments, los quals son en reebuda vostra en lo dit compte, .xj. millia .Dlxxiiij. diners dargent, los romanents .ij. millia .Dcxcv. diners a compliment dels dits .xv. millia .Dccxciiij. diners, foren diners tallats e assaigs errats qui no foren enclosos, los quals foren meses en les fondicions. Item appar per lo libre de moneders de diners menuts, que les guardes preseren de diners menuts per fer los assaigs de les deliurances .Cxlviij. sol. .ix. diners, dels quals foren mesos en .xj. enserraments de .xj. deliurances que foren fetes en lo dit temps, a raho de una unça e mige per cascun enserrament, .ij. marches .iiij. ternals, qui a raho de .xviij. sol. lo march son, .xxxviij. sol. .j. diner. Item, foren cobrats per lo dit en G. vicens e per vos en diners sencers menuts que sobraren dels encloyments, .xcv. sol. .ij. diners, los romanents .xiiij. sol. .vj. diners a compliment dels dits .cxlvij. sol. .ix. diners, foren diners tallats e en assaigs errats qui no foren encloses, los quals foren meses en les fondicions. Item, appar per lo dit libre de monedar diners menuts e mealles, que les guardes preseren per fer los assaigs de les deliurances, en mealles menudes, .lxix. sol. .x. diners, dels quals foren meses en .vij. enserraments de .vij. deliurances que foren fetes dins lo dit temps, a raho de .j. unça .iiij. ternals per enserrament, .j. march .ij. unces .iiij. ternals, qui a raho de .xx. sol. lo march, fan .xxvj. sol. .iiij. diners. Item, foren cobrats per lo dit en G. vicens çanrera e vos en mealles senceres qui sobraren dels encloyments, e son en reebuda vostra en lo dit compte, .xxiiij. sol. .vj. diners, dels romanents .xx. sol. .j. diner a compliment dels dits .lxix. sol. .x. diners foren en assaig errats qui no foren encloses e en mealles trencades qui foren meses en fondicions : perque en la dita forma lo compte dels dits diners es quiti e equal. E es cert quel dit en G. vicens pare vostre,

en lo retiment de son compte, que rete ans daquest, segons que dit es, de la aministracio e maestrat de la dita moneda, foren notats .xj. marchs .iiij. unces e miga d'argent alleyat, los quals reebe dels enserraments con la prova de la moneda se feu en son temps, los quals .xj. marchs .iiij. unces e miga vos posats en vostra reebuda en lo dit compte. Item posats en vostra reebuda, que cobras con la prova de la moneda se feu altra vegada d'argent alleyat per fer moneda d'argent dels .xxj. marchs .j. unça .iiij. ternals d'argent qui eren stats meses en .ccxxvj. enserraments de .ccxxvj. deliurances de diners d'argent que foren fetes en tot lo temps damunt dit, de que retes compte, .xx. marchs .ij. unces .vj. ternals, de les romanents .vj. unces .vj. ternals ha en .vij. encloyments, qui non son stats meses en la dita prova e romanen en poder vostre e de les guardes, .v. unces .vj. ternals, les quals vos son notades que les devets metre en reebuda en lo compte que darets apres daquest de la aministracio de la dita moneda, la romanent vna unça .iiij. ternals reeberen los prohomens de barchinona en assaigs e en Granayla per testimoni que la dita moneda ere aytal com esser devia. Item posats en reebuda, que reebes e cobras en lo dit temps com se feu la prova de la dita moneda d'argent alleyat per fer diners menuts e mealles, dels .iiij. marchs .iiij. unces qui eren stats meses en .xviij. enserraments de .xviij. deliurances de diners menuts e mealles qui foren fetes per lo dit temps, segons que dit es, e dels .vj. marchs d'argent alleyat qui eren stat meses en enserraments de diners menuts e mealles tro en lo dit temps del compte quel dit en G. vicens pare vostre rete ans daquest, .x. marchs .j. unça, E les remanents .ij. unces reeberen los prohomens de barchinona en assaig e en Granaylla per testimoni que la moneda es aytal con esser deu : del qual argent reebut per vos fo feta Granaylla, la qual ab los dits .xj. marchs .iiij. unces e miga notats al dit en G. vicens, segons que dit es, es stada venuda, abatut ço que minva al fondre e Granar per preu de .Cxiij. lib. .xviij. sol., los quals havets meses en reebuda en lo dit compte : munta empero la suma dels diners d'argent deliurats a vos dits maestres, comptades en aço .Dlxxviij. libs. .xiiij. sol. que cobras en diners d'argent sencers qui sobraren dels encloyments de les deliurances de diners d'argent, segons que damunt largament se conte, e anedit .j. diner per libra de cambi de .dxcviij. millia .dc.xliij. libr. .xv. sol. de diners d'argent, qui eren stades deliurades en la dita moneda con lo senyor Rey ordona que nos pagas cambi en barchinona, e de .cix. libr. .iiij. sol. quel dit en G. vicens havia reebudes dels dits enserraments com se pagava cambi en la dita ciutat, que munten .ccccviij. libr. .vj. sol., .cccxcix. millia .Dxvj. libr. .j. sou.

Item, son en suma los diners menuts e mealles deliurats a vos dits maestres, comptades e encloses .v. libr. .xviij. sol. .viij. diners que cobras en diners menuts et mealles qui sobraren sencers dels encloyments de diners menuts e de mealles, .iij. millia .dcccj. libr. .xiiij. sol. e mealla. Item meses en vostre compte en reebuda, los quals hagues de venda que faes dargent de la lavadura e dargent en vexella, lo qual argent es damunt abatut e en data del argent comptat e reebut, .Dccviiij. libr. .v. diners. Item son meses en vostra reebuda, que valia argent e billo e coure qui sobra con la moneda cessa, .ij. millia .xxxij. libr. .vj. sous .viij. diners. Item son meses en vostra reebuda, que valien cresols e que agues de reedura dobra dargent daurada que faes raure, .xxxv. libr. .v. sol. .v. diners. E axi munten en suma les quantitats damunt dites qui son meses en compte de reebuda del dit en G. vicens e vostre, de tot lo temps damunt contengut, per lo qual temps dura la obra de la dita moneda, .Dvj. millia .xciiij. libr. .xij. sol. .vj. diners obol, dels quals havets fetes les dates e pagues quis seguexen: Es a ssaber, que munten les pagues e dates per vos fetes a diverses mercaders e a altres persones, per lo preu del argent e billo qui es stat comprat per lo dit en G. vicens e per vos en tot lo dit temps a ops de la dita moneda, segons que les dites compres son contengudes e scrites en .iiij. libres nomenats de compres, dels damunt dits .xxj. libres, per menut e en suma, .cccclxxxvj. millia .Dcccxx. libr. .iij. diners. Item, munten les messions fetes per lo dit en G. vicens e per vos en compres de les coses necessaries a la moneda, ço es aparellaments de la obra de la moneda e en adops de les cases e de les fornals e en loguer de les cases on se obra la moneda e en compres de carbo e en messio de lavar e affirnar la lavadura e en algunes altres coses necessaries segons que en lo libre de les messions es scrit per menut, e en suma .mcccxiij. libres .xviij. sol. .viij. diners e mealla. Item, munten los salaris dels obrers per .cxxxix. millia .dcccxiij. marchs .v. unces .vj. ternals que reteren en obra feta; e per la obra de .xiiij. marchs .ij. unces que hagueren de lavada, a raho de .viij. diners per march, abatudes .xlviij. libr. .xiiij. sol. per valor dels dits .xiiij. marchs .ii. unces de la lavada, comptant lo march a raho de .lxxij. sol., los quals .xiiij. marchs .ij. unces son posats en data damunt en les dates dargent aleyat per fer moneda dargent, segons que en .iiij. libres de obres dargent es scrit e assumat, .iiij. millia .Dcx. libr. .xiiij. sol. .vj. diners e mealla. Item, munten los salaris dels dits obrers per .iij. millia .Dlv. marchs .j. ternal de obra feta de diners menuts, e per la obra de .xiiij. marchs .ij. unces .j. ternal que hagueren de lavada, los quals .xiiij. marchs .ij. unces .j. ternal son posats en data dargent aleyat per fer diners menuts

a raho de .viij. diners per march, abatudes .xij. libres .xvj. sols .ix. diners per la lavada, axi com en lo libre de obres de diners menuts es scrit e assumat, .Cv. libres .xvj. sols .j. diner. Item, munten los salaris dels dits obrers per .Dccxciiij. marchs .vj. unces .v. ternals de obra feta de mealles, e per la obra de .ij. marchs una onça que hagueren de levada, a raho de .xj. diners per march, abatudes .ij. libres .ij. sols .vj. diners per la lavada, comptant lo march de la lavada a raho de .xx. sols lo march, los quals .ij. marchs una onça son posats en dates dargent aleyat per fer moneda menuda, axi com en lo libre de obres de mealles es scrit e assumat, .xxxiv. libres .vij. sols .j. diner e mealla. Item, munten los salaris dels moneders per .clxxxix. millia .Dcvij. marchs .xxxvj. diners de diners dargent quilts foren liurats per monedar, dels quals foren pagats solament per .Cxxxix. millia .ccxvij. marchs, a raho de .iiij. diners per march, abatuts .Dcccclxij. sols quilts falliren, per los quals son posats en dates del argent aleyat per fer diners dargent, .xiiij. marchs .j. unça .vij. ternals, axi com en lo libre de moneders de diners dargent es scrit e assumat, .Mdcxcij. libres .ij. sols .iiij. diners. Item, munten los salaris dels dits moneders, de .iiij. millia .cccclxxiiij. marchs .iiij. ternals de diners menuts quels foren liurats per monedar, dels quals foren pagats per .iiij. millia .cccclx. marchs, a raho de .iiij. diners per march, abatuts .xliij. sol .ij. diners quilts falliren, per los quals son posats en data en lo compte dargent alleyat per fer diners menuts e mealles .ij. marchs .iiij. unces .j. ternal, axi com en lo libre de monedar diners menuts es scrit e assumat, .xl. una libra .j. sol .x. diners. Item, munten los salaris dels dits moneders per .dcclxxix. marchs .vj. unces .v. ternals de mealles quilts foren liurades per monedar, dels quals foren pagats solament de .Dcclxxvj. marchs, a raho de .iiij. diners per march, abatuts .xviiij. sol .v. diners obol quilts falliren, per los quals son posats en data del argent aleyat per fer moneda menuda .vij. unces .iiij. ternals, axi com en lo libre de monedar mealles es scrit e assumat, .xij. libres .ij. diners e mealla. E axi, es en suma ço es qui es stat donat a moneders per monedar los dits diners dargent en diners menuts e mealles, .Mdcclxlv. libres .iiij. sol .iiij. diners e obol. Item, son stats donats per lo dit en G. vivens e per vos en salaris dels officials de la moneda, ço es a les guardes, a assaiadors a scrivans a fonadors e a blanquidor a taylador qui tallava los ferres de monedar e alguns altres officials necessaris a la moneda, comptant en aço lo salari del dit en G. vicens çanenra e el vostre, de .ix. anys .x. dies, ço es de .viij. anys .vj. meses .x. dies de que es lo present compte e de .vj. meses de que lo dit en G. vicens no fo pagat del temps del retiment del compte ans daquest. a

raho de .iij. milia sol. lany, axi com es acostumat per los altres mestres de la dita moneda qui foren en temps passat e segons que appar per .j. libre de les dates dels dits salaris e per apoches publiques quen havets restituïdes en aquest compte, axi com en lo dit libre del compte dels dits salaris se conte per menut e en suma, .iiij. millia .Dcccclxxvj. libres .x. sol. .viij. diners, les quals dates e pagues damunt dites son en suma .ccccxcix. millia .Dcvij. libres .xj. sol. .vj. diners. E axi, igualades les dates ab les reebudas, roman que es lo guany de la moneda .Cxxix. millia .Dccxvj. sols e obol. Dels quals se pagaren primerament, axi com es acostumat, al honrat pare en xrist en Pons çænrera bisbe de barchinona, e a altres per ell, per lo delme que li pertanyia en lo guany de la dita moneda, .xiiij. millia sol., dels quals son stades restituïdes en aquest compte apoches e cauteles qui basten a la dita quantitat. E segons ço qui en son temps sera obrat e guanyat en la dita moneda, no devia haver sino .xij. millia .Cij. sol. .viij. diners, perque nous en son reebuts en compte sino los dos dits .xij. millia .Cij. sol. .viij. diners: Dels romanents .Dcccxcvi. sol .iiij. diners, vos he fet albara testimonial que nous foren preses en compte, per ço quels puxats cobrar dels marmessors e de tenidors dels bens qui foren del dit senyor bisbe, e de altres quey sien tenguts. Item, son stats dats e pagats al honrat pare en xrist frare fferrer, bisbe de barchinona, axi com appar per albara seu de reebuda qui es cobrat en aquest compte, .Dcccclxix. sol., les quals quantitats pagades per lo dit delme qui son en suma .xij. dcccc. .lxxj. sol. .viij. diners, abatudes del dit guany, romanen en reebuda vostra anyedides .Cxix. milia .ij. sous .v. diners obol barchinonesos. Dels quals son stats dats e pagats e liurats per lo dit en G. vicens çænrera an felip de boyl, qui fo Tresorer del dit senyor Rey Namfos, e an Garcia de loris, qui ans quel dit en ffelip de boyl tengues lo dit offici de tresorer era Tresorer, qui han meses en llurs comptes que han retuts del dit offici de la Tresoreria les quantitats que vos posats en dates, e a altres diverses persones de manament del dit senyor Rey e dels dits tresorers, axi com per compte donat per menut per vos de les dites dates e encara per cartes del senyor Rey e per albarans e apoches les quals son stats cobrats en aquest compte appar, comptats en aço .Dcccclxxij. sol. que al dit en G. vicens pare vostre eren deguts, que havia a cobrar del compte que havia retut en P. march qui labores era mestre racional, .Cvij. millia .ccccxcix. sol. .iiij. diners. Item, son stats donats e liurats per lo dit en G. vicens çænrera, e per vos dit en P. vicens, a la senyora Reyna dona Elionor, a la qual o a qui ella volgues lo dit

senyor Rey ab letra sua, Data valencie .xviii. kalendas julii anno domini .m. .ccc. .xxx. secundo, mana esser respost del guany quis faria en .l. millia marchs, los quals a batre lo consell de la ciutat de Barchinona havia lauors novellament consentits al senyor Rey, E per la dita senyora Reyna an fferando dies, Tresorer seu, e altres diverses persones, axi com appar per compte donat per menut de les dites pagues e dates e encara per letres de la dita senyora Reyna e per albarans del dit Tresorer e apoches, les quals son cobrades en aquest compte, .xxvij. millia .ccccxxij. sol. .ix. diners barchinoneses. E axi egualades les dates ab les reebudes romanica que havets a cobrar del dit compte, ço es que munten mes les dates que les reebudes, Quindecim mille nongentos septuaginta sol. octo denarios barchinone, dels quals jo he fet a vos, e als altres hereus del dit pare vostre, albara en special lo dia que aquest fo fet, ab lo qual son deguts a vos e als dits hereus per la Cort del senyor Rey, per ço com el dit deute en partida pertanyia als dits hereus, ço es del temps que en nom lur havets dat compte, segons que a avant se conte : E el present albara he fet a vos e als dits hereus solament per testimoni del reteniment del dit compte. E jo he cobrats les dites .xxj. libres de vostre compte e letres del dit senyor Rey Namfos e de la dita senyora Reyna e albarans e apoches pertanyents a les dates del dit compte. E vos juras en mon poder, que totes les compres del argent e de billo e totas les reebudes per lo dit pare vostre e per vos fetes, E axi mateix les pagues e dates e totes les altres coses per lo dit pare vostre e per vos fetes e procurades e aministrades en qualque manera en lo maestrat e en la obra de la dita moneda, segons que en los dits libres del dit compte son contengudes e scrites, son vertaderes e leyls en totes. E semblant sacrament ha fet en mon poder en ffrancesch maseller, substituit scriva en la dita moneda per lo dit en Johan garces scriva en vida a qui lo dit senyor Rey en Jacme ne feu comissio apres la mort de Nicholos ros çanerera scriva de la dita moneda, e per ma del qual ffrancesch mesaller son stats liurats a mi los libres dels comptes damunt dits. I es cert quel dit compte havets retut a mi en nom propi, E encara en nom dels altres hereus ab vos ensemps del dit en G. vicens pare vostre, que al dit compte a retre ab vos ensemps eren obligats del temps damunt dit de que havets dat compte quel dit en G. vicens çanerera aministra lo dit offici de maestrat. En testimoni de la qual cosa he fet a vos e als altres hereus del dit en G. vicens çanerera lo present albara, segellat ab lo segell pendent del dit meu offici, scrit en barchinona a .xxix. dies del mes dabrill anno domini .m. .ccc. .xxx. octavo. Cumque vos memoratus Petrus vincencii nobis hu-

militer supplicandum duxeritis, ut reddicionem compoti supradicti acceptare aprobare et ratam habere de benignitate regia dignaremur. Ideo nos, de legalitate et fide vestri confisi, reddicionem dicti compoti per vos ut premititur dicto nostro magistro rationali redditi, et omnia et singula in libris ipsius compoti et in albarano suprainserto contenta, ex certa sciencia laudamus approbamus rattificamus ac huius nostri scripti patrocínio confirmamus et rata haberi volumus atque firma, volentes et concedentes vobis et vestris perpetuo, quod de cetero vos vel vestri a nobis seu nostris racione aministracionis monete predictae, temporis in dicto albarano contenti, non possitis demandari vel in aliquo agravari seu eciam molestari. Mandamus itaque, per presentem cartam nostram, universis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, quod presentem laudacionem approbacionem rattificacionem et confirmacionem nostras firmas habeant et observent, Et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione. In cuius rei testimonium, presentem cartam nostram vobis fieri et sigillo nostro jussimus comuniri. Datam Cessarauguste .xvj. kalendas septembris anno domini .m. .ccc. .xxx. .viiij.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1298, f. 95 y ss.
Inédit.

XXIII

(Volum II, plana 111)

6 Janer 1338.

Orde de D. Pere III, disposant la encunyació a Caller d'Alfonsins d'or y fixant la seva lley, talla, tipus, llegendes y for.

Pateat universis, quod nos Petrus dei gracia Rex Aragonum etc. Provida meditatione pensantes ut Regie convenit dignitati, qualiter serenissimus ac magnificus princeps dominus Alfonsus, clare memorie Rex Aragonum genitor noster, qui Regnum nostrum Sardinie et Corsice personaliter adquisivit et clara strenuitate perfulgens domus nostre Aragonum subiugavit imperio, viriliter et potenter hostium et rebellium qui se dicte adquisicioni opposuerant viribus divina favente gracia conculcantis, inter alia, que ad regimen deffensionem ac statum prosperum dicti Regni et incolarum eius vtilia et necessaria fore, prospexit de cudenda moneta argenti, videlicet et minuta, in partibus ipsius, providit que dictorum incolarum et aliorum eciam ad partes ipsas conveniencium vsibus cederet, et ea inibi comuniter

et singulariter vterentur : quam quidem monetam, velut nomine actores eius sortitam impressamque sub ipsius nomine titulo atque signo, alfonsinorum monetam voluit nominari. Et licet dicte monete cudicio, ab eius inicio citra, in loco ville Ecclesie insule Sardinie tamquam ad hoc propter mineriarum argenti vicinitatem magis ydoneo et propinquo, continuata fuerit et continue eciam peragatur, non tamen, ut plurium veridica relacione comperimus, moneta ipsa in partibus illis exuberat ut deberet. Ad quod frequens dicte monete extraccio, que causa lucri ad partes difertur alias, a pluribus causam prebet, in partibus eciam dicte insule ut percepimus tam mercatores quam alii quamvis dicta alfonsinorum moneta vsibus et negociacionibus gencium comuniter et specialiter inibi sit adscripta. In aliis auri monetis que in aliorum Regum seu principum aut comunitatum terris sive partibus fabricantur sua exercere comercia, suisque negociacionibus monetas ipsas auri asumere crebis actibus non desistunt. Quamobrem nos de cudenda nova auri moneta que dictorum alfonsinorum cursui adiungatur et per cuius adjeccionem modis huiusmodi sublevetur prout honori nostro et fidelium nostrorum vtilitati convenit, et ut ipsi monetis nostris promptius et utilius vti valeant, ducimus providendum. Igitur, pre habito super hiis maturo cum deliberacione consilio, novam auri monetam impresione nostri nominis tituli atque signi decoratam, ac presentis edicti nostri privilegio roboratam, in dicto Regno Sardinie et Corsice, videlicet in Castro nostro callari, quod capud precipuum ac notabile dicti Regni esse conspicitur, per nostros fideles, quos ad hoc duxerimus ordinandos. quam et quamdiu nobis placuerit cudi volumus, statuimus ac eciam ordinamus, prout inferius declaratur. Et ut in dicta moneta, quam alfonsinos auri volumus nuncupari, et vsu ipsius equalitas observetur, ne posset in eius lege vel pondere minui destrui seu mutari sed in sui integritate fiat ac permaneat illibata in eius cudicione, lege ac pondere forma que sequitur est adiecta, quam a viris expertis in talibus competentem fore comperimus rationi consonam et a nostris fidelibus et subditis et aliis quibuscumque eciam absque dubitacionis vel dispendii scrupulo acceptandam. Dicta autem auri moneta fiat ad legem et pondus barchinonensium sive alfonsinorum argenti, qui eiusdem sunt ponderis atque legis, videlicet ad septuaginta duos denarios pro marcha argenti, vel auri. Cuius quidem monete Barchinonenses argenti, est denarius quilibet in argento fino ad vndecim denarios et quatuor grana, et conformatur cum moneta auri per quiratos, quod est legis viginti duorum quiratorum et octo granorum auri fini, videlicet, quod in qualibet auri fini marcha ponantur seu imisceantur pro lege nomine

nostro unus quiratus et sexdecim grana, quorum quirati et sexdecim granorum due partes sint de argento fino et reliqua tertia pars de cupro. Et ne super usu seu valore dicte monete auri dubitacio oriatur, decernimus ac eciam declaramus, unum denarium auri dicte monete continere in se valorem quatuordecim denariorum monete predictae alfonsinorum argenti, et ad dictam rationem monetam ipsam auri videlicet quemlibet denarium pro quatuordecim Alfonsinis argenti recipi per quospiam et in partibus ipsis currere ad ipsum precium volumus et jubemus. Hanc autem monetam nos Petrus dei gracia Rex predictus fieri et cudi volumus sub impressione sequenti, videlicet, quod ex una parte cuiuslibet denarii auri sit ymago magestatis Regie sedentis in Cathedra et tenentis in manu dextra ceptum et in manu sinistra pomum cum cruce, et in circumferencia istius partis sint littere subsequentis, fortitudo et laus mea dominus, in alia vero parte sit scutum ad signum nostrum regale, et in eius circuitu sint littere nomen et titulum regium taliter continentes, Petrus Aragonum et Sardinie Rex: promittentes bona fide monetam predictam sub predicta lege pondere atque signo tenere observare et eciam custodire. Statuentes et eciam ordinantes, quod per nos et successores nostros eligantur duo probi viri fideles et in talibus experti in Custodes dicte monete, qui juramento in posse nostro seu illius quem ad hoc deputaverimus nos vel nostri per eos prius prestito, astringantur ut ipsi circa custodiam dicte monete diligenter intendant et observent operationem ipsius monete et legaliter eam operari faciant atque cudi. Et consimile iuramentum teneantur prestare Magistri monetarii et alii qui ad fabricacionem dicte monete fuerint deputati, scilicet quod in ipsius monete fabricacione cudicione et operatione se fideliter et legaliter habeant atque bene, quod iuramentum omnes predicti teneantur prestari antequam ad operationem seu cudicionem dicte monete aliquatenus admittantur. Mandamus itaque Gubernatori, administratori, vicariis, baiulis, ceterisque officialibus nostris et subditis dicti Sardinie et Corsice Regni, quod predicta omnia et singula teneant custodiant et observent, et dicti officiales teneri faciant et inviolabiliter observari, sicut de nostri confidunt gracia vel amore: in cuius rei testimonium presentem Cartam nostram fieri jussimus magestatis nostre sigilli appensione munitam. Datam Valencie octavo .idus. jamaris Anno dni. Millesimo .ccc. .xxx. octavo. — Signum... Petri d. gra. Regis Aragon. Valenc. Sardin. et Corsic. Comitisque Barch. — Testes etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1009, f. 235.

Inédit.

XXIV

(Volum II, plana 113).

27 Maig 1355.

Orde de D. Pere III, manant cambiar los tipus dels Alfonsins d'argent que s'encunyaven en la seca de la vila de Esglesies.

Petrus dei gracia Rex aragonum etc. : fideli nostro Raimundo d'olorde, magistro monete nostre que cuditur in Ville Ecclesie de Sigero, et alii cumque qui pro tempore dicti magistratus preerit officio, Salutem et gratiam. Cum rebellionis tempore in insula Sardinie contra nostrum dominium suscitata, qua vigente per rebelles nostros et emulos dicta villa prodicionaliter extitit ad destructionem deducta, pilones et troselli cum quibus moneta alfonsinorum argenti fiebat et cudebatur ad plures et diversas manus rebellionum et emulorum nostrorum devenerint : Idcirco, necum dictis pilonibus et trosellis moneta predicta per aliquos fieri vel cudi valeat, quin ex nunc cognoscatur pro vera aut falsa propter diversitatem impressionis pilorum et trossellorum predictorum subscriptorum, huius serie statuimus et ordinamus vobis precipiendo mandantes, quatenus pilonos et trossellos novos fieri faciatis, in quibus pilonibus impressionem hanc (*) sculpti volumus et iubemus, in circuitu cuius sculpantur hec verba, Petrus dei gracia Rex, et in trossellis sculpendo figurentur Crux et Corone sub hac forma (*), in quarum circuitu sint sculpte littere que sunt tales, Aragonum et Sardinie, et sub dictis impressione et figura monetam predictam cudi amodo faciatis, injungimus etiam vobis cum presenti, quam nostro sigillo jussimus comuniri, quatenus huismodi ordinacionem et statutum nostrum juxta sui seriem inconcusse servetis et faciatis totaliter observari et contra ipsum seu illud non veniatis aliqua racione. Datum in Castro Callari die vicesime septima Madii Anno a nativitate domini Millesimo .ccc. Quinquagesimo Quinto. Rex Petrus.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1029, f. 23.

Inédit.

(*) En lo document se dibuxa l'anvers y'l revers dels nous cunys que'l Rey manà fer, que son conformes¹ indica en la p. 113 del text.

XXV

(Volum II, plana 117).

12 Maig 1339.

Ordinació de Pere III sobre'l curs dels croats o barcelonesos de plata y obligació o no de pesarlos.

Petrus etc.: fídelibus suis campsoribus, draperiis, mercatoribus, argenteiis et aliis quibuscumque habitatoribus Civitatis et Regni valentie, cuiuscumque legis et conditionis existant, salutem etc., Noveritis nos volentes falsitatem seu fraudem que fit super diminucione seu concione barchinonenses argenti per falsarios et maliciosas personas diabolico spiritu ut convenit evitare, et ut boni barchinonensis argenti recipiantur et currant ut consueverunt suo precio, infrascripta capitula nostro consilio ordinasse, quorum tenor sequitur in hunc modum. Primerament ordonam que tot barchinones que sia o parega esser complit e no parega esser taylat o tasorat, sie reebut per .xij. diners menuts per tot hom generalment e sens pesar. Item, que tot barchinones qui parra esser tasorat, sia pesat ab pesal que entren .lxxvj. barchinonesos en lo march, e aquells qui seran del dit pes sien reebuts per bons, a raho de .xij. diners menuts. Item que tots barchinonesos qui seran e no bastaran al pes del qual entraran .lxxvj. barchinonesos el march, deia esser venut a raho de onça o de march, a qualsevol persones qui mes hi daran e no en altra manera. Item, que tot hom qui comprara barchinonesos al dit pes d'onça o de march, deiga aquells taylor encontinent en presencia del venedor. E tots aquestos capitols ordonam que sien tenguts e observats en la ciutat e Regne de valencia, per squivar fraus e que la mala moneda sia consumada, sots pena de .lx. sous levadora per rostres oficials de tots aquells qui contra los dits capitols o algun daquells tantes vegades com hi vendran. Quare vobis et unicuique vestrum dicimus et expresse mandamus, quatenus predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta observetis et observare faciatis in omnibus iuxta formam superius expressatam, aliter per presentes mandamus universis et singulis officialibus nostris presentibus et futuris vel eorum locatenentibus, ut penam predictam in iamdictis capitulis contenta a contrafacientibus et bonis ipsorum exigant et requirant. Datum valentie, quarto idus madii, Anno domini .m. .ccc. .xxx. .ix. = Bertran de valle mandato regis, etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1055, f. 148 v.
Inédit.

XXVI

(Volum II, plana 118).

4 Juliol 1345.

Orde de Pere III al mestre de la seca de Barcelona, pera que durant un any cambihi els croats curts de pes que se li presentin per altres que tinguin lo pes degut.

Petrus etc.: fidei suo Petro vincencij Magistro monete nostre barchinone, Salutem etc.; bene scitis qualiter hiis diebus ad supplicacionem Nunciorum Consiliarorum et proborum hominum Civitatis barchiuone, eo quia ex inequalitate monete barchinone argenti, scilicet quod unus fortis ponderis et alius debilis inveniebantur, dicta moneta repudiebatur, gentesque nostre magnum inde paciebantur detrimentum: volentes super facto dicte monete in qua in maxima parte rei publice conservatur utilitas, provisiones facere condecens, operariis dicte monete injungendum duximus quod dictam monetam et unumquemque Barchinonensem argenti sit in fino, seu de fino pondere facerent, et fieri facerent quod in unoquoque barchinonensi argenti gravitas vel debilitas sui recti ponderis ultra pensum unius grani frumenti, quod ad supplicacionem generalis Cathalonie per nos ab unoquoque barchinonensi argenti monete nunc currentis deductum, amotum seu diminutum extitit valeret nullatenus reperiri. Nunc autem, ad tucionem dicte rei publice utilitatem ut convenit anelantes, dictorum Nunciorum Civitatis barchinone interveniente tractatu et supplicacione humili, sic duximus providendum: quod quicumque habentes monetam barchinonensi argenti cugni tamen nostri et que facta fuerit a tempore citra quo nostri regiminis per dei gratiam recepimus diadema, queque sit debilioris seu fragilioris ponderis quam illa moneta quam fieri mandavimus per operarios supradictos ut prefertur, quique de ipsa pro moneta fortioris ponderis cambium facere noluerint, ipsam monetam, infra unum annum a data presencium in antea continue numerantandum, deferant ad monetariam sive secam nostram Civitatis barchinone vobis tradendam, et quod totidem barchinonensi argenti fini ponderis supradicti per vos tradantur eisdem, quot vobis per eosdem tradentur fragilis monete minoris ponderis antedicti, non tamen tosquiratos vel alias privato ingenio diminutos. Mandantes vobis quatenus ordinacionem nostram presentem juxta sui seriem

observando de moneta forti seu fini ponderis pro debili supradicta, cum quibuscumque hoc facere volentibus cambium faciatis durante tempore anni superius expressati: volumus tamen et vobis mandamus, quod facta per vos compensatione fortis moneta per vos tradende cum debili recipienda per vos juxta modum predictum, de gravitate et debilitate utriusque monete ac minus valencie monete debilis antedictae, certum et rectum computum faciatis, ipsam tamen debilitatem seu minus valenciam ponderis dicte monete, tamen in compoto quod inter Nos et generale Cathalonie superfacto monete est et esse consuevit, ad partem dicti generalis et non ad nostram volumus computari, sic quod dicta minus valencia et debilitas non nobis sed dicto generalis totaliter imputeretur, Expensas vero fiendas in refundenda dicta debili moneta et aliis faciendis per vos, solvi jebemus de iure nobis pertinenti in moneta predicta. Mandantes magistro rationali curie nostre seu cuicumque alii a vobis compotum audituro, quod quidquid ratione predicta necessario expenderit id in nostro recipiat compoto, vobis sibi exhibente presentem et alia necessaria seu etiam opportuna. Datum perpiniani .iiij. mensis julii anno domini Millesimo .ccc. .xl. Quinto h. cancellarii — ffrañciscus fuxi ex parte dom. Regis factam in consilio.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1060, f. 61 v.

Inédit.

XXVII

(Volum II, plana 119).

9 Juliol 1345.

Nova disposició de D. Pere III, manant que'ls croats se pesessin o no, a voluntat de quin rebés.

Petrus etc. Dilectis et fidelibus Gubernatoribus, vicariis, baiulis, ceterisque officialibus nostros vel eorum loca tenentibus ad quos presentes pervenerint, salutem etc. Recolimus dudum nobis in Civitate Barchinone, ad quam generale Cathalonie convocamus pro Curiis inibi celebrandis, personaliter constitutis, ad dicti generalis et specialiter Consiliarorum et proborum homines Civitatis Barchinone humilis supplicacionis instantiam, ordinasse atque mandasse: quod quilibet et omnes barchinonenses argenti in cuius circumferencia ex una vel alia parte reperirentur integre littere, reciperebantur ab omnibus sine penso sub banno sive pena viginti so-

lidorum quam renuenti recipere duximus apponendam. Si vero ex neutra parte essent littere, eos mandamus ponderari ad pensum nunc noviter ordinatum, et si essent illius ponderis reciperentur sub pena predicta a contrafacientibus exigenda. Meminimus insuper, postmodum providisse quod omnes et singuli barchinonenses argenti ponderarentur ad pensum quod tunc ut premititur extitit ordinatum, et quod illi qui essent illius ponderis et eidem penso concurrerent reciperentur sine contradiccione et obstaculo cuiuscumque; alii autem qui non essent dicti ponderis, quamvis in eisdem ex utraque parte essent littere integre, respuerentur, universis et singulis Campsoribus Civitatum villarum et locorum regalium Cathalonie sub pena capitis districte precipiendo quod provisionem et ordinacionem predictam servando, cum dicto penso, et non cum alio, quod eis per vos dictos Gubernatores et vestrum quemlibet in iurisdiccione sibi comissa tradi jussimus, jamdictam monetam argenti recipiendo et tradendo eandem ponderarent, et facerent ab eorum ponderari: Que voce preconia mandavimus publice nunciari. Nunc autem, ex quibusdam causis rationabilibus atque justis, sic duximus providendum; quod dicti Campsores dictam monetam argenti, dum tamen dictum pensum per vos eis traditum seu tradendum teneant, recipiendo seu tradendo ponderare minime teneantur, sed quod unusquisque qui ab eis dictam argenti monetam receperit vel eam eis tradiderit, eandem in dicto penso si voluerint ponderare valeant ad suo libitum voluntatis. Mandantes vobis et vestrum cuilibet, quod presentem ordinacionem, quam durare volumus dum de nostra processe-rit voluntate, ffaciendo voce preconia publicari, eandem observetis et observari faciatis et contra ipsam non veniatis nec aliquem contravenire permitatis aliqua racione. Dat. perpiniani .viij. idus Julii, an. dni. Millesimo .ccc. .xl. Quinto.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1160, f. 65 v.

Inédit.

XXVIII

(Volum II, plana 119).

17 Septembre 1346.

Introducció del curs de la moneda barcelonesa a Lleyda.

Nos Petrus etc. Digna meditatione pensantes quod Regie dignitatis interest ad commune suorum Regnorum utilitatem, et statum prosperium. tuta per vigili intendere et vaccare: Considerantesque inter alia loca insignia

terre nostre nostram Civitatem Ilerdensem Civesque nostros eiusdem, quos ad grata servicia nostra continuos fructuosos et vtilis prospicimus dignos fore ut retributionis dextera prosequamur: premeditantes eciam verisimiliterque credentes ac in domino confidentes, quod memorata nostra Civitas Ilerdensis, que ab aliquo tempore citra extitit in sui populo diminuta, faciliter reparabitur et meliorabitur, Altissimo disponente, si in eadem moneta Regalium Valencie et barchinona pani et vino, ceterisque mercimoniis et commerciis recipiatur et currat. Idcirco, nostram considerationem predictam per Reverendum Patrem in xristo hugonem, divina providencia Episcopum Vicensem, Ex parte nostra fecimus in vestro Dilectorum nostrorum Paciaciorum et Civium iam dicte Civitatis generalis consilio explicari: habita itaque per nos de et super premissis a vobis Paciaariis Civibus et Consilio memoratis salubri responsione, et humili supplicatione per Vos inde exhibita coram nobis, tractatuque et deliberacione plenissimis inter nos et vos super eisdem diucius et diligentissime celebratis. Ea propter, ferventi graciosam et benivola affectione nec in merito vestris supplicationibus inclinati, per Nos et omnes successores nostros, ex certa sciencia nostra, cum presenti Carta nostra juxta infrainsertorum capitulorum seriem duraturam, volumus et concedimus vobis paciaariis Civibus et probis hominibus dicte Civitatis Ilerde ac universis et singulis hominibus et fleminis in eadem habitantibus et habitaturis cuiuscumque legis status aut condicionis existant, quod in dicta Civitate et eius terminis, ac in locis que contribuunt et de cetero contribuent in comunibus eiusdem Civitatis, currat et recipiatur pani et vino aliisque mercimoniis contractibus et commerciis monetam Regalium Valencie et Barchinone juxta formam et modum notatos et declaratos in supplicatione et capitulis que sequuntur. = A la vostra Real magestat, ab aquela maior humilitat que poden, supplican e mostren los Pahers els prohomens dela Ciutat de Leyda que vos senyor, per vostra bonea per milorament e per reparacio de la dita Ciutat la qual dun temps a ença ha reebut notable pigorament, volriets e tinriets per be que nioneda barchinonesa corregues en la dita Ciutat, e aço fees proposar en lo general conseyl dela dita Ciutat per lo Reuerend Pare en Xrist micer huc Bisbe de Vich, lo qual dix e proposa moltes e diverses rahons e enduccions per les quals per raho de la dita moneda la dita Ciutat porie pendre gran millorament. E los prohomes dela dita Ciutat, hauts diuerses tractaments, regonexens que deuien fer grans gracies a deu e a vos senyor, Car avos plahie e plau entendre en lo millorament de la ciutat, acordaren en lo conseyll general quels plau maiorment que puixen com-

plir a la vostra volentat que moneda Real de Valencia e barchinonesa corregue en la dita ciutat e en lo terme e en los lochs que contribuexen en los comuns de la ciutat sots certa forma, a la qual forma atrachtar foren elets per lo dit conseyll general .xx. prohomens los quals ab aquell senyor que vos hi volriets deputar poguessen tractar aquella forma e manera que pus profitosa fos avos Senyor e a la ciutat. E aytal resposta fo feyta a la vostra altesa per part de la ciutat. E vos, senyor, auen agraddable la dita resposta, volgues quels dits .xx. prohomens flossen per la dita raho deuant lo dit Bisbe de vich e lo gouernador de la dita ciutat e miçer Bernat Olçinelles, E son hi estats, Ean acordats los dits prohomens quela dita moneda Real de Valencie e Barchinona correge e sage a reebre en la dita Ciutat e en son terme e en los lochs que contribuexen en los comuns de la ciutat. E que totes vendes e compres de pa e de vi e de totes altres viandes e de totes altres coses, e loguers e arrendaments e altres contrachtes, daçi auant se façen e sagen affer a la dita moneda Real o barchinonesa, e qui contrafara que cayga en pena de .L. morabatins quiscuna part dels contrahents. Item, que per tolre lo dampnatge daquells qui han los Jaquesos, ho fïan sensals, ho violaris, ho altres deutes de Jaqueses, sie axi que aquel o aquels que a pagar auran per qualsevol raho puxen elegir de pagar Jaqueses ho barchinoneses a raho de .xviij. s.: Els que deuran barchinoneses, puxen pagar Jaqueses a la dita raho: E que aço sie eleccio del pagador, E aquell qui reebra la paga ho aige a reebre, Axi que la eleccio del pagador no puixe esser tolt a per neguna covinença facedora entrels contrahents, ans aquella sie nulla ipso jure: E no res menys, cascuna part dels contrahents qui faran la dita covinença caygue en pena de .L. morabatins. Entenen empero que les persones stranyes que an o hauran a pagar sensals violaris o altres deutes a Ciutadans e a vehins dela Ciutat e del terme e dels lochs qui contribuexen en los comuns dela ciutat, aigen la dita eleccio de pagar Jaqueses ho barchinoneses a .xviij. s. aytant com a la Ciutat plaura e no mes auant: Mas aquells qui deuen ho deuran sensals o violaris de barchinoneses, aigen apagar barchinoneses, sien de la Ciutat ho strany aquells quels deuen hols deuran. Item, per tal que les coses damunt dites mylls se puixen servir, que en la ciutat nils terme nils lochs que contribuexen en los comuns dela ciutat, los Cambiadors ni altres persones xristians jueus sarrahins ho de qualque lig condicio o estament sien, no puixen cambiar publicament ni privada Jaqueses ab barchinoneses, o barchinoneses ab Jaqueses, sino al quot damon dit de .xviij. s.: Eceptat quen puixen reebre .i. diner barchinones per libra per lo trebayll que so-

ferran del cambi, e qui contrafara .l. morabatins li costara, dels quals amor ni gracia non trobara. E que aço dur mentre que al conseyll dela ciutat plaura. Item que .iiij. pugeses valyen daçi auant .i. barchinones, axi com primer faien .i. jaques. Encara entenen, quels cambiadors aygen a reebre la moneda que en lurs taules es possada o si posara daçi auant, aytal com hii es ho sera stada posada, e aximateix aigen a reebre tota quantitat de la qual hauran feyta dita, aytal com aquella dita feyta auran, per qualque raho la aigen feyta, ço es que si reeben comanda ho fan dita de Jaqueses que aigen a donar Jaqueses, e axi mateix de barchinoneses ho daltres monedes. E aço mateix sie entes de tota altra persona que reebe diners en comanda ho fface dita. Empero, totes les altres quantitats de cartes de comanda se puixen retre de Jaqueses ho de barchinoneses al dit for de .xviij. s. e a eleccio daquel qui pagara, segons que desus es dit. Encara per squivar fraus an hordenat que nengun notari no gos pendre carta de deute per raho de cambi ni de degun altre contrachte de barchinoneses o de jaqueses ultra lo quot damont dit. E qui contrafara, per quada vegada .L. morabatins li costara. Encara vol lo senyor Rey, que totes les penes desus dites se partisquen entre el e la Ciutat, segons que altres penes e bans san acostumat de partir. Item senyor, vos suppliquen que sia merce vostra de consentir quel conseyll dela dita ciutat ab lo Governador de leyda, sobre les dites coses, a conseruacio de la dita moneda Real e Barchinonesa tota vegada que vigares li sira, adobar declarar enterpretar anadir toldre e miruar, axi empero quel cot dels jaqueses no puxa esser creschut ans puxe esser minuat. Item, que la dita moneda real e barchinonesa correge en la ciutat e lochs desus dits, daquets .vij. anys primers vinents e continuament complits, e apres daqui aauant per tots temps, si donchs ladonchs a la ciutat no plahie quela dita moneda hic corregues pus aauant, e en aquell cars que hic puxen gitar la dita moneda barchinonesa e fer correr la jaquesa segons que jafaye, car dins los dits .vij. anys podia esser mylls reconegut sila dita moneda hic sira profitosa ho no. In cuius rei testimonium presentem Cartam nostram vobis fieri iussimus nostri sigilli appensione munitam.—Datum Ilerde, .xiiij. kls. Octobris Anno Domini .m. .ccc. .xl. .vj.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 882, f. 128.

Inédit.

XXIX

(Volum II, plana 119).

19 Maig 1349.

Orde del rey D. Pere, pera que's designi en la ciutat de Barcelona un encarregat de pesar y regonexer les monedes d'or y de plata que se li presentin, ab obligació de inutilisar les dolentes.

Petrus, etc. Dilecto suo baiulo Cathalonie generali qui nunc est vel qui pro tempore fuerit, vel eius locum tenenti, salutem etc. Scire vos volumus quod nos, volentes ut convenit commodum et utilitatem fidelium nostrorum civitatis barchinone et tocius reipublice in omnibus conservare, et ne propter defectum infrascripte persone eiusdem dampnum aliquod subsequatur, necnon ad humilem supplicacionem et instanciam dilectorum consiliarii nostri fferrarii de manresa et Romei lull nunciorum per universitatem jamdicte Civitatis ad nos destinatorum propterea nobis factam: provisso-nem fecimus continentem videlicet, quod vos dictus baiulus vel vester locum tenens, habito consilio cum consiliariis qui nunc sunt vel pro tem-pore fuerint pretacte civitatis, eligatis et eligere habeatis, ad vestri bonum arbitrium, unam bonam personam aptam in talibus et bone condicionis que continuis diebus et horis licitis sit in loco publico, et teneat balan-ciam publicam ad utilitatem tocius rei publice, cum qua recognoscat et re-cognoscere teneatur quibusvis personis cuiuscumque condicionis aut sta-tus existat ad eum ac de causa veanientibus, dictam pecuniam auri et barchinonenses argenti si sunt de recto pondere vel non, aut si dicta pecu-nia est falsa aut eciam bone, vel male legis vel non; cui persone per vos ad hec deputate, per presentem conferimus plenariam potestatem quod si forte dicta pecunia auri et argenti non fuerit vel sit invente recti ponderis vel bone legis ut predicitur, illam videlicet que ad manus suas causa recog-noscendi pervenerit, frangat et frangere eam debeat ac eciam teneatur: vo-lentes et concedentes quod eidem detur pro salario et labore dicti officii balanciam et ponderis, ex pecunia que ad manus suas et ex causa predicta pervenerint, unum denarium pro libra: quod salarium, si vobis et dictis consiliariis visum fuerit, diminuere possitis juxta vestri bonum arbitrium ad utilitatem et commodum rei publice, ut predicitur. Mandantes per pre-sentem cartam nostram gerenti vices procuratoris generalis Cathalonie vi-

cario et baiulo, ceterisque officialibus et subditis nostris jam dicte Civitatis, qui nunc sunt vel pro tempore fuerint, quod predictam personam per vos sub forma predicta eligendam, pro edile detentore et regente officium balancie publice supradicte habeant et teneant, eaque pareant et respondeant de salario supradicto vel de alio minori si vobis et dictis Consiliariis iustum fuerit faciendum; presentem vero ordinacionem seu provisionem predictam durare volumus dum de nostre processerit beneplacito voluntatis. Datam valencie .xiiij. kalendas junii anno domini .m̃. .ccc. .xl. nono. — Exa. Ferrandus de pinos ex cartis sibi missis provisus predictum dominum Regem in consilio, presentem domino episcopo valencie.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 888, f. 211 v
Inédit.

XXX

(Volum II, plana 123).

23 Novembre 1346.

Nomenament de veedors de la moneda d'or, que'l rey D. Pere havia manat encunyar a Perpinyá.

Nos Petrus etc.: Attendentes nos, cum carta nostra Data in monasterio populeti septimo Idus augusti anno infrascripto, statuisset seu eciam ordinasse quod in villa perpiniani auri moneta cudatur sub nostro nomine, in cuius cudicione magistros prefecimus sive statuimus fideles nostros Jacobum Ermengaudi campsorem et Arnaldum Lamella argenterium dicte ville, prout in Carta predicta laciis continentur: nunc autem de superstantibus, sive veedos, in officio dicte monete providere volentes, Idcirco, confidentes de fide et legalitate vestre fidelium domesticorum nostrorum Raymundi ermengaudi et Raymundi noguerii habitatorum dicte ville, quos tamquam in hiis expertos fame preconium recomendat, vos in superstantes, sive veedors, monete predictae ducimus huius serie ordinandos, ita quod vos sitis superstantes sive veedos monete jamdicte. Et volentes vos, superstantes sive veedos supradictos, gaudere libertatibus, privilegiis, et immunitatibus specialibus propter fidelitatem et prerogativam officii predicti, de gracia speciali per nos et nostros damus et concedimus vobis dictis superstantibus sive veedos et vestrum unicuique et successoribus vestris et cuiuslibet vestrum qui moneterii fuerint in privilegium speciale

libertates immunitates et privilegia que secuntur. Primo, quod vos et vestri successores qui superstantes seu veedos aut monetarii fuerint, ut est dictum, sitis et sint franchi liberi et immunes ab omne oste et cavalcata et servitute et redempcione eiusdem et ab omni questia et monetagio et presacacione ac servitute eiusdem, et ab omni lezda, pedagio et ab omni armata, guayta, per omnes terras nostras, salva semper defensione et tuicione loci perpiniani et Comitatum Rossillionis et Ceritanie ac terrarum Vallis spiri et Confluentis et aliorum locorum nostre dicioni subjectorum ubi feceritis vel fecerint incolatum. Item, concedimus vobis et vestris successoribus, ut predicti monetariis, quod possitis et possint licite arma portare pro tuicione personarum vestrarum et suarum, de nocte et de die, eundo et redeundo de propriis domibus vestris et ipsorum ad monetariam quamdiu operabitur et moneta cudetur. Mandantes vobis quatinus prout convenit in hiis, scilicet quod dicta moneta fiat fini ponderis et valoris summam diligenciam adhibere curetis. Mandamus eciam dictis magistris et aliis monetariis seu operariis monete predictae, nec non officialibus nostris quibuscumque presentibus et futuris, quod vos pro veedors sive superstantibus dicte monete habeant et teneant dum nobis placuerit, vobisque ut veedors sive superstantibus monete eiusdem pareant et obediant et vos eciam gaudere faciant privilegiis et franquitatibus antedictis, et hanc concessionem vobis observent ut superius est expressum. In cuius rei testimonium presentem Cartam nostram vobis fieri facimus sigillo nostro pendenti munitam. Datam Ilerde nono kalendas decembris Anno domini .m. .ccc. .xl. .vj. Exa. ad mandato domini Regis, Gauserandus de Pulcrivicino.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 955, f. 79 v.

Inédit.

XXXI

(Volum II, plana 124).

2 Desembre 1353.

Facultat otorgada pel rey D. Pere a Ramon de Boxadors, pera encunyar florins en tot lo Principat de Catalunya, en lo Ducat de Gerona y en lo Comtat de Cervera.

Nos Petrus, etc.: Quia delectamur nostrorum subditorum comoda procurare, Tenore presentis graciosè concedimus vobis dilecto nostro Raimundo de Boxados, et plenam vobis conferimus potestatem, tam nomine nostro

propio quam ut pater legitimus administrator incliti ac magnifici Infantis Johannis, primogeniti nostri carissimi, ducis Gerunde Comitisque Cervarie, fabricandi et cudendi florenos aureos per vos et alios deputados per vos per totam provinciam Cathalonie dictosque ducatum Comitatum, sub illo signaculo seu contrasigno quod vobis et deputato per vos placuitur, set ea lege qua fabricantur atque cuduntur in Imperio Romano, verum tamen sculptum circuitu uniuscuiusque noster titulus, videlicet: Petrus dei gracia Rex, vel Rex Aragonum. El teneaminj demum nobis seu cui mandaverimus, solvere, pro quolibet marchio dictorum florenorum operato et monetato, illud jus quod nobis solvitur, seu solutum fuit atque solvetur per illos qui similem monetam cudi et operari faciunt vel facient in secca ville perpiniani. Volumus insuper, quod illo salario solvantur speculatori scriptori incisorum et fusori dicte monete et aliis operariis et monetariis dicte monete, que ordinata et stabilita sunt solvi monetariis et aliis parantibus et vaccantibus ac recipientibus salaria super cudicione et fabricacione pecunie monete perpiniani. Concedentes vobis et aliis deputatis per vos et quibusvis aliis necessariis vaccantibus et operantibus in dicto opere cudicionis pecunie auree, cunctas franchitates libertates immunitates prerrogativas et gracias ac privilegia que per nos hactenus indulta sunt et conceduntur magistro et aliis monetariis monete que cuditur in eadem villa perpiniani, illisque libere gaudeatis et utamini durante concessione predicta, quam durare volumus hinc ad tres annos proxime futuros a data presentis continue numerandos. Mandantes, nomine supradicto, universis et singulis officialibus nostris in dicta provincia Cathalonie et predictis ducatu et Comitatu constitutis et eorum locatenentibus presentibus et futuris, quod huius concessionem provissionem licenciam et grariam vobis observent et observari faciant inconcusse per tempus superius expressatum, et contra non veniant quavis causa. Elapso vero dicto triennio, huiusmodi concessio sit penitus vobis ineficax atque nulla. In cuius rei testimonium presentem Cartam fieri iussimus nostro sigillo pendenti munitam. Datum Valencie .ij. die decembris anno a nativitate domini .m. .ccc. Quinquagesimo Tercio, .h. cancellarii, Jacobus de Amalfia ex capitulis traditis sibi per dominum valencie Episcopum can (ꝑcellarium?).

Arxiu Corona Aragó, Reg. 964, f. 91.

Inédit.

XXXII

(Volum II, plana 125).

20 Febrer 1356.

Benefici o guany que obtenien los arrendadors de la encunyació dels florins, en aquesta data.

Aquest es lo guany de la moneda del flori ques bat a ley de .xxiiij. quirats menys quart faent la de or de dobles, segons que fo afinat e regonegut entre en Simon dez Soler e en bernat dez coll en la vila de perpenya, en lo .xx. día de febrer del any .mcccclvj.

Primerament costa lo march del or de do-

bles.xxxix. libs. .v. s.

It. lo dret que sen dona al senyor Rey batent flori a .xxiiij. quirats menys quart... .j. » .vij. » .vj. ds.

It. costen messions menudes que fa lo mestre, per marchj. »

It. an Johan pluer, per marchj. »

It. als obrers, per march.j. »

It. als moneders, per march... .. .vj. ds.

It. al escriva, posat que si baten .ij. ^mmarchs l'anyj. s.

It. al tallador e al fabre que tallan e fan los ferres, per marchj. »

It. carbo, per marchvj. ds.

It. emblanquidor e fonedor e endolsiment e cresols e loguer d'alberch e lauar lestubilla, e candelles, e paper, per marchj. s. .vj. »

It. per correduries de comprar les dobles, per marchj. »

It. per correduries de vendre lo flori ques monedaj. »

E axí costa lo march del or de dobla obrat. .xlj. libs. .ij. »

E ixen de .j. march dor de dobles obrat ab la liga de .xxiiij. quirats menys quart, .lxix. florins, que valen comptant lo a. .xij. sol. .ij. diners per florixlj. » .xxix. » .vj. ds.

E axi aquells que tenen vuy la secca guanyen en lo batiment de la dita moneda, pagat al senyor Rey los dits .xxvij. sol. .vj. diners e les messions de la secca, per marchxviij. » .vj. »

Compte de ço ques guany vuy en la dita secca en lo march del or fi faent ne florins a ley de .xxiiij. quirats menys quart, pagat lo preu del or fi, e .xxvij. sol. .vj. drs. quen ha lo senyor Rey, pagades totes les messions de la seca.

Primerament costa vuy lo march dor fi ...	.xl.	libs.	.x.	s.
It. messions menudes per moltes partides, axi com appar atras en aquet paper, per march			.ix.	» .vj. ds.
It. met hom en lo march del or fi liga dargent .vj. diners per march, qui valen ...			.ij.	» .vj. »
It. se paguen al senyor Rey per los arrendadors, per march	.j.	»	.viij.	» .vj. »
E axi costaria lo march dor fi obrat, ab messions e ab ço quen ha lo senyor Rey ...	.xliij.	»	.ix.	» .vj. »
Item entre lo march dor fi, liga entre argent e coure, .x. diners. .xiiij. grans. E ixen del march dor fi ab liga .lxxj. flori. .xix. grans, qui valen vuy a .xij. sol. .ij. drs. lo flori.	.xliij.	»	.viij.	»
Sobrarria vuy de guany a aquells que tenen arrendada la moneda del dit flori quis bat a .xxiiij. quirats menys quart... ..			.xviij.	» .vj. ds.

Arxiu Corona Aragó; paper solt.

Inédit.

XXXIII

(Volum II, plana 49).

22 Juny 1356.

Contracte d'arrendament de la encunyació de florins en la seca de Perpinya, pel terme de dos anys, feta per D. Pere III a favor de Pere Blau (o Blan) y de Johan Pluer.

Pateat Universis. Quod vicesima secunda die junii anno a nativitate domini .m.ccc.l. sexto, Inter Illustrissimum ac magnificum principem et dominum dominum Petrum dei gracia Regem Aragonum Valencie etc. ex una parte, et Petrum blan ac Johannem pluer domesticos suos habitatoresque ville perpiniani ex parte altera, fuerunt tractata conventa et ordinata certa capitula quorum series sic habetur. Avengut es entre lo senyor Rey duna part e en P. blan e en Johan pluer de laltra, quel senyor Rey dega arrendar et arrende al dessusdits, e a cascun dells, la secco de perpenya, el batiment de la moneda daquella, en aytal manera et forma: que baten et degen batre solament moneda de florins, daquella ley talla e pes que son stats batuts en la dita secco en los dos anys prop passats en los quals lo dit en P. blan ha tengut arrendada la dita secco del dit senyor Rey, la qual ley es de vint e tres quirats menys quart el pes de sexanta et vuyt florins el march de perpinya. Item quels dits arrendadors, ensemps o qualsevol dells en soliu, degen donar e pagar al senyor Rey per quescun march dor fi ques batra en la dita secco per fer los dits florins, trenta e sinch sols barchinonesos quitis de tots salaris e messions acostumades qui sagen a fer par raho del batiment de la dita moneda, comptan a march de perpinya. E si per aventura lo senyor Rey hi metia mes officials que noy ha hauts en los dits dos anys prop passats o ha crescuts o crexia los salaris a aquells qui ja hi son, que los salaris dels officials novells e no acostumats e lo dit creximent de salaris dels officials que ja hi son pac e sie tengut de pagar lo senyor Rey, exceptats los salaris del mestre de la moneda e de un asseiador quel senyor Rey vol quey haia ultra daquell qui ja hi es, axi que hi haia dos asseiadors, los quals salaris dels dits maestres e asseiadors que affit? o aiustat hi sera sien tenguts de pagar los arrendadors dessus dits o qualsevol dells: lo guany empero quis fara en lo dit batiment a la raho dessusdita sien tenguts de pagar al senyor Rey los idts arrendadors o qualsevol dells de quatre en quatre meses. Item, que

los dits arrendadors o la un dells hagen a metre or en la dita secca de ço del lur e a lur risch e que per pujament o baxament quel or fes lo senyor Rey nols fos de res tengut, ans en quiscun? for lo dit or stie hagen a dar al senyor Rey los dits trenta et sinch sous per cascun march, e no pus, aytant com aquest arrendament durara. Item, quel senyor Rey prometa e jur, que dins Catalunya ne en los Comtats de Rossello e de Cerdanya no dega fer batre ne dar licencia algun de batre o fer batre alcuna moneda dor durant lo temps del dit arrendament, ans tots altres arrendaments concessions comissions o atorgaments fets o faedors a qualsevulla persones de batiment de moneda dor dins lo principat de Cathalunya vol que sien nulles e revocats, e de present lo senyor Rey revoca aquells els anulle sots qualsevol forma de paraules que fossen fets o atorgats, e que no manara ni ordenara ni fer manar ni ordonar lexara ne consentira en alcuna cosa o coses per la qual o per les quals lo batiment de la moneda daquest arrendament fos empetxada o destorbada: E encara, que letra ne carta que contra aço vengues no fara, e si les fehia o feytes ja les havia, que aquelles revocara o revocar fara ab acabament, tota vegada que per part dels dits arrendadors o daltres en nom lur ne sera request. Item, quel senyor [Rey] puxa fer batre en la dita secca tot aquell or que hàura, que sia seu propi, lo qual lo dit senyor dira de paraula als dits arrendadors o a qualsevol dells, els significara ab sa letra escrita de se propia ma en sa conciencia que es seu propi, axi empero quel dit senyor sia tengut pagar les despeses justes quis faran per lo batiment del dit or seu, e quel guany qui si fara sia integrament del senyor Rey, lo qual or reeba e sia tengut de reebre lo mestre de la dita moneda e no los dits arrendadors ne alcun dells: E lo dit mestre do compte daquell al senyor Rey, axi quels dits arrendadors ne alguns dells noy sien en res obligats ne tenguts sino tant solament en fer o fer fer e spetxar. Item, quel arrendament aquest començ en la festa de sent Johan del present mes de juny e dur per dos anys continuament sigüents. Item quels dits arrendadors o la un daquells puxen pendre e legir obrers moneders fonedors e totes altres persones necessaries o profitoses al batiment de la dita moneda, axi com a ells parra esser faedor a profit et utilitat del senyor Rey e dells meseys (sic), ells pagants totes vegades a les dites persones salaris covinents segons que ab ells se poran convenir: les persones empero per los dits arrendadors o per alcun dells a aço elegidors hagen a esser moneders e obrers per atorgament del senyor Rey. Item, quels dits arrendadors o qualsevol dells donen o paguen lo dret pertanyent al senyor Rey, per raho daquest arrendament, a aquellas persones e en aquella manera quels senyor Rey lurs ma-

nara ab ses letras sots scrites o signades de sa propia ma, e no en altra manera, per spres o fort manament quen haguessen, e si ho fan que nols sia pres en compte. Item, que tota la moneda quis obrara dins lo temps del dit arrendament en la dita secca haja haver lo maestre de la dita moneda, e que de tot ço quis fara en la dita secca faça lo dit maestre libres, axi com fan los maestres de les altres seques, los quals libres sien tenguts donar, finit lo temps daquest arrendament, al maestre racional de casa del senyor Rey. E que, si mester sera, sia feta letra de manament daço al maestre de la dita moneda. Item, quel senyor Rey vol et ordona que en Jaspert de Tragura, conseller seu e promovedor de la sua cort, se do esguart dels oficials e de les companyes qui obren e obraran en la dita secca: E encas que contrast contesa o divisio hagues entre ells o entre los dits arrendadors o la un dells, e los dits oficials e obrers o alcu o alguns dells, e entre lo maestre e ells, quel dit en Jaspert ne sie conexador, e ho conegua eu ponesca e ho declar e castich, ab consell voluntat e acort del maestre e dels alcajts de la dita moneda, e que daço sia feta letra de comissio e manament al dit en Jaspert si los dits arrendadors maestre oficials e obrers lan volran. Quibus siquidem capitulis, visis recognitis atque lectis ad plenum per Illustrissimum dominum Regem prefatum, Idem dominus Rex ea firmavit, et nichilominus sacrosantis quatuor dei evangelii positis coram eo et corporaliter tactis per eum, juravit capitula ipsa et omnia et singula in eis expressa sive contenta attendere et complere, tenere et observare et in nullo contrafacere vel venire directe vel indirecte per se vel aliam interpositam personam, nec sustinere quod contrafiat, racione aliqua sive causa. Et memorati Petrus Blan et Johannes pluer, ambo videlicet insimul et quilibet eorum in solidum, promiserunt et jurarunt per dominum deum et eius sancta quatuor evangelia, in predictis et circa predicta legaliter se habere et bene eaque omnia et singula, in quantum eos ambos insimul vel quemlibet eorum in solidum tangunt, facere exequi attendere et complere et in nullo contrafacere vel venire, sub obligatione omnium bonorum suorum tam habitorum quam etiam habendorum. De quibus siquidem, sic firmatis atque juratis ut superius continetur, Prefatus Dominus Rex mandavit, et jamdicti Petrus atque Johannes requisiverunt, fieri duo publica instrumenta dicti domini Regis sigillo appendicio sigillata, quorum unum remaneat penes ipsum dominum Regem, et aliud tradatur prelibatis Petro atque Johanni. Mandavit etiam dictus dominus Rex, quod fiant inde ad partem Carte seu littere regie ad predicta necessarie seu etiam opportune. Acta fuerunt hec in Castro Regio perpiniani, in Camera vocata dels timbres, die et anno predictis, presentibus

pro testibus ad eo vocatis Petro jordani de Urries maiordomo, Mathéo mercerii camarlengo, militibus, Jasperto de Tragurano promotore curie regie consiliariis, et Petro de Vallo ac Jacobo de Marginibus de Thesauraria dicti domini Regis, annoque a regimine ipsius domini Regis vicesimo primo. Rex Petrus—Fuit clausum per Petrum de Tarraga, scriptorum et notarium publicum per totam terram et dominacionem Illustrissimi domini Regi Aragonum — Dominus Rex mandavit michi Petro de Tarrega, in cuius posse predicta juravit atque firmavit. Predictum instrumentum fuit duplicatum, quorum alterum fuit domino Regi traditum et alterius dictis Petro Blan et Johanni pluer. Signum Petri de Tarraga scriptoris dicto domini Regis et eius auctoritate notarii publici per totam terram et dominacionem suam, qui predictis interfuit eaque scribi fecit, etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 1327, f. 122 v. y següents.
Inédit.

XXXIV

(Volum II, plana 127).

29 Juny 1362.

Altra contracta d'arrendament a favor dels matexos, pera encunyar en la seca de Perpinya florins dits de Perpinya y florins dits de Flanria o Franria.

In dei nomine noverint universi: Quod die mercurii, circa horam terciarum, quam computabatur .xxix. die junii, anno a nativitate domini millesimo .ccc.lx. secundo, In castro ville perpiniani, in quadam videlicet camera dicti castri vocata dels timbres, in presencia testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum, Capitula sequencia fuérunt lecta per me fferrarium sayolli, notarium infrascriptum, coram Excellentissimo principe et domino domino Petro dei gracia Rege Aragonum Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice, Comiteque barchinone Rossilionis et Ceritanie, Et coram etiam Petro Blan et Johanne pluerii arrendatoribus seche auree subscribe, Quorum quidem capitulorum series sic se habetur. En nom de deu e de madona sancta Maria, amen. Avengut es entre lo senyor Rey e la senyora Regina present lur consell, duna part, E en p. blan mestre de la secha daur de la vila de perpenya E en Johan pluer scriva de la dita secha, de la altra, sobre lo arrendament quel senyor Rey lus fa de la dita secha e lo batiment

de aquella, en la forma seguent; Primerament, quel dit senyor Rey arrenda la dita secha, o monedaria de la moneda dor ques bat en la vila de perpenya el batiment daquela, als dits P. blan e Johan pluer: Es a ssaber, de la festa de Epihania de nostre senyor o de apparici primera vinent del any .m.ccc.lxiii., en la qual finira lo arrendament que vuy han de la dita secha, a .i. any primer e ladonchs continuament siguent, En aytal manera e condicio, quels dits arrendadors, e no altres sens licencia lur, baten e pusquen batre o fer batre, dins la dita vila de perpenya, moneda de florins dor appellats de perpenya: Ço es a ley de .xxii. quirats e de talla de sexanta vuyt florins en lo march de perpenya, En los quals sien scrites les letres acostumades: Empero, que en la una part, ço es en aquella que mils vendra al entellar, haia algun contra senyal a diferencia dels florins que primer se solien batre, que eran a ley de .xxii. quirats e .iij. quarts. Item, quels dits arrendadors sien tenguts de donar al dit senyor Rey, quitis de totes messions, de tot march dor de dobles de Reyals de Mallorques e de or de Ryells o en verga que batran en la dita monedaria, ço es alleyant la dobla a .xxiij. quirats e quart, Els Reyals de Mallorques a .xxiij. quirats e mig, Els Ryels empero o vergues per ço com se fan de moltes e diverses monedes e tenen diverses leys sien alleyats a la ley que per los guardes o veedors per lo dit senyor Rey a aço diputats seran jutjades: E donaran al dit senyor per cascun march de les dites monedes tornat a or fi .xix. sols. barchinonesos. Item, donaran los dits arrendadors al dit senyor Rey, quitis de totes messions, per march de florins comuns de scuts vells e de tot altre or monedat qualque sia, sis vol billo monedat de la terra francesa sis vol daltra part, don que sia, alleyan florins comuns de peumont e scuts vells, nobles, lauparts, cadires, Genovins, Ducats de venecia, florins de florenca, moltons e dobles castellanes, per or fi: E encara de totes altres monedes dor semblants a aquellas o a la una de aquellas, a coneguda dels dits mestre e guardes, alleyades semblantment per or fi, Exceptat dobles e Reyals de Mallorques qui damunt son jutjats per altra ley, donaran al dit senyor Rey per cascun march de les dites monedes .vij. sols. barchinonesos. Item, donaran per cascun march de escuts nous de la terra francesa, o daltra part, don que sien, de qualque ley que sien, jutjats per los dits mestre guardes e veedors segons que seran certs de la ley en que seran comprats dels mercaders per losdits arrendadors, tornant lo march a or fi, daran per cascun march al dit senyor Rey .vij. sols. barchinonesos: Encara mes es avengut, que per preu del present arrendament. axi es assaber, per lo batiment del dits florins appellats de perpenya, segons la ley e talla damunt dita, com encara per lo batiment de florins de Ffrancia, que deuen

batre segons que avant nes feta mencio, donaran al senyor Rey .L. millia sols. barchinonesos per lo dit .j. any, quitis de totes messions e salaris, los quals pagaran en la forma seguent: Es assaber, que de present donaran al tresorer del senyor Rey, o aquell quel senyor Rey ordenara, qui aquells deu convertir en forratge del Castell de Perpenya e en adobar Ginys e altres arnesos, .x. millia sous barchinonesos: E los romanents .xl. millia sous barchinonesos pagaran en aytal forma, que del primer dia del mes dagost primer vinent donaran e pagaran a aquella persona que per lo senyor Rey lus sera significada, a ops de fer paga a .L. servents quel dit senyor mana soldejar per guarda del dit Castell, aytant com lo sou muntara, de .ij. mesos laddonchs primer vinent: E axi, daqui avant, de dos en dos meses, mentre los dits .xl. millia sols. bastaran. Item, es avengut quels dits arrendadors, dels preus o fors dels marchs del or que batran, dels quals preus segons damunt se conte son tenguts de respondre al senyor Rey, se pusquen retenir e a ells satisfier en los dits .L. millia sols. que son tenguts de pagar en la forma damunt dita, e tot ço que legittimament apparra quen hagen pagat o anticipat: E si batran tant or dins lo dit temps, que segons los fors damunt dits muntas a major summa dels .L. millia sols o de ço que pagat nauran, que de tot allo quant que sera sien tenguts de respondre al senyor Rey entegrament: E si per ventura en lo dit temps de .j. any no batran tant or, que segons los dits preus no poguessen a ells mateys satisfier en ço que pagat o bestret hauran, quel senyor Rey lur en sia tengut de fer esmena segons sera atrobat clarament per comptes del maestre e del scriva de la dita secha: E que entretant tenguen la dita secha tant e tan longament fins que a ells sia entegrament satisfet del guany pertanyent al dit senyor per lor que batran, El senyor Rey, fins que a ells haia satisfet entegrament, no pusque vendre ne arrendar a altres la dita secha, ne aquella a sos ops propis pendre, ne tolre als dits arrendadors. E per tal com la dita secha no es asi endreçada com mester seria, a profit del senyor Rey e dels dits arrendadors, e aço per tal com los mercaders qui han or a vendre lamen mes portar en frança, on nan major preu que no a la dita secha, per ço com la moneda ques bat en frança es pus feble que no aquesta ques bat en perpenya e poden hi dar major preu que no los dits arrendadors, per aquesta rahon lo senyor Rey, de la ley del flori que per ordinacio sua era e es acostumat de batre en perpenya a ley de .xxij. quirats e .iij. quarts, han levats e remoguts en lo present arrendament los .iij. quarts, romanent la ley en .xxij. quirats segons que en lo primer capitol nes feta mencio: E aço fa lo senyor Rey per tal quels dits arrendadors pusquen donar aquest avantatge dels .iij. quarts, qui poden va-

ler tro a .xxv. sols. barchinonesos per cascun march, als mercaders quey aportaran or, e la secha haia que obrar e major aviament, de ques segueix profit a cascuna part: Mas empero, per ço com lo senyor Rey dupte si tots aquests .iij. quarts o la valor daquells seran donats per avantatge als mercaders qui aportaran or a vendre, o si per ventura romandrien en poder dels arrendadors, e en aquest cas lo senyor Rey los perdria, per ço a remoure tot aquest dupte vol lo senyor Rey quels dits arrendadors facen de present al dit senyor sagrament e homenatge quels dits .iij. quarts o la valor daquells daran per aventatge als dits mercaders: E si per ventura los dits arrendadors se poran convenir ab los dits mercaders a mellor mercat, ço es que nols hagen a donar entegrament lavantatge dels .iij. quarts, que tot allo quey sobrara, quant que sera, donaran al senyor Rey entegrament. E vol lo senyor Rey, que daço non sien tenguts de comptar ab ell ne ab altra en nom seu, ne ordenarne comptes per menut ne en altra manera, per ço com seria fort difficil cosa, Mas que sia fiat a lur sagrament e homenatge que de present li faran: E que aquest guany posen apartadament en alguna caxa, no mesclantho ab laltra guany de la secha, per ço com es cosa de que nos poria ordonar compte bonament. Item, es avengut e plau al senyor Rey, quels dits arrendadors, dins lo dit temps de .j. any, ultra los dits florins appelats de perpenya que son de ley de .xxij. quirats, pusquen batre en la dita secha florins appelats de ffranria, semblants en talla e en ley a aquells florins quel Rey de ffrança fa batre en son regne, los quals florins sien de ley de .xxj. quirats e mig E de talla de .lxvij. florins en lo march, segons quel dits florins del Rey de ffrança son: E en la una part del dit flori, ço es de la part de la flor, haja scrit ffranria, E en laltra part, sanctus Johannes babtista, segons que es scrit en los dits florins E segons e en la forma que en lany prop passat e en lany present, que han tenguda la dita secha arrendada, han batuts e baten per vigor del dit arrendament. E daran los dits arrendadors al senyor Rey, per cascun march de dobles de Reyals de Mallorches e dor en Ryells o en verga que batran e obraran dins la dita secha, alleyant aquells ço es dobles a .xxij. quirats e quart, Els Reyals de Mallorches a .xxij. quirate e mig, Els Ryells y vergues per ço com [se] fan de diverses monedes a la ley que seran jutjats per los veedors e guardes de la dita secha per lo senyor Rey o aço deputats, .xl. sols. barchinonesos per cascun march. Encara donaran al dit senyor Rey, per march de florin comun de scuts vells e de tot altre or monedat qualche sia, sis vol billo monedat de la terra ffrancesa sis vol daltra part, don que sia alleyant florins comuns de peumont e scuts vells, nobles, lauparts, Cadires, Genovins, ducats de Venecia, florins de flo-

rença, Moltons e dobles castellanes e altres monedes semblants a aquelles o a la una daquelles, per or fi: E aço, a coneguda dels maestre e deles guardes, Exceptades dobles e Reyals de Mallorches qui son daltre for, per cascun march de les dites monedes que batran .xv. sols. barchinonesos. Item, daran per march de scuts nous de la terra ffrancesa o de qualque part que sien, de qualque ley que sien jutjats per los dits maestre e guardes e veedors segons que seran certs de la ley a que seran comprats dels mercaders, tornant lo march a or fi, ço es per cascun march .xv. sols. barchinonesos. E es axi empres e avengut, que en cas quel Rey de ffrança mudas la dita moneda dels florins que fa, o la abates, ço es que no corregues ne fos corrible en son Regne, E feya altra moneda dor novella plus forts o pus feble, pus grassa o pus magre, e que no fos semblant en talla ne en ley als dits florins que vuy fa, que en aquell cas los dits arrendadors pusquen batre e fer batre semblant moneda quel dit Rey de ffrança fara batre: es assaber, en ley e en talla mas no en nom ne en titol ne en senyal, E quen sien tenguts de respondre al dit senyor, per cascun march daquela aytal moneda, a coneguda del dit senyor Rey, quin haia primerament informacio del maestre e guardes de la dita secha: Empero abans que alguna de les dites monedes batessen, naguesen a consultar lo senyor Rey e sperar resposta sua. Item, es empres e concordat, que en cas quel Rey de ffrança bates florins que fossen de menor ley de .xxj. quirats e mig, segons demunt es dit, quels dits arrendadors pusquen batre, sens que non hagen a consultar lo senyor Rey, semblants florins en ley e en talla, exceptat que siy era son nom propi o ses armes, que ells no les hi facen, mas quey metan lo titol que dessus es dit de ffranria: E en aquell cas, sien tenguts donar al senyor Rey ço, si per ventura lo Rey de frança lo minuara de mig quirat lo flori, ço es que sera pus magre de ley que no aquell que vuy fa, donen al senyor Rey .xj. sols. barchinonesos mes avant que no donen per cascun march, ço es quen donen .Lj. sols. per march: E sil minuara de .j. quirat, quen donen .Lxij. sols. per march: E segons aquesta forma, sil minuara mas avant: e aço sia entes axi del or de que damunt son tenguts de donar .xl. sols. per march que batran, com daquell de que son tenguts donar .xv. sols., car lo quirat quis minuara se deu comptar per .xxij. sols. en cascun march de qualsevol or que batran. Item, quel senyor Rey promet e jura, que ell ne altre qualsevol persona per ell o en nom seu, durant lo present arrendament de .ij. anys, no fara batre ne fer batre ne dara licencia a algun de batre alguna moneda dor dins los seus Regnes Comtats o terres de ça mar o della mar, Exceptat lo Rey al dor ques bat en Mallorches, ans tots altres arrendaments o concessions comissions e atorgaments feyts

o faedors a qual se vulla persones de batiment de moneda o monedes dor dins los dits seus Regnes Comtats e terres, vol que sien nulles o hauts par revocats, els revoca ara axi com ladonchs o ladonchs axi com ara, sots qual-sevol forma de paraules sien feyts o atorgats. E encara promet e jura lo senyor Rey que no fara manara ne ordenara, ne fer manar ne ordonar consentira, alguna cosa o coses per les quals lo batiment daquesta secha o moneda fos torbat o empetxat: E si carta o cartes o letres o coses eren fetes o empetrades, o daqui avant se feyen o se impetraven, que fossen contra lo present arrendament o alguna cosa contenguda en aquell, quel senyor Rey los promet revocar e tornar a degut stament encontinent que per los dits arrendadors o la .j. dells o per part lur ne sera request. E en cas que nou faes o per ell o per altre en nom seu era alguna cosa feta o assejada contra lo dit arrendament, quel dit senyor Rey sia tengut de tots dampnatges messions e interessos quels dits arrendadors ne sostenguessen, a coneguda de la dita senyora Reyna. Item, quels dits arrendadors o la .j. dells, puxen pendre e elegir obrers monaders fonadors e totes altres persones necessaries e profitoses al batiment de la dita moneda, axi com a ells parra esser faedor a profit del dit senyor Rey e dells matexes, Ells empero pagant tota vegada a les dites persones covinents salaris de ço del lur propi, segons que ab ells se poran convenir, los quals obrers e monaders sien daquells quiy son ja elegits per lo senyor Rey e per lo mestre de la secha. Item, quel carrèch de la moneda dor ques batra en la dita secha o monadaria, ço es la ley e la talla e altres coses semblants a aquestes, sia del mestre e de les guardes de quis pertany, e no en res dels dits arrendadors. Item, se reten lo senyor Rey, que pusque batre en la dita secha tot or seu propi, ço es de la sua candelera propia, que vulla obrar e batre en la dita secha a sos propis obs francament e sens salari e dret algun, salvant que sia tengut de pagar les messions qui si faran per aquesta raho, e no als. Item, quel senyor Rey guia e assegura totes e sengles persones privades e stranyes que dins lo temps del present arrendament adugen e liuren e meten dins la dita secha or per abatre, empero quel dit or bast a .x. marchs de perpenya e dali amunt, estantli, Es a ssaber, .x. dies dins perpenya tant solament, e apres anant e vinent, ab lurs robes bens e mercaderies, de tota Marcha o represalia comensada o començadora e de tots deutes estranys, ço es que ells noy sien principalment o per fermaça obligats, E que no sien encolpats dels crims contenguts en la forma del general guiatje, o de la .j. daquells, axi que per aquestes rahons o per qual se vol delles no pusquen esser per lo dit senyor Rey ne per sos officials agreujats detenguts Marchats penyorats o molestats, ans pusquen estar los

dits .x. dies dins perpenya e anar y venir salv e segurs: E aço sia manat als officials que observen e que facen cridar ab veu de crida publica. Item, lo senyor Rey promet e jura que, durant lo temps del present arrendament, no vendra o arrendara a altre o a altres persones la dita secha el batiment daquella, nen remoura los dits arrendadors per raho de major o menor o semblant preu o preus, o per propi us, o per qual se vol altra manera o raho. Item, quel dit senyor promet e jura, que dins lo dit temps, no atorgara o dara licencia a algun que pusque fer batre dins la dita secha alguna quantitat d'or, E si per ventura ne fara gracia a algun, aquella no haja alguna valor, ne aquella sien tenguts de observar ne obeyr los dits arrendadors qualssevol penes en aquelles gracies o concessions contengudes no contrestants en alguna cosa. Item, per ço com los dits en P. blan en Johan pluer son arrendadors dins daquest temps de la dita secha, es necessari que de lurs officis que tenen en la dita secha, ço es lo dit P. blan de mestre e Johan pluer de scriva, sia provehit a alcunes bones persones e aptes que aquells regesquen per ells ben e leyalment a profit del senyor Rey e dels dits arrendadors, E daço facen sagrament e homenatge en poder del portant veus de Governador en Rossello o de son lochtinent. E fou acordat quel mestre de la dita secha sia Narmengau camarada, El scriva sia en p. barrau, que regesquen per lo senyor Rey los dits officis del maestrat e escrivania de la secha per lo dit temps de .j. any, E que facen lo dit sagrament en poder del dit portant veus de Governador. E fou empres quels dits arrendadors sien tenguts de pagar als dits mestre e scriva lurs salaris acostumats, segons que ab els en lany present e passat se son convinguts, de ço del lur propi, El senyor Rey noy sia en res tengut. Item, per ço quels obrers e monaders e altres persones diputades al servey de la dita secha e a fer e obrar la dita moneda sien mils regides e governades, e que maeeria de contrastar ne pladejar nos pusque moure entre ells, vol e ordona lo senyor Rey que en Jaspert de Tragura, conseller seu e promovedor de la sua cort, se don guarda dels officials e altres companyes de la dita secha o diputades al servey daquella. E si entre ells o als uns dells o dels dits arrendadors ab ells e converso haura questions alcunes per qual se vol manera o raho, quel dit en Jaspert de Tragura, ab volentat acort e consell dels mestre e alcaides de la dita moneda, determen ponesca e castich e declar totes e sengles questions divisions e dissensions que sien entre ells, segons es dit, breument e de pla e sens scrits sis volra: E los contrestans hagen a tenir e observar ço que per lo dit en Jaspert ne sera determenat e declarat, e que daço sia feta comissio special al dit Jaspert. Item es avengut, que si los dits arrendadors dins aquest

temps per raho de guerres o altres necessitats conexeran que no fos profitos obrar la dita moneda o tenir la dita secha dins perpenya, que en aquell cas pusquen mudar aquella en qualse vullen loch o lochs de la terra del senyor Rey, ço es que pusquen batre la dita moneda de florins dor en .i. loch o molts ensemps o departidament segons que a ells sera vist profitos a lur coneguda, e que sien tenguts de obrar e fer les dites monedes segons que damunt se conten: E daço sia feta letra als oficials quels donen consell favor e ajuda, Els legen obrar e batre les dites monedes sens algun embargament. Item es entes, que per lo present arrendament o alguna cosa contenguda en ell no sia fet perjudici al arrendament quels dits arrendadors han ja de la dita secha a .ij. anys que finiran lo dia que aquest comensa, ans romanguen los dits arrendaments en lur força e valor. Item, que de totes les dites coses sia feta una carta publica, ab segell pendent del senyor Rey segellada, en la qual sien inserts tots los dits capitols en lur forma de verbo ad verbum: E si mester sera quen sien fetes letres sparses de cascun capitoll o de ço quels arrendadors len demaneran substancia non mutata, les quals carta e letres sien liurades als dits arrendadors franchises e sens algun dret de segell que no sien tenguts de pagar ara ne per avant durant lo present arrendament. Quibus quidem capitulis, per me dictum fferrarium sayolli notarium seriusius et de verbo ad verbum lectis et per dictum Dominum Regem et dictos Petrum Blan et Johannem pluerij plene collectis et consideratis, incontinenti fuerunt per eosdem Dominum Regem, Petrum blan et Johannem pluerij laudata approbata ratificata et confirmata necnon jurata in manu et posse mei dicti notarii, tam per dictum Dominum Regem quam per ipsos Petrum blan et Johannem pluerii, per dominum deum et eius sancta quatuor evangelia manibus eorum corporaliter tacta, qui premissa omnia et singula in capitulis premissis apposita et contenta tenere invicem et observari promisserunt. Et nichilominus ipsi Petrus blan et Johannes pluerii pro premissis homagium ore et manibus comendatum prestiterunt domino Regi prefato. Et ipse dominus Rex mandavit mihi dicto notario et scriptori suo ut de premissis facerem arrendatoribus supradictis tot provisiones et litteras quot eis circa hec fuerint necessarie et etiam opportune, Et tam ipsi dominus Rex quam dicti arrendatores pro conservacione juris utriusque partis mandarunt et requisiverunt me dictum notarium ut de premissis sic gestis conficerem presens publicum instrumentum sigillo ipsius domini Regis appenditio comunitum tradendum per me arrendatoribus supradictis. Que fuerunt acta die hora loco et anno prefixis, Regnique dicti domini Regis vicesimo septimo, presentibus me

dicto notario Et etiam venerabilibus ff Francisco de perillionibus, milite, camarlengo dicti domini Regis, berengario de relato, consiliario suo et thesaurario domine Regine ac Petro de marginibus subthesaurio ipsius domine Regis, pro testibus ad hoc specialiter convocatis. Rex Petrus etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 1293, f. 98 y següents.

Inédit.

XXXV

(Volum II, plana 131).

1 Octubre 1370.

Arrendament fet per D. Pere III a Pere Blau y Joan Pluer de les seques de sos regnes, pera encunyarhi florins d'Aragó y moneda castellana.

In nomine domini amen. Noverint universi Quod nos Petrus etc. Attendentes per vos fidelem Consiliarium nostrum Petrum blan, dispenserium nostri Carissimi Primogeniti, fuisse nobis oblata certa Capitula quibus et unicuique eorum certas responsiones fecimus prout in fine cuiuslibet dictorum Capitulorum et responsionum ad ea factarum Tenores per ordinem subsequuntur. Aquests son los Capitols quen P. blan e en Johan pluer e lurs companyons demanen quels sien per lo senyor Rey atorgats sobre larrendament novellament faedor deles seques del flori darago. Primerament, quel senyor Rey los arrende del primer jorn de Noembre primer vinent a .j. ayn totes les seques del aur quis batra en tots los Regnes deça mar e en lo principat de Cathalunya, e que pusquen batre en .iiij. lochs aquells que a ells sera vist fahedor, e encara mudar les seques en aquells lochs on los sera pus profitos e pus avinent daver aur a lur coneguda per batre lo flori darago; Plau al senyor Rey que sien los lochs notables e de Reyalench: Encara plau al dit senyor, que sils arrendadors volen reduir la dita secca a .j. loch o a .ij. o a .iiij. que ho puguen fer seguint la forma de la resposta del senyor Rey de batre en loch notable e de Reyalench. Item, que dins lo dit temps pusquen batre la moneda Castellana de billo o dargent per la forma que huy se bat en Saragoça, e que pusquen mudar la secca de la dita

moneda la on los sera vist faedor: Plau al senyor Rey que la baten en la forma que huy se fa o en la forma que la faran en Castella daqui auant, e que la baten en los lochs axi com damunt es dit. Item, quel senyor Rey no faça batre ne don licencia de fer batre a altre persona, dins lo dit temps e Regnes e principat en lo primer capitol contenguts, neguna moneda daur ne de billo, ne encara en les illes de Mallorques, exceptat lo Rey de Mallorches a Mallorches e la moneda barchinonesa a barchinona e jaquesa en Arago e Rey de Valencie, si nos fahia de voluntat dels damunt dits arrendadors e per profit lur. E si daço alcun havia ja licencia, quel dit senyor de present ho revoch e haja per revocat: Segons lo capitol plau al senyor Rey, exceptat la licencia donada als portogaleses qui es aytal, ço es, que ells puxen batre moneda d'argent del Rey don Pedro qui fo Rey de Castella, e de Rey de Portugal, e no altre. Item, quel dit senyor Rey sia tengut de fer esmena o de lexar de son dret als arrendadors si, ço que deus no vulla, esdevenien durant larrendament guerres o marques o mortaldats per les quals vengues destorp al batiment del flori darago, e que daço lo dit senyor estia a coneguda de .ij. o de .iij. bons homens qui de present hi sien elegits, o en defalliment daquells lo senyor Rey ne elegis .j. e los arrendadors altre, qui a lur bon arbitre jutjen lo dampnatge quels dits arrendadors hauran pres per los damunt dits empatxaments o destorp: Respon lo senyor Rey quen lo fet del flori darago no posaria neguna condicio, mas plau li que en lo fet de la moneda Castellana sia posada, ço es, que en cas que per guerra de Castella o per mudament de moneda o per altres destorps qui venguessen perque la dita moneda Castellana nos posques batre ne espatxar ne vendre segons que huy se fa, que en aquell cas los dits arrendadors no fossen tenguts de pagar los .v. milia florins si no solament prorrata del temps que haurien batuda la dita moneda: E si per aventura dins lo temps del arrendament se esdevendra lo destorb, que la dita moneda no hagues spatxament segons que damunt se conte, E apres del dit destorb los dits arrendadors volran batre la dita moneda, que ho puxen fer per lur propia auctoritat e sens licencia del senyor Rey, ells pagant en aquell cas prorrata del temps que batrien. Item, quel senyor Rey faça als dits arrendadors totes aquelles provissions que mester hauran o demanaran en destrenyer lor que no ischa de la terra, encara en destrenyer corredors mercaders e cambiadors de no fer contractes per los quals lor ischa de la terra palesament ne amagada, sots grans penes guanyadores lo terç al dit senyor e lo terç als dits arrendadors e lo terç al acusador, e encara que tota persona de qualque condicio sia qui haura comprat o venut

or, haia a dir veritat al Maestre de la secha o als arrendadors o a lurs lochs tinents o procuradors del dit or qual via haura presa, sots la dita pena, si a la secha no es vengut, e que a aço los ajuden Governadors, veguers, batlles e altres officials qui per ells ne seran requests, qui daço hajan special manament del senyor Rey: Plau al senyor Rey. Item, quel dit senyor Rey no don licencia de trer or ne argent dels seus Regnes e terres per alguna rao ne per son propi fet; E siu fahia, quels arrendadors se poguesen retenir del seu dret per cascun march dor .iiij. florins, ço es daquell qui per sa licencia hi sera tret, e per cascun march dargent qui per sa licencia hic sera tret mig flori, e que daço hajan a dir veritat ab sagrament aquells qui lo dit or o argent de la terra trauran o en lo tractament de la treta seran estats presents o hi sabran per alcun sentiment quen hauran, e que en aço lo senyor Rey no contrastara ne empatxara los arrendadors de saber la veritat de les demunt dites coses, e que al dit senyor placia que aquells sien forçats de dir veritat de ço que sabran en lo dit fet sots la pena en lo capitol precedent contenguda: Plau al senyor Rey, pero quels arrendadors hajan a requerir lo senyor Rey de revocar aytals licencies, e si lo senyor Rey no las revocava que per cascu march dor los dits arrendadors se pusquen retenir .iiij. florins e per march dargent mig flori, E si abans que les dites licencies fossen vengudes a hoyda de neguns dels dits arrendadors negu nic havia tret, que per aytant com nich fos tret se posquessin retenir los dits arrendadors axi com demunt es dit, e que negunes cartes lo prothonotari ne secretaris no spatxen de les dites licencies, e siu fayen queu paguen del lur si donchs lo senyor Rey de certa sciencia nou volia. Item, que tot or qui en man del senyor Rey sia o sera de la senyora Reyna o del senyor duch o de qualque altra persona en lur nom o de qualque altra de la casa Real, lo qual or lo dit senyor o senyora o altre per ells manaran que sia obrat e mes en florins darago, haja a venir en mans dels dits arrendadors, qui aquell reeban axi com laltre or qui sera de qualsevol mercader, o aquells qui lo dit or per nom del dit senyor o senyora a les seches aportaran se hajan avenir amigablement e sens tota força ab los dits arrendadors del preu del dit or, e quels dits arrendadors hajan a dar en lo dit or aytant com donaran als altres mercaders en aquell temps quel dit or los sera portat: Plau al senyor Rey, exceptat del or quel Rey de Portugal hic haia fet portar e lexat o hic trametra o fara portar per la covinença que es entre lo senyor Rey e ell, Empero quel senyor Rey, daquest or que metra en la secha, haja a donar per cascun march dor fi .xxx. sols., majorment com en la lega daquest aur de Portugal, que es quatx fi, a entrar mes lega dargent que en dobles ne en florins comuns, axi

que tots aquests .xxx. ss. se hauran a convertir en messions per los dits arrendadors faedores en lo batiment de cascun march dor de portogal o poch sen falra. Item, quel senyor Rey tenga e faça tenir continuament les guardes qui son costumades de tenir per les fronteres e maritimes per vedar que or ne argent no ischa de la terra, e aço a messio sua axi com ha acostumat, e si los arrendadors hi volran tenir algun per ells que pusquen fer, E que aquells qui per lo senyor Rey hi seran ho son, haïen a fer sagrament e homenatge en poder dels dits arrendadors o de lurs procuradors de fer la guarda be leyalment, encara si als arrendadors parra quen degen tenir per mes lochs que no es acostumat, o mudar aquelles quels sera vija-res que nols sian profitoses, queu puxen fer a messio del senyor Rey e lur, ço es la meytat pagadora per la part del senyor Rey e l'altra meytat per la part dels dits arrendadors: Plau al senyor Rey, pero que per aço lo dit senyor no sen crexeria de salaris, mas plau li que deles penes ques cometran per aquells qui contra ordinacio sua nich trauran sien satisfetes aquelles guardes que ells hi volran afegir. Item, que negun mestre o guarda de ports o de fronteres o de maritimes no puxa fer avinença ne composicio ab algun que trobat haura trahent or o argent de la terra, sino de consentiment dels arrendadors o de lurs procuradors, e que tot ço qui per avinença o per composicio se havia daço sen hajen a ffer .iij. parts, ço es .j. al senyor Rey e altra als arrendadors e altra al acusador o qui trobat ho haura: Plau al senyor Rey, aço anedit, que ells ne negun official, sens consentiment dels dits arrendadors, no puxen fer ninguna avinença, e siu fayen que fos nulla. Item, que si passat lo present arrendament algun sera acusat que durant lo present arrendament haura tret or de la terra perque se havia avenir ab la cort, que daquella avinença o composicio haïen los arrendadors lur part axi com si fos trobat dins lo temps lur: Plau al senyor Rey, aço anedit e declarat, ques enten daquell or qui fos tret de la terra dins lo temps de lur arrendament. Item, que les guardes quel senyor Rey metra en les seches per guardar la ley e tallya, sien persones bones e aptes, ço es, que sapian guardar la ley e la taylla degudament, guardant lo interes del senyor Rey o dels arrendadors qui en nom seu faran lo batiment del flori, e guardant la leyltat de la moneda segons que manen los capitols per lo dit senyor e per lo general de Cathalunya ordonats en la cort de Tortosa, E qui sia feta una tocha justa axi com la mana fer lo capitol qui parla de les toques, ço es que sia a .xviij. quirats, sens mes a sens menys, e quey sien aquelles persones quel dit Capitol hi mana esser, e que daquella tocha se fagen tantas parts com son seches, per ço que totes les seches obren ab una tocha e

façen la moneda equal que deferencia no haia de ley duna secha a altra en res, Exceptat que cascun dels maestres faça son senyal aytal com se vulla, per ço que sian coneguts los florins quis batran en qual secha seran batuts: Plau al senyor Rey. Item, que tot mercader estrany e privat qui portara or a les seches o a la una daquelles, e dara e haura acostumat de dar profit a les seches portant or, que anant e vinent e stant e tornant, dementre que en los dits affers entendra, sia guiat e assegurat de totes marques e penyores qui en la terra del senyor Rey se façen, axi de marques e penyores quis façen dun loch a altre del senyor Rey com de marques ques façen per injusticies trobades en senyories estranyes, axi que aquells per alcuna raho no pusquen esser marchats penyorats ne preses per semblant raons, si donchs per lurs propis deutes no eren detenguts: Plau al senyor Rey, anedit quels oficials del dit senyor Rey hajan a dar fe e creyença a les certificacions quel scriva Rey al dela secca los fara dels mercaders qui lo dit or aportat hauran. Item, que totes altres coses quels dits arrendadors se pensaran que hajan mester en favor del batiment del flori e a profit lur justament, quel senyor Rey les los atorch aconeguda den Berenguer de Relat e den P. de margens, com ha present noy hajan plenariament vist: Plau al senyor Rey. Item, es lo preu, es assaber, per lo flori darago .xx. milia florins darago, e per la moneda castellana .v. milia florins darago, los quals sian tenguts de pagar de .iiij. en .iiij. meses: Plau al senyor Rey. Item, par quels arrendadors dejen haver una provisio quel senyor Rey man als governadors e a tots sos oficials, que sots pena de mil morabatins dor havedors de lurs bens, no donen negun destorp al Maestre ne als arrendadors, nels dejen inquietar ne haver ansia de lur jurisdiccio, contra lurs privilegis: Plau al senyor Rey. Item, quel senyor Rey, ab letra sua, man a tots los Maestres e regidors de les seches, que de tot lo bratge que faran dins lany del present arrendament donen just vertader e leyal compte, e responen integrament de tot lo guany de les dites seques an P. blan, axi com a aquell qui ha assegurat lo preu del present arrendament delas ditas sechas per en Johan pluer e per ell, o aqui lo dit. P. blan volra en nom seu, e no a altre, e de servir los Capitols aytant com en ells sera, e daço haien affer sagrament e homenatge en poder del ordinari del loch on sera: Plau al senyor Rey, lo dit empero en P. blan obligant e jurant de venir ab sos companys en la dita secca a just e leyal compte, e de respondrels complidament de lur part. Item, quel senyor Rey no remoga ne mut alcun dels oficials deles seches dins lany del present arrendament, dementre que leyalment servesquen e sien profitosos als arrendadors, nen puxa carregar les seches

daverni mes que no ni ha costumats daver: Plau al senyor Rey. Item, que tot lo guany e emoluments grans o pochs per qualque manera se vulla ques fagen en les dites seques e monedes e en lo batiment daquelles, sia den P. blan e de sos companyons, e que per lo senyor Rey ne altra per ell comptes nols puxen esser demanats directament ni indirecta dels dits guany e emoluments: Plau al senyor Rey, servada la leyaltat dela moneda segons lo Capítol dela cort de Tortosa, pero que del avançament quis fara per rao dela tocha nova, qui es de .xviij. quirats sens mes e sens menys, quel senyor Rey los dona, li haien a respondre, segons que conexeran en Berenguer de Relat, Mossen R. de vilanova e en P. de margens, en poder dels quals per lo dit senyor Rey a per los dits arrendadors es estat mes. Item, quel dit P. blan se puxa aturar lo terç dels .xx. milia florins del dit arrendament en cascuna de les pagues que deuen fer al senyor Rey, e aço per pacte, e quel dit P. blan ho prena en paga del prestech que feu al senyor Rey quant don Pedro de luna passa en Sardenya: Plau al senyor Rey quel residuum dels dits .xx. milia florins, levat la meytat dela guarda del Castell de perpenya et Mil ... quel senyor Rey ha crescuts al castella del Castell de perpenya, com l'altra meytat pach lo procurador Real, e los .x. milia ss. den bn. de pinos, sien partits en .iiij. parts, ço es, que la una sia per pagar la guarda de Molina, lo qual terç sia pagat de .ij. en .ij. mes ses prorrata segons quel senyor Rey ho manara pagar a aquell qui te o tenra Molina ab letra signada de sa ma, E laltre terç sia pagat al dit P. blan, o ell se puxa retenir en paga prorata daço que li es degut per lo prestech que feu quant don Pedro de luna passa en Sardenya, faent del dit deute deduccio per lo Racional e faent deduccio prorata de la renda quel dit P. blan te en penyora per lo dit deute, E laltre terç sia pagat en Jacme de gualbes e Naymerich dusay en paga daço que per la cort lus sia degut per dites que haien fetes, dela qual quantitat hajen a tornar cauteles a coneguda del Racional e tornar deles penyores que tenen segons quel dit Racional conexera. Idcirco, perlectis ipsis Capitulis et contentis in eisdem plenarie intellectis, Tenore presentis publici instrumenti firmiter valituri, eadem Capitula et contenta in ipsis, quatenus nos tangunt, laudamus approbamus ratificamus ac etiam confirmamus, promittentes bona fide Regia et iurantes per dominum deum e eius sancta .iiij. or evangelia corporaliter a nobis tacta, preinserta Capitula et omnia in ea specificata et expressata. juxta responsiones ad eaque per nos factas, et quatenus nos tangunt ut predicatur, attendere et complere et non contrafacere vel venire jure aliquo sive causa. Mandamus itaque gubernatori nostro generali, eiusque vicesgerentibus, ce-

terisque officialibus nostris vel eorum locatenentibus, presentibus et futuris, quatenus premissa omnia et singula rata grata et firma semper habeant teneant et observent, tenerique et observari faciant, et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant aliqua ratione. Et ego dictus Petrus blan, necnon ego Raymundus de Perillionibus, miles de consilio et armorum uxerius dicti domini Regis, procurator et nomine procuratorio Johannis pluerii in dictis Capitulis nominati, prout de mea procuracione constat in quodam publico instrumento acto in Montecalbo prima die Novembris anno subscripto in posse secretarii et notarii subscripti, habens ad subscripta agenda plenam et liberam potestatem, recipientes a vobis dicto domino Rege arrendamentum predictum, et dicta Capitula juxta responsiones per vos eidem factas acceptantes cum humili reverencia, promittimus vobis dicto domino Regi, videlicet ego dictus P. blan nomine proprio et ego dictus R. nomine quo supra, et bonafide convenimus in manu et posse notarii subscripti tamquam publice persone, nomine nostro et omnium aliorum quorum interest legitime stipulantis paciscentis et recipientis, ac etiam sponte juramus per dominum deum et ejus sancta quatuor evangelia corporaliter per nos tacta, premissa omnia et singula in ipsis capitulis contenta, quatenus me dictum P. blan nomine proprio et me dictum R. nomine procuratorio tangunt, attendere et complere et contra ea non facere vel venire jure aliquo seu etiam ratione: Obligantes pro predictis omnibus et singulis attendendis firmiter et complendis, uterque nostrum in solidum, videlicet ego dictus P. blan omnia bona mea, et ego dictus Raymundus de perillionibus nomine procuratorio predicto omnia bona dicti Johannis pluerii, vbique habita e habenda, Renunciantes quantum ad hec quibus supra nominibus, beneficiis novarum constitutionum et dividendarum actionum et epistole divi adriani et consuetudinibus barchinone et perpiniani vel alterius loci loquentibus in favorem duorum vel plurium debitorum in solidum se obligancium, et omni alii juri rationi et consuetudini repugnantibus seu premissis adverssantibus ullomodo. In cuius rei testimonium, presens instrumentum publicum nos dictus Rex fieri et sigillo nostro pendenti jussimus comuniri. Quod est actum, quo ad firmam dicti domini Regis et dicti Petri blan, in Civitate Barchinona, prima die octobris, et quo ad firmam dicti Raymundi de Perillionibus quo supra nomine, in villa Montisalbi, .xij. die novembris Anno a nativitate domini .M. ccc. septuagesimo, Regnique nostri dicti Regis Tricesimo quinto. — Signum ✕ Petri dei gratia Regis Aragonum etc. Qui hec laudamus, firmamus concedimus et juramus — sig ✕ num Petri blan predicti qui hec

laudo firmo concedo et juro — sig ☒ num Raymundi de perillionibus predicti qui hec quo supra nomine laudo firmo concedo et juro.

Testes sunt etc.

Signum mei. bn. michelis dicti domini Regis secretarii, eiusque auctoritate notarii publici etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1231, f. 56 y següents.

Inédit.

XXXVI

(Volum II, plana 143).

28 Agost 1367.

Contracte de D. Pere III ab Pere Sala, pera la encunyació a Çaragoça de moneda castellana.

In xristi nomine amen. Nos Petrus dei gracia Rex Aragonum etc., Attendentes ob varios et diversos ac innumerabiles sumptus quos, tam ob guerras quas nos cum nonnullis nostris inimicis habemus et alias, subire, oportet nos perquirere vias et modos unde peccuniam habeamus, Cogitaverimusque, quod ita levius et absque nostrarum gencium dampno, ipsam non possemus habere peccuniam, quam per modum in Capitulis inferius insertis contentum seu etiam declaratum : propterea promittimus et convenimus vobis fideli monetario nostro Petro Sala, ac juramus ad deum et ejus sancta quatuor evangelia corporaliter a nobis tacta et ad beatam virginem matrem domini nostri Jhesu xristi, in posse notarii inferius scripti, tenere et observare vobis omnia et singula in ipsis Capitulis specificata et declarata, sub obligatione omnium bonorum nostrorum, quorum capitulorum tenores in hunc modum secuntur. En nom de Deu sia Amen. Capitols fets e fermats per lo senyor Rey en P. per la gracia de deu Rey darago, de la una part, e en P. Sala feel moneder e natural seu de la Ciutat de barchinona, de l'altra, sobre la moneda dargent ques deu batre en Çaragoça. Primerament, vol e mana lo senyor Rey al dit P. Sala, que bate e face batre moneda dargent Castellana, per tal forma que contraface moneda Castellana dargent. ço es Reyals del Rey don Pedro o del Rey don Enrich, segons que mils conegue, ques deguen fer daytal e de tambona ley e taylla com son los que bat lo Rey don Pedro, o ha batuts lo Rey don Enrich, o batra sies cas que torn esser Rey : e aço fem per alguna necessitat

que havem aades de moneda, a la qual no podem provehir sens consciencia (?) per nulla manera tambe com per aquesta, com per tal manera no entenem affer tort ne injuria al poble ne als mercaders, pus la ley e la forma es tota una, ne entenem affer als dits Reys com ells nos sien tenguts de mes avant, que no poriem cobrar per tal manera. Item, vol e mana lo senyor Rey, que la dita moneda se bate en la sua Aljaffaria de Çaragoça, en aquella part on mils sia veyares al dit P. Sala ques degue obrar pus profitosament e mes secreta. Item vol e mana lo senyor Rey, que lo feel de consell seu Domingo lopez sarnes, cavaller Merino de Çaragoça, sie veedor per ell en la dita obra, en tal manera que face .j. libre aytal com aquell que fara lo dit P. Sala, en lo qual libre sie contengut lo feyt de la veritat, ço es saber tots quants marchs dargent se obraran en la dita obra, e que face sagrament e homenatge al senyor Rey de tenir secretes totes les dites coses e sengles contengudes en aquests Capitols, e ques haye lealment en la dita comissio feyta a ell per lo senyor Rey. Item vol e mana lo senyor Rey, que lo dit Merino sie tengut de guardar e destoyar los motles tots vespres e tota hora que no obraran, e com obraran que aquell hi sia o altra bona persona digna de fe en loch seu. Item vol e mana lo senyor Rey, que lo dit Merino no sentramete del dit P. Sala ne de negu qui ab ell sia en la dita obra, sino en les coses qui particularment damunt son nomenades. Item, com lo compte sie fet entre lo senyor Rey el dit P. Sala deço quis pot guanyar justament en la dita obra, levades totes messions el guany dels mercaders, vol lo senyor Rey quel dit P. Sala li sie tengut de donar per cascun march dargent quis obrara en la dita obra .vj. sols. barçinoneses. Item, quel dit P. Sala face sagrament e homenatge al senyor Rey que be e lealment se haura en totes les dites coses, e tots aquells qui en la dita obra seran ne entrevendran ab lo dit P. Sala layen affer al dit P. Sala en nom del senyor Rey que be e lealment se hauran en la dita obra. Primerament demane lo dit P. Sala al senyor Rey, que promete sobre la sua bona fe Rey al, e jur sobre deu e los sants evangelis corporalment per ell tocats, que quart de dan e de dampnatge lo dit P. Sala e ço del seu e tots aquells qui ab ell en la dita obra seran, e quels defena contra tots officials del seu Regne qui ara son ne daqui avant seran e contra totes persones, qui dan ne dampnatge los pogues dar per la dita raho, e daço demana carta publica en la qual ferm lo senyor Rey e lo senyor Duch, e face lo senyor Rey que la senyora Reyna el senyor Duch que prometen de no dir a neguna persona. Item, quel senyor Rey, sobre semblant fe e sagrament, prometa que neguna mutacio ni novelletat no fara en la dita obra sens que

lo dit P. Sala ne sie appellat abans: E si lo Tresorer seu, ne algu dels altres oficials seus, ne algu de la seca de perpenya ne de part della, deyen ne movien questio neguna ni demanda ni paraules similitudinaries de dar profit al senyor Rey, quel senyor Rey nols escolt per manera de res ennovar en la dita obra, fins que lo dit P. Sala sie appellat e comparegut davant la presencia del senyor Rey: ne consentis que en absencia del dit P. Sala fos feta aell neguna desonor, ne dat algun dampnatge a ell ni aalgu qui ab ell sia en la dita obra, e aço per espayg de tres anys quel senyor Rey tenra aquest batiment de moneda, e nou mudara neu fara mudar, e daço face sagrament adeu e als sants evangelis corporalment per ell tocats, e prometa en sa bona fe Rey al e per madona sancta Maria de fermar totes les coses al dit temps. Item, en virtut de la dita fe e sagrament, quel senyor Rey no consente que Tresorer, ne algu del seu offici de la Tresoreria, hayen a veure nes hayen entrametre de la dita obra, ne lo dit P. Sala no sie tengut de respondre a ells de res, ne per null temps questio ne demanda per Tresorer ne per altri al dit P. Sala ne a sos bens no pusque esser feyta per la dita obra del dret quen pervendra al senyor Rey, segons ques apparra per los libres axi den P. Sala com del Merino, ço es lo .vj. sol. per march, quel dit P. Sala no sie tengut de donar aquells sino al senyor Rey personalment o a aquell a qui ell manara per letra escrita de sa ma. Item, que lo dit P. Sala no sie tengut de retre compte daquesta obra a Mestre Racional, ne altri per ell que del offici sia o a negun altre official del seu Regne, sino tantsolament al senyor Rey, ab virtut e creença del libre lo qual haura fet lo Merino, qui es continuadament veedor en la dita obra per lo senyor Rey. Item, que lo dit P. Sala, per servey de la dita obra, tota vegada que hagues necessitat de moneders, de licencia del senyor Rey pusque crear novellament moneders ayants com per la dita obra ne hagues necessari tro en nombre de .xx. moneders, per tal que la dita obra se face pus secretament, e que daço lo senyor Rey li façe carta apartada, en la qual haye manament a tots e sengles oficials del seu Regne que no sayen entrametre daquests moneders ne de lurs companyes, abans salegren de tot privilegi que los altres moneders del Regne se poden alegrar, mentre sien en la dita obra ab lo dit P. Sala en servey del senyor Rey. Item vol lo senyor Rey, que per haver mellor ley en la obra ques fara e que daço sie mils cert, que haya assayador en la dita obra, qui tots los assays faça de tot quant argent si obrara, e que aquest sia en Johan de la sseda, e en absencia sua, aquell que al senyor Rey plaura, e que daço hayen cartes cascuns en les quals sien contenguts los salaris de cascuns. Item, ordona lo senyor Rey de consentiment

del dit P. Sala, que en la Aljaffaria, en aquell loch on pus secretament puxa estar, sia mesa una caxa en la qual haie dues claus, e la una tenga lo dit Merino, l'altra lo dit P. Sala, en la qual sie mes lo guany, o la part pertanyent al senyor Rey, ço es lo .vj. sol., e que non puxa esser tret res, sino de tres en tres meses, e lavors de manament spres del senyor Rey fet ab letra escrita de sa ma. De totes aquestes coses e sengles demana lo dit P. Sala que sien feytes cartas publiques e totes altres provisions que sien necessaries en la dita obra, e sien fermades e signades de la ma del senyor Rey e del senyor Duch, axi com damunt es dit. Et versa vice, Ego Petrus Sala predictus, cupiens in quantum mea se extendit possibilitas vobis dicto domino Regi servire et in omnibus complacere, pro predictis omnibus et singulis in ipsis capitulis contentis et declaratis, quantum me tangunt, facio vobis domino Regi predicto sacramentum et homagium ore et manibus comendatum ad forum Aragonum et consuetudinem Cathalonie, prout in casibus similibus vel aliis sunt fieri assueta, sub quorum virtute et religione promitto predicta attendere et complere ut superius sunt expressa et sub mee persone et bonorum omnium obligacione speciali. Et pari modo, ego Dominicus luppi sarnes, Merinus Cesarauguste, in quantum me tangere videntur, facio vobis dicto domini Regi sacramentum et homagium ore et manibus comendatum ad forum Aragonum et consuetudinem Cathalonie, prout in similibus fieri sunt assueta, Et ea promitto tenere et observare sub persone mee et bonorum omnium obligacione. Que fuerunt acta et firmata in Aljaffaria Cesarauguste, tam per dictum dominum Regem quam per supradictos Petrum Sala et Merinum, die sabbati .xxviiij. Augvsti anno a nativitate domini .m̃. .ccc̃. .l̃x̃. septimo, Regnique nostri dicti Regis .xxx. secundo. — Rex Petrus.

Signum ✠ Petri dei gracia Regis Aragonum et etc., qui predicta concedimus, laudamus, firmamus et juramus, et ad maiorem corroboracionem predictorum, huic instrumento sigillum nostrum apponi jussimus inpendenti.

Signum ✠ Johannes.

Signa ✠ Petri Sala et Dominici luppi sarnes Merini predictorum, qui hec concedimus, firmamus et juramus.

Testes etc.

Sig ✠ num Michaelis de bordello, dicti domini Regis scriptoris et ejus auctoritate notarii publici etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1293, f. 151 v. y següents.

Inèdit.

XXXVII

(Volum II, plana 144)

10 Agost 1369.

Part que corresponia al Rey en lo benefici resultant de la encunyació de moneda castellana.

Nos en P. etc. Per tenor de la present, confessam e atorgam a vos feel de casa nostra en Johan Pluer, lo qual havem deputat en Maestre e regidor de la moneda Castellana dargent, que jassia que segons una altra carta, feta en lo present dia de huy, vos nos deiats respondre del guany deius scrit, qui deu pervenir e exir de la dita moneda, de la qual se fa distincio en .iij. maneres: Es a saber, quey ha moneda Castellana de .j. morabati, qui es a ley de .j. diner e .v. grans e de talla de ix sol. .viij. lo march, de la qual deuen exir de guany .diiij. morabatins per cascun march dargent de ley de .xj. diners .xij. grans. Item hi ha moneda de .iij. morabatins, qui es a ley de .ij. diners .xvj. grans e de talla de .vj. ss. lo march, de la qual deuen exir de guany per cascun march dargent de la dita ley de .xj. diners .xij. grans .cccclj. morabatins e mig. Item hi ha moneda de .iiij. morabatins, qui es a ley de .ij. diners .xx. grans, e de talla .iiij. ss. .ij. diners en lo march, de la qual deuen exir de guany per cascun march dargent de la dita ley de .xj. diners .xij. grans .cccxxxvij. morabatins. De tot lo qual guany, segons la dita carta e los capitols en aquella contenguts, vos devets a nos respondre entegrament e complida. Empero es ver que tot lo guany que pot exir de la dita moneda es aquell que en la dita carta e en la present es contengut, segons lo compte quen es estat fet en presencia nostra, axi menudament e estreta com fer se pot; En lo qual afer han cabut persones en aço expertes. E car no seria cosa covinent ne raonable que tot lo lo dit guany se applicas a nos, E que a vos e als altres qui en aço treballaran res non romangues, Per ço volem ens plau e per la present vos otorgam, com axi sia avengut entre nos e vos, que de tot lo dit guany sien fetes .x. parts, de les quals ne romanguen a nos quities de totes messions e despeses les .vij. parts, e a vos les .iij. per salari treball e industria de vos e dels altres qui en allo treballaran. E es axi que de la dita primera moneda de la qual ixen .diiij. morabatins, item de la segona de la qual ixen de guany .cccclj. morabatins e mig, fetes .x. parts, romanen a nos les .vij. qui

son .cccxvj. morabatins e mig. Item de la tercera moneda de la qual ixen de guany cccxxvij. morabatins, fetes .x. parts, romanen a nos quitis per les .vij. parts .ccxxvij. morabatins e mig, de les quals .vij. parts de cascuna de les dites .iiij. maneres de moneda devets e sots tengut de respondre a nos o qui nos volrem quitiament e sens tota messio, les altres parts romanents a vos, axi com es dit per vostra industria e treball. E vos complint a nos ço que aci es contengut volem que a mes avant no siats tengut per rao de la dita altra carta, per la qual sots obligat a nos respondre de tot lo dit guany. En testimoni de la qual cosa, manam fer la present carta ab nostre segell pendent segellada. Dada en Valencia a .x. dies dagost En lany de la nativitat de nostre senyor .m.ccc.lxix, E del nostre Regne .xxx.iiij. — Rex Petrus.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1293, f. 233.

Inédit.

XXXVIII

(Volum II, plana 164).

15 Octubre 1392.

Carta de D. Joan I als consellers y prohoms del castell de Caller, sobre la encunyació allí d'Alfonsins menuts.

Prohomens; sapiats que nos, Attesa la gran necessitat qui es de moneda menuda en aquex Castell, de ques poria seguir gran affany e dapnatge a la multitut de la gent darmes e de peu qui ab nos deu volent deuen passar en aqueixa illa, hauem deliberat que en la secha de Celler puxen esser obrats .M. marchs de moneda de alfonsins menuts a la ley Empero ja ordonada, tocant solament a la talla, coes que sia a .xxx. sols lo march de barchinona, e aço per tal que quant a deu placia nos siam en la illa ab la gran multitut de gent darmes e de peu, la dita gent tropien e pugen hauer moneda menuda ab la qual pugen comprar aqueles coses qui necessaries e mester hauran, com en altra manera sen poria seguir gran schandill e dapnatge a la nostra Cort. Per queus dehim manam e pregam que per honor e sguart nostre, donant complacencia a nostre voler, en lo dit fet nos vullats dar destorp ni fer contrast. Car jatsia que per privilegi e libertat daquex Regne no sia a vosaltres permes en aço contrastar, ni nos siam per los dits priuilegis strets demenar vostra complacencia, pero haut sguart als grans

e solepnes serueys fealtat e naturalesa que en sostenir e defendre aquex Castell a nos e a nostres predecessors hauets tots temps hauda, ab trebals e perills molts grans de vostra propia sustancia aquex castell conservat, uolem, e hauem ordonat que la dita moneda, vostra complacencia migançant, sia batuda, no periudicant empero franqueses priuilegis libertats immunitats si algunes ne hauets a les dites coses contrastants, com en aquelles no entenem ne volem tocar en alguna manera. Certificant vos que daço a nos farets asenyalat seruey, lo qual vos grahiem molt, e de que en son temps e loch no estreyerets fer vos gracies fauors e honors. Dada en Tarragona a .xv. dies de Octubre del Any de la nativitat de nostre senyor .m.ccc.xcij. sots nostre segell secret. Rex johannes.—Dominus Rex mandavit mihi Johanni de Tudela.—Dirigitur Consiliariis et probis hominibus Castri Calleri.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1963, f. 161 r.

Inédit.

XXXIX

(Volum II, plana 167)

4 Març 1387.

Orde de D. Joan I als mestres de seca, de posar lo seu nom en les monedes, y senyal que cada seca havia de posar en los florins.

En Johan etc. Als faels nostres lo maestra de la secca de la moneda ques bat en la vila de perpenya, Guardes e Tallador daquella, e altres qualsevol persones a les quals les coses deius scrites se pertanguen, salut e gracia. Com per raho de la assumpcio de la nostra Rey al dignitat e nouell nostre regiment, se convinga en les monedes daur e dargent empremtar lo nostre nom, e en los florins lo senyal de la rosa aytal mudar volem: per tant a vosaltres Manam que en los florins e altra moneda que aquí acostumat hauets batre, lo nostre nom empremtets, ço es saber, lla on havia p' quey posets e mudets lo., E lla on era lo senyal de la rosa, mudets e posets aquest senyal de Elm : E obrets aquella daquiuaunt ab tota diligencia segons que en lo temps passat be hauets acostumat de fer, no mudant pero lo pes ne la ley, ans aquella en tot cas del mon sia ben guardada. Dada en Barcinona a .iiij. dies de març en lany de la nativitat de nostre senyor .m.ccc.lxxxvij. — Franciscus ça costa. — Ja' fferrarii, mandato domini Regis fecit per Thes.^m

Similis littera fuit missa Magistro secce et aliis officialibus monete que cuditur in Civitate barchinone, hoc adjecto, quod illic ubi solebat poni aytal senyal de la rosa , in dicta secca barchinone vult et ordinat dominus Rex quod ponatur aquest senyal de la creu . Item Magistro secce et aliis ut supra, que cuditur in Civitate Valencie, quod ubi poni fuit assuetum ponatur aquest senyal de la corona .

Arxiu Corona Aragó; Reg. 1971, f. 51 v. y 52.

Inédit.

XL

(Volum II, plana 168).

15 Abril 1388.

Ordinacions pera la encunyació de florins.

En Johan, per la gracia de deu Rey, etc. Als feels nostres los Maestres scrivans reyls e guardes de les seques nostres on son acostumats de batre florins Darago, salut e gracia. Com nos novellament haïam fetes certes ordinacions en e sobre la pratica que devets tenir en lo obratge e batiment que daquí avant farets en les dites seques de la moneda dels dits florins, segons que en los capitols dejus inserts pus largament veurets esser contengut, Perço a vos e a cascun de vos dehim e manam, que les dites ordinacions servets a la letra, la tenor dels quals capitols es segons ques segueix. En nom de nostre senyor Deu, lo senyor Rey, per be de la sua cort e de la cosa publica, ordona e mana que de present e daciavant en les seques de la sua senyoria en les quals son acostumats de batre florins darago, sien batuts florins Darago a ley de .xviiij. quirats dor fi e de .lxviiij. de talla en lo march de pes perpinya, segons e per la forma que fo ordonat en la cort ques celebra en la ciutat de Tortosa en lany de nostre senyor .m.ccc.lxv. Ordona e mana mes lo dit senyor Rey, que sien de present e daciavant obrats e batuts florins darago que sien a ley que son los florins de florença e de talla de .lxxxx. florins .ij. terces de flori el march de pes de perpenya. Es intencio del dit senyor quels prop dits florins que seran a ley de flori de florença, no sien aforats, ans sie en facultat dels sotmeses del dit senyor e de qualsevol altres persones de pendre e reebre aquells florins a aquell for e raho de ques poran convenir ab les persones quels metran els volran metre en pagament daço que hauran a pagar. Item, quels dits florins que se-

ran a ley de flori de florença, sien tallats justament, cascuna peça de semblant e egual pes la una que sera l'altra, per tal que tota frau de disminuir aquells sie tolta e esquivada, e aço a coneguda de les guardes. Item, que en los florins de ley de .xviij. quirats dor fi e de .lxviij. de talla el march de pes de perpenya, los quals se obraran en la secha de barchinona, sie de la una part empremtada la figura de sent Johan babtista, ab les letres següents: Sanctus Johannis babtista, e dessus la ma dreta de la dita figura sia empremtada una creu semblant ☒ : e en l'altra part del dit flori sie empremtada una flor de liri, e les letres que seran en gir del flori sien les següents: Aragonum Rex Johannes. E en los florins que seran de ley de flori de florença, los quals se obraran en la dita secha de barchinona, sien empremtades semblant figura de sent Johan ab semblants letres de la una part, e de l'altra part semblant flor e letres ques conte en lo prop dit capitol que sien empremtades en los florins que seran a ley de .xviij. quirats, empero quel senyal de la creu que sera empremtada dessus la ma de la figura de sent Johan en lo dit flori de ley de flori de florença sie semblant ☒ . Item, que en les compres dels ors o reebiment daquells, e en tots los actes e procehiments ques faran en les dites secces, sie e dege esser present lo scriba reyal, e quels mestres de les dites seques, en absencia del dit scriba reyal, no puxen ni degen en res procehir en acte algun daquelles dites seques sens lo dit scriba, e si ho fan que nols sie dada fe. Item, que les guardes de les dites seques sien presents com los maestres alleyaran, e axi matex en tots altres procehiments ques faran en les dites seques als quals les dites guardes haïen acostumat de entrevenir e sien neccessaries de esser presents, e quels Maestres en absencia de les dites guardes no proceesquen en algun dels dits actes: E si ho fan, que nols sie dada fe en aquell acte. E axi mateix los dits Maestres e los scrivans reyls sien tenguts e degen dar clara e verdadera informacio a les dites guardes de les leys e or fi a que seran e tendran los ors que alleyaran, e aximatex certificarlos quines tares hauran preses e quins e quals avantatges hauran dats, e aço a fi quels alleyaments ques faran, axi dels florins de ley de .xviij. quirats dor fi el march com dels florins a ley de flori de florença, sien fets justament. Item, quels Maestres de qualsevulla de les dites seques no delliuren los florins de ley de .xviij. quirats, ne los florins de ley de flori de florença, tro sien licenciats de deliurar per les Guardes de cascuna de les dites seques. Item, que les dites Guardes, ans que donen licencia de deliurar los dits florins, ab sobirana diligencia regoneguen quels dits florins sien cascun a la talla e a la ley a que deuen esser tallats e alleyats, tinent aytal practica quels dits florins

que deuen esser obrats e allejats a la dita ley de .xviij. quirats dor fi, com seran monedats, ans quels deliuren mesclen moltes e diverses vegades, e apres ne prenguen .j. flori per cascuna deena de marchs, e aquells aytals florins per ells preses toquen e comproben les dites guardes ab la pedra del toch ab la toca reyal per lo dit senyor Rey a les dites guardes derrerament dada, la qual es senyada de un scudet reyal: E si los dits florins seran jutgats per les dites guardes esser bastants a la dita toqua de .j. quart de quirat mes o .j. quart de quirat menys, que ladonchs aquelles dites Guardes donen licencia als dits Maestres de deliurar aquells aytals florins, tinent empero los dits Maestres e Guardes el scriva reyal compte del Rey a la terra dels forts al feble e dels feble als forts e del gras al magre e del magre al gras, axi e per la forma que en los altres obratges que de semblants florins es stat fet es acostumat: Tenguen, mes, esment e sien diligents los dits Maestres e guardes, que com en les dites lurs seques se seran obrats e deliurats Mil marchs dels dits florins, que haïen satisfet lo forts al feble e lo feble al forts e lo gras al magre e lo magre al gras: e que si en algu feblatge o forts o algu gras o magre romanen, que sien en la darrera deliurança e en fort poch, per tal quel Rey ni la terra no hi sien ni hi romanguen agreuiats. E apres, los dits florins qui seran stats preses per les dites guardes per fer lo dit toch, si los florins dels quals seran stats preses seran stats licenciats per les dites guardes de deliurar, sien apres quen haïen fet lo dit toch estoïats per les dites guardes en una bustia ab la scriptura per ells acostumada de scriure e metre en semblants busties, la qual sia mesa en una caxa en que haïe dues tancadures, de la una de les quals tenga la una clau lo Mestre e de la altra altra clau les dites guardes, e semblant facen de tots los florins que pendran per cascuna deena de marchs en cascuna deliurança: E com sien obrats e deliurats mil marchs dels dits florins, los dits Maestres e guardes de la secca en les quals seran obrats e deliurats los dits Mil marchs, appellats en aquest acte lo Mestre Racional o son lochtinent e lo batlle general del senyor Rey, si presents seran en lo loch on se fara la prova seguent o si dins breus dies hi deuen esser, o en presencia de .j. dels dits oficials, laltre absent, E del scriva reyal de la dita secca, traguén tots los dits florins, que hauran stoiats en les dites busties, de la dita caxa, los quals seran en nombre de .c. florins, e aquells en presencia de tots los dessus dits meten en un cresol que sia mes al foch, e com sien fuses quen sien fets .j., .ij. o .iij. riells, e apres daquells sien fetes planxes aptes per metre en Ciment, e apres daquestes prop dites planxes sie pres pes de .iiij. onces: En apres sien per los dits Mestre e guardes de la secca on se

seran obrats o deliurats los dits .m. marches dels dits florins, en presencia dels dessusdits oficials novellament fabricada una toca a ley de .xviij. quirats dor fi, sens mes o menys, la qual encontinent que sie fabricada sie tornada fondre en un cresol, e sien fet .j. .ij. o .iiij. riells, e daquells sien fetes planxes aptes per metre en Ciment, e daquestes planxes sie pres pes de .iiij. onzes, les quals sien senyades cascuna dalgun senyal per tal ques conega que son planxes fetes de or de toca: puy, totes les dites planxes de pes de .iiij. onzes, procehides e fetes del or dels dessus dits florins preses per les guardes per fer lo dit toch, e totes les dites planxes de pes de .iiij. onzes procehides e fetes del or de la prop dita toca, sien meses equalment ensemps, axi com se pertany, en ciment, tantes vegades tro tota la lega sie daquelles fora: E com tota la lega ne sie fora, sien tornades pesar les dites planxes procehides del or de la toca per si matexes, e sia scrit lo pes que pesaran ladonchs, e les dites planxes procehides del or dels dits florins sien aximatex pesades per si en lexes apart, e sie scrit lo pes que pesaran: E fetes e scrits los dits peses, ladonchs, en presencia dels dessus dits, les dites Guardes jutgen e declaren la ley a que hauran trobats los dits florins, e los dits Maestres Guardes e scriva reyal scriven la dita judicacio, e prenguen les dites Guardes del riell del dit or procehit de les dites planxes procehides dels dits florins, pes de .iiij. diners, pesant lo qual enserren, segons en semblants actes es acostumat, e estogenlo a memoria perpetual, ab scriptura que contengua: aço es lo enserrament de ayntantes deliurances fetes en la dita secca en tal temps: e de la caxa on se estogaran tengue lo Maestre una clau e les guardes altra clau. E si los dits florins dels quals sera procehit lor de les dessusdites .iiij. onzes, apres aquelles sien fora dels dits ciments, seran stats jutgats per les dites guardes esser a son punt a la ley de .xviij. quirats dor fi el march de pes de perpenya, daquell dia a avant que sera feta la dita judicacio la cort no dege requerir esser feta altra prova del obratge dels mil marches dels dits florins los quals en la dita forma seran stats examinats e provats, com ja haien stat a aquell examen e prova que star deuien. E lo Maestre e les guardes de la secca en la qual seran obrats e deliurats .m. marches dels dits florins a ley de .xviij. quirats, apres sie finat tot ço ques pertany al obratge e deliurament daquells, façen fer contrasenyal en les piles e trossells ab les quals seran stats monedats los dits .m. marches dels dits florins, e fet lo dit contrasenyal, ladonchs los dits Maestres e guardes facen monedar tots los florins que daqui avant faran obrar en la dita secca ab les dites piles e trossells en que sera lo dit contrasenyal, tro a suma que sien obrats e deliurats en la dita secca altres .m. marches dels dits florins a ley de .xviij. qui-

rats. E aquesta pratica se continui finit lo obratge e deliurament de cascun milanar de marchs dels dits florins. Dada en barchinona a .xv. dies dabril en lany de la nativitat de nostre senyor .m.ccc.lxxx.viiij. — Franciscus ça costa. — Dominus Rex mandavit mihi bonanato egidii.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1975, f. 1 y 2.

Inédit.

XLI

(Volum II, plana 171).

10 Novembre 1394.

Arrendament de la seca de Perpinyá, fet pel rey D. Joan I, pera la encunyació en ella de «Timbres d'or d'Aragó».

In nomine sancte et individue trinitatis patris filis et spiritus sancti, Amen. Pateat universis, Quod nos Johannes dei gracia Rex Aragonum etc., Tenore presentis publici instrumenti vbique firmiter valituri, de certa sciencia nostra vendimus seu arrendamus vobis fidelibus nostris Arnaldo de Alo-sio et Petro Cardona, barchinone, Petro ferrarii, solsone, Bertrando terrat Petro Andree et Petro taqui ville perpiniani mercatoribus, licet absentibus, et vestris ac quibus volueritis, omnes seccas monete auri nostri domini, tam citra quam ultra mare, sub modis formis et condicionibus contentis et specificatis in capitulis inter nos in pleno consilio nostro ex una parte, Et vos ex altera concordatis, sub forma sequenti : (I) En nom de Deu sia e de madona santa Maria e de Mossen sant Johan babbiste. Lo senyor Rey, ab expres consentiment den Berenguer de Cortilles, arrendador de les seques dor del dit senyor, Arrenda An Arnau dalos, Pere Cardona, de Barchinona, Pere ferrer, de Solsona, Bertran torrat, Pere Andreu e Pere tequi, de perpenya mercaders, e a aquells que ells volran, la secca e seques dor de la sua senyoria daça o dalla mar: Empero que tantsolament puixen batre, dins la vila de perpenya e en altres qualsevol locs dins los comtats de Rossello e de Cerdanya, moneda dor apellada Timbres dor darago, de ley de Vint e Tres quirats e mig e de talla de Cinquanta vuyt e mig lo march de perpenya: Ço es, fins que en los dits comtats haien batuda tanta de la dita moneda, quey sien entrats Cent milia marchs dor fi a march de Perpenya. E perço que los Maestres e les guardes de les dites seques sien en cert orde, lo dit senyor ordona que del or de flori de florença sia feta per part sua

toca reyal de la ley demunt dita, ab la qual toca los dits Maestres en lo dit batiment se hajan a regir, e no en altra manera, axi en lo alleyament com en delliurances e en totes altres coses quis pertanguen a la ley de la dita moneda que batran, e que lo dit flori de florença sia haut per aur fi. (II) Item, que los dits Arrendadors sien tenguts dar al dit senyor Rey per cas-cun march de fi or obrat e deliurat de la dita moneda de la ley e talla demunt dites, Vinze sols. barchinoneses nets de totes messions salaris asseyment e manteniment de seques. E que lo dit senyor sia tengut pendre en pagament de tot ço que li sera degut per rao del present arrendament, cascuna peça de la dita moneda de la ley e talla demunt dites per Devuyt sols. barchinoneses, E que los dits arrendadors no sien tenguts ne puixen esser forçats de fer lo dit pagament daltra moneda ne en altra manera. (III) Item, quels dits Arrendadors e Mestres de les dites seques, o algun dells, no sien tenguts dar o retre compte al dit senyor ne a son Mestre Racional ne a altres officials seus ne a persones algunes quis vulla que sien, per algun cas, per urgent que sia ne puixe esser, ne encare a instancia de assignataris, ne sien tenguts de alguna cosa, sino en la forma següent : Ço es, quel Mestre local scriua e guardes de la seca o seques en lo batiment del dit aur ques fara, sien tenguts de .iiij. en .iiij. meses certificar ab carta publica lo mestre maior de les seques de tot lo nombre de tota la moneda que dins los .iiij. meses sera estada deliurada en la dita seca o seques, tantost com per lo dit Mestre maior o per part sua en la fin dels dits .iiij. meses requests ne seran. E encare ab la dita certificació sien tenguts clarificar e especificar tot lor fi que intrat sera dins los dits .iiij. meses en lo batiment que sera fet de la moneda delliurada, perço que lo dit mestre maior o altre per ell, hauda la dita certificacio, puxe esser cert de la quantitat que los dits arrendadors seran tenguts pagar per los dits .iiij. meses, e ab aquella lo dit Mestre maior o altre per ell, puga dar compte e rao al senyor Rey o a son Mestre Racional del dret al dit senyor pertanyent per lo dit batiment. E encontinent los dits arrendadors, vista la dita certificacio, sien tenguts segons aquella dar e pagar al dit Mestre maior los dits .xj. sols, per march, ço es dins lo loc on sera fet lo dit batiment e no en altre part. E lo dit Mestre maior que ha poder per lo senyor Rey per rao del dit offici, sia tengut de fer apoca final de tot ço que reebra dels dits .iiij. meses. E axi en cascuna paga fins en la fi del present arrendament. E en altre manera los dits Arrendadors no sien tenguts delliurar los dits .xj. sols. per march. Entes empero, que per tal com lo dit Mestre maior de les dites seques dels dits .xj. sols. haura dar compte al dit senyor o a son Mestre Racional, que lo dit Mestre local. scriua e

Guardes, haïen e sien tenguts averar la dita certificacio migençant sagrament e homenatge, axi al dit Mestre de les dites seques com encare al dit senyor o a son Maestre Racional, ço es dins lo loc on lo dit batiment se fara, e a messio del dit senyor. (IV) Item, que si en lo batiment de la dita moneda exia alguna delliurança grassa o magre de ley, o fort o feble de talla, pero que lo gras o magre no fos mes de un quart de quirat, e lo fort ol feble no fos mes de mig timbre, que aytal delliuranca per aviament de les dites seques pugua passar, pero que los Maestres guardes e scriua Rey al tinguén compte dels forts als febles, e dels febles als forts, e del gras al magre, e del magre al gras, axi que quant en les dites seques seran batuts e delliurats Cinchcents marchs de la dita moneda haïen fet per manera que haïen satisfet lo fort al feble, el feble al fort, el gras al magre, el magre al gras, axi que romanga poch mes o poch menys. (V) Item, que lo dit senyor promet e jura que durant lo dit arrendament no arrendara ensemps o departidament aaltre o altres persones per maior o menor preu les dites seques de la sua senyoria o alguna daquelles, ni per algun cas aquelles o alguna daquelles se aturara o pendra per a si ne per la Senyora Reyna ne per altres persones quis vulla que sien, o en alguna part de sos Regnes e senyoria daça mar o dalla mar no permetra ne consentira ne fara batre en alguna manera la dita moneda, ne encara alguna altra moneda dor semblant o dessemblant, afforada o no afforada, de qualsevol pes o ley que puixe esser, ne encare per gran necessitat o utilitat quantsevol fos gran o urgent, sino tansolament per los dits arrendadors o per qui ells volran en la manera demunt dita, la dita moneda, sino flori darago de ley de .xviij. quirats e de talla de .lxviij. lo march de perpenya segons fo ordonat en les corts de tortosa, e encara lo Rey al dor de Mallorques. E que durant lo dit Arrendament, los dits florins e reials de Mallorques nos puguen mudar en altra figura o manera ley talla o for, sino aytal com vuy se fa e corren, ço es lo flori a unze sols. barchinoneses e lo Rey al a vint sols. de Mallorquins menuts. E si en alguna manera contra lo present capitol era fet, lo dit senyor ara per adonchs ho revoque e vol que sia haut per revocat, e que tal moneda fos e sia hauda per falsa, e que axi com a falsa no pogues ne pugue correr en la senyoria del dit senyor Rey daça o dalla mar, ans sia de tot en tot, sens alguna gracia o remissio que per lo dit senyor o senyora Reyna o altres officials lurs fer no sen puxe, confiscada e guanyada per les dues parts al dit senyor Rey e per la restant terça part als dits arrendadors e lurs companyons, sens tot embarch e contrast. E que tal moneda puixe esser en tot loc on fos atrobada, presa e ocupada per los dits Arrendadors e com-

panyons lurs o algun dells, axí com a substituïts en açò per lo Maestre maior de les dites seques, la qual substitució haie fer encontinent als dits Arrendadors ab sagrament de no revocar per ell ne per lo senyor Rey. E sis fahia, que tal revocació fos hauda per nulla : E no contrastant la dita revocació, si feta era, lo dit senyor vol e ordona de certa sciencia que licitament e justa los dits Arrendadors puguen usar de la dita substitució axí com si revocada no era, donanlos lo dit senyor en açò plen poder : E los dits substituïts sien tenguts fer sagrament e homenatge al dit Maestre de respondre e darli bon compte e raho de les dites dues parts al dit senyor pertanyents, messions e despeses deduides del comu acervo, e tots oficials del dit senyor e senyora los haguessen en totes les dites coses donar consell favor e ajuda. (VI) Item, per tal que la vila de perpenya, e altres viles e Ciutats on se fara lo dit batiment, sapien e senten mils en la ley e talla dela dita moneda, que les dites viles e Ciutats e cascuna delles puguen elegir e posar una guarda en cascun loc on se fara lo dit batiment, la qual sia veja e guart que la moneda se faça degudament e be segons la ley e talla dessus dites. E aquesta guarda, e encare altra guarda Reyale e no mes, los dits Arrendadors pagaran; pero que per la elecció e teniment de la dita guarda no sia adquisit a la dita vila o Ciutat participi algun en lo batiment de moneda, o en altra manera dret algun, en propietat o possessio, ne puixe esser tret a consecuencia en esdevenidor contra lo dit senyor; E que en aquesta reservació haja a consentir la Ciutat vila o loc quant elegira la dita guarda. (VII) Item, que los officiis en cap de les dites seques o algun dells, axí com seran Mestres, e dues guardes, scriua, e Maestre de balança, taylador, fonador, obrers, e Monaders, sien pagats segons es acostumat. E si la vila de perpenya o altres locs on la dita moneda se batra volran posar una de les dites dues guardes dessusdites, que ho puguen fer, pero que aquella haien a pagar los dits arrendadors segons es dit : E si lo senyor Rey o lo Mestre maior per lo dit senyor, volran tenir mes guardes a despens del dit senyor, que ho puixen fer. E que los dits oficials en cap deles dites seques hajen esser bons e sufficients a regir los dits officiis, e persones enteses en aquells, perço que lo dit batiment se faça ab aquella solemnitat que deu, esquivant tota frau : e mes avant sien tenguts servir aquells personalment e no per substituïts ne en altra manera. E que tota vegada lo Mestre Guardes Maestre de balança scriua fonadors e tots altres oficials, sien tambe oficials dela moneda dor com dargent de les dites seques, pero si bastar hi poran sens que no sia retardament dels batiments : E no puguen haver cor un salari de abdues les dites monedes dor edargent quen les dites seques se batran : E en açò faça lo senyor Rey tot ço

e quant en ell sera, raonablament e no pus avant. (VIII) Item, que alguna persona, de qualsevol ley condicio o estament sia, no gos traure per si o per altre de la senyoria del dit senyor, durant lo present arrendament, algun aur monedat o no monedat, sino tantsolament la dita moneda daur per los dits arrendadors faedora, la qual sia legut a tothom trer e portar en totes parts e terres on li plaura, sens algun embarch e contradicció e sens pagar alcun dret : E axi mateix puixen eixir de la dita senyoria los dits florins darago de talla de .lxviij. lo march e de ley de .xviij. quirats. E si alcun fara lo contrari, que perda l'aur tant com ne trauria sens tota merce, guanyadora la terça part al dit senyor e l'altra terça part als dits arrendadors e la restant terça part al acusador o a aquell qui trobara la frau. E ultra açò, aquell qui trauria lo dit aur monedat o no monedat, encorre pena de cors e de aver, del qual auer haja lo dit senyor les dues parts, E la restant terça part los dits arrendadors. (IX) Item, que los dits arrendadors se puguén plevir e emparar de totes ahines e ferraments del senyor Rey que son en les dites seques, e de totes altres coses pertanyents al obratge de la dita moneda : E quel Mestre de les dites seques haia a reebre ab inventari totes les aynes ferramentes e coses del dit senyor Rey, e tornar aquelles al dit senyor finit lo dit arrendament en la valor que les haura preses, E com finara lo present arrendament que totes les piles e trosells tallats que los dits Arrendadors hauran fetes fer romanguen franques al dit senyor. E mes avant, si lo dit senyor haura mester e volra les altres aynes e artificis de la dita monadaria, que los dits Arrendadors los hi haïen a lexar e vendre per aquell preu que estimaran dues bones persones elegidores vna per cascuna part. (X) Item, que los dits Arrendadors e companyons lurs puixen trer e fer trer per si e per altres tot aur monedat e no monedat dels Regnes darago de Valentie de Mallorques e de Sardenya e del principat de Catalunya e de totes les altres terres del dit senyor, franchament e leguda, per fondre en la dita secca o seques e batre la dita moneda demunt especificada, mas no per altre rao, No contrastant qualsevol priuilegis inhibicions e ordinacions en contrari fetes e faedores en qualsevol forma e condicio, E que sia manat per lo dit senyor a tots los Governadors e altres offcials de la sua senyoria, quel present capitol als dits arrendadors e companyons lurs tinguen e observen, sens tota contradicció e embarch : Declarat empero quel flori darago vuy corrent, lo qual es a ley de .xviij. quirats e talla de .lxviij. March de perpunya, en les dites seques no puixe esser fus. (XI) Item, que los dits arrendadors no sien tenguts batre la dita moneda per força en alguna manera, nen puguén esser forçats o cuytats, ans sia en lur voler batre aquella e cessar

del tot o de partida : Pero que quauque batiment quen facen de la dita moneda per vigor del present arrendament, haia a esser fet dins deu anys, comptadors sis meses apres quel present arrendament per lo dit senyor Rey e per los dits arrendadors sera fermat, E lo dit En berenguer de Cortilles hi haura consentit, o abans si les dites seques començaran abans a obrar la dita moneda : E finit lo dit temps de deu anys, sia finit lo dit arrendament, posat que tots los dits Cent milia marches de fi aur no fossen batuts : E si per ventura ans de la fi dels dits deu anys los dits Cent milia marches de fi aur eren batuts per los dits arrendadors, que adonchs en aquell cas los dits arrendadors poguessen mes avant batre de la dita moneda aytanta com volrien ne porien dins lo dit temps de deu anys, pagants al dit senyor Rey en la manera e forma demunt dites los dits vnze sols. per cascun march de fin aur que mes avant batrien. (XII) Item, que si per ventura, ço que deus no vulla, durant lo present arrendament en les dites seques en la ley o talla o altres coses se cometia alguna frau os fahia alguna cosa sinistre o que no fos leguda, en qualsevol manera que dir o ymaginar se puga, que en aço solament sien tenguts los Maestres qui les dites seques o secca regirien o altres oficials de la dita secca o seques qui en aço serien culpables, e no los dits arrendadors ni lurs companyons : E que los dits Maestres sien tenguts e obligats de dar compte e rao de la ley e de la talla de la dita moneda, e pagar als dits Arrendadors si res hi fallia, e encare tot aur que si perdes o menys cabas. (XIII) Item, que durant lo dit Arrendament, los dits arrendadors e companyons lurs qui en lo dit arrendament hauran part, e oficials obrers e moneders o altres persones qui capien ordinariament en lo obratge de les dites seques o de alcuna daquelles e encare companyons lurs, no sien tenguts ne puguen esser forçats danar en alguna ost o cavalcada o armada, ans daço durant lo dit arrendament sien franchs e quitis, exceptat que no fos per auctoritat del usatge Princeps namque : E mes avant haien totes altres franqueses e priuilegis que sien estats atorgats a obrers e monaders de la secca de perpenya e daltres seques dels Regnes e terres del dit senyor. E que en aquesta franquesa sien enteses totes aquelles persones qui per ops de la dita secca o seques ordinariament compraran aur o regiran los comptes de les dites seques e del present arrendament, en barchinona, en Valencia, en perpenya, o en qualsevol altra part o loch de la senyoria del dit senyor, o en altra qualsevol manera ordinariament serviran a les dites seques o al obratge e regiment daquelles. E en cas que sobre les persones que de la franquesa del present capitol se volran alegrar fos contrast o dubte, ço es si servirien ordinariament o no, que sobre aço fos cregut a

sagrament dels dits arrendadors o dalgun dells o de lur procurador. Entes empero que los dits Arrendadors e companyons e factors lurs e compradors dor, no passen nombre entre abdues les seques daur e dargent de Trenta quis puguen alegrar de les dites franqueses. (XIIII) Item, que tot hom extrany o privat, de qualsevol condicio sia, qui portara aur e aquell vendra o metra a la dita secca o seques en quantitat de un march o mes, sia guiat e assegurat anant stant e tornant de totes marques e represalies adjudicades e adjudicadores, e de tots altres deutes que dege a qualsevol persones e per qualsevol rao : Pero la stada ques fara per aquells qui vendran o metran lo dit aur no pugue sobrepujar espay de vint dies, per tolre tota frau que en aço s pogues cometre. (XV) Item, que los dits Arrendadors, pagants ara de present solament Cinquanta florins dor darago per dret de segell dels presents capitols e dels altres de la secca del argent, no sien tenguts pagar mes avant per dret de segell dels dits capitols deles seques dor e dargent; Ans los haïen a esser liurades per los dits Cinquanta florins les cartes dels dits capitols, e encare totes provisions per execucio daquelles faedores ara o per avant durant lo dit arrendament. (XVI) Item, que la dita moneda dor sia apel·lada Timbres Darago : E sia de la vna part la ymatge del senyor Rey estant de peus, vestit de dalmatica Rey alada, e tinent en lo cap la corona e en la ma dreta lo Ceptre e en la esquerra lo pom, e noy haja tabernacle ne altres obres : E entorn sien les letres següents, Johannes dei gracia Rex Aragonum; E dela altra part sia lo Timbre del dit senyor Rey, ab la Targe Rey al deus, sens altres obres, E entorn sien les letres següents, Apprehende arma et escutum et exsurge in adjutorium michi. (XVII) Item, lo dit senyor de certa sciencia promet e jure que totes les coses dessus e deus scrites e en aquelles contengudes observara e tendra, e observar e tenir fara per tots sos oficials e sotsmeses presents e esdevenidors, e que no contrafara ne per altre contrafer permetra per qualsevol manera o rao : E per obseruacio de les dites coses e cascuna daquelles, en la ferma dels presents capitols mane totes letres e provisions penals e en altra manera, tan rigoroses com seran necessaries. (XVIII) Item, que los dits Arrendadors puguen comprar tot aur per fer e batre la dita moneda per aquell preu e en aquell millor mercat que poran, e ab los venedors se poran acordar. (XVIII) Item, que lo vicicanceller e Tresorer del dit senyor Rey qui vuy son o per temps durant lo present arrendament seran, e encare tots Regents les dites vicicancellaria e Tresoreria, e sotstresorer e lochtinents, prometran e juraran que contra los presents capitols o algun dells en tot o en part no consellaran, ne faran ni consentiran per altres esser fet o consellat, ni faran o espetxaran

provisio alguna que al dit arrendament pogues contravenir, ans tant com en ells sera servaran e servir faran tots los presents capitols e les coses en aquells contengudes. E per totes les coses dessus dites e cascuna daquelles attendre e complir, lo dit senyor Rey obliga als dits Arrendadors e lurs companyons, totes ses Rendes bens e drets aell ara o en esdevenjdor pertanyents e pertanyer devents per qualsevol titol manera o rao, axí en lo Regne darago e Comtats de Rossello e de Cerdanya com en tots altres Regnes e terres de la sua senyoria, axí que si per lo dit senyor o per altres qualsevol persones los dits arrendadors o companyons lurs eren pertorbats en lo present arrendament contra forma e manera dels dits capitols o algun dells, E per tots dans messions interesses e dampnatges que haurien fets o sostenguts en qualsevol manera, fos feta execucio rigorosa en les dites Rendes drets e bens del dit senyor, tota excepcio cessant, e tota solemnitat de dret e de fet a part posada, tro a plena satisfaccio de totes les dites coses als dits Arrendadors e companyons lurs faedora. E mes avant, per maior tuicio e seguretat dels dits arrendadors e companyons lurs e de lurs succeidors, lo dit senyor fara procuradors tots aquells quels dits arrendadors nomenaran e volran, ab ple poder de confessar devant lo Justicia darago, o en la sua cort, totes les dites coses e cascuna daquelles: Eoir per aquelles sentencia de condempnacio del dit justicia, e fer altres coses en aço necessaries: los quals procuradors per lo dit senyor no puguen esser reuocats: E en cas que ho fossen, tal revocacio no valgues, ans qualsevol revocacio no contrastant los dits procuradors e cascun dells poguessen usar de la dita procura, E tot ço que per ells seria fet hagues plena força e valor. (XX) Item, que totes les dites coses loara e approvara la senyora Reyna, prometen no contravenir en lo dit arrendament ne algun dels presents capitols per algun cas forma o manera.

Predictum itaque arrendatum, et alia omnia et singula in preinsertis capitulis et quolibet eorum contenta et specificata, promittimus et convenimus vobis dictis Arnaldo de Alosio, Petro Cardona, Petro ferrarii bertrando torrat, Petro Andree et Petro tequi Arrendatoribus supradictis, licet absentibus, ac omnibus aliis quorum intersit, tenere et servare ac attendere et complere et non contrafacere nec per aliquem contra fieri permittere ratione aliqua sine causa. Et pro ipsorum capitulorum et cuiuslibet eorum execucione, jubemus fieri et expediri omnes provisiones et litteras eciam penales vobis super eorum observacione necessarias, quando et quociens per vos seu vestri parte fuerit requisitum. Dantes et remittentes vobis et vestris siquid et quidquid prediacte secce quas vobis predicto modo vendimus seu arrendamus

valent nunc plus seu valebunt decetero dicto precio in dictis capitulis declarato, ac renunciantes expresse juri sive legi qua deceptis ultra dimidiam justii precii subvenitur et omni alii juri legi et consuetudini ac cuicumque alii auxilio contra premissa et infrascripta nos juvantibus quovismodo. Promittimus etiam et convenimus predictum Arrendamentum, sub modis formis et condicionibus in dictis capitulis expressatis et declaratis, vos et vestros ac quos volueritis facere havere tenere et possidere in pace et secure contra omnes personas corpus et collegium, et teneri vobis et vestris inde firmiter de evictione omnique damno et interesse litis et extra, ita quod si forte per aliquas universitates ac personas singulares cuiusvis fuerint condicionis legis preheminencie seu status, fieret vobis vel vestris questio aliqua peticio seu demanda in iudicio vel extra super arrendamento predicto vel eius exercicio in totum vel in parte contra formam et tenorem dictorum capitulorum vel aliquorum ex eis, aut contra libertates aliquas in eis contentas, ilico predictis questionibus petitionibus et demandis nos opponemus et opponere habeamus, easque ducemus nostris propriis sumptibus et expensis a principio usque ad finem, vel si vos aut vestri malueritis, possitis ipsas causam seu causas per vos ipsos ducere et tractare usque ad earum decisionem totalem, eleccione super hoc vobis et vestris penitus reservata. Remittentes vobis et vestris ex pacto, onus denunciandi et necessitatem apellandi. Nos enim promittimus vobis et vestris solvere et restituere et fideliter emendare omnes sumptus dampna et interesse que vos aut vestri ducendo dictas causam seu causas vel alias qualitercumque earum occasione feceritis vel sustinueritis quovis modo, sive obtineatis in causa seu causis sive eciam succumbatis, simul cum toto eo quod inde a vobis vel vestris ... fuerit seu optentum, super quibus dampnis sumptibus et interesse credatur vobis et vestris vestro et eorum plano et simplici verbo sine testibus et iuramento, Et pro predictis omnibus et singulis attendentis firmiter et complendis, ac pro firma et legali eorum evictione, obligamus vobis et vestris omnia et singula bona et jura nostra ubique habita et habenda, Et pro maiori premissorum efficacia, juramus per dominum deum et eius sancta Quatuor Euangelia manibus nostris tacta, premissa omnia et singula tenere et servare ac attendere et complere et non contrafacere vel venire aliqua ratione seu causa. Et nos dicti Arnaldus de Alosio et Petrus Cardona, barchinone, Et Petrus ferrarii, solsone, mercatoris, Et ego Petrus Andree, mercator ville perpiniiani, nomine meo proprio et ut procurator ad infrascripta per dictos Bertrandum torrat et Petrum taqui mercatores perpiniiani legitime constitutus, cum publico instrumento acto perpiniiani .xxvj. die proxi-

me preteriti mensis octobris et clauso ac suscripto per Johannem ballero de perpiniano auctoritate vestri dicti serenissimi dominis Regis per totam terram et dominacionem vestram notarium publicum, in quo instrumento plenam ad hoc potestatem habeo et specialem mandatum, Predictum arrendamentum a vobis dicto domino Rege sub dictis modis formis et conditionibus expressatis in preinsertis capitulis acceptantes, promittimus jamdictis nominibus vobis jamdicto domino Regi predictos undecim sols. barchinonenses pro qualibet marcha auri juxta formam dictorum capitulorum solvere: Et alia omnia et singula que ad vos pertineant complere prout in ipsis capitulis expressatur. Et pro predictis omnibus et singulis attendendis firmiter et complendis, obligamus vobis dicto domino Regi et vestris, omnia et singula et bona et jura nostra et utriusque nostrum ac dictorum Bertrandi torrat et Petri tequi ubique habita et havenda. Ad hec Ego dictus Berengarius de Cortilles, serenissime domine Regine Thesaurarius, olim mercator Cesarauguste, Arrendatorque seccarum omnium monete auri domini dicti dominis Regis, prout de dicto Arrendamento plene constat per instrumentum publicum sigillis pendentibus dictorum dominorum Regis et Regine munitum, datorum et actorum in Monasterio vallis domicille, prope barchinonam, quinta die Aprilis anno a nativitate domini Millessimo Trecentesimo Octuagessimo octavo et clausum per scriptorem et notarium infrascriptum, presenti arrendamento in quantum dicto meo arrendamento derogaret seu contradiceret consencio, salvo tamen et michi expresse retento quod propter huiusmodi consensum nullum fiat michi tacite vel expresse prejudicium quantum dictis Decem annis presentis arrendamenti durantibus, quam ipsis finitis, Ego per me seu alios possint cudere seu cudi facere Monetam auri juxta formam dicti nostri arrendamenti quod, presenti consensu non obstante, in suo pleno remaneat robore et valore: Et saluo eciam ac retento, quod per dictum meum consensum nullum michi tacite vel expresse fiat prejudicium in percepcione pensionum Quinque Mille solidorum censualium per dictum dominum Regem michi pridem venditorum, et super universis et singulis emolumentis et juribus quarumcumque seccarum auri domini dicti domini Regis assignatarum, ut in instrumento dicte vendicionis plenius continetur: Promittens et conveniens vobis dictis Arrendatoribus, quod contra meum consensum huiusmodi non faciam nec veniam aliqua ratione seu causa, sub bonorum meorum omnium ubique havitorum et havendorum obligacione. Et nos Guillelmus de Valle sicca, legum doctor, vicecancellarius, Sperandeu Cardona et Petrus de Berga, jurisperiti, negociorum Curie promotores ac Cancellariam Regentes,

Bartholomeus Sirvent, prothonotarius, Julianus Garrius, Thesaurarius, et Nicholaus moratonii, Archidiaconus de laminyana in Ecclesia Urgellensis, subthesaurarius dicti domini Regis, promittimus et convenimus vobis dictis Arnaldo de alosio, Petro Cardona, Petro ferrarii, Bertrando torrat, Petro Andree et Petro tequi, arrendatoribus, ac juramus sponte per dominum deum et eius sancta Quatuor Euangelia manibus nostris tacta, predictum arrendamentum et omnia ac singula in preinsertis capitulis expressata, quantum in nobis fuerit et pacietur justitia, tenere et servare et scienter consulendo aut cartas litteras seu provisiones mandando conficiendo signando et expediendo aut alias non contrafacere vel venire aliqua ratione seu causa. Et ulterius, nos dictus Rex, pro execucione dictorum capitulorum et quia inter nos et vos in pactum deductum fuit, ex certa nostra sciencia facimus constitutuimus et ordinamus certos et speciales procuratores nostros et ad infrascripta generales Guillelmum sunyolli et Nicholaum sunyolli fratres, Berangarium Duran et Raymundum ferrarii mercatores, habitatores Cesarauguste, licet absents tamquam presentes, et quemlibet eorum in solidum, ita quod occupantis condicio pocior non existat, sed quod per unum eorum inceptum fuerit per alium mediari valeat et finiri ac duci totaliter ad effectum, Ad comperendum pro nobis et nomine nostro coram justitia Aragonum seu in eius Curia et inibi judicialiter confitendum omnia et singula supradicta Et audiendum quascumque sententias seu condempnationes contra nos pro premissorum observacione per dictum justiciam proferendas et eis conscienciendum, Et nos et omnia bona nostra qua habemus vel habebimus in dicto Regno Aragonum foro et districtus dicti justitie summittendum, Et generaliter omnia alia et singula in premissis et circa ea faciendum exercendum et procurandum que nos possemus personaliter constituti, eciam si alias mandatum exigent speciale, Et volentes eos et quemlibet eorum ab omni onere satisdandi de judicato soluendo et Ratione penitus relevare fidejubentes in his pro eis et quolibet eorum, promittimus in manu et posse notharii et scriptoris infrascripti ut infra stipulantes judicio sisti et judicatum solvi cum suis clausulis universis nosque semper habere ratum gratum et firmum totum et quidquid per eos seu aliquem eorum circa hec actum dictum gestum et procuratum fuerit et nullo tempore revocare sub bonorum nostrorum omnium ubique habitorum et habendorum obligacione. Et pro dictorum capitulorum observacione promittimus presens procuratorum non revocare quod, si forsan de certa sciencia vel per oblivionem aut alias fieri, talem revocationem carere penitus volumus viribus et effectu, Et omnia que super his per dictos

procuratores vel eorum aliquem fierent non obstante revocatione ipsa plenam in iudicio et extra optineant roboris firmitatem. Hec igitur omnia et singula que dicta sunt superius, tam nos dictus Rex quam nos dicti Arrendatoris quam Ego dictus Berengarius de Cortilles, facimus pascimur et promittimus in manu et posse scriptoris et notarii infrascripti ut publice persone, nomine omnium quorum interest et intererit ac interesse poterit in futurum hec a nobis et quolibet nostrum stipulantis acceptantis et legitime recipientis. Data et acta barchinone, Decima die Novembris Anno a nativitate domini Millesimo Trecentesimo Nonagesimo Quarto, Regnique nostri dicti Regis Octauo. Petrus Olzina.

Signum Johannis dei gracia Regis Aragonum etc. Qui hec concedimus et firmamus ac Juramus, et huic publico instrumento pro eius corroboracione majori sigillum nostrum apponi jussimus impendenti. Rex Johannes. Signa Arnaldi de Alosio, Petri Cardona, Petri ferrarii et Petri Andree, Arrendatorum predictorum. Signum berengarii de Cortilles consentientis. Signa Guillermi de Vallesicca, Sperandei Cardona, Petri de berga, Bartholomei siruent, Juliani garrius et Nicolai moratoni predictorum, Qui hec dictis nominibus concedimus et firmamus.

Testes sunt qui ad predicta presentes fuerunt, videlicet firme dicti domini Regis nobilis hugo de Angularia, miles, Camarlengus, et Petrus de benjure, secretarius, ac dicti Julianus garrius, Thesaurarius, et Nicholaus Moratoni subthesaurarius dicti domini Regis. Et firme dictorum Arnaldi de Alosio, Petri ferrarii et Petro Cardona ac Petri Andree, qui predicta firmarunt in dicta ciuitate barchinone undecima die dicti mensis Novembris sunt, dicti Nobiles Hugo de Angularia Julianus garrius et Nicholaus moratoni ac Jacobus pastoris et ffranciscus de vinyamata, de Thesauraria dicti domini Regis. Et firme dicti Berengarii de Cortilles, qui predicta firmavit in dicta Ciuitate barchinone xj die decembris anni predicti, sunt Johannis garrius, scriptor porcionis, et ffranciscus deude, negociorum curie Regie promotor, consilarii dicti domini Regis, Et dictus Jacobus pastoris ac Arnaldus maçana, conversus Civis Barchinone, Et firme dictorum Guillermi de Vallesicce, Sperandei Cardona, Petri de berga, Bartholomei Siruent, Juliani garrius et Nicolai moratoni, qui predicta firmarunt et jurarunt in dicta Ciuitate barchinone nona die dicti mensis decembris, sunt bernardus ayberni burgensi perpiniani, et ffranciscus deude, ville sancti Matthei Montesie.

Sig-num mei bonanati egidii predicti domini Regis scriptoris et auctoritate Regia per totam terram et dominacionem suam notarii publi-

ci qui premissis interfui hecque in hiis duabus peciis pergamenii filo consutis, quarum prima continet septuaginta lineas, primaquarum incipit In nomine sancte et individue Trinitatis Et finit seu arrendamus. Et ultima incipit mentum Et omnia. Et finit tenere. Secunda vero pecia continet xxix lineas perfectas et unam imperfectam vltra signum domini Regis et signa Arrendatorum et consencienium et testes ac signum Domine Regine, quarum linearum perfectarum prima incipit servare ac et finit dantes, et ultima incipit promittimus in Et finit domini Millesimo de dicti dominis Regis mandato in hanc publicam formam redigens scribi feci et clausi. Etc.

Dominus Rex mandavit michi bonanato egidii, in cuius posse firmavit et juravit.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1984, f. 7 y següents.
Inédit.

LXII

(Volum II, plana 172).

8 Febrer 1395.

Ampliació de la precedent contracta, facultant als arrendadors pera la encunyació de mitjos Timbres y quarts de Timbre.

En Joan, per la gracia de Deu et cet. Als feels nostres lo maestre, guardes, scriua Real e altres qualseuol oficials e moneders de la seca de perpenya, salut e gracia. Ja sia que en los capitols del arrendament deles seques dor de nostra senyoria, per nos fet no ha molt als faels nostres Narnau dalos e an pere Cardona, de barchinona, an pere ferrer, de solsona, an bertran torrat an pere andreu e an pere taqui, de perpenya, mercaders, per batre en aquelles dins los comtats de Rossello e de Cerdanya timbres dor de lley de .xxiiij. quirats e mig e de talla de .lviiij. e mig lo march de perpenya, no sia feta mencio alguna que puxen esser batuts migs timbres e quarts timbres dor, empero com vegam e conegam que aço sera molt profits al batement de la dita moneda e encara a la cosa publica de nostres Regnes e terres, e gran aviament dels mercaders e de tota la gent : plau nos e volem, e a vosaltres dehim e manam spressament e de certa sciencia, que si per los dits arrendadors, o part lur, daço serets requets, batats en la dita seca migs timbres e quarts timbres dor segons la ley e la taylla desus dites, e aço no mudets ni dilatets car de certa sciencia per les dites rahons volem que axís

faça. Dada en Barchinona a .viiij. dies de febrer, en lany dela nativitat de nostre senyor Mil trecents noranta cinch. Vidit Sperandeus — Rex Johannes. — Dominus Rex mandavit mihi bonanato egidii. Vidit eam Thesaurarius.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1984, f. 76 v.
Inédit.

XLIII

(Volum II, plana 123).

10 Febrer 1395.

Modificació de la llegenda manada posar als Timbres y als llurs divisors.

En Johan, per la gracia de deu etc. Als faels nostres los Maestres, guardes, scriua Rey al e altres officials e moneders de la secca de perpenya, salut e gracia. Jatsia que en los Capitols del arrendament no ha molt per nos fet an Arnau dalos e an p. cardona, de barchinona, an p. ferrer, de solsona, an bertran torrat an p. andreu e an p. taquí, de perpinya, mercaders, de totes les seques dor de nostra senyoria per batre en los Comtats de rossello e de Cerdanya Timbres dor de ley de .xxiiij. qujrats e mig e de talla de Cinquanta vuyt e mig lo march de perpenya, sie expressament contengut que en la circumferencia dels dits Timbres dor, ço es de la part on es lemprempta dels nostres Timbre e Targa Rey al, sien les letres o diccions següents: apprehende arma et scutum et exsurge in adiutorium michi; Empero, com apres haiam sabut que les dites letres o diccions no poden ben caber en la dita circumferencia dels dits Timbres, plau nos quen sia tret, et scutum et exsurge, axí que solament sien en la dita part dels dits Timbres les letres següents: apprehende arma in adiutorium michi. E no res menys nos plau, que en los migs Timbres e quart timbres, que per vigor duna provisio o letra per nos sobre aço novellament atorgada podets batre si per los dits arrendadors ne serets requests, puxats metre també duna part com daltre aquelles de les dites letres o diccions contengudes en los dits Capitols queus parran e degudament caber hi poran, remetens aço a vostre arbitre; pero apres que haurets deliberat e mes en practica quals letres o diccions hi poran bonament caber, noy mudets res sens nostra special licencia e voler.

Dada en Barchinona, a .x. dies de febrer, en lany de la nativitat de nostre senyor Mil ccc Noranta Cinch. Vidit Sperandeus.—Dominus Rex, presenti Thesaurario, mandavit mihi bonanato egidii; vidit eam Thesaurarius.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1984, f. 77 v.

Inédit.

XLIV

(Volum II, plana 174).

30 Janer 1395.

Facultat otorgada als arrendadors del batiment de «Coronats d'Aragó», pera ferne batre de valer de dos diners.

Johannes etc., fidelibus nostris magistro, custodibus et aliis officialibus et monetariis secce auri et argenti ville perpiniani, salutem et gratiam. Quodque in arrendamento per nos pridem facto arnaldo dalos et petro Cardona, barchinone, Petro ferrarii, Solsona. Bertrando torrat, Petro Andree, et petro taqui, perpiniani mercatoribus, de seccis argenti nostri dominii pro cudendo infra Comitatus Rossilionis et Ceritanie monetam argenti vocatam coronats, contineatur expresse quod dicti coronats fiant de valore quatuor denariorum et octo denariorum barchinonensium: Attamen, quia in nostro dominio est ad presens penuria seu deffectus monete minute, volumus et placet nobis, vobisque injungimus, quod faciatis et facere possitis si per dictos arrendatores requisiti fueritis, coronats valoris duorum denariorum barchinonensium, habendo respectum ad legem et taliam in dicto arrendamento per nos datas. Et hoc non mutetis aliqua ratione. Data Barchinone .xxx. die januarii anno a nativitate domini .M.CCC.xc.v. — Vidit Sperandeus — Dominus Rex mandavit mihi bonanato egidii; Vidit eam Thesaurarius.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1984, f. 73 r.

Inédit.

XLV

(Volum II, plana 174).

15 Febrer 1395.

Facultat otorgada als arrendadors del batiment de «Coronats d'Aragó», pera escursar la llegenda en ells manada posar y pera gravarhi contrasenys als indicadores de son respectiu valor.

En Johan, per la gracia de Deu Rey darago etc. Als feels nostres los Mestre, Guardes, scriva Rey al e altres officials e Monaders dela secca de perpenya, salut e gracia. Jatsia que en los Capitols del arrendament no ha molt per nos fet a (etc.), de totes les seques dargent de nostra senyoria, per batre en los Comtats de Rossello e de Cerdanya moneda dargent de ley de Cinch diners, e de taylles de cent quaranta e quatre, e de setanta dos, lo march de perpenya, sia un capitol del tenor seguent : Item, que la dita moneda dargent sia apellada coronats darago, e sia de la una part una testa coronada de corona Rey al qui mostre mige cara, sens altres obres, E entorn sien les letres següents, Johannes dei gracia rex Aragonum : E de la altra part haie un cayro Rey al mig de quatre migs compasses qui sien granejats, sens altres obres, e entorn sien les letres següents : Dominus protector meus et adjutor meus; Empero, com apres haiam sabut que les dites letres o diccions no poden be caber en la circumferencia, tambe dels dits coronats com de aquells altres de valor de dos diners que apres ab nostra letra hauem consentit esser faedors en la dita secca: Perço consentim e plau a nos, que en los dits coronats puxats metre, tambe duna part com daltra, aquelles de les dites letres o diccions queus parran e degudament caber hi poran, e que per mils conixer quals dels dits coronats seran de vuyt, quatre, o dos diners, romanents hi pero les empremtes dels dits cayro Rey al e Testa coronada, puixats fer aquelles obres o contrasenys en cascuna tayla dels dits coronats, que a vosaltres millor semblara, remetents aço a vostre arbitre : Pero apres que haurets delliberat e mes en practica les dites obres o contrasenys, e quals letres o diccions hi poran bonament caber, noy mudets res sens nostre special licencia e voler. Dada en Barchinona, a .xv. dies de febrer, En lany de la nativitat de nostre senyor .Mil.ccc.xc.Cinch. Vidit Spe-randeus. — Dominus Rex, presente Nicolao moratonis locumtenentis The-saurarii qui eam vidit, mandavit mihi bonanato egidii.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 1984, f. 80.

Inédit.

XLVI

(Volum II, plana 174)

28 Febrer 1407.

Ordre del rey D. Martí pera que s'encunyin a Valencia Reals de plata, anomenats «dehuytens», de lley de onze diners.

Nos, en Martí, per la gracia de deu Rey Darago etc. Congrua es a la Real dignitat, ab pensa curosa provehir e socorrer a la indempnitat e profit de sos naturals e sotmeses, e de la cosa publica de sos Regnes e terres : Attenents, donchs, que per rao de la gran inopia e fretura de moneda menuda que es al temps present en la ciutat e Regne de Valencie, los habitants e negocieiants dins aquell sostenen grans dispendis e dampnatges, com no pugen sens gran dificultat trobar cambi de menuts a flori per fer pagues e despeses a aquells necessaries, si ja no es a gran menyscapte e abatiment del flori, per manera que, si per nos sobre les dites coses no era provehit de remey condescent, los dits habitants, mercaders e negocieiants en lo dit Regne serien costrets per la dita raho cessar de mercadeiar e fer sos trafechs, segons hauen acostumats, en gran e irreparable dan daquells e de tota la cosa publica del dit Regne, e encara de nostres drets e Regalies, qui reebrien en aquest cas no poca diminucio : pertal, volents segons se cove provehir degudament en les dites coses, haut sobre aço gran e solemne consell, ab tenor de la present volem provehim, statuim e ordonam que daçi auant en la secca de la dita ciutat de valencia sia batuda moneda de Reals dargent, appellats dehuytens, del pes, talla e figura que ça enrera es acostumat fer e batre. Empero, per tal que fer e batre los dits Reals de ley de onze diners e sis grans, dos grans mes o menys, segons fins açi es estat fet e acostumat, no poria esser fet sens gran dan de nostres drets e Regalies, com segons es notori largent al temps present sie en maior preu e valor que no era en lo temps que fou dada e ordonada la dita ley dels dits Reals, perço volem, ordonam, statuim ab aquesta mateixa, que per tal que la dita moneda puxa esser fabricada sens dan e diminucio de nostres Regalies, aquella sia feta e batuda dargent de ley de onze diners, dos grans mes o menys, e quels dits Reyals que daçi avant seran batuts del dit argent, correguen e vallen dehuyt diners manuts Reals per tot lo dit Regne de Valencie, Ciutats, viles, Castells e lochs daquell, segons quels altres Reals

dargent han valgut e valen per tot lo dit Regne de Valencie, Ciutats, viles, Castells e lochs daquell, segons quels altres Reals dargent han valgut e valen de present. Manant expressament e de certa sciencia, sots pena de Mil florins d'or e incorriment de nostra ira e indignacio, als maestres, guardes, assayadors e altres ofiçials de la secca demunt dita, e a altres ofiçials als quals se pertanga, que les presents nostres ordinacions, estatut, voler e provisio, e totes les coses en aquella contengudes, tinguen fermament e observen, tenir e observar façen inviolablement, E noy contravinquen per alguna manera o raho. En testimoni de la qual cosa havem manat fer la present, ab nostre segell comu segellada. Dada en Valencia, a .xxviiij. dies de febrer, en lany de la nativitat de nostre senyor .m.cccc.vij. Rex Martinus — Dominus Rex mandavit mihi Johannes de Tudela.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2260, f. 94.

Inédit.

XLVII

(Volum II, plana 193).

19 Novembre 1407.

Arrendament de la seca de Perpinyá, pera la encunyació en ella de «Croats d'Aragó» y de moneda menuda.

In nomine nostri Domini Jhesu Xristi. Pateat universis, Quod Nos Martinus dei gracia Rex Aragonum etc., Curie nostre et reipublice ville perpiniani et Comitatum Rossilionis et Ceritanie tuidenti utilitate et comodo, super his provisio cognitis et diligenti meditatione pensatis, de certa sciencia et consulte, vendimus seu arrendamus vobis fidelibus nostris Johanni vivot. Civi Maioricarum, et ff Francisco barceloni, mercatori valencie, et vestris ac quibus volueritis, per modum inferius designatum, seccam nostram argenti ville perpiniani et comitatum predictorum, pro faciendo cudi in dictis villa et Comitatibus, Crucessignatos sive croats et monetam minutam argenti inferius designandos: Necnon et totum ius nobis et successoribus nostris in dicta seca pertinens quovis modo; Ita quod, vos dicti Johannis vivot et ff Francisco barceloni loco nostri, et non alii quicumque, cudi faciatis in ea subscriptos Crucessignatos sive croats et monetam minutam argenti, utaminique

ac uti possitis libere arrendamento presenti : Quamquidem vendicionem seu arrendamentum, vobis et vestris ac quibus volueritis facimus, ad et per illud tempus, precium, condiciones et formam, que describuntur et declarantur inferius in quibusdam capitulis inter nos et fidelem consiliarium ac The-saurarium nostrum Johannem de plano legum doctorum parti ex una, Et vos dictos Johannem vivot et franciscum barceloni ex altera, concordatis initis et factis, tenor quorum in modum habetur sequentem. En nom de deu sia e de la gloriosa madona sancta maria e de mossenyer sant Johan babtista: lo senyor Rey arrenda e ven an Johan Vivot, Ciutada de Mallorqua, e an francesch barcelo, mercader de valencia, e a qui ells volran o donaran loch, e a lurs companyons, la seca dargent tantsolament dels Comtats de rossello e de Cerdanya : axi empero que puixen batre en la vila de perpenya, en la liça del Castell, o en altres qualsevol lochs insignes reyal's dins los Comtats dessusdits, moneda dargent de ley de .xj. diners, axi que del march de perpenya traguén .lxx. peças, ço es croats, aforats cascuna peça .xviij. diners, pero que alcu no sia forçat de pendrels. E que si los dessusdits volran fer moneda menuda, de ley de .ij. diners e a talla de .xxj. sous lo march de perpenya, les guardes puixen passar sis diners mes o menys en lo march, o si volran batre algunes malles menudes a la dita ley de .ij. diners e talla de .xxj. tro a .xxij. sous lo march, les guardes puixen passar .xij. diners mes o menys en lo dit march, tinent hi compte de fort e feble, que ho puixen fer e batre aquella quantitat ques volran, axi de la una talla com del altra, per espay de .x. anys comptadors apres quatre mesos que la ferma e compli-ment dels presents capitols sera feta. Item, quels dits arrendadors sien tenguts donar al dit senyor Rey, e aqui ell volra, per tots los dits .x. anys, .vij. m. d. florins dor darago, En aquesta manera; ço es saber, que com lo dit senyor sia tengut e obligat en los dits .vij. m. d. florins dor a les persones següents, ço es, a mossen berenguer Dolms, Conseller e Camarlench seu, .v. m. .dcc.lxxxx. florins dor, E an francesch ferrer, Maestre de la seca de valencia, en .m.ccx. florins dor, E an luys jorda, mercader de valencia, en .d. florins dor, ab diverses cauteles, axi per raho de prestechs al dit senyor per ells fets com en altra manera, los dits arrendadors contentaran ab dites e ab obligacions als creedors del dit senyor dessusdits, en les dites quantitats, E los dits creedors, haudes les obligacions dessus scrites a aquell temps que ab los dits se convendran, sien tenguts restituir les dites cauteles al mestre racional de la cort del dit senyor. E pus les dites coses haïen bon compli-ment segons dit es, los dits arrendadors e mestre de la seca, ne alguns altres per ells, no sien tenguts de retre compte al dit senyor ne a son mestre racio-

nal, ne a son lochtinent, ne a algun altre per ell, del dit arrendament en alguna manera. Item, que si en lo dit batiment de la dita moneda exia alguna deliurança grassa o magra de ley o fort o feble de talla, pero que lo gras o magre no fos mes de .ij. grans de la ley e la talla no fos mes o menys de miga peça mes o menys en l'argent en lo march de la dita moneda de talla de .lxx. peçes lo marc, que aytal deliurança per aviament de la seca puixa passar, pero que lo mestre guardes escriba Reyals tinguen compte dels forts als febles e dels febles als forts, e del gras al magre e del magre al gras, així que quant en la dita seca seran batuts e deliurats .d. marchs dela dita moneda, haïen fet per manera que sia satisfet lo fort al feble e lo feble al fort, e lo gras al magre e lo magre al gras, axí que romanga equal o poc mes o menys, o al cap del any. Item, que si en lo march e batiment de la moneda menuda exia alguna deliurança grassa o magra, fort o feble, de ley o talla, pus no fos mes de .iij. grans en la ley, .vj. diners en lo march, E en les malles dotze diners de nombre, segons mes o menys, que aytal deliurança puixa passar, tinent hi compte lo mestre e guardes en la forma damunt dita en lo precedent capítol. Item, que lo dit senyor promet e jura que, durant lo dit arrendament e venda, no arrendara vendra o consentira, ensemps o departidament, per negun cas o manera, a altra o altres persones per maior o menor preu la dita seca, ne per negun cas aquella se aturara o pendra, ne aturar o pendre fara per assí o ason primogenit ne per altres qualsevulla persones, ne en alguna part dels dits Comtats fara ne permetra batre o fer batre de la dita moneda d'argent e menuda en alguna manera, ne encara altra moneda d'argent o menuda semblant o dessemblant, aforada o no aforada, de qualsevol pes o ley que puixa esser, ne encara per gran utilitat o necessitat urgent, sino solament per los dits arrendadors o companyons lurs o per qui ells volran durant lo dit arrendament en la forma damunt dita, e que per tot lo dit temps del arrendament dessusdit nols puixa esser mudada per lo dit senyor, o per altra en nom seu, la dita moneda en altra figura o manera ley o talla o for, sino en la forma e manera damunt dita. Empero, que lo dit senyor hi puixa fer batre croats e moneda de tern, segons que antigament se fahia a barcelona, segons ley de .xj. diners e malla, e for antich. E si lo contrari era fet en alguna manera, lo dit senyor ara per ladonchs expresament e de certa sciència revoca, e vol que sia haut per revocat, e que tal moneda fos e sia hauda per falsa, e que axí com a falsa no pogues ne puixa correr en la senyoria del dit senyor deça o della mar, e sia del tot, sens alguna gracia o remissio que per lo dit senyor o son primogenit o altres oficials qualsevol, daço havent poder, fer no sen puixa, confiscada e guanyada per

les dues parts al dit senyor e la terça part restant als dits arrendadors e companyons lurs, sens tot embarch e contrast. E que tal moneda, en tot loch on fos o puixa esser trobada, sia presa e ocupada per los dits arrendadors e companyons lars o alguns dells, axi com a substituïts en aquella cosa per lo mestre de les seques, la qual substitucio haia a fer lo dit mestre encontinent als dessusdits, ab sagrament de no revocar o venir contra per son offci ni per interes del dit senyor: E si en alguna manera fahia lo contrari, o revocava la dita substitucio, que tal revocacio fos hauda per nulla, e no contrastant la dita revocacio, si feta era, lo dit senyor vol e ordona de certa sciencia, que licitament e justa los dits arrendadors puixen usar de la dita substitucio axi com si revocada no era, donant los en aço plen e bastant poder: E los dits substituïts sien tenguts fer sagrament e homenatge al dit mestre de respondre e darli bon compte e raho de les dites .ij. parts al dit senyor pertanyents, deduides messions e despeses que sen hagues fetes. E que tots oficials del dit senyor los haïen e sien tenguts donar en les coses dessusdites consell favor e ajuda, E axi los sie manat ab letra. Item, per tal qae la vila de perpenya sapia e senta millor en la ley e talla de la dita moneda, que la dita vila puxa elegir una guardia, la qual lo dit senyor o son procurador Rey al posen en la dita seca, la qual veia e quart que la dita moneda se faça degudament e be segons la ley e talla dessusdites, e aquesta guarda Rey al pagaran los dits arrendadors: pero que per la eleccio de la dita guarda no sia adquirit algun dret en propietat e possessio, ne puxa esser tret a consecuencia en esdevenidor contra lo dit senyor, e axi o haia a consentir la dita vila quant fara la dita eleccio per seguretat del interes del dit senyor. Item, que los oficials en cap de la dita secca o algun dells, axi com seran mestre scriva e guardes, mestre de balança tallador fonedor obres e moneders, sien pagats per los dits arrendadors segons es acostumat: empero, si lo dit senyor o lo mestre maior hi volran tenir mes guardes, a despeses del dit senyor, queu puxen fer; e que los oficials en cap de les dites seques haïen esser bons e sufficients a regir los dits officis e persones enteses en aquells, per ço quel dit batiment se faça ab aquella solemnitat que deu, squivant tota frau. E mes avant sien tenguts servir aquells officis personalment, e no per substituïts ne en altra manera. E que tota vegada lo mestre scriva e guardes Mestre de balança fonedor e tots altres oficials, sien tambe oficials dela moneda del or com del argent de la dita seca encas que sen hi bates, pero si bastar hi poran sens que no fos destrich del batiment dela moneda del dit argent: e que no puxen haver sino .j. salari forçadament, sino per avinença de abdues les dites monedes dor et dargent que en la

dita seca se batessen, e en aço faça lo dit senyor totes provisions que hi sien necessaries a instancia dels dits arrendadors. Item, que alguna persona o persones, de qualsevol ley condicio o stament sien, no gosen traure per si o per altres argent monedat dela senyoria del senyor Rey durant lo temps del dit arendament, sino tan solament la dita moneda batedora en los dits Comtats e altra qualsevol moneda d'argent quel dit senyor Rey fa o fara daqui avant batre dins lo sua senyoria. E mes avant, que alcun durant lo dit temps no gos traure dela senyoria del dit senyor argent no monedat en alcuna manera, sino prelats barons cavallers ciutadans burgeses e altres homens honrats en vexella per a lur us e stament, segons que es acostumat. E si algu fara lo contrari, que perda l'argent tant com ne traura sens tota merce, guanyadora la terça part al acusador o trobador de la dita frau, E ultra aço, aquell qui traura lo dit argent monedat o no monedat, segons dessus es dit, encorrega en pena de cors e haver, del qual haver haia lo dit senyor les .ij. parts, e la restant part sia guanyada als dits arrendadors. Item, que los dits arrendadors se puxen servir e a emprar de totes ayines e ferramentes del dit senyor que sien en la dita seca, e de totes altres coses pertanyents al obratge de la dita moneda, e quel maestre de la dita seca haia reebut ab inventari totes les aynes ferramentes o coses del dit senyor Rey, e tornar aquells al dit senyor finit lo dit arrendament en la valor que les haura preses. E com finara lo temps del present arrendament, que totes les piles e trossells tallats, que los dits arrendadors hauran fetes fer, romanguen franques al dit senyor: E mes avant, si lo dit senyor haura mester o volra les altres aynes e artificis de la dita moneda, que los dits arrendadors los hi haien a leixar e vendre per aquell preu que stimaran dues bones persones, elegidores una per lo dit senyor altra per los dits arrendadors. Item, que los dits arrendadors e companyons lurs e cascun, pugen fer traure per fondre e batre en la dita seca la dita moneda, per si e per altres, durant lo dit arrendament, tot argent monedat e no monedat dels Regnes Darago de valencia e de Mallorca e de Cerdenya e del principat de Catalunya e de totes altres terres del dit senyor, en aquella forma que los del dits Regnes e terres del dit senyor lo poden els es legit traure dels dits Comtats per portar e metre en altres lochs de la senyoria del dit senyor: E que sia manat per lo dit senyor ab bones provisions a tots los Governadors e altres oficials de la sua senyoria, quel present capitol als dits arrendadors e companyons lurs tenguen e observen sens tota contradicció e embarch, declarat empero que lo croat d'argent e la moneda barcelonesa de tern e la moneda iaquesa e Reyat d'argent menut de Valencia e Mallorquins d'argent e menuts de Mallorca, en

la dita seca no puxen esser fusos. Item, que los dits arrendadors no sien tenguts de batre la dita moneda per força en alguna manera, ne puxen esser forçats o cuytats, ans sia en lur voler de batre o cessar del tot o partida pagant lo dit arrendament. E si per algun cas de prestech faedor al dit senyor, o per messions que los dits arrendadors haguessen fetes per defendre e conservar lo dit arrendament, en la fi del temps aparia quels fos deguda alguna quantitat, vol e consent lo dit senyor, per pacte special, que no sien tenguts leixar lo dit arrendament ne cessar de batre la dita moneda sens pagar algun dret, ans haia a correr e dur lo dit arrendament en la dita forma tro que integrament e complida sien pagats e satisfets realment en moneda nombrant, de tot ço que en aquell cas los sia degut per prestech o messions segons es dit, E fins que reyalment fossen pagats nols puixa esser levat ne tocat lo dit arrendament e batiment en neguna manera per lo dit senyor o qualsevulla oficials seus. E si per alcun cas questio o debat, se esdevendra quels dits arrendadors per defendre lo dit arrendament o alcunes altres coses necessaries a aquell, hauran a fer alcunes messions e despeses, quel dit senyor en la fi dels dits .x. anys sia tengut pagar a ells aquelles messions e despeses que rahonablement hauran fetes e sostengudes : E si lo dit senyor aquelles no pagava, que'ls dits arrendadors puxen e sia a ells legut tenir lo dit arrendament e fer batre la dita moneda en la dita seca passat lo dit terme, tant e tant longament tro que plenerament en les dites quantitats fossen satisfets, comptant pro rata ço es del temps e de la quantitat que deguda lus sera. Item, que si per ventura, ço que deu no vulla, durant lo dit arrendament en la dita seca en ley e talla o altres coses se cometia alguna frau os fahia alguna cosa sinistra o que no fos leguda en qualsevol manera que dit o imaginar se puxa, que en aço solament sien tenguts los maestres qui la dita seca regirien e en lo dit frau fossen colpables, e no en res los dits arrendadors o companyons lurs pus noy fossen atrobats colpables. E quels dits mestre e maestres sien tenguts e obligats de donar compte e raho dela ley e talla dela dita moneda, e de pagar als dits arrendadors si res hi fallia : E encara tot argent quey sia perdut o menyscabat. Item, que durant lo dit arrendament, los dits arrendadors e companyons lurs qui en lo dit arrendament hauran part e oficials obrers o moneders e altres persones que capien e treballen ordinariament en lo obratge dela dita seca, e encata companyons lurs, no sien tenguts ne puxen esser forçats en alguna manera danar en neguna host o cavalcada o armada reyal, ans daço durant lo dit arrendament sien del tot franchs e quitis. E mes avant haien los dessusdits, e cascu, es puxen alegrar per gracia special, de totes altres

franqueses e privilegis que sien atorgades en temps passat a alguns obrers e moneders dela seca de perpenya o en altres seques dela sua senyoria, en-semps o departidament. E que en aquesta franquesa sien enteses totes aquelles persones que per obs dela dita seca ordinariament compraran argent, o regiran los comptes dela dita seca e del present arrendament, en qualsevol Ciutat loch o partida dela senyoria del dit senyor, o en altra qualsevulla manera ordinariament serviran o treballaran en lo lavor de la dita seca e regiment de aquella: E en cas que, sobre les persones que dela dita franquesa en lo present capitol contenguda se volran o deuran alegrar, fos contrast o dupte, ço es si servirien o treballarien ordinariament ala dita seca e al lavor d'aquella o no, que sobre aço fos e sia cregut a sacrament dels dits arrendadors o dalgun dells o de lur procurador. Entes empero que los dits arrendadors companyons e factors lurs e compradors del dit argent no passen nombre de .xxv. ques puixen alegrar de les dites franqueses. Item, que tot hom, strany o privat, de qualsevol condicio sia, qui portara argent e aquell vendra o metra en la dita seca en quantitat de deu marchs o mes, sia guiât e assegurat vinent stant e tornant de totes marques represalies e altres judicades e adjudicadores, e de tots altres deutes que dega o sia tengut a qualsevol persones, per qualsevol raho, exceptat per censals o violaris e veres comandes, pero que la stada ques fara per aquells qui vendran o metran lo dit argent no puixa passar maior spay de .xx. jorns lo dit guiatge, per tolre tota frau qui en aços pogues cometre. Item, que los dits arrendadors, pagant ara de present solament .x. florins per dret de segell dels presents capitols e de totes altres provisions qui per execucio daquells exiran per qualsevol manera, no sien tenguts pagar mes avant algun dret de segell, ara ne per avant, per negunes provisions toquants o faents per lo dit arrendament e durant aquell: E que lo dit senyor sia tengut manar totes les dites provisions esser spatxades en la forma demunt dita. Item, que la dita moneda d'argent sia appellada croats darago, e sia de la una part una testa ab corona real qui mostre miga cara, sens altres obres entorn sino les lefres següents: Martinus dei gratia Rex Aragonum; E dela altra part haia un cayro de senyal Real en mig de .iiij. migs compassos que sien granciats, sens altres obres entorn, e sien hi les letres següents: xps · Rex venit in pace. E de la moneda menuda, per semblant manera. Item, que los dits arrendadors puixan comprar tot argent e billo quis volran, per fer e batre la dita moneda de croats e menuda, per aquell preu o for e en aquell millor mercat que poran e ab los mercaders se poran acordar, concordantse del preu al for que les seques de Valencia e de barchinona hi donaran segons les

tares dels marchs. Item, que lo dit senyor, per sa gran utilitat e aviament e profit de la cosa publica dels dits Comtats e de les altres terres sues quis seguiran per lo dit batiment, promet en sa bona fe Rey al, e jura sobre los sants quatre evangelis de ses mans corporalment tocats, que totes les coses dessus e deius scrites en los presents capitols o qualsevol daquells contingudes observara e tendra complidament, tenir e observar fara per tots sos oficials e sotmesos presents esdevenidors, E que no contrafara ne per altre contrafer permetra per qualsevol manera o raho, e si dupte algu era mogut per qualsevulla persones en los presents capitols e arrendament, que ans de fer algun enantament lo dit senyor hi haia o sia tengut apellar e oyr los dits arrendadors, E per complir les dites coses e cascuna daquelles en la dita forma, lo dit senyor mana de present totes letres e provisions penals e en altra manera, tant forts com fer se puixen els sien necessaries. Item, que lo canceller vicecanceller e Tresorer del dit senyor que vuy son, o per temps seran, durant lo dit arrendament, E encara tots Regents les dites Cancelleria e Tresoreria, sotstresorer e lochtinent, prometran e juraran que contra los presents capitols o algun d'aquells en tot o en part no vindran ne consellaran, ne consentiran per altres esser fet e consellat, ne faran signaran o spatxaran provisio alguna que al dit arrendament e capitols pogues noure e contravenir, ans tant com en ells sera servaran e servir faran complidament tots los presents capitols e les coses en aquells contingudes. E per tots les coses dessus dites e cascuna de aquelles atendre e complir, lo dit senyor Rey obliga als dits arrendadors e companyons lurs tots sos bens rendes e drets, a ell ara o en sdevenidor pertanyents per qualsevol manera en los dits Comtats de Rossello e de Cerdanya e encara en lo principat de Catalunya, per qualsevol titol causa o raho, axi que si per lo dit senyor o per altres qualsevol oficials o persones, els dits arrendadors e companyons lurs eren o seran pertorbats en lo present arrendament contra forma e manera dels damunt dits capitols o dalcu dells, e per tots dans messions interesses que haurien sostenguts o fets en qualsevol manera, fos e sia feta execucio rigorosa en les dites rendes o drets del dit senyor per aquell oficial o oficials seus quin serien requests per los dits arrendadors o algu dells, als quals ho mana lo dit senyor ab lo present capitol, sots pena de .ij. milia florins a cascun e privacio dels officis, tota excepcio cessant e totes solemnitats de dret e de fet apart posades, tro a plena satisfaccio de les coses dessus dites e cascuna daquelles. Predictum itaque arrendamentum seu vendicionem, precio septem mille Quingentorum florenorum auri de aragonis, et omnia et singula in preinsertis capitulis et

quolibet eorundem contenta, convenimus et promittimus vobis dictis Johanni vivot et francisco barceloni, absentibus, tamquam presentibus, et quibus volueritis, ac secretario et notario infrascripto nomine vestri et eorum quorum intersit, stipulanti ut infra, tenere et observare attendere et complere et non contrafacere nec per aliquem contraferi permittere ratione aliqua sive causa. Et pro capitulorum predictorum conservacione ac executione cuiuslibet eorundem, mandamus fieri et expediri omnes provisiones et litteras vobis necessarias, quando et quociens per vos aut alios vestri pro parte fuerit requisitum. Dantes et renicentes vobis et vestris si quid et quidquid predictam que vobis arrendamus et vendimus modo predicto aut jus pro ipsis nobis aliquo modo pertinens, valent plus nunc seu valebunt precio antedicto, et in dictis capitulis declarato. Et renunciantes legi sive juri quo deceptis ultra dimidiam justici precii subvenitur, et omni alii juri foro rationi et consuetudini et cuicumque alii auxilio contra premissa et infrascripta nos juvantibus quovismodo, Convenimus et promittimus vobis et vestris, arrendamentum predictum, sub modis formis et condicionibus expressis et declaratis in capitulis antedictis, vos et vestros et quos volueritis facere habere tenere et possidere in pace ac tute contra cunctas personas corpus et collegia, et teneri vobis et vestris inde firmiter de eviccionem, omnique damno litis et extra, prout in preinsertis capitulis continetur. Et pro predictis omnibus et singulis atendendis firmiter et complendis, ac pro firma et legali eviccionem eorum, obligamus vobis et vestris omnia bona nostra ubique habita et habenda. Et pro maiori efficacia premissorum, juramus sponte per dominum deum et eius quatuor evangelia sacrosanta per nos corporaliter tacta, premissa omnia et singula tenere servare attendere et non contrafacere vel venire ratione aliqua sive causa. Mandantes, tenore presentis publici instrumenti, illustri Martino Regi Sicilie, primogenito nostro carissimo ac in omnibus regnis et terris nostris generali gubernatori et in eis post dies nostros universali deo propicio successori, necnon eius vicegerentis in Comitibus antedictis, vicariis Rossilionis et Ceritanie, baiulo ville perpiniani, ceterisque universis et singulis officialibus nostris et subdictis ad quos spectet, et ipsorum officialium locatinentibus presentibus et futuris, de certa sciencia et expresse, sub ire et indignationis nostre incursu ac pena mille florenorum auri de bonis contrafacientium irremiscibiliter habendorum, quatenus preinserta capitula et unumquidque ipsorum et in eis contenta tenentes et tenaciter observantes, contra ea non faciant aut veniant seu aliquem contrafacere aut venire permittant aliqua ratione, et suplemus ac tollimus de nostre Regie plenitudine potestatis dubium et vicium quolibet

omnemque defectum impugnacionem et nullitatem juris et facti si quid vel sique ratione solemnitatis omisse seu alias in contractu huiusmodi impingi reperiri que possent quomodolibet, seu notari: nos itaque, Johannes vivot et franciscus barceloni, humilis vassalli et subditi vestri dicti domini Regis, arrendatores et emptores, predicti arrendamentum huiusmodi acceptantes a vobis sub modis formis et condicionibus expressis in capitulis preinsertis, promittimus uterque nostrum in solidum vobis dicto Illustrissimo domino Regi et vestris, quod vobis et eis preinserta capitula vobis servantibus et facientibus ab unguem servari, attendemus, complebimus et efectualiter observabimus omnia et singula que complere tenere et observare teneamur prout in preinsertis capitulis continetur, et pro predictis omnibus et singulis complendis et firmiter observandis, obligamus vobis dicto serenissimo domino Regi, uterque nostrum in solidum, omnia et singula bona nostra et utriusque nostrum mobilia et immobilia ubique habita et habenda. Renunciantes quantum ad hec beneficio novarum constitutionum, et dividendarum accionum, et epistole divi driani (sic), et consuetudini barchinone loquenti de duobus vel pluribus se in solidum obligantibus, et omnibus legibus juribus foris rationibus constitutionibus et consuetudinibus quibus contra premissa possemus modo aliquo nos juvare. Et ut predicta maiori robore fulciantur, juramus sponte per dominum deum et eius santa quatuor evangelia manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula, prout superius continentur et per nos sunt promissa, attendere et complere, tenere et observare ac in nullo contrafacere vel venire aliquo jure causa vel ratione; hec igitur que dicta sunt supra facimus paciscimur et promittimus tam nos dictus Rex quam nos Johannes vivot et franciscus barceloni, arrendatores jamdicti, in posse secretarii et notarii infrascripti, tamquam publice persone, nomine omnium quorum interest et intererit ac interesse poterit in futurum, a nobis et quolibet nostrum legitime stipulantis, per quem volumus de arrendamento huiusmodi et aliis in eodem contentis fieri unum et plura originalia publica instrumenta, eciam si necesse fuerit de quolibet capitulorum superius insertorum. Quod est datum et actum in Regali Civitate Valencie, .xix. die Novembris anno a nativitate domini .M.CCCC. Septimo, Regnique nostri Duodecimo.

Signum Martini etc. Qui hec firmamus concedimus et juramus huicque publico instrumento sigillum nostrum appendicium jussimus apponendum. Rex Martinus.

Signa Johannis vivot et francisci barceloni, arrendatorum predictorum,

qui hec concedimus firmamus et juramus. Testes sunt etc.—Sig-num mei Jacobi tavasthani, locumtenenti prothonotarii dicti domini Regis, etc. — Dominus Rex mandavit mihi bernardo medici, in cuius posse ipse et dicti arrendatores firmarunt et jurarunt.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2260, fs. 150-154.
Inédit.

XLVIII

(Volum II, plana 193).

26 Juny 1409.

Traspás y modificació del arrendament de 19 de Novembre de 1407, ampliantlo ab la facultat d'encunyar «Blanques coronades».

In nomini nostri domini Jesu Xristi, pateat universis: Quod nos Martinus dei gratia Rex Aragonum, Evidenti utilitate et comodo Curie nostre super his previsis cognitis et attentis, de certa sciencia et consulte, vobis fidelibus nostris bernardo de monte palatio, domicello, et berengario de cortilio, civi barchinone, et vestris et quibus volueritis, habentibus ut asseritis locum et cessionem a Johanne vivot, cive Maiorice, et ffrancisco barceloni mercatore valencie, de quodam arrendamento secce nostre argenti ville perpiniani et Comitatum Rossilionis et Ceritanie, per tempus decem annorum et pro certo precio, eis facto cum quodam publico instrumento sigillo nostro appendicio insignito, datum valencie Decima nona die Novembris anno a nativitate Domini millesimo Quadrigentessimo septimo, et clauso per fidelem secretarium nostrum bernardum medici, auctoritate Regia notarium publicum per totam terram et dominacionem nostram, vendimus seu arrendamus ac arrendamento predicto unimus et aggregamus, absque preiudicio et derogacione arrendamenti eiusdem, ad et per tempus predictum, condiciones et formam descriptas inferius, omnia et singula contenta in quibusdam capitulis inter nos et fidelem Consiliarium et Thesaurarium nostrum Johannem de plano, legum doctorem, parte ex una, Et vos dictos bernardum de monte palacio et berengarium de cortilio, ex altera, concordatis initis et factis: Quorumquidem capitulorum tenor, sequitur in hunc modum. En nom de nostre senyor Deu: Com lo senyor Rey, ab carta ab son segell enpendent segellada, dada en valencia a .xviiiij. dies de Noembre del any Mil Quatrecent set, haja arrendada la sequa de la vila de perpenya an Johan vivot, de Mallorques, e an ffrances barcelo, mercader de valencia, los quals nan donat loch an bernat de Muntpalau, donzell, e an

berenguer dez cortey, ciutada de barchinona, per batre o fer batre moneda dargent e menuda, çoes de ley de onze diners, axi que del march de perpenya traguén setanta peçes, çoes croats, aforats cascuna peça deseuyt diners, pero que algun no sia forçat de pendrels: E que si los dessus dits volran fer moneda menuda, de ley de dos diners e taylla de vint y un sol. lo march de perpenya, les guardes puxen passar sis diners mes o menys en lo march, o si volran batre algunes malles menudes a la dita ley de dos diners e talla de vint e un tro a vint e dos sous lo march, les guardes puxen passar dotze diners mes o menys en lo march, tinent hi compte de fort e feble, que ho puxen fer, e batre aquella quantitat ques volran axi de la una talla com dela altra, per spay de deu anys comptadors apres quatre meses que la ferma e compliment dels dits capitols sera feta, çoes per preu de set milia Cinchcents florins dor darago, segons en lo dit arrendament o carta daquen feta se conte largament. E com per informacio vertadera, lo dit senyor haja sabut que lo argent sia en tan gran for que los dits arrendadors no hajan pogut batre facilment dela dita moneda segons forma del dit arrendament, sens gran lur dan o perdua, stant en lo for que vuy es, axi que lo dit arrendament es a ells no solament infructuos ans evidentment damnos: Es convengut entre lo dit senyor, de una part, per profit e interes seu e de la cosa publica, qui es molt carregada per la gran quantitat de les monedes stranyes qui son vuy en lo principat de Cathalunya, en special de scuts e blanques de ffrança quis son meses a molt majors fors que no valen de ley, E per ço que pus facilment hajan exauch e sien foragitades, per tant lo dit senyor, volent dar loch al batiment de la moneda dejus especificada, En axi que per aviament del dit arrendament sens perjudici e interes daquell e dels Capitols e altres coses en aquell contengudes, sino en quant per los presents hi es ajustat o mudat: Es convengut e en pacte deduit entre lo dit senyor e los arrendadors demunt dits, que ultra lo dit arrendament puxen batre e fer batre durant lo dit temps del dit arrendament, sis volran, blanques coronades de vuyt diners la peça, e miges blanques coronades de quatre diners la peça, o malles de dos diners la peça, a ley de quatre diners dezevuyt grans a talla de setanta quatre peces de les majors en lo march, aquella quantitat ques volran, dins la dita vila de perpenya o en los altres lochs contenguts en los primers capitols, romanents los dits primers capitols del dit arrendament e cascun dells e les coses en aquells contengudes, sino en quant per los capitols hi es ajustat o mudat, en tota lur plena força e valor. Plau al senyor Rey, segons les respostes fetes en cascun capitol. Item, que los dits arrendadors no sien forçats en alguna manera

batre la dita moneda, ans sia en lur voler de batre o cessar del tot o partida, pus paguen los dits arrendadors lo preu del dit arrendament e del present anadiment. E si per algun cas, per messions que los dits arrendadors haguessen fetes per deffendre e conservar lo dit arrendament, los era deguda alguna quantitat, vol e consent lo dit senyor per pacte special que no sien tenguts leixar lo dit arrendament, ne cessar de batre la dita moneda, sens pagar algun dret, ans haja a correr e dur lo dit arrendament en la dita forma tro que entegrament e complida sien pagats e satisfets realment, en moneda nombrant, del preu del dit arrendament e anadiment de tot ço que en aquell cas los fos e sera degut per messions, segons es dit, e fins que realment fossen pagats nols puxe esser levat ne tocat lo dit arrendament e batiment en neguna manera per lo dit senyor o quals sevol oficials seus: Plau al senyor Rey, pero declarat que ells, batent o no batent, pus lo senyor Rey los do facultat de batre, hajan a pagar los preus axi del primer arrendament com del present anadiment, e tant com toqua les messions quels arrendadors haurien a fer per deffendre larrendament, Plau al senyor Rey, pus les dites messions sien fetes per deffensio dels contractes rahonablement, declarat la on diu que tro les dites messions li sien pagades puxen batre, declara lo senyor Rey que pero ells hajan a pagar lo preu del dit anadiment prorata del temps que batrien ultra los deu anys del dit arrendament, e aquell se puxen retenir en paga daço que per les dites messions los sera degut, e que satisfets dels dits preus hajan a cessar lo dit batiment, e ces lo present arrendament. Item, es convengut, quels dits arrendadors puxen batre o fer batre e per la dita moneda, de tot argent, çoes, del billo argent mercat monedat e no monedat, tornantlo a la dita ley e liga segons demunt es dit, exceptat les monedes que vuy se baten en la senyoria del dit senyor: Plau al senyor Rey, e plauli, encara, que en les deliurances se haje raho de fort e feble, magre e gras, segons sera concordat ab lo Tresorer e ab lo Maestre de la sequa de barchinona. Item, que los dits arrendadors sien tenguts dar al dit senyor, per preu e per tots altres profits e emoluments del present anadiment, Mil Setcens Cinquanta florins dor darago, pagadors en aquesta forma: Ço es, que obligaran pagar los Mil florins al dit senyor o a son Tresorer o qui ells volran en la ciutat de barchinona, dins spay de Quatre meses comptadors apres que hauran haudes les provisions del present contracte e arrendament franques de dret de sagell, E los Setcens Cinquanta florins pagaran al dit Tresorer sis meses apres que los dits arrendadors hauran hauda possessio pacifica del dit arrendament e batiment: Pero si la dita possessio los era empetxada

per colpa o falta del dit senyor o officials seus o altres qualsevols persones, los dits sis meses per fer lo dit pagament no correguen als dits arrendadors fins que pacifficament hajan la dita possessio: Plau al senyor Rey. Item, com per preu del present arrendament los dits arrendadors sien tenguts dar e pagar al dit senyor o a qui ell volra los dits Mil Setcens Cinquanta florins, es convengut, e en pacte expres deduit, entre lo dit senyor e los dits arrendadors, que lo Maestre de la secha ne los dits arrendadors no sien tenguts dar algun compte del dit arrendament al dit senyor ne altre per ell en neguna manera: Empero, lo dit Maestre sie tengut dar compte e respondre integrament als dits arrendadors o a qui ells volran, de tots emoluments e profits qui durant los temps dessus dits pervindran en la dita sequa per raho del dit batiment: E que aço tenir e servir se hajan estrenyer los dits Maestre e son lochtinent, migençant sacrament e homenatge: Plau al senyor Rey. Item, que durant lo temps dels dits arrendaments sia e haje esser Mestra de la dita sequa per fer batre les dites monedes aquella persona que sera concordada entre lo Tresorer de dit senyor e los dits arrendadors, la qual persona axi concordada e no altra sia maestre de la sequa e regesqua lo dit offici segons es acostumat per los altres maestres en los batiments de les altres seques e monedes: Plau al senyor Rey. Item, que lo dit senyor e los canceller vicecanceller Tresorer e altres officials del dit senyor, nomenats en lo .xviii^e. capitol del primer arrendament, sien tenguts, encontinent com ne seran requests per los arrendadors, fer sacrament de servir e tenir aquells e aquests capitols e cascu segons seria e tenor, e segons pus larch es contengut en lo dit .xix. capitol, E ab semblant eviccio per lo dit senyor faedora e fermadora, que en lo dit .xviii^j. capitol se conte: Plau al senyor Rey. *Predictum itaque arrendamentum vendicionem unionem seu agregacionem, precio Mille septingentorum Quinquaginta florenorum auri de aragonie, ac omnia et singula in preinsertis capitulis et quolibet eorundem contenta, convenimus et promittimus vobis dictis bernardo de monte palacio et berengario de cortilio, absentibus tamquam presentibus, et quibus volueritis, ac secretario et notario infrascripto nomine vestri et eorum quorum intersit, stipulanti ut infra, tenere et observare attendere et complere et non contrafacere nec per aliquem contraferi permittere racione aliqua sive causa. Et pro capitulorum predictorum observacione ac execucionem cuiuslibet eorundem, mandamus fieri et expediri omnes provisiones et litteras vobis necessarias, quando et quotiens per vos aut alios vestri pro parte fuerit requisitum: Dantes et remittentes vobis et vestris siquid et quidquid predicta que vobis arrendamus et vendimus uni-*

mus et agregamus modo predicto, aut jus pro ipsis nobis aliququaliter perti-
nens, valent plus nunc seu valebunt precio antedicto et in dictis capitulis
declarato: Et renunciantes legi sive juri quo deceptis ultra dimidiam justii
precii subvenitur, et omnia alii juri foro rationi et consuetudini et cuicum-
que alii auxilio contra premissa et infrascripta nos juvantibus quovismodo,
Convenimus et promittimus vobis et vestris arrendamentum et agregacio-
nem predictam, sub modis formis et condicionibus expressis et declaratis
in capitulis antedictis, vos et vestros et quos volueritis facere habere tenere
et possidere in pace ac tute contra cunctas personas corpus et collegia, ac
teneri vobis et vestris inde firmiter de eviccione omniue damno litis et
extra prout in preinsertis capitulis continetur. Et pro predictis omnibus
et singulis attendendis firmiter et complendis, ac pro firma et legali evic-
cione eorum, obligamus vobis et vestris omnia bona nostra ubique habita
et habenda. Et pro maiori efficacia premissorum, juramus sponte per do-
minum deum et eius quatuor evangelia sacrosanta per nos corporaliter
tacta, premissa omnia et singula tenere servare et complere et non con-
trafacere vel venire racione aliqua sive causa. Mandantes tenore pre-
sentis publici instrumenti, illustri Martino Regi Sicilie, primogenito nostro
carissimo ac in omnibus Regnis et terris nostris generali Gubernatori,
necnon eiusque vicesregenti in Comitatibus antedictis, vicariis Rossilionis
et Ceritanie, baiulo ville perpiniani, ceterisque universis et singulis officia-
libus nostris et subditis ad quos spectet, et ipsorum officialium locatenenti-
bus presentibus et futuris, de certa sciencia et expresse, sub ire et indignacio-
nis nostre incursu ac pena Mille florenorum auri de bonis contrafaciencium
irremissibiliter habendorum, quatenus preinserta capitula et unum quodque
ipsorum et in eis contenta tenentes et tenaciter observantes, contra ea non
faciant aut veniant seu aliquem contrafacere aut venire permittant aliqua
racione: Et supplemus ac tollimus de nostre Regie plenitudine potestatis
dubium et vitium quodlibet omnemque defectum impugnationem et nulli-
tatem juri et facti siqui vel sique racione solemnitis omisse seu alias in
contractu huiusmodi impingi repeririue possent quomodolibet seu notari.
Nos itaque Bernardus de monte palacio et berengarius de Cortilio, humiles
vassalli et subditi vestri dicti domini Regis, arrendatores et emptores predicti,
arrendamentum et aggregacionem huiusmodi acceptantes a vobis sub mo-
dis formis et condicionibus expressis in capitulis preinsertis, promittimus,
uterque nostrum in solidum, vobis dicto domino Regi et vestris, quod vo-
bis et vestris preinserta capitula nobis servantibus et facientibus ad unguem
servari, attendemus complebimus et effectualiter observabimus omnia et

singula que complere tenere et observare teneamur prout in preinsertis capitulis continetur. Et pro predictis omnibus et singulis complendis et firmiter observandis, obligamus vobis dicto serenissimo domino Regi, uterque nostrum in solidum, omnia et singula bona nostra et utriusque nostrum mobilia et immobilia ubique habita et habenda: Renunciantes quantum ad hec beneficio novarum constitutionum et dividendarum accionum et epistola diviadriani et consuetudini barchinone loquenti de duobus vel pluribus se in solidum obligantibus, et omnibus legibus, juribus, foris, rationibus, constitutionibus et consuetudinibus quibus contra premissa possemus modo aliquo nos juvare. Et ut predicta maiori robore fulciantur, juramus sponte per dominum deum et eius santa quatuor evangelia nostris manibus corporaliter tacta, predicta omnia et singula prout superius continetur et per nos sunt promissa attendere et complere, tenere et observare ac in nullo contrafacere vel venire aliquo jure causa vel racione; et hec igitur que dicta sunt super, facimus paciscimur et promittimus, tam nos dictus Rex quam nos Bernardus de monte palacio et berengarius de Cortilio, arrendatores jamdicti, in posse secretarii et notarii infrascripti tamquam publice persone, nomine omnium quorum interest et intererit ac interesse poterit in futurum, a nobis et quolibet nostrorum legitime stipulantis, per quem volumus de arrendamento et agregacione hujusmodi et aliis in eisdem contentis fieri unum et plura originalia publica istrumenta, eciam si necesse fuerit de quolibet capitulorum superius insertorum. Quod est datum et actum in domo de bellsguart, territorii barchinone, vicesima sexta die Junii, anno a nativitate domini .m.cccc. nono, Regnique nostri Quartodecimo.

Signum Martini dei gracia Rex Aragonum, etc. Qui hec firmamus concedimus et juramus, huicque publico instrumento sigillum nostrum appendicium jussimus apponendum. Rex Martinus.

Signa bernardi de monte palacio et berengarii de cortilio, predictorum, Qui hec firmamus concedimus et juramus.

Testes sunt, etc.

Signum mei bernardi medici, dicti domini Regis secretarii et auctoritate Regia notarii publici per totam terram et dominacionem eiusdem, Qui premissis interfui eaque scribi feci et clausi, etc.

Dominus Rex mandavit mihi bernardo medici, in cuius posse ipse et dicti arrendatores firmarunt et jurarunt.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2261, fs. 65-69.

Inédit.

XLIX

(Volum II, plana 194).

25 Novembre 1409.

*Orde als moneders de la secca de Perpinyà de trasladarse a
Gerona, pera encunyarhi moneda.*

En Marti, per la gracia de deu Rey Darago, de Sicilia, de Valencia etc. Als feels nostres tots e sengles Moneders e obrers de la secca o monederia de la vila de perpenya, salut e gracia : Com nos hajam ordonat que el feel de la nostra Tresoreria en Romeu Pallares, mestre de la secca de la dita vila, bata certa moneda dargent en la ciutat de Gerona: a vosaltres e a cascun de vos dehim e manam expressament e de certa sciencia, sots pena de docents florins dor a nostres cofres si contrafarets aplicadors, que de continent que per lo dit en Romeu Pallares, Maestre de la dita secca, o per son lochtinent, ne serets requests, vingats e siats personalment a la dita Ciutat de Gerona per batre e obrar de la dita moneda, usant be e lealment de vostre offici, segons ques pertany, satisffent a vosaltres empero de vostre salari acostumat. En altra manera, si aço no volrets fer, ço que no pensam, manam expressament, sots la dita pena, als alcaldes de la dita secca o monederia de perpenya, que contra vosaltres e vostres bens per la dita pena faça prompta e deguda execucio, segons que per deutes e dietes fiscals deu e es acostumat de fer. Dada en Barchinona a .xxv. dies de Noembre, En lany de la natiuitat de nostre senyor .m.cccc.ix. Sperandeus. — Franciscus fonollada mandato domini Regis fecit per vices etc. Romei pallaresii, magistri dicte secce perpiniani, qui eam vidit.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2262, f. 77

Inèdit.

L

(Volum 11, plana 197)

15 Juliol 1407.

Orde del Rey D. Martí al mestre de la seca de Barcelona, de encunyar en ella, per compte de la ciutat, croats, mitjos croats y quarts de croat.

Martinus, etc.: ffideli nostro bartholomeo cervera, Magistro secce nostre auri et argenti que cuduntur in Civitate barchinona, Salutem et gratiam. Supplicantibus nobis humiliter fidelibus nostris francisco burguesii et guilhelmo pujada, nunciis Civitatis barchinone in nostra presentibus curia, vobis dicimus et mandamus, de certa sciencia et expresse, quatenus nomine et ex parte nostra cudatis et cudi faciatis, ad missiones tamen et expensis universitatis Civitatis jamdicte, et non nostras nec curie nostre in aliquo, monetam d'argento vocatam Croats, cum signo quo signatur moneta barchinone de terno perpetua: Quaquidem monetam vocatam Croats, nullus recipere teneatur nec ad recipiendum possit compelli nisi pro duodecim denariis barchinonensis de terno pro quolibet; Si autem pro pluri aliquis ipsos recipere voluerit, eos recipere et mittere possit prout cum illis cum quibus contraxerit poterit convenire; in circuitu autem cugnorum sive de les empreptes, in loco ubi poni solent nomina Regum Aragonum predecessorum nostrorum illustrium, ponantur verba sequentia: Martinus Rex Aragonum. Predicta autem omnia et singula et ex eis dependencia, per vos fieri volumus et jubemus juxta tenorem et continenciam privilegii serenissimi domini Petri Aragonum et Sicilie Regis, memorie celebris. Super cudicione predictae monete Universitati dicte Ciuitatis indulti cum carta eius sigillo pendenti munita, Data Barchinone Quinto Kalendas julii Anno domini .M.cc.lxxx.v., volumus tamen et nobis placet, quod juxta formam predictam et non alias cudatis et cudi faciatis dictos Croats sed medios croats et quarts de croats, prout vobis visum fuerit faciendum; provisionem autem nostram et mandatum hujusmodi, durari volumus dum nobis placuerit et non ultra. Data Valencie, sub nostro sigillo secreto, .xv. die julii Anno a nativitate domini .M.cccc.vij. Rex Martinus. — Dominus Rex mandavit mihi Bernardo Medici.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2272, f. 20.

Inédit.

LI

(Volum II, plana 199).

2 Abril 1398.

Arrendament per cinch anys de la encunyació de «florins d'Aragó», fet pel rey D. Martí a favor de Guillem Colom.

In dei nomine, pateat universis. Quod nos Martinus, etc. Visis et recognitis ac plenarie intellectis quibusdam capitulis inter nos, ex una parte, et bernardum de pinosio, civem barchinone, procuratorem Guillelmi columbi, civis eiusdem civitatis, ex altera, super infrascriptis factis inhitis et concordatis, quorum tenor sequitur in hunc modum. En nom de deu e de la gloriosa verge madona sancta Maria e de monsenyer sent Johan batista, lo senyor Rey ven o arrenda an Guillem colom, ciutada de barchinona, e a aquells que ell volra acollir en lo present arrendament, les seques dor de barchinona, de perpenya, de Valencia e de Mallorques, e totes altres seques dor de la sua terra e senyoria axi deça mar com della mar, per batre çoes saber lo flori dor darago qui huy corre en la terra e senyoria del dit senyor, çoes de ley de .xviij. quirats dor fi e de talla de .lxviij. florins en lo march de perpenya, segons lo capitol fet en la cort general de Tortosa, lo qual arrendament fa lo dit senyor del primer die de janer prop passat, ques compte lany present e devall scrit .M.ccc.xcvij., a cinch anys primers vidents, sots la forma e manera en los capitols dejus scrits contengudes. Primerament, que lo dit Guillem Colom, per tot lo dit temps de sinch anys del dit arrendament, tengue e pusque tenir e fer tenir les dites seques e cascuna daquelles, e batre e fer batre lo dit flori dor darago en aquelles e cascuna daquelles o en la partida daquelles ques volra o a ell plaura e sera ben vist faedor. E axi mateix; pusque lo dit Guillem colom, durant lo dit temps, sis volra, mudar les dites seques en altres lochs dels Regnes darago e de Valencia e de Mallorques e del principat de Cathalunya que ell volra e elegira, e en aquelles obrar e fer obrar o batre o fer batre lo dit flori axi com li plaura, e sobre aço una vegada é moltes variar, e totes les dites seques tornar o aquell nombre o nombres de que li sera vist faedor, sense altra licencia o consentiment del dit senyor. Item, que lo dit Guillem colom. arrendador qui damont, en tot cas çoes les dites seques obrants o no obrants. o aquell G. colom faent batre del dit flori en aquelles o no, sie tengut de pa-

gar en la fi de cascun any dels dits sinch anys al dit senyero o a son Tresorer, a la raho o preu dejus scrit, per .d. marchs daur fi del dit march de perpenya e encara per aytants marchs daur fi com ab veritat se trobara o apparra que sien stats batuts en la sequa de Mallorques en lany qui fini en lo mes de deembre, ques comptave lany .M.ccc.xcvj. E si lo dit arrendador en alcun any o anys dels dits sinch anys fara mes avant que no es dit batre o fer batre del dit flori en les dites seques, que aximateix sie tengut de pagar al dit senyor o a son Tresorer a la raho o preu dejusscrit, per cascun dels dits marchs que mes obrara, axi com es dit, salva empero al dit arrendador la compensacio o retencio dejusscrita. Item, que lo dit arrendador sie tengut de dar e pagar al dit senyor o a son Tresorer, per preu de cascu dels dits marchs daur fi que durant lo dit temps del dit arrendament obra o fara obrar en les dites sequa o seques, .viij. sous barchinonesos franchs e quitis de totes messions e despeses: Entes empero e declarat, que lo dit arrendador faent obrar o no obrar en les dites seca o seques, axi com es dit, haie e sie tengut de pagar en la fi de cascun any dels dits sinch anys al dit senyor o a son Tresorer per .d. marchs daur fi, e encara per aytants marchs com vertaderament se atrobara que son stats batuts en la dita seca de Mallorques en lo dit any que fini en lo mes de deembre lany .M.ccc.xclvj., axi com es dit. Item, que si en algun any o en alguns anys lo dit arrendador batra o fara batre o obrar en les dites seques mes dels dits .d. marchs e deço ques trobara esser batut lo dit derrer any en la dita seca de Mallorques, que de allo que sera plus o mes batut sie tengut dar e pagar al dit senyor o a son Tresorer los dits .viij. sous per march, axi com ja es dit. Item, que lo dit arrendador sie tengut en la fi de cascun any dels dits sinch anys, e no abans, dar e pagar al dit senyor o a son Tresorer los dits .viij. sous per cascun march dor que batut haura, o de que es stret en tot cas a pagar, axi com es dit, franchs e quitis de totes messions e despeses, pero que lo dit arrendador sen puxe vers si retenir ço que haura haut a bestraure o pagar lo dit senyor per aquests cas. Item, quel dit arrendador e companyons seus no sien tenguts de dar o mostrar algun compte o comptes al dit senyor, ne a Tresorer o Maestre racional daquell senyor, ne o altre qualsevol persona per lo dit senyor, del batiment quel dit arrendador fara en les dites seques, ans lo dit arrendador sie tengut de pagar lo dit preu en aquesta forma, çoes que en lo dit terme de la paga del dit preu, lo dit senyor o son Tresorer haien saber ab l'escriva o scrivans Reyals de les dites seques, e haver certificacio de aquells, quants marchs daur fi lo dit arrendador haura batuts o fets batre en aquell any en les dites seca o seques, segons la qual certificacio o

quantitat de marchs d'aur fi batuts en aquella certificacio contenguda, a la dita raho de .viij. sous barchinonesos per cascun march, lo dit arrendador sie tengut de pagar lo dit senyor o son Tresorer: E lo dit senyor o lo dit seu Tresorer, en lo acte de la dita paga, hagen a restituir e liurar al dit arrendador les dites certificacio o certificacions e fer apoca de la quantitat que pagara per aquell any, volent e ordonant lo dit senyor que solament lo dit arrendador, restituent les dites sertificacions, e apoques al Maestre Racional de la sua cort, admete lo dit Maestre Racional al dit arrendador en compte les quantitats que segons la dita forma haura pagades, axi que altre compte lo dit arrendador no sie tengut donar o mostrar per raho del dit arrendament al dit Maestre Racional, sino solament les dites certificacions e apochas, e segons aquelles sie lo dit compte per lo dit Maestre Racional al dit arrendador oit e deffinit: E axi ho mane lo dit senyor ab lo present capitol al dit Maestre Racional, expressament e de certa sciencia: Entes empero e declarat, que si per lo dit retiment de compte e carta de fi de aquell havedora, lo dit arrendador haura res a pagar, que so pusque aturar del preu dels dits .viij. sous per march que ha a pagar, axi com es dit. Item, vol e ordone lo dit senyor ab lo present capitol e mane, que en lo fort e feble, gras e magre, e en los sosteniments de les fundicions e deliurances, e en los enserraments, e generalment en totes altres e sengles coses pertanyents en lo dit obratge o batiment del dit flori en lo temps del senyor Rey en .P. de bona memoria es son tengudes e servades fins al die present: E axi mateix los dits Maestres e guardes e cascu dells, se regesquen es haïen a regir ab les toques a ells e cascu dells liurades o fetes liurar per lo dit senyor, e axi com es stat acostumat fins al die present, com axi vol lo dit senyor ques face perço que los florins ques batran per part del dit senyor sien semblants de aquells quis son batuts en temps del dit senyor, a relevar e tolre tota sospita e novitat del dit batiment. Item, lo dit senyor en sa bona fe Rey al promet al dit arrendador e jura, que durant lo present arrendament no vendra o arrendara a altre persona o a altres persones les dites seques o alguna daquelles per major o menor o semblant preu, ne aquelles volra tenir o fer tenir per us propi seu, ne durant lo dit arrendament fara algun contracte deles dites seca o seques en perjudici ço es saber del present arrendament, ne torbara lo dit senyor empatxara agreviara o inquietara ne torbar empatxar agreviar o inquietar fara en alguna manera lo dit arrendador o companyons seus en lo dit arrendament o alcun daquells per consells induccions o informacions de qualsevol Consellers seus o daltres qualsevol persones, ne en altra manera, ne alcun dret guany o emolument del dit arrendador tocara

demanara pendra o haura ne tocar demanar pendre o haver fara, sino solament los dits .viii. sous per march dor fi, segons la forma damont declarada: Ans promet e jure lo dit senyor, que les dites seques e cascuna daquelles per lo dit temps de .v. anys fara lo dit arrendador e sos companyons haver tenir e posseir en pau contra totes persones, e quel sera tengut de eviccio daquelles: E en cas que en alguna manera per lo dit senyor o officials seus contra lo present Capítol o coses en aquell contengudes o alguna daquelles fos fet o atemptat, que sie nulle e haut per no fet o atemptat, e ara per llavors de tot en tot lo dit senyor revoque e ho anulle. Item, promet lo dit senyor al dit arrendador, sots virtut del sacrament dejus scrit, que durant lo temps del dit arrendament per algun cas raho causa o necessitat, quant que fos gran o urgent, per si o altres official o officials seus no atorgara o consentira, ne atorgar o consentir fara o permetra en alguna manera, batre o fer batre per algunes altres persona o persones en algun loch o en alguns lochs de sos Regnes terres e senyoria axi deça mar com della mar lo dit flori, ans durant lo dit arrendament lo dit flori solament haie esser batut o obrat o fet obrar per lo dit arrendador, axi com es dit. Item, si lo dit senyor durant lo dit arrendament volra fer obrar altra moneda dor en sa terra o senyoria altra lo dit flori, que aço pusque fer lo dit senyor en aquesta empero forma e manera, que la haie a fer batre per lo dit arrendador e no per altre: Empero, que lo dit senyor haie a pagar al dit arrendador e a sos companyons francament e sens alguna excepcio, per cascun march dor fi de la dita altra moneda, aytant com lo dit arrendador guanyara per cascun march dor fi que fara batre del dit flori en les dites seca o seques, la qual paga o quantitat lo dit arrendador se puixe licitament retenir de la altra moneda que per lo dit senyor batrie o farie batre en cascuna de les dites seca o seques. Item, que si lo dit senyor en corts generals, ab consentiment e volentat daquelles corts, ordonara durant lo present arrendament que altre moneda daur horrible, e aforada per les dites Corts, ultra lo dit flori, se obras os pogues obrar e batre en la terra e senyoria daquell senyor, que tal moneda se pusque obrar no contrastant lo present arrendament: E en aquest cas, lo dit arrendador no sie tengut pagar al dit senyor o a son Tresorer sino solament per aquell nombre de marchs que reyalment e verdadera en tot lo temps lavors passat del dit arrendament hagues batuts o fets batre, o per los .d. marchs per any e per tants quants se ha batuts a Mallorques lany qui fini en deembre del any .m.ccc.xclvj., comptant prorata del temps qui lavors serie passat, e que lo dit senyor li sie tengut pagar e restituir qualsevol quantitat de moneda que

hagues prestada pagada o anticipada, ensemps ab totes altres quantitats de moneda si algunes seran al dit arrendador degudes per qualsevol manera per raho del present arrendament: E que lo dit arrendador, en lo dit cas, no sie tengut jaquir lo dit arrendament, ans daquell pogues usar fins que en aquestes quantitats de moneda totes e sengles fos plenariament e entegra satisfet e reintegrat; satisfet empero e reintegrat lo dit arrendador en les prop dites quantitats de moneda, fos en lo dit cas tengut de jaquir e deffinir lo present arrendament o lo temps que llavors restas a passar aquell. Item, que los officials en cap de les dites seca o seques o alguns dells, axi com son mestres, guardes o scriva Rey al o Maestre de balança, no puxen o no deien esser pagats per lo dit arrendador sino per marchs, en la forma ço es saber quel senyor Rey en .p. de bona memoria havia derrerament ordonat, e que lo dit arrendador en la dita forma e manera e no en altra los haie a pagar, e si los dits Maestres e altres officials no volran servir en la dita forma e manera e al salari per lo dit senyor Rey en .p. ordonat per cascun march daur fi, que en aquest cas lo dit senyor, dins .xv. dies apres que fos request per part del dit arrendador, haie e sie tengut forçar aquests ayals officials a fer lur servey al prop dit salari per cascun march, o mudarni altres bons e sufficients en loch daquells qui no volrien servir: E si aço lo dit senyor dins los dits .xv. dies no ho haura fet o fet fer, que en aquest cas lo dit arrendador puxe del dit preu que ha a dar al dit senyor pagar als dits officials e a cascun dells lo salari antigament per aço acostumat de dar e pagar, Entes empero e declarat, que tot ço que lo dit arrendador hagues pagar als dits officials e a cascun dells oltra lo dich salari de march, fins a compliment del dit salari antich, se puxe lo dit arrendador aturar del preu que es tengut pagar al dit senyor e a son Tresorer axi com dit es. Item, que alguna persona de qualsevol stament ley o condicio sie, per si o per altre, en alguna manera no gos traure dela terra e senyoria del dit senyor algun or monedat o no monedat, sino solament lo flori darago corrent en la terra, e si algun fara lo contrari que perde lor que volrie traure, axi com es dit, sens alguna remissio e gracia, guanyador per la una part al dit senyor, e per l'altra part als dits arrendadors e companyons seus, e per la residua terça part al acusador e a aquell que aço trobara, e oltre aço aquell qui traurie lo dit or axi com es dit incorrega pena de cors e daver, de la qual pena de haver la meytat sia guanyada al dit senyor e l'altra meytat al dit arrendador e companyons seus en lo dit arrendament. Item, quel dit senyor, o altre havent dell poder, no pugue dar licencia a algu de trer aur de la sua senyoria. Item, quel dit arrendador o companyons seus se puxen

servir de totes les aynes e ferramentes deles dites seques, e de totes altres coses pertanyents al obratge de la dita moneda, qui sien del dit senyor : E que lo dit senyor Rey, encontinent fet lo dit arrendament, haie e sie tengut de fer aquelles totes liurar o fer liurar al dit arrendador, pero que noy sien enteses aynes ferramentes o altres coses qui no fossen del dit senyor Rey : E quels Maestres de les dites seques haïen a reebre ab inventari totes les dites aynes ferramentes e coses del dit senyor Rey, e tornar aquelles al dit senyor Rey finit lo dit arrendament en la valor que lavors seran, declarat, empero que les dites aynes e ferramentes sien stimades quant seran liurades al dit arrendador, E que a la menys valença que sera trobada en aquelles quant seran retudes al dit senyor sie tengut lo dit arrendador a aquell senyor. Item es convengut e plau al dit senyor, que lo dit arrendador e companyons seus en lo dit arrendament e cascun dells puxen, durant lo temps del dit arrendament, de continent, ço es saber, que aquell arrendament sie per los dits senyor e arrendador fernet, tota vegada quels plaure, trer o fer trer per si e per altres en nom dells e de cascun dells dels Regnes darago, de valencia, de Mallorques, de Cerdunya e del principat de Cathalunya, e de totes altres terres de la sua senyoria e axi deça mar com della mar, doubles dor Castellanes e morisques, scuts, franchs, Reyals de Mallorques, e tota altra moneda dor stranya o privada, e altra qualsevol or monedat e no monedat, francament e leguda, e aquelles monedes e or portar e fer portar en aquelles seca o seques de la senyoria del dit senyor quels plaure, per fondre aquelles monedes e or e ferne dels dits florins dor darago e no per altre raho, no contrastants qualsevol privilegis manaments inhibicions e ordinacions en contrari de aço fetes o faedores sots qualsevol forma o concepcio de paraules, e que sie manat per lo dit senyor sots grans penes e altracomminacions a tots e sengles Governadors e portant veus daquells, e altraso oficials del dit senyor, quel present Capítol e totes e sengles coses en aquell contingudes al dit arrendador e companyons seus en lo dit arrendament e a cascuns dells tengen observen e tenir e observar facen, tota contradiccio e empatxament daquen remoguts, pagant empero lo dit arrendador si algun dret se havia a pagar per la treta del dit or. Item, vol e consent lo dit senyor, que durant lo temps del present arrendament lo dit arrendador e companyons seus en aquell arrendament, e oficials obrers o moneders e altres qualsevol persones qui obraran entendran o en altre qualsevol manera ordinariament cabran o treballaran en lo obratge de les dites seques o dalcuna daquelles per raho del present arrendament e encara companyons lurs o de cascun dells, no sien tenguts ne puxen esser forçats de anar en al-

guna ost cavalcada o armada, encara com fos per auctoritat del usatge princeps namque, ans daço durant lo dit temps del dit arrendament sien franchs e quitis, e que en aquesta franquesa sien enteses e compreses totes e sengles persones qui en los comptes de la dita secca o seques o del present arrendament o en altra qualsevol manera per raho de les dites secca o seques o del dit arrendament, en barchinona, en valencia, en perpenya, en Mallorques e en qualsevol altre part o loch de la senyoria del dit senyor, serviran ordinariament en qualsevol manera: E en cas que sobre les persones qui de la franquesa en lo present Capítol contenguda se volran alegrar fos dubte o questio, ço es si servirien ordinariament a les dites seques o alguna daquelles o en altra manera per raho del dit arrendament o no, que sobre aço fos cregut a simple sacrament del dit arrendador e dels Maestres de les seques. Item, que lo dit senyor sie tengut de fer liurar als dits arrendador e companyons seus la carta dels presents Capítols, e totes altres cartes letres provisions e scriptures qui exiran de la sua Cort e faents per lo dit arrendament, franchises e quities de tot dret de segell, salari de scrivans e altres messions qui per aquelles se hauran a fer: E que si per qualsevol cas, los dits arrendadors e companyons seus hauran res per aço a pagar, que ço pusquen aturar del preu que han a pagar axi com es dit per raho del dit arrendament. Item, que tot hom estrany o privat, de qualsevol stat ley o condicio sie, qui aportara o fara portar or e aquell vendra a la dita secca o seques e metra en la dita secca o seques, en quantitat empero de sinch marchs dor fi o plus, ab lo present Capítol guie e asseure lo dit senyor per si e per sos officials en tota sa terra e senyoria enant ço es saber stant e tornant de totes e sengles marques e repressalies adjutgades o adjutjadores o atorgades o atorgadores, e de tots e sengles deutes que degue a qualsevol persones e per qualsevol raho, pero que la stada ques fara en la terra o senyoria del dit senyor per aquells qui axi com dit es vendran e metran lo dit or e qui dels dits guiatge e assegurament se volran alegrar, no puixe sobrepujar o esser mes de spay dun mes, e aço per tolre tota frau qui en aço se pogues cometre: Manant lo dit senyor ab lo present Capítol a tots e sengles officials seus, que los dits guiatge e assegurament terguen e observen e tenir e servir facen, e les coses en lo present capítol contengudes facen publicar ab veu de crida publica tota vegada que per part del dit arrendador ne sien requests, com les dites coses per augmentacio del batiment de les dites seques tornen e redunden en gran profit del dit senyor e de tota la cosa publica dela terra e senyoria daquell. Item, que per lo dit senyor Rey ne alcun official seu o altre qualsevol persona, no puxen esser

fetes alguna empara o emparees al dit arrendador o companyons seus en lo dit arrendament, o per Maestres e altres officials deles dites seca o seques, sobre florins o altra moneda qui fos deguda per aquells o algun daquells a qualsevol persona o persones per raho dor per los dits arrendadors e mestres e altres officials o alguns dells comprat per batre los dits florins. E en cas que aytals emparees fossen fetes, que aquelles los dits arrendador e mestres e altres officials no sien tenguts tenir e servir, ans aquell florins e moneda puguén, no contrastants les dites emparees, sens encorrimment d'alguna pena liurar e pagar a les persones de qui lo dit or hauran comprat, com axis deia fer per dar tota favor al dit batiment, qui sguarda l'utilitat de la cosa publica. Item, que si pervenra, ço que deus no vulle, durant lo temps del dit arrendament en les dites seques o alguna daquellas se cometie algun crim os fahie alguna frau o alguna altra cosa sinistra o qui no fos leguda de fer, en qualsevol manera qui dir o cogitar se puxe, que en aço solament sien tenguts lo Mestre o Maestres qui les dites seca o seques regiran e altres officials de les dites seca o seques qui en aço serien culpables, axi que en aço los dits arrendador e companyons seus no sien o puguén ésser en res tenguts, ne alguna inquisicio contra ells o algun dells puxe per aço ésser feta: E que lo dit Mestre e Maestres axi mateix sien tenguts e obligats de dar compte e raho de la ley e talla dels dits florins, si res hi fallie: E axi mateix sien tenguts al dit arrendador de tot or e argent qui en la dita seca o seques se perdes os menys cabas en qualsevol manera. Item, que los Maestres e guardes e altres officials de les dites seques e de cascuna daquelles, sien tenguts mostrar francament e complida als dits arrendador e companyons seus en lo dit arrendament tots los comptes que regiran e tendran de les dites seca o seques, tota vegada ço es saber quen seran requests per part dels dits arrendadors o de companyons seus en lo dit arrendament: E aço haïen a fer los dits Maestres guardes e altres officials e cascuns dells, sots pena de .d. florins dor darago per cascuñ dells qui faes lo contrari, e per cascuna vegada que lo contrari fos fet, de la qual pena, en cas que sie comesa, la meytat fos guanyada al dit senyor e l'altra meytat al dit arrendador e companyons seus en lo dit arrendament, de la qual pena e encara de totes altres penes en los presents capitols contengudes, en cas que sien comeses, lo dit senyor axi de la sua part com de la part als dits arrendador e companyons seus pertanyent no puxe fer alguna gracia o remissio, ans de fet la haïe lo dit senyor manar e fer exequir e haver, perço que les coses en los presents capitols contengudes sien mils observades: E axi mateix sien tenguts los dits Maestres guardes e altres officials e cascuns dells,

sots la dita pena, liurar encontinent quen sien requests al dit arrendador tot or e argent que tinguessen o en poder dells o dalgun dells, fos axi per raho de sisalles, enserraments, com per altra qualsevol raho, qui vengues o devallas per raho de les dites seca o seques. E axi mateix sien tenguts los dits Maestres guardes e altres officials, de fer sacrament en poder del dit arrendador que be e leyalment se hauran en lurs officis, e que procuraran al dit arrendador e companyons seus tot profit que honestament e be los pusquen procurar, e tot dampnatge que pusquen per lur poder los squivaran, e que de tot guany e profit que exira directament o indirecta de les dites seca o seques, axi com a ells e cascun dells se pertanyera, respondran feelment e be al dit arrendador, tota frau e engan cessants. Item, lo dit senyor, per millor spatxament e endrece de les dites seca o seques, vol consent e ordone, que de totes e sengles questions peticions e demandes axi civils com criminals qui puguen esser o seran mogudes durant lo temps del dit arrendament per qualsevol manera o raho contra los dits arrendador e companyons seus en lo dit arrendament e officials e sservicials ordinaris de les dites seca o seques o alguns dells per qualsevol persona o persones, haien a conexer los alcaldes de les monedes dels loch o lochs on seran mogudes les dites questions, axi que los dits alcaldes durant lo temps del dit arrendament sien jutges ordinaris dels dits arrendador e companyons seus e dels officials e servicials damont dits e de cascuns dells: Manant lo dit senyor ab lo present Capitol a tots e sengles Governadoirs, veiguers, batles, e altres qualsevol officials seus, e a lurs lochtinents e a cascun dells, que de les dites questions en res nos entremeten, axi com daquelles en les quals la conexença nos pertany a ells o alcun dells: E no res menys lo dit senyor, a cautela, abdica e toll a ells e a cascun dells tot poder de fer lo contrari. Item, lo dit senyor promet restituir e pagar al dit arrendador e companyons seus, totes e sengles messions dampnatges e interessses que lo dit arrendador e companyons seus en lo present arrendament haien a fer o sostenir, en colpa del dit senyor o del dit seu Tresorer qui no complissen o faessen complir les coses en los presents capitols contengudes: E per semblant, lo dit arrendador sie tengut al dit senyor de tots dampnatges messions e interessses, si per colpa sues les coses en los presents capitols contengudes no eren servades al dit senyor. Item, lo dit senyor en sa bona fe Rey al promet al dit arrendador e jure, que totes e sengles coses dessus e dejus en los presents Capitols contengudes haura firmes e agradables, e aquelles tindra observara e complira, e tenir servir e complir fara per tots e sengles officials e sotsmeses seus, e que noy contravendra o contra-

fara ne contrafer o venir fara o permetra per alguna manera causa o raho. E axi mateix lo dit senyor, per maior expedicio del dit arrendament, mane de present totes e sengles letres e provisions, axi ab pena com en altre manera, ques pusquen fer a profit del dit arrendament, axi rigorosament e fort com se pusque ordonar e seran demanades, a coneguda del Maestre de la secca o del dit arrendador, pus que per justicia puxen passar. Item, a maior cautela vol e mane lo dit senyor, que micer Johan dez pla, Conseller e Tresorer seu, haie a prometre e jurar que los dits Capitols e cascun daquells e totes e sengles coses en aquells e en cascun daquells contengudes tendra servara e complira, e tenir servir e complir aytant com ell sie fara, e noy contrafara o vindra en alguna manera per algun dret causa o raho. E per totes les dites coses e cascuna daquelles complidores tenidores e observadores, lo dit senyor obligue specialment al dit arrendador, e als companyons seus qui seran en lo dit arrendament, totes quantitats de diners que los dits arrendador e companyons seus haien a pagar al dit senyor per preu del present arrendament, E generalment tots e sengles altres bens e drets, axi mobles com immobles, e al dit senyor pertanyents ara o en sdevenidor, per qualsevol causa o raho, axi en lo dit Regne darago com en altres Regnes e terres sues: Volent lo dit senyor, que per la dita special obligacio no sie fet perjudici a la general, ans lo dit arrendador e companyons seus pusquen usar daquelles ensemps e de cascuna daquelles, e sobre aço variar, no contrastant aquella ley o dret qui diu dementre lo creador pot assi satisfer de les coses specialment obligades no pusque recorrer a les coses generalment obligades, a la qual ley o dret lo dit senyor renuncie. E axi mateix vol e consent lo dit senyor, que per tot ço en que ell fos tengut al dit arrendador e companyons seus per raho del present arrendament o partida del preu daquell qui al dit senyor fos stada anticipada de pagar, o per qualsevol altra causa o raho devallant del dit arrendament, puxe esser feta execucio contra los bens e drets del dit senyor, on se vulla que sien, e en aquelles corts e per aquells oficials quin seran requests, fortment, e rigorosa a us fur e costum de les Corts on se fara la dita execucio e de cascuna daquelles, a tot profit del dit arrendador e companyons seus en lo dit arrendament, fins a plena e integre satisfaccio del dit arrendador e dels dits companyons seus, com axi ho vulle e ho consente lo dit senyor expressament e de certa sciencia. Item, lo dit arrendador, acceptant lo dit arrendament sots los pactes formes e condicions dessusdites, a les quals expressament consent, Conve e promet al dit senyor que, lo dit senyor faent haver tenir e possehir aquell arrendador lo dit arrendament segons que

damunt en los dits presents capitols es contengut, lo dit arrendador pagara cascun any en son terme al dit senyor o al dit seu Tresorer lo preu del dit arrendament segons la forma damunt expressada, e altres coses en los dits Capitols e cascun daquells contengudes, aytant com toquen o sguarden lo dit arrendador, tendra e complira, sots obligacio de tots sos bens. Volent e manant lo dit senyor, que de les dites coses sien fetes a aquell senyor e al dit seu Tresorer e al dit arrendador, a cascun dells, una carta e moltes, per lo notari dejusscrit. Tenore presentis, jamdicta capitula et omnia et singula in eis contenta laudamus firmamus concedimus ac eciam approbamus, promittentes et convenientes in nostra bona fide Regia, ac jurante per dominum deum e eius sancta Quatuor evangelia corporaliter per nos tacta, quod prefata Capitula et omnia et singula in eis contenta, in quantum nos tangunt vel tangere quomodolibet videantur, tenebimus servabimus tenerique et servari faciemus per quoscumque, et non contrafaciemus vel veniemus aliquo jure causa vel eciam racione. Et pro his complendis et firmiter attendendis, obligamus vobis et vestris omnia bona nostra mobilia et immobilia ubique habita e habenda: Renunciantes de certa sciencia et expresse quibusvis legibus juribus usibus constitutionibus consuetudinibus sive foris contra predicta venientibus quovismodo. Mandantes nichilominus serie presentis publici instrumenti vicem epistole in hac parte gerentis, universis et singulis officialibus et subditis nostris ubilibet constitutis, et dictorum officialium locatenentibus, presentibus et futuris, quatenus predicta capitula et unumquidque eorum, et omnia et singula in eis contenta, teneant firmiter et observent, tenerique et observari faciant inconcusse, et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant aliqua racione. Et ego bernardus de pinosio de domo serenissime domine Regine, predictus, vasallus humilis, et devotus vasallus vestri dicti domini Regis, procurator et nomine procuratorio dicti Guillelmi columbi, habens ab eodem ad predicta et infrascripta plenariam potestatem cum publico instrumento acto barchinone .xxv. die septembris anni proximi preteriti, et clauso per G.^m Andree auctoritate Regia notarium publicum barchinone, nomine predicto acceptans arrendamentum predictum et omnia et singula in eo contenta et expressata, sub pactis formis et condicionibus supradictis, quibus expresse consentio, convenio et promitto vobis dicto domino Regi ac eciam juro per dominum deum et eius sancta quatuor evangelia meis manibus corporaliter tacta, quod ego nomine supradicto et dictus Guillelmus Columbi, in quantum ipsum tangit seu tangere quomodolibet videatur, prefata capitula e omnia et singula in eis contenta complebimus cum effectum, Eaue tenebimus et ser-

vabimus et non contrafaciemus vel veniemus aliquo jure causa vel eciam racione: Et pro his complendis et firmiter attendendis tenendis et observandis, obligo nomine supradicto vobis dicto domino Regi et vestris omnia bona dicti Guillelmi Columbi mobilia et imobilia ubique habita et habenda, Renuncians nomine antedicto de certa sciencia et expresse quibusvis legibus, juribus, usibus, constitutionibus, consuetudinibus sive foris contra predicta venientibus quovismodo. Predicta igitur omnia et singula facimus paciscimur et promittimus nos dictus Rex, ex una parte, et ego dictus bernardus de pinosio procuratori predictus, nomine procuratorio supradicto ex altera, scilicet altera pars alteri ad invicem et vicesim illi scilicet ad quam pertineat, in posse fidelis Consilarii et prothonotarii nostri dicti Regis Raymundi de Cumbis, notarii infrascripti, tamquam publice persone, pro nobis dictis partibus et aliis eciam personis quarum interest et intererit recipientis et paciscentis ac eciam legitime stipulantis. Quod est datum et actum Cesarauguste, secunda die Aprilis anno a nativitate domini Millesimo Trecentesimo nonagesimo octavo, Regnique nostri Tercio. Matías vic. — Signum Martini dei gracia Regis Aragonum etc., Qui predicta laudamus firmamus concedimus et juramus ac ea eciam approbamus, huicque publico instrumento sigillum nostrum impendenti jussimus apponendum. Rex Martinus. — Signum bernardi de pinosio, predicti, qui nomine procuratorio supradicto hec facio firmo et juro. — Testes sunt, etc. — Dominus Rex mandavit Raymundo de cumbis, in cuius posse firmavit et juravit. Fuit clausum predictum instrumentum per Raymundum de cumbis, prothonotarium dicti domini Regis et eius auctoritate notarium publicum per totam terram et dominacionem suam.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2255, fs. 121-130.

Inédit.

LII

(Volum II, plana 201)

22 Octubre 1405.

Arrendament de l'encunyació de florins d'Aragó, fet per D. Martí a favor de B. de Cortey y Pere Torrent.

In xristi nomine, amen. Pateat universis, Quod nos Martinus, dei gracia Rex Aragonum, etc. Evidenti utilitati nostre Curie super infrascriptis pre-

vissa cognita et attenta, de certa sciencia et deliberacione habita in nostro consilio diligenter, vendimus seu arrendamus vobis fidelibus nostris Berengario de Cortilio et Petro de torrente, Civibus barchinone, et vestris et quibus volueritis, per modum inferius designatum, seccas nostras auri Civitatum barchinone valencie et Maioricarum ac ville perpiniani, et aliarum eciam Civitatum villarum atque locorum nostri dominii tam citra quam ultra mare, pro cudi faciendo in eis et earum qualibet florenos auri de Aragonum subdesignatos, Necnon totum jus nobis modo quocumque pertinens in eisdem et qualibet ipsarum : Ita quod vos, loco nostri, et non alie alique persone, cudi in ipsis faciatis suscriptos florenos auri de aragonum et utamini arrendamento predicto. Quamquidem vendicionem seu arrendamentum vobis, dictis Berengario et Petro ac vestris et quibus volueritis, facimus ad et per illud precium tempus modos formas et condiciones qui exprimuntur et designantur in quibusdam capitulis inter nos et nostrum Thesaurarium, ex parte una, et vos dictos Berengarium et petrum, ex altera, inhitis et concordatis, quorum series sic habetur. En nom de deu e de la gloriosa verge madona santa Maria e de Mossenyer sant Johan babtista, lo senyor Rey ven o arrenda an Berenguer dezcortey e an pere torrent, ciutadans de barchinona, e a aquells qui ells volran acullir en lo present arrendament, les seques dor de Barchinona, de perpenya, de valencia, de Mallorches, e totes altres seques dor de la sua terra e senyoria axi de ça mar com della mar, per batre ço es assaber lo flori dor darago qui vuy corre en la terra e senyoria del dit senyor, ço es de ley de .xviij. quirats dor fi e de talla de sexanta vuyt florins en lo march de perpenya, segons lo capitol fet en la cort general de Tortosa : lo qual arrendament fa lo dit senyor a sis anys, qui començan a correr lo quart dia del mes de Setembre pus prop passat daquí anant continuament comptadors, sots la forma e manera en los capitols deius scrits contengudes. E si era cas que dins los dits sis anys los dits berenguer e pere no eren pagats entegrament e complida de tot ço que per la cort del dit senyor los seria degut, axi per via de anticipacio del preu del dit arrendament com en altra manera per raho daquell arrendament, que haie a durar lo dit arrendament, ultra los dits sis anys, tant de temps tro que complidament sien satisfets e pagats en les dites coses a ells degudes. (j) Primerament, que los dits Berenguer e Pere, per tot lo dit temps de sis anys del dit arrendament, tenguen e puxen tenir e fer tenir les dites seques e cascuna daquelles, e batre e fer batre lo dit flori dor darago en aquelles e cascuna daquellas o en la partida daquellas ques volran o a ells plaura o sera ben vist faedor: E axi matex pusquen los dits Berenguer e Pere

durant lo dit temps, sis volran, mudar las ditas seccas en altres lochs dels Regnes darago, e de Valentia, de Mallorcha e del principat de Cathalunya que ells volran e elegiran, e en aquellas obrar e fer obrar o batre o fer batre lo dit flori axi com lus plaura, e sobre aço una vegada e moltes variar, e totes les dites seccas tornar a aquell nombre o nombres de quels sera vist faedor, sense altra licencia o consentiment del dit senyor. (ij) Item, que los dits Berenguer e Pere, arrendadors qui demunt, en tot cas, ço es las ditas seccas obrants o no obrants, o aquells Berenguer e Pere faents batre del dit flori en aquelles o no, sien tenguts de pagar en la fi dels dits sis anys al dit senyor o a son Tresorer, a la raho o preu dejus scrit, per Mill Cinchcents Cinquanta marchs daur fi del dit march de perpenya. E si los dits arrendadors, en alcun any o anys dels dits sis anys faran mes avant que no es dit batre o fer batre del dit flori en les dites seccas, que axi matex sien tenguts de pagar al dit senyor o a son Tresorer, a la raho o preu dejus scrit, per cascun dels dits marchs que mes obraran axi com es dit; Salva empero als dits arrendadors la compensacio o retencio deius escrita. (iij) Item, que los dits arrendadors sien tenguts de dar e pagar al dit senyor o a son Tresorer, per preu de cascun dels dits Marchs daur fi que durant lo dit temps obraran o faran obrar en les dites secca o seccas, Tretze sols. barchinoneses franchs e quitis de totes messions e despeses: Entes empero e declarat, que los dits arrendadors, faents obrar o no obrar en las ditas secca o seccas axi com es dit, haïen e sien tenguts de pagar en la fi de cascun any dels dits sis anys al dit senyor o a son Tresorer per los dits Mil Cinchcents Cinquanta marchs daur fi, e mes avant de tot ço que batran ultra los dits Mil Cinchcents cinquanta marchs, a la dita raho de Tretze sols. per march dor fi. (iv) Item, que si en alcun any o en alguns anys los dits arrendadors batran o faran batre o obrar en las ditas seccas mes dels dits Mil Cinchcents cinquanta marchs, sien tenguts dar e pagar al dit senyor o a son Tresorer los dits Tretze sols. per march dor fi axi com ja es dit, pero que allo que mes hauran batut e mes pagat en algun any o en alguns anys puxen los dits arrendadors vers si reténir e compensar de allo que hauran a pagar en los altres anys, si en aquells los dits arrendadors hauran menys batut o obrat dels dits Mil Cinchcents Cinquanta marchs, la qual retencio o compensacio pogan fer axi en lo batiment com encara en la paga que hauran a fer si menys havian batut. (v) Item, que los dits arrendadors sien tenguts en la fi de cascun any dels dits sis anys, e no abans, dar e pagar al dit senyor o a son Tresorer los dits Tretze sols. per cascun march dor fi que batut hauran en les dites seccas o alguna daquellas, franchs e quitis de totes messions e despeses: Excepta-

des, empero, les messions e despeses contengudes avant en lo .xviij. capitol del present arrendament, les quals dels dits Tretze sols. se puxen retenir segons en lo dit capitol .xviij. es contengut. (vj) Item, quels dits arrendadors e companyons lurs no sien tenguts de dar o mostrar algun compte o comptes al dit senyor, ne a Tresorer o Maestre Racional daquell senyor, ne a altre qualsevol persona per lo dit senyor, del batiment quels dits arrendadors faran en las ditas seccas, com aquell compte o comptes degen mostrar los maestres deles ditas seccas que al retiment daquells comptes son tenguts, ans los dits arrendadors sien tenguts de pagar lo dit preu en aquesta forma, ço es que en lo dit terme de la paga del dit preu, lo dit senyor o son Tresorer haïen a saber ab l'escriva o scrivans Reyals de les dites seccas, e haver certificacio o certificacions daquells, quants marchs d'aur fi los dits arrendadors hauran batuts o fets batre en aquel any en les dites secca o seccas, segons la qual certificacio, o quantitat de marchs d'aur fi batuts en aquella certificacio contenguda, a la dita raho de tretse sols. per cascun march los dits arrendadors sien tenguts de pagar lo dit senyor o son Tresorer; E lo dit senyor o lo dit seu Tresorer, en lo acte de la dita paga, haïen a restituhir e liurar als dits arrendadors les dites certificacio o certificacions, e fer apoca de la quantitat que pagaran per aquell any, volent e ordonant lo dit senyor que solament los dits arrendadors, restituïnts les dites certificacions e apocas al Maestre Racional de la sua Cort, admetre lo dit Maestre Racional als dits arrendadors en compte les quantitats que segons la dita forma hauran pagades, axi que altre compte los dits arrendadors no sien tenguts donar o mostrar per raho del dit arrendament al dit maestre racional, sino solament les dites certificacions e apocas, e segons aquelles sia lo dit compte per lo dit Maestre Racional als dits arrendadors oyt e defïnit, com los comptes del batiment haïan a dar los dits Maestres segons dessus es dit, E los dits arrendadors haïan a donar solament compte del preu del arrendament, e no dals, en la manera demunt dita : E axi ho mana lo dit senyor ab lo present capitol al dit Maestre Racional expressament e de certa sciencia : Entes empero e declarat, que si per lo dit retiment de compte e carta de fi de aquell havedora, los dits arrendadors hauran res a pagar, que so pusquen aturar del preu dels dits Tretse sols. per march que han a pagar axi com es dit. (vij) Item, vol e ordona lo dit senyor ab lo present capitol e mana, que en lo fort e feble, gras e magre, e en los sosteniments de les fundacions e deliurances, e en los enserraments, e generalment en totes altres e sengles coses pertanyents en lo dit obratge o batiment del dit flori, los dits maestres e guardes e cascun dells tenguen e serven e a

tenir e a servir haien aquella forma e manera e aquelles cerimonias que son acostumadas tenir e servir en lo obratge o batiment del dit flori en lo temps dels senyors Rey en .p. e Rey en Johan, de bona memoria, es son tengudes e servades fins al dia present: E axi mateix los dits maestres e guardes e cascu dells se regescan es haien a regir ab les toques a ells e a cascu dells liurades o fetes liurar per los dits senyors o la un dells, e axi com es stat acostumat fins al dia present, com axi vol lo dit senyor ques faça per ço que los florins ques batran en son temps sien semblants daquells quis son batuts en lo temps dels dits senyors, e a relevar e tolre tota sospita e novitat del dit batiment. (viiij) Item, lo dit senyor en sa bona fe Rey al promet als dits arrendadors e jura. que durant lo present arrendament no vendra o arrendara a altra persona o a altres persones les dites seccas o alguna daquellas per major o menor o semblant preu, ne aquelles volra tenir o fer tenir per us propi seu, ne durant lo dit arrendament fara algun contracte de les dites secca o seccas en perjudici ço es assaber del present arrendament, ne torbara lo dit senyor empaxara agreviara o inquietara ne torbar empatxar agreviar o inquietar fara en alguna manera los dits arrendadors o companyons lurs en lo dit arrendament o alcun daquells, per consells induccions o informacions de qualsevol concellers seus o daltres qualsevol persones, ne en altra manera, ne alcun dret guany o emolument dels dits arrendadors tocara demanara pendra o haura ne tocar demanar pendre o haver fara, sino solament los dits Tretse sols. per march dor fi segons la forma damunt declarada, ans promet e jura lo dit senyor sobre los sants quatre evangelis de de sas mans corporalment tocats, que les dites seccas e cascuna daquelles per lo dit temps de sis anys fara los dits arrendadors e lurs companyons haver tenir e posseyr en pau contra totes persones, e quels sera tengut de evicció de aquelles: E en cas que en alguna manera per lo dit senyor o oficials seus contra lo present capitol o coses en aquell contengudes o alguna daquellas fos fet o atemptat, que sie nulla e haut per no fet o atemptat, e ara per lavors de tot en tot lo dit senyor ho revoca e o anulla. (ix) Item, promet lo dit senyor als dits arrendadors, sots virtut del sagrament dessus e deus scrit, que durant lo temps del dit arrendament per algun cas raho causa o necessitat, quant que fos gran o urgent, per si o altres oficial o oficials seus no atorgara o consentira, ne atorgar o consentir fara o permettra en alguna manera batre, o fara batre per algunes altres persona o persones en algun loch o en alguns lochs de sos Regnes terres o senyoria axi de ça mar com della mar lo dit flori, ans durant lo dit arrendament lo dit flori solament haie esser batut o obrat o fet obrar per los dits arrendadors o lurs

companyons axi com es dit. (x) Item, que si lo dit senyor durant lo dit arrendament voldra fer obrar altra moneda dor, afforada o no afforada, en sa terra e senyoria ultra lo dit flori, que aço pusqua fer lo dit senyor en aquesta empero forma e manera, que la haie a fer batre per los dits arrendadors o lurs companyons e no per altre; E que de aquell batiment lo dit senyor haie a donar als dits arrendadors aquell guany e quantitat de moneda que guanya en lo batiment, e altres coses concernents e tocants aquell, hagut sguard a les ligas e compres dor e a totes altres coses per les quals ell guanya en lo present arrendament e batiment del dit flori: E que aquell guany o quantitat los dits arrendadors se puxen licitament retenir de la altra moneda que lo dit senyor batrie o farie batre en cascuna de les dites seca o seccas durant lo temps del dit arrendament: E que los dits arrendadors, en lo dit cas, romanguen quitis e absolts de la obligacio dels dits Mil cinch cents cinquanta marchs dor fi que eren tenguts batre per cascun any. (xi) Item, quels dits arrendadors o maestres de les ditas seccas puxan donar licencia a tots aquells ques volran de traure argent de la terra, donants aquells qui lo dit argent trauran bona e bastant seguretat de aportar tant aur a la secca o seccas com valra lo dit argent que trauran de la damunt dita terra: E que aquell argent puxan traure franchament e quitia, pagant los drets imposats e acostumats, imposador durant lo temps del dit arrendament. (xij) Item, que los oficials en cap de les ditas secca o seccas o alcun dells, axi com son maestres guardes o scriva Rey al o mestre de balança, no puxen o degen esser pagats per los dits arrendadors sino per marchs, en la forma ço es saber quel senyor Rey en Pere de bona memoria havie derrement ordenat: E que los dits arrendadors, en la dita forma e manera e no en altra los hajan a pagar: E si los dits maestres e altres oficials no volran servir en la dita forma e manera, e al salari per lo dit senyor rey en p. ordonat per cascun march daur fi, que en aquest cas lo dit senyor, dins .xv. dies apres que fos request per part dels dits arrendadors, haie e sie tenguts forçar aquests aytals oficials affer lur servey al prop dit salari per cascun march, o mudar ni altres bons e sufficients en loch daquells qui no volrien servir: E si aço lo dit senyor dins los dits .xv. dies no haura fet o fet fer, que en aquest cas los dits arrendadors puxan del dit preu que han a dar al dit senyor pagar als dits oficials e a cascun dells lo salari antigament per aço acostumat de dar e pagar, Entes empero e declarat. que tot ço que los dits arrendadors haguessen pagat als dits oficials e a cascun dells ultra lo dit salari de march, fins a compliment del dit salari antich, se puxan los dits arrendadors aturar del preu que son tenguts pagar al dit senyor

o a son Tresorer axi com es dit. (xliij) Item, que alguna persona, de qualsevol stamen ley o condicio sia, per si o per altre en alguna manera no gos traure de la terra e senyoria del dit senyor algun or monedat o no monedat, ni lo flori darago corrent en la terra: E si algun fara lo contrari, que perda lor que volria traure, axi com es dit, sens alguna remissio e gracia, guanyador per la una part al dit senyor, e per altra part als dits arrendadors e companyons lurs, e per la residua terça part al acusador e aquell qui aço trobara, e ultra aço aquell qui trauria lo dit or axi com es dit encorrega en pena de cos e de haver, de la qual pena de haver la meytat sia guanyada al dit senyor e l'altra meytat als dits arrendadors o companyons lurs en lo dit arrendament. (xliij) Item, quel dit senyor, o altre havent de ell poder, no puga dar licencia a algu de trer aur de la sua senyoria: E siu faya, que los dits arrendadors se puguen retenir dels dits tretze sols. per march que han a dar al dit senyor Rey, tot ço e quant los dits arrendadors pogueren haver guanyat si lo dit aur haguessen obrat al for del altre que comprat haurien, e aquell haguessen fet batre. (xv) Item, quels dits arrendadors o companyons lurs se puxen servir de totes les ahines e fferramentes de les dites seccas, e de totes altres coses pertanyents al obratge de la dita moneda, qui sian del dit senyor: E que lo dit senyor Rey, encontinent fet lo dit arrendament, haia e sia tengut de fer aquelles totes liurar e fer liurar als dits arrendadors, pero que noy sien enteses aynes ferramentes o altres coses que no fossen del dit senyor Rey: E quels maestres de les dites seccas haien a reebre ab inventari totes les dites aynes ferramentes e coses del dit senyor Rey, e tornar aquelles al dit senyor Rey finit lo dit arrendament en la valor que lavors seran, declarat empero que les dites aynes e ferramentes sien stimades quant seran liurades als dits arrendadors, E que a la menys valença que sera trobada en aquelles, quant seran retudes al dit senyor, sien tenguts los dits arrendadors a aquell senyor. (xvj) Item, es avengut, e plau al dit senyor, que los dits arrendadors e companyons lurs en lo dit arrendament, e cascun dells, puxan durant lo temps del dit arrendament, de continent ço es saber que aquell arrendament sia per los dits senyor e arrendadors ffermat, tota vegada quels plaura, trer e fer trer, per si e per altres, en nom dells e de cascu dells, dels Regnes darago, de Valencia, de Mallorchas, de Cerdunya e del principat de Cathalunya, e de totes altres terres de la sua senyoria e axi deça mar com della mar, dobles dor castellanes e morisques, scuts, franchs, Royals de Mallorques, e tota altra moneda dor stranya o privada, e altre qualsevol or monedat e no monedat, franchament e leguda, e aquellas monedas e or portar e

fer portar en aquellas secca o seccas de la senyoria del dit senyor quels plaura, per fondre aquellas monedas e or e ferne florins dor darago, e no per altra raho, no contrastants qualsevol privilegis manaments inhibicions e ordinacions en contrari daço fetes e faedores sots qualsevol forma o concepcio de paraules. E que sia manat per lo dit senyor, sots grans penes e altrás cominacions, a tots e sengles governadors e portants veus daquells e altres oficials del dit senyor, quel present capitol e totes e sengles coses en aquell contengudes als dits arrendadors e companyons lurs en lo dit arrendament e a cascun dells tenguen e observen e tenir e observar facen, tota contradiccio o empatxament daquen remoguts. (xviij) Item, vol e consent lo dit senyor, que durant lo temps del present arrendament, los dits arrendadors e companyons lurs en aquell arrendament, e oficials obrers o moneders e altres qualsevol persones qui obraran entendran o en altra qualsevol manera ordinariament cabran o treballaran en lo obratge de les dites seccas o dalcuna daquellas, o per raho del present arrendament, e encara companyons lurs o de cascu dells, no sien tenguts ne puxen esser forçats de anar en alguna host cavalcada o armada, encara com fos per autoritat del usatge princeps namque, ans daço durant lo dit temps del dit arrendament sien franchs e quitis, e que en aquesta franquesa sien enteses e compreses totes e sengles persones qui en los comptes de les dites seccas o del present arrendament o en altra qualsevol per raho de les dites secca o seccas o del dit arrendament en Barchinona, en Valencia, en perpenya, en Mallorques e en quasevol altra part o loch de la senyoria del dit senyor serviran ordinariament en qualsevol manera. E en cas que sobre les persones qui de la franquesa en lo present capitol contenguda se volran alegrar fos dubte o questio, ço es, si servirian ordinariament a les dites seccas o alcuna daquellas o en altra manera per raho del dit arrendament o no, que sobre aço fos cregut a simple sagrament dels dits arrendadors o de .j. dells o dels maestres de les seccas. (xviij) Item, que lo dit senyor sia tengut de fer liurar als dits arrendadors o companyons lurs la carta dels presents capitols, e totes altres cartes letres e provisions e scriptures que exiran de la sua cort faent per lo dit arrendament, franchises e quities de tot dret de segell, salari descrivans, e daltres messions que per aquellas se hauran a fer: E si per qualsevol cas los dits arrendadors e companyons lurs hauran res per aço a pagar, que so ho pusquen aturar del preu que han a pagar axi com es dit per raho del dit arrendament. (xviij) Item, que tot hom strany o privat, de qualsevol stat ley o condicio sie, qui aportara o fara apportar or, E aquell vendra a la dita secca o seccas, o metra en la dita

secca o seccas, en quantitat empero de Cinch marches dor fi o plus, ab lo present capitol guia e assegura lo dit senyor per si e per sos officials en tota sa terra e senyoria, anant, ço es assaber, estant e tornant, de totes e sengles marques e represalies adjutjades e adjutjadores, o atorgades e atorgadores, e de tots e sengles deutes que dege a qualsevol personas e per qualsevol raho, pero que la stada ques fara en la terra e senyoria del dit senyor, per aquells qui axi com dit es vendran o metran lo dit or e qui dels dits guiatge e assegurament se volran alegrar, no puxa sobrepujar o esser mes de spay de un mes, e aço per tolre tota frau qui en aço se pogues cometre: Manant lo dit senyor ab lo present capitol a tots e sengles officials seus, que los dits guiatge e assegurament tenguen e observen e tenir e servir facen, e les coses en lo present capitol contengudes façen publicar ab veu de crida publica tota vegada que per part dels dits arrendadors ne sien requests, com les dites coses, per la aumentacio del batiment de les dites seccas, tornen e redunden en gran profit del dit senyor e de tota la cosa publica de la terra e senyoria daquell. (xx) Item, que per lo dit senyor Rey ne alcun official seu o altra qualsevol persona, no puxen esser fetes alguna empara o empires als dits arrendadors o companyons lurs en lo dit arrendament, o mestres e altres officials de les dites secca o seccas, sobre florins o altre moneda que fos deguda per aquells o algu dells a qualsevol persona o persones per rao dor per los dits arrendadors e maestres e officials o alcun dells comprat per batre los dits florins: E en cas que aytals empires fossen fetas, que aquellas los dits arrendadors e maestres e altres officials no sien tengut tenir o servir, ans aquells florins e moneda puguén, no contrastants les dites empara o empires, sens encorrimment d'alguna pena, liurar e pagar a les persones de qui lo dit or hauran comprat, com axis deie fer per dar tota favor al dit batiment, que sguarda utilitat de la cosa publica. (xxj) Item, que si per ventura, ço que deus no vulla, durant lo temps del dit arrendament en les dites seccas o alcuna daquelles se cometia alcun crim, os fahia alguna frau o alguna altra cosa sinistra o qui no fos leguda de fer, en qualsevol manera qui dir o cogitar se puxa, que en aço solament sien tenguts lo mestre o maestres que les dites secca o seccas regiran, o altres officials de les dites secca o seccas qui en aço serien culpables, axi que en aço los dits arrendadors e companyons lurs no sien o puguén esser en res tenguts, ne alcuna inquisicio contra ells o alcun dells puxa per aço esser feta. E que que los dits mestre o maestres axi matex sien tenguts e obligats de dar compte e raho de la ley e talla dels dits florins si res hi fallia, e axi matex sien tenguts als dits arrendadors de tot or e argent qui en la dita secca o sec-

cas se perdes os menyscabas, en qualsevol manera. (xxij) Item, que los maestres e guardes e altres oficials de les dites seccas e de cascuna daquellas sien tenguts mostrar franchament e complida als dits arrendadors e cascu dells e companyons lurs tots los comptes que regiran o tendran de les dites secca o seccas, tota vegada, ço es saber, que seran requests per part dels dits arrendadors o .j. dells o de companyons lurs en lo dit arrendament: E aço haien a fer los dits maestres guardes e altres oficials e cascu dells, sots pena de Cinchcents florins dor darago per cascu dells qui fes lo contrari, e per cascuna vegada que fes lo contrari, de la qual pena, en cas que sia comesa, la meytat fos guanyada al dit senyor, e l'altra meytat als dits arrendadors e companyons lurs en lo dit arrendament, de la qual pena encara de totes altres penes en los presents capitols contengudes, en cas que sien comeses, lo dit senyor, axi de la sua part com de la part als dits arrendadors e companyons lurs pertenyent, no puxa fer alguna gracia o remissio, ans de fet la haia lo dit senyor manar e fer exeguir e haver, perço que les coses en los presents capitols contengudes sien mils observades. E axi mateix sien tenguts los dits maestres guardes e altràs oficials e cascu dells, sots la dita pena, liurar, encontinent que sien requests, als dits arrendadors, tot or e argent que tenguessen o en poder dells o de alcun dells fos, axi per raho de sisalles, enserraments, com per altra qualsevol raho qui vengues o devallas per raho de les dites secca o seccas. E axi mateix sien tenguts los dits maestres guardes e altres oficials, de fer sagrament en poder dels dits arrendadors que be e leyalment se hauran en lurs officis, e que procuraran als dits arrendadors e companyons lurs tot profit que honestament e be los pusquen procurar, e tot dampnatge que pusquen per lur poder las squivaran, e que de tot guany e profit que exira directament o indirecta de les dites secca o seccas, axi com a ells e a cascu dells se pertanyera, respondran feelment e be als dits arrendadors, tota frau e engan cessants. (xxiij) Item, lo dit senyor, per millor spatxament e endrega de les dites seca o seccas, vol consent e ordona, que de totes e sengles questions petitions e demandes, axi civils com criminals, qui puguén esser o seran mogudes durant lo temps del dit arrendament per qualsevol manera o raho contra los dits arrendadors e companyons lurs en lo dit arrendament, e oficials e servicials ordinaris de les dites seca o seccas o algun dells, per qualsevol persona o persones, puxen conèixer los alcaldes dels moneders del loch o lochs on serien mogudes les dites questions, si los dits arrendadors o companyons lurs denant ells volran menar les dites questions: E si no, los oficials daquells lochs danant los quals los arrendadors e companyons lurs

en lo dit arrendament los volrán convenir; Manant lo dit senyor ab lo present capitol a tots e sengles oficials aquis pertanga, que lo dit capitol tenguin fermament e observen e contra noy vinguen per alguna raho. (xxiiij) Item, lo dit senyor promet restituir e pagar als dits arrendadors e companyons lurs, totes e sengles messions dampnatges e interesses que los dits arrendadors e companyons lurs en lo present arrendament hagen a fer e sostenir en culpa del dit senyor e del dit seu tresorer, que no complissen o faessen complir les coses en los presents capitols contengudes, ultra les altres messions e despeses en lo .xviij. capitol contengudes e specificades. (xxv) Item, lo dit senyor en sa bona fe reyal promet als dits arrendadors e jura axi com damunt, que totes e sengles coses dessus e dejus en los predits capitols contengudes haura fermes e agradables, e aquelles tindra observar e complira e tenir servir e complir fara per tots e sengles oficials e sotsmeses seus, e que noy contravindra o contrafara ne contrafer o venir fara o permetra per alguna manera causa o raho: E axi matex lo dit senyor, per major expedicio del dit arrendament, mana de present totes e sengles letres e provisions, axi ab pena com en altra manera, quis pusquen fer a profit del dit arrendament, axi rigorosament e fort con se puguen ordonar o seran demanadas, a coneguda del mestre o mestres de la secca o seccas o dels dits arrendadors, pus que per justicia puxen passar. (xxvj) Item, lo dit senyor promet als dits arrendadors, que de continent fara bones provisions e bastants, e aquelles de fet metra en execucio tantost, ab les quals ordona vol e mana, per profit e utilitat de la cosa publica de sos regnes e terras, la qual es tengut per tot sòn poder conservar e augmentar axi com a cap princep e senyor daquella, que tots los escuts dor de ffrança e altres monedas daur stranyes qui vuy corren indifferentment per sos regnes e terres a gran dan e menys cap de la dita sua cosa publica, no corregan, ni correr donar o reebre per algu o alguns puxen, sino tan solament per la valua del or fi que tenen; E que aquell o aquells que les dites monedes tendran o hauran en la forma damunt dita, encorregan en pena de mil morabatins dor, e perden ipso facto aquellas aytals monedas, les quals sien partides en tres parts, ço es, la terça part al dit senyor, e la terça part als dits arrendadors, e l'altra terça part al acusador: E perço que tota frau sobre les dites monedes puxa cessar, que aquellas aytals monedas, ipso facto, axi com damunt es dit, sien perdudes a aquells de qui seran, e applicades al dit senyor en la forma demunt dita: E lo dit senyor rey fara publicar e servir la practica de les monedes stranyes, E tant com lo capitol present toca trencar e foradar, lo dit senyor enten aquell per avant a servir,

pero no si obligaria a ferho fer per necessitat. (xxvij) Item, lo dit senyor, per servir lo capitol de la cort per lo senyor rey en Pere de bona memoria pare seu fet sobre lo batiment del flori en la ciutat de Tortosa de ley de .xviij. quirats a talla de sexanta vuyt en lo march de perpenya, E per squivar los grans frauds que vuy se fan en lo flori damunt dit, axi per contrafer aquell de falsa ley com encara per minuarlo de pes, tosquirant e en altra manera, vol mana e ordona, que daçi avant tots los dits florins sian pesats per tota la terra e senyoria sua, per totes e qualsevol persones qui aquells tindran pendran o reebbran, ab lo pes o pesal que per lo mestre o maestres de la secca o seccas de la terra e senyoria del dit senyor sera lliurat a tots aquells quilhs ne demanaran, e que algu o alguns no sia tengut o tenguts los dits florins reebre sens lo dit pesar. E que aquells florins qui no seran de pes segons la ordinacio del dit capitol de cort, no sien corribles, ni algu sia tengut pendre aquells: E si algun contrafara, que perda los dits florins, partidors segons damunt en lo capitol .xxvj. se conte: e ordona lo dit senyor, que los florins darago qui vendran amonedats a les dites seccas, hagen a donar los qui aquells pendran Trenta e sis lliures Cinch sols. per march de florins monedats. (xxvij) Item, per major cautela, vol e mana lo dit senyor que micer Johan Dezpla, conseller e Tresorer seu, haia a prometre e jurar los dits Capitols e cascun daquells, e totes e sengles coses en aquells e cascun daquells contengudes, tendra servara e complira e tenir servir e complir aytant com en ell sia fara, e noy contrafara o vindra en alcuna manera per algun dret causa o raho. E per totes les dites coses e cascuna daquelles tenidores complidores e observadores, lo dit senyor obliga specialment als dits arrendadors e companyons lurs qui seran en lo dit arrendament, totes quantitats de diners que los dits arrendadors e companyons lurs haian a pagar al dit senyor per preu del present arrendament, E generalment tots e sengles altres bens e drets axi mobles com immobles al dit senyor pertanyents ara o en sdevenidor per qualsevol causa o raho, axi en lo dit regne darago com en altres regnes e terres sues: Volent lo dit senyor, que per la dita special obligacio no sia fet perjudici a la general, ans los dits arrendadors e companyons lurs pusquen usar daquelles ensemps, e de cascuna daquellas, e sobre aço variar, no constistant aquella ley o dret que diu que dementre lo creador pot assi satisfer de les coses specialment obligades no puscha recorrer a les coses generalment obligades, a la qual ley o dret lo dit senyor renuncia: E axi matex vol e consent lo dit senyor, que per tot ço en que ell fos tengut als dits arrendadors e companyons lurs per raho del present arrendament, o de partida del preu

daquell qui al dit senyor fos stada anticipada o pagada per qualsevol altra causa o raho devallant del dit arrendament, puxa esser feta execucio contra los bens e drets del dit senyor on se vulla que sien, E en aquellas Corts e per aquells officials quin seran requests, fortment e rigorosa, a us fur e costum de les Corts on se fara la dita execucio, e de cascuna daquellas, a tot profit dels dits arrendadors e companyons lurs en lo dit arrendament, fins a plena e integra satisfaccio dels dits arrendadors e dels dits companyons lurs, com axi ho vulla e consenta lo dit senyor expressament e de certa sciencia. (xxix) Item, los dits arrendadors, acceptants lo dit arrendament sots los pactes formes e condicions desus dites, a les quals expressament consenten, Convenen e prometen al dit senyor, que lo dit senyor faent haver tenir e possehir aquells arrendadors lo dit arrendament segons que damunt en los presents capitols es contengut, los dits arrendadors pagaran cascun any en son terme al dit senyor o al dit seu Tresorer lo preu del dit arrendament, segons la forma demunt expressada, e altres coses en los dits capitols e cascu daquells contengudes, e no en altra manera, aytant com toquen e sguarden los dits arrendadors, tendran e compliran sots obligacio de tots lurs bens, e complints tots los presents capitols e cascun daquells juxta la lur serie e tenor los dits arrendadors pagaran: E ultra aço, prestaran o anticiparan al dit senyor Quatre milia florins dor darago sobre lo preu del present arrendament, de que lo dit senyor lis fara debitori bastant: Pero que no sien tenguts liurar o donar los dits Quatre milia florins, ni partida daquells, fins a tant que haien reyal possessio de les dites seccas e de cascuna daquelles, E tots los presents capitols sian meses en deguda execucio: volent e manant lo dit senyor, que de les dites coses sien fetas a aquells e al dit seu Tresorer e als dits arrendadors, a cascun dells, una carta e moltes per lo notari deius scrit. (xxx) Item, lo dit senyor, perço que questio alguna durant lo temps del dit arrendament per algu no puxa esser feta als dits arrendadors e companyons lurs, vol e ordona ab lo present capitol que los dits arrendadors no sien tenguts pagar ni fer pagament algun a persona nenguna que del dit senyor o de sos predecesors haien o tenguen qualsevol assignacions e sots qualsevol forma de paraules concebudes, sino les assignacions deius scrites, les quals a major cautela vol sien aqui per conclusio dels dits capitols insertes, de manera que per los dits arrendadors no puxa esser allegada ignorancia. E les quals assignacions qui deuan esser pagades axi com dit es, son del tenor seguent: Primo, en o de la secca de Valencia se paguen an Bendicho de xipre, per Tres tersas del any, sexanta una lliura .x. sous. Item, a madona den Bernat ferrer, axi mateix per tres ter-

ces del any, Trenta lliures .xv. sous. Item, an Berenguer Cardona, per tres terces del any Trenta lliures .xv. sous. Item, an Domingo de Calatayu, per compra quen feu den Gabriel, lo sader, a pagar per tres terses del any, vint e una lliura. Item, al dit Domingo de Calatayu, a pagar per tres terces del any, vint lliuras. Item, a mestre Bernatt, barber del senyor Rey, o en bernardi ferrer, de la cambra del senyor rey, lo qual ho ha per via de compra, per tres terses, vint lliures. Item, an Miquel Periz del cono, a pagar per tres terses del any, vint una lliura. Item, a mossen p. marrades, a pagar en los termes en lo contracte contenguts, lany Cent lliures. Item, a mossen Ramon de blanes, sobre totes les secces, Cent cinquanta lliures. Item, al mestre de la secca de Valencia, a compliment de son salari, ço que sera tro en tres milia sous per any deduits los .xviii. diners que haura reebuts per cascun march dor fi. Item, an berchon de coscolla, per ajuda dels ferres, sis lliures. Item mes, son tenguts e obligats los dits arrendadors a pagar an ffrancesch ferrer, per assignacio quya per la compra quel senyor rey feu del balax gros, Noucents Trenta un flori nou sous fan, dels quals se puxa aturar per an docents florins Cinchcentes dotse lliures deu sous. Item mes, hi ha mossen Ramon de blanes, a qui son deguts per prestech que feu ffrancesch ferrer al senyor rey com parti de Valencia, siscents quaranta un flori, valen Trescents Cinquanta dues lliures onze sous, pagadors a .viii. meses apres fermat lo present contracte. E si algunes altres assignacions ultra les dassus dites se mostraran, fetes per nos e per nostres predecessors, aquelles volem esser casses, vanes, e nulles, e de neguna efficacia força e valor: E en cas que per nos o per la nostra audiencia o qualsevol official nostre, eren forçats los dits arrendadors de pagar altre o altres assignacions per nos o per nostres predecessors sobre les dites seccas fetes, volem en aquest cas ques puxen los dits arrendadors tenir? e tenguen lo present arrendament, finats los dits sis anys, tro que plenerament sien reintegrats pagats e satisfets de tot ço que per raho daytals assignacio o assignacions haurien pagats, ensemps ab les missions per occasio daquellas fetas. Item, que la senyora Reyna sia tenguda fermar e loar lo present contracte, com a procuradora del senyor rey de Sicilia, e prometa no contrafer o venirhi. Predictum itaque arrendamentum et omnia et singula in preinsertis capitulis et quolibet eorum contenta et specificata, convenimus et promittimus vobis dictis Berengario dez cortey et Petro de torrente. arrendatoribus supradictis. presentibus, et vestris co arrendatoribus et quibus volueritis, licet absentibus, et notario subscripto nomine vestro et eorum ac aliorum quorum intersit, stipulanti ut infra, tenere et observare, attendere et complere et non contrafacere nec

per aliquem contraferi permittere ratione aliqua sive causa. Et pro ipsorum capitulorum et cuiuslibet eorum execucione, jubemus fieri et expediri omnes provisiones et litteras, etiam penales, vobis super eorum observacionem necessarias, quando et quotiens per vos aut vestri pro parte fuerit requisitum: Dantes et remittentes vobis et vestris siquid et quidquid predicte secce, quas vobis vendimus et arrendamus modo predicto, aut jus pro ipsis nobis pertinens, valent nunc plus seu valebunt precio in preinsertis capitulis declarato, Et renunciantes legi sive juri qua deceptis ultra dimidiam justii precii subvenitur, et omni alii juri foro et consuetudini ac cuicumque alii auxilio contra premissa et infrascripta nos juvantibus quovismodo: Promittimus et convenimus predictum arrendamentum, sub modis formis et condicionibus in dictis capitulis expressatis et declaratis, vos et vestros ac quos volueritis, facere habere, tenere et possidere in pace et secure contra omnes personas corpus et collegium, et teneri vobis et vestris inde firmiter de eviccione omnique dampno, litis et extra, prout in preinsertis capitulis continetur. Et pro predictis omnibus et singulis attendendis firmiter et complendis, ac pro firma et legali eviccione eorum, obligamus vobis et vestris ut prefertur, specialiter et expresse, pecunias quas vos dicti arrendatoris nobis per arrendamentum huiusmodi tradere tenemini atque dare: Et generaliter, omnia alia bona nostra mobilia et immobilia tam in regno Aragonum quam alibi ubique habita et habenda, volentes cum ita, pactum sit cum altero ex preinsertis capitulis inter nos et vos inuito, quod per predictam specialem obligacionem non prejudicetur generali, nece contra. Imo vos, dicti arrendatores, et vestri in hiis socii et successores, illis et qualibet ipsarum uti possitis et possint, et illas variare ad libitum, non obstante lege sive jure dicenti quod quamdiu potest sibi creditor satisfacere de speciali ypotecha manus ad alia non extendat: Cui legi, et aliis legibus foris constitutionibus et usibus atque juribus hiis obviantibus, renunciamus de certa sciencia et expresse, et volumus ac consentimus quod pro eo in quo vobis pro precio huiusmodi arrendamenti, aut parte ipsius qua nobis anticipata fuisset vel soluta aliqua causa pretextu huiusmodi arrendamenti, et aliorum contentorum in huiusdi capitulis deberetur, possit in bonis nostris et per illos officiales quos volueritis fieri execucio, et alias procedi, prout continetur in capitulis preinsertis, et non alias. Et pro majori efficacia premissorum, juramus per dominum deum et eius sancta quatuor evangelia nostris manibus corporaliter tacta, premissa omnia et singula tenere et servare, attendere et complere, et non contrafacere vel venire aliqua ratione vel causa. Mandantes Illustri Martino Regi Sicilie, primogenito nostro carissimo ac in omnibus

Regnis et terris nostris generali gubernatori, et in eis post dies nostros deo propicio universali successori, necnon eius vicesgerentibus, Magistro Racionali curie nostre, vicariis, bajulis, justiciis, curiis, Magistris, et aliis officialibus et ministris secarum nostrarum predictarum, et aliis universis et singulis officialibus et subditis nostris quibus spectet, et ipsorum officialium locatenentibus, de certa sciencia et expresse, sub nostre ire incursu ac pene Mille florenorum auri de bonis contra facientibus habendorum irremissibiliter, quatenus preinserta capitula et unumquodque ipsorum et in eis contenta tenentes firmiter et observantes, contra ea non faciant aut veniant seu aliquem contrafacere vel venire permittant aliqua racione. Et nos Berengarius de cortilio et Petrus de torrente, subditi vestri dicti domini Regis, arrendatores et emptores predicti, huiusmodi arrendamentum a vobis dicto domino Rege sub dictis modis formis et condicionibus expressatis in capitulis preinsertis acceptantes, promittimus vobis jam dicto domini Regi, vobis dicti capitula servante et servari faciente, predictos Tresdecim solidos pro qualibet marcha auri, juxta formam dictorum capitulorum, solvere: Et alia omnia et singula que ad nos pertineant complere, prout in ipsis capitulis continentur. Et pro predictis omnibus et singulis attendendis firmiter et complendis, obligamus vobis jamdicto domino Regi et vestris omnia et singula bona et jura nostra et utriusque nostrum mobilia et immobilia ubique habita et habenda, renunciantes quantum ad hec beneficium novarum constitutionum et dividendarum accionum, Et epistole divi a driani, et legi sive juri loquenti de duobus vel pluribus se in solidum obligantibus, et omnibus legibus juribus foris et constitutionibus contra predicta vel eorum aliqua nos aut alterum nostrum juvantibus quovismodo. Et ego Johannes de plano, legum doctor, Consiliarius et Thesaurarius dicti domini Regis, promito et convenio vobis dictis arrendatoribus et vestris in hiis consociis, et juro sponte per dominum deum et eius sancta quatuor evangelia manibus meis corporaliter tacta, predictum arrendamentum et omnia et singula in preinsertis capitulis contenta et expressata, quantum in me erit, tenere et servare, et scienter consulendo vel alias non contrafacere vel venire aliqua racione sive causa. Ad hec Nos Maria, Dei gracia Regina Aragonum Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice, Comitissaque Barchinone Rossilionis et Ceritanie, ac locumtenens illustris Martini Regis Sicilie ac ducatum Athenarum et Neopatrie ducis, dicti domini Regis et nostri carissimi primogeniti, eiusque domini Regis Regnorum et terrarum generalis gubernatoris, habentes ad ista et plurima alia ab ipso Rege nostro primogenito latissimam potestatem cum instrumento publico eius sigillo

pendenti comunito, acto in civitate Cathanie anno incarnationis domini nostri Jhesu xpi Millesimo Quatricentesimo primo, die vicesimo mensis septembris, indiccione decima, annoque regiminis ipsius Regis Sicilie decimo, clausoque per fortugnum cariosum domini Regis Sicilie secretarium et eiusdem sui Regni publicum notarium, predictum arrendamentum et singula in eo contenta, juxta preinsertorum capitulorum seriem, laudamus approbamus et eciam firmamus, nomine supradicto, Et promittimus nomine jamque dicto contra ea non facere vel venire aliqua racione. Hec igitur que dicte sunt supra, tam nos dictus Rex quam dicti arrendatores quam dictus Thesaurarius quam eciam nos dicta Regina, nomine antedicto, facimus pasciscimur convenimus et promittimus, in posse notarii infrascripti, ut publice persone, nomine omnium quorum interest ac poterit interesse in futurum, a nobis et nostrum quolibet legitime stipulantis, per quem volumus de predictis fieri unum et plura instrumenta publica juxta unum de capitulis preinsertis. Quod est datum et actum Barchinone, vicesima secunda die octobris, anno a nativitate domini Millesimo .CCCC. Quinto, Regnique nostri dicti Regis decimo.

(Seguexen les firmes.)

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2257, f. 182 v. y següents.
Inédit.

LIII

(Volum II, plana 201)

22 Octubre 1405.

Crida disposant que'ls florins sien dats y rebuts pesantlos y que no sien corribles los que no tingan el pes degut.

Ara ojats queus mana lo senyor Rey, per servir lo capitol de la cort per lo senyor Rey en Pere de bona memoria pare seu fet sobre lo batiment del flori en la ciutat de Tortosa de ley de .xviij. quirats e taylla de .lxviij. florins en lo march de perpenya, e per squivar les grans frauds que vuy se fan en lo flori damunt dit, axi per contrafer aquell de falsa ley com encara aminuarlos de pes tesquirant e en altra manera, vol mana e ordona que daçi avant tots los dits florins sian pesats per tota la terra e senyoria sua per persones que aquells tendran pendran o reebbran, ab lo pes o pesal que per lo mestre o maestros de la secca o seccas de la terra e senyoria de dit

senyor sera liurat a tots aquells quil ne demanaran, e que algu o alguns no sie tengut o tenguts los dits florins reebre sens lo dit pesar, e que aquells florins que no seran de pes, segons la ordinacio del dit capitol de cort, no sien corribles ni algu sia tengut pendre aquells: e si algu contrafara, perdua los dits florins ipso facto, los quals sian partits en tres parts, ço es la terça part al dit senyor, e laltra terça als arrendadors de la secca, e laltra terça part al acusador. E ordona lo dit senyor que los florins que vendran amonedats a les dites seques, que hi hagen adonar aquells qui aquells pendran .xxxvj. lliures .v. sous per march de flori, e aquella tengats e servuets a la letra, e noy contravengats, o algun contravenir permetats, per qualsevol manera: E les dites penes, si cas ne loch hi ve, exegiscats e aquelles no remetats com nos ab la present vos tollem tot poder de fer lo contrari. Dada en barchinona a .xxij. dies doctubre, En lany de la nativitat de nostre senyor .m.cccc.v. — Bernardus Michaelis. — Franciscus fonolleda, etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2258, fs. 192 v. y 193.

Inédit.

LIV

(Volum II, plana 203).

17 Febrer 1407.

Ordinació del rey D. Martí sobre el pes, for y curs dels florins.

En Martí etc. Als noble amats e feels los Governador de Cathalunya, Veguers, sots veguers, batles, sots batles, e a tots e sengles altres officials nostres dins lo principat de Cathalunya constutuits e altres qui ara son o per temps seran en lo dit principat, als quals les presents pervendran, e a lurs lochtinents, salut e dileccio. Sapiats que nos, per millor endreçament e utilitat de la cosa publica del dit principat, havem en nostre ple e solemne consell acordada e deliberada la provisio o crida seguent: Ara hoiats queus fa assaber lo molt alt senyor Rey, que com per squivar los dans e debats de sos sotmeses per raho de molts florins darago qui son trobats desaguals de pes per diverses occasions, ell haia fetes en dies passats algunes provisions, e experiencia haia mostrat que per ben squivar tota materia de tals debats e tolre tota occasio de trebucar o minvar los dits florins hi deia esser mils provehit, per tal reuoca per causa totes e qualsevol prouisions e crides per la dita raho entro al present dia fetes, ara,

per benefici de tots sos sotsmeses e gran be de la sua cosa publica, ha ordenat e provehit, ordena proveheix e mana, que tots pagaments e deliuraments que daçi avant seran feyts de florins darago, cascuns daquells florins e migs florins qui pesaran al fi tant com lo verdader e fin pes daquells vulgarment appellat mitja, lo qual es descendent del march de perpenya, ço es de sexanta huyt florins eguals de pes qui justats pesen lo dit march, los vers e fins pesals dels quals pora cascu quil volra haver del mestre de la secca, sien dats e reebuts per onze sols los florins e per Cinch sols e mig los migs florins, de moneda de barchinonesos de tern. E cascuns daquells florins e migs florins qui seran trobats pesar mes quels dits fins pesals, sien dats e reebuts per los dits onze sols e cinch sols e mig, e per tant mes com pesaran mes, ço es per cascu gra dos diners mes e per cascu mig gra un diner mes. E cascu daquells florins e mig florins qui seran trobats minues o menos quels dits fins pesals, sia dat e reebut per tant menys donze sols e de Cinch e mig com aquell fallira, deduit per cascu gra dos diners e per cascu mig gra un diner : E tots aquells florins e migs florins qui pesaran mes o menys alguna part de gra la qual no bastara a mig gra, passen sens que alguna deduccio o addicio no sia feta per la dita part de gra, e en tal manera cascuns daran e reeburan los dits florins e migs florins per tant com valdran e pesaran, sens tota frau e raho de debatre. E les dites coses e cascuna daquelles vol e mana lo dit senyor Rey esser tengudes e servades de tot en tot sots pena de vint sols, exhigidora tantes vegades com sera comesa de cascu qui no voldra reebre o liurar los dits florins en la dita manera, de la qual sia la meytat daquell official qui fara la execucio, e l'altra de aquell a qui sera recusat lo dit reebre o liurar, e a cascu de aquell tant solament. Encara ha proveit lo molt alt senyor Rey, per major satisfaccio e espatxament de tots pagaments e deliuraments de tota suma de florins, que piles o pesals justs e marcats, responents al dit march de perpenya, sien fets per los maestres de les sues seques en Cathalunya, de Cent, de .l., de .xx. de .x., de Cinch, de .iij., de dos, de un e de migs florins, ab los quals sien e puxen esser fets justament e spatxada los pagaments e deliuraments dels dits florins, e sia egalada la desigualtat de tots los desaguals florins ab suppliments de tants diners menuts com obs hi seran, e sia tolta tota materia de frauds e debats; per la present, Empero, ordinacio e manament, lo dit senyor no enten tocar a la ordinacio e ley de la sua secca feta sobre les deliurances dels florins que baten en aquella, ans vol que aquelles romanguen en sa força e valor segons es acostumat. Per queus manam com pus expressament e streta po-

dem, sots pena de Mil florins dor, que decontinent cascu de vosaltres façats per les ciutats viles castells e lochs acostumats de les jurisdiccions a vos comanades la preinserta crida solemnement publicar, de manera que algu non puxa allegar ignorancia, e tenir e fer tenir e servir fermament totes e sengles coses en aquella spressades. E no resmenys façats, segons la forma sobredita, prompte execucio en los bens de cascu daquells qui encorrera la pena o ban dels dits .xx. sols tantes vegades com faran lo contrari, partidora e en per la forma dessus contenguda, e noy vingats contra per alguna raho. Dada en Valencia, a .xviij. dies de ffebrer del any de la nativitat de nostre senyor .M.cccc.vij. Sperandeus. — Etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2259, f. 50.

Inédit.

LV

(Volum II, plana 203).

17 Febrer 1407.

Ordre al mestre de la seca de Barcelona, de fabricar pesals de florins.

En Marti etc. Als feels nostres lo maestre de la monederia o secca de la Ciutat de Barchinona e a son lochtinent, e a tots e sengles altres officials presents e sdevenidors de la monederia e secca dessus dita e als quals les coses dejus scrites se pertanguen, Salut e gracia. Com nos ab altra nostra letra, dada segons que deius, en la qual es inserta una crida de manament de nostra maiestat faedora en aquexa Ciutat e altres ciutats, viles e lochs etc.: Manam vos com pus expressament e streta podem, sots incorriment de nostra ira, e pena de mil florins dor, que de continent, tota excusacio e contradicccio remogudes, façats piles e pesals justs, e marchats a la una part de nostres armes Reyals e a laltra de una creu tantsolament, respondents al dit march de perpenya, ço es de pes de nombre de cent, de cinquanta, de vint, de deu, de cinch, de tres, de dos, de un flori e de mig flori del dit cuny, e tals e tants dels dits pesals deliurets axi als amats e feels nostres los consellers daqueixa ciutat, com a totes altres persones quius en demanaran, satisfiaents vos degudament e justa per la obra e treballs de aquells. E guardats vos que en aço siats diligents, axi com veets es be necessari e requer la salut e utilitat de la cosa publica del principat dessus dit: Certificans vos que del contrari hauriats, part la rigorosa exe-

cucio de la dita pena, altra dura correccio e castich. Dada en València, a .xviij. dies de febrer del any de la nativitat de nostre senyor .M.cccc. set. — Sperandeus. — Etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2259, f. 51.

Inédit.

LVI

(Volum II, plana 223).

24 Juliol 1413.

Prórroga del arrendament pera la encunyació de florins fet pel rey D. Martí a favor de B. de Montpalau y de B. de Cortilles, otorgada pel rey D. Ferràn I.

Nos Ferdinandus, etc. Quoniam occasione cuiusdam preconitzacionis, facte dudum post mortem Illustrimi domini Martini felicis memorie Regis Aragonum avunculi et predessoris nostri, videlicet die .xxiiij. Januarii anni .M.cccc.xj., in Civitate barchinone, ad ordinacionem Consiliariorum dicte civitatis, per quam nonnullas pramaticas editas per ipsum dominum Regem Martinum, dum in humanis agebat, super valore scutorum auri et blancarum Regni ffrancie iterum nunciantes universaliter publicarunt, blancas que cudebantur vigore arrendamenti cuiusdam facti ad certos annos per ipsum dominum Regem Martinum vobis fidelibus nostris bernardo de montepalacio domicello et berengario de Cortilio civi barchinone, fore minoris valoris aliarum blancarum que in Regno ffrancie cudebantur, quod facere eis minime pertinebat, oportuit vos eosdem Bernardum et Berengarium, licet super revocatione ipsius quatenus interesse dicti vestri arrendamenti concernebat labores et dampna ac missiones feceritis eo quia ad neminem qui vobis providerit super hiis recurrere non potuistis, cessare a cudimento ipsarum: Quia eciam vos iidem bernardus et berengarius nostro Regio culmini duxistis humiliter supplicandum, ut cum ex his non solum vobis ut arrendatoribus, sed etiam nostris juribus dampnum non modicum secutum fuerit et continue quamdiu cessabitis cudere seu cudi facere subsequatur, maxime cum intendatis absque diminucione nostrorum jurium legem ipsarum augmentare, tempus istud quod infructuosum et inutile nobis et vobis fuit instaurare ac prorogare de nostri benignitatis Regia dignaremur. Igitur, attentis premissis et utilitate nostre Curie et rei publice, cognita et

attenta tempus quo occasione dicte preconitzacionis et publicacionis cudi facere cessavistis, et in quo ut sumus veridice informati Tres anni et amplius includuntur, huiusmodi serie instaurantes ac prorrogantes Concedimus et facultatem plenariam eciam vobis supranominatis arrendatoribus tenore presencium impartimur, Quod eciam lapso termino vestri predicti arrendamenti, possitis et valeatis per Tres annos ex tunc continue secuturos ipso arrendamento et eius juribus et concessionibus uti plenarie, Et cudere et cudi facere crucesignatos, blancas coronatas, et alias monetas in dicto arrendamento et provisionibus inde vobis factis et concessis per ipsum dominum Regem Martinum nominatas seu eciam expressatas qualitercumque, Et de ipsis seu juribus nobis pertinentibus, facere et tradere ea illis et illo modo et non alias quibus qualiter currentibus annis in ipso arrendamento et provisionibus inde factis et concessis per ipsum dominum Regem Martinum facere tenemini et debetis. Mandantes per hanc eandem Inclito et magnifico Infanti Alfonso primogenito nostro carissimo in omnibus Regnis et terris nostris Gubernatori generali, eiusque vicesgerentibus, vicariis, bajulis, Magistris et aliis officialibus seccarum, ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris ad quos spectet, et ipsorum officialium locatenentibus, huiusmodi porrogacionem et temporis instauracionem et omnia et singula supra dicta tenentes firmiter et observantes, contra ea vel aliquod eorundem non faciant aut veniant aut aliquem contrafacere vel venire sinant vel permittant aliqua racione. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus, nostro sigillo impendenti munitam. Datam Barchinone .xxiiij. die Julii anno a nativitate domini .m.cccc. Terciodecimo, Regnique nostri secundo. — De Gualbis vicecancelarius — Bartholemeus gros, mandato regis, fecit pro Thesaurarium qui eam vidit.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2411, f. 118.

Inédit.

LVII

(Volum II, plana 224).

9 Octubre 1415.

Facultat concedida per D. Ferràn I als arrendadors de la seca de Perpinyà, pera batre croats y mitjos croats ab senyal y contrasenyal.

Nos en Ferrando etc. Axi al arrendament per lo molt excellent senyor en Martí Rey darago, predecessor e oncle nostre de bona memoria, sots

certs capitols e provisions en la carta daquen feta Dada en Valencia a .xviiiij. de noembre del any .m.cccc.vij., contenguts e contengudes, a vosaltres feels nostres en bernal de muntpalau donzell e en berenguer des cortey ciutada de Barchinona a cert temps en los dits contengut fet, en virtut del qual arrendament vosaltres podets batre e fer batre en la secca de perpenya, o en qualsevol vila real del Comtat de Rossello e encara del bisbat de Gerona, croats e migs croats dargent a les leys talla e valor en los dits capitols expressades: com encara a la concessio e letra Real en virtut de la qual vosaltres podets, en la dita secca de perpenya e en qualsevol loch Real dels dits Comtats de Rossello, batre reals e migs reals dargent a ley talla e valor en la dita concessio o letra dada en Çaragoça a .xxij. dies de abril del any pus prop passat contengudes: com torne en evident vtilitat nostra e de la cosa publica, deles dites parts delliberadament e de nostra certa sciencia ajustants, ab tenor de la present a vosaltres, e a cascu de vos e a altres aquin daretz loch, sens derogacio e lesio dels arrendament provisions e concessio dessus dits, atorgam e plen poder donam que en la dita seca de perpenya, o en qualsevol loch Reyat dels dits Comtat de Rossello e bisbat de Gerona, per lo temps en lo dit arrendament e confirmacio de aquell de nos ja obtenguda contengut, puschats batre e fer batre croats e migs croats dargent a ley de onze diners .x. grans, axi que la peça dels dits croats valega .xviij. diners a talla de .lxxij. peçes en lo march de barchinona, e la peça dels migs croats .viij. diners barchinonesos; en la qual moneda haia dela una part una testa coronada, ab un scudet de senyal Reyat en aquell loch dins lo cercle deles letres on millor vindra per contrasenyat, a conexensa del Maestre de la dita secca, e hi sien en la circumferencia de aquella les letres següents: fferdinandus dei gracia Rex Aragonum: e dela altre part haia una creu, e que en los spays qui seran entre los braços de aquella, ço es en cascu dels dos qui gordaran de punta o en oblich sia una O, e en laltre spay haia una pp dobla per contrasenyat, E en cascu dels altres dos qui per semblant manera se sguardaran, haia .iiij. grans triangularment ajustats, segons que antigament se solia fer e vuy se fa en los croats de barchinona, e hi sien en la circumferencia de aquella les letres següents: Comes barchinone et Rossilionis. Retengut empero, que dels fruyts drets e sdeveniments a nos pertanyents del prop dit batiment siats tenguts Respondre e satisffer a nos, o a quis pertanga per provisio Real. Car nos ab tenor dela present, en e sobre totes e sengles coses dessus dites e dependents e emergents de aquelles, Donam a vosaltres e a cascu e a altres a quin daretz loch, en e sobre lo prop dit batiment dels dits croats

e migs croats, tots aquells plen poder facultat e licencia que hauets en virtut dels dits capitols provisions e confirmacio, en e sobre lo batiment deles altres Monedes dessus dites. Perque manam de nostra certa sciencia, sots ira e indignacio nostra, al Maestre de la dita seca, guardes, Ensayador, Moneders, e altres qualsevol Ministres de la dita seca, que en lo batiment e delliurances dels prop dits croats e migs croats tinguen e obseruen les forma e pratica acostumades tenir en les dites altres coses, segons forma e tenor dels dits capitols. E no res menys Manam als Alcaldes, e a tots e sengles officials Reals presents e esdeveniments, que la present nostra concessio a vosaltres tinguen e observen e contra aquella no vinguen per qualsevol causa o raho durant lo temps dessus dit, ans sobre aquella vos donen consell favor e ajuda, tota vegada que per part vostra requests ne seran. En testimoni de la qual cosa, manam la present esser feta e ab nostre segell comu segellada. Dada en la vila de perpenya, a .viiiij. dies doctubre en lany dela nativitat de nostre senyor .M.cccc.xv. E per indisposicio de nostra persona signada de ma de nostre primogenit. A. primogenitus.—Paulus nicholay mandato Regis fecit in consistorio et vidit hanc Thesaurarius. M. de naves, Petrus basset.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2412, f. 144 v.

Inèdit.

LVIII

(Volum II, plana 231).

10 Febrer 1419.

Restauració pel rey D. Alfons IV de la seca de la vila de Esglesies.

Nos Alfonsus etc. Attendentes dudum serenissimum dominum Regem Alfonsum et successive dominum Regem Petrum, abavum et predecessores nostros clare memorie, pro utilitate rei publice Regni Sardinie providisse et ordinasse quod in secca ville Ecclessiarum de sigero, Regni predicti, cuderentur diversa genera monetarum, prout in diversis provisionibus clare constat, et licet per magna tempora et longeva cuse fuerint in dicta secca quamplurime pecunie quantitates. Quia tamen a multis temporibus citra cussio monetarum huiusmodi cessavit penitus et nunc cessat, seccaque eadem propter diuturnas rebelliones et bella que continuo in Regno Sardinie predicto gesta sunt penitus et destructa expedit: imo valde necessarium est ut

circa reparacionem eiusdem intendimus debite, prout decet. Ea propter, cupientes utilitati rei publice dicti Regni salubriter providere, dictamque secam reparare, ut per Monetarum affluentiam gentes nostre copiosius se habeant in agendis, cum deliberacione nostri digesti et maturi consilii ordinamus Capitula que secuntur. Lo senyor Rey, per utilitat molt evident de la cosa publica del Regne de Cerdenya e de son Real patrimoni, ordena proveheix e mana que en lo dit Regne e illa de Cerdenya se bata moneda d'argent, appellada Alfonsins d'argent, de ley de .xj. diners e de talla de .lxx. peces en lo march de Barchinona, com aquest March sie comu entre lo Regne de Cerdenya e lo principat de Cathalunya: E correga e sia aforada la peça a .iiij. sous de Alfonsins menuts, o de barchinonesos .j. sou .vj. diners: e que sia dat per lo Maestre de la Secca en lo March d'argent de ley de .xj. diners, .iiij. lliures .xv. sous .iiij. diners barchinonesos, o de Alfonsins menuts .viiij. lliures .x. sous .viiij. diners: E axi exiran de les .lxx. peces, a raho de .iiij. sous alfonsins menuts la peça, .x. lliures .x. sous: per que deduhits los salaris de Maestre, de dues guardes, d'ensayador, de scriva Rey, Maestre de balança, entallador dels ferres, e de monaders e obrers, minues, carbo, e altres messions, romandran quitis al senyor Rey .iiij. sous .vj. diners barchinonesos per March poch mes o menys. Item, se bata moneda menuda, appellada Alfonsins menuts, la qual se bata a ley de un diner .xij. grans, e de talla de .xxxx. sous lo dit march, qui valdra de barchinonesos, a raho de dos sous d'alfonsins per .j. sou de barchinonesos lo march, .xx. sous barchinonesos. E que lo primer batiment daquesta moneda menuda se faça de .viiij. mil fins en .x. mil marches, e daqui avant se bata cascun any de la dita moneda de .dccc. fins en mil marches e no pus. E aço, pertant que sostenga la diminucio que pot fer per la moneda menuda que hix de la illa, car la gent per força sen porta alguna quels roman com sen ixen, de les compres o vendes que han fetes e altres despeses: E per conservacio, que lo dit Regne romanga bast de moneda menuda per despesa de compres de menut, façes fer lo primer batiment dels dessus dits .viiij. o .x. mil marches, e los .dccc. o mil Marchs per any per sostenir, segons dit es dessus, e no pus. E aço per tal que per lo gran guany que faria en lo batiment de la dita moneda no gires tot lo batiment a batre de la dita moneda menuda, de ques seguiria gran abatiment de la mercaderia per la dificultat dels pagaments, quis farien de moneda menuda per la molta habundancia de aquella e gran minua de moneda grossa. Item, que les guardes puxen fer deliurar e deliuren de fort e de feble, ço es, de .xxxx. sous .j. diner fins en .xxxx. sous en lo march de feble e de

fort de .xxxix. sous .j. diner fins en .xxxx. sous, e en la ley de .j. gra fins en dos grans per March en lo magre, e en lo gras de .j. diner .xij. grans fins en un diner .xiiij. grans. = *Rubrica dels officials qui deuen esser creats per lo senyor Rey e de lurs salaris.* = Primo, lo senyor Rey ab sa provisio acomana lo Magisteri e offici del Maestre de la secca e del batiment de la moneda del or e del argent e dels menuts del dit senyor an pere colomer, en axi que aquell haje carrech de regir tenir e retre compte de tot lor argent e altres metalls qui entraran en secca e de tot lo amonedament, axi de entrada com de exida e axi dell a les gents com de ell al dit senyor Rey com encara del dit senyor a la terra e cosa publica : e deu fer sagrament e homenatge al dit senyor que en les dites coses e totes altres tocants son offici se haura ab diligencia e be e lealment a tot profit del dit senyor e de la sua cosa publica: lo qual Maestre, per totes les dites coses e per sa abtesa e treballs de tenir comptes a la gent per lo or e argent qui portaran a la sequa demunt dita, e ordonar lo compte, qui es de gran treball e abtesa, lo qual compte han a retre al Racional del dit senyor Rey, e mes per sustentacio de sa vida, com sia cosa rahonable que cascun visca de son art e encara ques millor, haura per son salari per any .D. barchinonesos, ab les modificacions següents. Primerament, quel dit Maestre sie tengut de donar sos comptes e metre ab totes ses cauteles en poder del Maestre Racional dins los primers quatre mesos del any prop següent, sots pena de perdre lo dit salari. Segonament, quel dit salari sia assignat sobre les dues parts del dit batiment, romanint la terça part francha al senyor Rey, de la moneda de aquell any del qual sera degut lo dit salari tant solament, axi que no puxa esser haut ni pagat del batiment de altre qualsevol anyada, ni de algunes altres peccunies, sino de les dites dues parts de aquella anyada; En axi quel salari del dit magisteri del or, sie pagat del batiment que aquell any haura fet de la moneda del or, ço es de les dues parts de ço que romandra al senyor Rey tant solament: E lo salari del magisteri de l'argent, sie pagat del batiment que aquell any haura fet de la moneda de argent, ço es de les dues parts de ço que romandra al senyor Rey tant solament : E per semblant sia del salari del magisteri de la moneda menuda. E haie lo dit Maestre per son salari cascun any en la dita forma, per lo magisteri del or cent cinquanta lliures barchinoneses, e per lo Magisteri de argent altres .cl. lliures, e de la moneda menuda per tot lo primer batiment que sera de .viiij. mil fins en .x. mil marchs de la dita moneda, lo qual batiment haia esser feyt dins dos anys, a raho de cent lliures per cascun any, sobre les dues parts pertanyents al senyor Rey de tot lo dit batiment dels dits .viiij. fins

en .x. mil marchs: E daquiavant, per lo batiment dels .dccc. fins en Mil Marchs, cascun any haia per son salari sobre les dues parts, en la forma dessus dita, a raho de .dccc. sous per los .m. o .dccc. marchs. Item mes, lo dit senyor, ab ses provisions, hi deu metre e mets dues guardes, axi per lo dit senyor com per la terra, que sien homens abtes e sufficients e de bona condicio, los quals deuen esser appellats e intitulats guardes de la secha del Regne e illa de Serdenya e de la moneda axi del or com del argent com encara de la moneda menuda, lo offici deles quals sta en les coses següents: primerament, quant a la moneda del or, quant se ni batra, sien tenguts de fer la prova del or que portaran les gents e los mercaders e ab assay ab aygafort, axi be com se pertany, donant lo dret de la ley als portants lor e axi mateix al senyor Rey e al Maestre per ell. E axi mateix, façen lur prova al delliurar de la moneda del or que fara per lo senyor Rey lo Maestre, en manera que la cosa publica haia son dret, passant un quart de quirat mes o menys de ley, pero que al cap del any sen faça compte segons lo juhi del encerrament : E que haïen a tenir les dites guardes son argent necessari per provar per tots los qui vendran en la seca : E mes avant haïen carrech si lor comprat per lo Maestre entrara en fundicio, e si hi es lo pes que hauran comprat, e veure pesar la liga e sosteniment qui entra en lor qui entre en fundicio, e com es fus regonexer de ley si e segons es ordonat de batre per lo senyor Rey : E mes haïen de veure si los obrers han be acabada la moneda del or, e si es en pes segons la ordinacio, e mes haïen a veure si la dita moneda es be enblanquida, e mes com es liurada a moneaders haïen aveure si es ben amonedada, E en apres si es ben colorada, e tornar regonexer si sera en pes, e en apres tocar e cotejar ab la toca real o assajar ab lo assayador, e vist que sia a la ley, o hun quart de quirat mes o menys de ley, puxen licenciar la dita moneda, e en la fi del any jutgar los encerraments : e deuen fer sagrament e homenatge en poder del dit senyor Rey de hauer se be e lealment en les dites coses e totes altres tocants lur offici: e deu haver cascun any de barchinonesos cascun dells per son salari, quant si batra moneda dor .xxxx. lliures, les quals los sien assignades sobre les dues parts del batiment de la moneda del or en aquell any del qual sera degut lo dit salari tant solament, axi que no puxa esser haut ne pagat del batiment de altra qualsevol anyada, ne de alcunes altres pecunies; Segonament, quant a la moneda del argent, quan lo Maestre volra fondre argent les dites guardes deuen esser presents, e veure e regonexer quant lo Maestre aleyara lo dit argent ab coure o ab billo que sia fet lo dit aleyament segons es dit dessus en la Rubrica de la forma del batiment de la dita

moneda d'argent : E les dites guardes deuen esser presents quant lo argent passara a la liga, e quel vegen metre al foch, e quant sera fus e gitat per riells, la donchs les dites guardes de cascuna cata o de cascun cresol deuen pendre un riel, e aquells riels les dits guardes deuen metre en una caxa ben guardats fins que donen assay al assayador : E apres quan lo ensay sera fet per lo assayador dels dits riels e mes a punt en manera ques puscha obrar, la donchs lo Maestre, ab concordia de les dites guardes e del ensayador e aquells presents e ab lo Maestre de la balança, deu liurar a pes los dits riells als obrers. Item, quant los obrers han obrada la dita moneda de argent, les guardes deuen regonexer aquella si es en lo pes, e ben feta de obres, e de fort e feble, e de gras e magre, e deuen fer scriure al scriua quants marchs seran en pes e quantes peçes en nombre per march, e la moneda que sera atrobada bona poden licenciar que sia liurada, flixant en lo fort o feble fins en pes de hun diner per march, e en lo gras o magre un gra fins en dos grans per march. E tota la altra moneda qui no sera bona de fort o de feble, ço es que passara pes de un diner, o de gras o de magre, ço es que passara dos grans, e axi matex la qual no sera de bona tala, deuen la trencar. Les dites guardes empero, quant al batiment de la moneda menuda, per ço com aquella se talla a arbitre, puxen les dites guardes flixar en lo fortatge de .xxxviiiij. sous .j. diner fins en .xxxx. sous, que son .xj. diners per march de fort : E axi matex puxen passar en lo feblatge, de .xxxx. sous .j. diner fins en .xxxxj., segons es dit dessus sots Rubrica de la forma del batiment de la moneda en lo capitol terç. Item, les dites guardes deuen guardar que la dita moneda no sia carragada ans deuen aquella ben purgar ab bona bacina foradada e en altra manera. Item, les dites guardes deuen tenir los ferres ab que deuen monedar, los quals hauran reebuts del entallador ab inventari fet per lo scriua Rey al, e les dites guardes les deuen liurar als monades cascun jorn qui amonedaran, e quant hauran monedat que tantost los cobren les dites guardes e quels guarden be en llur caxa, e quan los dits ferres no seran bons per obrar, les dites guardes, en presencia del Maestre de la secca e del entallador e del scriua Rey al, restituesquen alli en comu aquells segons lo inventari ab lo qual los reeberen, e sien desfets en tal forma que no puxen servir per amonedar, e totes les dites coses sien continuades per lo dit scriua Rey al. Item, les guardes deuen pendre de cascun jornal una moneda per deena de marchs, e apres lo ensayador deu pendre de totes les dites monedes preses per los dits guardes de cascun jornal e trencar les pel mig ab tesora, e de cascuna pendre la maytat fins en pes de miga onça o de una onça, e

deu la pesar devant les guardes e devant lo maestre de la secca e scriua, e puy deu la metre en la copella, e quant la haura portada a son punt deu ho mostrar a les guardes, e deu ho pesar, e deu dir a les guardes si aquella moneda se pot deliurar, e sis pot deliurar, la donchs les guardes e lo maestre deuen pendre tota la dita moneda e deuen la fer pesar al qui te la balança, e com tota la moneda sera pesada deu se comptar en presencia de les guardes, e quant tota la dita moneda es pesada e comptada, la donchs les guardes segons lo pes e lo nombre deuen levar quant hi ha de fort o de feblea, e deuen veure la ley e lo assay, e si esta segons la ley deuen licenciar la dita moneda : Et apres les dites guardes deuen licenciar de deliurar la moneda justa de ley pes e nombre, segons es dit dessus, o de fort o de febla fins en pes de .j. diner per march mes o menys, e en lo gras dos grans mes o menys per march, e en la moneda menuda puxen passar en lo fort de .xxxviiiij. sous .j. diner fins en .xxxx. sous, e en lo feblatge puxen passar de .xxxx. sous .j. diner fins en .xxxxj. sous, segons ja es dit en los terç e .vj. capitols: E per la dita raho deuen hauer cascun de les dites guardes per son salari, sobre les .ij. parts del batiment de la moneda d'argent de aquella anyada tant solament, segons es dit dessus del batiment de la moneda del or, quaranta lliures de barchinonesos : e sobre les dues parts del batiment de la moneda menuda, ço es per lo primer batiment que sera de .viiij. mil fins en .x. mil marches, lo qual batiment haia esser fet dins dos anys, hauran per son salari en la forma que es estat dit del batiment de la moneda del or e del argent, cascun de les dites guardes a raho de .xxx. lliures per cascun any, e daqui avant per lo batiment de .dccc. fins en Mil marches de la dita moneda, hauran per son salari, sobre les dues parts en la forma dessus dita, a raho de .cc. sous per los Mil o .dccc. marches. Item mes, lo dit senyor ab ses provisions hi deu metre e meta un ensayador, qui sia bon hom e abte en l'offici de ensay, lo qual deu fer ensay del argent que los mercaders e altres persones metran en la secca, lo qual ensay lo dit ensayador faça be e leyalment axi per lo senyor Rey com per los qui metran lo dit argent en la dita seca : E apres que lo dit ensay sera fet per lo dit ensayador, deu manifestar al Maestre de la seca e scriua la ley en que lo argent sera atrobat : E en apres que sera aleyat per lo maestre de la secca e liurat per lo dit maestre e guardes al fonador, apres que lo dit argent sera fus e fets riells, sia pres per lo dit ensayador e guardes un riell de cascun cresol, e fet ensay cascun dels dits riells per lo dit ensayador, e si basta a ley de .xj. diners o dos grans mes o menys, puxen donar licencia al maestre de la dita secca quels liure als

obres : E mes avant lo dit ensayador ha affer lo dit ensay de la deliurança del dit argent com sera en moneda, e si es atrobat a la ley de .xj. diners o dos grans mes o menys, la donchs les guardes puxen licenciar al maestre de la secca que faça sos pagaments a aquell de qui sera lo dit argent: e mes avant, a la fi del any, lo dit ensayador deu fer ensay de totes les levades que seran atrobades en la caixa dels encerraments del maestre e de les guardes de la dita secca, en presencia del maestre, guardes, e scriva, e sia encerrat segons la ley que sera atrobada a memoria en esdevenidor : E axi matex lo dit ensayador sia tengut de fer ensay dels billons e argent qui seran mesos en la secca per fer moneda menuda, e fer los ensays si e segons es contengut en lo present capitol en lorde de la moneda del argent, faent la moneda menuda e ley de .j. diner e .xij. grans, passant dos grans mes o menys, e sia encerrat segons es dit dessus : E lo dit ensayador deu fer sagrament e homenatge en poder del dit senyor Rey de haver se be e lealment en les dites coses o totes altres toquants a son offici. E lo dit ensayador haura per son salari del argent, cascun any Quaranta lliures barchinoneses, e del billlo e moneda menuda, del primer batiment de .viij. mil fins en .x. mil marchs, qui se ha a fer dins .ij. anys, a raho de .xxx. lliures per cascun any, e del batiment ques fara dels .dccc. fins en Mil marchs, a raho de .cc. sous per cascun any, los quals salaris haïen sobre les dues parts si e segons la ordinacio del maestre, guardes, ensayador, scriua, e maestre de balança e altres. Item, lo dit senyor ab sa provisio deu acomanar e acoman la scrivania e offici de scriva Rey al de la dita secca a .j. bon hom, prohóm e abte, qui tenga registre del or e del argent e daltres metalls qui seran mesos os batran en la dita secca : E axi matex deu tenir Registre de tot lo argent e altre metall qui entre en fundicio, e lliga, e sosteniment, e de Riells cobrats del fonedor e lliurats a obrers: E axi matex ha a tenir compte de tota la obra feta que hauran retuda los dits obrers: E axi mateix de les sialles cobrades de obrers, e quants son a nombre de marchs e compte : E mes ha a tenir compte de quants marchs seran liurats a moneders e del nombre : E mes ha a tenir registre del encerrament del afinament del any, e altres coses a ell pertanyents : e deu fer sagrament e homenatge en poder del dit senyor Rey que en totes les dites coses e altres tocants son offici se haura be e lealment a tot profit del dit senyor : e que haïe cascun any per son salari, del batiment del or Cinquanta lliures de barchinonesos, les quals li sien assignades sobre les dues parts del batiment de la moneda del or de aquell any del qual sera degut lo dit salari tansolament, axi que no puxa esser hagut ni pagat del batiment de altre qualsevol anyada ne de alcunes

altres peccunies : e del batiment de la moneda del argent altres .l. lliures sobre les dues parts del batiment del argent de aquella anyada tantsolament : e sobre les dues parts del primer batiment de la moneda menuda lo qual sera de .viij. mil fins en .x. mil marches, en la forma dita dels salaris dels batiments de la moneda del or e del argent, a raho de .xl. lliures per cascun any, e daquiavant per lo batiment de .dccc. fins en mil marches de la dita moneda menuda, haura per son salari sobre les .ij. parts segons es dit dessus, a raho de .ccc. sous per los mil o .dccc. marches. Item mes, lo dit senyor ab sa provisio deu fer comissio a .j. bon hom del offici de Maestre de balança, lo qual deu esser mija de reebre lor e l'argent entre los mercaders e lo senyor Rey e lo maestre de la secca, que cascun haia son dret: E mes deu pesar com entre en fundicio, com los fonedors lo reten e liuren als obrers : E mes deu pesar la obra feta, e sisalles de obrers, e deu liurar l'obra als moneders, e deu fer sagrament e homenatge en poder del dit senyor Rey de haverse be e leyalment en les dites coses e totes altres tocant son offici : de que deu haver per any de barchinonesos, sobre les .ij. parts en la forma que es dit del salari de les guardes, e consemblant quantitat. Item mes, lo dit senyor ab sa provisio deu fer commissio a un bon hom del offici de entallador, qui tall los ferres de la moneda, e deu donar bon recapte, a coneguda de Maestre e de guardes, que no isca mal monedada la moneda de la secca per culpa de mals ferres, e deu fer sagrament e homenatge en poder del dit senyor Rey de haverse be e lleyalment en les dites coses e totes altres toquants son offici, de que deu haver per any de barchinonesos sobre les .ij. parts en la forma que es dit de les guardes, e consemblant quantitat : Item, lo maestre de la secca es tengut de dar al dit entallador una casa, dins la secca, en la qual lo dit entallador sia tengut tallar los dits ferres, e dins la qual en sa caxa sia tengut tenir los punxons: Item, quel dit entallador, cascuna vegada que entalle ferres per lo obrage de la dita moneda e seca, sia tengut delliurar aquells a les guardes ab inventari reebut per lo scriua Rey al de la dita secca. Item, lo dit senyor ab sa provisio o privilegi deu atorgar e atorga als dessus dits maestre, guardes, ensayador, scriua Rey al, Maestre de balança, entallador, e als altres qui ab provisions del dit senyor Rey o de sos successors Reys seran collocats en la metricula dels oficials de la dita secca, que sien collegi aprobat pera la dita raho, e haien tots aquells privilegis e libertats que per lo dit senyor Rey e per los senyors Reys passats son stats en temps passat, o per lo dit senyor o per sos successors Reys seran daquiavant, atorgats als collegis de les altres seques qui per lo dit senyor se tenen en perpenya, barchinona, valen-

cia e en Mallorques. Item, lo dit senyor ab sa provisio o privilegi deu atorgar e atorga als dessus dits Maestre, guardes, ensayador, scriva Rey al, maestre de balança, entallador, e als altres qui ab provisions Reyals seran de la metricola del dit col·legi, que pera elegir moneders e hobrers pera amonedar e obrar la dita moneda, lo dit maestre deia appellar en algun loch convenient tots los dessus dits, e per lo dit maestre e tots los dessusdits o per aquells qui poran esser hauts ab que hi sien los dits maestre, guardes, ensayador, scriva Rey al, Maestre de balança e entallador, sien elegits los moneders e obrers qui seran necessaris al obrar e monedar de la dita moneda : E feta la dita eleccio dels dits obrers e moneders de concordia de tots los dessusdits, sian fet acte per lo dit scriva Rey al, e apres sien aquells scrits en la metricola dels obrers e moneders de la dita seca a beneplacit del senyor Rey, e hagen per lur salari e treballs, tant solament de ço que obraran, a raho de cascun march d'or obrat, ço es los obres a raho de .xij. diners barchinonesos per cascun march, e los moneders a raho de .vj. diners barchinonesos per cascun march: e daço que obraran de la moneda de argent, los obrers a raho per cascun march d'argent obrat deu diners, e los moneders quatre diners: e daço que obraran de la moneda menuda, a raho per cascun march de billo, los obrers deu diners e los moneders cinch diners barchinonesos.

— *Rubrica dels Alcaldes qui exercesquen la jurisdicció per lo senyor Rey sobre tots los de la metricola de la seca de la illa de Cerdunya.* Primo, lo senyor Rey ab sa provisio deu ordonar e ordona que dela matricola del col·legi de la seca de la illa de Cerdunya, axi del batiment de la moneda del or com de la moneda del argent com encara de la moneda manuda, sien los següents : Ço es, lo maestre, dos guardes, un ensayador, un scriva Rey al, un maestre de la balança, un entallador : Item, tants moneders e obrers com al monedar e obratge seran elets per los dessusdits, segons la forma desus contenguda sots la rubrica dels oficials en lo capitol quinze. Item, com deien esser elegits e posats dos oficials appellats alcaldes, per exercir la jurisdicció per lo dit senyor Rey sobre tots los de la metricola de la dita seca, perço es necessari collocar e acollir en la dita metricola alguns bons homens, ultra los dessusdits, qui sien aptes e bons pera esser elets pera regir lo dit offici de alcaldes, e que sien en nombre covinent per ço ques puxen variar cascun any, e quels qui ho seran stats .j. any no hi sien tornats de dos anys prop següents : per tal sien afegits en la dita metricola, ultra los dessusdits set oficials, altres bons homens abtes e sufficients per a esser alcaldes, e pera regir si ops sera qualsevol dels altres officis dessus dits, fins en nombre de .viij.: En axi que, entre los dessus dits oficials qui son set en

nombre, hic sien los dits fins en nombre de .viii., e no pus, e axi seran entre tots los honrats homens de la dita seca fins en nombre de quinze, los quals .viii. homens hi sien meses per lo senyor Rey: E si per lo dit senyor noy eren meses, que hi sien elets a beneplacit del dit senyor Rey per los dessusdits set oficials de la dita secca e per los qui hi seran ja collocats en la dita metricola dels dits .viii., segons la forma donada sobre la eleccio dels moneders e obrers sots la rubrica dels oficials en lo capitol quinze: E apres que seran elets, juren en poder del procurador Regal, en nom del dit senyor Rey, que en llur offici se hauran be e lealment a servey e profit del dit senyor e de la sua cosa publica, guardant la faeltat e Regalies del dit senyor, los quals dos alcaldes apres quey seran donats per lo dit senyor Rey ab ses provisions o ey seran elets en la forma dita en lo prop precedent capitol haïen la jurisdiccio seguent e en les coses e causes següents: Ço es, que ells tots sols, e no alguns altres Governadors batles veguers procuradors Regals o altres qualsevol oficials o personas, sien Jutges de tots e qualsevol fets negocis o causes civils o criminals toquants los contenguts e escrits en la dita matricola, si aquells seran convenguts, acusats, denunciats, inculpats o impetits en alguna manera civil o criminal, peccuniaria o personal, e de aquells e aquelles coneguen jutgen e deffenesquen e executen los dits alcaldes: Exceptat que no puxen donar sentència de mort o de mutilacio de membre, ans en tot cas lo fet ont se requeris sentència de mort o de mutilacio de membre aquella sia reservada e remesa al senyor Rey o a sa sacra Audiencia, on que sia; Exceptat encara, que totes appellacions, les quals seran interposades dels dits alcaldes, sien reservades al dit senyor Rey e a sa sacra Audiencia. — *Rubrica de les provisions necessaries per lo assetiament o sosteniment de la seca.* — Primo, per ço que les gens no dubten metre en la seca lo or e argent ques volran, lo dit senyor, per be de la cosa publica e de les gents, atorga que alcun or o argent que sie mes en la seca no puxa esser emparat, e si de fet era emparat, quel maestre de la seca sia tengut restituir lo dit or o argent en moneda a aquell quil haura mes en la seca o aquí ell volra, no contrestant qualsevol empara, com lo dit senyor ha e vol esser haudes les dites e qualsevol empires per nulles, e axi com si fetes no fossen: e vol lo dit senyor e proveheix, quel Governador e tots e qualsevol oficials que seran requests, en tota hora e cascuna vegada que requets ne seran per lo maestre de la seca, cancellen e façen cancellar les dites empires; e totes les dites coses e cascuna de aquelles vol proveheix e mana lo dit senyor esser tengudes servades e complides per los dits Governador e altres oficials, sots pena de dos milia florins dels bens dels con-

trafaents o negligents en les dites coses, per cascun e per cascuna e per tantes vegades per quantes sera contrafet o per negligencia les dites coses no seran axi exseguides e complides, als cofres del dit senyor Rey applicadors. Item, lo senyor Rey guia a tot hom strany qui no sia natural o habitador al loch on se tendra la dita secca, qui metra en la dita secca Cinch marchs dor fi o dalli en sus, e dargent Cinquanta marchs o dalli en sus : En axi quel dit senyor, ab lo present Capitol, guia e assegura tots o qualsevol strangers, qui no sien naturals o habitants del dit loch on se tendra la dita seca, que metran en la dita seca segons es dit Cinch marchs dor fi o cinquanta marchs dargent, de tots e qualsevol crims, en axi que per raho de alcun crim no puxen esser preses denunciats acusats o vexats en alcuna manera, judicialment ne extrajudicial, lo qual guiatge dur per temps de quatre meses comptadors del jorn que per lo maestre de la secca li sera liurada la moneda valent lo dit or o argent : del qual guiatge excepta lo dit senyor, e no vol quey sien enteses ne compreses, traydors, falsedors de moneda, o qui haïen comes crim de lesa magestat. Item lo dit senyor, per senyal o titol del a dita moneda, proveheix e ordona que en cascun dels dits Alfonsins dargent, de la una part sien posades emprentades les sues armes Reyals de nou barres en aquesta manera ⁽¹⁾, e entorn a la redor sia empremtat lo titol seguent : Alfonsus dei gracia Rex, E de la altra part de la dita moneda, sia empremtat per senyal una Creu petita que no pas lo petit cercle, e entorn a la redor per titol : Aragonum et Sardinie; E en la moneda menuda, semblants senyals e titols, pero que les diccions se puxen abreugar a conexensa del mestre, e que la creu de la moneda menuda pas los cercles. Item, que algun o alguns en lo Regne de Cerdenya no gos dar en alguna moneda stranya axi de or com de argent maior for que la sequa o seques de Cerdenya, declarat empero que los argenters del dit Regne puxen dar de mes en lo march a us de llur offici e de la cosa publica, de .j. sou fins en dos sous de Alfonsins menuts. Item, que algun strany o privat no gos traure o fer traure del dit Regne e illa de Cerdenya les menes que trobaran, o trauran dels trossos o fosses fetes o fahedores en lo dit Regne de Cerdenya, sens expressa licencia del procurador Rey al de la dita illa : no res menys provehex e ordona, que tota persona que trobara o tenra dels dits trossos, menes daur o dargent o altre metall, aquelles menes haie afinar o fer afinar per lo procurador Rey al, o per les persones a aço diputades, o diputades

(1) Aquí en lo registre hi ha un espay deixat en blanch, destinat a posarhi el dibuix de la moneda : que hi falta.

per lo senyor o per lo dit procurador Rey al : sia pero entes e declarat, que los alcohols qui no tindran un march per quintar, puxen esser licenciats de traure per lo dit procurador Rey al. Item, lo dit senyor Rey ordena e mana a tots e sengles oficials del dit Regne e illa de Cerdenya, que ab veu de crida manen e façen correr les dites monedes segons los fors dessus declarats per lo senyor Rey en los precedents capitols, sots pena de cors e de bens. Mes avant vol provehex e ordena lo dit senyor e mana, que si en lo loch on pararan lo obratge de la seca haura cases deputades al dit obratge o seca del temps passat, que sien liurades al mestre de la dita seca : E axi matex totes aynes e artelleries e altres coses que si atrobaran. E per tal que tot hom pus volonterosamente entena en la dita seca, lo dit senyor fa gracia per deu anys apres que començaran de çavar les menes o trossos, que no sien tenguts de pagar per los drets de mena dor, de argent, e de ploms, e de alcohols, e coure, sino de vint marchs un march : E axi matex dels altres matalls, de vint, .j. : e per donar millor orde als ministres de la dita seca, lo dit senyor dona poder al mestre e alcaldes, e assayador, que si debat ha entre lo camerlenc e los meners o aquells que fan o faran traure les menes, que sage a conixer, determenar per lo dit mestre e alcaldes e assayador. Item, lo dit senyor ab sa provisio atorga a tots los dits guardes, ensayador, scriua Rey al, mestre de la balanza, entallador, e a tots mone-ders e obrers, e a tots altres qui obraran en la dita seca que no seran habitants en la illa de Cerdenya de temps passat, mas seran passats en la dita illa per raho del obratge de la dita secca, que tota hora quels plaure sen puxen exir de la dita illa ab sa muller e bens : Empero, havent lo mestre de la secca recapte per lo obratge de les monedes que en la dita secca se batran : Manant al Governador e a tots altres oficials, que aquells, mostrant albara del mestre de la secca ab lo qual lo dit mestre los dona per desliures de la dita secca e del obratge, quels lexen exir de la dita illa desliurament sens contrast o embarch algu, e aço sots pena de Mil florins applicadors als cofrens del senyor Rey dels bens propis del dit Governador e altres oficials que en les dites coses contrestaran o daran empax alcu. Quare mandamus de certa sciencia et expresse cum presenti carta, Gubernatori nostri generali eiusque vicesgerenti in Regno Cerdinie, procuratori et conservatori nostri patrimonii, ceterisque universis et singulis officialibus e subditis nostris dicti Regni presentis et futuri, quatenus capitula prescripta, cunctaque et singula in eis aposita et contenta, prout eorum singulis pertinet, teneant firmiter et observent, ac teneri et observari faciant inviolabiliter per quoscunque juxta eorum serie et tenore, et non contrafaciant seu ve-

niant aliqua racione. In cuius rei testimonium presentem fieri jussimus, nostro comuni sigillo independenti munitum. Datum Barchinone, decima die ffebruarii anno a nativitate domini .M.cccc.xviiiij., Regnique nostri quarto. — Rex Alfonsus. — Paulus Nicholai mandato Regio facto in consilio et fuit visum per baiulum generalem, Valencie curie aliis in predictis expertis fuit comissus.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2626, fs. 149-156.

Inédit.

LIX

(Volum II, plana 234).

1 Octubre 1428.

*Orde del rey Alfons IV, pera que s'encunyin
en la seca de Sardenya doblers y pitxols de billó y alfonsins d'or.*

Nos Alfonsus etc. Licet temporibus retro lapsis, cum nostri carta sigillo nostro pendenti munita data barchinone decima die ffebruarii anno a nativitate domini .m.cccc.xviiiij. Regnique nostri Quarto, pro utilitate nostra et reparacione secce nostre Regni Sardinie certas ordinationes fecerimus, et in eisdem aliqua posuerimus que, ut experientia demonstravit, quamvis prima facie viderentur equa et justificata, erant tamen in illis deceptiones occulte, specialiter in illis verbis continentibus quod moneta auri deliberetur tangatur et cudicetur sive comperetur et comprobetur in lapide vocato la toqua Reyál, et in illis eciam ubi dicitur super moneta auri de sustenimento quod intrat in auro : corrigentes, emendantes et moderantes ac melius actum quem dicta verba continent justificantes, maturo et digesto consilio preheunte, volumus et providemus ac eciam ordinamus, quod eo modo seu ea comparacione et comprobamento quo aurum fuerit receptum per magistrum dicte secce a mercatoribus vel aliis personis, sive receptum fuerit cum assay vel aqua forti vel cum lapide vocato toca, tradatur eis moneta auri, quoniam isto modo nulla erit deceptio manifesta nec occulta et sic suum unicuique jus tribuetur : de sustenimento vero, nolumus quod aliquod ponatur in dicto auro dum fundetur, quo modo dictum sustenimentum omnino amoveatur : Et pro maiori amplicione ipsius ordinationis in dicta nostra carta contente, eidem addimus ordinationes que sequuntur. Primo, que lo maestre dela secca de Sardenya daçiafant

don, en lo march d'argent fi que vendra o sera aportat a la dita secca, Cent e quatre sous barchinoneses, o deu lliures e vuyt sous d'albonsins corrents, segons ja ho ha mes en pratica, e que lo march sia de barchinona, com aquest march sia comu entre lo principat de Cathalunya e lo Regne de Cerdunya. Item, que puxa batre moneda menuda, de present tro haia altre manament encontrari de nos, fins en quantitat de deu Milia marches d'albonsins corrents, ço es, de diners que sien appellats doblers, per set milia cinchcents marches, e los restants dos milia cinchcents marches en pitxols menuts, axi que seran deu milia marches per tot: e sien de valor los dits diners doblers, que .j. sou dels dits diners valega dos sous d'albonsins menuts corrents, e que nentren en lo march vint sous barchinonesos, e sien appellats diners Reyals: e los petits que sien appellats pitxols, e que sien a la dita ley per nos ordenada, e que lo senyal qui es vuy en la part de la creu, on son quatre O, que no ni haia sino dues, e en lo loch deles altres dues quey haia, ço es, en la un loch una ·S· e en l'altra loch una ·a·, asi que denoten lo Regne on se fan, que volra dir Sardenya: E en la part on es lo senyal Rey al, quey sia una testa o faç que denota la persona de nostra Rey al celsitut: E aquesta moneda volem que nostres oficials del dit Regne de Sardenya, ab destrenyiment de grans penes per ells a lur arbitre imposadores, façen correr les dites monedes per tot lo dit Regne, axi que per tot aquell sien comunes e dels batiments proceesquen los profits ques pertany axi a nos com a la cosa publica del dit Regne. E perço que alla on de maior valua es la moneda quis batra en la dita nostra secca maior profit sen segueix, ab deliberacio gran feta en nostre consell, volem e ordonam que en la dita nostra secca de Sardenya daçiauant se bata moneda dor, appellada Alfonsins dor, e deune metre lo mestre dela dita secca en lo march de perpenya noranta sis peçes, les quals aforam e volem que correguen per tot lo dit Regne de Sardenya a raho de dotze sous barchinonesos, o vint e quatre sous d'albonsins menuts corrents o doblers Reyals la peça, e que sien de ley de ducat Venecia: E que don lo dit mestre de la secca Cinquanta quatre lliures barchinoneses, o Cent e vuyt lliures dels dits alfonsins corrents: e axi exiran del dit march dor fi amonedat, segons compte ja levat, Cinquanta set lliures dotze sous barchinonesos, o d'albonsins corrents Cent e quinze lliures e quatre sous. E en axi, es lo guany quis fa en un march dor fi, Tres lliures e dotze sous barchinoneses: dels quals se han abatre per les messions de cascun march, entre affinar, obrar, amonedar, minues, cresols, carbo, salari de mestre, scriva, mestre de balança, ensayador, dues guardes, Entallador, dos fonedors, un ajudant, oli, seu, tartar, draps e altres

missions menudes, una lliura e tres sous e tres diners: axi que roman a nos, per cascun march, dues lliures e vuyt sous barchinonesos, poch mes o menys: E volem e ordonam, que la dita moneda dor appellada Alfonsins dor sia de tal senyal empremta, ço es, en la una part ⁽¹⁾: E en laltre part ⁽²⁾ tal. Quare mandamus expresse et de certa scientia cum presenti, Gubernatori nostro generali vice regii, dictique nostri Gubernatoris generalis vicegerentibus, procuratorique nostro Regio in dicto Regno Sardinie et eorum locatenentibus, ceterisque universis et singulis officialibus nostris eiusdem Regni presentibus et futuris, quatenus correccionem moderacionem et addicionem predictas, omniaque alia et singula in presenti contenta, teneant firmiter et observent ac faciant ab omnibus inconcusse servari, et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contrafacere vel venire permittant, aliqua racione vel causa. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus, nostro sigillo munitam. Datam Valencia, Prima die octobris Anno a nativitate domini .M.cccc.xxviiij. Rex Alfonsus.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 2628, f. 48.

Inédit.

LX

(Volum II, plana 239).

23 Decembre 1458.

Revocació, per D. Joan II, de la llicencia d'encunyar moneda concedida a la illa de Menorca per D. Alfons IV en 11 d'Agost de 1453.

Nos Johannes etc. Oportet nos sepe numero pro rei nostre publice utilitate, si aliqua circa regiminem curam et administracionum rerum publicarum alicujus civitatis seu Regni imperii nostri, etiam si supplicantibus nobis aut predecessoribus nostris ipsius civitatis et Regni incolis universitate et hominibus provisa fuerunt sive ordinata, in melius commutare, et que providimus seu providerunt, pro meliori utilitate rei publice, tollere, nam non pudet nos sentencias nostras, seu dictorum predecessorum nostrorum, et statuta, si verius salubrius ac melius informati fuerimus, emen-

(1) Aquí hi ha dibuxat, en lo registre, lo revers de la moneda quin gravat donem en la página 233.

(2) Aquí va, en lo registre, lo dibux de l'anvers de la moneda a que's refereix la nota precedent.

dare et in melius commutare, a deo enim ex alto constituti sumus, ut Regna nostra, atque terras et populos nostros, nobis a summo deo commissos atque comissa, ab omni damno atque calamitate preservemus, et si in aliquibus positi sunt sive posita, eos et ea sublevemus. Cum itaque, de annis superioribus, dum dilectos et fideles nostri petrus tarraça, miles, Bernardus macip desparça, in legibus licenciati, Johannes renouart et Jacobus scala, habitantes insule Minoricarum, ad Maiestatem serenissimi domini Alfonsi utriusque Sicilie etc. Regis, fratris et predecessoris nostri carissimi, nuncii et sindici per universitatem dicte insule destinati essent, eidem domino Regi, per eosdem datum esset intelligi, quod eo quare per sediciones rapinas et scandala gravia que his proximis annis in insula prefata inter insulares ipsos et regios inibi presidentes officiales, vetere inimico procurante, acciderant, insula eadem ruinam perpessa erat, ex quo necessarium videbatur, adeo ut ruine prefate salubrius obviaretur et provideretur, quod vobis fidelibus nostris juratis et generali consilio dicte insule, licenciam facultatem auctoritatem et plenum posse ipse dominus Rex concedetur et impartiretur quod possetis et valearetis in villa Ciutadelle dicte insule, in parte et domo quam ad hec eligetis et deputaretis, quam domum siclam volebat nuncupari, cudere seu cudi facere, usque ad quadraginta mille libras et non amplius, nove monete, quam monetam denarium decreverat et volebat appellari, et eam fabricare seu fabricari facere ex ere sive aram absque aliqua liga alterius melioris metalli : Et ex eo, facultatem eandem licenciam atque auctoritatem dictam monetam modo predicto cudendi seu cudi faciendi, credens ea via ruine seu necessitati predictæ insule prefate posse obviari, et animo atque voluntate eandem insulam et eius habitatores adjuvandi et sublevandi, concesserit et impartitus fuerit, providens quod denarius prefatus esset forme vel magnitudinis unius denarii barchinonensis, qui ab una parte arma regia et altera parte faciem regiam, coronam supra caput gestantem, contineret : quos denarios, postquam facti essent, volebat in dicta insula ab omnibus, tam insularibus quam aliis eius subditis et exteris quibuscumque ad ipsam insulam declinantibus dum in ea fuerint, irrefragabiliter recipi et acceptari in solum quorumcumque rerum inibi venditarum, et alias quomodocumque, hoc excepto, quod alii eius subditi non trahentes moram, in eadem insula aut exteri quicumque, eciam infra eandem insulam ad dictam monetam recipiendam in solum preciorum aut pensionum censualium aut aliorum quorumcumque debitorum, ex quacumque causa antequam dicta moneta curreret, contractorum minime cogerentur. Sed his talibus, pro ipsis debitis, satisfaceret prout ante

cudicionem dicte monete debebat, quodque duodecim denarii monete ipsius facerent solidum unum, et viginti sex ex dictis denariis reciperentur pro uno regali sive cruciato argenti valentino barchinonensi Maioricensi et perpinianensi, et viginti ex dictis solidis facerent libram unam, prout hec et alia in privilegio quod super his expediri dictus dominus Rex iussit, sub data in castello novo ciuitatis Neapolis die .xj. mensis augusti anno a natiuitate domini .m.cccc.l. tercio, ad quod nos referimus, lacius continentur. In quo eciam, super officialibus et ministris dicte cudende monete ac super dando computo ipsius necnon et super distribucionem eiusdem ac super aliis in eodem privilegio contentis, prout in eo continetur, provisum per ipsum dominum Regem atque ordinatum fuit, vere cum credidissemus prout dicto Regi datum erat intelligi quod propter dicte monete cudicionem et fabricacionem, cuius magna pars ut informamur facta et fabricata fuit, universitati ipsius insula et eius singularibus aliquid comodum et utilitas aferretur et a gravaminibus damnis et paupertatibus in quibus dicta Universitas et eius singulares erant sublevarentur: tamen, ut percepimus et de eis noticiam plenam habuimus, ex eo denariorum condicio universitati dicte insule et singularibus eiusdem facta est quare pauperiores ab eo tempore citra quo dicta moneta fuit facta habitatores dicte insule facti sunt et fient in futurum si amplius durabit, cum attenta qualitate dicte monete et eius utilitate, habitatores dicte insule ad quadruplum et plus pro rebus sibi ad victum et vestitum necessariis expendere coguntur, quod facere non possunt. Et propterea, quare erumpnarum et egestarum pleni vitam eorum tam in vestimentis et calciamentis quam aliis eis necessariis ducere habent, cupientes igitur tanto exterminio dicte universitatis et eius singularium ac rei publice ipsius, cuius caput principale nos sumus, debite providere, cui impresenciarum difficile nobis videtur nisi ad revocacionem dicte cudende et fabricande monete concessionis et facultatis per ipsum dominum Regem date procederemus: Eamobrem, de certa nostra sciencia et consulto, pro direccione, conservacione, utilitate, universitatis dicte insule Minoricarum ac singularium eiusdem et tocus rei publice ipsius, cum nobis incumbat terras nostras populos atque Regna bene ac utiliter gubernare, predictam licenciam facultatem atque auctorisacionem dictam monetam ut predicatur cudendi et fabricandi, ac ea modo et forma premencionatis utendi, vobis fidelibus nostris iuratis generali consilio dicte insule Minoricarum per dictum dominum Regem concessas, et deinde privilegium eadem causa vobis concessum, ac omnia et singula in eo contenta, pro bono statu rei publice ipsius acne in totum ipsa insula corruat in maximum dam-

num diadematis nostri, Tenore presentis abolemus, cassamus, revocamus et anulamus, ac viribus et efficatia vacuari decernimus et utique vacuumus, abdicantes vobis huiusmodi serie atque mandantes, ad penam florenorum auri de Aragonia decem milium a bonis cuiuslibet contrafacientis exhibendam et nostris erariis inferendam absque spe venie, quatenus deinde in antea a cudicione faccione et fabricatione dicte monete vobis ut supra per eundem dominum Regem concessis penitus abstinenceis, neque privilegio predicto cudendi dictam monetam aliquo modo utamini, vere circa incommoditatem rei publice universitatis dicte insule et eius singularium ex causa jam facte et fabricate monete auctoritate et facultate dicte Regie dessuper mentionate concessionis, et ne ipsa universitas seu singulares eiusdem remaneant defraudati, ac forsan et sine dubio de pauperati providere volentes, huiusmodi tenore volumus providemus et ordinamus, vobisque dicte ville ciutadelle juratis et toti generali consilio dicte insule commitimus precipimus atque districte precipiendo mandamus, quatenus circa totalem dicte jam facte et fabricate monete abolicionem et ereccionem, ac qualiter et quomodo ac quo spacio temporis in dicta insula currere valeat atque possit ad minus damnum universitatis prefate insule et eius singularium, ut vobis videbitur, per impositionem tallie seu aliorum onerum provideatis et providere valeatis, aut eciam, si expediens vobis videbitur, quinque homines probos expertos et idoneos justa vestri consciencia quam super his oneramus, duos videlicet ciutadelle unum de Maho unum de Alayor et reliquum de Castello Ste. Agate, deputetis et eligatis, qui habita deliberacione matura super his, provideant ac providere valeant atque possint taliter que utilitati dicte insule et singularium personarum illius ut convenit et expedit provideatur. Quoniam vobis dictis juratis et generali consilio dicte insule, seu dicto casu prefatis quinque personis modo predicto deputandis per vos dictos juratos et generale consilium eligendos, auctoritatem plenum posse atque mandatum speciale ut predicitur, ac voces et vices nostras, commitinus plenarie, in omnibus que per vos seu eos eodem casu in et super predictis disponendis et ordinandis auctoritatem nostram pariter et decretum interponimus per presentes: volumus tamen, quod in omnibus supradictis, tam per juratos et consilium dicte insule quam per ipsos quinque homines eligendos sit ut prefertur fiendis et ordinandis, Gubernator dicte insule vel eius locumtenentis aut ipsum officium Regens, interveniat et intervenire debeat, ac cum eius auctoritate assensu et ordinatione pariter et decreto, et non aliter, omnia predicta fiant, et execucione debite deducantur. Magnifico, propterea, et dilectis consiliariis ac fidelibus nostris vitali

castella doris, alias de blanis, in Regno Maioricarum locum tenenti generali et insule prefate Minoricarum Gubernatori, vel eius locumtenenti aut ipsum officium Regenti, nec non in dictis Regno et insula procuratori nostro Regio seu substituto suo et locumtenenti, ceterisque aliis officialibus personis et subditis nostris in dicta insula Minoricarum constitutis et constituendis, et dictorum officialibus locatenentibus, presentibus et futuris, dicimus et mandamus de certa nostra sciencia, deliberate et consulto, sub ire et indignacionis nostre incursu ac pena florenorum auri de Aragonia decemmilium a bonis contrafacientium exhigenda et nostris erariis inferenda, quatenus revocationem et abolicionem predicte licencie auctoritatis atque facultatis per dictum dominum Regem concessisse dictam monetam cudendi atque fabricandi, atque privilegii predicti necnon omnium et singulorum in eodem privilegio contentorum, teneant firmiter et observent ac teneri et observari faciant inviolabiliter per quoscumque, atque ita privilegio licencia auctoritate atque facultate predictis per ipsum dominum Regem concessis, minime vos dictos juratos generale consilium et universitate dicte insule Minoricarum uti sinant neque permitant, imo prehibeant remediis opportune. Quoque comissionem per nos super abolicionem et ereccionem jam facte et fabricate monete vobis dictis juratis et generali consilio, seu modo premencionato quinque personis per vos et dictum Gubernatorem eligendis et deputandis prout superius latius continetur factam, necnon quecumque per vos et Gubernatorem seu dictos quinque dicto casu eligendos et deputandos super predictis provisum et ordinatum concernencia bonum statum predicte insule, teneant et observent ac teneri et observari inviolabiliter faciant per quoscumque, et contrarium non faciatis seu faciant, quanto vos, prefati jurati et generale consilium dictarum ville et insule Minoricarum aut universitas et singulares eiusdem, necnon officiales persone et subditi nostri predicti, gratiam nostram caram habetis et habent, iramque et indignacionem nostram ac penas preapostas, quibus suo casu prompta non deerit executio, cupiunt non subire. In cuius rei testimonium presentes fieri iussimus, nostro comuni sigillo in dorso munitas. Data barchinone, die .xxiij. mensis decembris, Anno a nativitati Domini .m.cccc.l. octavo.— Rex Johannes.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3422, fs. 77 y 78.

Inèdit.

LXI

(Volum II, pàg. 240).

27 Setembre 1426.

*Creació per D. Alfons IV dels «Reals d'or de Valencia»,
vulgarment anomenats «Timbres de Valencia».*

En nom de nostre Senyor deu Jesu Christ. Nos Nalfonso per la gracia de deu Rey Darago de Sicilia de Valencia de Malorques de Cerdenya e de Corcega Comte de Barchinona Duch de Athenes e de Neopatria e encara Comte de Rossello e de Cerdanya. Com experiencia la qual es maestra de totes coses haia evidentment demostrat quel batiment de la moneda dor lo qual lo glorios Rey en Pere besavi nostre apres la guerra de Castella Sexanta Anys ha passats introduhi e comença fer batre en lo Regne dessus dit de Valencia ço es de florins dor de ley de devuyt quirats e pes de Sexanta vuyt a March de Perpenya, ha importat gran utilitat e profit en lo Regne dessus dit tant com los dits florins han durat. Eo la Sequa nostra de la dita Ciutat de Valencia, sens dan e perdua nostra ha poscut fer e batre. Jatsia per part del Regne dessus dit, axi en la Cort del dit Regne ques comença en la Vila de Sant Matheu en temps del dit glorios Rey en Pere en lany Mil Trescents Sexanta Nou e fini en lany Setanta, Com en la Cort quel magnifich infant don Johan car oncle nostre estant duch de Gerona e primogenit del dit Regne celebra en lany Mil Trescents Sexanta quatre, hi fos contradit. E com axi per ço com la dita Segua nostra, no podent sens gran dan e perdua nostra donar en la compra del Or lo preu que en altres parts de algun temps ença sen dona e ses donat, ha cessat batre dels dits florins dor, com encara perço que los florins dor ja batuts en temps passat per la maior valua del dit or en altres parts son estats continuament trets per fondrels en altres seques fora nostres Regnes e terres, la dita Ciutat e Regne son estats totalment evacuats dels florins dor, Entant que de aquells en la dita Ciutat e Regne e encara en altres parts dels dits nostres Regnes e terres sen troben fort poch, de que a la Ciutat e Regne dessus dits e singulars de aquells per los molts avers que si cullen e sen poden traure per portarlos en altres parts, deffallint hi la dita moneda dor e altres, se son enseguits hi se ensegueixen continuament grans dampnatges e total desviament de la mercaderia e de la treta e trasteiament dels dits

avers tro amostar e descobrir se paupertat extrema entre nostres subdits e vassalls per la dita raho. On jatsia nos, volents a les necessitats dels dits nostres subdits e vassalls remediament provehir, haguessen per nos delliberat e proposat fer batre moneda dor en la dita Ciudad de Valencia tal com mils possquessent a reveniment de aquells dits subdits e vassalls nostres, e que no fos nengu forçat pendra aquella sino quis volgues, no obstant diverses contradiccions per vosaltres amats e feels nostres los Jurats en lany present e Sindich de la Ciutat de Valencia fetes al dit batiment per conservacio de vostres privilegis antichs parlants de batiments de monedes. Empero, informats vosaltres com en altres seques e parts del Mon val his dona mes en lo March del or que nos donar no podem ni en les Seques de nostres Regnes e terres nos dona ni donar nos pot per batre aquell e ferne los dits florins juxta la ley e pes introduit e començat per lo dit glorios Rey en Pere besavi nostre, sens gran perdua e dampnatge nostre e de nostres drets, Com en les parts altres del mon valla huy lo dit or Cinquanta quatre liures lo March E les nostres Seques per batre los dits florins a la ley e pes dessus dits dar noy puixen de Quaranta vuyt liures avant en en lo March al tot mes. Per ço, volents nos ab vosaltres en lo dit batiment atesa en lo temps de ara la valor del dit or justifficadament provehir, e remediari a la necessitat de la dita Ciutat e Regne, e dar loch e manera que nostres subdits e vassalls sien enriqueits: Es estat concordat que, sens derogacio e preiuhi de furs e privilegis del dit Regne parlants de batiment de moneda e de alguna part de aquells Mas que perpetualment romanguen en sa plenera fermetas efficacia e valor, nos batam e façam batre en la dita Sequa nostra de Valencia, per espay de deu Anys primers vinents e continuament comptadors, Reals e migs reals dor sots forma e empremta de la una part ab scut de senyal o armes nostres Reyals jus lo timbre nostre propi, E de la part altra ab lo dit nostre senyal e armes fet a Cayro ab quatre migs compassos entorn, E dessus en la sumitat cercles en cascuna part ab letres continents nostres propi nom e titol del dit Regne de Valencia, empero sots ley de vint quirats e pes de dos diners per peça de March de perpenya. En aixi que dels dits reals dor haia Noranta Sis peçes en lo March, e cascuna peça valla deu sous de reals menuts de Valencia e no pus, e dels migs Reals haia Cent Noranta dues peçes en lo March, E cascuna peça valla Cinch sous dels dits Reals menuts de Valencia e no pus: permanera quels dits reals e migs reals dor de nou batedors se comporten his puxen comportar ab la valor e preu que huy corre e val comunament lo dit or en altres parts del mon. E nos en la dita nostra Sequa hi haurem a

dar ço es Cinquanta liures en lo March; los quals reals e migs reals de nou batedors sien appellats Reals e migs reals dor de Valencia, E com a Reals e mitgs Reals dor de Valencia correguen per la dita Ciutat e Regne a valor e preu los dits Reals dels dits deu sous de Reals menuts de Valencia la peça e los dits migs Reals a valor e preu dels dits Cinch sous segons es dit. E quels dos prohomens qui acostumen esser e o seran guardes en la dita nostra Sequa, puixen licenciar los dits Reals dor, en ley un quart de quirat en mes o en menys tenint ne compte de nos á la terra, E en pes e en talla puixen licenciar los dits dos prohomens o guardes de devuyt grans en lo March en mes o en menys tenint ne aximateix compte de nos e la terra. En axi empero quel batiment dels dits Reals e migs Reals dor e de la ley e pes dessus dits, no puixa esser tret per avant per nos ni nostres successors ni altri per nos ni ells a us ni consecuencia, ans si per avant la dita Ciutat e Regne en lo us dels dits Reals e migs Reals dor novament batedors be nos trovaven, E a nos e a vosaltres era vist que fossen damnosos a la cosa publica de la dita Ciutat e Regne, a supplicacio de vosaltres aquells dits Reals e mig Reals dor que durant lo dit temps de deu Anys se batran siam tenguts desfer e fondre, E del us e corrimient de aquells totalment fer cessar en la dita Ciutat e Regne. E si la dita Ciutat e Regne bes trovaran en lo us e corrimient de aquells, que nos la valor ley e pes de aquells no puixam daquinavant baxar disminuir ni aminuar. Perque, metens en exequcio la dita concordia entre nos e vosaltres feta del batiment dels dits Reals e migs Reals, Per tenor de la present carta nostra per nos e per los successors nostres prometem ens obligam a vos e als vostres sucesors totes les dessus dites coses entre nos e vosaltres sobre lo batiment dels dits Reals e migs Reals dor concordades e cascuna daquelles ensequir e complir e fer ensequir e complir ab degut effecte segons son corcordades e dessus posades e a aquelles no contravenir ni lexar contravenir en alguna manera. E per les dites coses axi tenidores servadores e complidores per nos e nostres successors, juram a nostre Senyor deus e als seus sant quatre Evangelis per nostres mans corporalment tocats contra aquelles no venir ni permetre esser contrafet per alguna causa manera a raho. E nosaltres en Francesch Vives Jacme tolsa cauallers, en Pere de Fachs doctor en leys, en Jacme Celma, en Manuel de Xarch, en Pere de lecha, Ciutadans e Jurats en lany present, e en Ffrancesch scola notari Sindich de la Ciutat de Valencia, prestants en nom de la dita Ciutat e Consell daquella en les dites coses consentiment e beneplacit de la Ciutat e Consell dessus dits, ab humil exhibicio de gracies acceptam de vos molt alt Senyor Rey totes les dites coses e cada una

daquelles, e contra aquelles prometem no venir en alguna manera per qualsevol causa o raho. E les dites coses totes e sengles nos Rey dessus dit duna part, E nosaltres dits Jurats e Sindichs de la dita Ciutat en nom daquela e de son Consell de la part altra, fem acceptam atorgam prometem e prestam nostre assentiment en ma e poder del Secretari notari devall scrit axi com a publica persona, en nom de nosaltres e de tots aquells de que es o sera interes, les dites coses reebent paciscent e legitimament stipulant. En testimoni de les quals coses nos Rey dessus dit manam esser feta la present ab nostre segell enpendent segellada. Dada e feta en Valencia, a Vint Set dies del mes de Setembre, En lany de la nativitat de nostre Senyor Mil.cccc. Vint Sis e del Regne nostre onze.

VIVES Y LIERN : *Lo Rat Penat en el Escudo de Armas de Valencia*; apéndice n. 16.

LXII

(Volum II, plana. 243).

9 Novembre 1418.

Facultat de traure els contrasenyals en los croats que s'encunyessin en la seca de Perpinyà.

Molt alt e molt excellent Princep e Senyor :

A la vostra gran Senyoria humilment suppliquen los arrendadors de la Secha del argent qui de Manament vostre se bat en la vila de Perpenya, que com los Croats que per ordinacio e manament vostre se baten en la dita Vila, fet ensay e scrutini de aquells solempnament en la manera ques pertany, sien stats trobats de semblant ley e talla que son los croats quis baten en Barçelona, e per raho dels contrasenyals en los dits croats aposats, ço es la P., alguns dupten en acorsar e pendre aquell al for de XVIII diners per peça axi com fan aquells quis baten en Barçelona, en gran interes dan e dempnatge dels dits arrendadors, e molt maior de vos Senyor al qual lo dempnatge dels dits arrendadors se esguarde, e encara de la cosa publica, e de tots vostres sotmeses : per ço los dits arrendadors, recorrent per les dites coses, a vostra Senyoria suppliquen que sia vostra merce de manar an Bernat Miro, mestre de la Secha de la Moneda quis bat en la dita Vila de Perpenya, que continuant lo batiment de les monedes que en la dita Vila se baten es poden batre segons forma e manera del arrendament provisions e licencias per vos Senyor e predecessors vostres de loable memoria

als arrendadors de la dita Secha dades e atorgades, çes del tot fer o posar els dits contrasenys, e en loch de aquells pos una O. : les quals coses Senyor, jatsia procehescan de justicia, los dits supplicants vos reputaran aquelles a singular gracia e merce. Altissimus etc. — Fiat ut suplicatur. — Producta in consilio VIII.^a novembris, anno .cccc.xviiij., in Ville Frage.

Arxiu Corona Aragó : Cartes reys d'Alfons IV del any 1418.
Inèdit.

LXIII

(Volum II, plana 273).

16 Maig 1465.

Llicencia d'encunyar «doblers», concedida a la illa de Menorca y a la vila de Mahó pel rey D. Pere IV (Conestable de Portugal).

Nos Petrus, etc. Attendentes Universitatem Ville de Maho ac Insule Minoricarum hac presertim belli tempestate tantas clades expensaque pro sua erga Maiestatem nostram observanda fidelitate sustinuisse, sustinereque impresentiarum, quod nisi de suscripto remedio eidem succurratur totalem sui ruinam conspecturi propediem sumus. Tenore igitur presentis carte nostre, de certa nostra sciencia, predicta causa et alia etiam servitium nostrum reique publice dicte insule concernente moti : Universitati predictae ville de Maho et insule Minoricarum licenciam et facultatem plenariam elargimur, quod absque alicuius pene incursu, ulteriorique licencia et permissu cum hanc hoc in casu sufficere velimus minime expectatis, possit et libere valeat cudi seu fabricari facere monetam vocatam doubles, illius impressionis et lige quibus moneta vocata doubles de Maioricis fabricata et impressa existit, usque ad quantitatem duarum Mille librarum illius monete et non ultra : juribus autem Curie nostre pro ratione et causa fabricationis dicte Monete pertinentibus retinerique solitis nobis salvis et omnino reservatis. Fideli igitur nostro Antonio Solsona, dicte insule habitatori, cui no diu est de officio Magistri Sicle prefate insule providimus, dicimus et expresse mandamus, quatenus usque ad quantitatem prefatarum duarum Mille librarum dicte monete et non ultra cudat et fabricet, cudique et fabricari faciat, monetam prefatam vocatam doubles. Quoniam nos, per presentem, mandamus quibusvis officialibus et ministris qui in dicta Sicla monetam fabricare consueverunt, de certa nostra sciencia et expresse, sub

incursu nostre indignacionis et ire, penaque nostro arbitrio reservata, quatenus vobis dicto Antonio Solsona in exercitio et fabrica monete ipsius pareant et obediant. Mandantes etiam, per hanc eandem, stritius quo possimus, ac ad penam nostro arbitrio reservatam, Locumtenenti Gubernatoris et Capitaneo dicte Insule, Regio procuratori, et aliis officialibus nostris et personis in dicta insula constitutis: quatinus monetam ipsam, eo valore quo in Insula Maioricarum recipi solet recipiant et recipi faciant atque mandent, dubio et difficultate cessantibus quibuscumque. Atque idem Locumtenens Gubernatoris et Capitaneus, monetam ipsam a personis quibusvis in dicta Insula habitantibus, sicut predicitur recipiendam, publice nunciari faciat per loca solita dicte ville et Insule: Et contrarium non faciant, si gratiam nostram caram habent iramque et indignacionem ac penam predictam cupiunt non incurrere. In cuius rei testimonium presentem fieri mandavimus, nostro minori sigillo indipendente munitam. Datam in nostris felicibus castris contra villam Episcopalem, die sextodecimo mensis Maii, anno a nativitate domini Millesimo Quadringentesimo Sexagesimo quinto, Regnorum vero nostrorum anno secundo. — Rex Petrus. Dominus Rex mandavit mihi Rodericus Vitali.

Arxiu Corona Aragó; Reg. III, *Divers.* de D. Pere (*Intrusos*), f. 20 v.
Inédit.

LXIV

(Volum II, plana 276).

7 Agost 1478.

Llicencia d'encunyar moneda d'argent y menuda, otorgada pel rey D. Joan II a la vila de Vilafranca de Conflent.

Nos Don Joan per la gracia de Deu, etc.

Per quant vosaltres, amats e feels nostres consols e prohomens de la nostra vila de Vilafranca de Confluent, axi en comu com en singular passau gran fretura e mimva de moneda, sens la qual bonament aqueixa universitat nos pos sostenir, e aço per raho stau frontalers e circumvehins als enemichs nostres e no podeu haver lo comerci que haurieu necessari de les terres de la nostra obediencia sens grandissim perill, sobre les quals coses per part vostra som stats humilment supplicats sia de nostra merce voler vos donar facultat e llicencia de poder batre moneda, afli que pus facil-

ment pugau esser sobvenguts entre vosaltres mateixs a les necessitats vostres; perque nos, hoyda la dita supplicatio, la qual nos par rahonable, e haguda consideracio a les coses damunt dites, ab tenor de les presents e de nostra certa sciencia atorgam e donam licencia e facultat a vosaltres, dits consols e universitat de la dita vila de Vilafranca presents e sdevenidors, que, no obstant qualsevol prohibicions ordinacions edictes per nos o nostres predecessors o altres entre vosaltres fets lo contrari disponents, sens encorrimment de pena alguna pugau batre e fer batre qualsevol moneda d'argent e menuda, exceptat moneda dor, tanta quantitat com volreu, durant empero nostre beneplacit, e que la dita moneda haia esser del cuny e liga de la moneda d'argent e menuda ques bat en la seca de la present vila de Perpenya, en la qual dita moneda pugau metre la emprenta que vullau, pagant empero al loctinent de procurador real de nostra cort lo dret acostumat e a nos pertanyent. E perço, als magnífichs amats e feels concellers nostres lo governador de Rossello e de Cerdanya, capitans, procurador reyal, e altres qualsevol oficials nostres presents e sdevenidors, sots incorrimment de nostra ira e indignacio y pena de Mil florins dor a nostres coffrens applicadors, diem e manam de la dita nostra certa sciencia e expressa, que la present nostra licencia, e totes les coses en aquella contengudes, a vosaltres dits consols e universitat tenguen e serven, tenir e servir facen durant lo dit nostre beneplacit, e no res menys facen valer e pendre entre contrahens e a qualsevol persones la dita moneda, puix sia del dit cuny e liga com dites, e no fesseu lo contrari en alguna manera si la gracia nostra haveu cara e dita pena desijau evitar.

En testimoni de les quals coses manam esser fetes les presents, ab nostre segell secret, com a present altre no tingam, empendent segellades.

Dat en la nostra vila de Perpenya, a .viij. dies del mes de Agost de lany de la nativitat de nostre senyor .M.cccc.lxxviij., del regne nostre de Navarre any .xxxxviij., dels altres nostres regnès .xvj. — Rex Johannes.

Dominus Rex mandabit mihi Jacobo Roca, vissa per Johannes Reverendum Episcopum Gerundensem, Cancellarium, et Johannes Granada pro generali Thesaurario et conservatore.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3464, f. 141.

PEDRALS; *Memorial Numismático Español*, pàgs. 221-223.

LXV

(Volum II, plana 277).

26 Agost 1474.

Orde del rey D. Joan II al mestre de la seca de Perpinyà, pera que encunyi diners menuts, per compte dels Consols de la vila.

Joannes dei gracia, etc., fidei nostro magistro Sicla ville nostre perpiniani seu ejus locumtenens, Salutem et dilectionem. Ad humilem supplicationem maiestati nostre pro parte dilectorum fidelium nostrorum consulum ville perpiniani factam, habentesque respectum ad paucitatem pecunie minute que in eadem Villa reperitur, quod reddit in maximum detrimentum eiusdem precipue in presenciarum obingens bellum quod inter francorum Regem et nos ducitur, presencium tenore de certa sciencia et consulto vobis dicimus et mandamus, districtius injungendo, ut in eadem Sicla cudatis seu cudi faciatis, ad expensas dicte Ville et non Curie nostre, denarios minutos cum eodem signo ab utraque parte quo jam alias fuerunt cussi, videlicet cum ramo eodem et litteris ab una parte et ab alia cum capitis figura et eisdem litteris, et de eadem lege sicut fuit ultimate cusum, verum ad minus pondus, ita videlicet ut sicuti cudebantur ad viginti quatuor et semis pro marco, nunc cudantur ad triginta, de quibus deducantur omnes expense : Quantitas vero erit usque ad Mille Marchos. Quas pecunias ab inde procedentes, una cum lucro in premissis faciendo, tradens consulibus dicte Ville; in traditione vero earundem recuperabitis apochas oportunas tempore vestri ratiocinii producendas, et per illum qui computa vestra auditurus est admittendas; providemus etiam, quod in eisdem interveniat tamquam notarius fidelis noster Gabriel Mercader, notarius de nostra thesauraria seu alter ab eo substitutus, prout est solitum. Caveatis igitur a contrario peragendo si gracia nostra vobis cara est penaque florenorum quingentorum, una cum nostra indignatione, cupitis non subire. Data Barchinone, die .xxvj. augusti anno .M.cccc.Lxxiiij. — Rex Johannes. — Dominus Rex mandavit mihi Joanni de coloma : visa per Locumtenens generalis thesaurarii et scribam portionis et pro conservatore.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3465, f. 198 v.

Inédit.

LXVI

(Volum II, plana 279).

21 Setembre 1460.

*Llicencia d'encunyar moneda, otorgada a la ciutat de Vich pel rey
D. Joan II.*

Nos Ioannes, Dei gratiae Rex Aragonum valenciae navarrae, Comes bar-
chinonae, etc.

Dilectis et fidelibus Regie Magestatis Consulibus Civitatis Vicensis : cum comparuisset coram nobis Syndicus Civitatis nostrae Vicensis, qui presentavit quoddam memoriale quo vidimus consuetudinem et antiquam possessionem fabricandi et cudendi monetam quam ab immemorabile tempore habebatis, quam quidem observastis et tenuistis usque ad annum millesimum tercentesimum decimum quintum quo ab Admodum Reverendo Berengario Episcopo dicte civitatis Vicensis tradita fuit Regiae Coronae cum cambio facto propter dictum Episcopum pro parte inferiori cum Rege Jacobo felicitis recordationis predescensoris nostri, Et cum ad hoc ut vos traderetis Regiae Coronae nostroque patrimonio tempore regis Alfonsi fratris nostri qui commorabamini pro parte superiori dictae Civitatis Vicensis vos metipsos emistis et redimistis a Comite de foix Viginti mille florenis aureis, illosque mutuastis sub onere censualis pensionis, eo quod nimis onerati eratis propter maxima subsidia tum gentis tum etiam pecuniae que tempore Regis Petri nostri predecessoris misistis adversus insulam Sardiniae cum Bernardo Vicecomite de Cabrera diversis temporibus, et etiam alia obsequia nobis prestita : Idcirco nos deprecati litteris ut vos ad pristinam antiquam possessionem ac consuetudinem redigeremus cudendi et fabricandi monetam dictam Vicensem in perpetuam ac libere ad libitum vestrum : Nos itaque, cupientes augmentum nostrum Provincialium, scientes verum esse supra dicta ac etiam ut nostro obsequio valeatis presto esse uti fideles et legitime clientes ac etiam valeatis satisfacere vestras obligationes et necessitates quas nunc patimini, vobis restituimus dictam consuetudinem et antiquam possessionem quam fabricandi et cudendi dictam monetam Vicensem habebatis, et in futurum valeatis ea frui perpetuo et ad omnes vestras voluntates, copacto quae a nobis fuit petitum per vestrum Syndicum. Sic que iussimus expediri presentem restitutionem

nostro Regio sigillo sigillatam, subscriptam que propria manu. Datam Leri-
de, die vigesimo primo mensis septembres, anno a nativitate Domini mille-
simo quadringentesimo sexagesimo. — Yo el rei.

SERRA Y CAMPDELACREU : *El Archivo Municipal de Vich*; pl. 131 y següents.

LXVII

(Volum II, plana 280)

2 Desembre 1462.

*Orde de posar el nom del rey D. Enric en els florins que s'encunyen
en la seca de Barcelona, y de no posarhi el del rey D. Joan.*

Enricus dei gracia etc.. Joannes de beumunt, prior sancti Joannis hiero-
solomitani Navarre, Ex^{mj} domini Regis predicti Locutenens generalis in
principatu Cathalonie et Comitatus Rossilionis et Ceritanie, fidei Regio
Genesio moliner, Magistro Cicle Barchinone, Salutem et gratiam. Dicimus
committimus et mandamus de certa sciencia et expresse, ut quam primum
contigerit vos cudere seu cudi facere florenos auri in Cicle predicta, im-
primatis et imprimere habeatis in ipsis nomen dicti Serenissimi domini
Regis Castelle, et a cetero nomen Regis Joannis in ipsis florenis imprimere
omittatis. Cauti de contrario attentando, si Regia gracia vobis cara est et
indignacionem suam cupitis evitare. Datum Barchinone die secunda de-
cembris anno a nativitate domini .M.cccc.lxiij. — Fray John. d. b.

Arxiu Corona Aragó, Reg. III, *Divers. locumt. J. de Beamont*, f. 17.
Inédit.

LXVIII

(Volum II, plana 280).

1 Novembre 1463.

*Llicencia d'encunyar moneda otorgada a la ciutat de Tortosa per
Joan de Beamont, lloctinent del rey D. Enric.*

Nos henricus etc. — Nos Joannes etc. — Cupientes ut civitas dertusensis,
que pecuniis ob belli turbinem pene exhausta est ac in multis angustiis
constituta, in sua dignitate servetur, atque et sese ab hostibus tueri, et

servitio domini Regis satisfacere maiori potentia possit. Tenore presentis, ex nostra certa sciencia et consulto : vobis fidelibus regiis nobisque dilectis procuratoribus et Concilio ipsius civitatis Dertuse, licentiam facultatem auctoritatem et plenam potestatem ex Regia qua fungimur potestate concedimus et impartimur : quod ex nunc quodocunque volueritis possitis in ea ipsa Civitate ac in parte videlicet et domo quam ad hoc faciendum elegeritis, quamque domum Siclam volumus appellari, cudere sen cudi facere monetam auream et argenteam, florenos scilicet cruciatos et sesenos, usque ad quantitatem viginti milium librarum monete Barchinonensis et non amplius, ex ea quidem ac pari in omnibus auri vel argenti liga ex qua Civitas hec Barchinona florenos et cruciatos et sesenos hoc tempore cudit ac cudere seu cudi facere potest et debet. Sint autem floreni ipsi forme vel magnitudinis pensique ac valoris unius floreni : et cruciati sint forme vel magnitudinis pensique ac valoris unius cruciati : et seseni sint magnitudinis pensique ac valoris unius seseni Barchinonensium. Et contineant ab utraque parte ea solum que continent floreni et cruciati et seseni que hoc tempore cuduntur in hac Civitate. Quos florenos cruciatos et sesenos, postquam facti fuerint, volumus et iubemus in totu hoc principatu ab omnibus et singulis tam incolis quam exteris ad ipsam Civitatem aut aliam quancunque eiusdem principatus partem predicto domino Regi obedientie accedentibus seu declinantibus dum in ea fuerint, irrefragabiliter recipi et acceptari in solum quorumcunque rerum inibi venditarum aut alias quomodocunque quem admodum floreni et cruciati et seseni predicti qui in hac Civitate cuduntur recipiuntur acceptanturque. Vos autem procuratores et Concilium dicte Civitatis Destuse faciatis eo modo quo Civitas hec facit dictam monetam fabricari per ministros seu operarios per vos ad id eligendos, de quo et cum electi fuerint eos semel et pluries removendi et mutandi ac variandi, excepto Magistro Sicle ipsius de quo nos cum aliis nostris litteris providemus, plenam per has easdem vobis conferimus potestatem : ipsamque monetam, cum facta fuerit per personas per vos ad id deputandas, recipi et inde in defensionem Civitatis et reipublice ac singularem personarum illius per vos seu deputandos a vobis et non in alios usus, distribui volumus et ordinamus, iuribus tamen Regiis si qua fuerint penitus reservatis : reservata etiam ratione Curie Regie reddenda de numero cudende monete predictae : ut nobis seu eidem Curie innotescat dictam sumam viginti milium librarum Barchinonensium non excessisse. Quod si contrafierit, volumus vos in eas omnes penas incidere in quas incidunt fabricatores false monete. Gubernatori igitur generali ac eius vices-

gerentibus in principatu Cathalonie : procuratori regio: Vicario: Subvicario et Baiulo ipsius Civitatis Dertuse : ceterisque demum universis et singulis officialibus et subditis regiis in hoc principatu constitutis et constituendis habitantibusque et habitaturis tradimus firmiter in mandatis, quatenus in fabricatione acceptatione et usu dicte monete nullum vobis impedimentum aut contradictionem faciant aut fieri modo aliquo permittant, Quinimo vos uti libere et expedite hac nostra gratia licencia et concessione sinant, Usunque et acceptationem dicte monete observent observarique faciant. Renitentesque quoscunque penis realibus et personalibus ad eorum arbitrium imponendis omnino et efficaciter compellant et mulcent. Et demum forma nostre huiuscemodi licentie per eos et unumquemque eorum diligenter considerata, eam et omnia et singula in his nostris litteris contenta firmiter teneant et inviolabiter observent et faciant ab aliis inconcusse servari. Nec secus agant si gratiam regiam ac nostram caram habent ac penam nostro arbitrio reservatam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentes fieri mandavimus, comuni locumtenentie nostre sigillo inpendenti munitas : Datas in Civitate Barchinone die primo mensis novembris anno a nativitate domini .M.cccc.lxij. — Fray John. d. b. — Dominus Locumtenens mandavit mihi Roderico Vitali.

Arxiu Corona Aragó, Reg. II, *Divers. locumt. J. de Beamont*, f. 53.

CARRERAS Y CANDI; *Turbacions a Tarragona y altres llocs, motivant encunyacions monetaries*, ap. IX, pl. 633.

LXIX

(Volum II, plana 203).

29 Novembre 1463.

Confirmació del nomenament d'emblanquidor de la moneda de plata que s'encunyava a Barcelona, feta a favor de Pere de Plà pel lloctinent del rey D. Enric.

Nos henricus etc.—Nos Joannes de beamunt etc.—Quia vacante superiori tempore officio Emblanquitoris monete argenti que pro domino Rege nobis cuditur et solita est cudi in Secla dicte Civitatis Barchinone pro inhabilitate persone Antonii belle argenterii dicte Civitatis qui ex provisione Regia dictum tenebat et regebat officium, quique factus est acuydatus et inimicus principatus Cathalonie, et pro tali publice publicatus habitus tentus et reputatus : Eaque causa per Alcaldos dicte sicle iam dicte Civitatis dic-

tum Emblanquitoris officium vobis petro de plano mercatori civi dicte Civitatis Barchinone donec per Regiam Maiestatem aliter provisum fuerit de eodem extitit commendatum, prout in carta seu provisione que data fuit Barchinone vicesima sexta mensis Novembris anno a nativitate domini Millesimo Quadringentesimo sexagesimo secundo vidimus contineri: Attentis vestri dicti petri de plano meritis devotione in Regiam ipsam Maiestatem et serviciis laudi dignis in patriam erogatis, necnon ad quorundam familiarium et domesticorum Regiorum et nostrorum perhumiles intercessus, de fide insuper sufficiencia et legalitate animique probitate vestri dicti petri de plano mercatoris civis Barchinone plenarie confidentes, acceptam et gratam habentes provisione per dictos Alcaldos de officio ipso necessitatis et tempore vobis factam, Eamque laudantes, presentium tenore dictum Emblanquitoris officium vobis dicto petro de plano de novo committimus Regia qua fungimur potestate, sive comendamus ad vite vestre decursum: Ita quod vos dictus Petrus de plano et nemo alius, vita vobis durante, sitis Emblanquitor dicte monete, ipsumque officium per vos aut substituendum seu substituendos a vobis de quorum culpis Curie Regie teneamini, dictum teneatis regatis et exerceatis officium fideliter legaliter atque bene, Et habeatis vos et substituendi a vobis illa salaria jura et emolumenta que alii qui hucusque dictum obtinuerunt officium habere fuerunt soliti et consueti, Gaudeatisque fruamini et uti possitis vos et substituendi a vobis illis graciis favoribus libertatibus honoribus privilegiis et immunitatibus quibus alii qui dictum tenuerunt et rexerunt officium soliti sunt gaudere et uti atque frui: vosque et substiendos a vobis pro emblanquitore dicte monete deinde haberi volumus. Mandantes etc. Datam in Civitate Barchinona die vicesimo nono mensis Novembris anno a nativitate domini Millesimo .CCCC.Lxij. Fray John. d. b.

Arxiu Corona Aragó, Reg. III, *Var.*, locumt. *J. de Beamont*, f. 24.
Inédit.

L X X

(Volum II, plana 281).

27 Setembre 1463.

*Llicencia d'encunyar moneda, quan s'hagués acabat la guerra,
 otorgada a la ciutat de Gerona pel rey D. Joan II.*

Nos Joannes dei gratia Rex Aragonum, Navarre, Sicilie, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, Comes Barchinone, Dux Athenarum et Neo-

patrie, ac eciam Comes Rossilionis et Ceritanie, volentes erga vos fideles nostros, universitatem et singulares Civitatis Gerunde, munificencie nostre liberalitatem ostendere: quandoquidem hoc tempore rebellionis et conspiracionis Cathalanorum in maiestatem nostram, vos fideles novimus et promptos in omnibus servitium nostrum concernentibus; Tenore igitur presentis carte nostre, firmiter et perpetuo valiture, de certa nostra sciencia delliberate et consulte in aliqualem predictorum satisfactionem vobis petentibus et supplicantibus, damus et concedimus licenciam et plenariam facultatem quod, finito tempore dicte guerre, possitis et valeatis cudere et cudi facere monetam auri et argenti et aliorum metallorum in dicte Civitate; nobis tamen salvis semper superioritatibus, juribus, regaliis et preheminenciis nostris; retentis eciam apud eandem imprentis et aliis instrumentis, que nunch sunt in dicte Civitate et cum quibus per Capitaneum peccunia in dicta Civitate cuditur. Mandamus igitur Gerentivices nostri generalis Gubernatoris in Cathalonie principatu, Vicario, bajulo ceterisque officialibus dicte Civitatis et aliis ad quos spectet, que nunch sunt et pro tempore fuerint, ad penam mille florenorum auri, quatinus nostram huiusmodi licenciam facultatem et concessionem, et omnia et singula supradicta, vobis teneant firmiter et observent, tenerique et observari faciant, et non contra faciant, seu aliquem contra facere vel venire permittant aliqua ratione seu causa, quanto dictam penam cupiunt evitare. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro communi sigillo impendente munitam. Data in Civitate Cesarauguste die vicesimo septimo mensis septembris anno a nativitate Domini .M.cccc.Lxiiij., Regnique nostri Navarre anno .xxxviiij., aliorum vero regnorum nostrorum sexto. — Rex Jo(hannes). — Dominus Rex mandavit michi dominico de cho; et viderunt eam Joannes pages vicarius, cui fuit comissum ut eam videret, Ferdinandus de Trogillo regens thesaurariam et petrus torelles conservator regii patrimonii. — Vidit Vicarius. — Vidit Ferdinandus de trogillo Regens thesaurariam. — Vidit Petrus torelles conservator.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 3354, fs. 21 y 22. Arxiu municip. de Gerona, pergamí n. 253 y Llibre Vermell.

FITA: *Memorial Numismático Español*, tom. III, p. 191 y 192.

LXXI

(Volum II, plana 282).

12 Juny 1463.

Llicencia donada per D. Joan II, a Requesens de Soler, portant-veus de Governador general de Catalunya y Capità de Tàrrrega, pera encunyar tota classe de moneda igual a la que corria a Catalunya.

Nos Johannes, dei gracia, Rex Aragonum etc. Quoniam vos, nobilis, magnificus et dilectus Consiliarius nostri Requesens de Solerio, militis, Gerentisvices nostra generalis Gubernatoris officii in principatu Catalonie et Capitaneus noster in villa Tarrege, pro supplendis necessitatibus curie nostre hoc presertim tempore multipliciter urgentibus, pro custodia dicte ville nonnullas gentes stipendiatas et salario conductas sustinere habetis, ut una cum illis villam antedictam, e manu Catalanorum Excellencie nostre rebellium, defendere et eruere valeatis ad servicium et fidelitatem nostram: Et quia, non sine grandi labore huiusmodi expensis hactenus satisfacistis, jamque ad id vires vestri, ut vestri humile supplicationem percepimus, suffecture nullimode sunt, nisi huiusmodi provissionis remedium a serenitate nostra vobis concedatur: Atque, prospicientes virtutem, fidem, probitatem et industriam vestras, quas satis expertas et comprobatas habemus; Tenore presentis, deliberate et consulte, et de nostra certa sciencia, damus, atribuimus et concedimus plenam facultatem et licenciam, vobis dicto Requeseno de Solerio, quod libere, licite, impune, et deinceps quando volueritis, possitis et valeatis in dicta villa Tarrege, aut alibi ubi magis expediens vobis videbitur, monetas auri et argenti et alterius metalli in principatu nostro Catalonie curribilis, cudere et conficere, seu cudi et confici facere, dum modo eas aliis monetis que in dicto principatu currunt stampa, forma, liga, lige, pondere et valore similes faciatis, seu per ministros a vobis deputandos fieri faciatis: Nos enim, in et super predictis omnibus et singulis, vires, voces, locum nostrum et plenissimam potestatem et facultatem vobis conferimus cum presenti. In quorum testimonium presentem fieri iussimus, nostri cerei sigillo pendenti munitam. Datam in civitate Tudele, die duodecimo mensis junii anno a nativitate domini Millesimo Quadringentesimo Sexagesimo Tercio, Regnique nostri Navarre anno .xxxviiiij., aliorum vero regnorum nostrorum anno sexto. Rex Jo-

hannes. — Dominus Rex mandavit michi Gaspari darinyo, et propter absentiam Thesaurarii et Consiliariis iussit eam absque ipsorum manu appositione expediri.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 3444, f. 2 v.

Inédit.

LXXII

(Volum II, plana 283).

8 Març 1464.

Orde del rey D. Pere IV, conestable de Portugal, manant fer una crida prohibint la circulació en la provincia d'Empordà de la moneda que s'encunyava a Gerona.

En Pere etc. Als amats e feels nostres tots e qualsevol officials nostres en la provincia de Empurda offici nostre exercints, axi ecclesiastichs com seculars, e a totes e qualsevol altres persones en la dita provincia habitants, als quals les presents pervendran o presentades seran, salut dilectio amor e gracia. Per alguns dignes e bons respectes, los quals no curam a present explicar, havem provehit, axi com ab la present provehim, que alguna manera de moneda fabricada per los de la força vella de Gerona no valga e sia prohibida en tota aqueixa provincia. Per ço, ab tenor de la present vos diem encarregam exortam e manam que, per los lochs de la jurisdiccio a cascun de vosaltres acomanada en aqueixa provincia, ab veu de publica crida per los lochs acostumats façau publicar, sots pena a nostre arbitre reservada, que no sia algu de qualsevol ley stat o condicio sia gos pendre de la dita moneda, ne dar ne vendre cosa alguna per aquella en tota la dita provincia. E guardau vos no fesseu lo contrari, ne en la executio de aço sia mesa alguna dilacio, si la nostra ira indignacio e pena damunt dita desijau no encorrer: car per molts respectes axi volem se faça. Data en Vilafrancha a .viiiij. de Març Mil.cccc.Lxiiij. ✠ Rex Petrus ✠ — Dominus Rex mandavit mihi Roderico Vitali.

Arxiu Corona Aragó; Reg. I *Exercit.* de Pere de Portugal, f. 27.

Inédit.

LXXIII

(Volum II, plana 284).

24 Abril 1465.

Orde del rey D. Pere IV d'encunyar en la seca de Barcelona una moneda d'or, anomenada Pacífic.

Nos Petrus etc. Nichil magis principem ac Regem decere arbitrarum qui a summo ipso deo Regno suo prefectus est cuique uni precipua reipublice cura incumbit, quam saluti incolumitati ocio et quieti subditorum suorum quoad potest consulere, bellumque in primis si id in Regno vigeat componere sedare atque finire. Illud nanque preter cetera infortunia que Regno accidere possunt perniciosissimum et acerbissimum esse cotidiane clades capciones redempciones famumes meniumque murorum urbium opidorum et edium privatarum ruine, depopulationesque et incendia facile declarant, Cunque nos iam a principio nostri regiminis principatum hunc nostrum tanto tamque atroci bello ardentem paccare cupientes, quotidianis equitum peditumque stipendiis exsolvendis aliisque bella necessariis non sine ingenti quodam sumptu comparandis et ceteris que bellum fert efficiendis tantum ex nostris opibus et facultatibus consumpserimus ut ex reliquo haud diucius bellum geri potesset, nisi infrascripto et aliis consiliis et remediis uteremur. Idcirco tenore presentis carte nostre, ad nostrum beneplacitum durature, de certa nostra sciencia predictis et aliis ex causis servitium nostrum quietemque et ocium reipublice huius nostri principatus concernentibus moti, et consilii nostro decreto preeunte, monetam infrascriptam cudendam fabricandamque in Sicla nostre Civitatis Barchinone duximus providemusque et statuimus. Et ita quidem vobis, fideli nostro Raphaeli moliner, Magistro maiore sicle antedictae, dicimus et expresse mandamus, quatenus durante ipso nostro beneplacito et donec aliud a nobis mandatum habueritis, cudatis et fabricetis, cudique et fabricari per ministros dicte sicle faciatis, monetam auream infrascriptam, modo et forma in presenti nostra carta descripta et annotata, videlicet: quod, presentibus custodibus et scriba regalibus dicte sicle, tocant auream faciatis legis .xx. quiratorum que ipsis custodibus tradatur ab eis in eorum scriniis custodienda, liquefactisque per vos riellis ex quibus moneta ipsa conficienda est, teneamini et habeatis ante omnia custodes ipsos

advocare qui tangant et experiantur ipsa riella, Et si dictorum custodum arbitrio iudicioque constiterit riella ipsa esse justa equa et conformia legia predictæ toque regalis, quarta parti quirati magis aut minus, prout in fabrica et cuditionem florenorum qui in eadem sicla cuduntur fieri consuevit, ex eisdem riellis a custodibus ipsis predictæ legis esse sit ut predicatur tangendo iudicatis, fabricetis cudatisque aut cudi et fabricari faciatis monetam eius figura et amplitudinis quam figuratam in scriptis vobis iam traditimus, quam pacificum vocari volumus, signis et impressione huiusmodi signatam videlicet: ex altera parte, scuto et corona regia cum litteris seu verbis huiusmodi in circumferencia impressis, videlicet: deus in adiutorium meum intende; Ex altera vero parte, Maiestate et sceptro cum verbis item in ipsa circumferencia impressis, videlicet: Petrus quartus dei gracia Rex Aragonum. Quam quidem monetam ponderis et valoris esse volumus et iubemus huiusmodi, videlicet: quod ex unuquoque auri Marcho .lxviij. numero et non plures neque pauciores pacificis fiant aut fieri possint, pondere equales, valituri unusquisque .xviij. solidos barchinonenses; Volentes jubentes ac mandantes vobis eidem Raphaeli moliner expresse, quod cuicumque aurum ad dictam Siclam pro fabricanda et cudenda pecunia deferenti, detis et solvatis pro unoquoque quirato in marco .xxxviiij. solidos barchinonenses monete currentis, quos ex ipsa moneta pacificorum solvere habeatis ad dictam rationem .xviij. solidorum pro quolibet. Mandamus propterea universis et singulis dicte Sicle ministris et officialibus, de certa sciencia et expresse, sub incursu nostre indignacionis et ire penaque nostro arbitrio reservata, quatenus vobis dicto Raphaeli moliner in exercicio et fabrica monete ipsius pareant et obediant, suum quisque officium faciendo et exercendo. Et .ij. eorum ad quos spectet, riella ipsa, postquam ea legi predictæ toque regalis justa equa et conformia ut predicatur reperirint, ad cudendum, vobis admittant, prout et quemadmodum nos cum presentibus decretum est statutum ac per vos eis mandatum, Mandantes eciam per hanc eandem, quanto strictius dici possit ac ad penam arbitrio nostro reservatam, Gerentivices Gubernatoris in principatu Cathalonie et aliis universis et singulis officialibus et subditis nostris, quovis nomine jurisdictione officio et preeminencia vocatis, eorumque officialium Locatenentibus ubique in tota ditione nostra constitutis et constituendis, quatenus monetam ipsam, ad dictam rationem .xviij. solidorum pro quolibet pacifico, recipiant et recipi faciant, dubio et difficultate cessantibus quibuscumque, atque predictus Gerens vices Gubernatoris monetam ipsam a cunctis sic ut predicatur recipiendam, publice nunciari faciat per loca solita Civitatis Barchinone. Et contrarium

non faciant, si gratiam nostram caram habent iramque et indignacionem ac penas predictas cupiunt non incurrere. Dantes et concedentes vobis ipsi Raphaeli moliner, tenore presencium, potestatem et facultatem, quod si forte quisquam ex ministris ipsius sicle processum decessum aut alias quomodo-libet ab ipsa sicla abfuerit, ita quod officio seu non vacarit aut vacari poterit, eo in casu vos possitis et valeatis alium vobis benevisum absenti loco substituere et ponere, donec per nos aliter provisum sit. In quorum testimonium, presentem nostram cartam expediri et sigillo nostro minori, quo impresenciarum utimur cum aliud in promptu non habeamus, in pendenti mandamus communiri. Datum in villa Turricelle de montegrino die .xxv. Aprilis anno a Nativitate domini .M.cccc. Sexagessimo quinto regnorum vero nostrorum anno secundo. ✠ Rex petrus ✠. — Dominus Rex ex deliberacione Consilii mandavit mihi Roderico Vitali, et viderunt hanc Vilana Vicecancellarius Locumthenens Thesaurari.

Arxiu Corona Aragó; Reg. II, *Curiae* de P. de Portugal, fs. 59 v. y 6o.
Inèdit.

LXXIV

(Volum II, plana 286).

30 Abril 1465.

Facultat de contractar ab moneda encunyada a Gerona, otorgada ab certes condicions als vehins de Castelló d'Empories, de Figueres y de Peralada, pel rey D. Pere IV.

Nos en Pere etc. Com nos, per nostre servey principalment, e per benefici utilitat e repos de nostres vassalls e subdits, e per altres dignes respectes nostre animo movents, preceint matura deliberacio de nostre Sacre Consell haïam proveit e ordonat les monedes fabricades en la ciutat de Gerona esser inhibides, e evacuades e prohibit daci avant no poder se correr en les terres a nos obedients: per la evacuacio e exauch de les quals faedor ab lo menys desavanç que fer se puga de aquells en poder de qui vuy les dites manedes son, sia expedient esser fet algun comerci entre los feels e obedients a nos de una part e los desobedients e rebelles de la part altra, entre los quals les dites monedes son stades fabricades e mes se corren, com a causa de aquellas se seguesca gran dan en les gents de nostre exercit principalment, lo que sens licencia e permissio nostra fer nos poria; Per ço, ab tenor de les presents donam plenaria potestat e facultat, per dos mesos duradora, a vosaltres feels nostres los Capitans de les viles de Caste-

llo d Ampuries, de figueres, e de peralada, en les quals viles a present la dita moneda mes corre, que ab intervencio e consentiment dels Consols de les dites viles, ço es cascun en sa vila, liberament pugau consentir licencia e facultat plenaria a aquelles persones de les dites viles queus semblara, de poder anar esser e contractar de compra de qualsevol mercaderies e altres coses en les terres e ab les persones a nos desobedients e rebelles, les quals mercaderies, e coses que dels dits rebelles e inobedients compraran, hagen e sien tenguts pagar de la dita moneda, e no de neguna altra, mijançant jurament en poder vostre prestador: E per semblant, pugau guiar e assegurar e salconduyt atorgar a aquelles persones a nos desobedients que a vosaltres semblara, per venir a aquexes dites viles, e portar e vendre a aquelles qualsevol mercaderies, e coses, ensemps ab les dites mercaderies adzembles traginers e altres qui aquelles conduiran, les quals mercaderies e coses per lo semblant per los compradors de aquelles de la dita moneda e no de altra se hagen a pagar, a fi que per lo dit mija sia donada obra al dit exauch de les dites monedes, e per causa de aquelles nos seguesca mes dan e detriment a la cosa publica de les terres a nos obediens, e a les gents precipuament de nostre exercit, com dit es. Entes empero e declarat, que les dites persones qui per causa del dit exauch faedor de la dita moneda iran als lochs a nos desobedients, o de aquells vindran als lochs demunt dits e a nos obediens, no puguen en alguna manera traure de nostra obediencia ne als dits lochs desobedients portar alguna natura de vitualles, armes, artelleria, polvora, or o argent en vexella o en massa, letres o avisos a nos e a nostre stat nocius, anant o venint, ne altres coses prohibides: ne es nostra intencio que en los guiatges o salconduits per vosaltres dits capitans per la dita raho otorgadors e fahedors sia exprimida la causa demunt dita puy en consentir aquells hagen entrevengut los Consols com dit es, a fi que ab millor cautela e sens noticia dels enemichs les dites coses puxen esser maneiades e sostenguen son degut effecte. Manant etc... En testimoni de la qual cosa manam esser spatxades les presents ab lo nostre segell menor en lo dors segellades. Dades en la vila de Torroella de Montgri a .xxx. dies de Abril en lo any de la nativitat de nostre senyor Mil .cccc.Lxv. Post datam, a maior cautela volem la nostra present licencia dur per dos meses, del dia de la data de les presents continuament seguidors e no mes, segons damunt es dit. Dada ut supra ✠ Rex Petrus ✠. — Dominus Rex mandavit mihi Roderico Vitali.

Arxiu Corona Aragó; Reg. II, *Curiae*, de P. de Portugal, fs. 66 y 67.

Inédit.

LXXV

(Volum II, plana 289).

10 Febrer 1466.

Orde del rey D. Pere IV, pera que s'encunyessin en la seca de Barcelona altres tres menes de Pacífics.

Nos Petrus etc. Dudum siquidem quibusdam dignis respectibus atque causis, servitium nostrum publicamque utilitatem concernentibus moti, et in primis quo facilius belli onera sustinere pacique providere possemus, ex concilii nostri decreto mandavimus cudi in Sicla nostra Barchinone monetam auream pacificum vocatam, legis ponderis signorumque impressionis ac figure descriptorum in carta nostra ea de re expedita, ad quam nos referimus, que data fuit in villa Turricelle de Montegrino die .xxv. Aprilis Anno .M.cccc.Lxv. Cumque in presentiarum, aliquibus non minus dignis respectibus atque causis dignitati honori et statui nostro conducen- tibus, decreverimus et velimus ex dicta moneta, seu pacificis, cudi in dicta Sicla aliquot numero forma et modo infrascriptis. Eamobrem, vobis fideli nostro Raphaeli moliner, Magistro Maiore Sicle antedictæ: Tenore presen- tis, de nostra certa sciencia et consulto, dicimus et mandamus, quatinus ex eadem ipsa lege auri, videlicet .xx. quiratorum, et cum iisdem signis, im- pressionem et litteris, seu verbis, predictæ monete pacificorum cudatis et seu cudi faciatis per ministros dicte Sicle alios pacificos, triplicis generis sive figure et ponderis, eius scilicet figure latitudinis et seu rotunditatis quam vobis iam figuratam seorsum dedimus, ponderis vero huiusmodi, videlicet: alios ponderis triginta unumquemque, alios quadraginta, alios Quinqua- ginta pacificorum predictorum qui iam in dicta Sicla cuduntur, debito ordine et consuetudine in ipsa cudicione pacificorum predictorum obser- vatis, quem vestro dicti Magistri arbitrio relinquimus. Non tamen est mentis nostre, nec volumus per huiusmodi pacificorum cudicionem, cesset cudicio aliorum supradictorum; immo illam continuari volumus et iube- mus, huiusmodi non obstante. Mandamus... etc. Datam in Civitate nostra vici die .x. februarii anno a nativitate domini Millesimo .cccc.Lxvj., Regno- rum vero nostrorum anno tercio. ✠ Rex Petrus ✠. — Dominus Rex man- davit mihi Roderico Vitali.

Arxiu Corona Aragó; Reg. II, *Curiae*, de P. de Portugal, f. 188 v.
Inédit.

LXXVI

(Volum II, plana 289).

3 Març 1466.

Llicencia d'encunyar Reals y Sisens, otorgada a la vila de Berga pel rey D. Pere IV.

Lo Rey. — Consellers de la vila de Berga, feels nostres. Oyt havem lo feel nostre en Raphael Noguer, de aquexa vila, en lo que per part de aquella nos ha volgut dir, e en tot lo occorrent e necessari li havem respost, e manades spatchar les provisions oportunes per lo benefici e conservacio de la dita vila, segons per ell vos sera referit. Responent vos a la llicencia e facultat de batre moneda, vos diem: que per la virtut e fidelitat vostra, e que mils haiau forma de poder provehir e vituallar aquella, e atendre a la indemnitat e benefici universal dels habitants e poblats hoc e ala conservatio de la vila demunt dita en tant nostre servey, som contents ens plau pugau liberament, e sens incorriment de alguna pena, fer cudir e batre en la dita vila tants reals e sisens que prenguen suma de tres Mil liures, los quals façau del pes e liga dels Reals e sisens que en la nostra Secca de Barchinona se fabriquen e baten, e atteneu per dignes respectes se faça lo pus cautament e secreta ques pora pera evitar alguns inconvenients qui obviar vos porien. Dada en la Ciutat de Vich, a tres dies de Març Mil .cccc.lxvj. ✠ Rex Petrus ✠. Als feels nostres los Consellers de la nostra vila de Berga. — Rodericus Vitale Prothonotarius.

Arxiu Corona Aragó; Reg. II, *Curiae*, de P. de Portugal, f. 192 v.

LXXVII

(Volum II, plana 290).

27 Maig 1466.

Contracta feta pel rey D. Joan II ab Jordi Lobet, mestre general de les seques reys, pera la encunyació de varies monedes.

Capitols fets, fermats e concordats entre la sacra Maiestat del senyor Rey, de una part, e en Jordi Lobet, mestre general seu de les seques de Cathalunya, de la part altra, sobre la moneda dor e dargent que lo dit se-

nyor vol fer batre al dit Lobet en Tarragona o Monblanch o a Leyda o alla hon a sa Majestat plaura. Primerament es concordat lo dit mestre bata o faça batre en los lochs damunt dits, o en altres que lo dit senyor Rey volrra, anrichs o alfonsins de la talla e pes que vuy fan batre en Castella los Reys don Enrich e don Alfonso, ço es quen lo march ne entren cinquanta e una peça, e de ley de .xxiij. quirats, ab que lo dit senyor Rey li dona hun quart de quirat de remedi o gracia. Item es concordat, que per cascun march dor fi que Luys de Sant Angel de Çaragoça aportara a batre a la cequa, lo dit mestre haja a donar cinquanta e quatre lliures e dos lliures de avantaia, que son cinquanta e sis lliures, en moneda de Anriques o Alfonsins, comptant aquells a .xxvij. sous, e de aquell or, fahentne lo dit mestre Anrichs o Alfonsins damunt dits, haia a donar per cascun march de or fi onze lliures sis sous, dels quals san a pagar totes les despeses e messions de la ceca e los officials, en axi que restaran netes al senyor Rey per cascun march de or fi, deduhides totes despeses, deu lliures. Item es concordat, que si lo dit Sant Angel muntava lo march del or fi a mes de les dites cinquanta sis lliures, que en aquel cas lo dit maestre no sie tengut de pagar al senyor Rey las onze lliures sis sous, sino que si manca una lliura o mes per march que aquella o aquelles haia a levar o menyscomptar lo dit maestre de les onze lliures sis sous, e totes les despeses, axi com damunt es dit. Item es concordat, que lo dit senyor Rey faça batre en los lochs damunt dits, o en qualsevol de aquels, florins dor de ley de setze quirats, o de setze quirats e mig fins en .xvij. quirats, e de talla de sexanta e huyt peces al march, ab hun quart de quirats de remedi, e que los florins pusca fer semblants e de la talla, letres e emprentes dels de Valencia. Item es concordat, que si algun mercader o qualsevulla altra persona portava o metia or a la cequa, que aquelles tal haian a pagar al senyor Rey per cascun march dor fi sis sous. Item es concordat, que lo dit senyor don de minues per cascun centenar de marchs de moneda dor, sinch onces dor fi; les quals son per minues de fonir, obrar, monedar e emblanquir. Item, que si fa cent ducats enrichs del pes e ley que vuy se fan, encara que las allias sus lo coure (*sic*) per ço ques mostren pus alts de ley e haien cossa (*sic*) que aquells lo dit mestre puixa fer pagant los sis sous per march de or fi. Item es concordat, que lo dit mestre bata o faça batre reals de Valencia, de talla de vuytanta e dos peces al march, e de ley de orze diners, ab dos grans de gracia, e que les letres diguen axi com huy dien, e que haia mig real de fort a feble. Item es concordat, que bata o faça batre reals de Barchinona, de talla de huytanta dos peces al march, e de ley de deu diners, ab dos

grans de gracia, e de fort a feble miya peça per march. Item, que axi mateix puxa batre mig reals a la ley e talla que batra los reals damunts dits. Item es concordat, que la dita maiestat donara al dit mestre de minues per cascun cent de marchs de reals e mig reals, set onzes de argent fi; ço es per minues de fondre e obrar monedar e blanquir. Item es concordat, que si algun mercader o qualsevulla altra persona, volra metre argent a la cequa fahentne reals, que aquells tals haien a pagar per cascun march de fi, per lo dret del senyor Rey, tres sous. Item es concordat, que tot mercader o qualsevulla altra persona qui portara or o argent o billo en la ceca, que aquells tals lo dit senyor los guia, e los ha per guiats anant e venint e hun mes apres; e aço per que ab mills voluntat hi porten lo or e argent. Los quals dits capitols, e totes e sengles coses en aquells contengudes, la dita Majestat del senyor Rey atorga e ferma e promes, en sa bona fe e paraula real, aquells e aquelles servir e fer servir, quant a sa Serenitat se sguarda, juxta serie e tenor de aquellas; e lo dit Jordi Lobet, axi mateix, acceptant les dites coses per la prefata Majestat atorgades e ab ell fermades, atorga e ferma aquelles, e promes tenir e servir aquelles, tant quant a ell se sguarda, sots obligacio de sa persona e bens hauts e per haver honsevulla sien : les quals coses foren fetes atorgades e fermades per la dita Majestat e per lo dit Mestre, en lo camp real contra lo castell de Amposta, a .xxvij. dies del mes de Maig, en lany de la nativitat de nostre Senyor mil .cccc.lxvj. Testimonis foren, a les sobredites coses presents, los magnifichs Joan Navarro, secretari de la dita Majestat, e Pedro de Leon, cambrer de aquella. E yo Joan de Coloma, de la dita Maiestat secretari e per auctoritat de aquella per tot son domini e terra notari publich, a les dites coses present fuy, e aquelles de manament del dit senyor Rey per altri scriure fiu, e en testimoni de veritat ab mon acostumat signe la sigⁿⁱ.

Arxiu Córona Aragó, Reg. 3447, f. 149 v.

Inédit.

LXXVIII

(Volum II, plana 291).

13 Setembre 1467.

*Disposicions del Infant D. Joan, lloctinent del rey Renat d'Anjou,
sobre l'or que's portés a la seca de Barcelona pera la encunyació
de Pacífics.* ⁽¹⁾

Nos Infans Johannes Serenissimi domini Regis primogenitus eiusque terrarum et terrarum Aragonum Sicilie etc. Gubernator et locumtenens generalis, dux calabrie et lethoringie ac princeps Gerunde. Volentes quoad possimus utilitati Curie regie atque nostre debite providere, uti moneta auri vulgariter nuncupata paciffichs totali executioni mandetur, que non solum nobis sed eciam rey publice magnam utilitatem affert: Eamobrem, tenore presencium, de certa nostra sciencia et consulto, dicimus, comittimus et mandamus vobis fideli regio atque nostro Raphaeli moliner, magistro Siche nostre Barchinone, quod de quocumque auro vobis ad cudendum tradito, pro expedicione cuiuslibet fondicionis per vos faciende, simentetis seu simentari faciatis illis persone seu personis in tali officio seu ministerio expertis, illa marcha auri que in dictis fondicionibus pro lege ipsius monete conficienda utilia et necessaria fuerint et sine quibus fondiciones predictae expedire non poterant: pro laboribus vero cuiusquidem simentacionis solvatis et solvere teneamini, videlicet: pro unuquoque auri marchio simentato, illud precium seu pecunie quantitatem quam melius et utilius cum dictis persona seu personis poteritis concordare, seu eciam convenire, ad commodum et utilitatem dicte Curie Regie atque nostre. Mandantes namque eodem tempore Magistro rationali Curie Regie atque nostre, eiusque locumtenenti, ac ceteris quibusvis a vobis compotum audituris, quatenus tempore vestri racioninii ponent vobis in exitu seu data quascumque quantitatis a vobis in vim harum litterarum Regiarum atque nostrarum exolutas, illas omnes et singulas in vestris admittant et recipiant compotum

(1) Substituhim ab aquest document, que es el citat en la nota 1 de la plana 291 del volum II, el que correspondria a la nota 2 de la mateixa plana y volum, per ser el text d'aquest darrer, fora la capsalera, la data y la modificació en dita plaua indicada, redactat en termes exactament iguals al qu'hem transcrit en l'Apèndix LXXIII.

dubio consultatione ac difficultate cessantibus quibuscumque. Cum ex causis predictis sit faciendum decreverimus et velimus. In cuius rei testimonium presentes vobis fieri iussimus sigillo Regio in dorso munitas. Datas Barchinone die Tricesimo mensis septembris anno a nativitate domini Millesimo Quadringentesimo sexagesimo Septimo. — Jehan. — Dominus primogenitus et generalis locunt. mandavit michi ludovico duranti.

Arxiu Corona Aragó; Reg. I, *Curiae*, de Renat d'Anjou, f. 3.

Inédit.

LXXIX

(Volum II, plana 293).

14 Novembre 1470.

Llicencia d'encunyar Senyals, otorgada a la ciutat de Vich per l'Infant D. Joan, lloctinent del rey Renat d'Anjou.

Nos Infans Joannes etc. Et si tantum quod nequit amplius penurie denariorum minorum Civitas ista Vicensis opprimitur ut jamque aliis vestris intelleximus supplicationibus, haud absurdum apud nos esse comperimus si auferende pecunie modum eidem adiuvento statuamus: Sane cum ad vestrum Consiliarorum proborum hominum ac singularium universitatis dicte Civitatis supplicationes nuperrime datas, licenciam et facultatem concesserimus ut signa quedam plumbea que inter ecclesiasticos et clerum istius eiusdem Civitatis pro ordinariis distribucionibus ecclesie elarguntur, inter seculares eciam ad Regium et nostrum beneplacitum assummi impune ac dispartiri possent, formam actum illorum, non nulli maligno spiritu doloque ac facilitate illorum inducti, imitarunt, ac similia de falso fabricarunt: Que res tanta in suspicione eosdem populares adduxit, ut nemo remansit qui ea signa, nisi prius difficili in materia ac forma mutantur, assumat. Tenore igitur presencium, indemnitati ac conservacioni dicte civitatis volentes locum dare ne minorum defectu privatis Civibus ab necessariis valeant oriri scandala, Quod que tucius de opportuna moneta ipsi civitati possit salubriusque provideri, vobis dictis Consiliariis probis hominibus et universitati dicte Civitatis vici licenciam et permissionem concedimus atque impartimur, quod libere et absque pene alicuius incursu, possitis predicta signa plumbea, tam in materia quam in forma, uti vobis libuerit mutare et variare seu de novo fabricare, usque ad quantitatem vi-

delicet Ducentarum librarum et non amplius. Queque signa, in ere seu in alio quovis metallo de novo fabricanda, possitis inter vos cives et alios sponte vestra dividere et dispartire per vos aut quempiam nomine dicte universitatis destinandum, et postmodum ea recuperare in aliaque moneta receptibili convertere et permutare, nostra huiusmodi licencia seu permissione durante, quam hinc ad tres menses continuo ab inicio eiusdem divisionis computandos et non ultra durare volumus et stare. Mandantes propterea Gerentivices nostre generalis gubernacionis in principatu Cathalonie, vicarioque et aliis officialibus dicte Civitatis vici, quatenus licenciam et permissionem nostram huiusmodi vobis dictis Consiliariis universitati et singularibus predictis teneant firmiter et observent, tenerique et observari faciant per quoscumque, Et contra non veniant aliqua racione seu causa. In cuius rei testimonium presentes vobis expediri mandavimus, manu magnifici et dilecti Consiliari et Camerlengi Regii et nostri Arduini della Jalla, militis, propter indisposicionem persone nostre, signatas, Regioque sigillo in dorso munitas. Datas Barchinone Quartadecima die mensis Novembris Anno a nativitate domini Millesimo .cccc. Septuagesimo. — Della Jalla. — Rodericus Vitalis mandato domini primogeniti et locumtenentis facto per Ardovinum della Jalla Camarlengum et fuit delliberata in consilio.

Arxiu Corona Aragó; Reg. V, *Divers.*, de Renat de Anjou, f. 170.

LXXX

(Volum II, plana 319).

22 Agost 1506.

Disposició del Rey D. Ferràn II, sobre'l batiment en la seca de Çaragoça de moneda menuda y de ducats y mitjos ducats d'or.

Don Ferrando etc. A todos e quales quiere oficiales, de quales quiere stado ley o condicion sean, e senyaladament a los oficiales de la casa de nuestra seca de la Ciutat de Caragoça, Salut e dilection. Sabido havemos por algunas fidedignas personas, que algunos, por interesses particulares que en las faltas de las monedas e en los cambios de aquellas ganan desonestamente, trabaian de poner empacho en el batir de la moneda menuda, e quando el lugartiniente de maestro de la Seca llama a los oficiales que deve para darles razon de cada batida, e a fazer el ensay e las otras cosas que convienen para aquel exercicio, lo fazen de mala gana, e no quieren venir, e ahun

presumen de dezir que empacharan que no se bata mas moneda menuda, diziendo que de la batida hay harta, como aquella no abaste ahun a siete mil libras: e porque es nuestra intencion que la gente popular e menuda no tenga esta necessitat de moneda, ni sean enganyados y decebidos en el cambiar de la moneda de oro, que antes les tomavan de cada pieca dos dineros y tres, y en nuestra Seca les cambian de balde, lo qual redunda en gran provecho de la cosa publica, y el peso de la dicha Seca es mas fino e justo que el de los otros cambiadores, en los quales siempre o por lo mas la moneda de peso fallavan falta, y tambien porque lo fecho por acto de corte es razon que passe adelante y no deve tener presumpcion ni atrevimiento alguno de tornar atras, ni de tornar lo fecho por tantos. Portanto, vos dezimos e mandamos que, siempre que el lugartiniente de maestro, agostin roch de salazar, requerra a cada uno de los que haveys de contravenir en toda batida, que vengays a ver el ensay e poso e cuenta e las otras cosas necessarias, juxta forma del acto de cort fecho en el anyo Mil quinientos y tres en Caragoça, e segunt la ley e peso en aquel statuidos e ordenados de la moneda menuda, no querra alguno de vosotros venir, que en aquel caso el dicho agostin roch de Salazar, con el notario e los otros oficiales del ensay e los otros diputados para el dicho officio, puedan en contumacia de aquel o aquellos que no querran entrevenir, con su notario e los otros dar razon de su batida e de su ley peso e cunyo juxta el acto de cort, e esto cada vez que fara la dicha batida o batidas fasta dar complimiento a toda aquella summa de moneda menuda e de miallas que por el acto de cort es statuido e ordenado, sin empacho de persona alguna. E no res menos, porque es nuestra voluntat querer magnificar esta nuestra Ciudat de Caragoça cabeça del Reyno de Aragon, la qual es cabeça delos otros nuestros Reynos, e es cosa que concierne mucho a la magnificencia e policia de aquella e provecho de la republica y del bien comun que haya seca, e de continuo se bata moneda de oro, segund que en las otras Ciudades principales de nuestros Reynos se bate, e el batir de la dicha moneda de oro es peculiarmente nuestro, en lo qual ni hay necessitat de convocar Cortes, para la summa de aquel, e acabada la summa de la dicha moneda por la dicha corte statuida e ordenada, no es nuestra intencion que se sera la Seca. Por tanto, por la presente nuestra provision ator-gamos a vos, dicho Agostin Roch de Salazar, lugarteniente de maestro de la Seca, e a los que despues en vuestro lugar succederan, que podays, ahora mientre se faze la dicha moneda menuda, e despues de aquella acabada siempre que quisieredes, bater moneda de oro de ducado e medios ducados

de oro vulgarmente llamados ferrandines, con las armas de aragon, de la ley e liga de ducados venecianos, juxta la serie e tenor del dicho acto de corte sobre el batir e fazer la dicha moneda con los cunyo por el Reyno a esto dados destinados e dedicados, llamando siempre en cada batida los oficiales de la Seca para el ensay peso e las otras cosas e solemnidades necesarias para el tal acto requeridas e acostumbradas, con toda la fidelitat e integridat que para el tal acto se requiere : para lo qual mandamos al rigiente el officio de la governacion en el nuestro Reyno de Aragon, Justicia de Aragon, bayle general nuestro, Salmedina de la dicha ciudat etc. que vos den todo conseio favor que menester huvieredes quando por vos seran requeridos, so pena de Cinco mil florines etc. Data en la ciudat de Barcinona a .xxij. dias del mes de Agosto del anyo de la natividat de nuestro Senyor Mil quinientos e seys. — Yo el Rey.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 3657, f. 56.

Inédit.

LXXXI

(Volum II, plana 322).

4 Novembre 1493.

Reforma de la moneda catatana d'or y de plata pel rey D. Ferràn II.

Nos Don Fernando, per la gracia de Deu Rey de Castella, d'Arago, etc. Vist lo poder a nos atribuit per los tres estaments de la Cort General daquest nostre Principat de Cathalunya, per lo qual nos pertany, ab consentiment e aprobacio de la dita Cort, ab poder e facultat de ordenar e despondre sobre les monedes dor e dargent en lo dit Principat; oides moltes persones expertes e pratiques en monedes, e hagut madur consell sobre lo dit fet, axi y com a Rey e Senyor, e encara en virtut del dit poder, pronunciam e declaram en la forma seguent: Primerament, pronunciam, declaram e manam, ques pugui batre e sia batuda e cudida moneda dor fi, de ley e pes del Ducat Venecia, en les seques de Barcelona e de Perpenya, la qual moneda haja nom e sia nomenada Principat, e sia stampada de la stampa de la qual son stampats los ducats o moneda dor que vuis bat en la dita seca de Barcelona. Item pronunciam, ordenam e manam, que en les dites seques se puguin batre, e sien batuts, Reals dargent, a ley de onze diners e malla, e

que de cascun march se traguen setanta dos reals, que es la ley e pes del Real o Croat de Barcelona, los quals reals sien anomenats Cruats y sien stampats de la stampa dels dits cruats; e dels dits cruats se puguen fer e façen mitgs cruats e quarts de cruats de la dita ley e pes, e tambe se hagen de pesar. Item pronunciam ordenam e manam, que dotse dels dits cruats valegan un Principat dels que havem ordenat per lo primer capitol, e un Principat valega dotse cruats dels sobredits. Item pronunciam declaram e manam, que nos poguen dar ne pendre los dits Principats sino a pes, e los dits cruats nos puguen axi mateix dar ne pendre, en poch ne gran nombre, sino a pes ab lo qual se acostumen e acostumaven pesar quan se pesaven los cruats en Catalunya, e que no sia gosada persona alguna de qualsevol estat o condicio sia dar ne pendre los dits Principats e Reals, en poch ne gran nombre, sino a pes, axi com desus es dit, e qui lo contrari fara perda la moneda, de la qual dos parts sien adquirides a Nos e nostra cort, e la una part al acusador irremissiblement; e que lo present capitol haia loch no solament en los Reals nous fahedors en la dita forma mas encara en los vells cercenats, e minuats, y en los qui no son cercenats ni minuats. Item pronunciam declaram ordenam, que nos puguen dar ne pendre a algun for en tot lo Principat carlins dargent cercenats ne per cerceñar, ne altra moneda dargent de qualsevol natura sia, sino los dits cruats: perço, si algu volra desfer los dits carlins per ferne cruats de la dita ley e pes, volem que ho puga fer portantlos a qualsevol de les dites seques, donant facultat que de aquells los oficials de les dites seques puguin fer cudir e batre los dits cruats de la dita ley e pes, segons dit es; e que si persona alguna usara dels dits carlins, donant o prenent aquells per moneda e no per desfer reduhintlos en argent en massa o en los dits cruats en les dites seques, com dit es, haja perdut los dits carlins, los quals en lo dit cas sien adquirits del qui contrafara a Nos e a nostra Cort irremissiblement. Item pronunciam declaram ordenam e manam, que les monedes dargent ques nomenen Parpalloses, e dobles, e corren en los dits comtats de Rosello e de Serdanya, passats quatre mesos continuament de si avant comptadors, no puguen correr en los dits comtats, ne en altra part alguna del dit Principat; e si corrien apres del dit temps, sien perdudes a la persona o persones que de elles usara, de les quals sien adquirides dos parts a Nos e a nostra Cort, e la terça part al acusador irremissiblement; pero volem que dins los quatre mesos puguen ser desfetes les dites monedes en les dites seques o la altre de aquelles pera fer de aquelles los dits cruats de la dita ley e pes, o puguen esser desfetes e tornades a massa dargent, de manera que nos

puguen dar ne pendre ne hagen curs per moneda passat lo dit temps sots la dita pena. Item, per quant no havem fet encara deliberacio sobre la moneda menuda, volent prevenir en aquella a benefici del dit Principat, reservam lo batiment e cudicio de quina ley e pes hagen esser a major deliberacio, la qual lo pus prestament que porem entenem a fer e posar en efecte dobra. Declaram empero e manam, que de la moneda menuda que vui corre, ne de la que per avant se batra, nos puga fer pagament de suma que baste a quart de cruat, sots les penes demunt dites. Item, per millor provehir a les dites coses e a qualsevulla altres consernents les dites monedes dor e dargent, e de la moneda menuda, nos retenim e reservam poder de proveir en aquellas, ab plena potestat de corregir, revocar, smenar, anyadir, mudar, ajustar e interpretar les dites coses e cascuna de aquelles una e moltes vegades e tantes quantes vist nos sera, dins o fora lo dit Principat. Dada e promulgada fou aquesta nostra sentencia e declaracio per Nos en propia persona, com a Rey y Senyor, e per virtut del dit poder, e de nostre manament legida e publicada per lo amat e fel escriva nostre Johan Domingues, Notari Publich, en una cambra de la casa de Dona Beatris Carroç, muller de don Pedro Maça de Liçano, situada en la Plaça de Santa Anna de la present ciutat de Barcelona, en la qual casa Nos feim nostra residencia e habitacio: a saber es, dilluns que comptaven quatre dies del mes de Noembre, en lany de la Nativitat de nostre Senyor mil quatrecents noranta tres, e dels Regnes nostres, a saber: de Sicilia any vint y sis, de Castella e de Leo vint, d'Arago e dels altres quinze, e de Granada segon. Presents per testimonis los Venerables Don Pere de Cardona, Bisbe de Urgell, canceller, e Magnifich Mosen Gabriel Sanches, Thesorer General e Concellers nostres, e molts altres en multitud copiosa, e com aprofitas donar e promulgar sentencies e declaracions e fer provisions, si aquelles no observasen e deduisen a efectual y deguda execucio; perço ab tenor de la present, de nostra certa sciencia, expressament e deliberada e consulta, diem e carregam e manam expressament als portants veus de nostre General Governador, Batlle General e Procurador Rey al en los dits Principat e Comtats de Rossello e de Cerdanya, Veguers, Batlles, Consellers, Pahers, Jurats, consols e tots e sengles altres qualsevol oficials e persones axi ecclesiastiques com seculars en lo dit Principat constituïdes constituïdores, als quals, e segons a cascu de ells se pertanya, sots incorriment de nostra ira e indignacio e pena de deu mil florins dor dels bens de qualsevol contrafahents, que no podrem fer treure, irremissiblement exigidors e a nostres cofrens aplicadors, los requiridors empero daquells requirint exhortant e

amonestant attentament, que aquesta nostra sentència, declaració e provisió e totes e sengles coses desus contengudes, juxta sa serie e thenor tinguen fermament, e observen, executen e cumplesquen, tenir observar executar e cumplir fahent inviolablement. E perque algu no puga allegar ne excusarse per ignorancia de les coses demunt dites, fahen registrar e publicar dita nostra sentència e declaració ab veu de publica crida per los lochs acostumats del cap de cascuna Vegueria e de Batllia e altres qualsevols parts hont sia menester del dit Principat : e no hi contravinguen e contrassenen, contravenir e contrafer permeten, per alguna via causa o raho : com axi proceesca de nostra mente, tot dupte, dificultat, contradicció, excepció, consulta e altres impediments qualsevols repelits e cessants. En testimoni de les quals coses havem manat esser fetes les presents, ab nostre segell comu en lo dors segellades. Data en Barcelona, a quatre de Noembre, en lany de la Nativitat del Senyor mil quatrecents noranta tres. Yo el Rey.

Dominus Rex ex sententia, ut in ea patet, lata lectaque publice mihi Johanni Domingues. Visum per Generalem Thesaurarium.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 3601, fs. 101-103.

Salat, Doc. n. LXVII.

LXXXII

(Volum II, plana 322).

21 Novembre 1494.

Reforma de la moneda catalana de billó per D. Ferràn II.

Nos Don Fernando, per la gracia de Deu Rey etc.

Com les monedes dor e argent e menuts estiguessen ab gran confusio en lo present principat de Catalunya, e senyaladament los Reals e moneda dargent molt disminuïda y trasquilada, e quasi anichilada en gran dan de la cosa publica; per la cort general derrerament celebrada en la ciutat de Barcelona, e tres braços de aquella, fonch donat a Nos poder de reparar e adobar dita moneda en totes coses, com a Nos fos millor vist: dahont Nos, ab madur consell provehim sentenciam e declaram ladop de la moneda dor e Reals dargent que llargament es contengut en les declaracions e provisions nostres daquant fetes, a las quals nos referim, e les quals foren de manament nostre solemnement publicades per los lochs acostumats de la dita ciutat, e quant als diners, menuts vulgarment apellats, dels quals era

tan gran falta e mancament que en vides sen trobaven, ço que era gran dan per lo gran e necessari us daquells, provehim aconselladament e ordenam e manam de paraula a nostre Thesorer General, fer batre daquells en la nostra seca la suma a ell ben vista, a la ley y pes que segon lorde que lavors de paraula li donam, lo qual volem esser perpetuament servat, sino que fos vist deliberar e proveir lo contrari, e perço volem aparega ab los presents escrits, e lo qual orde es tal; ço es, com en la seca Real nostra de Barcelona. per lo Mestre de la seca, e lo regent dit ofici, obrers, moneders, oficials e ministres daquela, exercent e fahent cada hu son ofici, sien batuts los sobredits diners menuts a la ley de un diner e quatorse grans e vint e quatre sols. de talla lo march, e que sien asenyalats a la una part de cap, e de creu en l'altra, e ab les letres que solien esser assenyalats los diners menuts antiguament, volent e manant que lo mestre de la seca regent dit ofici pague a les persones que aporten argent en seca per fer dits diners menuts a raho de set liures sis sols per quiscun march del dit argent fi dels dits menuts que proceiran del dit argent, e perque es digna cosa e deguda que lo qui treballa hage son condigne loguer e satisfaccio, volem e manam, que del emolument procehint o romanent de la fabrica dels diners menuts sia cada hu dels treballants pagat e satisfet per lo dit mestre e regent en aquesta forma; ço es, que haja ell o retenga vers si a raho de sinch diners per march, e lo escriba hage a raho de dos diners per march. Item dues guardes ço es los dos a raho de tres diners per march. Item lo fonedor a raho de dos diners per march. Item los obres a raho de dotse diners per march. Item los moneders a raho de sinch diners. Item lo ensaydor a raho de dos diners. Item lo entallador y lo ferrer a raho de dos diners e malla per march. Item lo emblancador a raho de un diner per march. Item lo jove del taulell a raho de quinze liures per any, per lo temps que batran dits menuts. Item per messions comunes e necessaries tres diners per march. E fet aquest pagament, lo que resultara sia liurat a nostre Thesorer General o Regent son offici en Catalunya. Perque ab tenor de les presents e de nostra certa sciencia, diem e manam molt stretament al nostre Regent, Scriva, Obres, Moneders, Oficials e ministres sobredits qu'ara son e per temps seran, que la present ordinacio, disposicio nostra observen e guarden juxta la serie e thenor, sens mutacio o alteracio alguna e servats lestil e pratica e observança en la dita seca acostumada en semblants fabricacions. Manam axi mateix al Mestre Racional de nostra cort, resident en Barcelona, e son Loctinent, que en la reddicio dels comptes del dit Mestre de la seca o regent, admeta la present forma e orde en la dita fabrica axi

feta per lo manament verbal del dit Thesorer fahedora daçiavant, e axi be accepte los salaris e pagaments dels dits Mestre o Regent e dels altres oficials e ministres, segons damunt per Nos son taxats e ordenats ab copia autentica de les presents, e apoques, e certificacio del dit scriva Real del dit pagament. En testimoni de les quals coses, manam fer les presents ab lo nostre segell còmu en lo dors segellades. Data en la vila de Madrit, a vint y cinch de Noembre de mil quatrecent noranta quatre. Yo el Rey. — Dominus Rex mandavit michi Ludovico Gonzalez. Vis. per Gener. Thesau. en p. V. Bonet.

Salat, t. II, doc. n. LVIII.

LXXXIII

(Volum II, plana 323).

4 Juliol 1513.

Ordinació de D. Ferràn II, sobre la encunyació en la seca de Barcelona de diners menuts y de doblers.

Nos Don Fernando, per la gracia de Deu Rey etc. Com en los dies passats, per medi del Magnífich amat Conceller e Regent la nostra Cancellaria Micer Johan de Gualbes, los concellers del any passat de la nostra ciutat de Barcelona hajen negociat ab nostra Alteza sobre la fabrica dels menuts e doblers que shavien a batre en la nostra seca de aqueixa ciutat, per provehir a la necessitat e us de poble de moneda menuda, jatsia los sie estada mostrada la forma de dits menuts e dobles, e sobre aquella hajem declarada nostra intencio axi per resposta que havem feta a la consulta nos fonc tramesa per los Concellers passats, com encara per lo dit Regent la Cancellaria, e sie nostre determinada voluntat que la fabrica de la dita moneda sie posada en execucio axi dels menuts com dels dobles en una mateixa lley, ço es de tres diners, e aço sie durador perpetuament fins fos vist e deliberat per Nos lo contrari; la qual nostra voluntat e manament aparega ab los presents escrits, e ques fassa ab lorde seguent: a saber es, que en la dita seca Real nostra de dita ciutat de Barcelona, per lo mestre de dita seca, obrers e moneders, oficials e Ministres daquella, obrant e fahen cada hu son ofici, sien batuts los sobredits menuts e doblers a la dita lley de tres diners, ab quaranta un sou y quatre de talla lo march de dits diners menuts e dels doblers a vint sous e vuit diners per march, e que

sien assenyalats, ço es los diners menuts de la una banda la Testa nostra e de l'altra una B, e los doblers la Testa nostra de una banda e del altra les armes de la dita ciutat. Volent e manant que lo Mestre de la Seca pague a las personas que aportaran argent en seca per fer dits diners menuts y dobles, a raho de set liuras deu sous per quiscun march d'argent fi, dels dits diners menuts y dobles que procehiran del dit argent; e perque es cosa digne e deguda, que lo qui treballa haje condigne premi e satisfaccio, volem e manam que del emolument procehint e romanent de la dita moneda, levada la dita valor del argent entrada en quiscun march, que son dues onçes d'argent fi que valen trenta set sous e sis diners, e per lo coure sis diners per fabrica de dits menuts e doblers, sie cada hu dels treballants pagat y satisfet sos treballs per lo dit Mestre en aquesta manera, ço es, que dit Mestre retengues vers si sinc diners per march, e lo scriva Real de la casa de dita seca haja a raho de dos diners per march. Item les guardes a raho de quatre diners per march. Item lo fonedor a raho de dos diners per march. Item los obrers a raho de dotse diners per march. Item los moneders a raho de sinc diners per march. Item lensayador a raho de dos diners per march. Item lentallador e lo ferrer a raho de dos diners e malla per march. Item lemblanquidor a raho de un diner march. Item lo qui te la balança a raho de dos diners per march. Item lo jove del taulell a raho de quinse lliures Barceloneses per any per tot lo temps ques batran los dits menuts y doblers. Item per messions comunes e necessaries a raho de tres diners per march. En lo deliurar de dits menuts e doblers, volem e manam per clarificacio de la veritat e contentacio dels Pobles esser servada la forma seguent : a saber, quels obrers tallen dits doblers trenta y un dobler per onza, que son doscents quoranta y vuit doblers en lo march, y dels diners menuts sexanta y dos diners menuts en la onça, que son lo march quatre cents noranta y sis; la qual moneda obrada, blanquida y amonedada, vingue en presencia de les guardes, e dit scriva Rey al e ensayador, e sien presos a la ventura de dita mezcla de dita moneda de doblers e diners menuts, per quiscuna sinquena de marchs ques fara de desliurança un dobler o dos diners menuts, en presencia de dits guardes e mestre, e sien liurats al ensaiador, e fassa dit ensay, lo qual fet a la copella, com se pertany, si seran trobats a la ley de dos diners o dos grans mes o menys, sien desliurats, que en altra manera essent a menys de dos grans no se puguén desliurar, ans deguen tornar a fondre, e per lo semblant, de fet dit ensay e trobat a la ley, ques puguén desliurar, e lo mestre de balança prenga tres pesades quiscuna de un march, les quals contats per les

guardes, quan seran trobats esser flachs e quant mes entren en lo march del nombre sobredit, e de tant quant shaura trobat mes sie fet debitor dit mestre e continuat en lo libre del scriva Real, dient aquesta desliurança es magre tantes pessas per march, la qual feblega sie en recompensa del mestre de les minues de fundicio, obrers e emblanquidor e moneders, e en la reddicio dels comptes sia debitor de lo que mes avant se trobara, e lo mestre de la ciutat: dient e manant de certa sciencia e consultament al mestre de la seca, e scriva Real, obrers, moneders, oficials e ministres sobredits, que ara son e per temps seran, que la nostra present determinacio ordinacio e disposicio tingan e observen juxta la sua serie e thenor sens mudar e alterar en aquella cosa alguna, servant sempre lo estil practica e observança de la seca en semblants fabricacions observada, puix no sia obviant o contraria al orde sobredit. E no res menys, ab lo mateix tenor de les presents, manam als Consellers, Clavari, Racional e altres ministres de la casa de la ciutat a qui pertany, que la present nostra provisio orde e disposicio, axi en los pagaments com en les altres coses dessus dites, tenguen e observen, en res ninguna no alteren per alguna causa o raho, car esta es nostra ferma determinada voluntat: e al Racional de la dita ciutat expressament manam que en la reddicio dels comptes del dit mestre de la secca accepten y passen a daquell los salaris e pagaments per Nos ordenats axi assi mateix com als altres ministres e oficials en les satisfaccions susdites: e guardense tots los sobredits e cascun dells de fer lo contrari, si la gracia nostra tenen chara e la pena de mil florins dor dells e de cascu dells contrafahents exigidors e a nostres cofrens aplicadors desitjan no incorrer. Data en Valladolid, a quatre dies del mes de Juriol, en lo any de la Nativitat de nostre Senyor Deu Jesu Christ mil cinc cents e tretse. Yo el Rey. V. A. de Faria pro Cons. Generali. V. de Gualbis R. Generalis Thesaurarii. — In Diversorum sigilli secreti V. fol. LXXXII.

Salat, t. II, doc. n. LXX.

LXXXIV

(Volum II, plana 327).

26 Agost 1481.

Llicencia d'encunyar menuts otorgada a la ciutat de Gerona pel rey D. Ferràn II.

Nos fferdinandus dei gracia Rex Castelle, Aragonum, legionis, Toleti, Valencie, Gallecie, Maioricarum, hispalis, Sardinie, Cordube, Murcie, Giennis, Algarbii, Algezire, Gibraltaris, Comes Barchinone, dominus Vizcaye et Moline, Dux Athenarum et Neopatrie, Comes Rossilionis et Ceritarie, Marchio Oristanni, Comesque Gociani: Quia civitatis nostra Gerunde et illius res publica propter penuriam monete minute detrimentum patitur, taliter ut illius singulares res minutas seu qui parvo venduntur seu emuntur precio emi vel vendi absque singularium dicte civitatis maximo incomodo nequeunt, et sic negociacio ipsius civitatis impeditur. Idcirco, nostre Magestati vestri dilectorum et fidelium nostrorum Jacobi Scales et Raymundi dez puig, Sindicorum per dictam Civitatem ad Curias generales que in presencium in hac Civitate incolis huius principatus Cathalonie celebramus, humili supplicatum fuit ut licenciam cudendi parvulos sive minutos usque ad quantitatem ducentorum librarum eidem concedere de nostri regia benignitate dignaremur. Nos vero, volentes ut dicta Civitas illiusque res publica ac illius singulares libere emere et vendere res eisdem necessarias possint, et negociacio in dicta Civitate libere fieri valeat, nec propter dicte monete penuriam aut defectum damnum aut detrimentum paciatur, vestri supplicacionibus benigne inclinati; tenore presentis et de nostri certa sciencia, delliberate et consulto, licenciam facultatem et permissum vobis dicte Universitati Civitatis Gerunde concedimus, ut quibusvis prohibicionibus, pragmaticis, ordinacionibus et aliis quibusvis contrarii disponentibus, et penis in eis adjectis non obstantibus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta Civitate Gerunde minutos sive monetam minutam, cuiuscumque metalli volueritis, cum signo seu armis dicte Civitatis, usque ad quantitatem ducentarum librarum: hec videlicet adjecto, quod dicta Civitas teneatur assecurare et assecurare ydonee de recuperando dictam monetam minutam ab illis in quorum posse devenerit, et loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et commutando cum

ei quando et quociens inde fueritis requisiti: Et ut id melius et facilius fieri valeat, una per dictam Civitatem eligatur, nominetur, et deputetur persona, que dictas pecunias, cum inde requisita fuerit, cum bonis commutet, adeo ut hac via cives dicte Civitatis comode negociare, vendere, et emere res necessarias que parvo venduntur et emuntur precio, possint et valeant. Illustrissimo propterea Joanni, principi asturiarum et Gerunde, primogenito nostro carissimo et in regnis et terris nostris post felices et longevos dies nostros indubitato sucessori, intentum nostrum declarantes, sub paterne benedictionis obtentu dicimus, Gerenti vero vices nostra generali Gubernatoris in principatu Cathalonie, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, ceterisque universis et singulis officialibus nostris ad quos spectet dicimus, precipimus et jubemus, expresse et de certa sciencia, ad nostre gracie et amoris obtentum, penamque florenorum auri aragonum Mille nostris inferendam erariis, ut nostram huiusmodi licenciam, facultatem et permissum, et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent, et faciant per quos deceat inviolabiliter observari, et non contra faciant vel veniant, aut aliquem contra facere vel venire sinant, racione aliqua sive causa, In cuius rei testimonium presentes fieri iussimus nostro sigillo secreto in dorso munitas. Datas Barchinone die .xxvj^o. Augusti Anno a natiuitati domini Millessimo .CCCCLXXX. Primo. — yo el rey. — Vidit Petrus forner, locumtenens in officio consiliarius generalis. — vidit Malet fisci advocatus. — vidit Gabriel Sanchez generalis thesaurarius.

Arxiu munic. Gerona; Llibre I de Moneda, f. 1.

Inédit.

LXXXV

(Volum II, plana 332).

3 Octubre 1513.

Testimonial de la encunyació a Gerona de menuts, ab la empremta d'una rosa y creus.

Universis et singulis presentium seriem inspecturis, fidem facio ego Nicolaus Rocha, notarius publicus Gerunde et honorabilium juratorum et Consilii civitatis prefate scriba: Quod in dicta Civitate Gerunde, in preteritis annis et in anno currenti, fuerunt cussi minuti seu moneta minuta vigore licenciarum concessionum et facultatum per Serenissimum Dominum

nostrum Dominum Regem vel eius locumtenentes generales Universitati dicte Civitatis Gerunde datarum et concessarum, et auctoritatem earundem honorabili domini Jurati dicte Civitatis diversis temporibus utentes prout poterunt et debuerunt dictis licencia et facultate, in dicta civitati cuderunt et seu cudi fecerunt minutos sive monetam minutam per modum et formam dictarum regiarum concessionum et facultatis et ordine modo et forma in eis contentis observatis, que minuti fuerunt cussi facti et fabricati cum armis dicte Civitatis parte ex una et ex alia parte *cum una rosa et crucibus*, et currunt publice per Civitatem eadem et alia loca, et ipsa Universitas, sive Consilium generale ipsius civitatis, ante ipsam fabricacionem, ipsos minutos, sive ipsam monetam, sub obligacione bonorum ipsius civitatis assecuravit. Et quare sic fuit, et est veritas, ideo Ego dictus notarius et scriba presentes testimoniales et certificatorias litteras, in precessorum (?) evidens testimonium adque indubitam fidem, de voluntate mandato et ordinacione dictorum honorabilium dominorum Juratorum, die .iij. octobris anno a nativitate domini M^o d^o. .xij. duxi faciendas, et eis meum solitum actis notarie apposui sig num.

Arxiu munic. Gerona; Manual d'acorts de l'any 1513, f. 68.

Inédit.

LXXXVI

(Volum II, pàg. 332).

17 Novembre 1484.

Llicencia d'encunyar trescentes lliures de «menuts», otorgada a la ciutat de Vich.

Nos Infans Enricus, etc. Quia Civitas vici et illius respublica propter penuriam monete detrimentum patitur, taliter ut illius singulares res minutas seu que parvo venduntur seu emuntur precio, emi vel vendi absque singularium dicte Civitatis maximo incomodo nequeunt, et sic negociacio ipsius Civitatis impeditur. Idcirco, excellencie nostre pro parte consiliariorum dicte Civitatis humiliter supplicatum fuit, ut licenciam cudendi parvulos sive minutos usque ad quantitatem Trescentarum librarum eidem concedere de nostri benignitate dignaremur. Nos vero, volentes ut dicta Civitas illiusque respublica ac illius singulares libere emere et vendere res eisdem necessarias possint, et negociacio in dicta Civitate libere fieri valeat, Nec

propter dicte monete penuriam aut defectum damnum aut detrimentum paciatur, vestris supplicacionibus benigne inclinati, Tenore presentis, et de nostri certa sciencia, delliberate et consulto, licenciam facultatem et permissum vobis dicte universitati Civitatis vici concedimus, ut quibusvis prohibicionibus, pragmaticis, ordinacionibus, et aliis quivusbis contrarium disponentibus, et penis in eis adiectis non obstantibus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta Civitate vici quoscumque minutos sive monetam minutam, cuiuscumque metalli volueritis, cum signo seu armis dicte Civitatis, usque ad quantitatem Trecentarum librarum, hoc videlicet adiecto, quod dicta Civitas teneatur assecurare et assecuret ydonee de recuperando dictam monetam minutam ab illis in quorum posse devenerit, et loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et commutando, cum quando et quociens inde fueritis requisiti, et ut melius et facilius fieri valeat, una per dictam Civitatem eligatur nominetur et deputetur persona, que dictas pecunias, cum inde requisita fuerit, cum bonis commutet, adeo ut, hac via, cives dicte Civitatis comode negociari vendere et emere res necessarias que parvo venduntur et emuntur precio possint et valeant. Nobili propterea magnifico consiliario. dilectis dicti domini Regis et nostris Gerentivices generalis Gubernatoris in principatu Cathalonie, Vicariis, Baiulis, subvicariis, subbaiulis, ceterisque universis et singulis officialibus regiis ad quos spectet, dicimus precipimus et jubemus expresse et de certa sciencia, ad regie et nostre gracie amoris obtentum, penamque florenorum auri Aragonum Mille Regis inferendam erariis, ut nostram huiusmodi licenciam facultatem et permissum, et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent, et faciant per quos deceat inviolabiliter observari, et non contra faciant vel veniant aut aliquem contrafecere vel venire sinant, racione aliqua sive causa. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus Regio sigillo in dorso munitam. Datam Barchinone, die .xvij^o. mensis Novembris, anno a nativitate domini Millesimo .cccclxxxiiij. — El Infante.—Dominus Infans, locutenens generalis, mandavit mihi Joanni malle et vidit eam Regis Cancellarius.

Arxiu C. rona Aragó; Reg. 3801, f. 63.

Inédit.

LXXXVII

(Volum II, plana 335).

7 Maig 1482.

Llicencia d'encunyar «senyals» o «menuts», otorgada a la vila de Vilafranca del Penadés pel lloctinent l'Infant D. Enric.

Nos Infant etc. Attenens e considerants que [per] part de vosaltres jurats prohomens e singulars persones de Vilafrancha de penades, es stada significada la molta necessitat que suffiren e tolleren per fretura de moneda menuda, en tant que moltes de vegades com hauen ops de comprar per menut carn pa vi e altres vituales per lo viure de vosaltres, se sdeve que per no tenir moneda menuda vosaltres a donar ni los que venen aquelles a tornar vos en cambi per lo reyal que donau, no les podeu haver, e axi pasau e sofferiu moltes necessitats: perço, a humil suplicacio de vosaltres, e moguts per los respectes dessus dits, ab tenor de les presents donam Llicencia facultat e permis que liberament e sens incorriment de pena alguna puxau fer senyals de coure, que quiscu valegue hun diner, en loch de moneda menuda, fins en quantitat de .lxx. lliures, los quals valeguen e correghuen en aqueixa dita vila de Vilafranca de penades entre vosaltres: Puig, empero, per aqueixa Universitat sien eletes una persona o dues, les quals sien tengudes e obligades cobrar los dits menuts, e donar per aquells moneda dor o dargent bona e de bon pes e de la que de present corre en lo present principat de Cathalunya e al for que vall, a la persona o persones que los dits menuts los donaran e restituhiran; les quals coses entimareu e notificareu, perque a tothom sie manifest, ab veu de publica crida, fahedora per los lochs acostumats de aqueixa dita vila: injungint e manant per ço per les presents als portantveus de Governador en lo principat de Cathalunya, Batle general, Veguer, Sotveguer e altres officials de la dita vila de Vilafranca de penades, que la present nostra llicencia tinguen serveu e guarden, tenir servir e guardar façen inviolablement, si la gracia del dit Senyor Rey e nostra an cara e pena de dos milia florins evitar desijen. En testimoni de les quals coses manam les presents esser fetes, sagellades ab lo segell reyal en lo dors de aquelles. Data en Barchinona, a .vij. dies de Maig, en lo any de la nativitat de nostre senyor Mil .cccc.Lxxxij. — El Infant.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3799, f. 113.

Inédit.

LXXXVIII

(Volum II, plana 335).

17 Setembre 1482.

Llicencia d'encunyar «senyals», otorgada a la vila de Talarn pel lloctinent l'Infant D. Enric.

Nos Infans etc. Com la vila e Universitat de Talarn, situada en los confines de Pallars, sia venguda en gran penuria e fretura de diners menuts, en tan que la negociacio de la dita vila ve molt a menys e la cosa publica de aquella reb e pren gran detriment: per tant, som stats supplicats per los amats nostres en Bernat ferrer, batle de la dita vila, e Arnau Sabater, sindich, per part dels consols e universitat de la dita vila a nos tramesos, los volguessem donar llicencia e facultat, axi com a les altres viles e universitats de Cathalunya, poguessen fer alguns senyals qui servesquen en loch de diners menuts. Nos perço, volent aconsellar e provehir a la indempnitat dela dita Vila e Universitat de aquella, e aximateix per concedre a la supplicacio per part dels consols e universitat de la dita vila de Talarn a nostra excellencia feta; Ab tenor de les presents, expressament e de certa sciencia, donam e consentim llicencia e facultat als consols e Universitat de la dita Vila, que sens incorriment de pena alguna, en huna e moltes vegades, puxen fer e fabricar alguns senyals de matall, axi daram coure com plom, ab lo senyal de la dita vila, fins en quantitat de vint e cinch lliures; lo qual senyal, per evitar fraus, de quatre en quatre mesos, o per aquell temps que a ells ben vist los sera puguen variar e mudar en aquella forma e manera que ben vist los sera, e sia mes util a la cosa publica, los quals per los homens e habitants de la dita vila se haien a pendre; per tant, ab tenor de les presents, expressament e de certa sciencia, dihem e manam etc. etc. Dada en la vila de agramunt, a .xviij. dies del mes de setembre, en lany de la nativitat de nostre senyor Mil .cccc.Lxxxij. — El Infante.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3858, f. 35.

Inédit.

LXXXIX

(Volum II, plana 335).

25 Agost 1483.

Llicencia d'encunyar vint y cinc lliures de «menuts», otorgada a la vila de Palamós pel lloctinent l'Infant D. Enric.

Nos Infans Enricus etc. : Quia villa de palamosio et illius res publica propter penuriam monete detrimentum patitur, taliter ut illius singulares res minutas seu que parvo venduntur seu emuntur precio emi vel vendi absque singularium dicte ville maximo incommodo nequeunt, et sic negociacio ipsius ville impeditur. Idcirco, nostre excellencie pro parte Baiuli et Juratorum dicte ville humiliter supplicatum fuit, ut licenciam cudendi parvulos sive minutos usque ad quantitatem viginti quinque librarum eidem concedere de nostri benignitate dignaremur. Nos vero, volentes ut dicta villa illiusque res publica ac illius singulares libere emere et vendere res eisdem necessarias possint, et negociacio in dicta villa libere fieri valeat, nec propter dicte monete penuriam aut deflectum dampnum ac detrimentum paciatur, vestris supplicationibus benigne inclinati, Tenore presentis, et de nostri certa sciencia, deliberate et consulto, licenciam facultatem et permissum vobis Baiulo et Juratis dicte universitatis ville predictae de palamosio concedimus : ut quibusvis prohibicionibus prachmaticis ordinacionibus et aliis quibusvis contrarium disponentibus, et penis in eis adiectis non obstantibus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta villa de palamosio minutos sive monetam minutam, cuiuscumque metalis volueritis, cum signo seu armis dicte ville, usque ad quantitatem dictarum viginti quinque librarum, hoc videlicet adiecto: quod dicta villa teneatur assecurare et assecuret ydonee de recuperando dictam monetam minutam ab illis in quorum posse devenerit, loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et commutando cum quando et quotiens inde fueritis requisiti: et ut melius et facilius fieri valeat, una per dictam villam eligatur nominetur et deputetur persona, que dictas peccunias, cum inde requisiti fuerit, cum bonis commutet, adeo ut hac via singulares dicte universitatis commode negociaciare vendere et emere res necessarias que parvo venduntur et emuntur precio possint et valeant. Nobili propterea magnifico consiliario et dilectis dicti domini Regis et nostris Gerentivices

generalis Gubernatoris in principatu Cathalonie, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, Ceterisque universis et singulis officialibus Regiis ad quos spectet, dicimus precipimus et jubemus expresse et de certa sciencia, ad regie et nostre gracie et amoris obtentum, penamque florenorum auri aragonum Mille Regiis inferendam erariis, ut nostram huiusmodi licenciam facultatem et permissum, et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent et faciant per quos deceat inviolabiliter observari, et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contra facere vel venire sinant, ratione aliqua sive causa. In cuius rei testimonium presentem fieri jussimus regio sigillo in dorso munitam. Datam in villa Calidarum de Montebovino, die .xxv. mensis augusti, anno a nativitate domini Millessimo .cccclxxxiiij. El Infante. — Dominus infans locumtenens generalis mandavit mihi Joanni Mallen, visum pervicecancellario et montfort pro generali Thesaurario.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3800, f. 95.

Inédit.

XC

(Volum II, plana 336).

9 Janer 1484.

Llicencia d'encunyar «menuts», otorgada a la vila de Sant Feliu de Guíxols pel lloctinent l'Infant D. Enric.

Nos Infans Enricus etc. Quia villa sancti felicis guixolensis et illius res publica propter penuriam monete detrimentum patitur, taliter ut illius singulares res minutas seu que parvo venduntur seu emuntur precio emi vel vendi usque (sic) singularium dicte ville maximo in quomodo nequeunt, et sic negociacio ipsius ville impeditur; Idcirco, nostre ex.^{cie} pro parte juratorum dicte ville humiliter suplicatum fuit, ut licenciam cudendi parvulos sive minutos usque ad quantitatem centum librarum eidem concedere de nostri benignitate dignaremur. Nos vero, volentes ut dicta villa illiusque res publica ac illius singulares libere emere et vendere res eisdem necessarias possint, et negociacio in dicta villa libere fieri valeat, ne propter dicte monete penuriam aut defectum damnum aut detrimentum paciatur, vestris supplicacionibus benigne inclinati: Tenore presentis, et de nostri certa sciencia, deliberate et consulto, licenciam facultatem et permissum vobis dicte Universitati ville sancti felicis concedimus, ut quibusvis prohibicioni-

bus pragmaticis ordinationibus et aliis quibusvis contrarium disponentibus, et penis in eis adiectis non obstantibus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta villa sancti felicitis minutos sive monetam minutam, cuiuscunque metalli volueritis, cum signo seu armis dicte ville, usque ad quantitatem Centum librarum: hoc videlicet adiecto, quod dicta villa teneatur assecurare et assecuret ydonee de recuperando dictam monetam minutam ab illis in quorum posse devenerit, et loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et commutando cum quando et quociens inde fuerint requisiti: et ut melius et facilius fieri valeat, una per dictam villam eligatur nominetur et deputetur persona, que dictas pecunias, cum inde requisita fuerit, cum bonis comutet, adeo ut hac via singulares dicte ville commodè negociari vendere et emere res necessarias que parvo venduntur precio et emuntur, possint et valeant; nobili propterea magnifico consiliario dilectus dicti domini Regis et nostris gerentivices generalis gubernatoris in principatu Cathalonie, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, ceterisque universis et singulis officialibus regiis ad quos spectet, dicimus precipimus et jubemus, expresse et de certa sciencia, ad regie et nostre gracie et amoris obtentum, penamque florenorum auri aragonum mille regiis inferendam erariis, ut nostram huiusmodi licenciam facultatem et permissum, et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent et faciant per quos deceat inviolabiliter observari, et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contrafacere vel venire sinant racione aliqua sive causa. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus, Regio sigillo generalis locumtenentia in dorso munitam. Datam Barchinone, die .viii. mensis januarii anno a nativitate domini .M.cccc.Lxxxiiij. — El Infante.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3800, f. 121 v. y 122.

Inédit.

XCI

(Volum II, plana 337).

18 Juliol 1484.

Llicencia pera substituir per altres de coure, els menuts que estava facultada pera encunyar la vila d'Albi.

Nos Infans Enricus etc. Ut informamur, Universitas ville seu loci del albi, propter eam necessitatem quam patiebatur et nunc eciam patitur monete parvule seu minute, ad res que parvo emuntur et venduntur incolis

illius valde necessarie, licenciam obtinuit cudendi parvulos minutos plumbeos usque ad certam quantitatem. Et quoniam civitates et ville eidem Universitati viciniore, non ea forma ac sustancia plumbea minorum sed erea et alterius forme utuntur, quo fit ut, docente quidem rerum omnium matre experientia, minuti ipsi plumbei quibus ipsa villa del albi hactenus usa est, illi adeo inutiles effecti sunt, quod propter illos potius sua negocia impediri quam expediri videantur: fuit igitur pro parte dicte universitatis del albi nobis humiliter supplicatum, quod sublata ipsa licencia cudendi ipsos minutos plumbeos, aliam consimilem licenciam et seu permissum cudendi parvulos sive minutos ereos cum eo signo et litteris quas voluerint concedere et indulgere eidem Universitati dignaremur. Atque nos, huiusmodi supplicatione tamquam rationi consona exaudita benigne, tenore presencium, revocata primum dicta licencia cudendi ipsos minutos plumbeos, illisque ante omnia ab his in quorum potestatem devenerunt recuperatis aliaque moneta aurea vel argentea loco illorum eis tradita, consimilem licenciam cudendi minutos ereos sub illas forma et cuni eo signo et litteris quos decreverint et usque ad quantitatem in alia licencia cudendi minutos plumbeos contenta, dicte Universitati ville del albi et illius officialibus, de nostra certa sciencia, deliberate et consulto, concedimus et liberaliter elargimur, itaque quibuscumque prohibitionibus practicis sanctionibus et ordinacionibus contrarium forte disponentibus, ac penis in eis adiectis non obstantibus, dicta Universitas et officiales del albi dictos minutos ereos, in locum aliorum plumbeorum, cudere et cudi facere, et in emptionibus et vendicionibus quarumcumque rerum singulares dicte ville expendere, et seu soluciones libere et impune facere possint: hoc videlicet adiecto, quod Universitas dicte ville teneatur ascurare idonee de recuperando dictam monetam minutam eream ab illis in quorum devenerit potestatem, et loco illius aliam bonam monetam auream seu argenteam in huiusmodi principatu currentem restituendo et commutando cum quando et quociens fuerint requisitum; ut quod id melius et facilius fieri valeat, una pro dictam Universitatem eligatur persona, apta et idonea, que cum requiratur dictam monetam eream cum memorata aurea vel argentea commutet, adeo ut ii qui illam eream receperint fraudari nequeant, sed bona per eos recuperata moneta ad negociandum cum incolis et habitatoribus dicte ville promptiores efficiantur; nobili propterea magnifico consiliario dilectisque dicti domini Regis et nostris gerentivices generalis gubernatoris in Cathalonia, nec non vicariis, baiulis, subvicariis subbaiulis, ceteris demum universis et singulis officialibus regiis ad quos spectet, dictorumque officia-

lium locatenentibus presentibus et futuris, dicimus precipimus et mandamus, sub ire et indignacionis Regie incursu, ac ad penam mille florenorum auri aragonum regiis inferendorum erariis, quod nostram huiusmodi licenciam et permissum, omniaque et singula supra contenta, teneant firmiter et observent, et faciant ab aliis inviolabiliter observari, et non contrafaciant seu veniant aut quempiam contrafacere permittant racione aliqua sive causa. In quorum testimonium, presentem fieri jussimus regio sigillo in dorso munitam. Datam Barchinone, die .xviii. julii, anno a nativitate domini .M.cccc.Lxxxiiij. — El Infante.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3801, f. 21.

Inédit.

XCII

(Volum II, plana 377).

25 Octubre 1481.

Llicencia d'encunyar «menuts», otorgada a la vila de Sant Celoni pel lloctinent l'Infant D. Enric.

Nos Infans Enricus etc. : Quia villa Sancti Celdonii et illius singulares propter penuriam monete detrimentum patitur, ita ut res minutas seu que parvo venduntur seu emuntur precio emi vel vendi absque singularium dicte ville maximo incommodo nequeunt, et sic negociacio ipsius ville impeditur. Idcirco, nobis pro parte iuratorum dicte ville humiliter supplicatum fuit, ut licenciam cudendi parvulos sive minutos usque ad quantitatem septuaginta librarum eidem concedere de nostri benignitati dignaremur. Nos vero, volentes ut dicta villa illiusque respublica et illius singulares libere emere et vendere res eisdem necessarias possint, et negociacio in dicta villa libere fieri valeat, nec propter dicte monete penuriam aut defectum damnum ac detrimentum paciatur, vestris supplicationibus benigne inclinati, Tenore presentis et de nostri certa sciencia, deliberate et consulto, licenciam facultatem et permissum vobis dicti universitati ville sancti Celdoni concedimus, ut quibusvis prohibicionibus pragmaticis ordinacionibus et aliis quibusvis contrarium disponentibus, et penis in eis adiectis non obstantibus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta villa sancti Celdoni minutos sive monetam minutam, cuiuscumque metalli volueritis, cum signo seu armis dicte ville, usque ad quantitatem septuaginta librarum: hoc videlicet

adiecto, quod dicta villa teneatur assecurare et assecuret idonee de recuperando dictam monetam minutam ab illis in quorum posse devenerit, et loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et commutando cum quando et quociens inde fueritis requisiti: et ut melius et facilius fieri valeat, una per dictam villam eligatur nominetur et deputetur persona, que dictas pecunias, cum inde requisita fuerit, cum bonis comutet, adeo ut hac via singulares dicte ville comode negociari vendere et emere res necessarias que parvo venduntur et emuntur precio, possint et valeant. Nobili propterea magnifico consiliario et dilectis dicti domini Regis et nostris Gerentivices generalis Gubernatoris in principatu Cathalonie, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, ceterisque universis et singulis officialibus Regiis ad quos spectet, dicimus precepimus et jubemus, expresse et de certa sciencia, ad regie et nostre gracie et amoris obtentum, penamque florenorum auri aragonum Mille Regiis inferendam erariis, ut nostram huiusmodi licenciam facultatem et permissum, et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent et faciant per quos deceat inviolabiliter observari, et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contrafacere vel venire sinant aut permittant, racione aliqua sive causa. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus Regio sigillo generalis locumtenentis in dorso munitam. Datam barchinone, die vicesimo quinta mensis octobris, anno a nativitate domini .MCCCCLXXXV. — El Infante. — Dominus Infans locumtenens generalis mandavit michi Joanni Mallen et viderunt eam Regis Cancellarius et malet fisci advocatus.

Arxiu Corona Aragó: Reg. 3802, f. 2
Inèdit.

XCIII

(Volum II, plana 338).

23 Janer 1514.

Llicencia d'encunyar menuts e senyals, otorgada a la vila de Puigcerdà pel rey D. Ferràn II.

Nos Don Ferrando etc. Jatsia les fabricacions de la moneda sia nostra suprema regalia, y aquella nos puga fabricar sino per nos en les seques de nostre regne per evitar a tota falsitat que toca a precipua honra real. y dita moneda haie esser fabricada a cert pes y ley, y los contrafactors encorre-

guen en pena de mort; attes empero y considerat, que en la nostra vila de puigcerda, segons som informat, hi ha molta penuria de dines menuts, axi per esserse trobada en lo nostre Principat de Cathalunya molta quantitat de dines menuts falsos com altrament; perço, supplicats humilment per lo sindich dels consols y consell de la dita nostra vila de puixcerda, e attesos los molts y bons serveys que en les guerres passades contra francesos la dita vila nos ha fets, e encara pera subvenir a la necessitat que aquella te de fer de algunes pessas de artelleria pera deffentio e pera la reparatio dels murs y valls de dita vila: Ab tenor de les presents, y de nostra certa sciencia e deliberadament y consulta, comettem y donam licentia y facultad e permis als dits consols e universitat de la dita nostra vila de puixcerda, que sens incorriment de pena alguna puxen fer fabricar en la dita vila de puixcerda, per aquelles persones que volran, dines menuts o senyals, fins en quantitat de cinc centes liures, de aquell metall que volran, sens ley de argent, y para la fabricacio de dits senyals puxen fer mollos e encluses que volran, sens incorriment de pena alguna ni demanar licentia al mestre de la seca nostra, y en los dits senyals o menuts hajen de esser esculpides les letres següents, ço es, Puixcerda, y lo senyal de la vila, si los dits consols volran: los quals dines menuts o senyals, axi fabricats, se haien a pendre en la vila y comtat de Serdanya, y fora del dit comtat ningu sia obligat en pendrels. Volem empero y manam, que los consols y consell de la dita vila de puixcerda sien tenguts, abans que dits menuts o senyals fabricadors se prenguen, assegurar los dits dines menuts o senyals, lo que si algu ne tendra per un real o mix real, si volra axir del dit comtat, que los dits consols sien tenguts a comprar dits menuts y donar altra moneda bona equivalent, batuda en sequa, que valega per tot lo dit principat, y de dita seguretat se fassa acta publich per lo notari de dita vila, ab interventio del qual y del veguer y balle jutge ordinari se fabriquen dits menuts o senyals, y fabricats aquells dit notari testifique acte, en lo dors de les presents, com la quantitat predesignada es stada fabricada, perque en virtud de les presents nos puga fabricar maior quantitat de la preexpressada, la qual licentia volem sia duradora per temps de un any, e no mes: per les presents empero no entenem... a altre consemblant licentia de batre dits senyals per nos als dits consols poch temps atorgada, ans volem que aquella sortesca a son effecte, y en aquella sia hagut per expressat tot lo contengut en les presents; ab tal empero conditio atorgam la dita licentia, que tot lo profit lucre y emoluments que dels dits menuts o senyals y fabricatio de aquells axira y paga de les despeses, sien tenguts los dits consols despendre y distribuir

en la fabricatio dels dits tiros de la artelleria o reparatio dels dits murs y valls de la dita vila de puixcerda, y no en altra manera. Per tant, al Illustre y molt Reverend nobles magnífichs y amats nostres lo lochtinent general portant veus de nostre general governador en los dits Principat y Comtats, e al nostre veguer y balle de la nostra vila de puixcerda, y a tots y sengles altres oficials a quis pertangue, diem encarragam y manam que la present nostra licencia y totes les coses preexpressades tingan y guarden y observen, tenir guardar e observar fassan, e no contrafassen e contravinguen per alguna causa o raho, si nostra gratia les es cara, e ultra la ira e indignacio nostres la pena de mil florins dor desijan no incorrer. En testimoni de les quals coses manam fer les presents, ab lo nostre segell comu en lo dors segellades. Dades en la vila de Madrid, a .xxiij. dies del mes de Jener, any de la nativitat de nostre Senyor deu Mil Cinc cents y quatorse. — Yo el rey. — Dominus rex mandavit mihi Ugoni deurries etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 3559, fs. 277 v. y 278.

Inédit.

XCIV

(Volum III, plana 11)

7 Març 1523.

Llicencia d'encunyar «menuts o altra moneda de billó» otorgada a la vila de Perpinyà pel rey D. Carles I.

Nos Carolus, etc. Exposicione vestri, dilectorum et fidelium nostrorum consulum et proborum hominum nostre fidelissime ville perpinyani, percepimus, quod, propter occurrenciam belli aperti inter nos et gallorum Regem, villa ipsa, ob expensas per eam multifarie passas hac percipue predicti belli tempestate, in maxima necessitate est constituta, non parumque indiget murorum vallium et aliorum rerum ad opus vestri et dicti presidii opportunorum fabricacione et reparacione, quod uti veridice informamur comode fieri nequit, si de remedio et juvamine infrascriptis vobis inde non consuleretur. Prospicientes, propterea, vestros antiquos respectus fidelium videlicet subditorum qui ad opus huiusmodi magno nempe fidelitatis et vestri erga nos amoris fervore vos movent, ad dilecti Maiestatis nostre scrive Barholomei lobera et vestri sindici expresse destinati supplicacionem pre

humilem : Tenore presencium, ex nostri certa sciencia, deliberate et expresse, regiaque nostra auctoritate, preheunte deliberacione nostri regii consilii, licenciam et facultatem plenariam concedimus vobis dictis consulibus probis hominibus et universitati ville predictæ, ut ad opus predictum, quibusvis prohibicionibus, pragmaticis et ordinacionibus et aliis quibuscumque contrarium disponentibus et penis in eis adiectis non obstantibus ullo modo, quibus pro hac vice dumtaxat ex nostre regie potestatis plenitudine dispensamus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta villa perpiniani minutos, sive monetam minutam aut aliam vocatam de billo, cuiusvis metalli volueritis, cum signo seu armis dicte ville, usque ad quantitatem duarum milium librarum dicte monete, que ad opus reparacionis seu fabricacionis murorum et aliorum que pro deffensione ville necessaria fuerint; hoc tamen adiecto, quod dicta villa teneatur assecurare et assecuret idonee de recuperando dictam monetam ab illis in quorum posse devenerit, El loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et comutando cum quando et quociens inde fueritis requisiti. Et ut id melius et efficacius fieri valeat, una per dictam villam eligatur nominetur et deputetur persona, que dictas pecunias cum inde requisita fuerit cum bonis comutet, adeo ut hac via commercium et negotio in dicta villa commodius et utilius tractari et fieri valeat. Quapropter, spectabili et admodum Reverendo in xristo patri nobilibus magnificis dilectis consiliariis et fidelibus nostris, locumtenenti generali nostro en Cathalonie principatu et comitatibus predictis, regenti nostram cancellariam, gerentibus vices nostri generalis gubernatoris, Magistro rationali Curie nostre, baiulo generali, procuratori nostro regio, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, Ceterisque demum universis et singulis officialibus et subditis nostris in dictis principatu et comitatibus constitutis et constituendis, et aliis ad quos spectet, dicimus et jubemus predicta nostra regia auctoritate, ad incursum nostre indignacionis et ire, peneque florenorum auri aragonum mille nostris inferendarum erariis, quatenus huiusmodi nostram concessionem licenciam permissum et facultatem, omniaque el singula in ea contenta, vobis dictis consulibus probis hominibus et universitate dicte ville teneant firmiter et observent, tenerique et observari indilate per quos deceat faciant juxta sui seriem formam et tenorem, cauti contrarium agere aut fieri permittere racione aliqua sive causa, proquanto gratiam nostram charam habent et, preter ire et indignacionis nostre incursum penam prepositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium, presentes fieri jussimus nostro comuni quo antequam ad sacrum imperium electi essemus utebamur sigi-

llo, cum non dum alia fabricata fuerint, attergo munitas. Datum in oppido nostro vallis oleti, die .vij. mensis Marcii, anno a nativitate domini Millesimo Quingentesimo vigesimo tercio. — Yo el Rey — etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 3886, f. 281.

Inédit.

XCV

(Volum III, plana 12).

27 Maig 1535.

Llicencia d'encunyar menuts per valor de quatre mil lliures, concedida a la ciutat de Gerona pel rey D. Carles I, la meytat en benefici de dita ciutat y l'altre meytat en el de la vila de Perpinyà.

Nos Carolus etc. Expositione vestri, dilectorum juratorum et proborum hominum Civitatis Gerunde percepimus, Civitatem ipsam indigere pecuniis causa propellendi ab ipsa civitate rivum ticeris qui minatur ferrere muros ipsius Civitatis illosque et domos incolarum dirruere et plura alia damna inferre, nech non intelleximus, pro parte consulum et proborum hominum ville perpiniani, ipsam villam indigere murorum, vallium et aliarum rerum opportunarum fabricacione et reparacione: prospicientes propterea vestros respectus qui ad opus huiorum vestri amoris erga nos fervore vos movent, ac vestrorum sindicorum ad magestates nostras expresse destinatum supplicacionem per humilem; tenore presencium, ex nostri certa sciencia, delliberate et expresse, nostra regia auctoritate, preheunte matura delliberatione nostri regii consilii, licenciam et liberam facultatem concedimus vobis dictis Juratis, probis hominibus et Universitati civitatis Gerunde predictae, ut ad opus predictum dicti rivi ticeris et aliis necessariis, ac constructionem et reparationem murorum et vallium dicte ville perpiniani, quibusvis prohibicionibus..... et aliis quibuscumque contrarium disponentibus, et penis in eis adiectis non obstantibus ullo modo, cum (sic) quibus pro hanc vice dumtaxat ex nostra regia potestatis plenitudine dispensamus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta Civitate Gerunde per personas benevisas, dum quando et quotiens vobis benevisum fuerit, minutos sive monetam minutam, cuiusvis metalli volueritis, cum efigie nostra et dicte Civitatis armis, usque ad quantitatem Quatuor milium librarum dicte monete francharum a quibusvis expensis et

juribus, que ad opus reparationis seu operis dicti rivi ticeris, atque constructionem et reparacionem murorum et vallium dicte ville perpiniani, et aliorum que necessaria fuerint, dum tamen medietas dictarum Quatuor mille librarum cudendarum sint et esse debeant ad opus reparacionis dictorum murorum et vallium dicte ville perpiniani et de dicta medietate respondeatur dicte ville perpiniani, et quod in omnibus peragendis circa dictam fabricacionem, saltem respectu dictarum duarum mille librarum dicte ville concessarum, debeat intervenire una persona pro parte dicte ville perpiniani: hoc tamen adiecto, quod dicta Civitas Gerunde et dicta villa perpiniani teneantur assecurare et assecurent ydonee de recuperando dictam monetam ab illis in quorum posse devenerit, et loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituendo et commutando cum quando et quotiens inde fueritis requisiti: et ut id melius et efficacius fieri valeat, una per dictam civitatem et alia per dictam villam eligantur, nominentur persone, que dictas pecunias cum inde requisiti fuerint cum bonis commutent, adeo ut hach via commercium et negociacio in dictis civitate et villa commodius et utilius tractari et fieri valeat. Qua propter, futuro locumtenenti... etc. Data in Civitate Barchinone, die .xxvij. mensis Maii, Anno a nativitate domini Millesimo Quinquagesimo Trigesimo Quinto. — Yo el Rey.

Arxiu municip. Girona; Manual d'acorts de l'any 1535, f. 87 y 88.
Inédit.

XCVI

(Volum III, plana 16).

22 Desembre 1519.

Llicencia d'encunyar mil lliures de «menuts», otorgada a la ciutat de Vich pel rey D. Carles I.

Nos Carolus, divina favente etc. Ut pro parte sindici Civitatis nostre vici informamur in dicta civitate quoddam existit hospitale vulgo dictum den Terrades in quo receptantur xristi pauperes et infantes orfani, pro quibus alendis et nutriendis plura onera et expensas sustinet, ad quas supportandas facultates eiusdem ita sunt tenues quod minime sufficiunt, ob quod xristi pauperes et infantes multa detrimenta sustinent, et quia diebus preteritis quidam Joannes çaplana, quondam, in suo ultimo testamento disposuit et mandavit ac dimisit dicto hospitali nonnullos redditus et proventus ac jura,

cum pacto et condicione quod primitus solverentur ex eisdem certis puellis in adiutorium maritandi et studentibus de genere suo certe pecunie quantitates, que hucusque non fuerunt solute ob malam administracionem dictorum reddituum et alias. pro quibus solvendis aliam viam neque modum dicta civitas non habet, ut asserit, nisi per Maiestatem nostram licencia infrascripta concedatur cudendi minutos usque ad infrascriptam quantitatem, cum quibus valeat quantitates dictis puellis et studentibus debitas solvere, quibus solutis tunc dicti redditus et proventus per dictum çaplana ut dicitur dimissis eidem hospitali aplicabuntur, et pauperes et infantes melius ex eisdem subvenientur et vitam ducent: Quo circa, Maiestati nostre humiliter supplicavit, ut dictam licenciam cudendi minutos ratione predicta eidem de benignitate nostra concedere dignaremur. Nos vero, cupientes summo pere circa opera misericordie intendere, presertim erga tam pium et laudabile opus moti, respectibus supradictis et aliis, Tenore presencium, regia auctoritate nostra, de nostri certa sciencia, deliberate et consulte, supplicati pro parte vestri dicti sindici dicte Civitatis et sindici capituli ecclesie vici, licenciam et facultatem et permissum vobis, dicte Universitati dicte Civitatis vici et consiliariis eiusdem et administratoribus dicti hospitalis, concedimus, ut non obstantibus quibusvis prohibicionibus prachmaticis sanctionibus et aliis quibuscumque contrarium disponentibus, possitis et valeatis cudere et cudi facere in dicta civitate vici minutos, sive monetam minutam, cuiuscumque metalli volueritis, cum signo ex una parte de capite et ex alia de armis Civitatis, usque ad quantitatem Mille librarum monete Barchinone: hoc adiecto, quod dictam quantitatem teneamini assecurare et assecuretis idonee de recuperando eandem monetam ab illis in quorum posse devenerit et loco illius aliam bonam monetam auri seu argenti restituere et comutare cum quando et quociens inde fueritis requisiti, quam securitatem prestare habeatis in posse notarii dicte Civitatis, qui de ea et de quantitate predicta que cudetur instrumentum publicum conficiat. Mandantes eciam, eadem regia auctoritate nostra, quod dictas quantitates minutorum Mille librarum que cudetur, deponatur in posse petri de fontarnau, civis dicte Civitatis, qui requisitus dictam monetam cum bona comutet, et de illis, solutis prius justis et necessariis expensis, illas convertatur et converti habeat et teneatur, cum interventum vestri dictorum consiliariorum et notarii dicte civitatis, de dictis solucionibus instrumentum conficientis, in satisfactionem et solucionem quantitatis debite ut dicitur dictis puellis et studentibus, adeo ut voluntas dicti çaplana adimpleatur, ut predicti redditus et proventus in adiutorium pauperum ad dictum hospitale convertantur et

ad dictas pecunias converti volumus, et non ad alia opera nec ad alios usus nec alio modo. Quiquidem minuti volumus eciam et mandamus, eadem regia nostra auctoritate, quod per totam vicariam vici et ausonie recipiantur et currant sic et prout alia bona moneta recipitur. Et si forsan aliqui, ausu temerario ducti, dictos minutos contrafacere voluerint, volumus eos incidisse in penas quas incidunt nostram monetam contrafacientes. Mandantes per presentes, eadem regia auctoritate nostra, cuicumque futuro locumtenenti generali nostro Gerentivices generalis Gubernatoris in dicto Cathalonie principatu, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, et signanter vicario vici et ausonie ac consiliariis eiusdem, Ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris ad quos spectet, ad penam florenorum auri Mille, quatenus nostram huiusmodi licenciam facultatem et permisum, et omnia et singula superius dicta, teneant firmiter et observent, teneant et observari inviolabiliter faciant per quos decet, et requisiti de his efectum presencium voce preconia publicari faciant, et non contrafaciant racione aliqua sive causa, si graciam nostram charam habent et preapositam penam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium, presentes fieri iussimus nostro comuni quo antequam ad regium romanorum sacrumque Imperium electi essemus utebamus sigillo, cum nondum alia fabricata fuerint, atergo munitas. Datam barchinone, die .xxij. mensis decembris, anno a nativitate domini .M. Quingentesimo decimo nono. — Yo el Rey. — Sacra Cessaria et Catholica Maiestas mandavit mihi Joanni... visam etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3883, fs. 173 v. y 174.

Inèdit.

XCVII

(Volum III, plana 17).

25 Febrer 1525.

Orde de D. Carles I al mestre de la seca dels comtats de Rosselló y Cerdanya, d'encunyar «ardits y menuts» de billó a benefici de la vila de Puigcerdà.

Don Carles etc. Al amat e feel nostre Joan Salra lochtinent de nostre general prothoapotecari y mestre de la Seca en los contats de Rossello y Cerdaña, o a son lochtinent o regent lo dit offici, salud y dilectio. Per quant hagut esguard y Consideracio als moltes y loables serveys que havem re-

buts de la Universitat de la vila de puigcerda, y a sa innata feeltat que tostemps ha be mostrada en servey de nostra real corona en totes les entrades dels foxenchs y francesos en lo contat de Cerdaña, y als grans è innumera-bles danys que han rebuts los habitants en dita vila, y a les moltes despen-ses que ella ha fetes en les coses de la guerra, per lo qual ha empenyora-des e venudes moltes propietats, y tambe a la necessitat que ha de reparo en les muralles de dita vila, y per altres justes respectes nostre real animo dignament moventes: A humil supplicatio de Antony masada, sindich de la dita vila, nos havem feta la gracia de la moneda devallscrita, convertidora en obs y utilitat de aquella republica y universitat de puigcerda. Per tant, ab tenor de les presentes, de nostra certa sciencia y auctoritat real, delibera-dament y consulta, vos cometem diem y manam que, tantost que aquesta nostra real provisio vos sera presentada, façau o fer façau dos mil ducats de moneda de billo, en ardits y menuts, a la liga y ley dels ardits y diners menuts que corren en aqueixa nostra fidelissima villa de perpiñan y terra de Rosello, ab lo matex cuni e marca de la moneda de billo de dita vila de perpiña, o de altra quasevol marca que millor vos semblara, pus sia tal que valga en totes les viles y universitats y altres partes de aquexos contats de Rossello y Cerdaña, y deduydes les despeses y salaris ordinaris y acos-tumats en aqueixa Seca en semblant fattura de moneda de billo, ab tot lo mes avant dels dits dos mil ducats de moneda acudiau y responau al sin-dich o sindichs de la dita vila de puigcerda en nom de aquella, fehentlos real e complit liurament de tot lo que sobrara deduydes les dites despen-ses y salaris ordinaris y acostumats, y cobrau apocha oportuna de tot lo que axi liurareu per vostre descarrec, mirant que nos cometa en manera alguna frau ni engany en la fabrica de la dita moneda, la qual pugau fer fa-bricar dins dita vila de perpinya o en la de puigcerda, que nos ab lo mateix tenor de les presents y per la dita nostra real auctoritat diem encarregam e manam al portantveus de general governador, procurador real y son ioch-tinent, Jutge de patrimoni real, vegues, balles, sotsvegues, sotsballes, consols, conselles y universitats tant de la dita vila de perpinya com altres qual-sevol viles y lochs de aquexos comtats, y als alcaldes dels oficials y minis-tres de la dita Seca, y a qualsevol persones en dits contats constituïdes y constituïdors, que en la fabrica dels dits dos mil ducats de moneda de billo per lo effecte desus dit no us fassen o permeten queus sia fet en manera algu-na destorp embarch o contradicció alguna, ans dexen y consenten liberament correr dar pendre y valer la dita moneda de billo dins dites viles de per-pinya y puigcerda y fora delles en los dits Contats, que nos ab les matexes

presentes volem provehim y manam que aquella valga ys meta y publique en totes les dites parts al valor y la raho de la moneda que corre en la vila de perpinya y terra de rossello, suplint per aço ab les matexes presents, de nostra real auctoritat y poder absolut, tots y qualsevol deffectes clausules y paraules necessaries: E los huns ni los altres no fassau ni fassan o perme- tan que sia fet lo contrari en alguna manera, si nostra gracia teniu cara y la pena de mil florins dor de Arago a nostres cofres irremissiblement applicados desijau e desijen no incorrer, certifficant vos que de aquelles no faltaria rigorosa execucio, com axi proceescha de nostra determinada voluntat, tota consulta e contradictio cessant: Abdicant a maior cautela als officials y persones desus dites tot poder de fer lo contrari ab decret de nullitat, y donant y conferint vos a maior compliment en e per les dites coses y cada huna delles nostres veus loch y poder bastant ab les presents. Dada en madrid, a .xxv. del mes de febrer del any de la nativitat de nostre senyor mil Cinch cents e vint y cinch. — Yo el Rey.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3887, f. 191 y 192.
Inédit.

XC VIII

(Volum III, plana 19).

28 Febrer 1525.

Llicencia d'encunyar moneda, otorgada a la Vall d'Aràn.

Nos don Carlos etc. Volents prosseguir de gracias y fauos los poblats en la nostra Vall de Aran merexent ho axi lurs fidelitat y serveys per ells fets a nos y a nostres antipassats reys de arago de digne recort, y volent encara provehir a la pecuniaria y necessitat que aquella te de dines menuts, suppli- cats de aço per lo sindich a nos per ells trames: Ab tenor de les presents, de nostra certa sciencia, deliberadament e consulta, y de nostra real aucto- ritat, donam y otorguam llicencia facultat y permis als sindichs dela dita vall de aran, que sens incorriment de pena alguna, puxen batre y fer batre en dita vall dines menuts, o senyals, de coure o de qualsevol altre matall, ab impressio del senyal de la dita vall, o altre que ben vist los sera, en una e moltes veguades, fins en quantitat de Cinch centes lliures moneda barce- lonesa: los quals menuts o senyals los dits sindichs sian tenguts y hagen a fer ab intervencio del balle de viella y de son scriva, qui cascuna veguada

e cascun dia en lo dors de las presents scriga y continue la quantitat dels dits senyals o menuts que hauran fets, perque la quantitat de aquells no pugua excedir ni excedesca les dites Cinch centes lliures de la dita moneda: la qual moneda e senyals los dits sindichs, ab instrument publich testificador en presencia del dit batlle de viella per lo notari de la sua cort, sien tenguts de assegurar y deputar persona que tinga taula a tots aquells qui los dits senyals o menuts hauran rebuts, de cambiar aquells e donar los bona moneda en seca batuda, la qual seguretat agen a donar en la dita vila de viella abans de batre la dita moneda: la qual se age de batre dins spay de sis mesos y no altrament, y prestada la dita seguretat volem e manam que los dits senyals y menuts correguen y sian presos tant solament en la dita vall de aran, e que axi sia manat ab veu de publica crida en la qual sia designada y nomenada la persona qui tindra carrech de cambiar dita moneda als qui la hauran presa y donarlos ne altre bona. Per tant, ab tenor destas matexas y de las ditas nostras certa sciencia y real auctoritat diem y manam al Illustre Castella de la dita vall de aran y al lochtinent de aquell, balle de Viella y a tots altres qualsevol officials y persones particulars de la dita vall a quis pertangue, que la present nostra licencia facultat y permis y totes altres coses demunt contengudes tinguen y observen, tenir y observar fassen, E noy contradiguen per alguna causa o raho, si la nostra gracia tenen cara y pena de mil florins de or de arago desijan no incorrer. En testimoni de las quals coses havem manades fer les presents ab lo segell comu nostre del qual usavem abans que al sacre Imperi fossem elet, com altres no sian fabricats, en lo dors segellades. Dada en madrid a .xxviij. del mes de febrer any de la nativitat de nostre senyor Mil cinc cents vint y cinch. — Yo el Rey.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 3887, f. 208 y 209.

Inédit.

XCIX

(Volum III, plana 39)

24 Març 1574.

Llicencia pera encunyar tres mil lliures de «menuts», otorgada a la ciutat de Vich.

Nos Don Ferrando, etc. Com per lo amat de la Real magestat Sebastia costa, scriva petitioner de sa Magestat, sindic de la ciutat de Vich, nos sia

stada presentada una letra de la Magestat del Rey nostre senyor en la forma acostumada despatxada, del tenor seguent. El Rey : Illustre Prior don Hernando de Toledo, primo nuestro, lugarteniente y Capitan general. Por parte de la nuestra ciudad de Vich nos ha sido hecha relation, que por haver muchos años que no se fabrica en ella menudos ay tanta falta dellos que con dificultad se hallan en la dicha ciudad, lo qual es causa que las Iglesias pobres y religiosos padezcan y que se quite mucha parte del comercio y negocios de la dicha Ciudad, supplicandonos que para remedio desto fuessemos servido concederles facultad que en una o muchas veces puedan fabricar hasta la summa de diez mil libras de menudos, francas de todos derechos, para que puedan convertirlas en pagar muchos cargos que la dicha ciudad esta obligada por causa de la sterilidad de granos passados y en la fabrica de un studio que hazen y de un monasterio de Monjas enserradas que pretenden fundar en la dicha ciudad : y porque ay podreys mejor saber lo que para beneficio de lo susodicho convenga hazerse, nos ha parecido remitiros, como por la presente se os remite y comete, el dicho negocio. Por ende os encargamos y mandamos, que vista la information que por parte de la dicha Ciudad se nos ha presentado, que ira con esta, y comunicandolo con doctores desta nuestra Real Audiencia y con el maestre racional, provehays sobre ello, con parecer de todos ellos, si attentas las causas susodichas convenga en parte o en todo concederles la dicha licencia, y por la parte que pareciese senyalar les dareys los despachos necessarios en la forma acostumbrada, dando primero la orden y forma que para la buena distribucion del dicho dinero ha de haver para que en el haya buena cuenta y razon y no se convierta en otras cosas, sino por las susodichas o en las que os parecieren mas necessarias y convenientes para el beneficio de la dicha Ciudad, que tal es nuestra voluntad. Y para ello os damos nuestras vezes y poder cumplido y bastante por la presente. Dada en Madrid a .xx. de noviembre Mil y quinientos setenta y dos. Yo el Rey. V.^t Don Ber.⁹. Vic.⁹ V.^t comes generalis thesaurarius. V.^t Sapena B.^{ns} V.^t episcopus Urgellensis B.^{ns} V.^t Sentis B.^{ns} V.^t Campi B.^{ns} Gassol Secretarius — y vist lo que ab dita letra sa magestat nos mana, hajam comunicat aquella ab lo venerable magnífichs y amats consellers de sa magestat Micer Francesch Montaner, conceller, micer barnabe Serra, Regent la Cancelleria, y ab los doctors de la real audientia, y per veridica informacio nos haje constat de la falta que tenen en dita Ciutat de menuts per haver gran temps no sen han fabricats en aquella, y tambe de la necessitat quey ha deques faça y acabe lo studi general de aquella y un monestir de monjas tancadas que entenen fundar

per no haverne algu en dita Ciutat de Vich, o rehedificar lo monestir vell que es en dita Ciutat : Per tant, per les rahons damunt dites, tenint de aço plena facultat de sa magestat en virtut de la lletra preinserta, ab tenor de les presents, de nostra certa scientia y real autoritat de que usam, deliberadament y consulta, donam licencia y facultat als consellers de dita Ciutat de Vich que, sens incorriment de pena alguna, ab una o moltes voltes, per ara tant solament, puguin batre o fer batre en lo lloch a ells ben vist de la dita Ciutat, del metal o metalls que als dits consellers aparra, fins en quantitat de tres milia liuras de menuts Vigatans, ab la impressio de la figura y nom real ab lo senyal de dita Ciutat, franques de totes dietes y despeses, las quals volem se ajen de convertir his convertesquen en la obra del dit estudi, o per luir y quitar los censals que per raho de la obra de dit estudi dita Ciutat se ha encarregats, y tambe per la fabrica y obra de dit monestir, de manera que dits consellers qui vuy son y per temps seran ne ajen de donar comte y raho al egregi y amat conseller de la real magestat lo Comte de Aytona, mestre racional de sa casa y cort y a son offici, de com dites tres milia liuras les han convertides en la obra de dit estudi y monestir, o per luir los dits censals, y no en altra cosa ni efecte, y que de asso ne puguen esser compellits dits consellers tostemps que a dit mestre racional aparra, y ques fassa ab interventio y assistentia de un coadjutor ordinari de dit offici o de altre qualsevol persona que lo mestre racional anomenara, y no altrament. Volem encara, que los dits menuts se ajen de pendre en la dita Ciutat de Vich y Vegueria de aquella; manant perço a tots y sengles officials Reals y specialment al veguer de la dita Ciutat de Vich y altres qualsevol officials axi reals com altres y altres qualsevol persones, sots pena de mil florins de or de arago dels bens del contrafahents exhigidors y als cofrens reals applicadors, que la present nostra gratia licentia y provisio guarden y observen, tenir guardar y observar fassen, y contra aquella no vinguin en manera alguna, si la gratia de sa magestat tenen cara y en la damunt dita pena desijan no incorrer. En testimoni de les quals coses etc. Dada en Barselona a .xxiiij. del mes de març del any de la nativitat de nostre senyor Mil sinch Cents setanta quatre. — El prior Don Hernando.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 4793, f. 118 y següents.

Inédit.

C

(Volum III, plana 39).

24 Novembre 1597.

Facultat de marcar «ab senyal de lleó» quatracentes trenta lliures de «menuts» de Vich, otorgada als Consellers d'aquesta ciutat.

Per quant ab Reals privilegis axi de sa magestat com de sos locs tinents en aquestos Principat de Cathalunya y Comtats de Rossello y Cerdanya concedits y atorgats als Consellers y Consell de la ciutat de Vich, los fons donada llisentia permis y facultat de fer y fabricar certa quantitat de menuts per servici y us dels habitants y poblats en dita Ciutat, y señalar aquells, so es, los primers ab senyal de Aguila y als altres de leo, com en dits privilegis, los quals de manament y orde nostres son stats vists per lo magnífich y amat conseller de sa Magestad Miser Joan Sabater, Regent la Real Cancellaria, mes llargament esta contengut, y com de la quantitat de menuts que fons feta per dits consellers en virtut de dits Reals privilegis ne resta en son poder Quatrecentes y trenta lliures, les quals encare no son senalades ni marchades ab ningú dels dits senyals: nos han humilment supplicat fos de merce nostre donar y concedirlos llisentia de poder picar y marchar, eo assenyalar, a quiscun diner de dites Quatrecentes y trenta lliures lo senyal del lleo; lo que attenent los serveys que dits Consellers y Consell han fet a sa Magestad en les occorrents occasions contra lo frances enemich de nostra fe Catholica y en los que per avant faran com a bons y faels vassalls, Ho havem tingut y tenim a be. Perço, de nostra certa scientia, deliberadament y consulta, adherint y conformantnos ab dits Reals privilegis, Ab serie y thenor de la present donam y concedim licentia permis y facultat a vosaltres los amats y faels de la Real Magestad los Consellers de la Ciutat de Vich, que per aquesta vegada tant solament, y ab assistentia y presentia de Hieronim de Marimon, veguer y balle de dita Ciutat, assenyaleu y pugau assenyalar, ab lo senyal y emprenta de lleo y no de altra manera, dites quatracentes y trenta lliures de menuts. y no mes, y que dins quatre mesos prop següents nos portareu acte autentic de com ho haureu axi fet y cumplit, firmat del dit veguer y vosaltres, sots pena de dos cents denars (₧) moneda barcelonesa, a la Real Thesoreria applicadors, lo qual acte de seguretat haiau primer de fer y fermar en poder del scriva de la

cort de dit veguer y balle ans de posar ma a la obra y marchar dits menuts. Manant a tots y sengles oficials axi Reals com altres y maiors com menors, que la present nostra llicentia y facultat a vosaltres dits Consellers tinguen guarden y observen, tenir guardar y observar facen, y contra no vinguen en manera alguna, si la gracia de sa Magestat tenen chara y en la pena de cinch cents florins de or de Arago als Reals cofrens applicadors y dels bens dels contra faents irremissiblement exhigidors desijen no incorrer. Dada en Barcinona a .xxiiij. de Novembre .MDLxxxvij. — El Duque de Feria, etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 4721, f. 150 v. y 151.

Inédit.

CI

(Volum III, plana 40).

4 Janer 1576.

Llicencia pera encunyar tres mil ducats en menuts y sous de billó otorgada a la vila de Puigcerdà.

Nos don Phelippe etc. Por quanto, por parte de los Consules de la Universidad de la Villa de Puigcerdan nos ha sido hecha relacion que los muros de la dicha Villa tienen muy grande necesidad de ser reparados, y que son tantos y tan grandes los gastos y costas que de cadaldia aquella Universidad se offrescen por respecto de los hereges enemigos de nuestra sancta fee Catholica que residen junto a ella en la frontera de francia, que es imposible poderlos suportar si no son socorridos por nos, supplicandonos que para remediar esta necesidad le hagamos gracia y merced de darles licencia que puedan batir moneda de aquella tierra, dicha de Villo, la cantidad que fuessemos servido: y por quanto, aviendo scripto al nuestro lugarteniente y Capitan general en aquel Principado que nos informasse con su parescer y de los Doctores de la Real Audiencia y intervencion del maestro Racional de nuestra Casa y Corte de lo que les paresciesse que convenia que proveyessemos sobresto, con su carta escrita en Barcelona a diez del mes de Deziembre passado y por una informacion que por orden del mismo Visorey se ha recibido nos ha constado de la necesidad y gastos de la dicha universidad y de la falta que ay de menudos y sueldos de la dicha moneda, y que convenia que se le diesse licencia de batir de la dicha mo-

neda hasta en cantidad de Tres mil ducados: Nos lo avemos tenido assy por bien, en la manera infrascripta. Por ende, con tenor de las presentes, de nuestra cierta sciencia y real auctoridad, deliberadamente y consulta, damos licencia permissio y facultad a los dichos Consules de la dicha villa de Puigcerdan que, sin incorrimiento de alguna pena, puedan batir o hazer batir en menudos o sueldos de la dicha moneda de villo, en la dicha Villa de Puigcerdan, hasta en suma y cantidad de Tres mil ducados, francos de todas dietas y costas, por mano y medio de las personas que querran, y del metal que les paresçera, sin mistura alguna de plata, y para batir los dichos menudos y sueldos de villo les damos facultad que hagan hazer los moldes que seran menester, sin incorrer en pena alguna ni haver de pedir licencia al maestro de la seca de la villa de Perpiñan ni a otro maestro de otra seca, y mandamos que en los moldes se pongan las letras siguientes, es assaber, Puigçerda y las armas de la dicha Villa, si a los dichos Consules les paresçera: los quales Tres mil ducados se conviertan y ayan de convertir en reparar los muros, luiciones de censales, y otras necessidades de dicha Villa, como dicho es, y que esten obligados a dar cuenta y razon al maestro Racional de nuestra Casa y Corte que agora es o por tiempo sera de como lo auran hecho. Con esto empero, que los Consules y Consejo de la dicha villa de Puigcerdan sean y esten obligados de assegurar con aucto publico en poder del notario del Consejo de la dicha Villa la dicha moneda, antes que se comience a distribuyr, para que si alguno o algunos quisieren salir de los Condados de Rossellon y Cerdaña, en los quales solamente se recibe la dicha moneda, o otramete, acudiendo a los Consules y Consejo de la dicha villa en qualquier tiempo y sin alguna dilacion les ayan de cambiar la moneda de villo que tuvieren y darles otra moneda equivalente que se reciba por todo el nuestro Principado de Cataluña: y queremos que la dicha moneda se bata y pueda batirse en la misma Villa de Puigcerdan, por evitar las costas y gastos peligros y otros inconvenientes que se podrian seguir batien-dose en nuestra ciudad de Barcelona por estar tan lejos de dicha villa de Puigcerdan, y que se haga con intervencion y asistencia de una persona que nombrara el dicho Maestro Racional de nuestra Casa y Corte: mandando por el mismo tenor de las presentes a los Illustre Reverendo nobles magnificos y amados nuestro lugarteniente y Capitan general en los dichos nuestro Principado de Cathalunya y condado de Rossellon y Cerdaña, Cancellor, Regente la Cancelleria y doctores de la real Audiencia, maestre Racional de nuestra Casa y Corte y su lugarteniente, Advogado fiscal, Por-tant vezes de nuestro General Governador, Procurador Real, Vegueres,

Bayles, sotvegüeres, sotbayles, Alguaziles, Vergüeros, Porteros y otros qualesquier oficiales en los dichos nuestro Principado y Condados constituydos y constituideros, y specialmente a los maestros y Alcaldes de la Seca de Barcelona y Perpiñan y otros oficiales de aquella, so incorrimiento de nuestra ira e indignacion y pena de mil florines de oro de Aragon de los bienes del que lo contrario hiziere exigideros y a nuestros reales cofres applicaderos, que la presente nuestra Gracia Licencia y provision guarden y observen y contra ello no vengan en manera alguna si nuestra gracia tienen cara y en la pena sobredicha desean no incurrir: y porque de las presentes no se pueda ussar otra vez despues de fabricados los dichos Tres mil ducados, queremos que las presentes originalmente queden en el officio del Maestre Racional. En testimonio de lo qual avemos mandado despachar las presentes con nuestro sello comun en el dorso selladas. Dada en Sanct Lorenço Real, a quatro dias del mes de Enero, año de mil quinientos setenta y seis. — Yo el Rey. — Dominus Rex mandavit mihi Petro Franqueza. visa per don Ber. Vic., etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 4306, f. 236 v. y següents.
Inédit.

CII

(Volum III, plana 61).

23 Octubre 1617.

A) Llicencia d'encunyar sous, o mitjos rals de plata, de lley igual a la de la moneda que s'encunyava a Castella, otorgada a la ciutat de Barcelona pel rey D. Felip II.

Nos Philippus Dei gratia Rex Castelle Aragonum etc., Comes barchinone etc. — Sane pro parte consiliariorum consilii universitatis et proborum hominum civitatis nostre barchinone fuit nobis humiliter deductum, eam civitatem, quinimo et totum principatum cathalonie et comitatus rossillonis et ceritanie, ad summi penuriam monete argentei devenisse, eo quod mercatores et alii, tam alienigene quam indigene, eam a dicta civitate et comitatibus extraxerunt et alias provincias detulerunt lucri notorii cupiditate moti, ea que de causa incolas eiusdem civitatis et totius principatus et omnes ibidem mercaturam et comersium exercentes excessiva et varia incommoda passos fuisse ac pati, et ad tam miserum statum devenisse, ut ad

victui et vestitus necessaria emendi, argentei moneta nequaquam ad pressens reperitur nisi cum dampno interesse et usuris excessivis, nedum propter monete predictae argentei defectum, verum ex ingenti abundantia scutorum auri, vulgo *doblons de dos caras muncupatorum*, in civitate predicta currentium pretio longe excedente ipsorum valorem intrinsecum, Magestati nostre propterea multiplicati vicibus per Epistolas et per oratores seu ambaxiatores et ultimum per Consiliarium ejusdem civitatis ordine primum, ad hanc nostram regiam curiam magno civium et personarum civitatis comitatu et sumptu transmissos, supplicando super hiis de salubri et promptu remedio provideri eidem civitati licentiam et facultatem concedendo cudendi scilicet monetam argentei in sicca regia ejusdem civitatis, prout in hiis nostris castelle regnis cudi solet, quod extra quacumque scelebra argenti vulgo *marco de plata dicte civitatis*, que aliquantulum majoris est valoris quam scelebra argenti castelle, extraherentur et fierint octuaginta argentea sive regalia, quorum cujuslibet intrinsecus valor esset viginti denariorum *barchinonensium* et expediretur et expendi deberet a viginti quatuor denariis ejusdem monete. Nos vero, animadvertentes innatam ejusdem civitatis fidem et erga vestrum servitium singularem amorem et effectum, habita prius super hiis informatione a nostro locumtenenti et capitaneo generali ac regia audientia in dictis principatu et comitatibus, negotioque semel et pluries in nostro S^{cro} sup^{mo} R. A. consilio considerato et mature regesto, cum communicatione et voto personarum in huiusdi materia peritorum, habitis etiam super hiis nonnullis congregationibus presidentium et consiliariorum ad ministrorum nostrorum servitium nostrum utilitatemque commodum et beneficium vassallorum nostrorum zelantium, supplicationi predicti benigne modo quo infra dicimus annuendum. Thenore igitur presentis, de nostra certa scientia regiaque auctoritate, deliberate et consulte, licenciam concedimus plenariamque facultatem impartimur dictis consiliariis consilio Universitatis et probis Homini-bus nostre Civitatis *barchinone* qui nunch sunt et pro tempore fuerint, quod, per hanc vice duntaxat, quandocumque voluerint possint et valeant liceatque eis cudere seu cudi facere, per operarios tamen et monetarios et alios officiales nostros dicte regie sicce dicte civitatis *barchinone* ad quos spectet et non alias, monete vulgo *nuncupate solidos*, seu dimidia regalia argenti, usque ad quantitatem Centum mille ducatorum, ad legem *Castelle*, ita quod ex unaquaque scelebra sive *marco argenti ponderis cathalonie* tantummodo formetur et cudatur Centum quinquaginta duo solidi, efficientes et valentes septuaginta sex regalia, et non amplius. Ita tamen ut

huiusmodi massa moneta fabricari non possit ex massa monete argentea jam fabricata existente tempore huiusmodi concessionis in quacunque parte predictorum principatus cathalonie comitatum rossilionis et ceritanie, quantum vis privilegiata, sed tantum ex ea qua cum effectu eadem Civitas seu illius syndicus emat in hiis regnis castelle, et inde at dictam civitatem cum licentia nostra adducat in massa argentei vel moneta argentea duplici, sub pena amissionis monete contra formam predictam fabricande nostris regiis applicande erariis, et aliis penis ad arbitrium et voluntatem nostram seu locumtenens generalis in cuiuscumque iudiciis competentis ad quem spectet incurrendis, tam venditoris quam emptoris monete veteris seu jam cusse per eos vendite et empte quam nove que ex illa fabricabitur, quarum penarum executionem instare possint quevis universitas et singulares persone dictorum principatus et comitatum. Hanc itaque concessionem facimus predictis consiliariis consilio et probis hominibus dicte Civitatis barchinone, sicut melius dici potest et intelligi, ad eorum sane sincerum et meliorem intellectum, non obstantibus quibusvis que huiusmodi gratia et concessione obstare possit, quibus omnibus, pro hac vice dumtaxat, pro bono publico dictorum principatus et comitatum per hanc vice de nostra regie pietatis plenitudine derogamus et derogatum esse volumus: presentemque gratiam et concessionem dicti consilarii consilium Universitatis et probi homines barchinone utique nequeant, nisi postquam huiusmodi nostrum privilegium fuerit officio magistri rationalis domus et curie nostre registratum, ad effectum ut ne vigore huiusmodi privilegii et licentie cudatur major quantitas, sub pena expressa, de quibus ministri et officiales predicti officii curam gerant adhibita forma in hiis servari assueta. Decernimus insuper, quod concessio et elargicio nostra huiusmodi sit et esse debeat dicti Civitati stabilis realis valida adque firma, nullumque in iudicio aut extra censeat diminutionis objectum defectum incommodum aut noxe cujuslibet alterius detrimentum, sed in suo semper robore et firmitate persistat. Serenissimo propterea... etc. Illi vero... etc. quatenus huiusmodi nostram licentiam et facultatem gratiam et concessionem cudendi supra dictam quantitatem Mille ducatorum moneta argenti modo et forma specificatis et omnia et singula superius expressa et contenta, in modum supradictum dictis Consiliariis consilio et probis hominibus civitatis nostre barchinone presentibus et futuris teneant... etc. si dictus Serenissimus Princeps vobis amorem gereret; Celeri vero officiales et subditi nostri predicti gratiam nostram charam habent ac, preter ire et indignationis nostre incursum, penam preappositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium...

etc... Dat. in oppido ventosilla, die vigesima tertia mensis octobris anno a nativitate domini Millesimo sexcentesimo dezimo septimo, regnorumque nostrorum vigesimo. — Yo el Rey.

B) Instruccions donades pel rey, ab igual data, a son lloctinent a Catalunya, referents a l'anterior llicencia y al for de les monedes d'or.

III.^{re} duque Primo nuestro, lugarteniente y capitan general en el principado de Cataluña. Recibi vuestras Cartas en respuesta de las que se os scrivieron sobre la pretension que esta mi Ciudad de barcelona tiene, de que atento la falta tan grande que ay en ella y en toda Catalunya de moneda de plata respeto de sacalla mercaderes strangeros y naturales por sus granjerias, fuesse servido hacerle merced de darle licentia para batir moneda de plata en la casa de la moneda della al fuero y quilate de castilla, que es a onse dineros y quatro granos de ley, con la qual saldria la dicha moneda menos asendrada y fina que antes y en ocho granos de ley, porque hasta qui ha sido de onse dineros y dose granos, y del peso de cada real que se fabricasse se pudiesse quitar dos dineros, de manera que cada marco desse tierra, que es algo maior que el deste de castilla porque el de castilla pesa sesenta y ocho reales y el desse setenta y dos reales, se sacassen ochenta, Cuyo valor intrinseco fuesse de veinte dineros por real y valiesse y pessasse en la plasa por venyte y quatro dineros, y que pudiesen dividir los scudos o doblones de oro de los serenissimos reyes Catholicos, que llaman ahi de dos caras, en dos partes iguales o medios doblones, y que pues segun dissen tiene facultad de batir moneda de billon, que entre ella pueda batir una spesia que se llama quern, que cada uno valga seys dineros, que es la quarta parte de un real, y visto y considerado bien todo lo que aserca de esta materia se ha discurrido por esta Audiencia, lo que vos y la Ciudad, diputados, obispo, cabildo y el magistrado de la lonja del mar me aveys scrito, quanto las personas que por parte de dicha Ciudad me han sido embiadas y ultimamente su consiller en cap han representado, y lo que se me ha advertido por mi consejo supremo de Aragon y Juntas que para ello se han tenido, y visto los pareceres de todos y la contradition que la Ciudad de Gerona hazia a ello; considerados los danyos que se han seguido y los presentes, y el aprieto tan grande en que la contratation [y] comercio de toda esta tierra se halla por falta de la moneda y otros maiores que se sperarian: dezeando como es ra-

zon consolar a todos y hazer merced a estos Ciudad y Principado por lo que su gran fidelidad y buenos servicios merecen, he mandado tomar en ello por agora la resolution siguiente.

De dar licentia a la dicha Ciudad de barcelona, como se la doy en el privilegio que para ello se ha despachado, para que pueda batir cien mil ducados en moneda de plata, todos en medios reales sueldos y no en otra species, y esto en la casa de la seca real que hay en esta Ciudad por medio de los ministros que en ella ay para este efeto, bassando la ley y quilate de plata desse principado y el peso antigo de ella de manera que de cada marco desse principado se saquen setenta y seys reales, no mas: con que esta nueva moneda no se pueda labrar de moneda batida que al tiempo de la concession se hallare en parte alguna deste principado, por privilegiada que sea, sino solamente de la que en efeto comprare y llevare el sindico desta Ciudad de barcelona destos reynos de Castilla, con licentia mia, en massa o en moneda doble, so pena de perder la moneda que contra la forma susodicha se hicie, la cual se aplique a mis reales cofres, y otras penas reservadas a mi arbitrio y vuestro, como a mi lugarteniente y capitan general en este principado, y a qualquier juez competente que lo hubiere de juzgar, en que incurran assi los que venderan como los que compraran la moneda batida vieja deste principado y los que labraren la nueva, cuya exequcion pueda instar qualquier universidad y particular desta provincia.

Comensada la fabrica de la moneda, comensara tambien a correr por esta tierra la nesessaria para su trato y comercio, y entonces se podrá baxar el valor del oro, que esta segun entiendo casi todo recogido en la tabla desta ciudad y a presio de 35 reales los doblones de dos caras, como sabeys, no baliendo antes mas de treinta y uno o treinta dos, que es tan subido presio que la misma ciudad desea hasser esta buena obra, que es muy nesessaria, y assi en la cantidad que se ha de baxar, como en el tiempo que esto se ha de hasser, me ha paressido remetirlo, para que con comunicati3n de la misma ciudad y de los doctores de esta mi real audiencia se haga la baxa del valor que oy tienen dichos doblones de oro de dos caras y estos que corren en esta ciudad, encargandoos a todos mucho esto, como a cosa tan importante. Al Conseller que esta aqui instando la resolution de todo lo dicho, se le ha advertido de mi parte lo que ya otras vezes a las personas que de parte de la Ciudad han tratado de lo que sera conveniente a un precio que la Ciudad tome a censo una gruesa quantidad, con que el enbolso de ella sea en plata efectiva y no en oro, y esto se entiende que podra tener efecto comensando la fabrica de la dicha moneda de medlos reales que digo arri-

ba, porque de otra manera no sacaran los particulares la que tienen guardada de plata pudiendo contratar con los doblones a tan subido pretio como oy tienen, y pues este no se puede baxar sin el batimento, se puede sperar que hecha la moneda de los medios reales podría conseguirse el fin del cargamiento de los censales de la Ciudad, y que con lo que al Conseller en cap se le ha dicho de mi parte y la conveniencia que la ciudad halla en ella, lo pona en exequution sin mucha instansia, y vos sera bien que se lo acordeys si se descuydaren dello, que a su tiempo y avisandolo vos mandare que se le despache licentia si para ello fuera menester, pues ja para el reparo de los danyos que la dicha Ciudad padecera en lo sobredicho a impuesto segun dissen su Conseller cierta sisa en el vino, que sin ruydo se paga, y rehasse lo padecido hasta qui, y rehara lo que mas padeciere, si con los dichos Cien mil ducados no hubiere harto y la sperientia mostrase que no tiene inconveniente y que abraza todo este principado este expediente sin contradescirlo, mandare ver despues con maior acuerdo lo que convendra.

He querido advertiros de todo lo que aserca desta materia he mandado resolver, para que tiniendolo açi entendido podays dessirlo a la Ciudad, como ja aqui se ha dicho a su Conceller en cap y vean todos con quanto cuydado y desvelo se mira su bien y lo que se hasse de mi parte en las ocasiones que se offrescan y la merced que reciben en lo que ha lugar. Vos dareis a la Ciudad la carta que sobre ello se le scrive en vuestra crehencia, y les significareys nuestro deseo de su bien y augmento, y hareys que se resuelva a su tiempo lo que aqui digo en quanto a la reduction de los doblones, y sereys cuydadoso en lo que mas os tocara a la exequution de los puntos referidos y de avisarme lo que se fuere hitiendo, que tal es mi voluntat y sere en ello muy servido. Dad. en ventosillas, a 23 de octubre 1617 años.—Yo el rey.

Arxiu municipal de Gerona : Manual d'acorts del any 1617 : copia unida al f. 154.
Inédits.

CIII

(Volum III, plana 64).

9 Setembre 1602.

Acta del assaig de menuts fabricats a Gerona, en virtut de la llicencia otorgada a dita ciutat pel rey D. Felip II el 13 de juliol del any 1599.

Vuy dilluns, a nou de Setembre Mil siscents y dos, Hyeronim Ardevol y Antich Castello, argenters y ensayadors de la fabrica dels menuts fa la ciutat de Gerona, fonch fet ensay de dotse menuts de la moneda de billo, presos de sinch cabassos de menuts fabricats en dita fabrica en virtut del dalt insertat privilegi per la Magestat del Rey nostre senyor concedit a dita Ciutat, los quals menuts a la una part tenen una cara del cap real ab una lletra .G. debaix dita cara, ço es en lo coll de dit cap, ab unes lletres en lo rededor de dits menuts dient Phylippus Dei Gratia Rex, y del altre part son les armes de dita ciutat ab unes lletres al rededor de dits menuts dient Civitas Gerunde, y foren fets de aram, ab la lliga de argent, axi com en la capitulacio y concordia de y sobre dites coses entre dits senyors Jurats y adjuants de dita fabrica, de una part, y Francesch Sola, argenter de Gerona, mestre de dita fabrica, de part altre, feta y fermada en poder del notari y scriva devall scrit, y en lo present manual insertada mes llargament se conte; y axi referiren, migensant lo jurament per ells en lo introhit de llur offici prestat, que ells en presentia y assistentia del honorable mossen francesch Pasqual, notari publich de Gerona, llochtinent de mestre racional de dita fabrica, de Joan Rafel Ferrer, ciutada, mossen llatzer moner y charol, mercader, guardes, Bernat Tarroya, mestre de Balanças, y de mi dit notari y scriva real de dita fabrica ius scrit, han fet dit ensay de dits dotse menuts y han trobat esser a lley de catorse grans nets de lley. De quibus acta, presentibus testibus Galcerando Serra, carderio, et Raphaele Saura, argenterio Gerunde.

Arxiu municipal de Gerona; Llibre de Moneda, de l'any 1599 al 1604, f. 73.

Inèdit.

CIV

(Volum II, plana 66).

5 Juliol 1611.

Llicencia d'encunyar tres mil ducats, en menuts, otorgada a la ciutat de Vich.

Nos Philippus dei gratia Rex Castelle, Aragonum etc., Comes Barchinone etc.

Nos Petrus Manrique, miseratione divina Archiepiscopus Cesaraugustanus, S. C. et Regie Magestatis Consiliarius, Locumtenens et Capitaneus generalis in Principatu Cathalonie et Comitatus Rossilioni et Ceritanie: Inter cetera regimini Presidentis incumbencia, ea siquidem, que suis subditis comoda esse dignoscuntur debet incessanti studio querere et per inde supplicantium vota favorabiliter exaudire. Cum itaque, pro parte vestra, dilectorum et fidelium Regionum Consiliariorum et proborum hominum Civitatis vici, fuerit nobis reverenter oblata et presentata supplicatio quedam bonum publicum eiusdem ac totius Vicarie concernens, quam decretare jussimus pro ut in calce illius continetur, cuius siquidem supplicationis et decretationis tenores seriatim sich sequuntur. Excellentissim Senyor: es tant gran la falta quey ha en la ciutat de Vich y plana de Ozona de monedes bones e sençeres en lo Comerci, ab occasio de la prohibicio de les dolentes y cercenades que per V. Ex. tant justament fonch los dies passats manada publicar, y tanta y tant precisa la necessitat de haver y tenir bona moneda y que facilment sia rebedora en lo comersi, y particularment per la cullita dels grans y fruyts que en dita ciutat de Vich y plana de Ozona de proxim se espera, que si per V. Ex. no son socorreguts de prompte y convenient remey ha de restar del tot impossibilitada dita cullita, en molt gran e irreparable dany del comu y particular de dita ciutat y plana de Ozona, y com entre altres hajen advertit esser hu dels remeys mes convenients per reparar una tant urgent necessitat, fabricar de prompte menuts de la forma y lliga que en altres occasions han acostumat de fabricar en dita ciutat de Vich, fins en valor de quatre milia ducats de dotse reals: Perço, y altrament, lo sindich de dita ciutat de Vich a V. Ex. supplica li sia de merce donar llicencia a dita ciutat de Vich de poder fabricar de prompte dits menuts fins en dita summa de quatre milia ducats de dotse reals,

pera poder ab ells facilitar dita cullita y acudir a altres semblants necessitats que de present ocorren en dita ciutat y plana de Ozona, y facilitar lo comerci que vuy es tant stret, y que la dita fabrica sia franca de tots gastos y despeses, que a mes es cosa tant justa lo ques supplica dita ciutat ho rebra de V. Ex. a singular merce, lo ofici etc. Altissimus. Jacobus Aymerich. Plau a sa Ex.ª concedir licencia a la ciutat de Vich de que puga fer y fabricar fins en tres milia ducats en menuts en la forma y per los effectes supplicats, ab que empero quiscun menut sia del just valor del metall deduhit lo gasto de la manufactura, durador per temps de tres anys, y per aquesta vegada tant solament. Volent que abans de usar del present se haja de registrar en lo ofici de mestre Racional y prestar en aquell idonea cautio, ab promesa de donar compte feta la dita fabrica. de çalba et de Vall.^{ca} R. - supplicando nobis humiliter, quatenus pro observantia predictorum, privilegium in forma expediri mandari dignaremur. Nos itaque, aminadvertentes supplicata predicta fore justa et rationi consona, bonumque publicum dicte Civitatis ac totius Vicarie concernere, habito prius super his maturo tractatu in Regio patrimoniali consilio, deliberationumque in eodem factam inseguendo, dicte supplicationi tamquam juste et rationi consone benigne annuere decrevimus; tenore igitur presentis, de nostra certa scientia, deliberate et consulte ac Regia qua fungimur auctoritate, omnia et singula in supplicatione preinserta contenta et expressa, juxta decretationem et respotionem in calze illius de nostri mandato per magnificum et dilectum Consiliarium Regium michaellem çalba et de Vallesicha Regiam Cancellariam Regentem appositam, et non alias nech alio modo, vobis dilectis et fidelibus Regiis Consiliariis et probis hominibus civitatis predictae vici presentibus et futuris, concedimus et elargimur, nostrique immo Regia huiusmodi concessionis et elargitionis munimine et presidio roboramus, auctoritatemque nostram immo Regiam interponimus pariter et decretum: Volentes et decernentes expresse, quod nostra immo Regia huiusmodi concessio et elargitio sit et esse debeat dicte civitatis et seu vobis dictis consiliariis et probis hominibus eiusdem presentibus et futuris stabilis realis valida atque firma, nullumque in iudicio nec extra sentiat defectu incommodum aut noxa alterius detrimentum, sed in suo semper robore et firmitate persistat. Volumus tamen, quod antequam gratia et licentia et seu privilegio huiusmodi utamini, illud registrari faciatis in libris Magistri Racionalis domus et curie Regie per coadjutores illius. nechnon idoneam cautionem prestare de servando et adimplendo omnia et singula in decretatione predicta contenta et expressa, alias nullius sit roboris et momenti.

Quo circa, Reverendo spectabili nobilibus magnificis Consiliariis, dilectis et fidelibus Regia Cancellaria, Regentibus Cancellariam et Thesaurariam, doctoribus Regie Audientie, gerentibus vices generalis Gubernatoris, Magistro Rationali, Bajulo generali, Procuratori Regio, Vicariis, Bajulis, subvicariis, subbajulis, Algutsiriis quoque virgariis, Portariis, ceterisque demum universis et singulis officialibus et subditis Regiis in dictis Principatu Cathalonie et Comitatus Rossilionis et Ceritanie constitutis et constituendis, et eorum locatenentibus, presentibus et futuris, dicimus et mandamus scienter et expresse, ad incursum Regie indignationis et ire peneque florenorum auri Aragonum mille a bonis cuiuslibet contra facientis irremissibiliter exhigendorum Regioque erario applicandorum, quatenus huiusmodi nostram licentiam gratiam et concessionem, Cartamque Regiam et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent, tenerique et observari inviolabiliter faciant, nechnon dictos denarios minutos vigore huiusmodi licentie cudendos et fabricandos recipiant et admittant et per quoscumque personas universis status gradus et conditionis existant intus dictam civitatem et totam vicariam vici degentis et quomodolibet advenientes, recipi et admitti faciant, contrariis quibuscumque penitus proculpulsis, cauti secus agere fierive permittere ratione aliqua sive causa, pro quanto gratia Regia eis chara est et, preter ire indignationis Regie incursum, penam prepositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus Regio comuni sigillo impendenti munitam. Datum Barchinone die quinta mensis julii anno a nativitate domini millesimo sexcentesimo Undecimo, Regnorumque Regiorum decimo Quarto.—El Arzobispo de Caragossa. Etc.

Arxiu Corona Aragó: Reg. 5188, f. 215 v. y següents.

Inèdit.

CV

(Volum III, plana 66).

30 Juny 1599.

Facultat d'encunyar menuts, otorgada a la ciutat de Lleyda pel rey D. Felip II.

Item, attes la dita Ciutat de Lleyda de llarch temps ensa fa y acostuma fer pujeses, quatre de les quals fan un diner, y es moneda inutil per al corrent temps, y en moltes Ciutats y viles del present principat baten menuts,

los quals la dita Ciutat de Lleyda desijen poder fer y batre per la comoditat se lin spera resultar, ab la qual y altres moltes sumes de diners que ha menester desija acudir a reedificar lo pont maior se li es derrocat y reparacio de les muralles, les quals estan arruïnades, supplican perço los dits syndics a V. M.^d sie de son Real servey concedir lisencia permis y facultat a la dita Ciutat de fer y batre menuts, que sien de lliga, ab les armes de la Ciutat, y correguen per ella y per las veguerias de Lleyda Tarrega Cervera Balaguer y Agramunt. Plau a sa mag.^d que, essent la lliga bona y condecenent, sels concedesca, ab que sols vleguen en la vagueria de Lleyda.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 4879, f. 25.

Inédit.

CVI

(Volum III, plana 67).

13 Juliol 1599.

Llicencia d'encunyar «menuts» de coure, otorgada a la ciutat de Solsona.

Nos Philippus Dei gratia Rex etc. Quia regalis favor tunc debet esse propensior, et amplior, cum instis Populorum supplicationibus imploratur, iis praecipue quae ipsorum Populorum commodum et utilitatem respiciunt; hinc est, quod per fidelem nostrum Bartholomeum Thomasa, Syndicum civitatis nostrae Solsonae, de cuius potestate Nobis legitime constitit et constat, fuit oblata et in scriptis humiliter praesentada quaedam supplicatio thenoris sequentis. — S. C. y R. M. Per part de la ciutat de Solsona se suplica a V. M., sie de son Real servei manar concedir a la dita ciutat, per via de Privilegi, que la facultat que te ara de poder fer diners menuts de llauto, la tinga d'aquí al devant de poder fer diners menuts d'aram o coure valents vint y quatre un Real Cathala, y que aixi com los diners menuts de llauto tenen valor y son acceptats al present tres lleugues al entorn de Solsona, que d'aquí al devant los que faran d'aram o coure sian tambe acceptats y tingan valor sis lleugues al rededor de dita ciutat: Que a mes de que ab la concessio de dit Privilegi restara dita ciutat beneficiada, y la moneda corrent millorada, tots los habitants d'ella ho regoneixeran sempre a V. M. a particular gracia y mercé. Plau a Sa Magestat, ab que valegan per la ciutat y dues lleugues al entorn d'ella tan solament. Supplicando nobis humiliter,

ut praeinsertam supplicationem et omnia et singula supra dicta, sibi dicto nomine, et dictae civitati Solsonae et eius singularibus praesentibus et futuris, concedere dignemur. Nos itaque, animadvertentes contenta et narrata in dicta supplicatione, quae visa et recognita fuit per magnificum et dilectum Consiliarium nostrum Antonium Oliva J. V. D., ex cuius relatione nobis constitit et constat, pro utilitate dictae civitatis Solsonae et eius singularium expedire, eius supplicationibus inclinati, omnia et singula in praeinserta supplicatione contenta iuxta decretationem et responsionem in ea factam, dictae civitati et eius singularibus praesentibus et futuris, mera libera voluntate nostra durante, concedere decrevimus, prout per praesentem de nostra certa scientia, deliberate et consulte, concedimus, laudamus et approbamus, ac nostrae regiae concessionis munimine ac praesidio roboramus et validamus, auctoritatemque nostram regiam interponimus pariter et decretum. Quocirca, illustribus etc. In cuius rei testimonium praesentem fieri iussimus nostro Regio communi sigillo, quo nostri locumtenentes et Capitanei Generales praesentis Principatus Cathaloniae et Comitatum Rossilionis et Ceritaniae utuntur impendenti munitam, quia in promptu non est sigillum Regium commune nostrum. Datum in nostra Civitate Barchinonae die decimo tertio mensis Julii anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo nonagesimo nono, Regnorum autem nostrorum anno secundo. Yo el Rey. — Dominus Rex mandavit michi etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 4884, f. 247 v. y següents.

Salat, t. II, doc. n. LXXII.

CVII

(Volum III, plana 68).

30 Juny 1599.

Ampliació de la facultat que tenia la vila de Granollers d'encunyar diners menuts.

Item, per quant la dita Vila e los Consellers e Consell en nom de aquella estan en possessio de fer diners menuts ab llicencia del balle de dita Vila, Per tant, supplica dit Syndich a V. M.¹ sia de son real servey concedir ab privilegi que dita Vila sia conservada en possessio de fer dits diners menuts, sens altre llicencia y sens perjudici dels drets y regalies del señor Rey. E que sis trobara que algu o alguns fessen dita moneda falsa, que no fos feta

ab orde dels Consellers de dita Vila, que en dit cars los Consellers puguén fer punir y castigar los qui tal moneda fabricaran e contra los tals pугan fer instancia y part formada. Plau a sa Magestat.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 4884, fs. 52 v. y 53.

Inédit.

CVIII

(Volum III, plana 68).

1 Setembre 1600.

Lletres executoriais de la llicencia d'encunyar quinze mil lliures de menuts otorgada a la vila de Banyoles.

Nos Philippus etc.

Laurentius etc., spectabili nobili magnifico Consiliario, dilectis et fidelibus Regiis Gerentivices generalis Gubernatores in Vicariis Baiuliis subvicariis subbaiuliis algutsiriis Virgariis Portariis Juratis et administratoribus quarumcumque villarum et locorum dicti Principatus Cathalonie, et signanter totius subvicarie Bisulduni, ceterisque demum universis et singulis officialibus tam Regiis quam aliis ad quos spectet, presentesque pervenerint et fuerint presentate, aut de subscriptis extiterint quomodolibet requisiti, dictorumque officialium locumtenenti seu offitia ipsa regentibus, Salutem et dilectionem. Cum S. C. et Regia Majestas suo cum opportuno Regio privilegio expresius Regiae Magestatis manu firmato eiusque Regio sigillo pendenti munito, aliisque debitis et solitis solemnitatibus more Regie Aragonum Cancellarie expedito, Datum in Civitate Barchinonae die Decimo Tertio mensis Julii anno a nativitate domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo nono, causis motivis et respectibus in eodem expressis, lisentiam permissum et facultatem concesserit villae et universitati Balneolarum, gerundensis diocesis, cudendi et fabricandi seu cudi et fabricari faciendi denarios minutos, ad bonam et condecentem ligam, usque ad summam seu quantitatem quindecim mille librarum, volens et expresse mandans et decernens, quod dicti denarii minuti per dictam villam et universitatem Balneolarum fabricandi recipiantur et acceptentur in tota dicta subvicaria Bisulduni, prout hoc et alia in dicto et prechalendato Regio privilegio cui relatio habeatur seriusius exarantur: Cumque per fidelem Regium Petrum Real, syndicum dictae villae et universitatis Balneolarum, fuit nobis humiliter supplicatum, quatenus pro executione dicti Regii privilegii

presentes executoriales litteras concedere dignaremur; Volentes igitur provisiones et mandata suae Majestatis ut par est debite executioni demandari, Tenore presentium, ad pena florenorum auri aragonum mille a bonis secus agentis irremissibiliter exhigendorum Regioque erario applicandorum, vobis et cuilibet vestrum ab quem spectet dicimus precipimus et mandamus scienter et expresse, Requirendos tamen requirentes, quatenus prechalendatum Regium privilegium, et omnia et singula in eo contenta a prima eius linea usque ad ultimam, teneatis firmiter et observetis ac exequamini et compleatis, tenerique et observari exequi et compleri per quos deceat omnino faciatis atque mandetis, juxta illius seriem et tenorem plenioris, et si opus fuerit vocepreconia publicari faciatis, adeo ut dicti denarii minuti per dictam villam et Universitatem Balneolarum cudendi et fabricandi, ut prehabetur, in tota dicta subvicaria Bisulduni recipiantur et acceptentur, cautis eius agere fierive permittere ratione aliqua sive causa, Pro quanto gratia Regia vobis chara est et, preter irae et indignationis Regiae incursum, penam prepositam cupiunt evitare. Datum Barchinone, Die prima mensis septembris anno a nativitate domini Millesimo sexcentesimo. — El Duque de Feria, Etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 4886, f. 256.

Inédit.

CIX

(Volum III, plana 69).

18 Juny 1611.

Llicencia d'encunyar quatre mil lliures de «menuts» otorgada a la ciutat de Tortosa.

Nos Philippus dei gratia Rex Castelle, Aragonum etc., Comes Barchinone.

Nos Petrus Manrique, miseratione divina Archiepiscopus Cesaraugustanus, S. C. Regie Magestatis Consiliarius, Locumtenens et Capitaneus generalis in Principatu Cathalonie et Committatibus Rossilionis et Ceritanie. Inter cetera regimini presidentis incumbencia, Ea siquidem, que suis subditis commoda esse dignoscuntur debet incessanti studio querere et per inde supplicantium vota favorabiliter exaudire. Cum itaque, per dilectum Regium Joannem baptistam oriol, civem honoratum ac syndicum Civitatis dertuse, fuerit nobis reverenter oblata et presentata supplicatio quedam

bonum publicum eiusdem ac totius Vicarie dertuse concernens, quam decretare jussimus prout in calce illius continet, cuius siquidem supplicationis et decretationis tenores seriatim sic sequuntur. Excellentissim Senyor: La ciutat de Tortosa te necessitat de fer menuts per al comerç de dita ciutat y de la vegaria de aquella, per no haverni sino es poquissima cosa y per la falta de moneda de plata bona y de pes: supplica perço lo sindich de dita ciutat, sia de servey de V. Ex. donarlos Privilegi y llicencia pera poder fer batre de menuts y ardots fins en quantitat de deu millia lliures, encunyant en la una part la figura del Rey nostre senyor y en la altra una torra, que son les armes de la ciutat, la qual quantitat conforme la penuria quey ha de moneda de billo y de bona moneda de plata precisament es necessaria, y a mes de ser cosa justa ho tindra dita Ciutat a gracia y merce, lo offici de V. Ex. Altissimus etc. Ramon. Plau a sa Ex. concedir llicencia a la dita ciutat de Tortosa que puguen fabricar, dins spay de quatre anys, fins en summa de quatre mil lliures de menuts en la forma ques supplica, ab que los menuts entre metall y costas sien y vinguen esser del just valor, y que ans de usar de la present se haja de registrar en lo offici de mestre Rational y prestar idonea cautio en la forma acostumada: de Çalba et Vallessica. Supplicando nobis humiliter quatenus, pro observantia predictorum, Privilegiorum in forma expediri mandari dignaremur. Nos itaque, animadvertentes supplicata predicta fore justa et rationi consona bonumque publicum dicte civitatis ac totius Vicarie Dertuse concerneri, habito prius super hiis maturo tractatu in Regio patrimoniali consilio, deliberationemque in eodem factam insequendo, dicte supplicationi tamquam juste et rationi consone benigne annuere decrevimus, tenore igitur presentis, de nostra certa scientia, deliberate et consulte, ac regia qua fungimur auctoritate, omnia et singula in supplicatione preinserta contenta et expressa, juxta decretationem et respotionem in calce illius de nostri mandato per magnificum et dilectum consiliarium Regium Michaellem de Çalba et de Vallesicca, Regiam Cancellariam regentem appositam et non aliis aliter nec alio modo, vobis dilectis et fidelibus regiis Procuratoribus et probis hominibus civitatis Dertuse presentibus et futuris concedimus et elargimur, nostreque immo regie huiusmodi concessio et elargitio munimine et presidio roboramus auctoritatemque nostram, Immo regiam interponimus pariter et decretum: Volentes et decernentes expresse, eiusdem nostra immo Regia huiusmodi concessio et largitio sit et esse debeat dicte civitati et seu vobis dictis Procuratoribus et probis hominibus eiusdem presentibus et futuris stabilis realis valida atque firma, nullumque in iudicio nec extra censiat deflectum incom-

modum aut noxe alterius detrimentum, sed in suo semper robore et firmitate per sistat. Volumus tamen, quod ante quam gratia et licentia et seu privilegio huiusmodi utamini, illud registrari faciatis in libris Magistri Rationalis domus et curie Regie per coadjutores illius, nec non idoneam cautionem prestare de servando et adimplendo omnia et singula in decretatione predicta contenta et expressa, alias nullius sit robori et momenti. Quo circa, Reverendo spectabili nobilibus magnificis consiliariis, dilectis et fidelibus regiis Cancellario, regentibus Cancellariam et Thesaurariam, doctoribus regie audientia, Gerentibus vices generali Gubernatoris, Magistro Rationali, bajulo generali, Procuratori regio, Vicariis, bajulis, subvicariis, subbajulis, Algutsiriis quoque virgariis, Portariis, ceterisque demum universis et singulis officialibus et subditis regiis in dictis Principatu Cathalonie et committatibus Rossilionis et Ceritanie constitutis et constituendis, et eorum locatenentibus presentibus et futuris, dicimus et mandamus scienter et expresse, ad incursum regie indignationis et ire peneque florenorum auri Aragonum mille a bonis cuiuslibet secus agentis irremissibiliter exhigendorum regioque erario applicandorum, quatenus huiusmodi nostram licentiam gratiam et concessionem Cartamque regiam, et omnia et singula in ea contenta, teneant firmiter et observent, tenerique et observari inviolabiliter faciant, nec non dictos denarios minutos vigore huiusmodi licentie cudendos et fabricandos recipiant et admittant per quoscumque personas cuiusvis status gradus et conditionis exhistant intus dictam civitatem et terminum ac loca contributionis et seu termini eiusdem et totam Vicariam Dertuse degentes et quomodolibet advenientes recipi et admitti fieri, contrariis quibuscumque penitus proculpulsis, cauti secus agere fieri vel permittere ratione aliqua sive causa, pro quanto gratia regia eis chara est et preter ire et indignationis regie incursum penam preappositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus regio communi sigillo impendenti munitum. Datum Barchinone die decima octava mensis Junii anno a nativitate domini millesimo sexcentesimo undecimo, regnorum autem regiorum decimo quarto. El Arzobispo de Caragoza. Etc.

Arxiu Corona Aragó, Reg. 5189, f. 175 y següents.

Inédit.

CX

(Volum III, plana 70).

14 Juliol 1611.

Llicencia d'encunyar tres mil lliures de «menuts», otorgada a la ciutat de Tarragona.

Nos Philippus dei gratia Rex Castelle, Aragonum etc., Comes Barchinone etc.

Nos Petrus Manrique, miseratione divina Archiepiscopus Cesaraugustanus, S. C. et Regie Magestatis Consiliarius, locumtenens et Capitaneus generalis in Principatu Cathalonie et Comitatus Rossilionis et Ceritanie. Inter cetera regimine presidentis incumbencia, ea siquidem, que suis subditis comoda esse dignoscuntur debet incessanti studio querere et per inde supplicantium vota favorabiliter exaudire. Cum itaque, per dilectum regium Petrum Altarriba, sindicum vestrorum dilectorum et fidelium regionum consulum et proborum hominum civitatis Tarrachone, fuerit nobis reverenter oblata et presentata supplicatio quedam bonum publicum eiusdem ac totius Vicarie Tarrachone concernens, quam decretare jussimus prout in calce illius continetur: Cuius siquidem supplicationis et decretationis tenores seriatim sic sequuntur. Exellentissim Senyor. En la ciutat de Tarragona es tanta la necessitat que los ciutadans y singulars de aquella pateixen, per no tenir moneda de plata pera despendrer. que están ab los mayors apretos y necessitat que may en ningun temps se sien vists. y com esta necessitat apar ques poria algun tant remediar tenint los Consols de aquella ciutat llicencia y facultat de poder fer y fabricar menuts. per tant y altrament, dits Consols quant humilment poden y deuen a V. Ex.ª supplan, sia de son Real servey, atesa dita urgentissima necessitat, ferlos gracia y merce, ab expres y particular privilegi, de que puguen fer y fabricar menuts en dita ciutat, y que aquells hajen de ser obligats tots los ciutadans y habitants en dita ciutat y vegueria de pendrer: que a mes de que apar cosa molt justa lo ques supplica, dits Consols en nom y per part de aquella ciutat ho rebran a molt singular gracia y merce de V. Ex.ª. lo Real ofijci etc. que licet etc. Altissimus etc. Berart. Plau a sa Ex.ª concedir llicencia a la ciutat de Tarragona de que puga fer y fabricar, fins en summa de Tres milia Lliures moneda Barcelonesa y no mes, de menuts, dins spay de tres

anys propseguints, ab que empero entre metall y gastos de manufactura sia cada diner de son just valor, y que ans de usar de la present se haja de registrar en lo offici de mestre Racional y prestar en ell idonea caucio, prometent donar compte y raho feta la dita fabrica y de servir y cumplir la forma en la present llicencia donada. De Calba et de Vallseca R.^s. – Supplicando nobis humiliter, quatenus, pro observantia predictorum, Privilegium in forma expediri mandari dignaremur. Nos itaque, animadvertentes supplicata predicta fore justa et rationi consona, bonumque publicum dicte civitatis ac totius vicarie Tarrachone concernere, habito prius maturo tractatu in Regio patrimoniali consilio, deliberationemque in ea factam insequendo, dicte supplicationi tamquam juste et rationi consone benigne annuere decrevimus. Tenore igitur presentis, de nostra certa scientia, deliberate et consulte ac Regia qua fungimur auctoritate, omnia et singula in supplicatione preinserta contenta et expressa, juxta decretationem et responcionem in calce illius de nostri mandato per magnificum et dilectum Consiliarium Regium Michaellem Çalba et de Vallesicha, Regiam Cancellariam Regentem oppositam et non alias aliter nech alio modo, vobis dilectis et fidelibus Regiis Consulibus et probis hominibus civitatis predictae Tarrachone, presentibus et futuris, concedimus et elargimus, nostrequae immo Regie concessionis et elargitionis munimine et presidio roboramus, auctoritatemque nostram immo Regiam interponimus pariter et decretum. Volentes et decernentes expresse, quod nostra immo Regia huiusmodi concessio et elargitio sit et esse debeat dicte civitati, et seu vobis dictis consulibus et probis hominibus eisdem presentibus et futuris, stabilis realis valida atque firma, nullumque in iudicio nech extra sentiat defectus incomodum aut noxe alterius detrimentum, sed in suo semper robore et firmitate persistat. Volumus tamen, quod antequam gratia et licentia et seu privilegio huiusmodi utamini, illud registrari faciatis in libris Magistri Rationalis domus et Curie Regie per coadjutores illius, nech non idoneam cautionem prestare de servando et adimplendo omnia et singula in decretatione predicta contenta et expressa, alias nullius sit roboris et momenti. Quocirca, Reverendo spectabili nobilibus magnificis consiliariis dilectis et fidelibus Regiis Cancellario, Regentibus Cancellariam et Thesaurariam, doctoribus Regie Audientie, gerentibus vices generalis Gubernatoris, Magistro Rationali, Bajulo generali, Procuratori Regio, Vicariis, Bajulis, subvicariis, subbajulis, Algutsiriis quoque Virgariis, porteriis, ceterisque demum universis et singulis officialibus et subditis Regiis in dictis Principatu Cathalonie et Comitatus Rossilionis et Ceritanie constitutis et constituendis, et eorum

locatenentibus presentibus et futuris, dicimus et mandamus scienter et expresse, ad incursum Regie indignationis et ires, peneque florenorum auri aragonum mille a bonis cuiuslibet secus agentis irremisibilibiter exhigendum Regioque erario applicandorum, quatenus huiusmodi nostram licentiam gratiam et concessionem, Carthamque Regiam, et omnia et singula supra contenta, teneant firmiter et observent, tenerique et observari inviolabiliter faciant, neque non dictos denarios minutos vigore huiusmodi licentie cudendos et fabricandos recipiant et admittant, et per quascunque personas cuiusvis status gradus et conditionis existant intus dictam civitatem et totam vicariam Tarrachone degentes et quomodolibet advenientes recipi et admitti faciant, contrariis quibuscumque penitus procul pulsis. cauti secus agere fierive permittere ratione aliqua sive causa, pro quanto gratia Regia eis chara est et preter ires et indignationis Regia incursum penam preappositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus Regio comuni sigillo inpendenti munitam. Datam Barchinone die decima quarta mensis Julii anno a nativitate domini Millesimo Sexcentesimo Undecimo, Regnorumque Regiorum decimo quarto. — El Arçobispo de Çaragossa. Etc.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 5188, f. 228 v. y següents.
Inédit.

CXI

(Volum III, plana 91).

11 Març 1642.

Crida manada fer pel marquès de Breze, prohibint la encunyació de moneda d'or y de plata a les ciutats, viles y llocs de Catalunya, y limitant la de las de coure a les poblacions que'n tinguessin privilegi.

Ara ojats tothom generalment, queus notifiquen y fan asaber. de part del Ex.^{im} Sr Urba de Maille, marques de Breze, Mariscal de França, cavaller dels ordens de sa Mag.^t, conseller en tots sos consells, Governador en sos Paysos y ducats de Anjou, vilas y castells d'Angers, y Samur de la provincia Anderguense, Llochtinent y Capita General en lo Principat de Cathalunya y Comtats de Rossello y Cerdanya. Per quant la experiencia ha mostrat los grans danys ha rebut y reb de cada dia lo present Principat y Comtats de

Rossello y Cerdanya, per raho de las novas fabricas de monedas se han fetes de poch temps a esta part y de present se fan en moltes ciutats viles y llochs de dits Principat y Comtats, lo que totalment es la universal destructio dells, tan per desterrar lo comers com per impossibilitar los altres regnes lo venir a contractar al present Principat y comtats, com ho ha mostrat y mostra la experiencia que molts son arribats a estas mars ab provisions y per raho de la confusio de les monedes sen son tornats sens descarregar ni voler vendre les mercaderies aportaven, y tot resultant de la dita causa, lo que se te per cert que si nos posave prompte remey a dits desordes dins poch temps vindrien los dits Principat y comtats a total destructio y ruina, y com se tingue per cert que dites fabriques se fan en moltes parts de Cathalunya y Comtats sens tenir privilegi ni altrament poder fabricar aquelles, totes les dites coses ateses y moltes altres ques dexan considerar: Desitjant sa Ex.ª posar prompte remey a dits desordes, lo be universal de la provincia zelant, Ab thenor de la present publica crida, inseguint la conclusio en lo S. R. C. sobre asso feta als .xxviiij. de febrer .MDCxxxij., diu notifica y mana a tothom generalment, es a saber, Consellers, Consuls, Pahers, Jurats, Balles y altres a qui toca de les Ciutats, Viles y llochs del present Principat y Comtats, que desta hora en avant no gosin ni presumescan serlos licit ni permes fabricar ni fer fabricar per via directa ni indirecta ningun genere de moneda de or ni plata, de qualsevol valor ni especie que sie, fins altre cosa sie ordenada per sa Ex.ª, sots las penas aci per dret comu com per municipal statuhides. Y aci mateix sels diu notifica y mana, que desta hora en avant nols sie licit ni permes fabricar ni fer fabricar, sots les mateixes penes, ninguna especie de moneda de aram ni bello, si no seran aquelles Ciutats Viles y llochs de dit Principat y Comtats que tindran privilegis per poder fabricar, no exint en manera alguna de la serie y forma que ab dits privilegis los es stat concedit: y que per les presents crides no sie fet perjudici algun al procurador fiscal de la pretensio que pot tenir contra los qui han fabricat moneda sens privilegis. E per que les dites coses sien a tothom manifestes y ningu de aquelles pugue ignorancia allegar, mana sa Ex.ª esser feta y publicada la present publica crida per los llochs acostumats de la present ciutat de Barchinone y demes ciutats viles y llocs de dit Principat y Comtats ahont convingue y menester sie. — Le Marechal de Brézé.

Arxiu Corona Aragó, Reg. I, *Firm. Reg. Franciæ*, f. 1.
Inédit.

CXII

(Volum III, plana 93).

21 Març 1645.

Privilegis sobre la encunyació de moneda otorgats per Lluís XIV de França a la ciutat de Barcelona.

Ludovicus Dei Gracia Galliarum et Navarrae Rex Comes Barcinonae Rossilionis et Ceritaniae.

Universis presentes literas inspecturis, salutem. Cum per nobilem et dilectum nostrum Don Fransiscum Sala, legatum seu ambassiatozem fidelium et dilectorum nostrorum Consiliariorum et consilii Centum Juratorum nostrae Civitatis Barchinonae, nuper fuerit nobis oblata ac praesentata supplicatio quaedam nomine dictae civitatis, quam decretare fecimus et mandavimus prout in calce eius continetur, quae est tenoris sequentis. Senyor. La ciutat de Barcelona supplica a V. Magestat, sia de son real servey confirmarli los Privilegis Reals que te de fer moneda de plata privativament a les demes Ciutats vilas y llochs de tot lo Principat de Cathalunya comtats de Rossello y Cerdanya, Abdicantse expressament V. Magestat la concessio de semblants Privilegis, antes be restrenyentse expressament que quant per la necessitat publica convinga a V. Magestat fabricar moneda en dits Principat y Comtats, fabricara aquella en la seca Real de Barcelona ab expres consentiment de dita ciutat y de la mateixa moneda conforme dita ciutat la fabrica, en quantitat no prejudicial, ab les demes gracies y prerrogatives en dits reals privilegis contengudes conforme estan en sa viril observancia y forsa. Y axi mateix supplica a V. Magestat dita ciutat de Barcelona, sia de son real servey ampliar dits privilegis concedintli facultat de poder obrar dita moneda de plata ab la lliga antiga de las pessas de vuit mexicanas o piastres, la qual passa en france y per tot lo mon. Y que durant las presents guerras y necessitats originadas de elles, li done V. Magestat facultat y licencia, que als Reals y sous de plata de tern, que antes de las presents guerras solia fabricar y de assi al devant ab plata de la dita lliga fabricara (segons sos privilegis), los puga donar un valor extrinsech major del que abans solian tenir al respecte de la plata hy haura, conforme lo tenen vuy las pessas de plata de sinch reals corren vuy en la provincia, que set sous de plata valen deu sous. Deixant expressament al arbitre de dita ciutat de la millor manera y quant li aparexera convenir millor, antse lo temps, lo tornar la dita moneda al just intrinsec valor. Que de V. Magestat

ho rebra a singular gracia y merce. Plau a sa Magestat, servades empero las prerrogativas reals en lo tornar la dita moneda al just valor ab la forma acostumada en reductions de monedas. Qua quidem supplicatione nobis exhibita ac praesentata et per nos ut supra patet expedita et decretata, per dictum Don Franciscum Sala, nomine dictae nostrae civitatis Barcinonae, fuit nobis humiliter supplicatum ut pro ipsius observantia de praedictis privilegium in forma expediri mandare dignaremur. Nos vero, de sententia serenissimae Reginae regentis, parentis nostrae colendissimae, maturaque consultatione in supremo nostro consilio praecedente, ibique pluribus ex dictis privilegiis in publica forma extractis attente perlectis, et signanter Regis Jacobi Dat. Kalendis Augusti anno Millesimo Ducentesimo quinquagesimo octavo, Regis Petri secundi sub forma Pragmaticae in corpore Constitutionum Cathaloniae collocato dato Barcinonae quarto Kalendis julii anno Millessimo ducentesimo octuagesimo tertio : Regis Petri data Barcinonae quinto Kalendis julii anno Millessimo ducentesimo octuagesimo quinto, Regis Jacobi dato Caesarauguste pridie Kalendas octobris anno Millesimo tringentesimo decimo septimo, Necnon Epistola Regis Petri missa consiliariis et Consilio Centum Juratorum civitatis Barchinonae data barcinonae trigesimo Augusti anno Millesimo trecentesimo sexagesimo secundo cum responso dictae civitatis dicto Regi, circa requisita data prout de illis fidem fecit Jacobus Agramunt notarius et scriba maior civitatis barcinonae manu et signo suo subscriptis et sigillo dictae civitatis munitis, tamquam reconditis in archivo dictae civitatis Barcinonae. Attendentes nostrae regali dignitati expedire servare et (omni sublato ab) observanda mandare omnia Privilegia per omnes nostros praedecessores inclitae fidei et dilectae nostrae civitatis barcinonae concessa et a serenissimo Rege patre nostro Ludovico faelicis recordationis per suum legitimum plenipotentiarium Procuratorem confirmata ac iurata, cum sub eius obedientia tota Cathalonia et ipsa Civitas Barcinonae libere se subiecerunt, Attendentes etiam Civitatem Barcinonae esse caput totius Principatus Cathaloniae et comittatum Rossilionis et Ceritaniae, ab eaque caeteros populos provinciae tamquam a matre pecunias et abundantiam omnium rerum tenere, cui soli tamquam excellentiori ac potentiori ob eius fidelitatem et legalitatem Praedecessorem nostri perpetuam facultatem cudendarum argenti monetarium singularibus gratiis et prerrogativis fulcitam, per diversa privilegia concessurum. Attendentes etiam civitatem Barcinonae non sui lucri sed nostri regalis obsequii ac totius nostri Principatus conservationis cupidam ut commercium ex pecuniarum copia conservetur et augea-

tur in petitione desuper expressa supplicare, Perpendentes denique praedic-
tam Civitatem quamplurima ac per gratissima obsequia nobis liberalissime
et crebissime in omnibus bellorum expeditionibus praestitis quibus erga
suos comites semper floruit ut sola cuncta alios provinciae populos in hoc
longe superaverit votis dictae civitatis benigne annuentes, tenore presentis
privilegii, ex nostra certa scientia regiaque auctoritate deliberate et con-
sulto per nos et successores nostros omnia et singula in preinserta suppli-
catione contenta juxta decretationis et responsionis in fine eius apposite de
super insertae tenorem dilectis nostris consiliariis et consilio Centum Jura-
torum probis hominibus, ac toti universitati nostrae civitatis Barcinonae
confirmamus consentimus concedimus ac liberaliter elargimur nostraeque
huiusmodi concessionis et elargitionis munimine seu praesidio roboramus
auctoritatemque nostram interponimus pariter et decretum. Volentes et
decernentes quod huiusmodi nostra concessio et elargitio sit et esse debeat
civitati Barcinonae et hominibus dictae Civitatis perpetua stabilis realis
valida atque firma nullus in iudicio aut extra censeat impugnationis obiec-
tum deffectus incommodum aut noxe cuiuslibet alterius detrimentum
sed in suo semper robore et firmitate persistat. Promittentes per nos et
nostros successores quod unus post alium in perpetuum cum incipient
regnare, iurabunt et confirmabunt omnia in presenti contenta privilegio.
Qua propter admodum Illustri venerabili nobilibus magnificis dilectisque
consiliariis et fidelibus nostris Locumtenenti et capitaneo generali nostro in
principatu Cathaloniae et comittatibus Rossilionis et Ceritaniae, Cancellario,
Regenti cancellariam et doctoribus nostrae Regiae Audientiae, gerenti-
bus vices nostri generalis Gubernatoris, Magistro Rationali, Baiulo generali,
Regenti Regiam Thesaurariam, advocatis et procuratoribus fiscalibus et
patrimonialibus, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis, algutziriis quoque
virgariis et portariis, caeterisque demum universis et singulis officialibus
et subdifis nostris tam maioribus quam minoribus in dictis Principatu
Cathaloniae et comittatibus Rossilionis et Ceritaniae constitutis et consti-
tuendis eorundemque officialium locumtenentibus, seu officia ipsa regenti-
bus seu subrogatis quovismodo, presentibus et futuris, dicimus praecipimus
et iubemus ad incursum nostrae regiae indignationis et irae peneque mille
ducatorum monetae Barcinonae nostris regiis inferendorum erariis, qua-
tenus preinsertam supplicationem et omnia et singula in ea contenta juxta
formam et tenorem decretationis et responsionis nostrae in fine ipsius appo-
sitam dictis consiliariis consilio Centum Juratorum probis hominibus ac
toti universitati nostrae civitatis Barcinonae ad unguem et inviolabiliter

teneant firmiter et observent, tenerique et observari faciant per quoscumque iuxta ipsius seriem et tenorem plenarie, contrarium nullatenus tentaturi ratione aliqua sive causa, si omnes officiales et subditis nostris praedicti gratiam nostram caram habent et praeter irae et indignationis nostrae incursum penam praeappositam cupiunt evitare. In cuius rey testimonium presentem fieri jussimus nostro regio sigillo pendentí munitam. Datam Lutetiae Parisiorum, die vigesima prima Martii anno salutis Mill.^{mo} sexcent.^{mo} quadrag.^{mo} quinto, Regnorumque nostrorum ac Comitatum Barcinonae Rossilionis et Ceritaniae, secundo. — Louis. — Par le Roy, La Royne Regente sa mere presente. — Le Tellier.

Arxiu Corona Aragó: Reg. *Divers.* 4, del Rey Lluís de França, f. 32 v.
Inédit.

CXIII

(Volum III, plana 94).

7 Abril 1653.

Disposicions de D. Joan d'Austria, sobre la recullida y extinció de la moneda encunyada en temps de la guerra.

Ara oïats tothom generalment, queus notifiquen y fan a saber de part del Sereníssim Senyor Don Joan de Austria, Fill del Rey nostre Senyor, (que Deu guardi), De son Consell de Estat, Governador General de totes las Armadas de Mar, Gran Prior de Castella, Lloctinent, y Capita General en lo present Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello y Cerdanya. Que atenen que sa Magestat es estat servit encarregar a sa Altesa la extinció y consumo dels sisens y demes moneda, que se ha fabricat durant lo temps de aquestas alteracions, ab la efigie del Rey de França, y altrament contra la forma y thenor, dels Reals Privilegis, y Constitucions de Cathalunya sobre asso disposants, y que per aquest efecte ha donat sa Altesa llicencia y permissio a la Ciutat de Barcelona, que fabrique, com de fet ha començat ha fabricar en la Seca Real, la moneda Barcelonesa de bona lley, conforme dits Reals Privilegis, y Constitucions, pera que ab aquesta novament fabricada se pugui cobrar y recullir la falsa, y adulterina la qual ab tacita permissio es estada consentida pera que no cessás lo comer en la present Ciutat de Barcelona, y demes Ciutats, Vilas y Llochs del present Principat de Cathalunya y Comtats de Rossello y Cerdanya: Empero considerant que los dits sisens, y demes moneda fabricada en estas alteracions, no tenen lo valor intrinsech, y legal, que havian de tenir, per lo qual lo

valor de las monedas de or y plata ha crescut en gran exces, y al mateix respecte se han augmentat los preus de totas las mercaderias, en notable dany dels habitants en dits Principat y Comtats, y en particular de las Universitats que cobren en dita moneda sos drets, y dels que ab la mateixa reban pencions de censals y violaris antichs, tot lo qual considerat per la Ciutat de Barcelona, ha deslberat suplicar, com ha suplicat a sa Altesa, que ab la prestesa que requereix negoci de tanta importancia, y en lo entretant ques fabrica suficient quantitat de nova moneda, pera recullir aquesta, fos servit provehir de remey oportu : Perço sa Altesa desitjant evitar semblants danys, y que reduhintse los sisens, y demes monedas al valor mes proporcionat que tenen intrinsecament, y al que tenen las monedas de or y plata, se moderen y baxen a proporcio los preus de totas las mercaderias y demes cosas, ab que la baxa de dits sisens, no sera danyosa als que vuy los tenen, presuposat que ab lo mateix numero de sisens podran comprar, y compraran lo mateix que abans de feta la present reductio, in-seguint la conclusio en lo Sacre Real Consell sobre asso feta, a sinch de Abril del Any mil siscents sinquanta y tres, diu estatueix ordena, y mana a tothom generalment, de qualsevol estat, grau, o condicio sie, que de la publicacio de la present publica crida en avant, no pugan nils sie licit ni permes pendrer ni donar los sisens, sino es a raho de un diner, y malla cada sise, y al respecte los ardots, y diners fabricats en temps de aquestas alteracions, de tal manera, que setse sisens fassen un real Cathala, y valgan tant com vint y quatre diners, o dotse ardots, dels de la fabrica antiga, feta antes de aquestas alteracions, sots pena de sinch cents florins de or, aplicadors als Cofres Reals de sa Magestat, y de perdrer dita moneda, y de altres penas majors y menors, y encara corporals, a arbitre de sa Altesa y Real Consell.

Item, per quant disminuyntse com se disminueix lo valor dels sisens a la quarta part, es just que los preus de las mercaderias, y de totas las cosas baxen al mateix respecte, sa Altesa insequint la mateixa conclusio, en lo Sacre Real Consell feta, diu, statueix ordena y mana, que los que tingan mercaderias y altres qualsevols cosas pera vendrer, vengan aquellas a menor preu del que vuy las venan, hagut respecte a la baxa de dits sisens, y si y conforme se acostumaven vendrer antiguament, quant la moneda tenia son just valor sots las mateixas penas, y de perdrer las mercaderias y cosas que venut hauran contra la dita forma.

Item, per quant conve que dits sisens, y demes moneda falsa, fabricada durant lo temps de ditas alteracions, sie del tot abolida y extincta, per ma-

jor benefici de tota aquesta Provincia, y que torne la moneda en lo estat y llustre primitiu; Inseguint la mateixa conclusio, sa Altesa diu, statueix, ordena, y mana, que tots los naturals y habitants en dits Principat, y Comtats, desdel ultim die del mes de Maig, fins lo ultim del mes de Juny primer vinents, hagen y degan portar a la Taula, y Banch de la present Ciutat de Barcelona, tots los sisens y moneda fabricada en la seca de dita Ciutat de Barcelona, durant lo temps de ditas alteracions a efecte que per dita Ciutat, sels done y pague lo valor de aquella, conforme la sobredita tatxa, en moneda bona Cathalana y passat dit termini seran punits y castigats los que tindran, o expendran de dita moneda de sisens, o altra fabricada, durant lo temps de ditas alteracions, ab las penas, per Vsatges, Constitucions y altrament imposadas contra los que tenen y expenan moneda falsa. E per que las ditas cosas sien a tothom notories mana sa Altesa ser feta y publicada la present publica crida per los llochs acostumats de la present Ciutat de Barcelona, y altres Ciutats, vilas y llochs ahont convinga, e menester sie, perque ningu no puga allegar ignorancia.—Don Juan.—Etc.

Fonch feta y publicada la present publica crida per los llochs acostumats de Barcelona, ab thenor, y veu de dos trompetes, Per mi Joan Ratera corredor y trompeta Real vuy als 7 de Abril 1653.

De un imprés de la època, en poder de D. Joseph Soler y Palet.

CXIV

(Volum III, plana 95).

29 Octubre 1658.

Pragmàtica-sanció de D. Felip III, sobre forma del pago d'obligacions contretes abans, durant y després de la guerra.

Nos Don Felipe, por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Aragon, etc.

Atendiendo al mayor beneficio de los naturales de nuestro Principado de Cathaluña, assi por lo que se le desseamos como tambien por hallarse nuestra Real Corona tan necessitada en todo lo que mira a su conservacion y tranquilidad: y considerado los daños que la constitucion de los tiempos, y las armas Enemigas han introduzido en él, con la mudança, y alteracion de las monedas, y que sin embargo de los pregonos que Don Juan de Austria nuestro hijo siendo nuestro lugarteniente, y Capitan General en dicho Principado y condados de Rossellon, y Cerdaña mando publicar: el

uno en siete de Abril del año passado mil seyscientos cinquenta y tres sobre la extinction, y consumo de la moneda de sisenes, labrada en tiempo de Francia, en que se mando reduzir a dinero y medio cada sisen, y que corriese assi hasta la fin de Junio siguiente, privando desde entonces en adelante, y extinguiendo el uso de dicha moneda; y el otro en veinte y quatro de Noviembre del año siguiente mil seyscientos cinquenta y quatro en que se baxó la nueva moneda a la mitad, no se pudo tomar asiento, ni forma fixa para los pagamientos de depósitos, luycion de censales, y violarios, y pagas de deudas particulares, assi del tiempo de la alteracion de dicho Principado, como despues : de lo qual se han movido tales pleytos, y controversias entre los propios naturales, que conviene acudir con tiempo al reparo dellas, para evitar mayores daños, y remediar la calamidad presente; y atendiendo tambien a las suplicas que sobre esto se nos han hecho por parte de algunas Vniversidades, y particulares personas de dicho Principado, para que proveyessemos del remedio conveniente; y aviendose visto, y considerado todo con la atencion, y cuydado que requiere materia tan importante, con lo que sobre ello se nos ha consultado por nuestro Consejo Supremo de Aragon, Nos ha parecido hazer, y publicar esta nuestra Pragmatica, y Sancion en la forma, y manera infrascrita.

Primeramente, estatuyamos, sancimos, ordenamos y mandamos, que las pagas hechas en moneda de sisenes de las deudas contrahidas, assi de parte a parte, como de censos y violarios anteriores al año de mil seyscientos y cuarenta, y en tiempo de las alteraciones, y despues, hasta todo el mes de Junio del año mil seyscientos cinquenta y tres, desde treze de Octubre antecedente, que se reduxo nuestra ciudad de Barcelona a nuestra obediencia con el valor que respectivamente tuvieron, esto es, hasta siete de Abril los sisenes por seys, y de alli adelante conforme se baxo por el dicho pregon de siete de Abril de cinquenta y tres en uno y medio, fueron y han sido bien hechas dichas pagas, y no se pudieron rehusar por razon de la moneda referida de sisenes, por aver Nos tolerado su uso hasta entonces por el dicho pregon por dos meses mas a la dicha razon de dinero y medio cada sisen.

Que lo mismo se ha de entender, y entienda de todos los depositos hechos en la Tabla, y Banco de nuestra Ciudad de Barcelona, y de las demas Ciudades y Vniversidades de esse nuestro Principado; esto es, en lo que por razon de la moneda no se pudieron dexar de admitir, y se hizieron para pagamientos de deudas, y luyciones de censales, y violarios.

Que las pagas hechas desde el primero de Julio del dicho año mil y seys-

cientos cinquenta y tres, que conforme el dicho pregon quedo extincta la moneda de sisenes, y las que se hizieron de alli en adelante en moneda corriente, por el valor que se le ha dado por los pregones publicados en esta materia, se ayan de admitir, y admitan por todos los contratos, y obligaciones hechas, assi antiguas, como modernas; Por esto, y lo demás dicho, y expressado en los capitulos antecedentes, no se aya de entender, ni entienda de aquellos contratos en que expressamente se concerto entre los contrayentes, que la paga huviesse de ser en moneda de plata, o oro, porque en este caso, no es nuestra Real intencion, y voluntad derogarlo, sino que las pagas de los contratos assi hechos ayan de ser, y sean en la misma moneda de plata, o oro, como se expressó en el contrato.

Assi mesmo es nuestra voluntad, y mandamos, que los depositos hechos en cualquier Tabla de las Ciudades, y Vniversidades del dicho nuestro Principado de Cathaluña, assi en tiempo de las alteraciones, como antes, y despues de la reduccion de Barcelona, hasta siete de Abril del año mil seyscientos cinquenta y tres aya obligacion de restituyrse en la moneda corriente de dineros, y ardites : de suerte, que si antes se depositaron mil reales de moneda antigua o de sisenes, agora se han de bolver otros mil reales en la moneda corriente de dineros, y ardites.

Que todo lo declarado, y expressado arriba no aya de comprehender, ni comprehenda en cosa alguna las causas, y pleytos que ya estuvieren juzgados, y decididos con sentencia de nuestro Lugarteniente, y Capitan General, y de la Real Audiencia de los dichos nuestros Principado y Condados passadas en cosa juzgada.

Tambien es nuestra voluntad, y mandamos, que todo lo sobredicho se observe, cumpla, y execute como se contiene, y va expressado en esta nuestra Pragmatica, hasta que en las primeras Cortes que celebraremos en dicho nuestro Principado de Cathaluña, demos y resolvamos la forma que huviere de darse; reservandonos empero (como nos reservamos) la facultad de añadir, y quitar entre tanto todo aquello que pareciere convenir, en todo, o en parte de lo que va dispuesto, y declarado en esta nuestra Pragmatica. En execucion de lo qual mandamos al Ilustre Marques de Olías y Mortara nuestro Lugarteniente, y Capitan General, Venerable, Nobles, Magnificos, y Amados Consejeros nuestros Cancellor, Regente la Cancellaria, y Doctores de nuestra Real Audiencia, Portant vezes de nuestro General Governador, Maestre Racional, Bayle General, y Regente nuestra Real Thesoreria, Avogados y Procuradores Fiscales, y Patrimoniales, Vegueres, Bayles, Sotsvegueres, Sotsbayles, Alguaziles, Vergueros y Porterros, y a

otros cualesquier Ministros y Oficiales nuestros mayores, y menores que al presente son, y adelante fueren en el dicho nuestro Principado de Cathaluña, y Condados de Rossellon, y Cerdaña, y a qualquier otras personas de qualquier estado, grado, preheminencia, y condicion que sean, que la presente nuestra Pragmatica Sancion, y declaracion, y todas las cosas en ella contenidas, especificadas, y declaradas, tengan, guarden, y executen, y observen, tener, guardar, executar, y observar hagan, y manden inviolablemente segun su serie, y tenor, y contra ello, ni cosa alguna dello hagan, ni vengan, ni permitan ser, ni atentado en manera alguna por alguna causa, titulo, o razon, so pena de nuestra ira, e indignacion, y de mil florines de oro de Aragon de bienes del que lo contrario hiziere exhigidores a nuestros Reales cofres aplicaderos, y assi mismo mandamos a nuestro Lugarteniente, y Capitan General en los dichos nuestros Principado y Condados, que haga, y mande publicar esta nuestra Pragmatica en la forma acostumbrada, assi en la nuestra Ciudad de Barcelona, como en las demas Ciudades, Villas y lugares acostumbrados, y donde convenga, y publicar se suelen semejantes Pragmaticas, de manera que venga a noticia de todos, y ninguno pueda allegar ignorancia della. En testimonio de lo qual mandamos despachar las presentes con nuestro sello Real comun en el dorso selladas. Datt. en San Lorenzo a veynte y nueve dias del mes de Octubre. año del nacimiento de nuestro Señor Jesu Christo de mil seyscientos cinquenta y ocho. — Yo EL REY. Etc.

Arxiu Corona Aragó : *Consejo de Aragón*, plech 504-505.

Inédit.

CXV

(Volum III, plana 95).

17 Novembre 1653.

Crida ordenant el cambi y recullida de les monedes obsidionals encunyades o contramarcades a Barcelona durant lo seti de 1652.

Ara ojats tothom generalment queus notifcan y fan a saber, de part del Excellentissim senyor don Francisco de Orosco y Ribera, Marques de Olías y Mortara, Gentil hombre de la Camara de sa Magestad. Comendador de la Comanda de la Oliva del Orde de Santiago, del Consell supremo de guerra del Rey nostre senyor, y son lloctinent y Capita general del present Prin-

cipat de Cathalunya y Comtats de Rossello y Cerdanya, y Capita General del Real exercit de Cathalunya, que attenent sa Excelencia que en lo temps que ab les armes de sa Magestat estigue sitiada la Ciutat de Barcelona, en aquella se ha fabricat certa specia de moneda de plata de pes de un real de moli-net poch mes, o menys, y de la mateixa hechura anyadint en la una part en lo mitg de la Creu les armes de dita Ciutat de Barcelona, y per inscripcio, *Barcino Civitas obsessa*, y en la altra part a ma esquerra del cap un X, y a la dreta una R, donantli dita Ciutat deu reals de la moneda corrent de estimacio, a quiscun real de dita marca y senyal, y en moltes pessés de plata de sinch reals, y de sinch sous durant dit siti hajen posat tres marques a la part del cap, en la una les barres de Arago, en la altra 1652, y en la tercera, es a saber, en la de sinch reals dos XX y una R, y en la de sinch sous una X y una R, donant tambe dita Ciutat, es a saber, a quiscuna de les de sinch reals, vint reals de estimacio, y a quiscuna de les de cinch sous deu reals de estimacio de dita moneda corrent: y considerant sa Excelencia, que ademes de ser dita moneda falsa, y feta sens autoritat, ne han redundat grans danys a la cosa publica, y sen esperen seguir majors si no si aplica ab prestesa lo degut remey ab lo zel que te del benefici publich, y en particular de la conservacio de la ciutat de Barcelona, consulat delliberadament de son propi motiu, y ab la autoritat real de que usa, diu, esta-tueix, ordena, y mana a tothom generalment de qualsevol grau, estat o condicio sie que dins deu dies de la publicacio de la present publica crida en avant immediatament contadors, porten a les cases de la dita Ciutat de Barcelona tots los reals de plata dalt designats, y pessés de sinch reals, y de sinch sous de plata ab les marques sobredites senyalades, ahont tindra dita Ciutat persones deputades pera rebre dita moneda, y pagar com de fet se pagara la estimacio que per dita Ciutat se li dona, dalt referida y dita paga se fara per dita Ciutat, o per les persones per ella deputades en la moneda corrent dita sisens, o en bona moneda de or o plata a la estimacio seguent, ço es, los trantins de dos cares de just pes a deset lliures per quiscun de dita moneda de sisens, les dobles de Espanya de just pes a setse lliures de dita moneda, per quiscuna, y al respecte la demes moneda de or major o menor: los reals de vuyt de just pes quatre lliures de dita moneda, per quiscuna, y al respecte los reals de quatre, de dos, y demes monedes de plata majors, o menors, la qual es conforme la que tenian quant los de sa Magestat entraren en dita Ciutat, y se continua ab tacit consentiment de sa Excelencia. Y passat dit termini seran punits y castigats jos que tindran, o expendran de dita moneda, ab les penes per Vsatges,

constitucions y altrement imposades contra los qui tenen y expenen moneda falsa : y perque les dites coses sien a tothom notories mana sa Exce-lencia publicar la present publica crida per los llochs acostumats de la present Ciutat de Barcelona, y altres Ciutats, viles y llochs de dits Principat y Comtats, hont convinga y menester sia. — El Marques de Olías y Mortara.

Quod quidem preconicum fuit publicatum per loca solita presentis Ci-vitatis Barcinonae, sono duarum tubarum prius ac posterius emisso per Joannem Ratera Tubicinam Regium die .xvij. mensis Novembris anno a nativitate Domini .MDCLiij.

Arxiu Corona Aragó; Reg. 5505, f. 108 v. y següents.

Inédit.

CXVI

(Volum III, plana 100).

14 Janer 1643.

Autorisació a la ciutat de Vich pera posar en circulació la quantitat de tres cents escuts en menuts que tenia ja encunyats.

Lo mariscal de la Motte lochtinent y capita general.

Amats y feels de la real magestat. Per lo sindic de achexa ciutat som es-tats informats, che desdel temps, che ab crides reals se proibi universal-ment lo fabricar moneda, achexa ciutat te alguns trescents scuts poc mes, o manco ja encunyats en lo temps de dita proibicio, dels quals nos pot valer obstant dita proibicio. Y axi per part de dit sindic nos es estat sup-plicat, fossem servits donar vos licencia i facultat de poder talar dits me-nuts ya encunyats, per che pugau acudir a les obligacions, i necessitats precises, che te achexa ciutat. E nosaltros desigants concedendre a la pe-ticio de dit sindic, ab tenor de la present vos donam licencia, i facultat de poder talar dits menuts, che, com es dit teniu encunyats, com no ecsedes-chen la suma de dits trescents scuts poc mes, o manco, perache ab els pu-gau acudir, i satisffer obligacions i necessitats da dita ciutat, si i conforme per dit sindic nos es estat supplicat. Dat. en Barcelona a .xliij. de Gener .MDCxxxliii. — Le marechal de la motte. — V.¹ Fontanella R.^{ns}, Antonius Joannes Fita. — Consiliarium Civitatis Vici.

Arxiu Corona Aragó; Reg. Divers. I, Ludovici, Reg. Galliae, f. 38.

Inédit.

CXVII

(Volum III, plana 100).

23 Febrer 1643.

*Llicencia d'encunyar menuts per valor de quatre mil ducats,
otorgada a la ciutat de Vich.*

Nos Ludovicus dei gratia Galliae et Navarrae rex X.^{mus}, comesque Barcinonae, Rossilionis et Ceritaniae.

Nos Philippus de la Motte Houdencourt, mariscallus Galliae, S. X.^{mae} et r. maiestatis consiliariis, locumtenens et capitaneus generalis in principatu Cataloniae et comitatibus Rossilionis et Ceritaniae, inter caetera regimine praesidentes incumbencia, ea siquidem, quae suis subditis commoda esse dignoscuntur, debet incessanti studio quaerere, et proinde supplicantium vota favorabiliter exaudire. Cum itaque pro parte vestra dilectorum et fidelium regionum consiliariorum, et proborum hominum civitatis Vici fuerit nobis reverenter oblata et presentata supplicatio quaedam, bonum publicum eiusdem, ac totius Vicariae Vicencis concernens, cuiusquidem supplicationis, et decreti in eius calce iussu nostro facti tenores sic sequuntur: Eccellentissim Senyor: La ciutat de Vic a servit en aquestes guerres del principat, acudint la primera en totes les parts ia aguda invasio, i es estat menester, de manera che may a vagat un punt, en che a gastat mes de setanta milia liures, i resta tant prostrada, ecsausta, i acabada che si no es ab la merce, che espera de voseccelencia, no tindria remey de poderse sustentar, ni tampoc ab che poder acudir dachiavant a les matexes gerres per les quals esta tatxada en lo batalo en quatre milia liures per any, lo total i unic remey es estat, i es la fabrica dels menuts, la qual vuy nos continua, che redunda en grandissim dany de dita ciutat y tambe del be publich: per che vuy nos troben en Catalunya menuts corregan, sino los de Barcelona, i de Vic. Perço a Voseccelencia suplica molt umilment Monserrat Saiz sindic de dita ciutat, sie servit manar concedir a dita ciutat, che pug a fer quatre milia ducats de menuts de dotse reals lo ducat, i dits, che sien francs per la ciutat pagats tots los gastos se oferiran en fer dits menuts, a efecte se pug remediar dita ciutat en ses necessitats; lo offici etc. Altissimus etc. Franciscus Fontanella Plau a sa eccelencia concedir llicencia a la ciutat de Vic de che pug a fer i fabricar fins en quatre mil ducats en menuts en la forma, i per los efectes suplicats, ab che empero

en cada marc de metal, age de aver onse sous, i quatre diners de menuts, que ve a reexir segons la mostra, che se es donada, duradora per temps de tres anys, i per ahesta vegada tant solament, volent, che abans de usar del present se age de registrar en lo ofici de mestre racional, i prestar en achel idonea caucio ab promesa de donar compte, feta la dita fabrica. Fontanella Rgs. Fueritque nobis humiliter supplicatum, quatenus pro observantia praedictorum privilegium in forma expediri mandare dignemur. Nos itaque animadvertentes suplicata fore justa et rationi consona, bonumque publicum dictae civitatis, ac totius vicariae concernere, habito super hiis maturo tractatu in regio patrimoniali consilio, deliberationemque in eodem factam insequendo. dictae supplicationi tamquam iuste et rationi consone, benigne annuere decrevimus. Tenore igitur praesentis de nostra certa scientia deliberate et consulto, ac regia qua fungimur auctoritate, omnia et singula in supplicatione praeinserta, contenta et expressa iuxta decretationem, et responsionem in calce illius de mandato nostro per magnificum et dilectum consiliarium regium Josephum Fontanella regiam cancellariam regentem, appositam et non alias, aliter nec alio modo vobis dilectis et fidelibus regiis consiliariis et probis hominibus civitatis praedictae Vici praesentibus et futuris, concedimus et largimur, nostraeque immo regie huiusmodi concessionis et largitionis munimine, et praesidio roboramus auctoritatemque nostram regiam interponimus, pariter et decretum. Volentes et decernentes expresse, quod nostra immo regia huiusmodi concessio et largitio sit, et esse debeat dictae civitati et seu vobis dictis consiliariis, et probis hominibus eiusdem praesentibus et futuris, stabilis, realis, valida atque firma, nullumque in iudicio, vel extra sentiat defectus incommodum, aut noxe alterius detrimentum, sed in suo semper robore, et firmitate persistat. Volumus tamen quod antequam gratia et licentia, seu privilegio huiusmodi utamini, illud regestare faciatis in libris officii magistri rationalis domus et curiae regiae, nec non idoneam cautionem praestare de servando et adimplendo omnia et singula in decretatione praedicta contenta et expressa alias nullius sit roboris et momenti. Venerabili propterea, nobilebus, magnificis, dilectisque consiliariis et fidelibus regiis cancellario, regenti cancellariam, et doctoribus regiae audientiae. gerentibusque vices generalis gubernatoris, magistro rationali. baiulo generali. regenti regiam thesaurariam, advocatis, et procuratoribus fiscalibus et patrimonialibus, vicariis, baiulis, subvicariis, subbaiulis. algutziriis quoque virgariis et portariis, caeterisque demum universis et singulis officialibus et subditis regiis maioribus et minoribus in dictis principatu et comitatibus

constitutis et constituendis, eorundemque officialium locatinentibus seu officia ipsa regentibus et subrogatis quovismodo, praesentibus et futuris, dicimus, praecipimus, et iubemus, ad incursum regie indignationis et irae, paeneque mille librarum Barchinonensium, regiis inferendarum aerariis, quatenus concessionem nostram huiusmodi teneant firmiter et observent, teneantque, et inviolabiliter observari faciant per quos decet. Cauti secus agere, fierive permittere, ratione aliqua, sive causa, si dicti officiales et subditi regii praedicti, gratiam regiam caram habent, et praeter irae et indignationis regiae incursum penam praeappositam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium praesentem fieri iussimus regio communi sigillo pendenti munitam. Dat. Barchinonae die vicesima tertia mensis Februarii anno a nativitate domini millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, regnorumque regionum : scilicet Galliae et Navarrae, anno trigesimo tertio, Committatumque Barchinonae Rossilionis et Ceritaniae secundo. — Le mareschal de la motte. — Etc.

Arxiu Corona Aragó: Reg. I Diversorum Ludovici Regis Galliae, f. 68 v.
Inédit.

CXVIII

(Volum III, plana 104).

22 Dezebren 1641.

Contracta entre l'Universitat forana de Tarrassa y Joseph Bogunya, pera la fabricació de sisens.

F.º Die 22 mensis decembris anno 1641.

Sobre la fabrica de la moneda de mulinet que enten fabricar la Universitat forana de Tarrassa pera suportar los gastos que la dita Universitat te per occatio de la guerra que es en la present principat de Cathalunya, entre les parts devall scritas se son fets los pactes següents.

Primerament : Joan rocha busquets, Perejoan borrell, Concellers de la Universitat forana de Tarrassa, y monserrat ullastrell, particular de dita Universitat, Com a tenint poder a ells donat per lo Consell ordinari de dita Universitat ab un Consell ordinari lo dia present celebrat per dita Universitat en poder del notari devall scrit, de una part, Joseph bogunya, sastre de la vila de Tarrassa, de part altre.

P.º es estat pactat, que dit Joseph bogunya haje per compte de dita Uni-

versitat fer fabricar un mulinet o, los que sien menester pera fer y fabricar sisens ab la mateixa mistura y ab los mateixos senyals y encunys los fabrica la Ciutat de Barcelona, que no puga dit bogunya llevar cosa de la mistura de plata y posa la ciutat de Barcelona, y dit bogunya tinga obligatio a tots sos gastos y dispeses fer los dits mulinet o, mulinets sens la dita Universitat haje de entrevenir en gasto algu ni en bestraurer cosa alguna per occatio de dita fabrica, y fets dits mulinets, tot lo que sera menester pera la dita fabrica de aram plata carbo y oficials que seran necessaris pera la dita fabrica o, haje de posar dit bogunya y tot lo que dit bogunya haura gastat en la fabrica de dit mulinet o, mulinets, o haje de cobrar de la ganancia la primera cosa antes que dita Universitat no cobre ninguna cosa, y cobrat que haje dit bogunya lo valor de dit mulinet que se haura de traurer del comu de la ganancia y axi mateix dit bogunya cobre primerament cada semmana lo que haura bestret per la dita fabrica aquella semmana tant en lo metall com ab les mans dels oficials y demes coses necessaries per dita fabrica, tret primerament lo valor de dites coses lo demes y haura de ganancia la mitat sie de la dita Universitat y laltre mitat sie del dit bogunya la qual partio se ha de fer cada semmana lo diumenge.

Item es pactat que dita Universitat no puga llevar al dit bogunya la dita fabrica de sisens de sis mesos, los quals hagen de comensar a correr des del primer dia que comensara lo fabricar dits sisens no obstant per qualsevols personas fesien qualsevol partit different a dita Universitat, ans durant dits sis mesos lo dit bogunya tant solament servaran en la dita fabrica.

Item es pactat que durant los dits sis mesos no trauran de la dita fabrica al dit bogunya sots pena de dos centas lliures aplicadoras en dit cas al dit bogunya pagadores de bens de la dita Universitat y juntament prometan al dit bogunya que sempre que durant dit temps de dits sis mesos li llevassen dita fabrica ademes de ditas dos centas lliures li pendra dita Universitat tot lo aram plata y demes cosas dit bogunya tindra comprades o, estara obligat a pendrer le y pendran al mateix preu y ab los pactes dit bogunya o, tindra.

Item es pactat que en cas dit bogunya treballe los dits sis mesos, que acabats, los mulinets resten a la dita Universitat sens haverne desmanar cosa al dit bogunya.

Item es pactat que si acars durant dita fabrica y haura privatio de fer dita moneda, que dit bogunya no haje pogut cobrar lo valor del cost del mulinet, que en dit cas puga la Universitat pendrer lo dit mulinet pagant al dit bogunya lo que li falera a cobrar del cost de aquell y tambe sie en

llibertat de dita Universitat de dexarlo al dit bogunya quen fasse lo quen vulla y si no acabara los sis mesos y haura cobrat lo valor de aquell que en tal cas se haje de vendre y partirse lo quen sen trobara la una part per dita Universitat y latre per dit bogunya y que sie en dit cas en llibertat de dita Universitat de rettenirsel pagant al dit bogunya la mitat de la valor del quel estimaran.

Item es pactat que en cas que isca privatio de fer dits sisens, que dit bogunya no puga demanar a la present Universitat ninguna cosa del que haura gastat, ans tot vaje a compte y risch de dit bogunya.

Item que dit bogunya los dits sis mesos haje de servir los dits pactes y no apartarse de aquells sots la matexa pena de dos centas lliures y ne dona en fermansas y principals pagadors Iliacinto Castallet y borer, Paulo mellas perayre y Joseph peyret notari, tots se obligan in solidum obligations fiat. bogunya et peyret. — testes sunt de personas y bens M. Antoni Carbo-nell, pere y pascual udal.

Còpia facilitada per D. Josep Soler y Palet.

Inédit.

CXIX

(Volum III, plana 198).

31 Març 1670.

Crida prohibint el curs de les «pallofes».

Ara oiats tothom generalment, queus notifcan, y fan a saber de part del Excelentissim senyor Don Francisco Fernandez de Cordova, Cardona y Aragó; Duch de Cessa, Soma, y de Baena; Compte de Cabra, Marques de Tabara, Compte de Villada de Palamós, y de Olvito, Bescompte de Isnacar, senyor de las Baronias de Bellpuig, Linyola de Calonja, y de las vilas de Serón, de Sant Jaume de la Puebla, mal partida, Rute, y Cambra, y sas jurisdiccions; gran Almirant del Regne de Nápol, y Capitá General de aquell Mar, y son Lloctinent, y Capitá General en lo present Principat de Cathalunya, y Comptats de Rosselló y Cerdanya. Que conciderant sa Excelencia los insoportables danys, que la moneda de ardits, y menuts falsos, y fabricats ab fals encuny de algun a esta part ha causat, y de present causa a tot lo dit Principat, y Comptats, als quals encara que ab edictes, y cridas Reals se haja procurat donar remey, però per quant no se ha pogut conseguir, y la malicia ha crescut en extrem, que gran part de la moneda

de ardots, y menuts que corren es falsa, y fabricada de tal manera, que ha causat y se tem ha de causar molts disturbis, inquietuts, y questions, en lo comers dels manteniments necessaris : Perço desitjant sa Excelencia la pau, y quietut publica, obviar los danys sobredits, y facilitar lo comers, en las Ciutats, Viles, y Llochs del present Principat, y Comptats, no entenent derogar als sobredits edictes, y cridas Reals, ni apartarse del que fonch ordenat ab ellas : ans be estant, y perseverant, y ab la present a aquellas acumulant inseguint la conclusio en lo Sacre Real Consell sobre asso feta als trenta del mes de Mars mil sis cents setenta diu, estatueix, ordena, y mana a totes, y qualsevols personas de qualsevol grau, estat, o condicio que sian, que desta hora en avant no pugan donar, ni rebrer scientment moneda de ardots, y menuts prims, y llaugers vulgarment dits pallofes per ser falsos, y fets, y fabricats ab fals encuny; ans be dins quinze dies comptadors del dia de la publicacio de la present Crida tingan obligacio de denunciarho, ço es en Barcelona, y sa Vegueria en casa de hu dels Nobles, y Magnifichs Jutges de la Regia Cort; y fora de Barcelona en la Cort del cap de la Vegueria, o Sotsvegueria de ahont seran habitants, sots pena al qui contrafará a la present Crida, o que passat dit termini sera trobat, o provat tenir en son poder de dita moneda de ardots, o menuts falsos, de tres anys de desterro del dit Principat y Comptats, y de perdre la tal moneda, de la qual tallada sen fará tres parts la una per los Cofres Reals de sa Magestat, laltre per al Oficial executant y la tercera part per lo acusador, y altres penas corporals majors, o menors a arbitre de sa Excelencia y Real Consell.

Mes avant, desitjant sa Excelencia ab tot efecte abolir, y desterrar esta moneda de ardots, y menuts falsa, inseguint la sobredita conclusio diu, estatueix, ordena, y mana, sots la mateixa pena a totes, y qualsevols personas de qualsevol grau, estat, y condicio que sien que dins lo termini de trenta dies comptadors en avant del die que se acabara lo temps assenyalat per denunciar la sobredita moneda falsa, que aporten, o aportar fassen, ço es en Barcelona en la casa de D. Joan de Mar y Mon Regent la Real Thesoreria, y fora de Barcelona en la dels Veguers o Sotsveguers respective de ahont seran habitants las quantitats de la sobredita moneda de ardots, y menuts falsos que hauran denunciat, ahont hi haurá Oficials destinats pera tallarlos, sens que los amos de la sobredita moneda degan pagar cosa alguna per dita talladura; y tallats que seran sels restituirá los trossos.

Y aixi mateix inseguint la sobredita conclusio, sa Excelencia estatueix, ordena, y mana al dit Regent la Real Thesoreria, als sobredits Veguers, y Sotsveguers que passats los dits quinze dies que se han donat pera fer la

denunciacio de la sobredita moneda falsa tinguen lo dit Regent la Real Thesoreria en sa casa, y los dits Veguers y Sotsveguers en sas Corts, respective, Officials destinats pera tallar la sobredita moneda de ardots, y menuts falsos, que lo gasto que per est effecte faran los dits Regent la Real Thesoreria, y Veguers, y Sotsveguers per tallar la sobredita moneda falsa sels fará bo en los comptes que donarán al ofici de mestre racional.

Y finalment mana tambe sa Excelencia, inseguint la mateixa conclusio a tots los Notaris de la Regia Cort y de les Corts dels sobredits Veguers, y Sotsveguers a qui tocará escriurer dites denunciacions que fassen un codern, en lo qual estigan las quantitats de la moneda de ardots y menuts falsos los sera denunciada ab los noms, y cognoms dels amos de aquella, y lo dia de la denunciació sens que per asso los amos de la dita moneda los dega pagar cosa alguna per raho de sos salaris, ni autrement.

E perque las ditas cosas sien a tothom notories mana sa Excelencia esser feta, y publicada la present publica Crida per los llochs acostumats de la present Ciutat de Barcelona, y altres Ciutats, Viles, y Llochs ahont convinga, y menester sie. — El Duque de Cessa, y Baena, Conde, Marques de Tabara. — Etc.

Fonch feta la present publica Crida per los llochs acostumats de la present Ciutat de Barcelona ab thenor, y veu de dos Trompetas per mi Joseph Saurina Corredor y Trompeta Real vuy als 31 de Mars 1670.

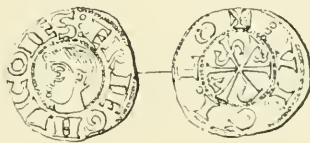
D'un imprès de l'època, en poder de D. Josep Soler y Palet.

APÈNDIX II

ADDICIONS Y OBSERVACIONS

I. – El gravat de la moneda que descrivim ab el n. 5, p. 10 del volum I, es el que figura en l'apèndix II, p. 219, n. 5, del dit volum. El que hi ha en la plana 10, es el d'una altra varietat dels diners de Lluís lo Piadós encunyats a Barcelona, pertanyent a la colecció del Dr. Massot de Perpinyà, quina descripció falta en lo text y que consisteix en portar un punt en la tercera ratlla, al final de la llegenda del revers.

II. – El dibuix y la descripció de la moneda del comte Armengol d'Urgell, corresponent al n. 123 (vol. I, p. 153), son com segueix :

123. Anv. : : ERMEGAVCOMES, entre dos cercles de punts : al camp, cap nú, a la esquerra.

Rev. : + : VRGI.LO, entre dos cercles de punts; al camp, monograma de *Xristus*, ab A y ω (alpha y omega).

Diner, billó rich. Col. que fou de D. Arthur Pedrals.

Inédita.

Al referirnos en el vol. I a aquesta moneda, fiantnos massa de la memoria, diguerem que'l tipu de l'anvers era una creu equilateral patada. Hem tingut ocasió d'examinarla y resulta ser tal com en la descripció qu'acabem de donarne, ço es, que les seves empremtes son : en l'anvers, un cap nú,

y en lo revers lo monograma de Crist : aquest, de dibuix quasi igual al figurat en les monedes atribuïdes a Alfons VI de Castella y aquell, molt semblant als que's veuen en les monedes aragoneses de Sancho Ramírez y de Pere I, y també en les castellanes d'Alfons I d'Aragó, lo marit de la regina Dona Urraca. Los tipus son, doncs, una barreja dels usats en les monedes aragoneses y castellanes coetànies o poch anteriors.

III. – En un treball sobre «Sigilografía dels Comtes d'Urgell» publicat per D. Ferràn de Segarra en el Butlletí de la R. Academia de Bones Lletres de Barcelona (n. 29, any 1908), s'hi llegeix que'n l'Arxiu del Capítol de la Seu d'Urgell s'hi conserva un document que conté la concessió del delme de la moneda d'Agramunt, feta pel comte Grau de Cabrera al bisbe y a la Esglesia d'Urgell, el 18 de Novembre del any 1223. El senyor canonge magistral de la Seu, Rvt. D. Salvador Bové, ha tingut la bondat de remetrems copia d'aquest document inèdit, que diu axí :

«Notum sit cunctis Quod nos Gerallus Dei Gratia Comes Urgellensis et uice Comes Caprarie per nos et omnes successores nostros spontanei atque consulti donamus, laudamus et perpetuum concedimus ac confirmamus auctoritate presentis instrumenti Domino Deo et Ecclesie Urgellensis Sedis et vobis domno P. Dei Gratia Urgellensi Episcopo et omnibus successoribus vestris decimam partem moneta Acrimontensis. Eo modo ut quocienscumque et quandocumque predicta moneta acrimontensis mutetur vel de novo cudatur vos et vestri successores et Ecclesia Urgellensis habeatis integre et sine contradictione predictam decimam plenarie per omnia supradicta. Quod est actum XIII Kalendas Decembris; anno Domini M.º C. C.º X. X. tercio. Signum + Geralldi Dei Gratia Urgellensis Comitis et vice Comitis de Capraria qui hoc laudamus firmamus et concedimus et testes firmare rogamus. Sig+ num Raimundi Fulchonis de Cardona. Sig+ num Raimundi de Podioviridi. Sig+ num G. de Anglerola. Sig+ num Raimundi de Ribellis. Sig+ num Raimundi de Angua. Sig+ num Raimundi de Basilia. Sig+ num G. de Ganelor. Sig+ num Raimundi Petri civis Ylerde. Sig+ num G. Bruni. Sig+ num Ponceti valentini. Sig+ num Raimundi de Ofegad. Sig+ num Bernardi de Costa de Sanaugia. Signum Berengarii de Gardia. Signum Petri Andree. Bernardus de Turre hulinorum notarii domini Comiti predicti de mandato ipsius scripsit et hoc + signum fecit.»

Sabem, per consegüent, la data en que'ls bisbes d'Urgell adquiriren el delme de la moneda agremontesa, y si no tenfen altres drets anteriors sobre la moneda del comtat, lo qual no es de creure, donat el text del document

transcrit, resulta impossible que'l bàcul gravat en les monedes del comte Armengol VII o Armengol VIII pugui fer referencia als drets dels bisbes d'Urgell sobre la moneda agremontesa, com suposem en el volum I. per ser sa encunyació anterior al any 1223. Lo probable es que'l bàcul en les dites monedes fa referencia als drets del Monestir de Poblet, com tenim dit opinava'l senyor Campaner.

IV. – Les monedes incertes de la época comtal que posseïa'l senyor Pedrals y's mencionen en la p. 189 del vol. I, son les següents :

a) Anv. : En la circumferencia, llegenda illegible; al camp, creu equilateral, patada, dintre cercle de punts.

Rev. : En la circumferencia, llegenda illegible; al camp, tres anellets disposats triangularment, dintre cercle de punts.

Obol, plata.

Inèdita.

b.) Anv. : En la circumferencia, llegenda illegible; al camp, creu equilateral dintre cercle de punts.

Rev. : En la circumferencia, llegenda illegible; lo demás, igual al anvers.

Obol, plata.

Inèdita.

c.) Anv. : En la circumferencia, llegenda illegible; al camp, creu equilateral, dintre cercle de punts.

Rev. : En la circumferencia, llegenda illegible; al camp, traços informes, dintre cercle de punts.

Obol, plata.

Inèdita.

d.) Anv. : Cap nú, a dreta : al seu devant, creu equilateral sobre peu : tot dintre un cercle linial; orla de punts.

Rev. : Genet embestint ab llança, dintre un cercle linial; orla de punts.

Diner, billó rich.

Inèdita.

Hem tornat a tenir ocasió de veure aquestes monedes, lo que'ns ha permés donarne'l dibuix y descriureles.

El mòdul de les tres primeres, catorze mil·límetres, fà creure que totes tres son òbols; y la qualitat de llur metall, quasi plata fina, que foren encunyades al segle x o principis del xi. D'elles, la senyalada ab la lletra *a* porta al camp, tant del anvers com del revers, empremptes exactament iguals a les del diner qu'atribuhim al comte de Barcelona Ramón Borrell (vol. I, n. 17), y axò'ns fà tenir per molt probable que es l'òbol corresponent a la emissió d'aquest diner, per més que'l no haver pogut conseguir llegir ses llegendes privi d'assegurarho. Igual obstacle oposen les senyalades ab les lletres *b* y *c* a la seva deguda classificació : farem notar, solament, que ab la creu com emprempta del anvers y del revers hi ha publicats alguns pochs òbols francesos de la época carolingia (de Melle, de Tolosa, etc.).

La darrera, o sia la senyalada ab la lletra *d*, es de billó rich, y per consegüent, la creyem encunyada en lo segle xii o darrers del xi. El genet embestint ab llança, del revers, es un tipu nou, que sapigam, en la numismàtica mitgeval. No porta llegenda y no tenim cap altre antecedent que'ns permeti intentar la classificació d'aquesta moneda.

V. - El dibuix de la moneda de Sancho Ramírez que falta en la nota 2 de la p. 31 del vol. II, es aquest :

VI. – Reproduhim el dibuix del diner de Murcia de Jaume II, trayentlo d'un altre exemplar d'aquesta escassíssima moneda, més ben conservat que'l que's guarda en el museu de Vich, que hem vist en poder de D. Antoni Vives Escudero.

VII. – A la p. 256 del volum II, s'hi ha d'afegir la següent moneda :

355 *bis*. *Var.*: Com el n. 351. La llegenda de l'anvers acaba ab la sílaba AR.

Croat, plata. Col. del Dr. Massot, Perpinyà.
Inèdita.

y a la p. 350 del mateix volum, aquesta altra :

463 *bis*. *Var.*: Com la precedent. La marca de darrera'l cap de l'anvers sembla esser una O, o una mitja lluna capgirada O. En el revers, la llegenda es : AGONVN ° ET ° CASTELE ° COM, y la lletra P, que hi ha a cada costat del escut, té un petit punt a sobre.

Principat, or. Col. de J. Puig, París.

Aquesta moneda ha sigut descrita y gravada ab el n. 983 en un catàlech de la venda que s'havia de verificar a Amsterdam lo dia 9 d'Abril del present any 1912.

També'l citat Dr. Massot posseheix un croat barceloní de Ferràn II, igual al que describim ab el n. 428, pero que porta la data 154..., entre 'ls florons de la corona. Examinada detingudament la moneda, resulta haver sigut retocada pera afegirhi la data.

VIII. – El dibuix de la moneda 673, que falta en la p. 107 del vol. III, es el següent :

IX. — A la peça de deu céntims feta batre per la República de les Valls d'Andorra, que publiquem en la p. 235 del vol. III, s'hi ha d'afegir la de cinch céntims, que figurava en la colecció que fou de Mr. Maillard de Perpinyà, segons acaba de fernosho a saber el Dr. Massot. No hem vist aquesta peça, pero suposem que, fora les corresponents modificacions en les llegendes del revers y en el mòdul y pes, en lo demés deu ser igual a la de deu céntims.

Corretgida en la fé d'errades d'aquest tercer volum, la equivocació que varem patir al descriure la peça de deu céntims d'Andorra, resulta que'ls emblemes figurats en l'escut d'armes que porta, fan referencia als dos cosoberans de les Valls; els de la dreta de l'escut (quartiers 1.^r y 3.^r), una mitra y un bàcul, al senyoriu del bisbe d'Urgell : els de la esquerra (quartiers 2.ⁿ y 4.^t), les armes reials d'Aragó y les vaques de Bearn, al senyoriu dels comtes de Foix de la casa de Bearn, que tenen aquestos emblemes en son escut d'armes ⁽¹⁾.

(1) H. CASTILLON; «Histoire du Comté de Foix», t. I, p. 188.

APÈNDIX III

NÓMINA DE LES POBLACIONS DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA QU'HAN ENCUNYAT MONEDA.

- * Ager : t. II, planes 104 y 105.
- Agramunt : t. I, pls. 147 a 164; t. II, pls. 104, 105, 339, 366, 382 y 383; t. III, pls. 129, 140, 141, 185, 186 y 207 a 209.
- * Albi : t. II, pls. 336 y 337.
- * Almenar : t. II, pls. 104 y 105.
- Andorra (Valls de) : t. III, pl. 235 y Ap. II, pl. 550.
- Aneu (Vall de) : t. III, pls. 209, 210 y 214.
- * Aran (Vall de) : t. III, pls. 18 y 19.
- Arbeca : t. II, pls. 339, 361, 363, 379 y 380.
- Argentona : t. III, pls. 131 y 186.
- Aytona : t. II, pls. 339, 367, 383 y 384.
- Bagá : t. III, pls. 41 y 49.
- Balaguer : t. I, pls. 152 y 153; t. II, pls. 104, 105, 287, 288, 368, 384 y 385; t. III, pls. 132, 133, 186, 215 y 290.
- Banyoles : t. III, pls. 68, 69, 82, 83, 88, 134, 135, 186 y 187.
- Barcelona : t. I, pls. 9, 10, 12, 22 a 90; ts. II y III, *passim* (Seca Reyál).

(1) No's comprenen en aquesta relació les poblacions qu'encunyaren moneda en la Edat antiga.

De les poblacions que porten asterisch, no se'n conexen les monedes. que sapigam.

- Bellpuig : t. II, pls. 339, 363, 364, 381 y 382; t. III, pls. 133, 134 y 186.
- Berga : t. I, pls. 123 y 124; t. II, pl. 289; t. III, pls. 136, 187, 233 y 234.
- Besalú : t. I, pls. 110 a 121; t. III, pls. 137 a 139, 187, 204 y 205.
- * Calaf : t. I, pls. 187, 188 y 215 a 217.
- Caldes de Montbuy : t. III, pls. 41, 49, 50, 53, 54, 141 y 188.
- Camprodon : t. III, pls. 141, 188 y 189.
- Cardona : t. I, pls. 185 a 188; t. II, pls. 339, 366, 367 y 383; t. III, pls. 50 y 207.
- * Castellbó : t. II, pl. 140; t. III, pls. 41 y 70.
- Castelló d'Empuries : t. I, pls. 136 a 147 y 207.
- Castelló de Farfanya : t. II, pls. 371, 372 y 385; t. III, pls. 211 y 215.
- Cervera : t. II, pls. 286 a 288 y 334; t. III, pls. 101, 113, 114, 142 a 145 y 189.
- * Ciurana : t. II, pl. 339.
- Empuries (Sant Martí de) : t. I, pls. 11 a 13.
- Figueres : t. III, pls. 145 y 189.
- Gerona : t. I, pls. 13, 90 a 110, 198 y 199; t. II, pls. 194, 195, 281, 283, 286, 289, 290, 292, 294, 295, 306, 307, 313, 327 a 332, 339, 353 a 356 y 376 a 378; t. III, pls. 37, 38, 45, 46, 51, 52, 63 a 66, 97 a 100, 146 a 149, 182, 190, 223 y 225.
- Granollers : t. II, pl. 339; t. III, pls. 41, 48, 52, 53, 68, 81, 82, 88, 113, 150, 182, 190 y 191.
- Igualada : t. III, pls. 101, 150, 151 y 191.
- La Bisbal (del Geronés) : t. III, pls. 102, 140, 187 y 188.
- * La Selva (del Camp) : t. II, pl. 339.
- La Seu d'Urgell : t. II, pls. 294, 295, 299, 300 y 339; t. III, pls. 19, 20, 40, 47, 48, 52, 70, 88, 208, 213 y 214.
- Lleyda : t. II, pls. 52, 53, 91, 92, 119, 263 a 268, 287, 288, 290,

- 305, 312 y 339; t. III, pls. 59, 66, 67, 80, 81, 87, 88, 151, 152, 191, 192, 225, 226 y 317 a 320.
- Manresa : t. II, pls. 295 y 296; t. III, pls. 102, 152 a 154 y 192.
- Martorell (?) : t. III, pls. 174, 196 y 197.
- Mataró : t. III, pls. 154 a 156 y 192.
- Montblanch : t. II, pls. 290 y 339; t. III, pls. 208 y 213.
- Oliana : t. II, pl. 339; t. III, pls. 156 y 192.
- Olot : t. III, pls. 69, 83, 88, 101, 102, 156 a 158 y 192.
- * Organyà : t. II, pl. 339; t. III, pls. 19, 20, 40 y 41.
- * Palamós : t. II, pls. 335 y 336.
- Perpinyà : t. I, pls. 124 a 135; ts. II y III, *passim* (Seca Reyals).
- Pobla de Segur : t. III, pls. 209 y 214.
- * Poblet : t. II, pl. 339.
- * Pons : t. II, pls. 104, 105 y 339.
- * Prades : t. II, pl. 339.
- Puigcerdà : t. II, pls. 337 y 338; t. III, pls. 17, 31, 33, 34, 39, 40, 47, 52, 102, 103, 158, 159, 192 y 193.
- Reus : t. III, pls. 70, 88, 104, 105, 212 y 216.
- Salàs : t. III, pls. 210, 211, 214 y 215.
- Sanahuja : t. II, pl. 339; t. III, pls. 160 y 193.
- * Sant Celoni : t. II, pl. 337.
- * Sant Feliu de Guíxols : t. II, pl. 336.
- * Sant Llorenç dels Morunys : t. II, pl. 339.
- Sant Pere de Tarraça : t. III, pls. 103, 104, 164, 194 y 195.
- Solsona : t. II, pl. 339; t. III, pls. 41, 49, 53, 67, 81, 88, 160 a 162 y 193.
- Sort : t. II, pls. 365 y 382; t. III, pls. 209 y 214.
- * Talarn : t. II, pl. 335.
- Tarragona : t. II, pls. 282, 290, 334, 358 a 360 y 379; t. III, pls. 69, 70, 224 y 227 a 230.
- Tarraça (Castell de) : t. III, pls. 104, 162 a 164 y 193 a 195.
- Tàrrrega : t. II, pls. 281 y 282; t. III, pls. 164 a 167 y 195.

Tortosa : t. II, pls. 280, 293, 302, 303, 311, 365 y 382; t. III, pls. 69, 213, 216 y 226.

Valls : t. II, pl. 339; t. III, pls. 167 y 195.

Vich : t. I, pls. 167 a 185 y 211 a 215; t. II, pls. 279, 292, 293, 332 a 334, 339, 356, 357, 378 y 379; t. III, pls. 15 a 17, 30, 31, 34, 38, 39, 46, 47, 52, 66, 78, 79, 87, 100, 101, 167 a 172, 195 y 196.

* Vilafranca de Conflent : t. II, pl. 276.

Vilafranca del Penadés : t. II, pls. 334 y 335; t. III, pls. 172 a 174 y 196.

* Vilanova de Meyà : t. II, pl. 339.

APÈNDIX IV

NOMINA DE LES MONEDES CATALANES Y D'ALGUNES MONEDES FORASTERES DE CURS FREQUÈNT EN EL PRINCIPAT DE CATALUNYA

MONEDES EFECTIVES

Alfonsí d'Aragó : t. II, pls. 274 y 291.

Agostar : t. II, pl. 71.

Águila : t. II, pl. 274 y 296.

Ardit : t. III, pls. 17, 40, 57, 61, 85, 86, 198 y 218.

Bessant : t. II, pls. 34 y 57.

Blanca coronada : t. II, pls. 193 y 194.

Carlí : t. II, pl. 71.

Coronat d'Aragó : t. II, pls. 173 a 177, 185 y 194.

Croat : t. II, pls. 68 y 69.

Croat d'Aragó : t. II, pls. 192 y 193.

Diner : t. I, pl. 19.

» de plata (carolingi, comtal) : t. I, *passim*.

» de *uneto* : t. II, pls. 23 y 24.

» de quatern : t. II, pls. 27 y 28.

» de doblench : t. II, pls. 38 y 39.

» de tern : t. II, pls. 40 y 43.

» de coure : t. III, pls. 59 y 61.

Dobla (végis Masmudina).

Dobla castellana : t. III, pls. 92, 93, 198 y 199.

Dobla de dos cares : t. III, pl. 59.

Dobler : t. II, pls. 323 a 325.

Ducat (igual que Principat) : t. II, pl. 74.

Duro (igual que peça de cinch pecetes) : t. III, pl. 219.

Florí : t. II, pl. 122.

» d'Aragó : t. II, pls. 122 a 138.

» de Flanria o Franria : t. II, pl. 127.

» de Perpinyá : t. II, pls. 126 y 127.

Gros y Gros blanch (igual que Croat) : t. II, pl. 105.

Lluys : t. III, pls. 92, 93, 198 y 199.

Malla (igual que Obol) : t. I, pl. 30.

Mancús : t. I, pl. 27 y 28.

Mancusos *adai* : t. I, pl. 30.

» *adal* : t. I, pl. 47.

» *adalmodis* : t. I, pl. 47.

» *adalmuro* : t. I, pl. 52.

» *alcarovi* : t. I, pl. 34.

» *almançoris* : t. I, pls. 33 y 34.

» *almeçdi* : t. I, pl. 34.

» *almucten* : t. I, pl. 44.

» *ceplis, cetis, cetinis* : t. pl. 34.

» *de Barcelona* : t. I, pls. 44 a 47 y 230.

» *de manu Bonnom o Bonomí* : t. I, pl. 44.

» *de manu Eneas o henee* : t. I, pl. 44.

» *de octava* : t. I, pl. 192.

» *de Spania* : t. I, pl. 34.

» *de Valencia* : t. I, pls. 59, 60 y 230.

» *iaaris, iaharis, jafaris, japharis* : t. I, pl. 28.

» *saragoncianos* : t. I, pl. 34.

Masmudina : t. II, pls. 28, 56 y 57.

Masmudines *contrafactas* : t. II, pls. 56 y 57.

- » dobles : t. II, pls. 60 y 71.
- » » *castellanes* : t. II, pl. 71.
- » » *miries* : t. II, pl. 71.
- » » *revedies* : t. II, pl. 71.
- » *jucefies* : t. II, pls. 29 y 57.
- » *marroquines* : t. II, pl. 29.
- » de plata (*alquilatos*) : t. II, pl. 34.

Menut (igual que diner) : t. II, pls. 323 y 325.

Millaresa : t. II, pls. 57 a 60.

Moltó : t. II, pl. 296.

(Moneda) de octava : t. I, pl. 192.

Morabatí : t. I, pl. 56.

Morabatins, *aiar*, *aiadini* : t. I, pls. 57 y 68.

- » *alfonsins* : t. II, pls. 34 y 60.
- » *de barba roja* : t. I, pl. 68.
- » *de Spania* : t. I, pl. 67.
- » *grossos (maiori)* : t. II, pl. 34.
- » *lobe, lobecios, lubinos, lupinos* : t. I, pls. 57 y 68.
- » *marini* : t. I, pl. 68.
- » *marochini* : t. I, pl. 68.
- » *melechini* : t. I, pl. 68.
- » *mercatarios, mercaders* : t. I, pl. 68.

Obol : t. I, pl. 30.

Onzé : t. III, pls. 61 y 182.

Pacífich : t. II, pls. 284, 289, 291 y 292.

Pallofa, Pallarofa : t. II, pl. 293; t. III, pls. 63, 198 y 206 a 216.

Peça de vint pecetes (*doblon*) : t. III, pl. 219.

- » de cinch pecetes (*duro, peso fuerte, reyál de nuyt*) : t. III, pls. 92, 93, 198, 199 y 219.
- » de dos y mitja pecetes (*escudo*) : t. III, pl. 219.
- » de cinch reals catalans : t. III, pls. 90, 91 y 93.

Peça de cinch sous catalans : t. III, pls. 90, 91 y 93.

» de deu centims : t. III, pl. 235.

» de cinch centims : t. III, pl. 550.

» de sis quartos : t. III, pl. 228.

» de quatre quartos : t. III, pl. 219.

» de tres quartos : t. III, pl. 228.

» de dos quartos : t. III, pls. 219 y 228.

» de quarto y mitg : t. III, pl. 228.

Peceta : t. III, pl. 219.

Ploms : t. II, pls. 29, 293, 295, 296 y 337; t. III, pls. 41, 63 y 67.

Principat : t. II, pls. 321 y 324.

Pugesa : t. II, pls. 91, 104, 105 y 264; t. III, pl. 66.

Quarto : t. III, pls. 219 y 228.

Quern : t. III, pls. 61 y 85.

Quirat (*alquilat*) : t. II, pls. 53, 56 y 57.

Real o Râl de plata (igual que crcat).

» de Barcelona : t. II, pls. 196, 197, 290 y 291.

Scut o Escut : t. II, pls. 274, 296 y 297; t. III, pls. 10 y 55.

Senyal : t. II, pls. 293, 338 y 339.

Sisé, de plata : t. II, pls. 278, 287 y 288; t. III, pls. 58 y 85.

» de coure : t. III, pls. 90, 91 y 93.

Sou de plata, *kaşmini*, *cathini* : t. I, pl. 33.

» » (mitg real català) : t. III, pls. 58, 59, 60 y 61.

Sous rossellonesos (dobles, senars y sisens) : t. III, pl. 12.

Sterlí : t. II, pls. 21, 34 y 60.

Tarí : t. II, pl. 60.

Timbre d'Aragó : t. II, pls. 169, 173 y 185.

Trentí : t. III, pls. 61, 179 a 192.

Xavo : t. III, pls. 219 y 229.

MONEDES IMAGINARIES Y DE COMPTE

Argenç : t. I, pl. 19.

Lliura (pes) : t. I, pls. 19, 193 y 194.

» (moneda) : t. I, pl. 19.

March : t. I, pl. 20; t. II, pls. 13 a 22; t. III, pl. 217.

Pessa, Pesa, Pensa : t. I, pls. 26 y 27.

Sou : t. I, pl. 19.

Talent : t. I, pl. 8.

Unça : t. I, pl. 19.

DENOMINACIONS GENÈRIQUES Y SOBRENOMS

Auris (*aureus*) : t. I, pl. 52; t. II, pl. 28.

Barbuts : t. II, pls. 329 y 330.

Boscatera : t. III, pl. 57.

Bussana, Bossonaya, Balzonalla : t. II, pls. 24, 32 y 41.

Bruna : t. II, pls. 32 y 34.

Escaldapoll : t. III, pl. 98.

Exarachellos : t. I, pl. 31.

Nummus, Numos : t. I, pls. 52 y 67.

Parpalloles : t. II, pl. 321.

Rocabertins : t. II, pls. 281, 283, 294 y 313.

Rovalls, Rovallensis, Rroals : t. I, pls. 52 y 53.

Xambergos : t. III, pl. 198.

ERRADES Y CORRECCIONS ⁽¹⁾

Planes	Ratlles	Diu	Ha de dir
13	9	<i>10 d'Octubre de 1345</i>	<i>10 d'Octubre de 1545</i>
30	18	VICIVITAS · VCENCIS	VCIVITAS · VICENCIS
52	5	Les circumstancies	La circumstancia
54	6	arc	arcs
58	12	a Barcelona	a Barcelona,
59	7 y 8	<i>o encuny</i>	<i>o enginy</i>
60	29	fabricadera	fabricadora
61	12	quarta part de sou	quarta part de râl
76	17 y 18	escut coronat	escut, coronat
105	8	NE.	NO.
163	20	1645	164 $\mathcal{C}$
180	26	mitjos dobles	mitjes dobles
216	15	segle xviii	segle xvii
218	18	quarterat en el primer	quarterat y cantonat en el primer
220	8	+ Iguals	Iguals
226	11	damunt	damunt d'ella
228	2	com les de 3	com les de 6 y les de 3
232	8	1839, 1841,	1839, 1840, 1841,
234	3	1640	1840

(1) En el volum II, además de les errades en ell apuntades, s'hi han de corretgir les següents :
Planes 177 *Ratlles* 16 y 17 *Diu* com en els croats *Ha de dir* com en els florins
 » 273 » 19 » 1463 » 1473

Planes	Ratilles	Diu	Ha de dir
235	6	un capet de cara	dos vaques passants a esquerra, l'una sobre l'altra
239	10	barchininonensem	barchinonensem
240	33	kalendis	kalendas
243	24	nont	non
254	36	octoris	octobris
280	16	corrible el	corrible al
280	29	e .j. mala	e .j. malla
282	26 y 27	acca lletati	acco lletati
283	14	debaent	debeant
287	31	alerius	alterius
288	2	recogtorun	recogtorum
315	29	numeratandum	numerandum
316	12	jebemus	jubemus
320	22	miruar	minuar
321	17	pretacte	prefate
321	22	veanientibus	venientibus
327	34	idts	idts
335	31	estanli	estanthi
336	27	maeeria	materia
338	3	subthesaurio	subthesaurario
340	8	hi sera	hic sera
340	29	o aquells	e aquells
341	36	a sens menys	e sens menys
343	11	a par los dits	e per los dits
356	12	filis	fili
359	22	officis	ofllicials
363	33	sine	sive
365	12	et bona	bona
366	16	absents	absentes
368	14	LXII	XLII
390	24	celebris. Su	celebris, Su
399	2	dells, fos	dells fos,
411	25	las	los
415	3	Gabriel, lo sader,	Gabriel losader,
415	16	fan,	lan,
422	9	<i>de florins</i>	<i>de croats y de blanques coronades</i>

Planes	Ratlles	Diu	Ila de dir
433	20	<i>Alculdes</i>	<i>Alcaldes</i>
436	24	e subditis	et subditis
441	28	per ipsem	per ipsum
442	12	de pauperatis	depauperatis
448	29	no diu	non diu
449	23	7 Agost 1478	7 Agost 1473
450	28	.M.cccc.lxxviiij.	.M.cccc.lxxtij.
451	13	consulto	consulte
451	22	tradens	tradetis
452	26	perpetuam	perpetuum
453	2	septembres	septembris
454	2	consulto	consulte
454	25	Destuse	Dertuse
460	6	arbitrarum	arbitramur
460	12	famumes	famines
461	2	legia	legi
464	18	consulto	consulte
465	23	(Sota aquesta ratlla s'hi ha d'afegir : <i>Inédit.</i>)	
468	13	consulto	consulte
470	20	(Sota aquesta ratlla s'hi ha d'afegir : <i>Inédit.</i>)	
470	29	persones	personas
471	15	poso	peso
475	32	daquant	daquen
480	19	ducentorum	ducentarum
480	25	consulto	consulte
481	1	ei	et
483	3	consulto	consulte
486	18	consulto	consulte
486	25	metalis	metalli
487	33	consulto	consulte
489	19	consulto	consulte
490	27	consulto	consulte
495	1	cumnon dum	cum nondum
507	8	ello	ella
509	5	at	ad
512	28	copia unida	copies unides
521	13	Ex	Ex. ^a

Planes	Ratlles	Diu	Ha de dir
522	9	audiencia	audiencie
522	13	committatibus	comittatibus
525	2	ires	ire
525	13	ires	ire
528	14	data	dato
542	14	fiat. bogunya et peyret — testes sunt de personas y bens M. Antoni Carbo-	de personas y bens. — fiat. —bogunya et peyret.—Tes- tes sunt M. Antoni Carbo-
542	31	de algun	de algun temps

TAULA

LES MONEDES CATALANES

SECCIÓ SEGONA

MONEDES REYALS Y LOCALS

(ACABAMENT)

JOANA Y CARLES I.

Notes històriques	pl.	9
Notícies numismàtiques : Seques reials	»	10
Seques locals : Perpinyà	»	11
Gerona	»	13
Vich	»	15
Puigcerdà	»	17
Vall d'Aràn	»	18
Banyoles	»	19
La Seu d'Urgell y Organyà	»	19

Monedes : *Reyals*.

Doblers y diners de Barcelona	»	20
Principats (o Ducats), mitjos, dobles y quadruples, de Barcelona :		
doble Principat, de Rosselló	»	21

Locals.

Ardits, sous, mitjos y dobles sous, de Perpinyà	»	27
Diners de Gerona	»	29
» de Vich	»	30
» de Puigcerdà	»	31

FELIP I.

Notes històriques	»	35
Notícies numismàtiques : Seques reials	»	35
Seques locals : Perpinyà	»	36
Gerona	»	37
Vich	»	38
Puigcerdà	»	39

	La Seu d'Urgell	pl.	40
	Organyà	»	40
	Granollers	»	41
	Solsona	»	41
	Bagà	»	41
	Caldes de Montbuy	»	41
<i>Monedes : Reys.</i>			
	Croats y mitjos croats, o rals de plata, de Barcelona	»	42
	Dobles sous?, sous? y ardits, de Perpinyà	»	43
	Diners o menuts de Gerona	»	45
	» de Vich	»	46
	» de Puigcerdà	»	47
	Llautons de La Seu d'Urgell	»	47
	Diner o menut de Granollers	»	48
	Llautons de Solsona	»	49
	» de Bagà	»	49
	Diners de Caldes de Montbuy	»	49
	Llautons de Cardona	»	50
FELIP II.			
	Notes històriques	»	54
	Notícies numismàtiques : Seques reys	»	55
	Seques locals : Perpinyà	»	62
	Gerona	»	63
	Vich	»	66
	Lleyda	»	66
	Solsona	»	67
	Granollers	»	68
	Banyoles	»	68
	Olot	»	69
	Tortosa	»	69
	Tarragona	»	69
	Reus	»	70
	La Seu d'Urgell : Castellbó	»	70
<i>Monedes : Reys.</i>			
	Reals (croats) mitjos y quarts, de Barcelona	»	71
	Piefort (?), ardits y diners, de Barcelona	»	74
	Onzens de Barcelona	»	76
<i>Locals.</i>			
	Diners o menuts y ardits?, de Perpinyà	»	77
	Diners o menuts de Gerona	»	78
	» de Vich	»	78
	» de Lleyda	»	80
	» de Solsona	»	81
	» de Granollers	»	81
	» de Banyoles	»	82

Diners o menuts de Olot.	pl. 83
FELIP III (<i>Alçament de Catalunya : LLUIS XIII, LLUIS XIV de França</i>)	
Notes històriques.	» 89
Notícies numismàtiques : Seques reials	» 90
Seques locals : Perpinyà	» 95
Gerona	» 97
Vich	» 100
Igualada	» 101
Cervera	» 101
Olot	» 101
La Bisbal	» 102
Manresa	» 102
Puigcerdà	» 102
Tarrassa	» 103
Cervera	» 104
Granollers	» 104
Reus	» 104

MONEDES D'ABANS DEL ALÇAMENT.

Reyals.

Reals (croats) y mitjos reals, de Barcelona	» 105
Ardids y menuts, de id.	» 108
Trentins, mitjos trentins y onzens, de id.	» 109

Locals.

Diner o menut de Granollers	» 113
» de Cervera	» 113

MONEDES DEL TEMPS DE LA GUERRA.

Seques locals : BARCELONA. Peces de cinc rals y de cinc sous y sisens, a nom del rey Felip	» 114
Iguals peces, sense nom de rey.	» 117
Iguals peces, y a més diners o menuts, a nom de Lluís XIII.	» 118
Peces d'or y de plata de sistema monetari francès, a nom de Lluís XIII, destinades probablement a correr en Catalunya (encunyades a França).	» 123
Peces de cinc rals, sisens, diners y ardots o menuts, a nom de Lluís XIV	» 125
Peces ressellades ab motiu del siti de Barcelona en 1652	» 127
Peça obsidional de déu rals a nom de Lluís XIV.	» 128
AGRAMUNT. Peces de cinc rals a nom del rey Felip y sense nom de rey, y menuts	» 129
ARGENTONA. Peces de cinc rals sense nom de rey.	» 131
BALAGUER. Peces de cinc rals sense nom de rey y de cinc sous a nom del rey Felip y sense nom de rey	» 132
BELLPUIG. Sisens a nom de Lluís XIII	» 133
BANYOLES. Peces de cinc sous a nom del rey Felip y de cinc rals y de cinc sous, sense nom de rey.	» 134

BERGA. Peces de cinc rals y de cinc sous, sense nom de rey .	pl. 136
BESALÚ. Peça de cinc rals a nom del rey Felip, y peces de cinc rals, de cinc sous y sisens, sense nom de rey.	» 137
LA BISBAL. Peces de cinc rals y de cinc sous, sense nom de rey.	» 140
CALDES DE MONTBUY. Sisens sense nom de rey	» 141
CAMPRODÓN. Ardits a nom de Lluís XIII o XIV	» 141
CERVERA. Peces de cinc rals y de cinc sous, a nom del rey Felip, sense nom de rey y a nom de Lluís, y menuts a nom de Lluís XIII y anónims	» 142
FIGUERAS. Peces de cinc rals sense nom de rey	» 145
GERONA. Peces de cinc rals y de cinc sous, a nom del rey Felip y sense nom de rey : sisens sense nom de rey y a nom de Lluís XIII	» 146
GRANOLLERS. Peces de cinc rals sense nom de rey	» 150
IGUALADA. Peces de cinc rals a nom del rey Felip y sense nom de rey.	» 150
LLEYDA. Rals a nom del rey Felip : peces de cinc rals sense nom de rey.	» 151
MANRESA. Peces de cinc rals y de cinc sous, a nom del rey Felip : sisens sense nom de rey	» 152
MATARÓ. Peces de cinc rals sense nom de rey.	» 154
OLIANA. Menuts sense nom de rey	» 156
OLOT. Peces de cinc rals y de cinc sous, a nom del rey Felip : menuts a nom de Lluís XIII.	» 156
PUIGCERDÁ. Peces de cinc rals y de cinc sous, sense nom de rey : menuts a nom del rey Felip, de Lluís XIII y de Lluís XIV	» 158
SANAHUJA. Sisens a nom de Lluís XIII	» 160
SOLSONA. Sisens sense nom de rey y a nom de Lluís XIII : diners sense nom de rey	» 160
TARRASSA Y ST. PERE DE TARRASA. Peces de cinc rals, y sisens, sense nom de rey.	» 162
TÁRREGA. Peces de cinc rals a nom del rey Felip y sense nom de rey : sisens sense nom de rey y a nom de Lluís XIII : menuts sense nom de rey.	» 164
VALLS. Sisens a nom de Lluís XIII	» 167
VICH. Peces de cinc rals y de cinc sous, a nom del rey Felip, sense nom de rey y a nom de Lluís XIII : mitjos rals sense nom de rey y a nom de Lluís XIII : diners a nom de Lluís XIII y de Lluís XIV.	» 167
VILAFRANCA DEL PENADÈS. Peces de cinc rals, de cinc sous y sisens, sense nom de rey	» 172
INCERTES. Peça de cinc rals	» 174
PERPINYÀ. Dobles sous y sous, sense nom de rey : diners a nom de Lluís XIV	» 175

DE DESPRÉS DEL ALÇAMENT.

Seques reys : Barcelona.

Rals, ardots y menuts pl. 177

CARLES II.

Notes històriques. » 197

Notícies numismàtiques : Seques reys » 198

Seques locals : Reus. » 199

Monedes : *Reys*.

Rals de Barcelona » 199

FELIP IV (*Carles III, arxiduc d'Austria*).

Notes històriques. » 201

Notícies numismàtiques : Seques reys » 202

Seques locals : Reus. » 202

Monedes : *Reys*.

Rals de Barcelona de Felip IV » 202

» » de Carles l'arxiduc » 204

Ardits ressellegats y diners de Barcelona de l'arxiduc » 205

PALLOFES (*del segle XV al XVIII*).

Notícies numismàtiques » 206

Pallofes de Agramunt? » 207

» Montblanch » 208

» la Seu d'Urgell. » 208

» la Pobla de Segur. » 209

» Sort » 209

» la Vall de Aneu » 209

» la Vila de Salàs » 210

Pallofes incertes » 211

» de Reus » 212

» de Tortosa » 213

NOTA SOBRE ALGUNES MONEDAS ENCUNYADES DESPRÉS DE L'ANY 1716 PERA US DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA.

Notícies numismàtiques » 217

Monedes : Ardits de Ferràn VI de Castella encunyats a Segovia. » 218

Peces de cinc pecetes, de dugues y mitja, de peceta, de quatre quartos, de dos, de un y de mitj, y peces de vint pecetes, encunyades a Barcelona en lo segle xix, durant la ocupació francesa » 219

Peces obsidionals y de necessitat, de cinc pecetes, encunyades a Girona, a Lleyda, a Tortosa y a Tarragona, durant la guerra de la Independència » 223

Peces de sis, de tres y de dos quartos, de quarto y mitj, de quarto y de xavo, encunyades a Reus, Tarragona y Mallorca, durant la guerra de la Independència. » 227

Peces de sis y de tres quartos, encunyades a Barcelona a nom de Ferràn VII, l'any 1823 » 230

- Pecetes y peces de sis y de 3 tres quartos, encunyades a Barcelona a nom d'Isabel II, del any 1836 al 1846 pl. 231
- Pecetes?, mitjes pecetes y peces de sis quartos, encunyades a Berga a nom de Carles V, en temps de la primera guerra civil » 233
- Peces de déu y de cinc cèntims de peceta, encunyades per la República de les Valls d'Andorra, quan la revolució del any 1868, pls. 235 y 550

APÈNDIX I

DOCUMENTS JUSTIFICATIUS DE LA SECCIÓ SEGONA

(VOLUMS II Y III)

- I. Cessió temporal de part del delme de la moneda barcelonesa, feta al rey Alfons I pel bisbe de Barcelona pl. 239
- II. Establiment per Don Alfons I, de moneda nova, de quatre diners de lley. » 240
- III. Comptes de la moneda encunyada en Barcelona desde'l 22 d'Agost al 23 de Desembre del any 1222 » 240
- IV. Establiment per Don Jaume I de la moneda de tern » 244
- V. Confirmació als aragonesos de la moneda jaquesa últimament encunyada pel rey Don Pere, feta per son fill Don Jaume I » 247
- VI. Abolició per Don Jaume I de la moneda nova qu'havia fet encunyar a Jaca y confirmació als aragonesos per deu anys de la moneda jaquesa de son pare lo rey Don Pere » 248
- VI (b). Confirmació pontificia de disposicions sobre moneda jaquesa dictades per Don Jaume I en 15 d'octubre de 1236 y 12 d'agost de 1260 » 252
- VII. Estatut manant establir taules en los regnes de Valencia y Mallorca pera'l cambi, en el termini que's senyala, de les monedes en ells corrents ab la nova moneda de reys de Valencia, y fixant el for o valor en curs d'aquesta » 257
- VIII. Confirmació de la moneda reys de Valencia y promesa de no mudarla ni encunyarne sense'l consentiment dels regnes de Valencia y Mallorca: feta per Don Jaume I en les Corts reunides a Valencia: les quals en cambi s'obligan a pagar al rey cada set anys lo tribut anomenat monedatge o morabatí » 259
- IX. Arrendament a Pere Vidal de la encunyació del gros de plata de Montpeller » 263
- X. Permís donat a Pere Andreu, pare y fill, pera encunyar mazmudines en la ciutat de Barcelona. » 265
- XI. Carta de S. S. Climent IV al bisbe de Magalona, manantli que no encunyés moneda millaresa » 266

XII.	Introducció pel rey Don Pere II de la moneda barcelonina de plata (Croats), y confirmació de la de tern	pl. 267
XIII.	Fragment d'un llibre ms. qu'havia sigut de la Seca de Barcelona, copiat per Don Ernest Moliné y Brasés	» 270
XIV.	Orde-circular del rey Don Pere II, als justicies de la illa de Sicilia, sobre'l curs y valor de la nova moneda qu'havia disposat s'encunyés en aquella illa	» 276
XV.	Confirmació pel rey Pere II, dels privilegis concedits pels reys de Sicilia als mestres, moneders y obrers de la Seca de Messina	» 277
XVI.	Orde del rey Don Jaume II, pera que s'encunyés a Alacant moneda de plata y de billó, ab curs en tot lo regne de Murcia, y instruccions sobre la llur encunyació	» 280
XVII.	Orde de Don Jaume II al batlle de Murcia, pera que fes encunyar octaus de dobla, com los que s'havían acostumat encunyar abans en dit regne	» 282
XVIII.	Instruccions trameses pel rey Don Jaume II, als encarregats de la encunyació a Sarinyena de moneda aragonesa	» 283
XIX.	Ordinació dictada per Jaume II, pera'l bon regisme de la Seca de Barcelona	» 285
XX.	Facultat concedida a la vila de Camarassa, pera que correguessin en son terme les pugeses encunyades a Lleyda	» 289
XXI.	Facultat concedida per Don Alfons III a Pere de Corneyles, pera encunyar pugeses en la ciutat de Balaguer	» 290
XXII.	Comptes donats per En Guillem y En Pere Vicens, de la moneda encunyada en la Seca de Barcelona desde'l dia 22 de novembre del any 1322 al 31 de maig del 1336, aprobats pel rey Don Pere III	» 290
XXIII.	Orde de Don Pere III, disposant la encunyació a Caller d'Alfonsins d'or y fixant la seva lley, talla, tipus, llegendes y for.	» 310
XXIV.	Orde de Don Pere III, manant cambiar los tipus dels Alfonsins d'argent que s'encunyaven en la Seca de la vila de Esglesies.	» 313
XXV.	Ordinació de Pere III sobre'l curs dels croats o barcelonesos de plata, y obligació o no de pesarlos	» 314
XXVI.	Orde de Pere III al mestre de la Seca de Barcelona, pera que durant un any cambihi els croats curts de pes que se li presentin per altres que tinguin lo pes degut	» 315
XXVII.	Nova disposició de Don Pere III, manant que'ls croats se pessessin o no, a voluntat de quin rebés	» 316
XXVIII.	Introducció del curs de la moneda barcelonesa a Lleyda	» 317
XXIX.	Orde del rey Don Pere, pera que's designi en la ciutat de Barcelona un encarregat de pesar y regonexer les monedes d'or y de plata que se li presentin, ab obligació de inutilisar les dolentes	» 321
XXX.	Nomenament de veedors de la moneda d'or, que'l rey Don Pere havia manat encunyar a Perpinyà	» 322
XXXI.	Facultat otorgada pel rey Don Pere a Ramon de Boxadors, pera encunyar florins en tot lo Principat de Catalunya, en lo Ducat de Gerona y en lo Comtat de Cervera.	» 323

XXXII.	Benefici o guany que obtenien los arrendadors de la encunyació dels florins, en aquesta data (1356)	pl. 325
XXXIII.	Contracta d'arrendament de la encunyació de florins en la Seca de Perpinyà, pel terme de dos anys, feta per Don Pere III a favor de Pere Blau (o Blan) y de Joan Pluer.	» 327
XXXIV.	Altra contracta d'arrendament a favor dels matexos, pera encunyar en la Seca de Perpinyà florins dits de Perpinyà y florins dits de Flanria o Franria	» 330
XXXV.	Arrendament fet per Don Pere III a Pere Blau y Joan Pluer de les Seques de sos regnes, pera encunyarhi florins d'Aragó y moneda castellana	» 338
XXXVI.	Contracta de Don Pere III ab Pere Sala, pera la encunyació a Çaragoça de moneda castellana	» 345
XXXVII.	Part que corresponia al Rey en lo benefici resultant de la encunyació de moneda castellana	» 349
XXXVIII.	Carta de Don Joan I als concellers y prohoms del castell de Caller, sobre la encunyació allí d'Alfonsins menuts.	» 350
XXXIX.	Orde de Don Joan I als mestres de Seca, de posar lo seu nom en les monedes, y senyal que cada Seca havia de posar en los florins.	» 351
XL.	Ordinacions pera la encunyació de florins	» 352
XLI.	Arrendament de la Seca de Perpinyà, fet pel rey Don Joan I, pera la encunyació en ella de «Timbres d'or d'Aragó».	» 356
XLII.	Ampliació de la precedent contracta, facultant als arrendadors pera la encunyació de mitjos Timbres y quarts de Timbre.	» 368
XLIII.	Modificació de la llegenda manada posar als Timbres y als llurs divisors.	» 369
XLIV.	Facultat otorgada als arrendadors del batiment de «Coronats d'Aragó», pera ferne batre de valor de dos diners.	» 370
XLV.	Facultat otorgada als arrendadors del batiment de «Coronats d'Aragó», pera escursar la llegenda en ells manada posar y pera gravarhi contrasenys indicadores de son respectiu valor	» 371
XLVI.	Orde del rey Don Martí pera que s'encunyin a Valencia reals de plata, anomenats «dehuytens», de lley de onze diners.	» 372
XLVII.	Arrendament de la Seca de Perpinyà, pera la encunyació en ella de «Croats d'Aragó» y de moneda menuda	» 373
XLVIII.	Traspàs y modificació del arrendament de 19 de Novembre de 1407, ampliantlo ab la facultat d'encunyar «Blanques coronades»	» 383
XLIX.	Orde als moneders de la Seca de Perpinyà de trasladarse a Gerona, pera encunyarhi moneda	» 389
L.	Orde del rey Don Martí al mestre de la Seca de Barcelona, de encunyar en ella, per compte de la ciutat, croats, mitjos croats, y quarts de croat	» 390
LI.	Arrendament per cinch anys de la encunyació de «florins d'Aragó», fet pel rey Don Martí a favor de Guillem Colom	» 391
LII.	Arrendament de la encunyació de florins d'Aragó, fet per Don Martí a favor de B. dez Cortey y Pere Torrent	» 402

LIII.	Crida disposant que'ls florins sien dats y rebuts pesantlos y que no sien corribles los que no tingan el pes degut	pl. 418
LIV.	Ordinació del rey Don Martí sobre el pes, for y curs dels florins	» 419
LV.	Orde al mestre de la Seca de Barcelona, de fabricar pesals de florins	» 421
LVI.	Prórroga del arrendament pera la encunyació de croats y de blanques coronades fet pel rey Don Martí a favor de B. de Montpalau y de B. de Cortilles, otorgada pel rey Don Ferràn I	» 422
LVII.	Facultat concedida per Don Ferràn I als arrendadors de la Seca de Perpinyà, pera batre croats y mitjos croats ab senyal y contrasenyat	» 423
LVIII.	Restauració pel rey Don Alfons IV de la Seca de la vila de Esglesies	» 425
LIX.	Orde del rey Alfons IV, pera que s'encunyin en la Seca de Sardenya doblers y pitxols de billó y alfonsins d'or	» 437
LX.	Revocació, per Don Joan II, de la llicència d'encunyar moneda concedida a la illa de Menorca per Don Alfons IV en 11 d'Agost de 1453.	» 439
LXI.	Creació per Don Alfons IV dels «Reals d'or de Valencia», vulgarment anomenats «Timbres de Valencia»	» 444
LXII.	Facultat de traure els contrasenys en los croats que s'encunyessin en la Seca de Perpinyà	» 447
LXIII.	Llicència d'encunyar «doblers», concedida a la illa de Menorca y a la vila de Mahó pel rey Don Pere IV (Conestable de Portugal)	» 448
LXIV.	Llicència d'encunyar moneda d'argent y menuda, otorgada pel rey Don Joan II a la vila de Vilafranca de Conflent.	» 449
LXV.	Orde del rey Don Joan II al mestre de la Seca de Perpinyà, pera que encunyí diners menuts, per compte del Consols de la vila	» 451
LXVI.	Llicència d'encunyar moneda, otorgada a la ciutat de Vich pel rey D. Joan II.	» 452
LXVII.	Orde de posar el nom del rey Don Enric en els florins que s'encunyin en la Seca de Barcelona, y de no posarhi el del rey Don Joan	» 453
LXVIII.	Llicència d'encunyar moneda otorgada a la ciutat de Tortosa per Joan de Beaumont, lloctinent del rey Don Enric	» 453
LXIX.	Confirmació del nomenament d'emblanquidor de la moneda de plata que s'encunyava a Barcelona, feta a favor de Pere de Pla pel lloctinent del rey Don Enric	» 455
LXX.	Llicència d'encunyar moneda, quan s'hagués acabat la guerra, otorgada a la ciutat de Gerona pel rey Don Joan II	» 456
LXXI.	Llicència donada per Don Joan II, a Requesens de Soler, portant-veus de Governador general de Catalunya y Capità de Tàrraga, pera encunyar tota classe de moneda igual a la que corria a Catalunya	» 458
LXXII.	Orde del rey Don Pere IV, conestable de Portugal, manant fer una crida prohibint la circulació en la província d'Empordà de la moneda que s'encunyava a Gerona	» 459
LXXIII.	Orde del rey Don Pere IV d'encunyar en la Seca de Barcelona una moneda d'or, anomenada Pacífic.	» 460
LXXIV.	Facultat de contractar ab moneda encunyada a Gerona, otorgada ab certes condicions als vehins de Castelló d'Empuries, de Figueres y de Perallada, pel rey Don Pere IV	» 462

LXXV.	Orde del rey Don Pere IV, pera que s'encunyessin en la Seca de Barcelona altres tres menes de Pacífics	pl. 464
LXXVI.	Llicència d'encunyar Reals y Sisens, otorgada a la vila de Berga pel rey Don Pere IV	» 465
LXXVII.	Contracta feta pel rey Don Joan II ab Jordi Lobet, mestre general de les Seques reials, pera la encunyació de varies monedes	» 465
LXXVIII.	Disposicions del Infant Don Joan, lloctinent del rey Renat d'Anjou, sobre l'or que's portés a la Seca de Barcelona pera la encunyació de Pacífics	» 468
LXXIX.	Llicència d'encunyar Senyals, otorgada a la ciutat de Vich per l'Infant Don Joan, lloctinent del rey Renat d'Anjou	» 469
LXXX.	Disposició del rey Don Ferràn II, sobre'l batiment en la Seca de Çaragoça de moneda menuda, y de ducats y mitjos ducats d'or.	» 470
LXXXI.	Reforma de la moneda catalana d'or y de plata, feta pel rey Don Ferràn II.	» 472
LXXXII.	Reforma de la moneda catalana de billó per Don Ferràn II	» 475
LXXXIII.	Ordinació de don Ferràn II, sobre l'encunyació en la Seca de Barcelona de diners menuts y de doblers.	» 477
LXXXIV.	Llicència d'encunyar menuts otorgada a la ciutat de Gerona pel rey Don Ferràn II.	» 480
LXXXV.	Testimonial de la encunyació a Gerona de menuts, ab la empremta d'una rosa y creus	» 481
LXXXVI.	Llicència d'encunyar trescentes lliures de menuts, otorgada a la ciutat de Vich	» 482
LXXXVII.	Llicència d'encunyar senyals o menuts, otorgada a la vila de Vilafranca del Penadés pel lloctinent l'Infant Don Enric	» 484
LXXXVIII.	Llicència d'encunyar senyals, otorgada a la vila de Talarn pel lloctinent l'Infant Don Enric	» 485
LXXXIX.	Llicència d'encunyar vint y cinc lliures de menuts, otorgada a la vila de Palamós pel lloctinent l'Infant Don Enric	» 486
XC.	Llicència d'encunyar menuts, otorgada a la vila de San Feliu de Guíxols pel lloctinent l'Infant Don Enric	» 487
XCI.	Llicència pera subsiituir per altres de coure, els menuts que estava facultada pera encunyar la vila d'Albi	» 488
XCII.	Llicència d'encunyar menuts, otorgada a la vila de Sant Celoni pel lloctinent l'Infant Don Enric	» 490
XCIII.	Llicència d'encunyar menuts y senyals, otorgada a la vila de Puigcerdà pel rey Don Ferràn II	» 491
XCIV.	Llicència d'encunyar menuts o altra moneda de billó, otorgada a la vila de Perpinyà pel rey Don Carles I.	» 493
XCV.	Llicència d'encunyar menuts per valor de quatre mil lliures, concedida a la ciutat de Gerona pel rey Don Carles I, la meytat en benefici de dita ciutat y l'altre meytat en el de la vila de Perpinyà.	» 495
XCVI.	Llicència d'encunyar mil lliures de menuts, otorgada a la ciutat de Vich pel rey Don Carles I.	» 496
XCVII.	Orde de Don Carles I al mestre de la Seca dels comtats de Rosselló y	

	Cerdanya, d'encunyar ardits y menuts de billó a benefici de la vila de Puigcerdà	pl. 498
XCVIII.	Llicència d'encunyar moneda, otorgada a la Vall d'Aràn	» 500
XCIX.	Llicència pera encunyar tres mil lliures de menuts, otorgada a la ciutat de Vich	» 501
C.	Facultat de marcar «ab senyal de lleó» quatrecentes trenta lliures de menuts de Vich, otorgada als Consellers d'aquesta ciutat	» 504
CI.	Llicència pera encunyar tres mil ducats en menuts y sous de billó otorgada a la vila de Puigcerdà	» 505
CII.	A) Llicència d'encunyar sous, o mitjos rals de plata, de lley igual a la de la moneda que s'encunyava a Castella, otorgada a la ciutat de Barcelona pel rey Don Felip II	» 507
	B) Instruccions donades pel rey, ab igual data, a son lloctinent a Catalunya, referens a la anterior llicència y al for de les monedes d'or	» 510
CIII.	Acta del assaig de menuts fabricats a Gerona, en virtut de la llicència otorgada a dita ciutat pel rey Don Felip II el 13 de juliol del any 1599	» 513
CIV.	Llicència d'encunyar tres mil ducats, en menuts, otorgada a la ciutat de Vich	» 514
CV.	Facultat d'encunyar menuts, otorgada a la ciutat de Lleyda pel rey Don Felip II	» 516
CVI.	Llicència d'encunyar menuts de coure, otorgada a la ciutat de Solsona	» 517
CVII.	Ampliació de la facultat que tenia la vila de Granollers d'encunyar diners menuts	» 518
CVIII.	Lletres executories de la llicència d'encunyar quinze mil lliures de menuts, otorgada a la vila de Banyoles	» 519
CIX.	Llicència d'encunyar quatre mil lliures de menuts, otorgada a la ciutat de Tortosa	» 520
CX.	Llicència d'encunyar tres mil lliures de menuts, otorgada a la ciutat de Tarragona	» 523
CXI.	Crida manada fer pel marquès de Brézé, prohibint la encunyació de moneda d'or y de plata a les ciutats, viles y llocs de Catalunya, y limitant la de les de coure a les poblacions que'n tinguessin privilegi	» 525
CXII.	Privilegis sobre la encunyació de moneda otorgats per Lluís XIV de França a la ciutat de Barcelona	» 527
CXIII.	Disposicions de Don Joan d'Austria, sobre la recullida y extinció de la moneda encunyada en temps de la guerra	» 530
CXIV.	Pragmàtica-sanció de Don Felip III, sobre forma del pago d'obligacions contretes abans, durant y després de la guerra	» 532
CXV.	Crida ordenant el cambi y recullida de les monedes obsidionals encunyades o contramarcades a Barcelona durant lo seti de 1652	» 535
CXVI.	Autorisació a la ciutat de Vich pera posar en circulació la quantitat de trescents escuts en menuts que tenia ja encunyats	» 537
CXVII.	Llicència d'encunyar menuts per valor de quatre mil ducats, otorgada a la ciutat de Vich	» 538

CXVIII.	Contracta entre la Universitat forana de Tarrasa y Joseph Bogunya, pera la fabricació de sisens	pl. 540
CXIX.	Crida prohibint el curs de les pallofes	» 542

APÈNDIX II

ADDICIONS Y OBSERVACIONS	pl. 545
------------------------------------	---------

APÈNDIX III

NÓMINA DE LES POBLACIONS DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA QU'HAN ENCUNYAT MO- NEDA	pl. 551
---	---------

APÈNDIX IV

NÓMINA DE LES MONEDES CATALANES, Y D'ALGUNES MONEDES FORASTERES DE CURS FRE- QÜENT EN EL PRINCIPAT DE CATALUNYA	pl. 555
ERRADES Y CORRECCIONS.	» 561
TAULA	» 565

OLIVA, IMPRESSOR
VILANOVA Y GELTRÚ
(BARCELONA)

Author Botet y Bisó, Joaquim

139023

HNúm

B7487m

Title Les monedes catalanes. Vol. 3

DATE.

NAME OF BORROWER.

6/9/30

Botet y Bisó

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

